

ЕЛИЗАБЕТ КОСТОВА ИСТОРИКЪТ

Превод от английски: Невяна Хаджийска, 2005

chitanka.info

*На баща ми, от когото за пръв път чух някои от тези
истории*

НАЙ-ЩАСТЛИВОТО ПЪТУВАНЕ

Понякога — ненадейно — се озоваваме у дома. В ранния ноември на 1989 г. бях на 24 години, току-що бях завършила колеж в Съединените щати, моята родина, и горях от желание да опозная света. Двама приятели американци от моя университет споделяха мечтата ми и по-рано същата година предприехме заедно изследователска обиколка из славянския свят, за да изучаваме и записваме тамошните народни песни. Семейството ми в Съединените щати няма славянски корени, родителите ми са с шотландско-ирландски и норвежки произход, но с приятелите ми се бяхме влюбили в музиката на славянските народи. В колежа пеехме в един чудесен хор, Славянския хор на Йейл, и искахме по-добре да изучим корените на аранжираните хорови композиции, които изпълнявахме. Събрахме пари от стипендии и от заплати (тогава работех в един магазин за редки и антикварни книги, където слагах найлонови подвързии на книгите, вдигах телефона и надничах в първите издания на Хемингуей), купихме си самолетни билети и диктофони, разровихме се из библиотеките, разпратихме писма тук-там, звъннахме няколко телефона, натъпкахме брезентовите си раници с дрехи за няколко сезона, обухме туристически обувки и през лятото поехме за Източна Европа. Всички вече бяхме ходили в бивша Югославия и затова първо посетихме селата в централна Босна, където направихме повече от трийсет записа на народни певци от села и градове и посетихме места, които само две години по-късно вече нямаше да бъдат същите, защото бяха трагично съсипани от войната. Есента в онези селца беше прекрасна. В края на октомври вече бяхме готови за следващото си приключение, а то щеше да ни отведе в един непознат за нас свят: отивахме в България... Ако тогава някой ми беше казал, че след петнайсет години в мичиганския ми дом ще се говори колкото английски, толкова и български, щях да го зяпна недоверчиво. Когато с моите приятели се качихме на експресния влак от Белград за София, точно беше започнало да застудява, а аз бях нервна и възбудена, сякаш ме качваха на ракета за

Марс. Бях на върха на щастието... изведнъж осъзнах, че през прозореца виждам България... Аз съм рационален човек, не съм настроена мистично, въпреки че по-късно написах първия си роман на донякъде свръхестествена тема. Не бях очаквала да изпитам чувството, че вече съм виждала тази земя, че по някакъв начин мястото ми е тук, не подозирах, че в гърлото ми ще заседне буца, а очите ми ще се напълнят със сълзите на преоткриването.

България стана моят втори дом и аз следях премеждията ѝ между тежките промени и нестихващата надежда. Историята ѝ за мен се превърна в реалност и остави дълбок отпечатък върху кариерата ми на писател, така че когато през 1995 г. започнах първия си роман — Историкът, вече знаех, че по-голямата част от действието ще се развива в България. В книгата, която замислях, щеше да се разказва за едно американско семейство и за легендата за Дракула, но въпреки това романът бавно, но сигурно ме водеше към моята втора родина. В началото на третата част на Историкът главният ми герой, американецът Пол казва: Първото ми впечатление от България — а и споменът, който до ден-дневен пазя за нея — бяха планините, гледани от въздуха... Мигът, в който творбата ми ме отведе в България, за мен беше точно толкова разтърсващ, колкото и мигът, когато наистина за пръв път видях българските планини — не от въздуха, а от прозореца на влака — по време на най-щастливото пътуване в моя живот.

Елизабет Костова

октомври 2005 г.

БЕЛЕЖКА КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

Изобщо не се канех да излагам на хартия историята, която ще прочетете. Неотдавна обаче едно необикновено преживяване ме накара да хвърля поглед назад към най-тревожните епизоди в живота ми и в живота на неколцина от любимите ми хора. Тази история разказва как на шестнайсет години се впуснах да търся баща си и да изследвам неговото минало и как самият той е търсил своя любим учител и е проучвал неговата история и как всички ние се озовахме на един от най-мрачните пътища на историята. От разказа ми ще разберете и кой оцеля в това търсене, кой не успя и защо. Като историк научих, че далеч не всеки, който се зарови в историята, оцелява. Но страшното идва не само когато се обърнеш назад; понякога самата история неумолимо протяга напред призрачните си нокти.

През трийсет и шестте години, които последваха онези събития, животът ми бе относително спокоен. Посветих времето си на научни изследвания и лишени от преживявания пътувания, на студентите и приятелите си, на писането на книги с историческа тематика и рядко с личен характер, както и на делата на университета, в който най-накрая се установих. Връщайки се в миналото, имах късмета да разполагам с повечето от споменатите лични документи, тъй като от дълги години те бяха моя собственост. Където съм сметнала за нужно, съм ги обединила в непрекъснато повествование, което от време на време съм допълвала със собствените си спомени. Макар че представих първите истории на баща ми като устни разкази, всъщност до голяма степен съм разчитала на писмата му, някои от които наистина повтаряха разказаното на глас.

Освен че възпроизведох тези източници почти изцяло, прибегнах до всички възможни способи, за да си припомня и да разуча миналото, а понякога дори посещавах отново дадено място, за да съживя избледнелите спомени. Особено голямо удоволствие в тази работа ми доставиха беседите — в някои случаи, кореспонденцията, — които водих с неколцината живи учени, участвали в описаните събития.

Техните спомени се оказаха безценно допълнение към моите източници. Полезни бяха и консултациите ми с по-млади учени в определени области.

Има и още един източник, към който прибях при нужда — въображението. Използвах този метод с изключително внимание, като измислях вместо читателя само онова, което знаех, че е най-вероятно, при това само когато предположението, основаващо се на осведоменост, може да постави документите в правилния контекст. Събития или мотиви, които не можах да обясня, оставих без обяснение от уважение към скритата им истина. Проучих по-далечната история в този разказ най-подробно, както бих направила с всеки научен текст. Съвременният читател ще открие до болка познати исторически картини на религиозни и териториални конфликти между ислямския изток и юдео-християнския запад.

Трудно е да благодаря по достойнство на всички, които ми помогнаха в това начинание, но бих искала да спомена поне някои. Сред онези, на които дължа дълбока признателност, са: д-р Раду Джорджеску от Археологическия музей към Букурещкия университет, д-р Иванка Лазарова от Българската академия на науките, д-р Петър Стойчев от Мичиганския университет, неуморният екип на Британската библиотека, библиотекарите от литературния музей Ръдърфорд и от Филадельфийската библиотека, отец Васил от Зографския манастир в Атон, както и д-р Тургут Бора от Истанбулския университет.

Публикувам този разказ с голямата надежда, че ще намеря поне един читател, който ще вникне в същината му и ще разбере — това е *cri de coeur*. На теб, проникателни читателю, завещавам своята история.

Оксфорд, Англия
15 януари 2008

ПЪРВА ЧАСТ

Последователността на документите ще се изясни в процеса на четенето. Всичко излишно е отстранено, така че да се открие като прост факт една история, която почти изцяло е в разрез с прието за възможно според разбиранията на нашето време. Никъде няма да откриете твърдения за минали неща, които биха могли да са грешка на паметта, защото всички избрани документи са дело на съвременници на събитието и са изложени от гледната точка и в рамките на известното за онези, които са ги съставили.

Брам Стокър,
Дракула, 1897

ГЛАВА 1

През 1972 г. бях на шестнайсет години и баща ми смяташе, че съм малка, за да го придружавам при дипломатическите му мисии. Той се чувстваше по-спокоен, когато седях внимателно в час в международното училище в Амстердам; по онова време седалището на фондацията му беше в Амстердам и градът беше мой дом толкова отдавна, че почти бях забравила предишния ни живот в Съединените щати. Сега ми се струва странно, че съм била толкова послушна тийнейджърка, докато останалата част от моето поколение експериментираше с наркотици и протестираше срещу империалистическата война във Виетнам, но аз бях израсла в така добре защитен и уединен свят, в сравнение с който академичният живот на зрелите ми години изглежда същинско приключение. Като начало, няхах майка и двойното чувство за отговорност на баща ми умножаваше грижите му към мен, които при други обстоятелства може би нямаше да бъдат толкова всеотдайни. Майка ми умряла, когато съм била бебе, преди баща ми да основе Центъра за мир и демокрация. Татко никога не говореше за нея и мълчаливо извършваше глава, ако почнех да питам; така още като малка разбрах, че за него темата беше твърде болезнена. Вместо това, той сам чудесно се грижеше за мен и ме обграждаше с всевъзможни гувернантки и икономки — когато ставаше въпрос за моето възпитание, парите не бяха проблем, макар че всекидневието ни бе съвсем скромно.

Последната икономка беше мисис Клей, която се грижеше за тясната ни градска къща от XVII в. на канала Раамграхт, в сърцето на стария град. Всеки ден мисис Клей ме посрещаше на вратата след училище и изпълняваше ролята на родител, когато баща ми пътуваше, а това се случваше доста често. Тя беше англичанка, по-възрастна от майка ми, умело въртеше четката за прах, но трудно общуваше с тийнейджъри; понякога, като гледах пресъстрадателната ѝ, зъбата физиономия отсреща на масата, усещах, че мисли за майка ми и я мразех. Когато баща ми отсъстваше, красивата къща кънтеше празна. Нямаше кой да ми помогне с алгебрата, никой не се възхищаваше на

новото ми палто и не ми казваше да дойда да го прегърна, никой не се изненадваше колко съм пораснала. Когато се връщаше от поредното място, което за мен беше само име на европейската карта, окачена на стената в трапезарията, баща ми носеше мириса на чужди земи и други времена, дъх на непознати подправки и изтощителен път. Прекарвахме ваканциите в Париж или Рим, като усърдно изучавахме забележителностите, които според баща ми трябваше да видя, а аз мечтаех за другите места, където той изчезваше сам, за онези непознати древни земи, където никога не бях стъпвала.

Докато го нямаше, ходех на училище и обратно вкъщи хвърлях с трясък учебниците си на лакираната холна маса. Нито мисис Клей, нито баща ми ме пускаха да излизам вечер, освен по изключение на някой внимателно проверен филм и с внимателно проверени приятели, а аз — за собствено удивление след толкова години — никога не се опълчих срещу тези правила. Така или иначе, обичах самотата; тя беше средата, в която бях отрасла, там плувах в свои води. Бях отлична в училище, но не и в социалния си живот. Връстничките ми ме ужасяваха, особено нахаканите момичета от нашия дипломатически кръг с циничните си приказки и вечната цигара в ръка — сред тях все се страхувах, че роклята ми е прекалено дълга или твърде къса, или че въобще съм се облякла идиотски. Момчетата си оставаха за мен пълна загадка, макар че в мечтите ми смътно се промъкваша мъже. Всъщност бях най-щастлива сама в библиотеката на баща ми — просторна и великолепна стая на първия етаж на нашата къща.

Някога библиотеката на баща ми сигурно е служела за всекидневна, но той сядаше там само за да чете и смяташе, че е по-важно да имаш голяма библиотека, отколкото просторен хол. Отдавна ми беше разрешил да използвам книгите му. Докато го нямаше, с часове пишех домашните си на махагоновото бюро или преравах лавиците, които опасваха стените. По-късно разбрах, че баща ми или беше позабравил какво има на най-горния рафт, или по-вероятно беше сметнал, че никога няма да успея да го достигна; но така или иначе веднъж късно вечерта свалих от библиотеката не само превода на Кама Сутра, но и една още по-стара книга и плик с пожълтели книжа.

Дори сега не знам какво ме накара да ги смъкна от рафта. Вниманието ми обаче беше властно приковано от илюстрацията в средата на книгата, от понеслия се мирис на стара хартия, както и от

откритието, че книгата са всъщност лични писма. Знаех, че не бива да разглеждам личните вещи на баща ми, нито на когото и да е, страхувах се, че мисис Клей може внезапно да изникне, за да избърше прахта от идеално чистото бюро, и сигурно затова се озърнах през рамо към вратата. Не се съдържах и прочетох първия абзац от най-горното писмо, изправена край библиотеката, държейки го за няколко минути в ръцете си.

12 декември 1930 г.

Тринити Колидж, Оксфорд

Драги мой, злощастни приемнико,

Със съжаление си те представям, който и да си, как четеш тези редове, но съм длъжен да изложа историята си. Съжалявам отчасти самия себе си, защото щом държиш това в ръцете си, то аз със сигурност съм в беда, може би съм мъртъв, а може би — още по-зле. Съжалявам и теб, мой все още непознати приятелю, защото единствено онзи, който наистина има нужда от подобно зловредно познание, ще чете един ден писмото ми. Ако не си мой приемник и в друг смисъл, то скоро ще бъдеш мой наследник — и съм обзет от мъка, задето завещавам на друго човешко създание собствения си, може би неправдоподобен досег със злото. Защо самият аз го наследих, не знам, но се надявам в края на краищата да разбере — може би докато ти пиша или в хода на следващите събития.

Тук чувството ми за вина — а и нещо друго — ме накара бързо да върна писмото в плика, но не спрях да мисля за него до края на вечерта и през целия следващ ден. Когато баща ми се прибра от последната си командировка, потърсих сгоден случай да го попитам за писмата и за необикновената книга. Чаках го да се освободи, да останем насаме, но той беше твърде зает, а и нещо в откритието ми ме караше да се колебая. Най-накрая го помолих да ме вземе със себе си при следващото си пътуване. За пръв път имах тайна от него и за пръв път наистина поисках нещо.

Баща ми неохотно се съгласи. Говори с учителите ми и с мисис Клей и ми напомни, че докато е зает със срещи, ще имам предостатъчно време да си пиша домашните. Изобщо не се учудих — децата на дипломатите знаят какво е да чакаш. Стегнах морскосиния си куфар, като натъпках вътре учебниците си и огромно количество чисти три четвърти чорапи. Една сутрин, вместо да тръгна за училище, потеглих с баща ми и, мълчалива и радостна, закрачих редом с него до гарата. Влакът ни отведе във Виена — баща ми мразеше самолетите, които, както казваше той, изяждали пътя от пътуването. Там останахме за кратко — само преношувахме в един хотел. С друг влак прекосихме Алпите с всичките им бели и сини върхове от картата вкъщи. Слязохме на прашна жълта гара, баща ми запали взетата под наем кола, аз затаих дъх и не издишах, докато не стигнахме портите на града, който той толкова пъти ми беше описвал, че вече го виждах и насън.

В полите на словенските Алпи есента идва рано. Още преди септември богатата жътва бързо отстъпва пред внезапни тежки дъждове, които се леят с дни и обсипват селските улици с обрулени листа. Днес, вече подкарала петдесетте, се хващам как през няколко години се понасям натам, изживявайки отново и отново първия си досег със словенската земя. Това е стара страна. Тя узрява по малко, *in aeternum*, с всяка следваща есен, която неизменно идва в три цвята — зелен пейзаж, две-три пожълтели листа, падащи през сивия следобед. Предполагам, че римляните, които са оставили тук своите крепостни стени и гаргантюанските си арени на запад по крайбрежието, са видели същата есен и са потръпнали точно като мен. Когато колата на баща ми се мушна през портите на най-стария юлиански град, здраво увих ръце около рамената си. За пръв път бях обзета от възбудата на пътешественика, погледнал историята право в коварното ѝ лице.

Тъй като историята ми започва именно от този град, ще го нарека с римското му име Емона, за да го защита поне донякъде от онези туристи, които обикалят по следите на смъртта и разрухата с пътеводител в ръка. Емона е построена върху селище от Бронзовата епоха до река, край която сега се редят архитектурни паметници в стил *ар нуво*. През следващите един-два дни се разхождахме край кметството, край градските къщи от XVII век, украсени със сребърни

лилии, край златистия гръбнак на голямата сграда, където се помещаваше пазарът, чието стълбище водеше надолу до реката през старинни порти с яки решетки. Векове наред речните търговци стоварвали тук стоката си, която после изхранвала града. А там, където някога растели като гъби примитивни колиби, сега се издига гъст пояс от явори, европейските платанови дървета, които надничат над крайречните стени и ронят извити парченца кора в реката.

Близо до пазара под натежалото небе се простира главният площад на града. Емона, подобно на южните си посестрими, излагаше на показ трофеите на изменчивото си минало — виенското ар деко на сградите, внушителните червени църкви от възраждането на славянския католицизъм, схлупените кафяви средновековни параклиси, напомнящи за Британските острови. (Св. Патрик изпратил по тези земи мисионери и така затворил кръга на новата вяра обратно при средиземноморските ѝ корени, затова градът с основание се хвали, че е сред най-старите християнски средища в Европа.) Тук-там проблясваше островръх прозорец или османски фрагменти по вратите. Близо до пазара малка австрийска църква биеше камбана за вечерната меса. Мъже и жени в сини памучни комбинезони и престилки се прибираха към къщи в края на социалистическия си делник, стиснали чадъри над покупките си. Докато карахме към сърцето на Емона, с баща ми прекосихме реката по прекрасен древен мост, охраняван в двата края от зеленокожи бронзови дракони.

— Ето го замъкът — каза баща ми, като към края на площада забави ход и посочи през дъждовната пелена. — Сигурен съм, че ще искаш да го видиш.

Наистина исках. Протегнах и извих глава, докато накрая зърнах замъка през прогизналите клони — остарели кафяви кули на върха на стръмен хълм в центъра на града.

— Четиринайсети век — замислено каза баща ми. — Или беше тринайсети? Не ме бива много по тези средновековни руини, поне не им помня вековете. Но ще погледнем в пътеводителя.

— Може ли да се разходим дотам да разгледаме?

— Ще отидем утре след срещите ми. Тези кули не ми вдъхват надежда, не е ясно дали ще издържат и птиче да кацне отгоре им, но пък кой знае.

Той спря колата на паркинга край кметството и галантно ми подаде кокалестата си ръка в кожена ръкавица, за да слеза от предната седалка.

— Още е рано да се регистрираме в хотела. Искаш ли горещ чай? Или да закусим в тази *гастрономия*. Дъждът се усили — добави той колебливо, гледайки вълненото ми костюмче.

Бързо измъкнах непромокаемото яке с качулка, което преди година ми беше донесъл от Англия. Пътуването с влака от Виена ни отне близо ден и пак бях гладна, въпреки че обядвахме във вагон-ресторанта.

Озовахме се обаче не в *гастрономията* с червено-сините лампи, които проблясваха отвътре през мръсната витрина, със сервитьорките, обути — как другояче — в тъмносини сандали с платформи, и с намусения портрет на другаря Тито. Докато се промъквахме през мократа тълпа, баща ми изведнъж се стрелна напред.

— Насам!

Последвах го на бегом, качулката ми шляпаше по челото и почти нищо не виждах. Беше съзрял входа на чайна в стил ар нуво — с огромна падаща витрина, по която крачеха рисувани щъркели, и с бронзови врати, излети във формата на стотина лилиеви стъбълца. Вратите тежко се затвориха зад гърба ни и дъждът остана навън зад запотените стъкла и заприлича на мокро петно зад сребърните птици.

— Удивително е, че това място е преживяло последните трийсет години. — Баща ми събличаше своя шлифер Ландън Фог. — Социализмът рядко е така внимателен към съкровищата си.

Седяхме край прозореца, пиехме чай с лимон, който пареше дори през дебелата порцеланова чаша, и похапвахме сардини върху намазан с масло бял хляб, както и парчета торта.

— По-добре да спрем до тук — каза баща ми.

Напоследък ненавиждах начина, по който непрекъснато духаше чая си да изстине, и с ужас очаквах неизбежния миг, когато щеше да каже, че трябва да спрем да ядем, да спрем да правим каквото ни харесва, за да ни остане място за вечеря. Гледах го, облечен в поло и изряден костюм от туид, и чувствах, че се е отказал от всяко приключение в живота освен дипломацията, която го бе обсебила изцяло. Щеше да е по-щастлив, ако можеше мъничко и да живее, мислех си аз; с него всичко беше толкова сериозно.

Въпреки това мълчах, защото знаех, че мрази да го критикувам, а и защото исках да попитам нещо. Първо трябваше да изчакам да изпие чая си, затова се отпуснах назад, точно толкова, че да не ми направи забележка да не се изхлузвам на стола, ако обичам. През изрисувания в сребърно прозорец виждах прогизналия град, мрачен в късния следобед, и хората, забързани под силния, почти хоризонтален дъжд. Чайната, която трябваше да е пълна с дами в дълги прави атлазени рокли с цвят на слонова кост или с господата със заострени брадички и кадифени ревери на саката, беше празна.

— Не бях усетил колко съм се изморил от шофирането. — Баща ми остави чашата си и посочи замъка, едва очертаващ се през дъжда. — Пристигнахме от тази посока, от другата страна на хълма. От върха ще видим Алпите.

Спомних си беловърхите планини и почувствах как дишат над града. Сега седяхме сами от далечната им страна. Поколебах се и поех дъх:

— Ще ми разкажеш ли нещо?

Приказките от край време бяха едно от удоволствията, които баща ми никога не отказваше на лишеното си от майка дете; някои от тях черпеше от собственото си щастливо детство в Бостън, а други — от екзотичните си пътешествия. Трети измисляше на момента специално за мен, но напоследък те ми се струваха скучни и далеч не толкова завладяващи както едно време.

— Приказка за Алпите?

— Не — усетих необясним прилив на страх. — Открих нещо, за което искам да те питам.

Той се обърна и нежно ме погледна, вдигнал посивяващи вежди над сивите си очи.

— Бях в библиотеката ти — казах аз. — Извинявай, рових тук-там и открих някакви книжа и една книга. Не погледнах... много... документите. Мислех...

— Книга? — той още беше благоразположен и ме слушаше с половин ухо, оглеждайки чашата си за последна капка чай.

— Изглеждаха... книгата беше много стара с отпечатан дракон в средата.

Баща ми се наведе напред, замръзна, а после видимо потрепери. Странният жест отново ме изправи на нокти. Ако щеше да последва

приказка, тя нямаше да прилича на онези, които ми беше разказвал досега. Той ме погледна изпод вежди и с изненада забелязах колко тъжен и изпит изглеждаше.

— Сърдиш ли се? — сега и аз се взирах в чашата си.

— Не, миличка — той въздъхна дълбоко, почти мъчително. Дребничката руса сервитьорка напълни чашите ни и пак ни остави сами, но той така и не се решаваше да започне.

ГЛАВА 2

Вече знаеш, започна баща ми, че преди да се родиш, преподавах в един университет в Америка. Преди това дълги години учих, за да стана професор. Първо мислех да следвам литература. После обаче осъзнах, че предпочитам истинските истории пред измислените. Всички литературни повествования, които четях, ме тласкаха към нещо като... историческо изследване. Така че накрая се предадох. Сега съм много доволен, че и ти се интересуваш от история.

Една пролетна вечер през последната година от следването си седях на бюрото си в университетската библиотека и понеже беше късно, бях съвсем сам сред безкрайните редици с книги. Вдигнах глава и забелязах, че някой ми е оставил книга, чиято обложка досега не бях виждал сред учебниците си, оставени на един рафт точно над бюрото ми. На корицата имаше красив малък дракон, зелен на светъл фон.

Не бях виждал тази книга, затова я взех и без много да му мисля, я отворих. Подвързията беше от мека, избеляла кожа, а страниците изглеждаха доста стари. Книгата като че ли от само себе си се отвори по средата. Върху двете страници видях гравюра на дракон с разтворени крила и дълга, извита опашка — развилнял се звяр с разперени нокти, в които държеше надпис с една-единствена дума, изписана с готически шрифт: *Drakulya*.

Веднага разчетох думата и си спомних романа на Брам Стокър, който не бях чел, върнах се в детството си, когато ходехме в кварталното кино и гледахме как Бела Лугоши се увива около бялото вратле на някоя младичка звезда. И все пак думата беше изписана чудновато, а книгата определено изглеждаше старинна. Като учен, при това дълбоко потънал в европейската история, след няколко секунди взиране в книгата си спомних какво съм чел. Името, което всъщност идва от латинския корен за *дракон* или *дявол*, е почетната титла на живелия в Карпатите влашки феодал Влад Цепеш, тоест Набучвача, получил прозвището си, защото издевателствал над поданиците и военнопленниците си по ужасяващо жесток начин. По онова време изучавах търговията в Амстердам през XVII в. и не виждах какво общо

има моята тема с тази книга, затова предположих, че погрешка е попаднала при мен, вероятно я е забравил някой, който се занимава с историята на Централна Европа или пък с феодална символика.

Прелистих книгата — човек, който по цял ден се рови в книги, посреща всяка нова книга като приятел, дори като изкушение. Чакаше ме още по-голяма изненада, защото останалите страници — прекрасни старинни листове с цвят на слонова кост, бяха съвсем празни. Нямаше дори заглавна страница, никакви сведения за това къде или кога е била отпечатана книгата, нито дори карти, форзаци или други илюстрации. Нямаше и печат от университетската библиотека, нито библиотечно картонче, каталожен номер или етикет.

След като се взирах още няколко минути, оставих книгата на бюрото си и отидох до каталога на първия етаж. Там наистина имаше вложка, която гласеше: Влад III Влашки, наричан още Цепеш (1431–1476) — вж. също Влахия, Трансилвания и Дракула. Реших първо да погледна в картата и бързо разбрах, че Влахия и Трансилвания са древни области в днешна Румъния. Трансилвания изглеждаше по-планинска, а на югозапад граничеше с Влахия. На откритите лавици открих единствения източник по въпроса — странно, малко английско издание от 90-те години на XIX в. на някакви памфлети за Дракула. Оригиналите били отпечатани в Нюрнберг през 70-те и 80-те години на XV в. Като стигнах до Нюрнберг, потръпнах — бяха минали едва няколко години от процеса срещу нацистките водачи, който аз внимателно бях следил. Само една година не ми стигна, за да навърша пълнолетие и да ме изпратят на фронта и може би тъкмо защото останах настрана от войната, се впуснах да изучавам последиците ѝ с такъв ентузиазъм. Титулната страница на томчето с памфлети представляваше груба гравюра на мъж, изобразен до раменете — с як врат, свъсени тъмни очи, дълги мустаци и шапка с перо. Картината беше удивително ярка, особено като се има предвид примитивният печат.

Знаех, че трябва да се върна към изследването си, но не се съдържах и се зачехох в един от памфлетите. Той изброяваше някои от престъпленията на Дракула срещу собствените му поданици и срещу чужди народи. Бих могъл по памет да възстановя съдържанието му, но не искам, защото беше твърде смущаващо. Рязко затворих томчето и се върнах на бюрото си. Седемнайсети век отново превзе вниманието ми

до полунощ. Оставих странната книга затворена на бюрото си с надеждата, че собственикът ѝ ще я намери и се прибрах вкъщи да поспя.

Сутринта отидох на лекции. Бях уморен от дългата нощ, но след лекцията изпих две чаши кафе и пак се върнах в библиотеката. Старинната книга беше там, но лежеше отворена на страницата с извития огромен дракон. След почти безсънна нощ и ударната доза кафе вместо закуска, направо ми се подкосиха краката, както се казваше в старите романи. Разгледах книгата, този път по-внимателно. Централната илюстрация определено беше гравюра на дърво, вероятно средновековно изпълнение, наистина чудесен образец на ранното книгопечатане. Мина ми през ума, че след като очевидно не принадлежеше на библиотеката, сигурно струваше цяло състояние, а може би и повече за някой учен.

Видът на книгата обаче никак не ми допадна. Затворих я нетърпеливо и до късно следобед писах за търговските гилдии. На излизане от библиотеката спрях на регистратурата и подадох книгата на един от библиотекарите, който обеща да я остави в шкафа за изгубени вещи.

В осем часа на следващата сутрин, когато отново се довлякох до библиотеката, за да поработя върху дипломната си работа, онази книга пак беше върху бюрото ми, отворена на единствената си жестока илюстрация. Усетих раздразнение, понеже помислих, че библиотекарят не ме е разбрал. Бързо я сложих настрана и целият ден измина, без да я погледна. Късно следобед имах уговорка с моя научен ръководител и докато събирах нещата си, измъкнах необикновената книга и я прибавих към купчината. Направих го съвсем импулсивно, нямах намерение да я присвоявам, но професор Роси обичаше историческите загадки и си помислих, че може би щях да успея да го заинтригувам. Освен това благодарение на обширните си познания по европейска история той можеше и да разпознае книгата.

Обикновено с Роси се виждахме след лекцията му следобед и аз обичах да се промъквам в аудиторията преди края ѝ, за да го погледам в действие. Този семестър той преподаваше антична история на Средиземноморието и бях успял да чуя завършека на няколко лекции, всяка брилянтна и завладяваща, плод на невероятната му ораторска дарба. Този път се добрах на пръсти до едно свободно място най-отзад

тъкмо навреме, за да хвана заключителната част на беседата за възстановяването на двореца на Минос на остров Крит от сър Артър Евънс. Аудиторията представляваше мрачна готическа зала, която побираше петстотин студенти. Беше тихо като в катедрала. Никой не смееше да мръдне, всички очи бяха приковани в човека пред тях.

Роси стоеше сам на осветения подиум. Понякога крачеше напред-назад и излагаше своите идеи на глас, все едно ги предъвкваше в усамотението на кабинета си. После внезапно спираше и впиваше поглед сред студентите с красноречив жест или зашеметяващо твърдение. Не използваше катедрата, презираше микрофоните и никога не четеше от бележки, макар че от време на време прожектираше диапозитиви, като почукваше по огромния екран с показалката, за да подчертае мисълта си. Понякога така се разпалваше, че размахваше ръце и притичваше напред през подиума. Носеше се легенда, че от възторг пред процъфтяващата гръцка демокрация веднъж паднал от подиума, но успял да се изправи, без изобщо да наруши ритъма на лекцията си. Така и не посмях да го попитам дали е истина.

Днес беше замислен и крачеше из стаята с ръце на гърба. Сър Артър Евънс, моля запомнете, възстановил двореца на цар Минос в Кносос отчасти въз основа на оцелелите руини, отчасти според собственото си въображение и според своята представа за характера на минойската цивилизация. Той се загледа в свода над нас. Източниците били оскъдни и Евънс трябвало да реши доста загадки. Вместо да го възстанови с приблизителна точност, той използвал въображението си, за да създаде смайващ дворецов стил — цялостен, макар и не съвсем коректен. Прав ли е бил?

Тук той направи пауза и почти замечтано зарея поглед над морето от рошави глави, щръкнали перчеми, небрежни прически, нарочно опърпани пуловери и любопитни момчешки лица (не забравяй, че по онова време само момчета можеха да завършат такъв университет, докато ти, скъпа дъще, вероятно ще можеш да се запишеш където си пожелаеш). Петстотин чифта очи го гледаха в очакване. Ще оставя този въпрос на вас, усмихна се Роси, рязко се обърна и напусна подиума.

Всички поеха дъх, после започнаха да бърборят и да се смеят, да събират нещата си. След лекция Роси обикновено сядаше на края на

подиума и някои от по-жадните му ученици се втурваха да задават въпроси. Той им отговаряше сериозно и доброжелателно, докато не си тръгне и последният студент. Тогава отивах и аз да го поздравя.

— Пол, приятелю! Хайде да починем и да поговорим холандски. — Той ме потупа приятелски по рамото и двамата излязохме от аудиторията.

Кабинетът на Роси винаги ме забавляваше, защото опровергаваше обичайната представа за професорски безпорядък: книгите бяха подредени по лавиците, модерна кафеварка стоеше до прозореца да утолява навика му непрестанно да пие кафе, цветя, които никога не оставаха сухи, красяха бюрото му, а самият той бе винаги елегантен в панталони от туид и безукорна риза с вратовръзка. Лицето му бе излято по чист английски калъп, с остри черти и наситено сини очи; самият той веднъж ми каза, че от баща си, тоскански имигрант в Съсекс, наследил единствено любовта към вкусната храна. В очите на Роси се отразяваше един свят, сигурен и подреден като смяната на караула пред Бъкингамския дворец.

Умът му бе съвсем друго нещо. Дори и след четирийсет години строго самоусъвършенстване той гореше с останките от миналото, страдаше над нерешените загадки. Енциклопедичните му трудове отдавна бяха спечелили признанието на издатели далеч извън академичната периодика. Щом привършеше един труд, започваше друг, като често рязко сменяше темата. Затова тълпи студенти от различни специалности непрекъснато го гонеха, а мен ме смятаха за късметлия, задето ми беше научен ръководител. Освен това беше най-сърдечният, най-отзивчивият приятел, който съм имал.

— Е — каза той, включи кафеварката и ми махна да седна, — как върви опусът?

Разказах му за работата си от последните няколко седмици и поспорихме кратко за търговията между Утрехт и Амстердам в началото на XVII в. Той наля чудесното си кафе във фини порцеланови чашки и двамата се изтегнахме назад — той зад огромното си бюро, а аз — отпред. В стаята цареше приятният сумрак, който още настъпваше в този час, но с приближаването на лятото щеше да се измества все по-късно. Тогава си спомних старинната находка.

— Донесох ти нещо любопитно, Рос. Някой погрешка е оставил на бюрото ми един доста зловещ предмет и след като не си го потърси

вече два дни, реших, че няма нищо против да ти го донеса да хвърлиш едно око.

— Дай го насам. — Той отмести изящната си чашка и се протегна към книгата. — Хубава подвързия. Кожата изглежда специален велур. И с подсилена подшивка.

Нещо в тясната страна на книгата обаче накара обикновено ясното му лице да се смръщи.

— Отвори я — предложих аз.

Не разбирах защо сърцето ми заби толкова силно, докато очаквах и той да се сблъска с моята изненада от почти празната книга. Опитните му ръце я отвориха направо по средата. Не виждах какво гледа зад бюрото си, но разбрах, че го е видял. Лицето му изведнъж се изпъна и застина така, както никога не го бях виждал. Прелисти останалите страници, обърна корицата и гърба, както бях направил и аз, но мрачната му физиономия не показва изненада.

— Да, празна е — той остави книгата на бюрото си. — Съвсем празна.

— Не е ли странно? — Чашата кафе изстиваше в ръката ми.

— И е доста стара. Не е празна, защото е недовършена. Просто е ужасяващо празна, за да изпъкне илюстрацията по средата.

— Да, именно, като че ли това същество по средата е погълнало всичко наоколо. — Започнах вдъхновено, но довърших изречението си бавно.

Роси като че ли не можеше да откъсне очи от централната илюстрация, отворена пред него. Накрая решително затвори книгата и разбърка кафето си, но не отпи.

— Откъде я взе?

— Ами — отговорих аз, — както ти казах, някой погрешка я е оставил на бюрото ми в библиотеката преди два дни. Предполагам, че трябваше моментално да я отнеса в отдел Редки книги, но честно казано ми се струва, че е нечия лична собственост, затова се отказах.

— О, да, така е — каза Роси и ме погледна косо. — Тя е нечия лична собственост.

— Нима знаеш чия е?

— Да. Твоя е.

— Не, аз просто я намерих в...

Изражението на лицето му ме спря. Изглеждаше десет години по-стар заради играта на светлината, която се процеждаше през здрачния прозорец.

— Как така моя?

Роси бавно стана и отиде в ъгъла на кабинета си, където се качи на библиотечната стълбичка и свали отгоре малък тъмен том. Погледа го малко, като че ли не искаше да ми го отстъпи. После го подаде.

— Това според теб какво е?

Книгата беше малка, подвързана със старинно на вид кафяво кадифе като стар молитвеник или семеен алманах, без никакви отличителни знаци по корицата. Имаше закопчалка в бронзов цвят, която се отвори с лек натиск. Книгата сама се отвори по средата. И там, разперен на две страници, стоеше моят — казвам моят — дракон, този път дори преливащ извън страниците, с извадени нокти и жестоко разтворена паст с два змийски зъба и със същата дума, изписана със същия готически шрифт.

— Разбира се — каза Роси, — аз разполагах с време и успех да я разуча. Рисунката е централноевропейска, отпечатана около 1512 година. Виждаш, че текстът спокойно е можел да бъде отпечатан с подвижен печат, стига да е имало текст.

Внимателно прелистих тънките страници. На първата страница нямаше заглавие — да, това вече го знаех.

— Какво странно съвпадение.

— Гърбът ѝ е изцапан с морска вода, вероятно при плаване през Черно море. Дори и Смитсъновият институт не успя да разгадае всичките ѝ странства. Разбираш ли, аз стигнах дотам да ѝ направя химически анализ. Струваше ми триста долара да науча, че това чудо в някакъв момент, вероятно преди 1700 година, дълго е стояло на място, силно замърсено с каменен прах. Дори се вдигнах чак до Истанбул в опит да открия нещо повече за произхода на тази книга. Но най-невероятното е как попадна у мен — той протегна ръка и аз с удоволствие му върнах крехкото старинно томче.

— Да не би да я купи отнякъде?

— Намерих я на бюрото си, когато бях последна година в университета.

Потреперих.

— На бюрото?

— В библиотеката. И тогава имаше такива бюра. Традицията идва чак от манастирите от VII век, нали знаеш.

— А ти откъде... откъде се взе тя? Подарък ли беше?

— Може би — Роси се усмихна загадъчно. Явно се бореше да удържи силното си вълнение. — Искаш ли още една чаша?

— Всъщност да — казах с пресъхнало гърло.

— Усилията ми да открия собственика не доведоха до нищо, а библиотеката не я разпозна. Дори и библиотеката на Британския музей никога не я беше виждала и ми предложи значителна сума, ако реша да я продам.

— Но ти не пожела.

— Да. Както знаеш, обичам главоблъсканиците. Така е с всеки учен, който заслужава професията си. Това е най-голямата награда — да погледнеш историята в очите и да ѝ кажеш, Знам коя си, не можеш да ме излъжеш.

— И какво се оказа? Мислиш ли, че този по-голям екземпляр е изработен от същия печатар по същото време?

Пръстите му потропваха по перваза.

— Всъщност от години не съм мислил по въпроса или поне се опитвах да не мисля, макар че винаги по някакъв начин съм я... усещал тук зад себе си — той махна към тъмния библиотечен ъгъл. — Най-горният рафт съдържа списъка на моите провали. На нещата, за които предпочитам да не мисля.

— Добре де, сега като ѝ намерих еша, може би ще е по-лесно да сглобим картинката. Сигурно имат връзка помежду си.

— Сигурно имат — гласът му глухо отекна с думите ми, макар че тъкмо беше отпил освежителна глътка кафе.

Нетърпението и трескавото ми състояние в онези дни на недоспиване и умствено напрежение ме накараха да го притисна.

— А проучването ти? Не просто химическият анализ. Каза, че си се опитал да научиш повече...

— Опитвах се да науча повече. — Той отново седна и обгърна чашата с малките си, така земно изглеждащи длани. — Боя се, че ти дължа нещо повече от един разказ — каза той тихо. — Може би дори трябва да ти се извиня — ще разбереш защо, — макар че никога не бих завещал нарочно нещо такова на когото и да е от студентите си. Поне

не на повечето от тях — добави той със сърдечна, но и тъжна усмивка. — Чувал ли си за Влад Цепеш — Набучвача?

— Да, Дракула. Карпатски феодал, известен още като Бела Лугоши.

— Същият, или поне един от тях. Те са древен род, но тъкмо най-неприятният от тях дошъл на власт. На излизане от библиотеката потърси ли името му в каталога? Да? Лош знак. Когато моята книга изникна тъй неочаквано, аз проверих думата още същия следобед — самата дума, както и Влахия, Трансилвания и Карпати. Веднага се вманиачих.

Зачудих се дали това не беше завоалиран комплимент — нали Роси обичаше студентите му да работят на пълни обороти, но реших да го пропусна край ушите си, за да не накъсвам разказа му с излишни забележки.

— И така, Карпатите. Те винаги са били загадъчен край за историците. Един от учениците на Окам отишъл дотам, предполагам на магаре, а после събрал впечатленията си в смешновата книга, озаглавена Философия на страхопочитанието. Разбира се, историята за Дракула в общи линии е толкова предъвквана, че няма много за проучване. Човекът живял през XV век и бил влашки принц, ненавиждан както от Османската империя, така и от собствените си поданици. Очевидно бил сред най-противните от всички средновековни европейски тирани. Твърди се, че изклал най-малко двайсет хиляди власи и трансилванци. Дракула означава син на Дракул, което може да се преведе и като син на дракона. Император Сигизмунд, тогавашният владетел на Свещената римска империя, посветил баща му в Ордена на дракона, който бил нещо като организация за отбрана на империята от османските турци. Всъщност има сведения, че бащата на Дракула дал малкия си син за заложник на турците при някакви политически пазарлъци и именно тогава, като наблюдавал османските похвати в изтезанията, развил вкус към мъченията.

Роси поклати глава.

— Така или иначе, Влад загинал в битка, повален от турска ръка, макар че е възможно да е бил случайно убит от своите войници. Погребан е в островния манастир в Снаговското езеро, което днес се намира на територията на нашата социалистическа приятелка

Румъния. Паметта му се превръща в легенда, която се предава от поколения на поколения суеверни селяни. В края на XIX век един неспокоен и мелодраматичен писател — Брам Стокър, попада на името Дракула и го приписва на родения от собственото му въображение герой вампир. Влад Цепеш бил ужасяващо жесток, но разбира се не бил вампир. В книгата си Стокър изобщо не пише за самия Влад, но споменава великото минало на рода му в борбата срещу турците. — Роси въздъхна. — Стокър събира подходящи моменти от народните поверия за вампири, както и предания за Трансилвания, макар че никога не е ходил там. Самият Влад Дракула всъщност е управлявал Влахия, а не съседна Трансилвания. През XX век Холивуд се заема със случая и легендата оживява. Тук обаче словоохотливостта ми се изчерпва.

Роси отмести чашата си и склочи ръце. Като че ли просто не се решаваше да продължи.

— Може и да се майтапя с легендата и с нейното чудовищно комерсиализиране, но не и с резултатите от собственото ми проучване. Истината е, че така и не посмях да ги публикувам отчасти именно заради тази легенда. Струваше ми се, че тази тема няма да бъде посрещната сериозно. А има и още една причина.

Тук мисълта ми зацikli. Роси не оставяше нищо непубликувано — това беше част от прочутото му научно трудолюбие, от щедрия му гений. Той сурово напътстваше студентите си да постъпват по същия начин и да не пилеят труда си.

— Онова, което открих в Истанбул, беше твърде страшно, за да не го приема сериозно. Може би сгрехих, като запазих за себе си тази информация, както мога да я нарека с ръка на сърцето, но всеки си е посвоему суеверен. Аз например съм суеверен като историк. Уплаших се.

Взирах се в него, а той въздъхна, като че ли не искаше да продължи.

— Разбираш ли, Влад Дракула винаги е бил обект на проучвания в големите архиви на Централна и Източна Европа и особено в родния си край. Но той започва кариерата си като борец срещу турците, а аз забелязах, че никой дори не е търсил сведения за него в османския свят. Това ме отведе в Истанбул, като тайничко кривнах от пътя на

проучванията си върху древногръцката икономика. Между другото, за отмъщение публикувах целия си гръцки труд.

Той отново спря за миг и обърна поглед към прозореца.

— Предполагам, че просто трябва направо да ти кажа какво открих в истанбулските архиви и какво оттогава се мъча да забравя. В края на краищата, ти също наследи една от тези красиви книжки.

Той тежко отпусна ръка върху купа с двете книги.

— Ако не ти го кажа аз, вероятно ще тръгнеш по стъпките ми, може би дори ще се изложиш на по-голям риск — той се усмихна някак мрачно иззад бюрото. — Поне ще ти спестя доста писане.

С пресъхнало гърло, аз не успях дори да се засмея. Какво, за Бога, намеква? Хрумна ми, че може би не съм дооценил особеното чувство за хумор на учителя си. Сигурно това беше някаква сложна шегаджийска интрига — имал е в библиотеката си два екземпляра от страховитата старинна книжка и е оставил едната на моето бюро, понеже е знаел, че ще му я донеса, както и направих като последен идиот. Дали от светлината на обикновената настолна лампа, но лицето му беше пепеляво, с набола в края на деня брада и с тъмни кръгове, изпили цвета и настроението от очите му. Наведох се напред.

— Какво искаш да кажеш?

— Дракула — каза той и спря. — Дракула... Влад Цепеш... е жив.

— Мили Боже! — изведнъж възкликна баща ми и погледна часовника си. — Защо не ми каза? Стана почти седем.

Пъхнах студените си ръце в джобовете на морскосиньото яке.

— Не знаех — отвърнах аз, — но моля те, не прекъсвай разказа. Не спирай точно тук.

В този момент лицето на баща ми изглеждаше нереално. Дотогава никога не ми беше хрумвала мисълта, че баща ми може да е... не знаех как да се изразя. Психически нестабилен? Дали тази нестабилност го беше обзела само за няколко минути, докато разказваше?

— Много е късно за такава дълга приказка. — Баща ми вдигна чашата си и пак я остави на масата. Забелязах, че ръцете му треперят.

— Моля те, продължавай — помолих аз.

Той обаче не ме послуша.

— Всъщност не знам дали те уплаших или само ги досадих. Вероятно ти искаше просто една хубава приказка за дракони.

— Имаше дракон — казах аз. Искаше ми се да вярвам, че е измислил цялата история. — Даже два дракона. Поне утре ще ми разкажеш ли останалото?

Баща ми разтри ръце, като че ли да се стопли и аз видях, че в този момент нямаше никакво намерение да продължи разговора. Лицето му беше тъмно, вгълбено.

— Хайде да вечеряме. Първо ще оставим багажа си в хотел Турист.

— Добре — отвърнах.

— И без това всеки миг ще ни изхвърлят, ако не си тръгнем доброволно.

Виждах светлокосата сервитьорка, която висеше на бара, но изглежда не се интересувахе дали ще си тръгнем или ще останем. Баща ми извади портфейла си, разгъна една от онези огромни изтъркани банкноти с вечната снимка на миньор или селянин с героична усмивка и я пусна в калаения пепелник. Измъкнахме се покрай столовете и масите от ковано желязо и излязохме през запотената врата.

Нощта плътно бе обгърнала града — студена, мъглива, влажна, източноевропейска нощ. Улицата беше почти празна.

— Сложи си шапката — предупреди баща ми както винаги.

Преди да излезем при подгизналите от дъжда явори, той изведнъж спря и ме задържа с ръка назад, все едно да ме предпази от внезапно изскочила кола. Кола обаче нямаше, а мократа улица изглеждаше провинциално спокойна под жълтата светлина на лампите. Баща ми внимателно се огледа наляво и надясно. Не мисля, че имаше някой, макар че ниската качулка ми пречеше да виждам добре. Той се послуша, замръзнал на място с обърната встрани глава.

После шумно изпусна дъх и двамата продължихме пътя си, като обсъждахме какво ще си поръчаме за вечеря в Турист.

На тази екскурзия повече нямаше да стане дума за Дракула. Скоро щях да науча модела на бащиния ми страх — той можеше да разказва историята си само на малки изблици, задържайки сюжета не

заради драматичния ефект, а за да съхрани нещо — силата си? Или разума?

ГЛАВА 3

Когато се прибрахме у дома в Амстердам, баща ми беше необичайно мълчалив и зает, а аз притеснено търсех удобен момент да го попитам за професор Роси. Всяка вечер мисис Клей вечеряше с нас в облицованата с тъмна ламперия трапезария. Тя ни сервираше от помощната масичка, но се хранеше с нас като член на семейството и аз инстинктивно усещах, че баща ми не би искал да разказва историята си в нейно присъствие. Ако го потърсех в библиотеката, той бързо ме питаше как е минал денят ми или ме караше да му покажа домашните си. След завръщането ни от Емона тайно прерових рафтовете, но книгата и документите бяха изчезнали от предишното си място и не успях да се сетя къде може да ги е сложил. Ако пък мисис Клей имаше свободна вечер, той също предлагаше да отидем на кино или ме извеждаше на кафе и сладки в шумната сладкарница от другата страна на канала. Бих казала, че ме отбягваше, ако не се случваше да седна до него, докато чете, в очакване на сгоден миг да попитам, а той да се протегне и да ме погали по косата с неясна тъга в очите. В тези моменти просто не смеех да повдигна въпроса.

Следващия път, когато потегли на юг, баща ми отново ме взе със себе си. Обясни ми, че щял да има само една среща, при това неофициална, която почти не си струвала дългия път, така че искал да ми покаже гледката. Този път влакът ни отведе далеч след Емона, а после взехме и автобус. Баща ми предпочиташе местния транспорт, стига да имаше възможност да го използва. И сега, когато пътувам, често се сещам за него и се отказвам да наема кола, за да се кача на метрото.

— Нали разбираш, Рагуза не е място за коли — каза той, докато стискахме металната дръжка зад шофьора на автобуса. — Винаги сядай отпред, за да не ти става лошо.

Стиснах дръжката и кокалчетата ми побеляха — като че ли летяхме сред светлосивите каменни грамади, които в тази част на света играеха ролята на планини.

— Боже! — възкликна баща ми, когато автобусът страховито подскочи през един остър като фиба завой. Останалите пътници изглеждаха съвсем спокойни. От другата страна на пътеката облечена в черно възрастна жена плетеше, а под забрадката лицето ѝ танцуваше от друсането на автобуса.

— Внимавай — каза баща ми, — сега ще видиш една от най-великолепните гледки на крайбрежието.

Послушно се загледах през прозореца с надеждата да се откаже от непрестанните си напътствия, но все пак попивах докрай гледката на планинските зъбери и сгушените сред тях каменни селца. Точно преди залез-слънце усилията ми бяха възнаградени — видях край пътя една жена, която вероятно чакаше автобуса в другата посока. Беше висока и носеше тежка дълга пола и тясна риза, а главата ѝ бе украсена с приказна шапка като муселинена пеперуда. Огрята от залязващото слънце, жената стоеше съвсем сама сред скалите, оставила кошницата си на земята. Щях да я взема за статуя, ако не беше обърнала прекрасната си глава след нашия автобус. Лицето ѝ бе бледо, овално, но беше твърде далеч, за да видя изражението ѝ. Когато я описах на баща ми, той каза, че сигурно е била облечена с народна носия от този край на Далмация.

— Високо боне с крилца от двете страни? Виждал съм го на картини. Може да се каже, че е била нещо като призрак — вероятно живее в някое затънтено селце. Предполагам, че повечето младежи тук вече носят дънки.

Залепих отново лице на прозореца. Не видях повече призраци, но затова пък не пропуснах истинското, чудо — ширналата се под нас Рагуза, град от слонова кост, зад чиито стени с метален блясък светеше огряното от слънцето море, а покривите червенееха повече и от залеза във внушителната си средновековна крепост. Градът бе построен на широк кръгъл полуостров, а стените му изглеждаха непробиваеми и за вълните, и за нашествениците — пеликан, нагазил в Адриатическо море. Погледнат от зашеметяващата височина на пътя обаче, изглеждаше миниатюрен, като издълбан от човешка ръка и поставен в подножието на планините въпреки несъответствието в мащаба.

Главната улица на Рагуза, където попаднахме няколко часа по-късно, беше от мрамор, така излъскан от вековното търкане на подметки, че отразяваше светлините на околните магазини и дворци,

за да заблести като повърхността на някакъв гигантски канал. Улицата свършваше на пристанището, дълбоко в сърцето на стария град, където веднага се отпуснахме в столовете на едно кафене. Обърнах лице срещу вятъра и улових мириса на прибоя и — колкото и да ми се стори странно за сезона — на зрели портокали. Морето и небето се сливаха в сумрака. Рибарските лодки танцуваха сред по-бурните вълни в далечната част на пристанището, а вятърът носеше звуците на морето, уханията на морето и една непозната мекота.

— Да, това е то югът — каза доволно баща ми, придърпвайки чаша уиски и чиния сардини с препечен хляб. — Представи си, че отвържеш лодката си и отплаваш оттук, а нощта е пред теб. По звездите можеш да стигнеш до Венеция или до албанския бряг, или да излезеш в Егейско море.

— Колко се плава до Венеция? — Разбърках чая си, а бризът отнесе парата към морето.

— О, седмица, а със средновековен кораб сигурно и повече. — Той ми се усмихна спокоен, поне засега. — Марко Поло е роден на този бряг. Тук венецианските набези не били рядкост. Всъщност седим в нещо като порта към света.

— Кога си бил тук преди? — Едва сега започвах да проумявам реалността на предишния му живот, факта, че го е имало и преди мен.

— Идвал съм няколко пъти. Може би четири-пет пъти. Първия път беше преди много години, още като студент. Научният ми ръководител ми препоръча да посетя Рагуза, за да видя това чудо, докато бях в Италия — нали съм ти казвал, едно лято учих италиански във Флоренция.

— Имаш предвид професор Роси.

— Да — баща ми ме стрелна с поглед, но бързо сведе очи към уискито си.

Замълчахме и само тентата на кафенето запълваше тишината, като приплясваше на учудващо топлия за сезона бриз. От вътрешността на бар-ресторанта се носеше какофония от разговори на туристи, подрънкване на порцелан, саксофон и пиано. От другата страна се чуваше плисъкът на вълните край лодките в тъмното пристанище. Накрая баща ми заговори.

— Трябва да ти разкажа малко повече за него. — Не ме погледна, но ми се стори, че гласът му леко потрепери.

— Няма да е лошо — отвърнах предпазливо.

Той отпи от уискито си.

— Ех, че си инат с тези приказки!

Ти си инат, искаше ми се да отговоря, но прехапах език — предпочитам да чуя историята, вместо да се препираме.

Баща ми въздъхна.

— Добре. Ще ти разкажа за него утре през деня, когато няма да съм толкова уморен и ще можем да се поразходим край крепостните стени — и той посочи с чашата си към сиво-белите искрящи зъбери над хотела. — Тогава ще е по-подходящо време за истории. Особено за тази история.

Утрото едва преваляше, когато вече седяхме триста метра над прибоя, който се разбиваше на бяла пяна в исполинските корени на града. Ноемврийското небе светеше като посред лято. Баща ми си сложи тъмни очила, погледна часовника си, сгъна брошурата за архитектурните паметници с ръждивочервените покриви под нас и изчака група немски туристи да отминат на безопасно за подслушване разстояние. Погледнах към морето отвъд гористия остров, към мъглявосиния хоризонт. Тъкмо оттам, с развети червено-златни знамена под същото блестящо небе са прииждали венецианските кораби — понесли кога война, кога търговска стока. Докато чаках баща ми да заговори, усетих съвсем ненаучни опасения. Може би корабите, които ми се привиждаха на хоризонта, съвсем не бяха част от някакво пъстро шествие. Какво толкова трудно имаше, че баща ми все не започваше?

ГЛАВА 4

Както съм ти казвал, започна баща ми, като се прокашля веднъж-дваж, професор Роси беше чудесен учен и истински приятел. Не бих искал да останеш с друго впечатление. Знам, че заради онова, което може би сбърках, че ти казах предишния път, сега ти се струва... луд. Нали помниш, той ми разказа нещо ужасно неправдоподобно. Аз също бях потресен и изпълнен със съмнения към него, макар че очите му издаваха искреност и примирение. Когато приключи разказа си, той ме стрелна с проникателния си поглед.

— Какво, за Бога, говориш? — помня, че изпелтечих аз.

— Ще го повторя — натърти Роси. — В Истанбул открих, че Дракула е още жив. Или поне тогава беше.

Не свалях очи от него.

— Знам, че ме мислиш за ненормален — каза доста по-меко Роси — и ти гарантирам, че всеки, който достатъчно дълго се занимава с тази история, може наистина да откачи.

Той въздъхна.

— В Истанбул има един почти неизвестен архив, основан от султан Мехмед II, който превзел града от византийците през 1453 година. Архивът съдържа какво ли не, събирано от турците в по-късния период, когато постепенно ги изтласквали назад по краищата на империята им. Има и документи от края на XV век и точно сред тях открих няколко карти, които претендираха, че сочат пътя към Нечестивия гроб на Туркоубиеца, който според мен може би е бил Влад Дракула. Картите бяха три, с нарастващ мащаб, и показваха една и съща местност с все по-големи подробности. Картите не ми говореха нищо и не можах да ги свържа с никаква позната област. Надписите им бяха предимно на арабски и според библиотекарите на архива датираха от края на XV век.

Той потупа странната си книга, която, както ти разказах, много приличаше на моята.

— Надписът по средата на третата карта бе на някакво много старо славянско наречие. Само учен с разнопосочни лингвистични

възможности би могъл да го разчете. Аз доста се постарях, но без ясен резултат.

Роси поклати глава, като че ли все още съжаляваше за ограничените си способности.

— Усилията, които положих, за да стигна до това откритие, ме отведоха твърде далеч от официалното ми лятно занимание с античната търговия в Крит. В онази гореща, задушна истанбулска библиотека обаче сякаш изобщо не чувах гласа на разума. Помня, че през мръсните прозорци виждах минаретата на Айя София. Турските сведения за царството на Влад стояха разтворени на бюрото ми, а аз ровех из речниците си, водех си подробни бележки и прекопирвах картите на ръка.

Накратко казано, един следобед върху третата и най-озадачаваща карта открих внимателно отбелязаното място на Нечестивия гроб. Ако помниш, смята се, че Влад Цепеш е погребан в манастира на острова в Снаговското езеро в Румъния. На третата карта, а и на останалите, нямаше никакво езеро с никакъв остров, но все пак имаше река, която се виеше през някаква местност и леко се разширяваше по средата. С помощта на един професор по арабска и османска филология от Истанбулския университет вече бях превел надписите по полетата на картата. Оказаха се неясни пословици за същността на злото, в по-голямата си част — цитати от Корана. Тук-там по картата, сгущени между грубо екипираните планини, имаше надписи, които на пръв поглед приличаха на населени места със славянски имена, но преводът им беше озадачаващ и може би бяха гатанки, насочващи към истинските имена — Долината на осемте дъба, село Крадипрасе и така нататък — чудновати селски имена, които нищо не ми говореха.

В центъра на картата над мястото на Нечестивия гроб, където и да се намираше той, беше изрисуван дракон със замък вместо корона на главата си. Драконът не приличаше на този в моята... нашите древни книги, но се досетих, че сигурно е стигнал до турците заедно с легендата за Дракула. Под дракона имаше ситни заврънкулки, които първо ми се сториха на арабски като пословиците от полетата на картата. Когато ги погледнах през лупа, внезапно съзрях, че надписът всъщност е на гръцки и бързо го преведох на глас, преди възпитанието ми да ме възпре — макар че залата беше празна и само от време на време един отегчен библиотекар надникваше, очевидно за да се увери,

че няма да открадна нещо. Но в онзи момент бях съвсем сам. Миниатюрните буквички танцуваха пред очите ми, докато ги изговарях: Тук той намери убежище в злото. Читателю, със слово отвори му гроба.

В същия миг чух как някаква врата се тресна във фойето на долния етаж. Тежки стъпки се заизкачваха по стълбите. Аз обаче още бях обзет от една мисъл — лупата току-що ми подсказа, че тази карта, за разлика от другите две, е надписвана от трима души на три различни езика. Освен че езиците бяха три, почерците също не съвпадаха. Различни бяха и цветовете на ужасно старите мастила. Тогава получих нещо като просветление — нали знаеш, онази интуиция, на която след седмици усърдна работа ученият знае, че може да се довери.

Стори ми се, че картата отначало е съдържала само централната скица и околните планини, както и гръцкия надпис. Вероятно по-късно някой е добавил надписите на славянското наречие, за да посочи имената на съответните места, макар и кодирани. После сигурно е попаднала в ръцете на османците, които са прибавили писанията от Корана в полето, като че ли за да затворят и заключат злокобното послание по средата или за да го обградят с талисмани срещу силите на злото. Ако бях прав, кой тогава е бил човекът, който, знаейки гръцки, пръв е надписал картата, а може би дори я е нарисувал? Знаех, че гръцки са говорили византийските учени от времето на Дракула, но не и повечето учени в османския свят.

Преди да успя да запиша в бележника си и дума от тази теория, чиято проверка вероятно многократно надхвърляше възможностите ми, вратата между отсрещните лавици рязко се отвори и в залата влезе висок, добре сложен мъж. Той бързо мина покрай книгите и спря пред бюрото ми. Явно не ме прекъсваше случайно, нито пък приличаше на библиотекар. По някаква причина усетих желание да стана прав, но гордостта ми ме спря; щеше да е твърде унижително, като се има предвид колко ненадейно и грубо той ми прекъсна работата.

Гледахме се известно време в очите, а аз се стреснах като никога. Човекът рязко се открояваше на езотеричния библиотечен фон. Мургавото му турско или южнославянско лице бе красиво и поддържано, с тежки увиснали мустаци и тъмен ушит по поръчка костюм като на западен бизнесмен. Очите му святкаха войнствено

срещу мен, а дългите му мигли стояха някак отблъскващо на суровото му изражение. Кожата му беше жълтеникава, но с идеално равен тен, а устните му бяха яркочервени.

— Сър — поде той с нисък, враждебен глас, все едно излая нещо на английски с турски акцент, — не мисля, че имате нужното разрешение.

— За какво? — Веднага наежих академичните си бодли.

— За тази справка. Занимавате се с материали, които турските власти са поставили в закрит архив. Може ли да видя документите ви?

— А вие кой сте? — попитах аз също толкова хладно. — Може ли да видя вашите документи?

Той извади портфейла си от вътрешния джоб и го отвори на бюрото пред мен, после бързо го захлопна обратно. Едва успях да мерна бяла визитка с куп турски звания. Ръката му беше неприятно жълта, с дълги нокти и малко снопче тъмни косми отгоре.

— Министерство на културните ценности — каза студено той. — Доколкото разбирам, нямате разрешение от турското правителство да проучвате тези материали. Така ли е?

— Определено не — извадих писмото от Националната библиотека, което ми даваше право да работя в който и да е от филиалите ѝ в Истанбул.

— Не става — каза той и го хвърли върху книжата ми. — Струва ми се, че трябва да ме последвате.

— Къде? — Изправих се и се почувствах по-стабилно, надявайки се да не приеме жеста ми като предаване.

— До полицията, ако се наложи.

— Това е възмутително. — Вече знаех, че при чиновнически неуредици най-добре беше да повишиш тон. — Аз съм докторант от Оксфордския университет и гражданин на Обединеното кралство. Регистрирах се в тукашния университет веднага след пристигането си и това писмо потвърждава статута ми. Няма да ме разпитва никаква полиция, нито пък вие.

— Разбирам — той така се усмихна, че стомахът ми се сви на топка.

Бях чел нещичко за турските затвори и редките им западни обитатели и положението ми се видя твърде несигурно, макар че изобщо не разбирах що за нарушение можеше да съм извършил.

Надявах се някой от библиотекарите да ме е чул и да дойде да ни укротява. После обаче се сетих, че всъщност тъкмо те са пуснали при мен това лице със страховитата му визитка. Може би наистина е някоя голяма клечка. Той се наведе напред.

— Нека видим какво имаме тук. Отместете се, ако обичате.

С неудоволствие отстъпих настрана, той се приведе над книгата ми и затвори речниците, за да прочете заглавията им, все така заплашително усмихнат. Наведен над бюрото, изглеждаше внушителен, но долових странен мирис, сякаш се беше полял с одеколон, за да прикрие — твърде неуспешно — друга неприятна миризма. Накрая вдигна картата, върху която работех, но неочаквано внимателно, почти нежно. Погледна я, все едно не му беше нужно много време, за да разбере що е то, макар че може би просто блъфираше.

— Това ли е архивният ви материал?

— Да — ядно отговорих аз.

— Това е особено ценно притежание на турската държава. Не смятам, че ще ви е нужна за чуждестранни изследвания. Нима това парче хартия, тази малка карта ви е довела от английския ви университет чак до Истанбул?

Смятах да изтъкна, че имам и друга работа, да го отклоня от моята следа, но схванах, че така може да предизвикам и допълнително разпити.

— Общо взето, да.

— Общо взето? — каза той по-меко. — Ами, струва ми се, че временно ще ви я конфискувам. Как не ви е срам, уж сте чуждестранен учен!

Целият кипях отвътре, защото бях толкова близо до откритието, но поне бях благодарен, че тази сутрин не взех със себе си моите грижливо изработени копия на стари карти на Карпатите, които смятах на следващия ден да сравня с новооткритите. Те бяха прибрани в куфара ми в хотела.

— Нямате никакво право да конфискувате материали, до които ми е разрешен достъп — изръмжах през зъби. — Незабавно ще отнеса случая до Националната библиотека. И до британското посолство. Между другото, какви възражения изобщо може да имате към работата ми с тези документи? Те са неясни източници за средновековната

история. Няма нищо общо с интересите на турското правителство, убеден съм.

Чиновникът не гледаше към мен, сякаш минаретата на Айя София се виждаха от особен ъгъл, който той дотогава не беше забелязал.

— За ваше добро е — каза безстрастно. — По-добре оставете тези неща за друго. Или за друг път.

Остана неподвижен с лице към прозореца, като че ли ме караше да проследя погледа му. Някак по детски усетих, че не трябва, че сигурно е клопка и затова се втренчих право в него и зачаках. И тогава видях, сякаш нарочно го беше обърнал към мазната светлина на прозореца, видях врата му над яката на скъпата риза. Отстрани, дълбоко в плътта на мускулестия му врат, имаше две ранички с кафява коричка, не скорошни, но не и съвсем заздравели, като че ли е бил убоден с двойно острие или белязан отблизо с нож.

Отстъпих назад, по-далеч от бюрото, обзет от чувството, че трябва да съм се побъркал от всички тези зловещи истории, че сигурно съм откачил. Денят обаче бе съвсем обикновен, мъжът в тъмния вълнен костюм беше напълно реален чак до полускритата от одеколona миризма на пот, мръсотия и още нещо. Нищо не изчезна, нито се промени. Не можех да откъсна очи от двете незараснали ранички. След няколко секунди той се обърна с гръб към погълналата го гледка през прозореца, като че ли доволен от видяното — дали от него, дали от мен — и пак се усмихна.

— За ваше добро е, професоре.

Стоях безмълвно, докато той не излезе с картата под мишница и стъпките му не заглъхнаха надолу по стълбището. Няколко минути покъсно един от библиотекарите, възрастен човек с буйна сива коса, влезе и започна да търси място на долната етажерка за две стари широкоформатни книги.

— Извинете — обърнах се към него със задавен глас. — Извинете, но това е пълно безобразие.

Той ме погледна объркано.

— Какъв беше този човек? Чиновника?

— Чиновник? — библиотекарят заекна на думата.

— Незабавно искам да получа от вас официално удостоверение, че имам право да работя в този архив.

— Но вие имате пълен достъп до архива — започна да ме увещава той. — Нали самият аз ви регистрирах.

— Знам, знам, но тогава трябва да го настигнете и да го накарате да върне картата.

— Кого да настигна?

— Онзи човек от министерството на... човека, който току-що беше тук. Не го ли пуснахте вие?

Той ме погледна любопитно изпод сивите си кичури.

— Някой е влизал? През последните три часа никой не е идвал. Аз лично стоя долу на входа. За съжаление, малцина идват да работят тук.

— Но човекът... — подех аз и се спрях. Изведнъж се видях отстрани: безумно ръкомахащ чужденец. — Но той взе картата ми. Имам предвид картата от архива.

— Карта ли, хер професор?

— Работех по една карта. Изписах я тази сутрин.

— Не е ли тази карта? — той посочи към бюрото ми. По средата лежеше най-обикновена пътна карта на Балканите, която изобщо не бях виждал в живота си. Тя определено не беше там преди пет минути. Библиотекарят прибираше и втория ръкопис.

— Няма нищо. — Прибрах книгите си възможно най-бързо и излязох от библиотеката.

Чиновникът не се забелязваше на оживената улица, макар че неколцина мъже с неговия ръст и телосложение и с подобни костюми минаха край мен с куфарчета в ръка. Когато стигнах хотела си, открих, че багажът ми е преместен заради някакви проблеми със стаята. Първите ми скици на старите карти, както и бележките, които бях оставил в куфара си, бяха изчезнали. Куфарът ми обаче бе идеално подреден. Персоналът нищо не знаеше. Цяла нощ лежах буден и се вслушвах във всеки шум навън. На сутринта събрах непраните дрехи и речниците си и взех ферибота за Гърция.

Професор Роси отново склочи ръце и ме погледна, като че ли търпеливо изчакваше недоверието ми. Аз обаче бях внезапно разтърсен от вяра вместо от съмнение.

— Върна се в Гърция?

— Да, и прекарах останалата част от лятото в опити да забравя преживяното в Истанбул, макар че не можех напълно да загърбя последиците му.

— Замина, защото... се уплаши?

— До дъното на душата си.

— Но после си предприел, по-точно си организирай целия този анализ на твоята странна книжка?

— Да, предимно химическия анализ в Смитсъновия институт. Тъй като обаче заключенията не бяха категорични, а и поради други причини, зарязах тази работа и оставих книгата в библиотеката. Накрая я качих на горния рафт — той кимна към най-високата лавица на библиотеката. — Много е странно — понякога си мисля за онези събития и ту ясно си спомням всичко, ту изплуват само фрагменти. Предполагам, че претръпването заличава и най-страшните спомени. А има определени периоди — дори години, когато изобщо не искам да си спомням тази история.

— Но ти наистина вярваш... този мъж с раните на врата...

— А ти какво би си помислил, ако той стоеше пред теб, а ти се имаш за здравомислещ човек? — Роси се наведе към библиотеката, а в гласа му за кратко звънна гняв.

Изпих последната си глътка кафе, утайката беше доста горчива.

— Никога ли не си се опитвал отново да разбереш що за човек е бил, откъде е дошъл?

— Никога. — След кратка пауза Роси продължи: — Не. Това е едно от малкото изследвания, които знам, че никога няма да довърша. Моята теория гласи, че тази ужасяваща загадка, подобно на много далеч по-безобидни научни задачи, е нерешима от един-единствен човек в един-единствен живот. Всеки учен напредва по малко и добавя своята част от решението. Може би точно по този начин трима души преди векове са съставили онези карти, прибавяйки по нещо ново, макар да признавам, че стиховете-амулетите от Корана вероятно няма да помогнат особено да се намери истинският гроб на Влад Цепеш. А може би всичко това са глупости. Напълно възможно е човекът да е погребан в островния манастир, както гласи румънското предание и да си лежи там кротко като добра душа — какъвто впрочем не е бил.

— Но ти не мислиш така.

Той отново се поколеба.

— Науката трябва да върви напред. За зло или за добро, но неизбежно трябва да продължи, във всяка област.

— Отиде ли до Снагов, за да се увериш лично?

Той поклати глава.

— Не, прекратих проучванията си.

Оставих чашата си и се взрях в лицето му.

— Но си запазил някакви сведения — бавно предположих аз.

Той се протегна отново до най-горната лавица и измъкна запечатан кафяв плик.

— Разбира се. Кой може напълно да унищожи едно проучване? Възстанових по памет трите карти, доколкото можах и запазих останалите си бележки, онези, които носех със себе си в архива.

Роси остави затворения пакет на бюрото между нас, като го докосна с необяснима нежност предвид страховитото му съдържание. Може би тъкмо заради това несъответствие или пък заради настъпващата навън пролетна нощ аз станах още по-неспокоен.

— Не смяташ ли, че това е твърде опасно наследство?

— Как ми се иска да не беше така... Но вероятно е опасно само психически. Животът е по-добър, по-здрав, когато не се задълбочаваме излишно в ужасите му. Както знаеш, човешката история е изпълнена със зли дела, които би трябвало да ни просълзяват, вместо да ни удивляват. Вече толкова години не съм убеден в спомените си от Истанбул, а и никога не се върнах там. Имам чувството, че взех със себе си всичко, което е трябвало да знам.

— За да продължиш нататък, така ли?

— Да.

— Но още не знаеш кой е съставил картата с гроба му? Или бившия му гроб?

— Не знам.

Сложих ръка върху кафявия плик.

— Дали с това не ми трябва и една броеница или може би някакъв амулет?

— Сигурен съм, че носиш в себе си своята доброта, морално чувство, каквото искаш го наречи, а и мисля, че това се отнася за повечето от нас. Все пак не бих се разхождал с чесън в джоба.

— А със силна духовна противоотрова.

— Точно така — лицето му беше тъжно и доста мрачно. — Може би е трябвало да се доверя на древните суеверия, но аз съм рационалист и такъв ще си остана.

Взех плика.

— Ето ти и книгата. Тя е интересна и ти пожелавам късмет да разгадаеш произхода ѝ. — Роси ми подаде велуреното томче, но ми се стори, че тъжното му изражение не отговаряше на лекотата, с която изрече пожеланието си. — Ела след две седмици и ще си поговорим за търговията в Утрехт.

Сигурно съм замигал неразбиращо — дисертацията ми сега изглеждаше толкова далечна.

— Добре, става.

Роси разчисти кафените чашки, а аз събрах куфарчето си със сковани пръсти.

— И още нещо, последно — каза той мрачно и аз се обърнах.

— Какво?

— Повече няма да обсъждаме тази тема.

— Не искаш ли да знаеш как напредвам? — бях уплашен, самотен.

— Може и така да се каже. Не искам да знам. Освен ако, разбира се, не изпаднеш в беда — той разтърси ръката ми с обичайния си приятелски жест. На лицето му бе изписана непозната за мен мъка, но той се насили да се усмихне.

— Добре — отвърнах.

— След две седмици те чакам — почти весело ми извика той на тръгване. — Да ми донесеш поне една завършена глава.

Баща ми замълча. С изумление и неудобство забелязах, че очите му са пълни със сълзи. Вълнението му щеше да ме възпре да задавам въпроси, дори и да не беше продължил сам.

— Разбираш ли, писането на дисертация е доста зловещо занимание — подметна той закачливо. — Май не трябваше да се захващаме с тази история. Тя е толкова стара и объркана, а и очевидно всичко се е наредило, щом стоя тук с теб и дори не съм никакъв разсеян професор.

Премигна няколко пъти, явно се възстановяваше.

— Краят е щастлив, както си му е редът.

— Но до края май остава още доста — успях да вмъкна.

Слънцето леко затопляше кожата ми, ала студеният бриз от морето проникваше чак до костите ми. Протегнахме се и се обърнахме да се полюбуваме на града. Последните туристи бяха отминали крепостта и стояха в една далечна ниша, сочеха към островите и позираха пред фотоапаратите си. Обърнах се към баща ми, но той беше зареял поглед към морето. Зад другите туристи и доста далеч от нас вървеше мъж, когото преди това не бях забелязала. Висок и широкоплещест, в тъмен вълнен костюм, той неумолимо се отдалечаваше от нас. В града бяхме виждали и други мъже в тъмни костюми, но по някаква причина точно от този не можех да откъсна очи.

ГЛАВА 5

Тъй като не смеех да питам баща ми, реших да предприема собствено изследване и един ден след училище се запътих сама към университетската библиотека. Говорех холандски доста прилично, от години учех френски и немски, а и университетът имаше богата колекция на английски език. Библиотекарите бяха много внимателни и само с два плахи разговора успях да получа материалите, които търсех — споменатите от баща ми Нюрнбергски памфлети за Дракула. Библиотеката не притежаваше оригиналите — възрастният библиотекар в раздела за средновековна литература ми каза, че те са изключително редки, но открихме текстовете в сборник средновековни немски документи в превод на английски.

— Това ли търсиш, миличка? — каза библиотекарят с усмивка.

Имаше бледо ясно лице, каквито понякога се срещат сред холандците, открит син поглед и изсветляла вместо посивяла коса. Родителите на баща ми в Бостън бяха починали, когато съм била съвсем малка, затова си помислих, че бих искала да имам точно такъв дядо.

— Аз съм Йохан Бинертс — добави той. — Ако ти потрябва още нещо, аз съм насреща.

Отговорих, че точно това търсех, *dank u*, той ме потупа по рамото и се отдалечи. В празната стая препрочетох първата част от тетрадката си:

В лето Господне 1456-о Дракула стори много ужасни и любопитни неща. Когато бе сложен за господар на Влахия, накара да изгорят всички момчета, дошли в земите му, за да учат езика, четиристотин момчета. Нареди да набучат на кол цял многоброен род, а мнозина от своите заравяше голи до пъпа, за да ги замерят с камъни. Други изпече и после им свали кожата с камшици.

В края на първата страница имаше и бележка под линия. Шрифтът беше толкова ситен, че за малко да не я забележа. Схванах, че е коментар на израза набучвам на кол. Влад Цепеш, се казваше в бележката, научил този вид мъчение от османските турци. Побиването на кол представлява промушване на остър дървен кол през ануса или гениталиите нагоре през тялото, докато се покаже през устата или някъде през главата.

Една минута се мъчех да откъсна поглед от тези думи, после затворих книгата и се опитах да ги забравя.

Онова, което не ми даваше мира до края на онзи ден, дори и след като затворих тетрадката си и се облякох, за да се прибирам у дома, не беше страховитият образ на Дракула, нито описанието на набучването на кол, а фактът, че тези неща очевидно наистина са се случвали. Струваше ми се, че трябва само да се заслушам по-внимателно, за да чуя писъците на момчетата, на умирация многоброен род. При цялото си внимание към историческото ми образование, баща ми бе пропуснал да ми каже, че ужасните моменти от историята са истина. Сега, десетилетия по-късно, разбирам, че просто не е можел да го каже. Единствена историята може да ти преподаде такъв урок. А когато видиш истината — голата истина, — тогава не можеш да отвърнеш очи.

Когато се прибрах у дома онази вечер, усещах в себе си свръхестествена сила и отидох направо при баща ми. Той четеше в библиотеката, докато мисис Клей тракаше в кухнята с чиниите за вечеря. Влязох в библиотеката, затворих вратата и се изправих пред стола му. Държеше един от любимите си томове на Хенри Джеймс, което със сигурност значеше, че е разстроен. Останах безмълвна пред него, докато не вдигна очи.

— Здравсти — каза той усмихнато и се пресегна към картончето, с което отбелязваше страницата си. — Да не би да имаш домашно по алгебра?

Очите му вече издаваха тревога.

— Искам да чуя края на историята ти — отвърнах аз.

Той замълча, потропвайки с пръсти по облегалката на стола.

— Защо не искаш да продължиш разказа?

За пръв път чувствах, че по някакъв начин го заплашвам. Той погледна към книгата, която току-що беше затворил. Знаех, че се държа жестоко, макар да не разбирах защо, но веднъж започнала кървавото си дело, трябваше да го доведе до край.

— Не искаш да знам.

Накрая баща ми ме погледна. Лицето му беше неописуемо тъжно, дълбоко набраздено под светлината от настолната лампа.

— Така е, не искам.

— Но аз знам повече, отколкото си мислиш — отвърнах, макар да усетих, че прозвуча като детски каприз. Ако ме беше попитал, нямаше да ми е приятно да му разкажа какво бях научила.

Той сви длани под брадичката си.

— Знам — каза, — а щом знаеш и частица от цялата история, ще трябва да ти я разкажа цялата.

Вторачих се учудено в него.

— Ами тогава разказвай — сопнах се аз.

Той пак наведе глава.

— Ще ти кажа, ще ти кажа веднага щом мога. Но не всичко наведнъж.

После изведнъж избухна:

— Не мога да го понеса наведнъж! Бъди по-търпелива с мен. В погледа му се четеше молба, а не обвинение. Спуснах се към него и той прегърна наведената ми глава.

В Тоскана март е студен и ветровит, но баща ми реши, че малка екскурзия в провинцията е напълно в реда на нещата след четириднешните му преговори — винаги съм мислела, че професията му се нарича преговори — в Милано. Този път дори не се наложи да го моля да ме вземе със себе си.

— Флоренция е прекрасна, особено извън сезона — каза ми той една сутрин, докато пътувахме на юг от Милано. — Искам да ти я покажа по това време. Ще трябва първо да научиш повече за историята и изкуството, за да можеш истински да я оцениш. Но тосканската природа е голямото чудо. Едновременно отмаря очите и възторгва погледа, ще видиш.

Кимнах от предната седалка на наетия фиат. Свободолюбието на баща ми беше заразно и аз обичах начина, по който отпускате вратовръзката и откопчаваше яката си, когато потегляхме към някое ново място. Фиатът едва доловимо бръмчеше по гладката северна магистрала.

— От години обещавам на Масимо и Джулия, че ще им отидем на гости. Никога няма да ми простят, ако разберат, че сме били толкова наблизно и не сме отишли.

Той се облегна назад и протегна крака.

— Те са малко странни, по-точно ексцентрични, предполагам, но са много мили. Съгласна ли си?

— Вече казах, че да — отговорих аз.

Предпочитах да останем само двамата, отколкото да ходим на гости на непознати, които винаги предизвикваха вродената ми срамежливост, но той очевидно много държеше да види някогашните си приятели. Ритмичното бучене на фиата ме приспиваше, бях уморена от пътуването с влака. Тази сутрин ми дойде цикълът, тревожно закъснялото според лекаря кръвотечение, заради което мисис Клей несръчно напъха в багажа ми купища памучни превръзки. Когато за пръв път видях промяната в тоалетната на влака, очите ми се напълниха със сълзи, като че ли някой ме беше наранил — петното върху благопристойните ми памучни гащи приличаше на отпечатък от убиец. Не казах нищо на баща ми. Речните долини и обсипаните със селца далечни хълмове се изнизваха край прозореца на колата и всяка гледка се размиваше в следващата. Още ми се спеше по обяд, когато спряхме да похапнем в едно градче, като че ли направено от кафенета и мрачни барове, на чиито прагове уличните котки ту се протягаха, ту пак се свиваха на кълбо.

Когато вече по здрач се заизкачвахме към едно от двайсетината градчета, накацали по хълмовете около нас като герои от стенопис, вече бях напълно будна. Във ветровитата вечер залезът едва се процеждаше през облаците на хоризонта — към Средиземно море, каза баща ми, към Гибралтар и към много други места, които един ден може би ще видим. Над нас се издигаше град, построен върху стръмни скали. Улиците му бяха почти отвесни, а проходите между сградите бяха терасирани с тесни каменни стъпала. Баща ми се промъкваше с малката ни кола наляво и надясно, веднъж минахме и покрай вратата

на една тратория, откъдето върху влажния паваж струеше светлина. После зави внимателно надолу по отсрещния склон на хълма.

— Насам беше, ако правилно си спомням — той сви по отъпкан черен път между тъмните кипариси. — Вила Монтефолиноко в Монтепердуто. Монтепердуто е градът. Запомни ли?

Запомних. На закуска бяхме разглеждали картата, а баща ми сочеше с пръст покрай чашата си кафе: Сиена е тук. Това е целта ни. Тук е Тоскана, после влизаме в Умбрия. Това тук е Монтепулчано, прочуто древно селище, а на следващия хълм е нашият град, Монтепердуто. Имената се объркаха в главата ми, но монте означаваше планина, а ние се намирахме тъкмо посред планини, макар и някак кукленски, като миниатюрни боядисани декори, като дечица на Алпите, които вече два пъти бях прекосила.

В сгъстяващия се мрак вилата изглеждаше малка, схлупена селска къща от местен камък, заобиколена от кипариси и маслинови дръвчета, притиснали с клони червеникавия й покрив, и с два наклонени каменни кола, сложени да отбелязват началото на главната алея. Прозорците на първия етаж светеха и аз внезапно усетих, че съм гладна, уморена и пълна с младежка заядливост, която обаче ще трябва да потискам пред домакините ни. Баща ми извади чантите от багажника на колата и тръгна нагоре по алеята, а аз го последвах.

— Даже звънецът си е на мястото — отбеляза доволно той, подръпна късото шнурче на портата и в тъмното приглади косата си назад.

Мъжът, който ни отвори, се появи като торнадо, прегърна баща ми, потупа го яко по гърба и звучно го целуна по двете бузи, а после се наведе твърде ниско, за да се ръкува с мен. Ръката му беше огромна и топла и той я сложи на рамото ми, за да ме въведе вътре. В преддверието с ниски тавански греди и множество старинни мебели той изрева като магаре:

— Джулия, Джулия! Бързо! Най-после дойдох! Ела! — английският му беше необуздан, уверен, силен, шумен.

Високата усмихната жена, която се появи, веднага ми хареса. Косата й беше сива, но светеше като сребро и бе опъната назад, откривайки издълженото й лице. Първо ми се усмихна и не се наведе,

когато се ръкувахме. Ръката ѝ беше топла като на мъжа ѝ. Целуна баща ми по двете бузи, като клатеше глава и тихо нареждаше нещо на италиански.

— А ти — каза ми на английски, — ти трябва да имаш собствена стая, хубава стая, искаш ли?

— Искам — съгласих се аз, доволна от предложението, но с надеждата стаята да е в безопасна близост до тази на баща ми и да гледа към долината, от която се изкачихме по стръмния път дотук.

След като вечеряхме в застланата с каменни плочи трапезария, възрастните се облегнаха назад и въздъхнаха.

— Джулия — каза баща ми, — с всяка година започваш да готвиш все по-вкусно. Ти си сред най-великите готвачи на Италия.

— Глупости, Паоло — английският ѝ издаваше намесата на Оксфорд и Кеймбридж. — Само глупости говориш.

— Сигурно е от киантито. Дай да погледна бутилката.

— Чакай да ти наля още — намеси се Масимо. — А ти какво учиш, прекрасна щерко?

— В училище учим всякакви предмети — отговорих аз официално.

— Тя обича историята, струва ми се — каза баща ми. — Освен това много я бива в разглеждането на забележителности.

— История? — Масимо отново напълни чашата на Джулия, а после и своята с гранатовочервено или може би кървавочервено вино. — Значи като мен и като теб, Паоло. Наричаме баща ти така — обърна се той към мен, — защото хич не понасям вашите скучни английски имена. Съжалявам, но това е положението. Паоло, приятелю, да знаеш, че щях да припадна, като разбрах, че си изоставил академичния живот заради някакви *parley-vous* из целия свят.

Значи обича повече да говори, отколкото да чете, казах си. В лицето на баща ти светът изгуби един велик учен, така си е.

Масимо ми подаде чаша вино, без да попита баща ми, но го разреди с малко вода от каната на масата. Вече го харесвах.

— Сега ти говориш глупости — доволно каза баща ми. — Просто обичам да пътувам, това е всичко.

— Аха — поклати глава Масимо, — но ти, синьор професоре, някога каза, че ще станеш най-великият. Не че фондацията ти не жъне чудесни успехи, знам.

— Нуждаем се от мир и дипломатическо просвещение, а не от поредния труд по някоя маловажна тема, която не интересува никого — контрира го баща ми с усмивка.

Джулия запали газена лампа на един от близките шкафове и угаси електричеството. Донесе лампата на масата и нарязва тортата, която дотогава само се мъчех да не гледам твърде втренчено. Под ножа глазурата ѝ светеше като обсидиан.

— В историята няма маловажни въпроси — смигна ми Масимо. — Освен това дори и великият Роси казваше, че ти си му най-добрият студент. От нас, останалите, все не беше съвсем доволен.

— Роси!

Докато се усетя да спра, името беше изскочило от устата ми. Баща ми смутено ме стрелна с поглед над тортата си.

— Значи си чувала легендите за академичните постижения на баща ти, млада госпожице? — Масимо натъпка устата си с гигантско парче шоколад.

Баща ми пак ме погледна.

— Разказвал съм ѝ някои истории от онова време — каза той. Не пропуснах предупредителните нотки в гласа му. Миг по-късно обаче ми се стори, че предупреждението всъщност е било отправено към Масимо, а не към мен, тъй като следващата забележка на Масимо ме вледени, а баща ми светкавично смени темата с политика.

— Горкия Роси — каза Масимо, — трагичен, прекрасен човек. Трудно е да повярваш, че някой, когото лично си познавал, може просто ей така — пуф! — и да изчезне.

* * *

На другата сутрин, със закопчани догоре якета и с брошури в ръка, седнахме на обляната от слънцето пиаца на върха на града и се загледахме в две момчета, които като мен уж трябваше да са на училище. Те крещяха и ритяха топката напред-назад пред църквата, а аз търпеливо чаках. Цяла сутрин чаках, докато обикаляхме мрачните параклисчета с елементи от Брунелески, както твърдеше неясният ни и скучен пътеводител, и Палацо Публико със залата за приеми, която

векове наред била използвана като градски хамбар. Баща ми въздъхна и ми подаде една от двете изящни бутилки оранжада.

— Май искаш да ме питаш нещо — каза той някак намусено.

— Не, просто ми се ще да разбера за професор Роси — казах аз и пъхнах сламката в гърлото на бутилката.

— Така си и мислех. Масимо доста нетактично припомни този случай.

Страхувах се от отговора, но трябваше да попитам:

— Професор Роси умря ли? Това ли имаше предвид Масимо, като каза, че е изчезнал?

Баща ми беше зареял поглед през слънчевия площад към кафенетата и месарницата отсреща.

— Да. Не. Всъщност историята е много тъжна. Наистина ли искаш да я чуеш?

Кимнах. Баща ми припряно се огледа наоколо. Седяхме на каменна пейка, долепена до стената на един от красивите стари палати и около нас нямаше никого, освен бързоногите момчета на площада.

— Добре — най-после изрече той.

ГЛАВА 6

Разбираш ли, каза баща ми, в нощта, когато Роси ми даде книжата си, аз го оставих усмихнат на вратата на кабинета му, но щом се обърнах, бях обзет от желание да го задържа, да се върна и да поговоря с него още малко. Знаех, че всичко е само плод на странния ни разговор, най-странныя в моя живот, затова потиснах импулса си. Двама докторанти от нашия факултет минаха край мен, потънали в разговор, и поздравиха Роси точно преди да затвори вратата си, а после бързо слязоха по стълбите зад гърба ми. Оживеният им разговор ме убеди, че животът продължава както обикновено, но неприятното чувство остана. Книгата с дракона сякаш прогаряше куфарчето ми отвътре, а сега и Роси беше добавил своите запечатани документи. Чудех се дали да не ги прегледам по-късно тази нощ на бюрото в тесния ми апартамент. Бях изтощен; усещах, че нямам сили да узная съдържанието им.

Освен това подозирах, че утрото и дневната светлина ще ми възвърнат увереността и здравия разум. Може би като се събудя, изобщо няма да вярвам в историята на Роси, макар да бях убеден, че тя ще ме преследва, независимо дали ѝ вярвам или не. А и как, питах се — вече навън, докато крачех под кабинета на Роси и неволно хвърлих едно око към още светещия му прозорец, — как бих могъл да не вярвам на професора си за собствените му трудове? Нима това не поставяше под въпрос цялата работа, която сме вършили заедно? Сетих се за първите глави от дисертацията ми, подредени на бюрото у дома на спретнати купчини от чисто преписани на машина страници, и потреперих. Ако не вярвах на разказа на Роси, щяхме ли да продължим общата си работа? Дали не трябва да приема, че е луд?

Може би точно защото си мислех за Роси, докато минавах под прозорците му, ми направи впечатление, че лампите в кабинета му още светят. И тъкмо стъпих върху светлото петно, което те хвърляха на улицата, водеща към моя квартал, то — въпросното светло петно — просто изчезна под краката ми. Стана за части от секундата, но ужасът ме завладя моментално от главата до петите. Само преди миг бях

потънал в мисли, крачещ по осветената от прозорците му улица, а сега стоях, застинал на място. Почти едновременно осъзнах две необичайни неща. Първо, че никога не бях виждал светлина от прозорците му точно на това място, между готическите сгради на факултета, макар че хиляди пъти съм минавал оттук. И никога не съм я виждал, защото досега не е била видима. Този път се виждаше, защото всички улични лампи внезапно бяха угаснали. Стоях сам на улицата, из която още кънтеше самотно звукът от последната ми стъпка. Като изключим накъсаните снопове светлина от кабинета, в който само преди десетина минути бях седял и говорил, улицата беше тъмна.

Когато спрях, парализиращо ме завладя и второто прозрение, ако изобщо може да се каже кое е първо, кое — второ. Казвам завладя, защото то просто се яви пред очите ми, а не в ума или инстинктите ми. В мига, в който замръзнах на мястото си, лампите в кабинета на моя учител изгаснаха. Сигурно ти се струва съвсем нормално: работното време приключва и последният професор в сградата изгася лампите в кабинета си, затъмнявайки и улицата, случайно останала без осветление. На мен обаче не ми изглеждаше така. Изобщо няхах чувството, че някой просто угаси лампите. Напротив — сякаш нещо влетя през прозореца зад мен и затъмни прозорците. А улицата вече беше съвсем тъмна.

Затаих дъх. Уплашен и несигурен, се обърнах и погледнах черните прозорци, невидими над мрачната улица, и без да помисля, хукнах обратно. Вратата, през която бях излязъл, беше здраво заключена. По фасадата на сградата не светеше нито един прозорец. По това време вратата може би се заключваше автоматично след всеки, който излезе — това беше напълно в реда на нещата. Стоях там, колебаех се дали да не изтичам да проверя и останалите врати, но внезапно уличното осветление се включи и се почувствах идиотски. Двамата докторанти, които излязоха след мен, не се виждаха, сигурно бяха тръгнали в различна посока.

Друга групичка студенти обаче мина наблизо и се понесе смях — улицата вече не беше празна. Ако сега Роси излезе, както можеше да се очаква, щом току-що е угасил лампите и е заключил вратата на кабинета си, какво ще си помисли, като ме види да стърча тук? Каза ми, че не иска повече да обсъждаме онази тема. Как бих могъл да му обясня ирационалния си страх, обзел ме там пред вратата му, след като

той сложи точка на разговора — може би на всички зловещи разговори? Засрамено се обърнах и забързах към къщи, за да не ме настигне на улицата. У дома оставих плика в куфарчето си, без да го докосна и спях, макар и неспокойно, цяла нощ.

Следващите два дни бях доста зает и така и не погледнах книжата на Роси; всъщност нарочно изхвърлих всички езотерични истории от ума си. Затова останах удивен, когато следобеда на втория ден един колега от факултета ме спря в библиотеката:

— Чу ли за Роси? — попита той, като ме стисна за ръката и ме завъртя, докато аз забързано минавах покрай него. — Паоло, почакай!

Правилно се сети — това беше Масимо. И като студент той си беше едър и говореше силно, май даже по-силно отколкото сега. Хванах ръката му.

— Роси? Какво? Какво за Роси?

— Няма го. Изчезнал е. Полицията претърсва кабинета му.

Тичах чак до факултета, който в този ден вече изглеждаше съвсем обикновен, леко мрачен в късния следобед и пълен със студенти, излизващи се от аудиториите. На втория етаж пред кабинета на Роси някакъв градски полицай говореше с декана и с още няколко души, които не познавах. Когато пристигнах, двама мъже в тъмни якета излязоха от кабинета на професора, затвориха внимателно вратата и се запътиха към стълбището и аудиториите. Пробих си път напред и заговорих полицаля.

— Къде е професор Роси? Какво е станало?

— Познавате ли го? — попита полицаят и вдигна очи от бележника си.

— Негов дипломант съм. Бях тук преди две вечери. Кой казва, че е изчезнал?

Деканът се приближи и се ръкува с мен.

— Знаеш ли нещо? Икономката му позвъни на обяд да каже, че снощи или предишната вечер не се прибрал — не се обадил за вечеря, нито за закуска. Каза, че никога не е постъпвал така. А днес следобед пропусна заседание във факултета, без да предупреди по телефона, което също никога не е правил. Един студент се оплака, че кабинетът му е заключен в работно време и макар че имали уговорка, Роси така и не се появил. Днес пропусна и лекцията си и накрая накарах да разбият вратата му.

— И вътре ли беше? — мъчех се да успокоя дишането си.

— Не.

Несъзнателно се запътих към вратата на Роси, но полицаят ме задържа за ръката.

— Не толкова бързо — каза той. — Значи сте бил тук преди два дни?

— Да.

— Кога го видяхте за последно?

— Към осем и половина.

— Имаше ли други хора наоколо?

Замислих се.

— Да, само двама колеги от факултета — Бъртранд и Елайъс. Мисля, че минаха по това време. Излязоха заедно с мен.

— Добре. Провери го — обърна се полицаят към един от мъжете. — Забелязахте ли нещо необичайно в поведението на професор Роси?

Какво можех да отговоря? Всъщност, да — каза, че има вампири, че граф Дракула ходи сред нас, че заради неговото проучване май и аз съм прокълнат, а после лампите в кабинета му сякаш бяха затулени от някакъв исполин...

— Не — отвърнах. — Имахме среща заради дипломната ми работа и разговаряхме до осем и половина.

— Заедно ли тръгнахте?

— Не. Аз тръгнах пръв. Той ме изпрати до вратата и после се върна в кабинета си.

— Видяхте ли някого или нещо подозрително около сградата, когато си тръгнахте? Чухте ли нещо?

Отново се поколебах.

— Не, нищо. Всъщност, уличното осветление угасна за малко. Беше тъмно.

— Да, за това научихме. Но да сте чул или видял нещо необичайно?

— Не.

— Засега сте последният човек, видял професор Роси — настоя полицаят. — Помислете си добре. Когато бяхте с него, да е казвал или правил нещо странно? Да е споменава депресии, самоубийство или нещо подобно? Да е говорил за заминаване, екскурзия например?

— Не, нищо такова — отвърнах най-искрено. Полицаят ме погледна изпитателно.

— Дайте ми името и адреса си — той си записа всичко и се обърна към декана. — Можете ли да гарантирате за този младеж?

— Положително е този, за когото се представи.

— Добре — заяви полицаят. — Искам да дойдете с мен и да ми кажете, ако забележите нещо необичайно. Особено несъответствия с онова, което сте виждал преди две вечери. Не пипайте нищо. Честно казано, повечето от тези случаи се оказват съвсем банални — спешни семейни проблеми или лек нервен срив — и хората обикновено се връщат до ден-два. Имал съм милион такива случаи. Но пък с тази кръв на бюрото по-добре да не рискуваме.

Кръв на бюрото? Краката ми се подкосиха, но успях да се овладеея и бавно да последвам полицая в кабинета. Стаята изглеждаше точно както винаги съм я виждал — чиста, приятна, с подканваща мека мебел и изрядно подредени купчини книги и документи по масите и на бюрото. Приближих се. Върху бюрото, по жълтеникавата попивателна хартия на Роси се бе образувала тъмна локвичка, разлята, попила и застинала. Полицаят здраво ме хвана за рамото.

— Кръвозагубата не е голяма и не би могла да причини смърт сама по себе си — каза той. — Може да му е потекла кръв от носа или да е получил някакъв кръвоизлив. Във ваше присъствие случвало ли се е на професор Роси да му потече кръв от носа? Онази вечер изглеждаше ли ви болен?

— Не — отговорих аз. — Никога не съм виждал да му тече кръв, а и той не обсъждаше с мен здравето си.

Тогава с потресаваща яснота осъзнах, че говоря за нашите срещи в минало време, като че ли завинаги са приключили. Гърлото ми затрепери от вълнение, като си спомних как Роси весело стоеше на прага на кабинета си, за да ме изпрати. Дали не се беше порязал някак — може би дори нарочно? — в момент на объркване, а после бързо да е излязъл от стаята, заключвайки след себе си? Опитах се да си го представя как броди из парка, вероятно премръзнал и гладен, или как хваща автобуса в произволно избрана посока. Нито едно от тези предположения не звучеше правдоподобно. Роси беше железен човек, хладнокръвен и разумен като всички нормални хора.

— Огледайте се много внимателно — полицаят свали ръка от рамото ми.

Гледаше ме изпитателно и усетих как деканът и останалите се суетяха на прага зад нас. Схванах, че до доказване на противното аз съм сред заподозрените за евентуалното убийство на Роси. Бърtrand и Елайъс обаче ще ме защитят, както аз бих направил за тях. Взирах се из стаята, сякаш можех да видя през стените ѝ. Напъвах сетивата си от отчаяние, но всичко беше съвсем истинско, нормално, здраво, липсваше само Роси.

— Не — казах най-накрая. — Не виждам нищо различно.

— Добре — полицаят се обърна към прозореца, — тогава погледнете насам.

На белия пластмасов окачен таван високо над бюрото се виждаше над десетсантиметрова тъмна ивица, като че ли някой е теглил черта в посока към прозореца.

— Това също прилича на кръв. Но не се безпокойте, може и да не е на професор Роси. Таванът е твърде висок и човек не би могъл да го стигне лесно, дори и да стъпи на стол. Ще изследваме всичко. Сега помислете добре. Да ви е казал Роси, че онази вечер е влизала птица? Вие на излизане да сте чул звуци, като че ли нещо влита вътре? Прозорецът беше ли отворен, помните ли?

— Не — отвърнах аз, — не е споменава подобно нещо. А прозорците бяха затворени, сигурен съм.

Не можех да откъсна очи от петното; струваше ми се, че ако го гледам достатъчно упорито, може да разчета смисъла зад ужасяващите му йероглифни очертания.

— Няколко пъти се е случвало да влизат птици — намеси се деканът. — Гълъби. Понякога влизат през капандурите.

— Възможно е — каза полицаят. — Макар че досега не сме открили птичи курешки, но все пак е възможно.

— Или пък прилепи — добави деканът. — Защо да не са прилепи? В тези стари сгради сигурно живее какво ли не.

— Да, това е друг вариант, особено ако Роси се е опитал да го удари с метла или чадър и го е наранил — предположи от прага друг професор.

— Виждал ли сте тук прилеп или друга птица, когато и да е? — попита ме отново полицаят.

Трябвах ми няколко секунди, за да изкарам звук от гърлото си и да произнеса простата думичка.

— Не — отговорих, макар че почти не бях разбрал въпроса. Очите ми най-накрая бяха проследили вътрешния край на кървавата черта и видях мястото, от което сякаш бе изтеглена. На най-горния рафт в библиотеката на Роси, в редицата на неговите провали, липсваше една книга. Там, където преди две вечери той бе върнал своята загадъчна книжка, сега между останалите книги зееше тясна черна дупка.

Колегите ми ме изведоха навън, потупваха ме по гърба и ми казваха да не се притеснявам — сигурно съм бил блед като платно. Обърнах се към полицаия, който затвори и заключи вратата след нас.

— Дали професор Роси не е в някоя болница, ако се е порязал или ако нещо го е наранило?

Офицерът поклати глава.

— Държим връзка с болниците и първо там проверихме. Няма го никъде. Защо? Смятате ли, че би могъл сам да се нарани? Нали казахте, че не ви е изглеждал депресиран или склонен към самоубийство.

— О, не, разбира се — поех дълбоко дъх и стъпих здраво на краката си.

Таванът беше твърде високо, за да го изцапа с кръв от китката си — това бе мрачното ми утешение.

— Добре, ние ще тръгваме — полицаят се обърна към декана и двамата снишиха глас.

Тълпата край кабинета започна да се разотива и аз потеглих с първите. Преди всичко имах нужда от тихо местенце да поседна.

Последните слънчеви лъчи на късния пролетен следобед още топлеха любимата ми пейка в главната зала на старата университетска библиотека. Трима-четирима студенти четяха около мен или приказваха тихо и аз почувствах как през костите ми прониква познатото спокойствие на този научен рай. Голямата зала на библиотеката беше прорязана от цветни витражи, някои от които гледаха към читалните и към напомнящите манастир коридори и дворове, така че виждах много хора, които вървяха напред-назад или четяха по огромните дъбови бюра. Наближаваше краят на един обикновен ден; скоро слънцето щеше да изостави каменните плочи под

краката ми и да хвърли света в здрач, отбелязвайки точния четирийсет и осми час от последния ми разговор с моя учител. Засега тук царстваха учението и трудът, отблъсквайки настъпващия мрак.

Трябва да ти кажа, че по онова време като учех, обичах да съм съвсем сам, необезпокояван, в монашеско уединение. Вече ти описах бюрата в читалните, където работех. Нишата с моето бюро се намираше на горния етаж над библиотечните рафтове и тъкмо там намерих онази съдбоносна книга, която едва ли не за една нощ преобърна живота и мислите ми. Преди два дни по това време пак бях работил там, забързан и спокоен, готов да събера учебниците си по холандска история и да се отправя към приятната беседа с моя наставник. Не мислех за нищо друго освен за миналогодишния труд на Хелър и Хърбърт върху икономическата история на Утрехт и как ще ги опровергая в статия, която може би умело щях да преработя от някоя глава на дипломната си работа.

Всъщност, доколкото изобщо си представях миналото, виждах онези невинни, възалчни холандци да обсъждат дребните проблеми на своите гилдии или пък, застанали на вратата с ръце на кръста, да надзирават пристигането на поредната доставка по канала и разтоварването на стоката до горния етаж на техните къщи-складове. Визуалните ми представи за миналото включваха само техните розовеещи, освежени от морския въздух лица, надвисналите вежди, сръчните ръце; чувал съм скърцането на чудесните им кораби, помирисвал съм подправките, катрана и помията край кея; възхищавал съм се на изобретателната им непреклонност в търговските сделки.

Историята, както изглежда, можеше да е съвсем друга, локва кръв, чиито следи не изчезват за една нощ, нито дори за столетие. Днес щях да уча нещо ново — ново за мен, но не и за Роси и за мнозина други, които си бяха проправяли път през тези мрачни драки. Искях да започна новото си изследване сред жизнерадостния шепот и суетня на главната зала, а не сред тихите рафтове на читалнята, където само рядко долитаха стъпки от някое далечно стълбище. Искях да открия новия етап в кариерата си на историк пред нищо неподозиращите очи на младите антрополози, посивелите библиотекари, осемнайсетгодишните студенти, заплеснати в мисли за поредната партия скуош или за новите си бели обувки, сред усмихнатите четвъртокурсници и безобидните отнесени пенсионирани професори

— сред целия кипеж на университетската вечер. Огледах отново пълната зала, бързо смаляващите се светли квадрати, които слънцето хвърляше през прозорците, оживлението край вратата на главния вход, която непрестанно се отваряше и затваряше около бронзовите си панти. После вдигнах опърпаното си куфарче, щракнах ключалките и извадих дебел тъмен плик, надписан с почерка на Роси. Пишеше само Запази за следващия.

Следващия? Не бях се заглеждал в плика досега. Дали е искал да си напомни да запази информацията за следващия път, когато атакува този проект, тази мрачна крепост? Или следващият съм аз? Беше ли това доказателство за лудостта му?

В плика видях куп листове с различен формат и дебелина, някои крехки и мръсни от старост, други от фина хартия и изпъстрени с гъсти печатни редове. Доста материал. Ще трябва да ги разгъна, реших аз. Отидох до най-близката меденожълта маса край каталога. Наоколо още имаше много хора, все добронамерени непознати, но аз суеверно се огледах през рамо, преди да извадя документите и да ги подреда на масата.

Преди две години бях проучвал някои от ръкописите на сър Томас Мор, както и някои от писмата на Албрехт Стари от Амстердам, а неотдавна бях участвал в каталогизирането на поредица фламандски счетоводни книги от 80-те години на XVII в. Като историк знаех, че подредбата на всяка архивна находка също е от значение за разбирането ѝ. Измъкнах молив и хартия и направих списък на нещата по реда, в който ги извадих. Най-отгоре сред документите на Роси се оказаха листовите от фина хартия. Те бяха покрити с чисто написан на машина текст, оформен като писма. Оставих ги заедно, без да ги погледна по-внимателно.

Втората вещ беше карта, нарисувана прегледно, но с неумела ръка. Картата беше поизбеляла и знаците и топонимите едва се разчитаха върху дебелата канцеларска хартия с някак чуждестранен вид, явно листове, откъснати от стар бележник. Следваха две подобни карти. След тях имаше три страници накъсани ръкописни бележки, писани с мастило и на пръв поглед четливи. Оставих ги и тях закуп. После се появи печатна брошура на английски език, приканваща туристите да посетят Романтична Румъния. Ако се съди по украсата ѝ в стил ар деко, брошурата трябва да беше някъде от 20-те или 30-те

години. Извадих две сметки за хотел и за ресторант. Всъщност бяха от Истанбул. После имаше стара пътна карта на Балканите, непрактично отпечатана в два цвята. Последният документ беше малък бежов плик, запечатан и ненадписан. Оставих го настрани, като героично дори не докоснах залепения му край.

Това беше. Обърнах наопаки големия кафяв плик, дори го поразтърсих, така че и умряла муха да не остане вътре. В този момент внезапно (и за пръв път) ме обзе чувство, което щеше да ме придружава през всичките ми предстоящи усилия: усетих присъствието на Роси, гордостта му от моята прилежност, като че ли духът му оживя и ми проговори с езика на научните методи, които самият той ми бе преподавал. Знаех, че той работеше бързо като изследовател, но и че никога нищо не преиначи, нито пропусна — нито един документ, нито един архив, колкото и далеч да е трябвало да отиде, и със сигурност нито едно предположение, колкото и фантастично да е изглеждало на неговите колеги. Изчезването му и — обезумял от притеснение се сетих — необходимостта да му помогна ни правеха почти равни. Имах чувството, че той ми бе подсказал това развитие на нещата, това равенство и че през цялото време е очаквал момента, когато ще го заслужа.

На бюрото пред мен вече бяха разстлани всички миришещи на засъхнало мастило документи. Започнах от писмата, дълги гъсто изписани страници, напечатани на фина хартия почти без грешки и поправки. Всички писма бяха само в един екземпляр и явно бяха подредени хронологично. Всяко носеше точна дата от декември 1930 г., преди повече от двайсет години. Всичките бяха писани в Тринити Колидж, Оксфорд, но без други указания за адреса. Прелистих първото писмо. То описваше намирането на загадъчната книга и началните му проучвания в Оксфорд. Беше подписано Скръбно твой, Бартоломю Роси. А в началото — внимателно държах листовете, макар че ръцете ми взеха да треперят — стоеше трогателното обръщение Драги мой, злощастни приемнико...

Баща ми рязко спря, а разтрепераният му глас ми подсказа да се обърна тактично настрани, докато се овладее. С мълчаливо съгласие двамата взехме якетата си и прекосихме прочутото площадче, преструвайки се, че фасадата на църквата още ни е интересна.

ГЛАВА 7

През следващите няколко седмици баща ми остана в Амстердам и аз почувствах, че по нов начин следи къде съм и какво правя. Една вечер се прибрах от училище малко по-късно от обикновено и заварих мисис Клей да разговаря с него по телефона. Тя веднага ми даде слушалката.

— Къде беше? — попита баща ми. Обаждаше се от кабинета си в Центъра за мир и демокрация. — Вече два пъти се обаждам и мисис Клей не знае къде си. Създаде й доста притеснения.

Ти си притеснен, помислих си аз, макар че равният му глас не издаваше емоции.

— Останах да чета в новото кафене до училище — отговорих.

— Добре — каза баща ми, — но защо не позвъни на мисис Клей или на мен, за да ни предупредиш, че ще закъснееш?

Не ми се искаше да отстъпвам, но отвърнах, че вече ще се обаждам. Онази вечер баща ми се прибра рано за вечеря и ми чете на глас от Големите надежди. После извади някои от нашите албуми със снимки и заедно ги разгледахме — Париж, Лондон, Бостън, първите ми ролери, завършването на трети клас, Париж, Лондон, Рим. На всички снимки се виждах аз, застанала пред Пантеона или на портите на Пер Лашез, защото баща ми снимаше, а винаги бяхме само двамата. В девет часа той провери вратите и прозорците и ме сложи да спя.

Следващия път, когато реших да закъснея, наистина се обадох на мисис Клей. Обясних й, че с няколко съученици ще си пишем заедно домашните на чаша чай. Тя ми разреши. Затворих телефона и отидох сама в университетската библиотека. Йохан Бинертс, библиотекарят в средновековния отдел, сигурно вече беше свикнал да ме вижда тук, помислих си; усмихваше ми се сериозно, когато отивах при него с нов въпрос и все ме питаше как вървят уроците ми по история. Господин Бинертс ми намери един пасаж от някакъв текст от XIX в., който особено ме зарадва и отделих време да го проуча и да си водя бележки.

И сега в оксфордския си кабинет имам копие от текста — преди няколко години в една книжарница отново открих това издание на История на Централна Европа от лорд Гелинг. След всички тези години съм сантиментално привързана към книгата, въпреки че всеки път, когато я отворя, ме обзема тъга. Отлично си спомням как собствената ми ръка, гладка и млада, преписва пасажки от нея в училищната ми тетрадка:

Освен че бил особено жесток, Влад Дракула обладал и голяма храброст. Неустрашимият му дух през 1462 г. го подтикнал да прекоси Дунава с конницата си и да нападне лагера на самия султан Мехмед II и на армията, която той събрал, за да превземе Влахия. При нападението Дракула убил няколко хиляди турски войници, а султанът едва се отървал благодарение на османската си гвардия, която в последния момент успяла да отблъсне власите.

Подобни подвизи могат да се разкажат за всеки по-крупен европейски феодал от онова време — в много случаи даже повече, а по-рядко и много повече. Необикновеното в сведенията за Дракула е тяхното дълголетие — другояче казано, упоритият му отказ да изчезне като историческо присъствие, издръжливостта на неговата легенда. Малкото налични в Англия източници се позовават пряко или косвено на други източници, чието разнообразие би заинтригувало дълбоко всеки историк. Изглежда, че Дракула е бил прословут в цяла Европа още по свое време — огромно постижение за една епоха, когато Европа е била необятен и разпокъсан свят, чиито управници поддържали връзка единствено чрез конни пратеници и речни кораби, и когато потресаващата жестокост е била съвсем обичайна черта на повечето благородници. Мрачната слава на Дракула не умира със смъртта и странното му погребение през 1476 г., а запазва изключителната си популярност чак до западното Просвещение, чиито лъчи успяват да я затъмнят.

Пасажът за Дракула свършваше именно тук. Разполагах с достатъчно материал да размишлявам цял ден, но се зарових в отдела за английска литература и с удоволствие открих, че библиотеката притежава екземпляр от Дракула на Брам Стокър. Щеше да се наложи да идвам доста често, за да успея да я прочета. Не знаех дали имах право да вземам книги вкъщи, но дори и да имах, нямаше да искам да я занеса у дома, където щях да се чудя дали да я крия, или предпазливо да я оставя на видно място. Вместо това четях Дракула, седнала в хлъзгавия стол до прозореца на читалнята. Като надникнех навън, виждах един от любимите си канали — Зингел, с цветния пазар и малката лавка, от която минавачите си купуваха сандвичи с херинга. Мястото бе чудесно, усамотено, а гърбът на една библиотека ме отделяше от останалите читатели в стаята.

В този стол постепенно се оставих да бъда погълната от ужасиите, които Стокър редуваше със задушевени викториански любовни истории. Не ми беше твърде ясно какво очаквах от тази книга; според баща ми професор Роси я е смятал за безполезна като извор на информация за истинския Дракула. Галантният, но отблъскващ граф Дракула от романа бе завладяващ герой, мислех си, дори и да няма нищо общо с Влад Цепеш. Роси обаче е бил убеден, че истинският, историческият Дракула не е умрял. Чудех се дали един роман има силата да вдъхва живот на невероятни неща. В края на краищата, Роси бе направил откритието си доста след публикуването на Дракула. От друга страна, Влад Дракула е бил ръководен от зли сили поне четиристотин години преди Стокър да се роди. Цялата работа бе доста обърквана.

Нима професор Роси не бе казал също, че Стокър е използвал доста сериозна информация от вампирския фолклор? Никога не бях гледала филми за вампири — баща ми не обичаше ужасите, затова дори и популярните поверия, описани в книгата, за мен бяха непознати. Според Стокър вампирите нападат жертвите си само от залез до изгрев-слънце. Живеят вечно, като се хранят с кръвта на смъртните и по този начин ги превръщат в себеподобни. Могат да приемат различен вид — на прилеп, вълк или мъгла; бягат от чесън и кръст; могат да бъдат унищожени, ако се забие кол в сърцето им и се натъпче устата им с чесън, докато спят в ковчега си посред бял ден. Сребърен куршум в сърцето също е смъртоносен.

Нищо от това само по себе си не би могло да ме уплаши — беше твърде непонятно, суеверно, старомодно. Само един аспект от историята ме преследваше след всяко четене, дори и след като оставех книгата на рафта, грижливо отбелязвайки докъде съм стигнала. Тази мисъл ме следваше надолу по стълбите на библиотеката и отвъд моста на канала, чак до нашата врата. Във въображението на Стокър Дракула си имаше любим тип жертви: девойки.

Баща ми се бе затъжил, както сам каза, за пролетния юг и искаше и аз да видя тази прелест. Наближаваше ваканцията, а срещите му в Париж щяха да отнемат само няколко дни. Вече бях свикнала да не го притискам нито за пътуванията ни, нито за разказите му; когато бе готов, щеше да продължи историята, макар че никога, ама никога не проговори за това въкъщи. Смятам, че не е искал да доведе онова мрачно присъствие в дома ни.

Взехме влака за Париж, после с наета кола потеглихме на юг към Севените. Сутрин пиших по две-три есета на все по-гладък френски и ги изпращах в училище. Още пазя едно от тях; дори и днес, десетки години по-късно, щом го отворя, се изпълвам с неописуемата атмосфера на майска Франция и аромата ѝ на трева, или както казват французите *l'herbe*, свежа, чак вкусна, като че ли всички френски зелений всъщност са деликатеси, предназначени за салата или подправяне на сирене.

Спиряхме по крайпътните ферми да си купим продукти за пикник и вземахме неща, които не би ни поднесъл и най-добрият ресторант — кутии с пресни ягоди, искрящи на слънцето и сякаш току-що измити; тенекии козе сирене, тежки като щанги и покрити с коричка от сивкава плесен, като че ли са се търкаляли по пода на килера. Баща ми пиеше тъмно червено вино без етикет, което струваше стотинки. След всяко ядене той внимателно затваряше бутилката с тапата и я прибираще заедно с малката чашка, която си носеше грижливо увита в кърпа. За десерт поглъщахме големи комати от купения в съседния град прясно изпечен хляб, който тъпчехме с щедри парчета натурален шоколад. Стомахът ми виеше от удоволствие, а баща ми жално се оплакваше, че като се върнем, ще трябва да пази диета.

Пътят ни изведе в Югоизточна Франция, а после, след няколко размити в паметта ми дни се изкачихме нагоре в хладните планини.

— Les Pyrénées-Orientales — обясни баща ми на един от пикниците ни, разгънал пътната карта. — От години ми се искаше да се върна по тези места.

Проследих маршрута ни по картата и открих, че сме удивително близо до Испания. Тази мисъл — и звучната дума ориенталски — ме разтърсиха. Приближавахме самия край на познатия ми свят и за пръв път осъзнах, че един ден ще пътувам далеч и все по-далеч от него. Баща ми обясни, че иска да ми покаже един манастир.

— Мисля, че довечера ще стигнем до градчето под манастира, а утре ще се изкачим да го видим.

— Високо ли е? — попитах аз.

— На половината път до билото — планината го е защитавала от нашественици. Построен е през 1000 г. Невероятно място е — издълбано в скалите, недостижимо дори и за най-ревностните поклонници. Градчето долу също много ще ти хареса. Стар курортен град с минерални бани. Очарователен е.

Баща ми се усмихваше, но беше неспокоен и някак припряно сгъна картата. Усетих, че скоро ще ми разкаже нова история; може би този път нямаше да се наложи да го питам.

Когато следобед влязохме в Ле Бен, наистина много ми хареса. Представляваше голямо село с каменни къщи в пясъчен цвят, пръснати из малко възвишение. Над него се извисяваха внушителните Пиренеи, от чиято сянка се измъкваха само най-широките улици, виещи се надолу към речната долина и фермите из равните, сухи лъки. Прашни чинари, подстригани на четириъгълници, обграждаха поредица от прашни площадчета, без изобщо да засенчват алеята за разходки на местните жители, нито масичките, на които бабите продаваха плетени покривки и шишенца с лавандулов екстракт. Нагоре към най-високото място на градчето се виждаше задължителната каменна църква с пърхащи наоколо лястовички, а камбанарията ѝ хвърляше огромна сянка като гигантски мрачен връх, бродещ от улица на улица, докато слънцето бавно потъваше зад планините.

Охотно вечеряхме с някаква подобна на гаспачо супа и телешки котлети в приземния ресторант на едно от строените през XIX в. градски хотелчета. Управителят на ресторанта сложи крак на

месинговата релса на бара край нашата маса и разсеяно, но любезно ни разпита за пътуването ни. Беше неугледен човечец, целият облечен в черно, с тясно лице и мургав тен. Говореше френски насечено, с особено пикантно произношение, каквото още не бях чувала и не го разбирах много добре, затова баща ми превеждаше.

— Да, разбира се, нашият манастир — започна управителят, когато баща ми го попита нещо. — Сигурно знаете, че Сен Матийо привлича осем хиляди туристи всяко лято? Наистина. Всички са толкова симпатични, кротки, все християни чужденци, които се изкачват догоре пеша като на истинско поклонение. Сутрин си оправят леглата и почти не разбираме кога идват, кога си отиват. Е, и други туристи идват заради les bains. Ще пробвате водата, нали?

Баща ми отвърна, че след два дни трябва да тръгваме пак на север и че смятаме да прекараме целия ден утре в манастира.

— Нали знаете колко предания се носят за това място, забележителни разкази и все верни — каза управителят с усмивка, която изведнъж разкраси ъгловатото му лице. — Младата мис разбира ли? Сигурно ще ѝ е интересно да ги чуе.

— Je comprends, merci — отвърнах вежливо.

— Bon. Сега ще ви разкажа една история. Нали нямате нищо против? Моля, хапвайте от котлетите — те са вкусни, докато са топли. — В този миг вратата на ресторанта се отвори и двойка усмихнати възрастни хора, очевидно местни, влязоха и си избраха маса.

— Bon soir, buenas tardes — поздрави нашият управител и също се засмя. — Тук сме la salade, миш-маш от разни култури. Дядо ми говореше добър испански — перфектен испански, и се би в тяхната Гражданска война, макар че вече беше на възраст. Тук обичаме всичките си езици. Няма бомби и терористи като при баските. Ние не сме престъпници — той възмутено се огледа наоколо, като че ли някой се канеше да му противоречи.

— После ще ти обясня — прошепна баща ми с половин уста.

— Така, ето и нашата история. С гордост трябва да отбележа, че ме наричат историк на града. Яжте. Нашият манастир е основан през 1000 година, както вече знаете. Всъщност било през 999 година, защото монасите, които си харесали това място, се готвели за Апокалипсиса, нали се сещате, в края на хилядолетието. Изкачили се високо в планината в търсене на подходящо място за църква. Един от

тях получил съновидение — Сен Матийо слязъл от рая и оставил бяла роза на върха над тях. На следващия ден те се качили на върха и осветили планината със своите молитви. Много е красиво — ще ви хареса. Но не това е прочутата легенда. Това е само разказът за основаването на абатската църква.

И така, когато манастирът и църквицата му били само на сто години, един от най-набожните монаси, учителят на по-младите, загадъчно умрял на средна възраст. Казвал се Мигел де Куша. Горко го оплаквали и го погребали в криптата. Нали знаете, че тъкмо криптата ни е особено известна, защото е най-ранният образец на романска архитектура в Европа. Да! — той чукна по масата с дългите си четвъртити пръсти. — Да! Някои твърдят, че тази чест се пада на Сен Пиер край Перпинян, но всъщност лъжат, за да примамят туристите.

Така или иначе, този велик учен бил погребан в криптата, но скоро след това проклетие застигнало манастира. Няколко монаси умрели от странна чума. Един по един ги намерили мъртви в коридорите под чардаците на манастира — чардаците са прекрасни, много ще ви харесат. Най-красивите в Европа. И така, умрелите монаси били бледи като призраци, като че ли кръвта им била източена. Всички подозирали, че са отровени.

Накрая един млад монах — любимият ученик на починалия отец — слязъл в криптата и изровил учителя си въпреки протестите на абата, който ужасно се изплашил. Открили учителя жив, но не точно жив, ако разбирате какво имам предвид. Жива смърт. Нощем ставал да взема живота на останалите монаси. За да спасят душата на горкия човечец, те донесли светена вода от един свят извор в планината и взели много остър кол... — управителят драматично замахна във въздуха, за да схвана колко остър е бил колът. Приковала поглед в него и наострила уши, за да разбирам странния му френски, аз се бях напрегнала докрай, за да не изпусна смисъла на разказа. Баща ми бе спрял да превежда и вилицата му подрънкваше о чинията. Когато вдигнах глава, с изненада установих, че е пребледнял като платно и също гледа втренчено новия ни приятел.

— Може ли... — баща ми се прокашля и избърса уста със салфетката. — Може ли по едно кафе?

— Но вие не сте яли *salade* — домакинят ни изглеждаше потресен. — Тя е уникална. Освен това тази вечер имаме *poires belles-*

Nélène, както и чудесно сирене, а и gâteau за младата мис.

— Разбира се, разбира се — припряно каза баща ми. — Ще хапнем и от тях, разбира се.

* * *

Когато излязохме на най-ниското от прашните площадчета, там гърмеше музика; някакво местно празненство беше в разгара си и десетина деца танцуваха в костюми, които ми напомняха Кармен. Момиченцата се подрусваха на място, като шумоляха с жълтите си тафтени волани от бедрата до глезените и грациозно поклащаха глави под дантелените шалове. Момченцата удряха крак и приклякаха или пък презрително заобикаляха момичетата. Всяко беше облечено в късо черно жакетче и прилепнали панталонки и носеше кадифена шапка. Музиката от време на време изригваше сред акомпанимента на странен звук, наподобяващ плющене на камшик, който с приближаването ни се усили. Неколцина туристи наблюдаваха танцьорите, а редица родители, баби и дядовци седяха на сгъваеми столчета край празния фонтан и ръкопляскаха, щом тропотът от краката на момчетата се извисеше в кресчендо.

Постояхме няколко минути и свихме нагоре по улицата, която водеше от площада към църквата на върха. Баща ми мълчеше под бързо залязващото слънце, но аз чувствах, че темпото ни се определя от ненадейната смърт на деня, затова изобщо не се изненадах, когато светлината внезапно и изцяло напусна този див пейзаж. Докато се изкачвахме, ръбът на синьо-черните Пиренеи ни препречваше хоризонта. После се стопи в синьо-черното небе. Гледката от площадката пред църквата беше величествена — не зашеметяваща като изгледите от онези италиански градчета, за които още мечтаех, а необятна: склонове, които срещат в подножията си долините, а нагоре се извисяват в тъмни върхове, преграждащи пътя на погледа към далечния свят. Точно под нас прозорците на градчето светваха един след друг, хората крачеха по улиците и алеите, говореха и се смееха, а от тесните оградени градини се носеше аромат на карамфили. Лястовичките се стрелкаха напред-назад край камбанарията и кръжаха наоколо, сякаш чертаеха невидими рисунки от въздушни нишки.

Видях сред тях и една по-тромава, която се носеше като пияна — лека, но не и бърза, а по-скоро несръчна. После разбрах, че всъщност това е прилеп, едва различим на слабата светлина.

Баща ми въздъхна, опря се на стената и качи крака си на един камък, който може би е служил за връзване на животни или като стъпало за качване на магаре? Той размишляваше на глас заради мен. За каквото и да е служел, този камък наблюдава пейзажа от векове, виждал е безчет подобни залези, преживял е сравнително скорошната смяна на пламъка на свещиците с електрическото осветление на кафенетата и улиците с високите зидове. Баща ми изглеждаше отново спокоен, отпуснат след чудесната вечеря и разходката на кристалночист въздух, но на мен ми се струваше, че спокойствието му е изкуствено. Не смеех да го попитам за странната му реакция на разказа на управителя на ресторанта, но бях останала с чувството, че за баща ми някои истории са по-страшни и от тази, която беше започнал да ми разказва. Този път не се наложи да го моля да продължи; като че засега той предпочиташе своя разказ пред нещо още по-ужасно.

ГЛАВА 8

13 декември 1930

Тринити Колидж, Оксфорд

Драги мой, злощастни приемнико,

Днес донякъде ме утешава фактът, че църквата е посветила този ден от календара на Лусия, светицата на светлината, светото присъствие, което викингските търговци отнесли от Южна Италия със своите каруци. Какво би могло да осигури по-добра защита от силите на мрака — вътрешни, външни, вечни — от светлината и топлината, при това в навечерието на най-краткия и мразовит ден от годината? Аз все още съм тук, след поредната безсънна нощ. Дали объркването ти ще се поразсее, ако ти кажа, че вече се отпускам само с плитка чесън под възглавницата и че не свалям малкото златно кръстче от верижката на атеисткия си врат? Разбира се, че не е така, но ако искаш, можеш да си представяш тези способности на защита, а аз разполагам с техните интелектуални и психически еквиваленти. На тях поне разчитам и денем, и нощем.

Нека се върна към разказа за моето проучване: да, миналото лято промених плановете си, за да включа в пътуването си и Истанбул, като причината за промяната стана едно-единствено парче пергамент. В Оксфорд и в Лондон бях проучил всеки източник, който успях да открия във връзка с името *Draculya* от моята загадъчна празна книга. Вече бях събрал куп бележки по въпроса, които ти, неспокойни читателю от бъдещето, ще откриеш приложени към тези писма. Оттогава малко съм ги обогатил, както ще чуеш по-нататък, и се надявам те да те пазят и напътстват.

В навечерието на заминаването ми за Гърция бях категорично решил да изоставя това безсмислено проучване, да се откажа да вървя по следите на случаен

знак в случайно открита книга. Прекрасно разбирах, че бях приел случая като предизвикателство от съдбата, в която в края на краищата изобщо не вярвах, и че вероятно преследвах изплъзващата се зла дума Drakulya назад в историята заради някакво историческо честолюбие, за да докажа, че мога да намеря исторически сведения за всичко, за абсолютно всичко. Всъщност, дотолкова бях успял да избистря ума си, докато опаковах чистите си ризи и опърпаната от времето шапка за слънце, че онзи следобед едва не изоставих цялата тази работа.

Както обикновено обаче, се бях подготвил твърде грижливо за пътуването си, винаги крачка напред пред самия себе си, та ми беше останало малко свободно време преди последния сън и сутрешния влак. Можех да отида до Златния вълк за половинка бира и да потърся там Хеджис, моя най-добър приятел, или — и тук, действайки против себе си направих едно злощастно отклонение — да отскоча за последно до отдела за редки книги, който работеше до девет вечерта. Там имаше една папка, която възнамерявах да проуча (макар че се съмнявах от това да изскочи нещо важно). Тя беше каталогизирана в раздела Османски книги и бях останал с впечатлението, че е свързана именно с периода, в който е живял Влад Дракула, тъй като забелязах, че сред изброените документи повечето бяха от средата и края на XV в.

Разбира се, изтъквах пред самия себе си, не бих могъл да преровя всеки източник от този период в цяла Европа и Азия; това би отнело години — дори животи, а и не се очертаваше от цялата тази работа да излезе поне една статия. Краката ми обаче не ме отведоха във веселата кръчма — грешка, която е погубила не един беден учен, — а към Редки книги.

Открих без особени трудности папката, поставена в кутия, която съдържаше четири-пет изгладени къси свитъка османска изработка, всичките част от дарение на университета от XVIII в. Всеки свитък беше изписан на арабски с калиграфски почерк. В началото на папката от

описанието на английски език ставаше ясно, че поне аз няма да намеря вътре нищо ценно. (Веднага погледнах английския, защото арабският ми е отчайващо лош, какъвто, опасявам се, и ще си остане. Човек има време само за шепа от великите езици, освен ако не се откаже от всичко в полза на лингвистиката.) Три от свитъците съдържаха списъци на данъците, събирани от народите на Анадола от султан Мехмед II. Последният изброяваше данъците на Сараево и Скопие, малко по-близо до дома, ако дом в случая значеше свърталището на Дракула във Влахия, но есе пак е доста отдалечена от него част на империята, поне за онова време. Събрах ги с въздишка и пак се замислих дали да не удостоя Златния вълк с кратка, но наситена със съдържание поява. Докато събирах пергаментите, за да ги върна в картонената кутия, погледът ми бе привлечен от няколко думи на гърба на последния свитък.

Това беше кратък списък, обикновен надпис, древна драскулка на гърба на официалния документ за султана от Сараево и Скопие. От любопитство го прочетох. Очевидно представляваше запис на разходи — купените вещи бяха отбелязани вляво, а срещу тях прегледно бе записана цената им в непосочена валута. Пет млади планински лъва за Негово Величество Султана — 45, прочетох заинтригуван. Два златни колана със скъпоценни камъни за султана — 290. Двеста овчи кожи за султана — 89. И накрая, последният запис, който накара косъмчетата по ръцете ми да настръхнат: Карти и военни архиви на Ордена на дракона — 12.

Как, ще попиташ ти, бих могъл да разбера всичко това на един дъх с моя оскъден арабски, за който вече си признах? Е, досетливи читателю, благословен бъди, задето стоиш буден заради мен и следиш внимателно моите писания. Тези драсканици, тази средновековна бележка бе написана на латински. Избялялата дата отдолу се запечата в мозъка ми като с нажежено желязо: 1490.

През 1490 г., спомних си аз, Ордена на дракона вече е бил разпилян, смазан от османското могъщество; Влад Дракула е бил мъртъв и от 14 години е лежал погребан в манастира на Снаговското езеро, поне според легендата. Картите, архивите, тайните на Ордена — за каквото и да ставаше въпрос в неясната бележка — са били купени евтино, доста евтино в сравнение с драгоценния колан и товарите смрадливи овчи кожи. Може би са попаднали сред покупките на търговеца в последния момент, като курioзен спомен от историята на покоряването на тези земи, предназначен да поласкае и разведри ерудирания султан, чиито баща и дядо през зъби са признавали възхищението си от варварския Орден на дракона, който им създал сума неприятности в покрайнините на империята. Дали моят търговец е бил някакъв балкански пътешественик, грамотен на латински и говорещ на славянски или латиноподобен език? Със сигурност е бил високообразован, щом изобщо е можел да пише, значи може би е бил еврейски търговец и е владеел три-четири езика. Който и да е бил, аз благославях прахта му, задето бе надраскал разходите си. Ако безпроблемно бе изпратил кервана с трофеите си и ако те бяха стигнали до султана непокътнати и ако — най-малко вероятното — бяха оцелели в султанската съкровищница от накити, кована мед, византийско стъкло, плячкосани църковни реликви, свитъци персийска поезия, кабалистка литература, атласи, астрономически чертежи...

Отидох до бюрото, където библиотекарят ровеше в едно чекмедже.

— Извинете — казах, — имате ли списък на историческите архиви по държави? Например на архивите в Турция?

— Знам какво търсите, сър. Имаме такъв списък за университетите и музеите, но в никакъв случай не е изчерпателен. Само че не се намира тук, а в централното крило на библиотеката. Те отварят утре в девет сутринта.

Сетих се, че влакът ми за Лондон тръгва чак в 10,14 ч. Десетина минутки щяха да са ми достатъчни да огледам възможностите. И ако името на султан Мехмед II или на неговите непосредствени наследници се появяха в списъка — е, не ми се ходеше чак толкова много до Родос.

В дълбоката си скръб оставам твой, Бартоломю Роси.

Времето като че ли бе спряло в сводестата читалня (каза баща ми) въпреки оживлението наоколо. Бях прочел едно писмо, но на купчината отдолу имаше поне още четири. Вдигнах очи и забелязах, че зад високите прозорци се бе отворила тъмносинята бездна на здрача. Ще се наложи да се прибирам до къщи сам в мрака, като уплашено дете. Отново усетих порив да се втурна към кабинета на Роси и да почукам на вратата. Сигурно ще го открия да седи и да прелиства някой ръкопис под жълтия сноп светлина от настолната му лампа. Бях напълно объркан, така както при смъртта на близък приятел човек отказва да приеме истината, да повярва в наглед невъзможното. Всъщност бях колкото озадачен, толкова и уплашен, а притесненията усилваха страха ми, защото това състояние не беше обичайното ми аз.

Докато разсъждавах над тези неща, погледнах към спретнатите купчини хартия на моята маса. Бях заел доста място, за да разстеля листовите си. Вероятно заради това никой не сядаше срещу мен, а и останалите столове на масата стояха свободни. Тъкмо се чудех дали да не събера всички книжа и да потеглям към къщи, когато едно момиче се приближи и се настани срещу мен. Огледах се и видях, че близките маси са заети и обсипани с чужди книги, машинописни страници, каталожни чекмеджета и бележници. Тя просто нямаше къде да седне, схванах аз, но въпреки това не ми се щеше да вижда документите на Роси; ужасявах се от възможността някой непознат да ги зърне. Наистина ли бяха толкова откачени? Или откаченият бях аз?

Тъкмо щях да събера документите, внимателно да ги подреда и опаковам в предишния им ред, при това с онези бавни и внимателни движения, предназначени благородно да излъжат току-що седналия на масата ти в кафенето извинително гледащ човек, че и без това си се канел да тръгваш, когато изведнъж забелязах книгата, която момичето бе оставило пред себе си. Тя вече я прелистваше към средата, а до

лакътя ѝ чакаха тетрадка и химикалка. Удивен, преместих поглед от заглавието на книгата към лицето ѝ, а после и към другата книга, която тя бе оставила наблизо. Сетне отново я погледнах в лицето.

Беше млада, но лицето ѝ вече остаряваше — леко и красиво, с едва забележимите бръчици, които откривах всяка сутрин по собствената си физиономия в огледалото, и със зле прикритата умора, която издаваше у нея студент в последната година на следването си. Освен това лицето ѝ бе изящно, ъгловато, напълно подходящ модел за средновековна икона със строгия поглед, смекчен от деликатната извивка на скулите. Беше бледа, но само след седмица на слънце щеше да получи маслинен загар. Свела ресници към книгата, тя бе стиснала устни и вдигнала вежди, погълната от четивото. Тъмната, почти катраненочерна коса стърчеше над челото ѝ доста по-свободно, отколкото бе модерно в онези времена на лъскави занизани прически. Заглавието на книгата ѝ, избрана сред милиардите възможности на това място — за всеки случай хвърлих още един изумен поглед — бе Карпатите. А под лакътя в тъмния пуловер лежеше Дракула на Брам Стокър.

В същия миг момичето вдигна очи и погледите ни се срещнаха, а аз осъзнах, че съм я гледал втренчено и може би съм я оскърбил. Всъщност тъмният пронизателен поглед, който тя ми хвърли — макар че в дълбочина очите ѝ имаха и любопитен кехлибарен, почти меден оттенък — беше открито враждебен. Не бях от младежите, по които момичетата си падат; даже бях някак саможив. Все пак разбих достатъчно, за да се засрамя и побързах да ѝ обясня. По-късно осъзнах, че враждебността ѝ беше защитно поведение на впечатляваща жена, по която мъжете непрекъснато се заяпват.

— Извинете — побързах да измънкам, — случайно забелязах вашите книги, тоест книгите, които четете.

Тя удължи неудобството ми, като отново впи поглед в мен, повдигна извитите си тъмни вежди, но не затвори книгата си.

— Разбирате ли, аз изучавам същата тема — настоях аз. Веждите ѝ се повдигнаха още малко, но аз посочих листовите пред себе си. — Наистина. Тъкмо четях за... — Погледнах документите на Роси и рязко спрях. Усетих как се изчервявам под презрително присвистане ѝ очи.

— Дракула ли? — попита тя саркастично. — Май даже работите с първоизточници.

Имаше силен акцент, чийто произход не можах да определя, а гласът ѝ беше тих, но само заради библиотеката, докато на свобода би могъл да разгърне истинската си сила.

Опитах да сменя тактиката.

— За удоволствие ли ги четете? Искам да кажа за развлечение? Или проучвате нещо?

— Удоволствие? — тя не затвори книгата, може би я държеше като щит пред себе си.

— Ами, темата е необичайна и щом сте си поръчала и книга за Карпатите, значи сте дълбоко потънали в тази тема. — Не бях говорил толкова бързо от устните изпити за магистърската ми степен. — Самият аз тъкмо се канех да си взема тази книга. Всъщност и двете.

— Нима? — каза тя. — И защо?

— Ами — рискувах аз, — тук имам едни писма от... от един любопитен исторически източник... и те споменават Дракула. Всъщност са за Дракула.

В очите ѝ присветна слаб интерес, като че ли кехлибареният цвят взе надмощие и неохотно се обърна към мен. Тя леко се отпусна в стола си с някак мъжка лекота, без да сваля ръце от книгата си. Сигурен бях, че стотици пъти съм виждал този жест, предназначен да отпусне напрежението при впускане в размисъл или при преход към разговор. Откъде ми беше толкова познат?

— И чии по-точно са тези писма? — попита тя с тихия си чуждестранен глас.

Със съжаление си помислих, че трябваше да се представя, преди да започнем този разговор. По някаква причина чувствах, че на този етап не мога да го направя — нямаше как внезапно да протегна ръка, да разтърся нейната, да ѝ кажа от кой факултет съм и прочие. Пък и се сетих, че никога не съм я виждал, така че със сигурност не е от Историческия, освен ако не е нова, прехвърлена от друг университет. Трябва ли да излъжа, за да защита Роси? Напосоки реших, че няма нужда. Просто извадих името му от уравнението.

— Работя с един човек, който... има проблеми. Той написал тези писма преди двайсет години. Даде ми ги, защото си мислеше, че ще мога да му помогна да се измъкне от сегашното си... положение... което е свързано... в смисъл той се занимава... тоест се занимаваше...

— Ясно — каза тя с ледена вежливост. Изправи се и започна да събира книгите си, целенасочено и без излишна припряност. Сега тя събираше вещите си. Права беше точно толкова висока, колкото си я представях, леко набита и широкоплещеста.

— Защо изучавате Дракула? — попитах отчаяно.

— Честно казано, това не ви влиза в работата — лаконично отбеляза тя и се обърна, — но планирам и едно пътуване, макар че още не знам точно кога.

— До Карпатите? — изведнъж се почувствах измъчен от целия този разговор.

— Не — тя изстреля отговора си с отвращение. А после като че ли не успя да се сдържи и добави, но с такова презрение, че не посмях да я последвам: — До Истанбул.

— Мили Боже — баща ми ненадейно вдигна очи към ехтящото от птичи гласове небе. Последните лястовички пърхаха над главите ни, а градът постепенно угасваше и потъваше в долината. — Бива ли да седим тук до късно, като знаем какъв път ни чака утре? Поклонниците трябва да си лягат навреме, сигурен съм. С настъпването на нощта или нещо такова.

Помръднах краката си, единият бе изтръпнал под мен и каменната пейка пред църквата изведнъж ми се стори твърде ръбата, ужасно неудобна, особено в сравнение с очакващото ме легло. Усещах иглички в крака си, докато слизахме надолу към хотела. Бях и доста раздразнена, но не заради изтръпналия крак. Баща ми отново бе прекъснал разказа си прекалено бързо.

— Виж — каза той и посочи точно срещу пейката ни, — мисля, че това трябва да е Сен Матийо.

Проследих жеста му към тъмните, надвиснали планини и видях някъде по средата под върха слаба, нетрепкаща светлина. Нищо друго не светеше наблизо, там като че ли не живееше никой друг. Изглеждаше като искрица върху топове черно платно, твърде високо, но все пак доста под най-високите върхове — висеше точно между градчето и нощното небе.

— Да, там трябва да е манастирът, струва ми се — повтори баща ми. — Утре ни чака голямо катерене, дори и да вървим по пътя.

Докато слизахме по безлунните улици, почувствах тъгата, която спохожда човек на слизане от някаква височина. Преди да свием зад

ъгъла на старата камбанария, хвърлих последен поглед назад, за да запомня малката светла точица. Тя още бе там и блещукаше над една къща, обрасла с тъмни тропически храсти. За миг поспрях и внимателно я погледнах. И тогава, само веднъж, светлинката премигна.

ГЛАВА 9

14 декември 1930

Тринити Колидж, Оксфорд

Драги мой, злощастни приемнико,

Ще приключа разказа си колкото мога по-бързо, тъй като ти трябва да извлечеш от него жизненоважна информация, ако искаме и двамата — ех! — да оцелеем, при това да оцелеем, запазвайки добрината и благородството си. Защото има оцеляване и оцеляване, както гласи скръбният урок на историята. Най-ниските страсти на човечеството могат да надживеят поколения, векове, дори хилядолетия. А най-възхитителните ни лични усилия понякога издържат само един живот и умират с нас.

Но да продължим: пътуването от Англия за Гърция бе едно от най-безметежните в живота ми. Директорът на музея в Крит ме посрещна на кея и ме покани да се върна на острова по-късно през лятото, за да участвам в отварянето на една минойска гробница. Освен това двама американски специалисти по класическа история, с които отдавна исках да се запозная, бяха отседнали в моя пансион. Те ме подтикнаха да се заинтересувам от току-що овакантия пост в техния университет, който бил идеален за човек с моята научна биография, и засипаха работата ми с похвали. Лесно получавах достъп до всяка сбирка, която ме интересуваше, включително до няколко частни колекции. В следобедите, когато музеите затваряха, а градът се отпускате в своята сиеста, аз сядах под асмата на любимата ми тераса, прелиствах записките си и набелязвах идеи за нови трудове, с които по-късно да се захвана. Сред тази идилия смятах напълно да се откажа от онова, което тогава ми се струваше злокобна приумица — преследването на онази чудата дума *Drakulya*. Бях взел старинната книга със себе си, понеже не исках да се

разделям с нея, но повече от седмица не я бях отварял. Общо взето се чувствах освободен от чародейството ѝ. Ала нещо — стремежът на историка към изчерпателност или може би просто любовта към преследването — ме принуди да спазя плана си и да отида до Истанбул за няколко дни. Сега трябва да ти разкажа за неповторимото ми приключение в един тамошен архив. Това вероятно бе първото от няколко събития, които предстои да опиша и които ще разпалят недоверието ти. Само те моля, изчети всичко докрай.

Изпълних молбата му, продължи баща ми, и прочетох всяка дума. Писмото ми разказа за вледеняващото преживяване на Роси сред документите от сбирката на султан Мехмед II — намерената карта с означения на три езика, която вероятно сочи местоположението на гроба на Влад Набучвача, кражбата на картата от зловещия чиновник с двете подути ранички на врата.

Изложението на тези събития донякъде бе изгубило стегнатия и овладян стил на предишните две писма, текстът беше разводнен и измъчен, изобилстваше от дребни грешки, като че ли беше напечатан от крайно развълнуван човек. Въпреки собственото ми безпокойство (вече беше нощ, бях се върнал в апартамента си и четях сам на залостена врата и суеверно спуснати завеси) езикът на писмата ми направи впечатление, защото повтаряше почти дословно онова, което Роси ми беше казал само преди две вечери. Явно историята се бе запечатала така дълбоко в съзнанието му, макар и с четвъртвековна давност, че само трябваше да се намери нов слушател и тя послушно изплуваше.

Оставаха ми три писма и аз настървено грабнах следващото.

15 декември 1930

Тринити Колидж, Оксфорд

Драги мой, злощастни приемнико,

От мига, в който грозният чиновник отмъкна онази карта, късметът взе да ми изневерява. Когато се върнах в стаята си, открих, че управителят на хотела бе наредил да

преместят вещите ми в по-малка и твърде мръсна стая, тъй като в досегашната паднал таванът. При тези процедури някои от книжата ми бяха изчезнали, както и чифт златни копчета за ръкавели, които особено много харесвах.

Седнал в новата си тясна стая, моментално се опитах да възстановя по памет записките си за историята на Влад Дракула и картите, които бях видял в архива. После побързах да се върна в Гърция, където уж се канех да подновя изследванията си в Крит, тъй като вече имах повече време на разположение.

Плаването с корабче до Крит беше отвратително — сред бурно море и високи вълни. На острова непрестанно духаше горещ вятър, от който човек направо се побъркваше — съвсем като прословутия френски мистрал. Предишните ми стаи бяха заети и аз се подслоних при най-мизерни условия, в мрачна и мухлясала стая. Американските ми колеги си бяха отишли. Любезният директор на музея се беше разболял и никой не си спомняше, че той ме бе поканил на отварянето на гробницата. Опитах се да продължа да пиша за Крит, но напразно ровех из бележките си в търсене на вдъхновение. Безпокойството ми се подклаждаше и от непрестанния ми досег с примитивните суеверия на местните жители — суеверия, които при предишните си пътувания не бях забелязал, макар в Гърция да са толкова разпространени, че просто няма как да не се сблъскаш с тях. Според гръцкото поверие, а и според много други легенди, вампирът или както го наричат тук, върколакът се ражда, когато трупът не е правилно заровен, разлага се бавно или, дума да няма, когато погрешка погребат някого жив. Старците из критските таверни като че ли бяха далеч по-склонни да ме заливат с хилядата си и една вампирски истории, отколкото да ми обяснят откъде мога да намеря керамика като онова там гърне или да ми разкажат как дядовците им са се гмуркали до потъналите древни кораби и какви съкровища са откъмвали. Една вечер разреших на някакъв непознат да ме почерпи с местен специалитет, хитроумно наречен

амнезия, след което на другия ден ми беше лошо чак до вечерта.

Всъщност нищо не ми вървеше чак до завръщането ми в Англия, което само по себе си също беше ужасно — плавахме сред дъждове и бури и получих най-страшния пристъп на морска болест в живота ми.

Отбелязвам тези подробности за всеки случай, защото може би имат някаква връзка с други страни от моята история. Най-малкото те ще ти обяснят психическото ми състояние при завръщането ми в Оксфорд — бях изтощен, отчаян, уплашен. В огледалото изглеждах отслабнал и бледен. Порежих ли се при бръснене, а това се случваше често заради несръчните ми нервни ръце, лицето ми се сгърчваше от ужас при спомена за полузарасналите ранички по врата на турския чиновник и все повече се съмнявах в собствените си спомени. Понякога ме обземаше влудяващо натрапчивото чувство, че съм забравил някаква кауза, че съм възнамерявал да направя нещо, но не мога да си го спомня. Бях самотен и изпълнен с копнеж. С две думи, за пръв път в живота нервите ми бяха опънати до крайност.

Разбира се, опитах да се върна към обичайния си живот, като не разказах нищо никому и се зарових в подготовката на приближаващия семестър с типичното си старание. Писах до американците, с които се бях срещнал на Крит, намеквайки, че съм склонен дори и на краткотрайно назначение в Щатите, ако могат да ми помогнат да го получа. Почти бях приключил работата по докторантурата си и все повече усещах нуждата от ново начало, затова промяната ми се струваше добро решение. Завърших и две кратки статии по преплитането на историческите и литературните сведения за критската керамика. С върховно усилие на свойствената ми самодисциплина успях да си наложа да живея ден за ден и с всяка следваща утрин все повече се успокоявах.

През първия месец след завръщането ми не само се постарях да излича всеки спомен от неприятното пътуване,

а и избягвах да се връщам към чудноватата книжка в куфара ми и към проучването, което тя предизвика. Но една вечер, когато самочувствието ми се възвърна и любопитството ми отново извратено се надигна, взех томчето и събрах записките си от Англия и Истанбул. Последиците — оттогава вече бях сигурен, че става дума именно за последици — бяха незабавни, ужасяващи и трагични.

Тук ще трябва да поспра, храбри читателю; засега нямам сили да продължа. Моля те, не се отказвай от четенето, продължи нататък, както самият аз ще се опитам да направя утре.

В дълбоката си скръб оставам твой, Бартоломео Диас

ГЛАВА 10

В зрелите си години често се сблъсках с онзи необикновен завет, който времето оставя на пътешественика: копнежа да види дадено място отново, да открие нарочно нещата, които е срещнал предишния път, да си върне усещането за откритие. Понякога търсим отново дори и не кой знае колко забележителни места просто защото ги помним. Ако все пак ги намерим, всичко се оказва съвсем различно. Грубо издяланата врата стои на мястото си, но е някак по-малка; денят е облачен вместо ярък; не е есен, а пролет; сам си вместо с трима приятели. Или още по-лошо — този път си с трима приятели, вместо сам.

Най-младите пътешественици не познават това явление, но преди лично да го опозная, аз го видях у баща си в Сен Матийо, в Източните Пиренеи. По-скоро усетих, отколкото установих загадката на повторението, тъй като знаех, че е бил тук преди години. По някакъв странен начин това място го разсейваше като никое друго досега. Баща ми беше ходил в Емона един път преди общата ни екскурзия, няколко пъти е бил и в Рагуза. Неведнъж е вечерял щастливо в каменната вила на Масимо и Джулия. Но в Сен Матийо усетих, че той истински е копнял за това място, че по необясними причини то неведнъж е терзало ума му, че го е преживявал отново и отново, без да каже никому. И тогава не ми каза, макар че на глас разпозна последния завой преди манастирските стени и по-късно отлично се ориентираше коя врата води към църквата, коя към монашеската обител и — накрая — към криптата. Способността му да помни подробности не беше новост за мен; и в други прочути църкви съм го виждала как протяга ръка към правилната врата, завива на точното място към старинната трапезария, спира да купи билети на правилното павилионче на правилната сенчеста чакълеста алея и дори си спомня къде точно е пил най-хубавото кафе.

Разликата в Сен Матийо беше в особената му бдителност, в едва ли не напрегнатия поглед, с който разглеждаше стените и манастирските чердаци. Не изглеждаше като че ли си казва, А, ето го

онзи красив тимпан над вратата, мислех си, че е от другата страна, а по-скоро сверяваше видяното със спомена си, макар че е можел да го опише и със затворени очи. Постепенно осъзнах, дори преди да изкачим стръмната, обградена с кипариси алея към главния вход, че той всъщност си спомняше не архитектурни особености, а минали събития.

Край дървените порти стоеше монах в дълго кафяво расо и мълчаливо раздаваше брошури на туристите.

— Както ти казах, манастирът е действащ — заяви баща ми с обичайния си глас. Беше сложил тъмни очила, макар че манастирските стени хвърляха върху ни дебела сянка. — Предпазват се от врявата на тълпите, като пускат посетителите само по няколко часа на ден.

Когато наближихме, той се усмихна на монаха и протегна ръка за брошурата:

— Merci beaucoup, ще вземем само една — каза на елегантния си френски.

По това време с безпогрешната интуиция на децата за родителите им вече бях напълно сигурна, че баща ми не е бил тук просто като турист. Не само е обходил една забележителност, макар че знаеше отлично всички подробности за историята и произведенията на изкуството, описани в пътеводителя. Убедена бях, че тук му се беше случило нещо.

Второто ми впечатление бе също тъй мимолетно, но още по-ярко: когато разгърна брошурата и прекрачи каменния праг, той твърде спокойно обърна глава към надписа на входа вместо към релефа със зверове над портата (който по принцип би привлякъл погледа му) и аз забелязах, че обителта, в която влизахме, съживяваше у него някакво старо чувство. Това чувство, осъзнах на един дъх, бе или скръб, или страх, или някакво ужасяващо съчетание от двете.

Източнопиренейският манастир Сен Матийо е разположен на 1200 м надморска височина, а морето наистина не е толкова далече, колкото изглежда сред високите планински върхове и кръжащите в небето орли. С червения си покрив, кацнал на застрашително висока скала, манастирът като че ли направо е поникнал на върха на канарата, което в известен смисъл е точно така, понеже първата църква била издълбана през 1000 г. в самата скала. Главният вход на абатството е по-късен представител на романския стил с доловимо влияние от

исляма, който векове наред е воювал за този връх: заканителен каменен портал, увенчан с геометрични ислямски бордюри и с барелеф, изобразяващ две зинали, ръмжащи християнски чудовища, може би лъвове, мечки, прилепи или грифони — чудовищни твари с неустановим произход.

Вътре се намират скромната абатска църква на Сен Матийо и прекрасните манастирски чердаци, обрасли в розови храсти въпреки внушителната височина и обградени с извити на спирала единични колони от червен мрамор — така крехки на вид, все едно са били огънати във формата си от дарен с талант на художник Самсон. Слънчевите лъчи се плискаха върху плочите на открития двор, а над него блестеше синият свод на небето.

Онова, което ми направи впечатление още навлизане обаче, беше звукът от течаща вода, неочакван и приятен на това високо сухо място, но и естествен като ромона на планински поток. Идваше от манастирския фонтан, около който монасите някога обикаляли в размисъл и молитви: шестоъгълен басейн от червен мрамор, чиито външни стени са украсени с релефи, изобразяващи миниатюрен манастир, реплика на истинския. Големият басейн на фонтана се крепеше на шест колони от червен мрамор (и, струва ми се, една централна колона, през която се изкачва водата). Около него шест клапи бълваха вода към долния басейн. Музиката на фонтана беше вълшебна.

Когато отидох до ръба на манастира и седнах върху ниската стена, пред мен се разкри бездна, дълбока хиляди метри, с тънки планински водопадчета, бели на фона на синята гора. Макар че самият манастир беше построен на връх, край нас бяха надвиснали неописуемо високите стени на Източните Пиренеи. От голямото разстояние изглеждаше, че водопадите се стичат безшумно или се стелят като мъглица, а малкият фонтан зад мен доловимо и непрестанно се плискаше и ромолеше.

— Манастирски живот — измърмори баща ми и седна на стената до мен. Лицето му бе странно и той сложи ръка на рамената ми, което дотогава рядко бе правил. — Изглежда спокоен, но всъщност е много тежък. А понякога и порочен.

Взирахме се отвъд пропастта, която беше толкова дълбока, че утринното слънце още не бе стигнало до мрачните ѝ недра. Нещо

висеше и проблясваше във въздуха под нас и още преди баща ми да го покаже, аз разбрах какво е — хищна птица, която бавно се рееше край отвесните склонове, безтегловна като понесена от вятъра медна люспица.

— Построен е над орловите гнезда — замислено каза баща ми. — Знаеш ли, че орелът е древен християнски символ, символът на свети Йоан. Матей, свети Матей е ангел, Лука е вол, свети Марко, разбира се, е крилат лъв. Навсякъде из Адриатика ще откриеш този лъв, тъй като свети Марко е светията закрилник на Венеция. В ноктите си държи книга — ако тя е отворена, значи статуята или релефът са били изваяни в мирни за Венеция времена. Ако книгата е затворена, значи Венеция е била във война. Видяхме го в Рагуза — помниш ли? — над една от портите, със затворена книга. Сега тук е орелът, който също пази това място. А то определено има нужда от пазител.

Баща ми се намръщи, стана и се обърна. Стори ми се, че съжалява, едва ли не до сълзи, задето дойдохме тук.

— Хайде да се поразходим.

Едва когато заслизахме по стълбите към криптата, отново видях онзи неописуем страх у баща ми. Бяхме обиколили внимателно всички чердаци, параклиси, главния кораб на църквата, дори брулените от вятъра помещения на манастирската магерница. Криптата бе последната забележителност от самостоятелната ни обиколка, десерт за болни мозъци, както понякога казваше баща ми в някои църкви. Насред зейналото стълбище той сякаш крачеше твърде целеустремено, като ме остави зад себе си дори без да вдигне ръка, докато двамата се спускахме в утробата на скалата. Сред пръстения мрак ни лъхна удивително студен въздух. Другите туристи бяха излезли, приключили с тази атракция и бяхме съвсем сами.

— Тук е бил нефът на първата църква — отново обясни баща ми, напълно излишно, с обичайния си плътен глас. — Когато абатството укрепва, започва ново строителство, просто излезли отгоре и построили новата църква върху старата.

Мракът се разсейваше от свеци, поставени на каменните свещници по тежките колони. На стената на апсидата бе издълбан кръст; той потрепваше като сянка над каменния олтар или — трудно беше да се каже къде — над саркофага, поставен в извивката на олтара. Край стените на криптата бяха положени още два-три

саркофага, малки и примитивни, без надписи. Баща ми пое дълбоко дъх и се огледа из страхотната студена дупка в скалата.

— Тук почиват игуменът-основател на манастира и неколцина от приемниците му. Това е краят на обиколката ни. Добре, хайде да обядваме.

На излизане се спрях. Поривът да попитам баща ми какво знае за Сен Матийо, какво си спомня, ме завладя на талози и направо ме паникьоса. Широкият му гръб с черното ленено сако обаче ясно казваше: Почакай, всичко с времето си. Бързо хвърлих последен поглед на саркофага в далечния край на старинната базилика. Беше грубо издялан, безизразен на нетрепващата светлина. Каквото и да криеше, беше минало и догадките нямаше да го извадят на бял свят.

Вече знаех и нещо друго, без да се чудя. Разказът, който щях да чуя, докато обядваме на манастирската тераса, тактично изнесена под монашеските килии, сигурно щеше да е за някое съвсем далечно място, но точно като идването ни тук щеше да ни приближи с още една крачка към страха, който пред очите ми завладяваше баща ми. Защо не искаше да ми каже за изчезването на Роси, докато Масимо не се изтърва? Защо се задави, пребледнял, когато управителят на ресторантчето ни разказа легендата за живите мъртви? Каквото и да преследваше спомените на баща ми, това място със сигурност усилваше терзанията му. Макар да се предполагаше, че манастирът е място свято, а не страшно, за него то беше толкова страшно, че чак сковаваше рамената му. Трябваше да се заема, както Роси, сама да събера улики. С напредването на разказа все повече поумнявах.

ГЛАВА 11

При следващото ми посещение в амстердамската библиотека се оказа, че докато ме е нямало, господин Бинертс се е поровил вместо мен и е открил някои неща. Веднага след училище отидох в читалнята още с чанта на гърба, а той ме посрещна с усмивка.

— Ето те — каза на приятния си английски. — Младата историчка. Имам нещо за теб, за твой проект.

Последвах го до бюрото му, откъдето той извади една книга.

— Не е толкова стара — каза той, — но съдържа няколко наистина древни истории. Не са особено приятно четиво, миличка, но може би ще ти помогнат да напишеш съчинението си.

Господин Бинертс ме настани на една маса и аз с благодарност се загледах в отдалечаващия се пуловер. Бях трогната от доверието му въпреки нездравите ми интереси.

Книгата бе озаглавена Приказки от Карпатите и представляваше мръсно томче от XIX в., издадено от частен английски колекционер на име Робърт Дигби. Уводът на Дигби описваше странстванията му сред дивите планини и още по-дивите езици, макар че част от работата му се крепеше на немски и руски извори. Приказките му също звучаха диво, прозата му бе доволно романтична, но когато ги проучих много по-късно, открих, че неговите версии се смятат за по-добри от тези на по-късни изследователи и преводачи. Имаше две приказки за княз Дракула и аз настървено ги прочетох. Първата разказваше как Дракула обичал да пирува сред набучените на кол трупове на своите поданици. Един ден, научих от разказа, някакъв слуга открито се оплакал пред Дракула от противната воня, след което князът наредил да набучат нещастника на кол над останалите, за да не дразни миризмата умирация му нос. Дигби беше добавил и друг вариант, според който Дракула поискал за слугата три пъти по-дълъг кол от онези, на които били набучени останалите жертви.

Втората приказка бе също толкова зловеща. Тя описваше как султан Мехмед II веднъж изпратил двама посланици в двора на Дракула. Когато посланиците се явили пред него, не свалили

тюрбаните си. Дракула ги попитал защо проявяват такова неуважение, а те отговорили, че просто такива са обичаите им. Тогава мисля да заздравя традициите ви, рекъл князът и наредил да заковат тюрбаните за главите им.

Преписах преразказите на Дигби в тетрадката си. Когато господин Бинертс се върна да види как върви работата ми, го помолих да ми потърси източници за Дракула от негови съвременници, ако има такива.

— Разбира се — каза той и кимна сериозно.

Вече си тръгвал, но щом имал възможност, щял да потърси нещо подходящо. Може би след това, поклати усмихната глава, може би след това съм щяла да си избира някоя по-приятна тема, например средновековна архитектура. Също усмихната му обещах, че ще си помисля.

Няма по-пищно място на света от Венеция в горещ безоблачен ден с лек бриз. Лодките потракват и се поклащат в лагуната, като че ли и без екипаж са готови да се впуснат в приключения; украсените фасади ярко блестят на слънцето; водата като никога мирише свежо. Целият град се издува като платно, като незакотвен кораб, танцуващ по вълните, готов да отплава надалеч. Водата в края на Пиаца ди Сан Марко се разпенва под моторниците с весел, но груб звук като от чинели. В Амстердам — северната Венеция, такова празнично време би накарало града да заискри с още по-твърда решимост. Тук то само разкриваше дребните несъвършенства — пълният с тръстика фонтан на едно закътано площадче например, който трябваше да пръска с пълна сила, но всъщност едва капеше с ръждива водича. Скачащите коне на Сан Марко бяха доста очукани на ярката светлина. Колоните в двореца на дожите изглеждаха отблъскващо немити.

Отбелязах на глас впечатлението си от това разнебитено празненство и баща ми се засмя.

— Имаш око за атмосферата — каза той. — Венеция е прочута актриса и няма нищо против да изглежда малко занемарена, стига светът да се излива тук да ѝ се кланя.

Той махна към откритото кафене — любимото ни място след Флориан — и към потните туристи, чиито шапки и пъстри ризи

плющяха на морския бриз.

— Почакай до довечера и няма да съжаляваш. Актрисата има нужда от по-слабо осветена сцена. Ще останеш удивена от преображението.

Засега, отпивайки от оранжадата си, се чувствах доста удобно и не ми се мърдаше, така че идеално ме устройваше да чакам приятната изненада. Бяха последните горещници преди да влети есента. С есента идваше и училището и, ако имах късмет, малко странично обучение с баща ми по пътищата на неговите преговори, компромиси и горчиви сделки. Тази есен той отново ще е в Източна Европа и аз вече правех уговорки да ме вземе със себе си.

Баща ми пресуши бирата си и прелисти пътеводителя.

— Да — ненадейно подскочи той, — ето я катедралата Сан Марко. Нали знаеш, че векове наред Венеция е била най-големият съперник на византийския свят и велика морска сила. Всъщност Венеция откраднала някои забележителни паметници от Византия, включително тези въртящи се животни там горе.

Погледнах иззад навеса към Сан Марко, където медните коне като че ли влачеха цялата тежест на оловните кубета зад тях. На тази светлина цялата базилика изглеждаше като разтопена — кичозно ярка и жежка, произподня от скъпоценности.

— Освен това — добави баща ми, — Сан Марко е донякъде замислена като имитация на Света София в Истанбул.

— Истанбул? — попитах лукаво, ровейки в чашата си за лед. — Искаш да кажеш, че изглежда като Айя София?

— Е, както знаеш, Айя София попада в ръцете на османската империя, затова от всички страни я пазят минарета, а вътре има огромни щитове с ислямски свещени надписи. Всъщност там наистина се вижда сблъсъкът на Изтока и Запада. Огромните куполи обаче определено са християнски и византийски, точно като на Сан Марко.

— И изглеждат като тези? — посочих през пиацата.

— Да, почти като тези, само че са по-големи. Там мащабите са внушителни. Направо ти спира дъха.

— Аха — казах аз, — може ли още една оранжада, моля?

Баща ми внезапно ме стрелна с поглед, но беше твърде късно. Вече знаех, че е бил в Истанбул.

ГЛАВА 12

16 декември 1930

Тринити Колидж, Оксфорд

Драги мой, злощастни приемнико,

Дотук историята леко изостава от мен или пък аз — от нея, затова трябва да разкажа събитията, които ще я изведат в настоящето. Там, надявам се, тя ще приключи, понеже не мога да изтърпя мисълта, че бъдещето може да съдържа още от тези ужаси.

Както вече казах, в края на краищата отново отворих чудноватата книга, сякаш се бях пристрастил към нея. Преди да го направя, сам се убеждавах, че животът ми вече е влязъл в обичайното си русло, че преживяването ми в Истанбул беше необикновено, но със сигурност обяснимо, само че бе добило чудовищни мащаби в изморения ми от пътя ум. Така отново взех книгата и, струва ми се, трябва да ти разкажа този епизод до най-малката подробност.

Беше дъждовна октомврийска вечер, само преди два месеца. Семестърът беше започнал и аз седях в приятно усамотение в стаята си, убивайки времето след вечеря. Чаках своя приятел Хеджис, преподавател, десет години по-голям от мен, когото изключително харесвах. Той беше непохватен и забележително добродушен човек, чиито извинителни жестове и мила, стеснителна усмивка прикриваха буден ум, който, за моя радост, той използваше срещу литературата на XVIII в., а не срещу колегите си. Ако не беше така притеснителен, можеше да се чувства съвсем на място сред Адисън, Суифт и Поуп на масата на някое лондонско кафене. Нямаше много приятели, никога не беше поглеждал в очите жена, която не му е роднина, нито таеше мечти, надхвърлящи оксфордските покрайнини, където обичаше да се разхожда и от време на време да се подпира на крайпътната ограда, за да погледа

преживящите крави. Добротата му светеше в овала на едрата му глава, в месестите ръце и в меките кафяви очи, така че самият той малко приличаше на вол или на язовец, но само докато не понижеше въздуха с остроумния си сарказъм. Обичах да слушам за работата му, която той обсъждаше скромно, но ентусиазирано, без да пропусне да насърчи и моите собствени търсения. Казваше се... е, можеш да намериш името му във всяка библиотека, стига малко да поровиш, тъй като именно той преоткри за лаиците неколцина от литературните гении на Англия. Аз обаче ще го наричам с измисленото от самия мен пот *de guerre* Хеджис, за да му осигуря и в това повествование уединението и благоприличието, които му бяха присъщи в живота.

Онази вечер Хеджис трябваше да се отбие у дома с черновите на двете статии, които бях изстискал от проучванията си в Крит. Беше ги прочел и редактирал по моя молба. Макар че не би се произнесъл върху точността или неточността на моите описания на античната търговия в Средиземноморието, той пишеше божествено — с такава прецизност, че би могъл да танцува на върха на игла, затова често предлагаше да ми помага да произгладя стила си. Вече предчувствах половин час приятелска критика, после шери и онзи велик момент, в който истински приятел протяга крака край камината ти и те пита как си. Не бих му казал истината за моите разбити и все още опънати нерви, разбира се, но можехме да обсъждаме нещо друго, всичко друго.

Докато чаках, ръчках огъня, добавих още една цепеница, извадих две чаши и огледах бюрото си. Кабинетът ми служеше и за гостна и затова се стараех да го поддържам така подреден и уютен, както изисквах солидните мебели от XIX в. Този следобед бях свършил доста работа, вечерях от подноса, който ми донесоха в шест часа и после разчистих и последните си хартии. Навън вече се стъмваше, а мракът доведе и тъжния, косо биещ дъжд. За мен подобна есенна вечер е особено

приятна, а не потискаща, затова само слабо потреперих от лошо предчувствие, когато потърсих да почета нещо в останалите десетина минути и ръката ми попадна на старинното томче, което избягвах. Бях го оставил заровено сред по-безобидни вещи на полицата над бюрото. Сега седнах, с тайно удоволствие усетих как мекият велур на кориците отново пасна в ръката ми и отворих книгата.

В същия миг долових нещо много странно. От страниците се носеше някаква миризма, но със сигурност не просто деликатният мирис на стара хартия и напукан велур. Беше дъх на гниlost, ужасна, отвратителна воня на престояло или развалено месо. Дотогава не бях усещал подобна миризма, затова се наведох по-близо, подуших с недоверие и затворих книгата. След секунда пак я отворих и от страниците ѝ отново се понесоха онези изпарения, от които ми се повдигаше. Малката книжка изглеждаше жива в ръцете ми, макар че миришеше на смърт.

Противната воня възроди нервния страх, който ме беше обзел при завръщането ми от континента и само със съсредоточено усилие на волята успях да укротя вълнението си. Старите книги гният, това беше факт, а точно с тази бях пътувал през дъжд и бури. Това вероятно обясняваше миризмата. Може би отново ще я занеса в отдела за редки книги и ще поискам съвет как да я почистя или опуша, каквото беше необходимо.

Ако не се опитвах така усърдно да не обръщам внимание на реакцията си пред неприятното откритие, щях моментално да захвърля проклетата вещ, да я прибера отново. Но сега за пръв път от седмици наред си наложих да отворя книгата на необикновената рисунка по средата — на дракона, разперил огромни криле и зинал над своя надпис. Внезапно видях нещо ново и с потресаваща яснота осъзнах смисъла му. Никога не съм бил надарен с особена проникателност в зрителното възприемане на света, но за миг сетивата ми внезапно се изостриха и аз видях очертанията на целия дракон с разперените крила и извитата опашка. В пристъп на любопитство прерових

записките, които бях донесъл от Истанбул и забравил в едно от чекмеджетата си. С треперещи пръсти намерих нужната страница — откъсната от бележника, тя съдържаха скицата, която бях направил в истанбулския архив в опит да прерисувам първата от картите, които открих там.

Сигурно помниш, че там имаше три карти с нарастващ мащаб, които показваха едно и също неназовано място във все по-големи подробности. Въпросната местност дори и на скицата, нарисувана с неумелата ми, но внимателна ръка, имаше ясна форма. Бях готов да се обзаложа срещу целия свят, че приличаше на симетрично разперил крила огромен звяр. През нея на югозапад течеше дълга река, която се виеше точно като опашката на дракона. Внимателно разгледах гравюрата, а сърцето ми туптеше необяснимо силно. Опашката на дракона беше шипеста и завършваше с остър връх, който сочеше — в този момент поех дълбоко дъх, забравил всички седмици, в които сякаш се бях отървал от своята натраплива мисъл — към мястото, където според моята карта се намираще Нечестивият гроб.

Визуалната прилика между двете изображения беше твърде очевидна, за да е съвпадение. Как не забелязах още в архива, че нарисуваната на картите местност имаше формата на моя надвесен дракон с разперени крила, сякаш драконът беше хвърлил сянка на земята? Гравюрата, над която се бях чудил толкова дълго преди заминаването си, несъмнено криеше определено значение, някакво послание. Драконът бе сътворен да всява ужас и да заплашва, да държи жив спомена за нечие могъщество. За упоритите обаче би могъл да е и следа — опашката му сочеше към мястото на гроба точно толкова сигурно, колкото човек сочи себе си с пръст — ето ме. Тук съм. И кой беше там, в това средоточие, в този Нечестив гроб? Драконът държеше отговора в жестоките си остри нокти: Drakulya.

Усетих горчив вкус в гърлото, все едно вкусих собствената си кръв. Знаех, че трябва да внимавам с

подобни заключения, както изискваше обучението ми, но убеждението ми беше по-силно от разума. Нито една от тези карти не изобразяваше Снаговското езеро, където се предполагаше, че е погребан Влад Цепеш. Това несъмнено означаваше, че Цепеш — Дракула — е погребан на друго място, което е останало незапомнено дори и от легендите. Къде тогава е гробът му? Процедих въпроса на глас, като не можах да се сдържа. И защо местоположението му се пази в тайна?

Докато се мъчех да сглобя парченцата от мозайката, чух познати стъпки по коридора — любимия звук от тътрещата се походка на Хеджис — и разсеяно си помислих, че трябва да скрия тези материали, да отида до вратата, да наляя шери и да се настроя за весел разговор. Бях се понадигнал и вече си събирах книгата, когато внезапно чух тишината. Беше като фалшив тон, като нота, задържана с един удар в повече, която приковава вниманието на слушателя по-здраво и от най-завършения акорд. Познатите добронамерени стъпки спряха пред вратата ми, но Хеджис не почука както обикновено. Сърцето ми осезаемо туптеше в липсващия ритъм. Над шумоленето на бележките ми и шуртенето на дъжда през улука над вече тъмния ми прозорец дочух и глухо бучене — звукът от надигащата се в главата ми кръв. Пуснах книгата, изтичах към външната врата на апартамента, отключих и отворих.

Хеджис беше там, но прострян на лъснатия под, с извита назад глава и изкривено настрани тяло, сякаш някаква страшна сила го беше запокитила на земята. Повдигна ми се от внезапната мисъл, че не го бях чул да извика или да падне. Очите му бяха отворени, фокусирани някъде встрани от мен. За една безкрайна секунда мислех, че е мъртъв. После главата му помръдна и той изстена. Клекнах до него.

— Хеджис!

Той отново изохка и бързо примигна.

— Чуваш ли ме? — прошепнах, почти разплакан от облекчение, задето бе жив. В същия момент главата му конвулсивно се обърна и разкри струя кръв от страни на врата. Раната не беше голяма, но изглеждаше дълбока, като че ли някакво куче бе скочило върху него и бе разкъсало плътта му, и обилно кървеше по яката и на пода до рамото му.

— Помощ! — закрещях аз.

Съмнявам се от построяването на сградата преди много векове досега някой друг така грубо да е нарушавал тишината на дъбовия коридор. Не знаех дали има смисъл да крещя; в този ден повечето колеги бяха на вечеря с ректора на колежа. В другия край обаче една врата се отвори и дотича прислужникът на професор Джереми Форестър, симпатичен човек на име Роналд Ег, който след това напусна работата си. Изпъкналите му очи като че ли моментално видяха всичко, той коленичи и притисна кърпичката си към раната на врата на Хеджис.

— Ето — каза ми той, — трябва да го изправим да седне, сър, да вдигнем порязаното място, освен ако няма и други наранявания.

Той внимателно опипа неподвижното тяло на Хеджис и тъй като от приятеля ми не се чу и звук, ние го изправихме и подпряхме гърба му на стената. Бях подложил рамото си и той се беше отпуснал върху него със затворени очи.

— Отивам за лекар — каза Роналд и изчезна надолу по коридора.

Аз държах пръстите си на пулса на Хеджис; главата му бе клюмнала, но сърцето му биеше нормално. Не можах да се удържа да не го върна в съзнание.

— Какво стана, Хеджис? Кой те удари? Чуваш ли ме? Хеджис?

Той отвори очи и ме погледна. Главата му висеше на една страна, лицето му беше отпуснато и синкаво, но проговори отчетливо.

— Той искаше да ти кажа...

— Какво? Кой?

— Да ти кажа, че няма да търпи натрапници.

Главата на Хеджис, тази едра, прекрасна глава, която подслоняваше един от най-великите умове на Англия, се люшна назад към стената. Държах го, а кожата по ръцете ми настръхна.

— Кой, Хеджис? Кой ти го каза? Той ли те удари? Видя ли го?

В ъгълчето на устата му изби слюнка и ръцете му се заизвиваха край тялото му.

— Няма да търпи натрапници — изгъркори той.

— Тихо, лежи си — настоях аз, — не говори. Докторът ще е тук до минути. Опитай се да се отпуснеш и да дишаш.

— Боже — измърмори Хеджис, — Поуп и алитерация. Сладка нимфа. За спора.

Взрях се в него, а стомахът ми се сви на топка.

— Хеджис?

— Похищението на кьдрицата — каза учтиво Хеджис. — Несъмнено.

Университетският лекар, който го прие в болницата, ми каза, че наред с раната си Хеджис е получил и инсулт.

— Вероятно от шока. А този прорез на врата му — добави лекарят пред стаята на Хеджис, — явно е нанесен с нещо остро, най-вероятно е от остри животински зъби. Имате ли куче?

— Не, разбира се. В общежитието е забранено.

Докторът поклати глава.

— Много странно. Смятам, че на път за стаята ви е бил нападател от някакво животно, а от шока е получил удар, който така или иначе му е предстоял. Засега изобщо не е с всичкия си, макар че може да връзва по няколко смислени думи. Опасявам се, че ще има разследване заради раната, но според мен накрая ще излезе, че нечие зло куче пазач е в дъното на цялата история. Помислете си откъде би минал, за да стигне до вас.

Разследването не даде задоволителен резултат, но и аз не бях обвинен, тъй като полицията не откри мотив, нито улики, че именно аз съм наранил Хеджис. Той самият не беше в състояние да свидетелства и в края на краищата записаха случая като самонараняване, което според мен беше ненужно петно върху името му. Веднъж, когато му бях на гости в санаториума, тихо го помолих да си помисли за тези думи: Няма да търпя натрапници.

Той обърна безизразните си очи към мен и докосна с бавните си пухкави пръсти червената рана на врата си.

— Щом е тъй, Бозуел, добре — каза той мило, почти развеселено. — Ако не, изчезвай.

Няколко дни по-късно Хеджис умря от втори удар, който го сполетял през нощта. Санаториумът не беше установил външни рани. Когато шефът на колежа дойде да ми каже новината, аз се заклех, че ще направя всичко по силите си да отмъстя за смъртта му, стига да измисля как.

Не бих могъл да опиша подробно сърцераздирателното опело в параклиса на нашия колеж Тринити, приглушеното хълцане на престарелия му баща, докато момчешкият хор пееше прекрасните си псалми за утешение на живите, моя гняв срещу безсилието на причастието. Хеджис бе погребан в родното си село в Дорсет. В един мек ноемврийски ден отидох сам на гроба му. Надгробният камък гласеше *REQUIESCAT IN PACE*, каквото бе и моето желание, стига да зависеше от мен. За безкрайно мое облекчение, гробищният двор бе съвсем тих и спокоен, а свещеникът говореше за гроба на Хеджис като за местно величие. В кръчмата на главния път не чух никакви разкази за английски върколаци, дори и след като пуснах най-явните възможни намеци. Все пак Хеджис бе ухапан само веднъж, а не няколко пъти, колкото е необходимо според Стокър, за да може живият да прихване от заразата на неумрелите. Убеден съм, че Хеджис е бил пожертван просто за предупреждение — към мен. Дали не и към теб, злощастни читателю?

Обзет от дълбока скръб, оставам твой, Бартоломю
Роси

Баща ми разбърка леда в чашата си, сякаш за да укроти ръката си и да ѝ намери занимание. Следобедната горещина се преливаше в спокойна венецианска вечер, удължавайки сенките на туристите и сградите далеч по площада. Ято гълъби литна от паважа, подплашено незнайно от какво, и зави над главите ни, огромно в полета си. Прохладата от всички тези изстудени напитки най-накрая стигна до мен и пропълзя в костите ми. Надалеч някой се разсмя, а над гълъбите крещяха чайки. Както си седяхме, един младеж с бяла риза и дънки се приближи до нас с подскачаща походка. Носеше брезентова торба през рамо, а ризата му бе изшарена в пъстри цветове.

— Ще си купите ли картина, синьор? — каза той и се усмихна на баща ми. — Днес вие със синьорината сте звездите на моята картина.

— Не, по, grazie — автоматично отговори баща ми. Площадите и алеите бяха пълни с тези студенти художници. За трети път онзи ден ни предлагаха да си купим картина и този път баща ми дори не я погледна. Младежът, все така усмихнат и вероятно очакващ поне комплимент за работата си, за да си тръгне, задържа картината и пред мен и аз ѝ хвърлих един поглед със съчувствено кимване. Само след секунда той се отдалечи с леката си крачка в търсене на нови туристи, докато аз не можех да откъсна поглед от гърба му, вцепенена.

Картината, която видях, беше акварел в наситени тонове. Изобразяваше нашето кафене и края на Флориан с ярко, но ненатрапчиво присъствие на следобедната атмосфера. Художникът очевидно е стоял някъде зад мен, помислих си, но съвсем близо до кафенето; беше уловил цветно петно, в което разпознах червената си сламена шапка, а отстрани беше баща ми в размазано жълто и синьо. Творбата беше хубава, но съвсем обикновена, картина на лятното безгрижие, която туристите като нищо биха поискали да запазят за спомен от ясения адриатически ден. Погледът ми обаче бе забелязал и една самотна фигура, седнала край баща ми — широкоплещест тъмнокос мъж, отчетлив черен силует сред жизнерадостните багри на тентата и покривките. Много добре помнех, че точно тази маса остана празна цял следобед.

ГЛАВА 13

Следващото ни пътуване отново ни отведе още по на изток, отвъд Юлийските Алпи. Малкото градче Костаневица, което ще рече Кестеново, по това време на годината наистина беше пълно с кестени, а някои дори бяха опадали, така че имаше опасност ако обувката ти попадне на грешното място по павираните улици, да се подхлъзнеш на бодлива кора. Пред кметството, някога построено за австро-унгарския наместник, нямаше място игла да падне от кестени, които в наежените си обвивки приличаха на гъмжило от миниатюрни таралежчета.

С баща ми вървахме бавно и се наслаждавахме на топлия есенен ден — на местния език му казват циганско лято, обясни една жена в магазина — и аз размишлявах върху различията между западния свят, само на неколкостотин километра разстояние, и този Изток, разположен малко по на юг от Емона. Тук всичко в магазините беше еднакво и дори продавачките също ми се виждаха съвсем еднакви в яркосините си работни престилки и шалове на цветя, със златни или железни зъби, проблясващи иззад полупразния тезгях. Купихме си огромен шоколад, за да подсладим импровизирания си обяд от нарязан салам, черен хляб и сирене, а баща ми носеше и бутилки от любимата ми Наранча, оранжадата, която ми напомняше за Рагуза, Емона и Венеция.

Последната му среща в Загреб бе приключила предишния ден, докато аз полагах довършителните щрихи на домашното си по история. Баща ми сега държеше да уча и немски, аз също исках, но не заради настояването му, а въпреки това; щях да започна още утре с един учебник, който купихме в книжарницата за чуждестранна литература в Амстердам. Имах нова къса зелена рокля и жълти три четвърти чорапи, баща ми още се подсмиваше заради някаква неразбираема шега между двама дипломати тази сутрин, а бутилките Наранча дрънчаха в мрежата ни. Пред нас се бе проснал нисък каменен мост над река Костан. Побързах напред, защото исках да се порадвам на гледката сама, без баща ми.

Близо до моста реката завиваше и се изгубваше от погледа, като точно на завоя се издигаше мъничък замък, славянско шато с размерите на вила, а на брега под стените му лебедите се разхождаха и решеха перата си. Докато го гледах, една жена в синя престилка отвори горния прозорец, разгръщайки крилата му навън, при което оребреното стъкло намигна на слънцето, а тя изтупа парцала си за прах. Под моста млади върби се гушеха една до друга, а лястовичките се стрелкаха край стръмния бряг. В парка на замъка видях каменна пейка (не прекалено близо до лебедите, от които дори и в юношеските си години още се страхувах), над нея свеждаха клони кестени, а стените на замъка хвърляха приятна сянка. Чистият костюм на баща ми тук няма да пострада, може би той ще поседи повече, отколкото възнамерява и въпреки желанието си ще проговори.

През цялото време, докато преглеждах тези писма в апартамента си, каза баща ми, бършейки ръцете си от салама с памучна кърпичка, дълбоко в ума ми нещо ме глождеше, нещо извън цялата трагедия с изчезването на Роси. Когато свърших с писмото, описващо страшната случка с приятеля му Хеджис, за момент ми стана толкова лошо, че не можех да мисля ясно. Бях попаднал в някакъв извратен свят, в мрачните подземия на познатия ми академичен живот, с който от години бях свикнал, в подтекста на обичайното историческо повествование, което винаги съм смятал за даденост. Според моя опит на историк мъртвите си бяха винаги почтено мъртви, Средновековието криеше действителни, а не свръхестествени ужаси, Дракула беше колоритна източноевропейска легенда, съживена във филмите на моето детство, а 1930 година беше три години преди Германия да даде на Хитлер неограничена власт — ужас, който определено засенчваше останалите.

Затова за секунда се почувствах болен, принизен, гневен на моя учител, задето ми завеща тези гнусни заблуди. Тогава мекият извинителен тон на писмата отново ме завладя и аз се изпълних с угризения за своята нелоялност. Роси зависеше от мен и само от мен; ако откажех да потисна неверието си заради някакви тесногръди принципи, със сигурност никога повече нямаше да го видя.

Имаше и друго нещо. Когато умът ми се поизясни, осъзнах, че ме преследва и споменът за момичето, което срещнах в библиотеката само преди няколко часа, макар че ми се струваха дни. Спомних си изумителната светлина в очите ѝ, докато слушаше обясненията ми за писмата на Роси, мъжкия жест, с който събра вежди, за да се съсредоточи. Защо и тя четеше за Дракула, при това точно на моята маса, точно тази вечер, точно до лакътя ми? Защо бе споменала Истанбул? Бях достатъчно разтърсен от писмата на Роси, за да спра съвсем да се съмнявам и да отхвърля мисълта, че всичко е съвпадение. И защо не? Ако допуснех една свръхестествена случка, трябваше определено да допусна и други; това беше напълно логично.

Въздъхнах и взех последното писмо на Роси. След това трябваше само да прегледам останалите материали, скрити в безобидния плик, и оставах сам. Каквото и да означаваше появата на онова момиче — а то вероятно не означаваше нищо необикновено, нали? — нямах време да разбере коя е и защо споделяме еднакви окултни интереси. Беше ми странно да се възприема като човек с окултни интереси; всъщност изобщо не бях такъв, ако трябва да сме точни. Исках само да намеря Роси.

Последното писмо, за разлика от другите, бе написано на ръка — с тъмно мастило върху разчертани листове от тетрадка. Разгънах го.

19 август 1931

Кеймбридж, Масачузетс, САЩ

Драги мой, зловещи приемнико,

Е, не мога да се преструвам, че съм сигурен дали си още тук, дали изчакваш някъде, готов да ме спасиш, ако един ден животът ми пропадне. И тъй като разполагам с още малко информация, която мога да добавя към всичко (предполагам) вече научено, смятам, че трябва да напълня горчивата чаша догоре. Малкото знание е опасно, би изрецитирал моят приятел Хеджис. Него обаче го няма и несъмнено съм виновен аз, точно толкова виновен, все едно аз отворих вратата, нанесох удара и повиках помощ. Не че съм го направил. Ако си стигнал чак дотук, няма да се съмняваш в думите ми.

Аз обаче преди няколко месеца се усъмних в собствените си сили, а причините бяха свързани с ужасния и влудяващ край на Хеджис. Избягах от гроба му чак в Америка — почти буквално; назначението ми бе факт и аз вече събирах вещите си, когато реших да си взема един почивен ден и да отида в Дорсет да видя гроба му. Когато заминах за Америка, с което разочаровах неколцина в Оксфорд и за жалост дълбоко натъжих родителите си, се озовах в нов и по-ярък свят, където семестърът (бях назначен за три семестъра и смятах да се боря за още) започваше по-рано, а студентите гледаха на обучението си с непозната в Оксфорд неприкрита практичност. Дори и след всичко това аз не успях да си наложя напълно да изоставя заниманията си с неумрелите. Очевидно заради това той — То — не можеше да изостави заниманията си с мен.

Сигурно помниш, че в нощта, когато Хеджис бе нападнат, аз неочаквано бях открил значението на гравюрата в зловещата книга и се бях уверил, че Нечестивият гроб на картите, които намерих в Истанбул, трябва да е гробът на Влад Дракула. Бях изрекъл останалия без отговор въпрос на глас — къде тогава е гробът му? — точно както проговорих на глас в истанбулския архив, но втория път призовах ужасно създание, което изписа предупреждението си към мен с живота на горкия ми приятел. Може би само някакво ненормално его би се хвърлило срещу стихииите — в този случай свръхестествени, — но аз ти се кълна, че този вид наказание толкова ме ядоса, че забравих страха си и тогава си обещах да сглобя и последните улики и ако съхраня силата си, да преследвам преследвача си до бърлогата му. Тази странна мисъл за мен стана така обикновена, както желанието да публикувам следващата си статия или да спечеля постоянно назначение във веселия нов университет, който бе покори измъченото ми сърце.

След като потънах в рутината на академичните си задължения и почнах да се готвя да се върна за кратко в

Англия в края на семестъра, за да видя родителите си и да предам докторската си дисертация на онова любезно лондонско издателство, където бях все по-добре приет, пак се хвърлих още веднъж по дирята на Влад Дракула, историческа или свръхестествена, каквато и да се окажеше. Струваше ми се, че следващата ми задача е да науча повече за странната книжка — откъде се е взела, кой я е направил, на каква възраст е. Предадох я (да призная, доста неохотно) на лабораториите в Смитсъновия музей. Те поклатиха глави пред конкретните ми въпроси и намекнаха, че консултирането със средства, които не са им по силите, ще ми струва повече пари. Аз обаче бях упорит и не смятах да изхарча нито стотинка от дядовото си наследство или от мизерните си спестявания от Оксфорд за дрехи, храна или удоволствия, докато горкият Хеджис лежеше неотмъстен (но, слава Богу, в мир) в черковното гробище, което не би трябвало да приема ковчега му поне още петдесет години. Повече не се страхувах от последствията, тъй като най-страшното, което можех да си представя, вече ми се беше случило; поне в това силите на мрака бяха допуснали грешка.

Промених мнението си и схванах целия смисъл на страха, но не заради бруталната грубост на последвалата случка. А заради гениалната ѝ находчивост.

В Смитсъновия музей дадох книгата ми на един дребничък библиофил на име Хауард Мартин, мил, макар и резервиран човечец, който взе поръчката ми така присърце, все едно знаеше цялата ми история. (Всъщност не, като се замисля, ако знаеше цялата ми история, той сигурно щеше да ми покаже вратата още първия път.) Той обаче очевидно виждаше само страстта ми към историята, разбираше ме и даде най-доброто от себе си. Най-доброто в неговия случай беше отличен и изчерпателен анализ на данните, които лабораториите му изпращаха, извършен със старание, по-подходящо за Оксфорд, отколкото за тези прекомерно бюрократизирани музейни кабинети във Вашингтон. Неведнъж останах поразен от познанията му за

европейското книгоиздаване във вековете малко преди и след Гутенберг.

Когато направи каквото можа за мен, той ми писа да дойда и да взема резултатите, както и да си прибера лично книгата, така както лично му я бях предал, освен ако не предпочитам да ми я прати на север по пощата. Разходих се с влак, на следващата сутрин поразгледах някои от местните забележителности, а после се появих в кабинета му десет минути преди уговорения час. Сърцето ми биеше учестено, устата ми беше пресъхнала; ръцете ме сърбяха да докосна отново моята книга и да разбера какво бе открил за нейния произход.

Мистър Мартин отвори вратата и ме въведе с тънка усмивка.

— Толкова се радвам, че успяхте да дойдете — каза той с носовия американски изговор, който размазваше звуците, но за мен се бе превърнал в най-приветливата реч на света.

Когато седнахме в пълния му с ръкописи кабинет, се озовах лице в лице срещу него и останах удивен от променения му вид. Преди няколко месеца го бях виждал за кратко и си спомнях лицето му, но нищо в прегледната ни професионална кореспонденция между двете ни срещи не ми бе подсказало, че е болен. Сега изглеждаше бледен и изпит, с хлътнали очи и сиво-жълта кожа, но неестествено яркочервени устни. Беше отслабнал доста и старомодният костюм висеше неугледно на раменете му. Седеше леко приведен напред, като че ли някаква болка или слабост му пречеше да изправи гръб. Изглеждаше сякаш жизнените му сокове бяха пресушени.

Взех да се убеждавам, че при предишното си посещение доста бързах, а запознанството ни чрез кореспонденция ме е направило по-наблюдателен или по-състрадателен в наблюденията ми, но не успях да се отърся от чувството, че в този кратък период човекът се е свършил. Мислех си, че може би страда от някоя лоша бързо развиваща се болест, някакъв скоротечен рак

например. Разбира се, вежливостта не ми позволяваше да споменавам вида му.

— Така, д-р Роси — каза той с американския си акцент, — едва ли разбирате колко ценна е тази ваша малка книжка.

— Ценна? — той изобщо не би могъл да знае стойността ѝ в моите очи, помислих си, дори и след всички химически анализи на света. Тази книга бе ключът към моето отмъщение.

— Да. Това е рядък печатен екземпляр от средновековна Централна Европа, изключително интересна и необичайна находка. Сега съм почти сигурен, че вероятно е напечатана около 1512 г., може би в Буда или във Влахия. Тази датировка определено я отнася към периода след Евангелие на Свети Лука на Корвин, но преди унгарския Нов завет от 1520 г., който вероятно би повлиял една такава работа, ако бе съществувал по това време. — Той се размърда в скърцащия си стол. — Даже е възможно гравюрата във вашата книга да е повлияла Новия завет от 1520 г., който има подобна илюстрация, крилат дявол. Това обаче не може да се докаже. Но би било забавна връзка, не мислите ли? В смисъл, че част от Библията е била украсена с илюстрации като тази демонична гравюра.

— Демонична? — с удоволствие чух друг да изрича съдбовната дума.

— Разбира се. Вие ми разказахте легендата за Дракула, но мислите ли, че аз спрях дотам?

Тонът на мистър Мартин бе така плавен и ясен, толкова американски, че не успях веднага да реагирам. Никога не бях чувал толкова злокобни нотки в най-обикновен глас. Втренчих се в него, озадачен, но тонът бе изчезнал, а лицето му беше безизразно. Сега преглеждаше купчина документи, които бе измъкнал от една папка.

— Ето резултатите от изследванията — каза той. — Извадил съм ви чисти копия, добавил съм и моето заключение и ми се струва, че ще ви бъде много интересно. Не че казват много повече от това, което вече ви съобщих

— о, всъщност има още две интересни открития. Химическият анализ показва, че тази книга вероятно дълго време е била съхранявана в наситена с каменен прах атмосфера, като това е било преди 1700 г. Освен това гърбът на обложката в някакъв момент е бил залят с морска вода — може би по време на плаване. Предполагам, че е било в Черно море, ако правилно сме се досетили за мястото на направата ѝ, но разбира се има и други възможности. Страхувам се, че не можем да ви помогнем повече във вашите търсения — не казахте ли, че пишете история на средновековна Европа?

Той вдигна очи и ме удостои с обичайната си добродушна усмивка, някак неуместна на изпитото му лице и аз едновременно забелязах две неща, от които изстинах до мозъка на костите си.

Първото бе, че никога не бях споменавал никаква история на средновековна Европа; бях казал, че искам информация за томчето, за да довърша библиографски списък на изворите, свързани с живота на Влад Набучвача, известен в легендите като Дракула. Хауард Мартин като музеен експерт беше точен човек, както аз бях точен като историк и никога не би допуснал случайно подобна грешка. И преди се бях удивлявал на почти фотографската му памет, която умееше да съхрани и най-малката подробност — нещо, което винаги забелязвам и дълбоко уважавам у другите.

Второто нещо, което усетих в този момент, може би заради болестта му — горкия човечец, почти насила се накарах да кажа наум, — когато се усмихна, устните му имаха загнил, отпуснат вид, а горните му кучешки зъби бяха оголени и някак стърчаха, което придаваше отблъскващ вид на цялото му лице. Ясно си спомнях истанбулския чиновник, макар че вратът на Хауард Мартин си беше съвсем здрав, доколкото можех да видя. Едва успях да уталожа разтреперването си и да поема книгата и бележките от ръцете му, когато той отново заговори.

— Тази карта, между другото, е забележителна.

— Карта? — замръзнах на място. Сещах се само за една карта, всъщност за три с уголемяващ се мащаб, които имаха нещо общо със сегашните ми занимания, и бях сигурен, че никога не съм споменавал съществуването им на този непознат.

— Сам ли я нарисовахте? Очевидно не е старинна, но не бих ви помислил за художник. И определено не за художник на такива страхотии, ако не възразявате срещу забележката ми.

Не можех да откъсна очи от него, неспособен да дешифрирам думите му и уплашен да не се издам още повече, ако попитам какво иска да каже. Дали не бях забравил някоя от скиците си в книгата? Страшно глупаво от моя страна, ако е така. Но бях сигурен, че проверих грижливо книгата за хвърчащи листове, преди да му я предам.

— Е, върнах я обратно в книгата, така че си е на мястото — каза той утешително. — Сега, д-р Роси, ще ви заведа до счетоводството да платите или, ако предпочитате, ще уредя да ви изпратят сметката вкъщи.

Той отвори вратата и отново пусна професионалната си усмивка. Успях да запазя самообладание и не се впуснах веднага да ровя из книгата, а на светлината в коридора видях, че особената усмивка на Мартин сигурно само ми се е привидяла, както може би и болестта му; имаше съвсем обикновен тен, може би беше леко прегърбен от десетилетията, прекарани сред древни книги, но нищо повече. Стоеше до вратата с протегната ръка за сърдечно вашингтонско сбогуване и аз я поех, мънкайки, че искам да ми изпратят сметката на университетския адрес.

Внимателно се отдалечих от вратата му, после излязох от коридора и накрая се измъкнах от огромния червен замък, който подслоняваше всичките трудове на Мартин и неговите колеги. Излязох навън, на свежия въздух на алеята, и прекосих яркозелената трева, за да седна на една пейка, мъчейки се и да изглеждам, и наистина да съм спокоен.

Книгата се отвори в ръцете ми с обичайната си зловеща услужливост и аз напразно очаквах да открия някакъв отделен лист. Едва когато за втори път прелистих страниците, го намерих — фин чертеж, копиран под индиго, сякаш някой е имал третата и най-важната от моите тайни карти пред себе си и е прекопирал всичките им загадъчни контури. Славянските имена на селищата бяха същите, както ги помнех от моята карта — село Крадипрасе, Долината на осемте дъба. Всъщност само един елемент от тази скица ми бе непознат. Под надписа на Нечестивия гроб бяха добавени с мастило изящни латински букви съвсем в стила на останалите надписи. На предполагаемото място на гроба, дори завити около него, като че ли за да няма съмнение за връзката им с това място, прочетох думите: БАРТОЛОМЕО РОСИ.

Читателю, ако искаш, мисли ме за страхливец, но от този момент се предадох. Сега съм млад професор и живея в Кеймбридж, щата Масачузетс, където преподавам, вечерям навън с новите си приятели и всяка седмица пиша писма на възрастните си родители. Не нося чесън, нито разпятия, не се прекръствам, когато чуя стъпки в коридора. Имам по-добра защита — спрях да обикалям по зловещите кръстопътища на историята. Нещото очевидно е доволно, че се усмирих, защото повече не са ме застигали трагедии.

Е, ако ти трябваше да избираш между здравия разум на досегашния живот и истинската несигурност, кое би избрал като по-подходящ начин за един учен да изживее живота си? Знаех, че Хеджис не би искал от мен презглава да се впускам в мрака. И все пак, ако четеш всичко това, значи злото най-накрая ме е застигнало. Ти също трябва да избереш. Предадох ти всяко зрънце знание, с което разполагам за тези ужаси. Като научи историята ми, ще ми откажеш ли своята помощ?

Скръбно твой, Бартоломю Роси

Сенките под дърветата се удължаваха като прозявка и баща ми подритна един кестен с хубавите си обувки. Внезапно усетих, че ако бе по-груб човек, в този момент той би се изплюл на земята, за да се освободи от отвратителния вкус. Вместо това той преглътна сухо и се насили да се усмихне.

— Боже! Какво толкова говорим? Ама че сме сериозни този следобед.

Той се опита да се засмее, но ми хвърли толкова разтревожен поглед, като че ли някаква сянка можеше да се спусне над мен, точно над мен, и без предупреждение да ме отнесе от сцената.

Отделих вкочанената си ръка от ръба на пейката и също се опитах да си придам безгрижен вид. Кога това взе да изисква толкова усилия? Зачудих се, но беше късно. Върших неговата работа, разсейвах го така, както той някога се опитваше да разсейва мен. Потърсих спасение в малко нетърпение — малко, не твърде настоятелно, за да не заподозре хитростта ми.

— Трябва да отбележа, че пак съм гладна, ама за истинска храна.

Той се усмихна малко по-непринудено и хубавите му обувки тропнаха на земята, а после галантно ми подаде ръка да стана от пейката и се зае да опакова чантата с празните бутилки Наранча и другите останки от нашия пикник. Събрах моя дял с удоволствие и облекчение, защото това означаваше, че ще тръгнем към града, а няма да се мотаем да обсъждаме фасадата на замъка. Вече я бях погледнала към края на разказа му и на горния прозорец, където преди стоеше възрастната чистачка, сега се открояваше едра и внушителна фигура. Бързо заговорих каквото ми дойде наум. Ако баща ми не го види, няма да има проблеми. И двамата вероятно ще сме в безопасност.

ГЛАВА 14

От известно време не бях ходила в университетската библиотека, отчасти защото проучванията ми там ме караха да се чувствам непривично нервна, а отчасти и защото усещах, че мисис Клей гледа все по-подозрително на отсъствията ми след училище. Винаги ѝ се обаждах, както бях обещала, но гласът ѝ в слушалката звучеше все по-предпазливо и можех да си представя неудобните ѝ разговори с баща ми. Не допусках, че тя има каквато и да е представа от пороци, за да се опасява от нещо конкретно, но баща ми вероятно с притеснение гадаеше: трева? момчета? Понякога вечер ме гледаше толкова угрижено, че не исках повече да го тормозя.

Накрая обаче изкушението стана твърде голямо и въпреки притеснението си реших да се върна в библиотеката. Този път излъгах, че отивам на кино с едно загубено момиче от нашия клас, а всъщност знаех, че в сряда Йохан Бинертс работи в средновековния отдел до късно вечер и че баща ми има среща в Центъра — затова излязох в новото си палто, преди мисис Клей да успее да каже нещо.

Чувствах се странно, задето отивах в библиотеката толкова късно вечерта, но още повече се изненадах, когато видях, че главната зала е пълна както обикновено с изтощени на вид студенти. Читалнята в средновековния отдел обаче беше празна. Тихо пристъпих към бюрото на мистър Бинертс и го открих да преглежда купчина нови книги — нищо интересно за мен, както ми докладва с милата си усмивка, нали съм харесвала само ужаси. Той все пак намерил нещо за мен — защо не съм дошла по-рано да го видя? Извиних се с тъничък гласец и той се разсмя.

— Страхувах се да не ти се е случило нещо или да не би да си послушала съвета ми да си намериш по-приятна тема като за млада госпожица. Но и ти успя да ме заинтригуваш и открих ето това.

С благодарност поех книгата, а мистър Бинертс каза, че отива в работния си кабинет и ще се върне скоро да провери трябва ли ми нещо. Той ми беше показвал кабинета, където библиотекарите реставрираха прекрасни старинни книги и залепваха картончета на

новите. Щом излезе, читалнята стана по-тиха от всякога, а аз настървено отворих тома, който той ми даде.

Беше забележителна находка, помислих си тогава, макар сега да знам, че това е основен източник за византийската история през XV в. — превод на Турко-византийска история от Михаил Дука. Дука доста подробно описва конфликта между Влад Дракула и Мехмед II и точно в тази книга за пръв път прочетох прочутото описание на гледката, на която се натъкнал султан Мехмед, когато нахлул във Влахия и стигнал до изоставената столица на Дракула — Търговище. Край стените на града, твърди Дука, Мехмед бил посрещнат от хиляди и хиляди дървени колове, по които висели мъртъвци вместо плод. В средата на мъртвешката градина го очаквала черешката на тортата — сред труповете стърчал във фините си пурпурни одежди любимият генерал на Мехмед — Хамза, също набучен на кол.

Спомних си за архива на султан Мехмед, който Роси проучвал в Истанбул. Влашкият княз е бил трън в очите на султана — това беше очевидно. Помислих си, че няма да е зле да прочета и нещо Мехмед; може би имаше източници, които да обясняват отношенията му с Дракула. Не знаех откъде да започна, но мистър Бинертс беше казал, че скоро ще се върне да види как върви работата ми.

Нетърпеливо обмислях дали да не отида лично да проверя къде е, когато чух шум в дъното на стаята. Нещо тупна глухо, дори не чух самия звук, а само усетих вибрацията по пода — сякаш птичка се блъсна с все сила в безукорно чист прозорец. Нещо ме накара да се втурна по посока към шума, каквото и да го беше предизвикало и без да разбере как, влетях в кабинета в дъното на читалнята. През стъклата не виждах мистър Бинертс, което за момент ме успокои, но когато отворих дървената врата, на пода се беше проснал крак, крак в сив панталон, прикрепен към изкривено тяло, синият пуловер беше усукан около сгърчените му гърди, бледосивата коса беше окървавена, а лицето — милостиво закрито наполовина — бе смазано и само част от него лежеше неподвижно на ръба на бюрото. Една книга явно беше паднала от ръцете на мистър Бинертс и се бе простряла на пода също като него. На стената над бюрото имаше кърваво петно с огромен, отчетлив отпечатък от пръст, все едно дете е рисувало с пръсти. Не смеех да гъкна, затова когато все пак проехтя, писъкът ми сякаш не излезе от моето гърло.

Останах няколко дена в болницата — по настояване на баща ми и на лекуващия лекар, който беше наш стар семеен приятел. Баща ми беше внимателен и сериозен, седнал в края на леглото или изправен до прозореца със скръстени ръце, докато полицаят ме разпитваше за трети път. Не бях видяла някой да влиза в читалнята. Четях си кротко на масата. Чух глухо тупване. Не познавах библиотекаря лично, но го харесвах. Полицаят увери баща ми, че съм въвн от подозрение; просто бях единственият човек, който можеше поне донякъде да послужи като свидетел. Но всъщност не бях видяла нищо, никой не бе влизал в читалнята — бях напълно сигурна, — а мистър Бинертс не беше извикал. Нямаше рани по други части на тялото му; някой просто беше размазал мозъка на горкия човек в ръба на бюрото. За такова нещо бе нужна изключителна сила.

Полицаят поклати глава изумено. Отпечатъкът на стената не бил на библиотекаря; по неговите ръце нямало кръв. Освен това и не съвпадал с неговите пръсти, пък и бил някакъв странен отпечатък с необичайно захабени папиларни линии. Лесно щял да се открие притежателят му — полицаят беше доста приказлив с баща ми — само дето в полицията нямали такава регистрация в досиетата. Неприятен случай. Амстердам не бил вече градът, в който той израснал — днес хората хвърляли велосипеди в каналите, а да не говорим за отвратителния случай миналата година с проститутката, която... тук баща ми го спря с поглед.

Когато полицаят си отиде, баща ми отново седна на ръба на леглото и за пръв път ме попита какво съм правила в библиотеката. Обясних, че учех, че обичах да ходя там след училище, за да пиша домашните си, защото читалнята е тиха и уютна. Страхувах се, че всеки момент ще ме попита защо съм избрала точно средновековния отдел, но за мое облекчение той запази мълчание.

Не му казах, че в хаоса в библиотеката след моя писък инстинктивно бях пхнала в чантата си томчето, което мистър Бинертс бе държал преди да умре. Полицайте естествено претърсиха чантата ми, когато влязоха в кабинета, но нищо не казаха за книгата — а и дали изобщо я забелязаха? По нея нямаше кръв. Беше френско издание от XIX в. за румънските църкви и при падането се бе отворила на страницата за църквата на Снаговското езеро, която дължала великолепието си на щедрата помощ на Влад III Влашки. Според

разпространеното мнение гробът му се намирал там, точно пред олтара, обясняваше дребният текст под схемата на апсидата. Авторът обаче отбелязваше, че селяните край Снагов разказвали по-различни истории. Какви истории? Почудих се, но точно за тази църква не пишеше нищо друго. Скицата на апсидата също изглеждаше съвсем обикновена.

Внимателно седнал на края на болничното ми легло, баща ми поклати глава.

— Отсега нататък искам да учиш вкъщи — заяви той тихо. По-добре да не го беше казвал; и без това никога нямаше да стъпя отново в тази библиотека. — Ако си разстроена, мисис Клей може известно време да спи в твоята стая и щом поискаш, ще отидем пак на лекар. Само кажи.

Аз кимнах, макар че си мислех колко по-добре ще ми е да остана сама с описанието на снаговската църква, отколкото с мисис Клей. Замислих се дали да не хвърля книгата в нашия канал — да последва съдбата на велосипедите от разказа на полицаия — но знаех, че рано или късно ще поискам пак да я прегледам на дневна светлина. Може би ще го направя не само за себе си, но и заради мистър Бинертс, когото обичах като роден дядо, а сега лежеше в градската морга.

Няколко седмици по-късно баща ми каза, че според него една екскурзия ще се отрази добре на нервите ми, но аз знаех какво има предвид — че за него ще е по-добре да не оставам у дома. Французите, обясни той, искали да разговарят с представители на неговата фондация преди началото на преговорите в Източна Европа тази зима и трябвало да отидем при тях още веднъж. Освен това беше най-подходящото време за ваканции на Средиземноморието — след заминаването на ордите туристи, но преди пейзажът съвсем да се оголи. Внимателно разгледахме картата и с удоволствие установихме, че французите са се отказали от обичайното си място за преговори — Париж, и са предпочели усамотението на един курорт край испанската граница — близо до перлата Колиур, тържествуваше баща ми, и вероятно също много красиво място. Малко по-навътре в континента се намираха Ле Бен и Сен-Матийо-де-Пирене-Ориентал, изтъкнах аз,

но щом ги споменах, лицето на баща ми помръкна и той се впусна да търси други интересни местенца по крайбрежието.

Закуската на верандата на Льо Корбо, където бяхме отседнали, беше толкова приятна на свежия утринен въздух, че останах там и след като баща ми и другите мъже в тъмни костюми влязоха в конферентната зала, като неохотно извадих учебниците си, често поглеждайки към прозрачната синьо-зелена вода неколкостотин метра пред мен. Приключвах втората си чаша от горчивия континентален горещ шоколад, поносим единствено с бучка захар и купчина пресни кифлички. Слънцето, огряло фасадите на старите къщи, изглеждаше вечно в сухия средиземноморски климат с несравнимо ясното си сияние, като че ли бурите никога не биха дръзнали да приближат тези заливи. От мястото си виждах две подранили платноходки на ръба на великолепно обагреното море и няколко дечица, запътили се с майка си и с кофичките си и със странните си (за мен) френски бански костюми надолу към пясъчния плаж под хотела. Край нас заливът завиваше надясно сред острите зъбери на скалите. Върху една от тях се издигаше полуразрушена крепост със същия цвят като скалите, отдолу към нея бавно пълзяха сухите треви и маслиновите горички, а над нея се простираше нежносиньото утринно небе.

Внезапно усетих тъгата на лишените от семейство, завидях на онези непоносимо самодоволни деца с тяхната майка. Аз нямах майка, нямах нормален живот. Дори не бях сигурна какво имам предвид под нормален живот, но докато разсеяно разлиствах учебника по биология, за да намеря началото на третата глава, смътно си представих, че вероятно това значи живот на едно място, с майка и баща, които всяка вечер сядат с теб на масата, в семейство, за което пътуването се изчерпва с някоя и друга лятна ваканция на море, а не е безкрайно скиталчество. Вторачена в децата, които вече започваха да ровят пясъка с лопатките си, осъзнах с непоколебима увереност, че тези създания никога нямаше да попаднат под жестоките удари на историята.

После, когато отново погледнах към лъскавите им главички, разбрах, че всъщност и те бяха застрашени; само че не го знаеха. Всички сме уязвими. Потреперих и погледнах часовника си. След още четири часа с баща ми ще обядваме на терасата. После пак ще уча, а след пет часа ще се разходим до срутената крепост, която украсяваше

близкия хоризонт и откъдето, както каза баща ми, може да се види плискалата от морето църквица на отсрещната страна на залива, в Колиур. Този ден ще уча още малко по алгебра, ще науча няколко немски глагола, ще прочета една глава за Войната на Розите, а после — какво? Горе на сухата скала ще слушам следващия разказ на баща ми. Ще го разкаже неохотно, с поглед забит надолу в песъчливата земя или барабанейки с пръсти по изсечения преди векове камък, изгубен в собствените си страхове. И аз пак ще трябва да проучвам този разказ, да събирам парченцата. Едно от децата долу изпищя, аз се стреснах и разлях какаото си.

ГЛАВА 15

Когато прочетох и последното от писмата на Роси, каза баща ми, отново се почувствах самотен, все едно той бе изчезнал за втори път. Но пък вече бях убеден, че изчезването му нямаше нищо общо с автобусна екскурзия до Хартфорд или болен роднина във Флорида (или Лондон), както се опитваше да изкара полицията. Изхвърлих тези мисли от ума си и седнах да прегледам и останалите документи. Първо да се прочете и запомни всичко. После да се построи хронологията и да се започне — но бавно — да се извеждат заключенията. Чудех се дали когато ме е учил, Роси не е имал някакво предчувствие, че така осигурява собственото си оцеляване. Беше като жесток последен изпит — макар че аз горещо се надявах да не е последен за нито един от двамата ни. Реших да не си правя планове, докато не изчета всичко. Така мислех, но всъщност вече имах някаква идея как трябва да постъпя. Отворих отново избелелия пакет.

Следващите три документа бяха карти, точно както бе обещал Роси. Всичките бяха нарисувани на ръка и не изглеждаха по-стари от писмата. Разбира се: това трябваше да са неговите копия на картите от истанбулския архив, възстановени по памет след тамошните му преживявания. На първата, която ми попадна, се виждаше обширна планинска местност, изобразена с малки триъгълни знаци. Те оформяха по страницата два дълги полумесеца в посока изток-запад и се съгъстваха към западната страна. Широка река лъкатушеше по северния край на картата. Не се виждаха градове, макар че сред западните планини имаше три-четири малки знака X, които може би означаваха градове. Не се забелязваха географски названия, но Роси — може би заради почерка си в последното писмо — бе записал в полетата: Онези, които са неверници и умрат като неверници, ще носят проклятието на Аллаха, на ангелите и на хората (Корана) и още няколко подобни пасажа. Почудих се дали реката, която се виждаше на картата, е онази, която според него изобразяваше и опашката на дракона от неговата книга. Но не, в този случай той е говорел за картата с най-голям мащаб, която трябва да намеря по-нататък.

Проклех обстоятелствата — всички, — които ми попречиха да видя и да държа оригиналите; въпреки отличната памет на Роси и сигурната му ръка положително имаше пропуски и несъответствия между копията и оригиналите.

Следващата карта като че ли представяше по-отблизо западния планински район, показан на първата. Тук-там отново видях хиксове, поставени в същото съотношение като тези от предишната карта. Сред планините се виеше и друга, по-малка река. Пак никакви географски названия. Най-отгоре на тази карта Роси бе отбелязал: (Повтарят се същите стихове от Корана). Е, очевидно и по онова време си е бил същият педантичен Роси, когото познавах. Дотук обаче картите бяха твърде опростени, с прекалено груби очертания, за да ми подсказват за конкретен район, който съм виждал или изучавал. Отчаянието ме обзе като треска и аз едва успях да го потисна и да се насиля да се съсредоточа.

Третата карта беше по-полезна като източник на информация, макар че на този етап не бях сигурен какво точно ми показва. Общите ѝ контури наистина пасваха със зловещия силует, който познавах от моята и неговата драконови книжки, макар че ако Роси не ми беше казал за приликата, можеше и да не я забележа веднага. Тази карта изобразяваше същия вид триъгълни планини. Тук те вече бяха доста високи и оформяха плътни ридове, ориентирани от север на юг, а между тях се виеше река, която се вливаше в нещо като воден басейн. Защо това да не е Снаговското езеро в Румъния, както твърдяха легендите за погребението на Дракула? Както Роси бе посочил обаче в разширението на реката нямаше остров, а самото то изобщо не приличаше на езеро. Отбелязаните с X места се появяваха отново, този път надписани на кирилица с дребен почерк. Досетих се, че това трябва да са селата, споменати от Роси.

Сред пръснатите селца открих едно квадратче, което Роси бе надписал: (арабски) Нечестивият гроб на Туркоубиеца. Над квадратчето имаше доста красиво нарисован миниатюрен дракон, чиято глава беше увенчана с крепост вместо корона, а под него се виждаше гръцки надпис и английският превод на Роси: Тук той намери убежище в злото. Читателю, със слово отвори му гроба. Редовете бяха необяснимо завладяващи, като заклинание, и тъкмо бях отворил уста да ги изрецитирам на глас, когато се усетих и здраво стиснах устни.

Все пак в ума ми те оформиха нещо като строфи, които за секунда-две изтанцуваха адския си ритъм в главата ми.

Оставих трите карти настрана. Краката ми се подкосяваха да ги гледам там, точно както Роси ги беше описал, ала още по-странно беше усещането, че виждах не оригиналите, а копия, правени със собствените му ръце. Но в крайна сметка откъде да съм сигурен, че той не бе измислил цялата история, не бе нарисувал тези карти на шега? Не разполагах с първични извори по въпроса, като изключим писмата му. Потропах с пръсти по бюрото. Часовникът в кабинета ми тази нощ тиктакаше необичайно силно и градският полумрак изглеждаше прекалено тих зад жалюзите. От часове не бях хапвал, краката също ме боляха, но не можех да спра дотук. Бързо прегледах пътната карта на Балканите, но по нея нямаше нищо странно поне на пръв поглед — никакви ръкописни бележки, например. Брошурата за Румъния също не донесе изненади, освен смешноватия английски, на който беше написана: Възползвайте се от пищната ни и потресаваща природа, да речем. Единствените документи, които не бях проучил, бяха записките на Роси и един малък запечатан плик, който при първия преглед на книгата не бях забелязал. Смятах да оставя плика за последно, защото беше запечатан, но повече не можех да трая. Намерих резеца за писма сред хартиите по бюрото си, внимателно разчупих печата и извадих малко листче от бележник.

Това пак беше третата карта с драконовската си форма, лъкатушещата река и извисяващите се планински зъбери. Беше прекопирана с черно мастило, съвсем като версията на Роси, но авторът беше друг — копието беше добро, но някак по-смачкано, старинно, малко доукрасено, ако се вгледаш отблизо. Писмото на Роси трябваше да ме подготви за най-съществената му разлика от другата версия на картата, но въпреки това тя ме зашемети сякаш ми зашлеви шамар: над квадратчето с гроба и неговия дракон пазител се извиваха думите БАРТОЛОМЕО РОСИ.

Борих се с предположения, страхове и заключения, за да си наложа да оставя листчето настрана и да прочета записките на Роси. Първите очевидно бяха писани в оксфордските архиви и в библиотеката на Британския музей и не казваха нищо различно от вече изложеното в писмата му. Съдържаха кратко описание на живота и подвизите на Влад Дракула и списък на някои литературни и

исторически документи, в които Дракула е бил споменаван през вековете. Следващият лист бе от друг бележник и на него бе отбелязано, че е писан в Истанбул. Възстановено по памет, посочваше Роси с бързия си, но четлив почерк и аз осъзнах, че това трябва да са бележките, които той е нахвърлял на хартия след преживяването си в архива, когато нарисувал по памет и трите карти, преди да замине за Гърция.

Тези записки изброяваха документите на истанбулската библиотека от времето на султан Мехмед II — поне онова, което според Роси имаше отношение към проучването му — трите карти, свитъци с разкази за карпатските войни срещу османците, както и ведомости от сделките на османските търговци в този край на империята. Дотук нищо не ми се видя особено полезно; но вече се чудех кога точно зловещият чиновник е прекъснал работата на Роси. Дали списъците със сметки и търговски ведомости, споменати тук, съдържат някакви податки за смъртта или погребението на Влад Цепеш? Дали Роси лично ги е прегледал или просто е имал време да си запише възможните извори, налични в архива, преди да побегне уплашен?

Последната точка в списъка от архива ме изненада, затова й отделих повече време. Библиография, Орден на дракона (частично запазен свитък). Бележката ме удиви и смути заради оскъдната информация, която съдържаше. Обикновено записките на Роси бяха изчерпателни, самодостатъчни; именно в това, обичаше да казва той, бе смисълът от воденето на бележки. Дали тази библиография, която той споменаваше така набързо, представляваше нещо като каталоген списък на всички материали в библиотеката, свързани с Ордена на дракона? Ако е така, защо ще е частично запазен свитък? Очевидно самата библиография е много стара, помислих си аз — може би един от документите на библиотеката от времето на Ордена на дракона. Но защо Роси не бе добавил повече подробности на това иначе няма листче хартия? Дали библиографията, каквато и да е, не се беше оказала безполезна за търсенията му?

Размишленията ми за далечния архив, който Роси бе проучвал толкова отдавна, не ми приличаха на краткия път към решаване на ребуса с изчезването му, затова с неприятно чувство захвърлих листчето и внезапно се почувствах уморен от черната работа в

изследването. Жадувах за отговори. Като изключим съдържанието на въпросните свитъци със сметки и търговски ведомости и на старата библиография, Роси изчерпателно бе споделил с мен всичките си открития. Сбитостта беше напълно в неговия стил; а и той бе имал лукса, ако може да се каже така, да обясни всичко в дълги писма. Въпреки това не знаех почти нищо, освен може би какво ще предприема оттук нататък. Пликът вече бе напълно и отчайващо празен, а от последните документи в него не бях научил повече от това, което прочетох в писмата му. Осъзнах, че трябва да действам колкото се може по-бързо. И преди бях будувал по цели нощи, така че в следващия час може би щях да успея да обобща за себе си онова, което Роси ми бе разказал за предишните покушения срещу живота му, поне в неговите очи.

Изправих се, всичките ми стави изпукаха и отидох в досадно тясната кухня да кипна малко бульон за супа. Докато се протягах за чиста тенджерата, се сетих, че котаракът ми не бе дошъл за вечеря — а винаги поделях вечерята си с него. Той си беше улично коте и подозирах, че връзката ни не е напълно моногамна. За вечеря обаче обикновено се появяваше в кухнята, надничайки от аварийното стълбище, за да ме подсети, че си иска консервата с риба тон или ако решах да го поглезя, чинията със сардини. Обичах моментите, когато скачаше в безжизнения ми апартамент, протягаше се и измяукваше чрезмерната си привързаност. Често оставаше и след вечеря, спеше на крайчеца на дивана или наблюдаваше как гладя ризите си. От време на време ми се струваше, че долавям нежност в идеално кръглите му жълти очи, макар че може би беше съжаление. Беше як и жилав, с мека черно-бяла козина. Бях го кръстил Рембранд. Като се сетих за него, повдигнах края на щорите, вдигнах прозореца, повиках го и зачаках да чуя тупкането на котешки крачета по перваза. Чувах само далечния уличен шум от центъра на града. Наведох се през прозореца и се огледах.

Тялото му гротескно запълваше видимото пространство, като че ли играейки, се бе претърколил и бе окуцал. Прибрах го в кухнята с внимателни, разтреперени от страх ръце и моментално видях, че гръбнакът му е счупен, а главата му виси неестествено. Очите на Рембранд бяха още по-широко отворени, отколкото когато беше жив, зъбите му бяха оголени в ужасена гримаса, а предните му лапи бяха

протегнати с извадени нокти. Веднага разбрах, че няма как да е паднал толкова точно върху тесния перваз. Каква дълга и здрава ръка се иска да хванеш такова създание — погалих меката му козина, а под уплахата ми се надигна гняв, — но пък убиецът със сигурност е бил жестоко издран и може би нахапан. Моят приятел бе необратимо мъртъв. Внимателно го положих на пода в кухнята, а дробовете ми издишваха омраза, когато осъзнах, че тялото му е още топло в ръцете ми.

Обърнах се рязко, затворих и заключих прозореца и трескаво се замислих какво още да предприема. Как да се защита? Всички прозорци бяха заключени, а вратата бе с двойно резе. Но какво знаех аз за ужасите от миналото? Дали не се промъкваха в стаите като мъгла под вратата? Или разбиваха прозорците и направо нахлуваха вътре? Огледах се за оръжие. Нямах пистолет, но във филмите за вампири куршумите не причиняваха нищо на Бела Лугоши, освен ако не са от сребро. Какво ме бе посъветвал Роси? Всеки случай не бих се разхождал с чесън в джоба. А и още нещо: Сигурен съм, че носиш в себе си своята доброта, морално чувство, каквото искаш го наречи, а и мисля, че това се отнася за повечето от нас.

Извадих чиста кърпа от едно от кухненските чекмеджета, грижливо увих в нея тялото на моя приятел и го положих в коридора. На другия ден трябваше да го погребат, ако изобщо имаше утрешен ден. Щях да го зароя в задния двор на къщата — надълбоко, за да не го стигнат кучетата. В този момент ми беше трудно да си помисля за ядене, но си приготвих чаша супа и отрязах филия хляб.

После пак седнах на бюрото си, разчистих документите на Роси и ги прибрах прилежно в плика им. Подредих отгоре загадъчната си драконова книга, като внимавах да не се отвори. Върху тях сложих моя екземпляр от класическия труд на Херман Златният век на Амстердам, който беше сред любимите ми книги. Отворих бележките за дисертацията си по средата на бюрото и изправих пред себе си един памфлет за търговските гилдии в Утрехт — бях го копирал в библиотеката и още не го бях разучил. Оставих и часовника си, като със суеверен трепет забелязах, че е дванайсет без четвърт. Утре, казах си, ще отида в библиотеката и ще прочета бързо всичко необходимо, за да знам как да се подготвя за следващите дни. Нищо нямаше да ми стане да науча нещо повече за сребърните колове, плитките чесън и

разпятията, ако това бяха наистина методите, с които селяните от векове се пазят от живите мъртви. Поне така ще покажа вяра в традициите. Засега разполагах само със съвета на Роси, който никога не ме беше подвеждал, стига да можеше да помогне. Взех писалката си и се наведох над памфлета.

Никога не ми е било толкова трудно да се съсредоточа. Всяка фибра на тялото ми бе нащрек за създаването отвън, ако изобщо беше създание, понеже като че ли умът, а не ушите ми го чуваха да прелита край прозорците. С усилие се потопих изцяло в Амстердам през 1690 г. Написах едно изречение, после още едно. Четири минути до полунощ. Потърси анекдоти за живота на холандските моряци, записах в тетрадката си. Помислих си за търговците, съюзени във вече древните си гилдии, за да изсмучат най-доброто от живота и занаята си, работещи от ден на ден заради простото чувство за дълг, отделяйки част от печалбите си, за да строят болници за бедните. Две минути до полунощ. Записах си името на автора на памфлета, за да го проверя по-късно. Да се анализира значението на търговците за развитието на печатните преси в града, отбелязах.

Стрелката на минутите ненадейно подскочи, а с нея и аз. Беше почти полунощ. Печатарските преси може би са от изключителна важност, осъзнах аз, насилвайки се да не обърна глава назад, особено ако гилдиите са контролирали някои от тях. Дали са си плащали за този контрол, дали са купували пресите? Дали печатарите са имали собствена гилдия? Какво е отношението между идеите на холандските интелектуалци за свобода на печата и притежанието на пресите? За момент се заинтригувах истински, въпреки напрежението, което усещах, и се опитах да си спомня какво бях чел за ранното книгопечатане в Амстердам и Утрехт. Внезапно усетих безкрайна тишина и безжизненост във въздуха, а после напрежението рязко спадна. Погледнах часовника си. Три минути след полунощ. Дишах нормално и писалката ми свободно се движеше по редовете.

Онова, което ме дебнеше, не беше толкова умно, колкото се опасявах, помислих си тогава, но гледах да не спирам работа. Очевидно живите мъртъвци смятаха някои преструвки за истина и аз явно съм успял да създам впечатлението, че съм се вслушал в предупреждението с Рембранд и съм се върнал към обичайните си задачи. Няма да успея дълго да крия истинските си занимания, но тази

нощ преструвката беше единствената ми защита. Преместих си лампата по-наблизо и се гмурнах за още един час в XVII век, за да заздравя впечатлението, че съм се върнал към моята работа. Докато се преструвах, че пиша, всъщност разсъждавах наум. Последната заплаха за Роси през 1931 г. беше изписването на собственото му име над гроба на Влад Набучвача. Роси не бе открит мъртъв на бюрото си преди два дена, както може би ще намерят мен, ако не внимавам. Не беше открит и ранен в коридора като Хеджис. Бил е отвлечен. Разбира се, може би лежеше мъртъв другаде, но докато не научех със сигурност, трябваше да се надявам, че е жив. От утре ще трябва да опитам сам да открия гроба.

Седнал в древната френска крепост, баща ми се взираше в морето точно както гледаше и отвъд планинската бездна в Сен Матийо, където орлите кръжаха и пикираха под нас.

— Да се връщаме в хотела — каза той накрая. — Денят взе да се скъсява, забеляза ли? Не искам залезът да ни хване още тук.

В нетърпението си се осмелих да задам директен въпрос:

— Да ни хване?

Той ме погледна сериозно, като че ли обмисляше рисковете от възможните си отговори.

— Пътеката е доста стръмна — отговори най-сетне. — Не ми се ще да се провираме обратно през гората в тъмното. А на теб?

И той можеше да бъде смел, разбрах аз.

Погледнах надолу към маслиновите горички, вече сиво-бели вместо оранжево-сребристи. Всяко дърво беше изкривено, сякаш се напъваше да стигне руините на крепостта, която някога го е пазела — него или предшествениците му — от сарацинските факли.

— Не — отговорих, — и аз не искам.

ГЛАВА 16

Беше в началото на декември и отново бяхме на път, а умората от летните екскурзии по Средиземноморието отдавна беше отминала. Силният вятър на Адриатика пак рошеше косите ми. Обичах допира на този вятър, непохватната му грубост; като че ли звяр с тежки нокти дереше всичко наред в пристанището, плющеше в знамената пред модерния ни хотел и извиваше най-горните клони на дърветата покрай алеята.

— Какво? — изкрещях аз.

Баща ми отново каза нещо неразбираемо и посочи най-горния етаж от императорския дворец. Двамата извихме вратове да погледнем.

Еlegantният бастион на Диоклециан се извисяваше над нас под лъчите на сутрешното слънце толкова високо, че едва не паднах, докато се навеждах назад в опит да видя най-горния му ръб. Част от пространствата между прекрасните колони бе запълнена — в най-честия случай от хора, които навремето разделили сградата на апартаменти, беше обяснил баща ми по-рано, — така че каменните кръпки, най-често от издялан още от римляните мрамор, плячкосан от други антични паметници, блестяха по цялата чудновата фасада. Тук-там имаше дълбоки пукнатини от наводнения или земетресения. Малки издръжливи храсти, дори и няколко дървета се подаваха през дупките. По кея по двама или по трима крачеха моряци, вятърът пляскаше широките им яки, бронзовите им лица изпъкваха на белите униформи, а ниско подстриганите им тъмни коси лъщяха като телени четки. Последвах баща си по края на крепостта, прескачайки падналите черни кестени и пожълтелите листа на чинарите, до миришещия на урина площад с паметника. Точно пред нас се издигаше великолепно кула, отворена за ветровете и украсена като торта, тънка висока сватбена торта. Тук отзад бе по-тихо и можехме да спрем да викаме.

— Винаги съм искал да я видя — каза баща ми с обичайния си глас. — Искаш ли да се качим на върха?

Аз тръгнах първа, ентусиазирано подскачайки нагоре по железните стълби. На открития пазар до кея, който от време на време се мярваше през мраморните рамки, дърветата бяха златнокафяви и на техния фон кипарисите край водата изглеждаха по-скоро черни, отколкото зелени. Докато се изкачвахме, виждах и тъмносинята вода на пристанището, малките бели фигурки на моряците в отпуск, които обикаляха откритите кафенета. По-далеч, отвъд огромния ни хотел, земята се извиваше и сочеше като стрела към вътрешността на славяноговорещия свят, където баща ми скоро щеше да бъде въвлечен в потопа от помирителни споразумения между отделните народи.

Точно под върха на кулата поспряхме, за да си поемем дъх. Само една желязна платформа ни държеше на тази височина; а под нея виждахме цялото разстояние до земята през мрежата от оплетени железни стъпала, по които току-що се бяхме изкачили. Светът около нас се простираше отвъд обрамчените с камък отвори, всеки от тях достатъчно нисък, за да не попречи на по-невнимателния турист да падне от девет етажа височина върху павирания двор. Затова си избрахме пейка в центъра с гледка към морето и седнахме толкова тихо, че един бързолет влезе при нас с извити срещу силния вятър крила и изчезна някъде под стрехите. В човката си носеше нещо ярко, което проблесна на слънцето, когато птицата влетя откъм морето.

На сутринта, след като прочетох докрай документите на Роси, каза баща ми, се събудих рано. Никога не съм бил толкова щастлив да видя утринното слънце. Първата ми, изключително тъжна задача бе да погребва Рембранд. След това без проблеми стигнах до библиотеката точно когато отваряше врати. Искях да използвам целия ден, за да се подготвя за предстоящата нощ, за поредното нападение на мрака. Дълги години наред тъматата бе мой приятел, онази тиха какавида, в която четях и пишех. Сега я чувствах като заплаха, неизбежна опасност само на няколко часа разстояние. Освен това скоро можеше да ми се наложи да пътувам с всичките приготовления, което това изисква. Щеше да ми е малко по-лесно, помислих си със съжаление, ако поне знаех къде ще ходя.

Главната зала на библиотеката беше съвсем тиха, като изключим кънтящите стъпки на библиотекарите, обикалящи напред-назад по

работа; малцина студенти идваха толкова рано и щях да поработя на спокойствие поне още половин час. Отидох сред шкафове на каталога, отворих тетрадката си и взех да вадя необходимите чекмеджета. Карпатите се споменаваха в няколко категории, имаше една вложка и за трансилванския фолклор. Намерих и една книга за вампири — египетски легенди. Почудих се дали вампирите по света си приличат. Дали египетските вампири имаха нещо общо с източноевропейските? Изследването трябваше да се повери на археолог, не на мен, но за всеки случай си записах номера на египетските легенди.

После погледнах на Дракула. Теми и заглавия бяха омесени в каталога; между Даб-Али Велики и Драма трябваше да има поне едно картонче — за книгата на Брам Стокър Дракула, която предишния ден бях видял у тъмнокосото момиче. Библиотеката вероятно имаше и две копия от тази класическа творба. Трябваше ми веднага; Роси бе казал, че тя съдържа есенцията от проучванията на Стокър върху фолклора за вампири и сигурно щеше и на мен да ми подсказва идея за защита. Отново прерових чекмеджето в двете посоки. Нямаше нито едно картонче за Дракула — нищо, съвсем нищо. Не бях очаквал легендата да се окаже такава популярна тема за изследвания, но със сигурност тази книга трябва да я има посочена някъде в каталога.

После видях онова, което беше останало между Даб-Али и Драма. Малкото парченце скъсана хартия на дъното на чекмеджето ясно показваше, че поне едно картонче е било изтръгнато от мястото си. Побързах към чекмеджето Ст. И там нямаше картонче за Стокър — само нови признаци за припряна кражба. Тежко се отпуснах върху най-близкия дървен стол. Твърде странно. Защо някой ще къса точно тези картончета?

Тъмнокосото момиче последно беше взело книгата, това вече го знаех. Дали е искала да премахне уликите към книгата, която си е изписала? Но ако е искала да открадне или скрие този екземпляр, защо го четеше най-открито наред с библиотеката? Явно друг е откъснал картончетата, може би някой — но защо? — който не иска други хора да намерят тази книга. Който и да е бил, трябва много да е бързал, за да пропусне да заличи следите от деянието си. Отново премислих цялата история. Тук каталогът беше светая светих; ужасно конско от служителите и библиотекарите очакваше всеки студент, хванат, че е

забравил да върне чекмеджето си от масата обратно в каталога. Евентуалното посегателство срещу каталога може да се извърши само много бързо, това беше ясно, в редкия миг, когато наоколо няма никого и никой не гледа към теб. Ако онова момиче не беше извършителката на престъплението, може би не знаеше, че някакъв човек не иска тази книга да се чете. Тогава може би книгата още беше у нея. Затичах към регистратурата.

Библиотеката, построена в най-висшия от висшите неоготически стилове горе-долу по времето, когато Роси се е дипломирал в Оксфорд (заобиколен от оригиналните архитектурни шедьоври, разбира се), винаги ми е харесвала едновременно защото е красива и комична. За да стигна до регистратурата, трябваше да прекося дълъг катедрален кораб. Тя се намираше на мястото на олтара в истинските катедрали, под стенопис на Богородица — в случая очевидно трябваше да е Богородица на Знанието — в небесносиня рокля, понесла на ръце купища райски книги. Поръчването на книги там беше свещенодействие почти като причастието. В днешни дни това ми се виждаше доста цинична шега, затова не вдигнах поглед към безжизненото и неотзивчиво лице на Богородицата и се обърнах към библиотекарката, опитвайки се самият аз да не изглеждам твърде напрегнат.

— Търся една книга, която в момента не мога да намеря по рафтовете — започнах аз, — и се чудя дали в момента някой я е взел или вече е върната.

Библиотекарката, нисичка сериозна жена на около шейсет години, вдигна очи от книжата си.

— Заглавието, ако обичате — каза тя.

— Дракула на Брам Стокър.

— Минутка, моля, ще погледна дали са я върнали.

Тя прерови листчетата в една малка кутийка с безизразно лице.

— Съжалявам, в момента е заета.

— О, какъв ужас — казах убедително. — Кога трябва да се върне?

— В триседмичен срок. Някой я е взел вчера.

— Опасявам се, че не мога да чакам толкова. Разбирате ли, *водя един курс...* — Това обикновено бяха магически думи.

— Заповядайте, запазете си ред за книгата — каза студено библиотекарката. Обърна фризираната си сива глава настрани, като че ли да ми покаже, че иска да се върне към работата си.

— Може би някой от студентите ми я е взел, за да чете за курса. Ако ми кажете името, ще успея да се свържа с него.

Тя ме погледна косо.

— Това обикновено не се прави — каза.

— Но положението е необикновено — отвърнах с доверителен тон. — Ще бъда откровен с вас. Трябва да използвам откъс от тази книга, за да подготвя изпита им, но бях заел моя екземпляр на един студент, а той сега не може да го намери. Грешката си е моя, но нали знаете как стоят нещата със студентите, трябваше тогава да мисля.

Лицето ѝ омекна и почти изобрази съчувствие.

— Ужасно, нали? — кимна тя. — Всеки семестър губим купища книги, сигурна съм. Е, хайде да видим това име, но не разправяйте насам-натам, че аз към ви казала, става ли?

Обърна се да порови в чекмеджето зад нея, а аз размишлявах върху двойствеността, която току-що бях открил в собствената си природа. Кога се научих да лъжа тъй изкусно? Почувствах хем неудобство, хем удоволствие. Докато чаках пред бюрото, усетих, че един от библиотекарите зад големия олтар се бе приближил и ме наблюдаваше. Беше слаб мъж на средна възраст, когото често бях виждал там, не много по-висок от колежката си и неугледно облечен в сако от туид и лекъосана вратовръзка. Може би защото и преди го бях виждал, останах поразен колко променен изглеждаше. Лицето му бе хлътнало и изтощено — може би беше тежко болен.

— Мога ли да ви помогна? — каза той неочаквано, като че ли подозираше, че може да открадна нещо от бюрото, ако никой не ме наглежда.

— Не, благодаря — махнах към гърба на библиотекарката. — Вече ме обслужват.

— Ясно.

Той отстъпи настрани, когато тя се върна с едно листче и го постави пред мен. В този момент не знаех къде да гледам — хартията танцуваше пред очите ми. Когато се обърна, библиотекарят се наведе да провери някакви книги, явно току-що върнати на регистратурата за обработка. И докато навеждаше късогледите си очи към тях, вратът му

за момент остана открит над изтърканата яка и там видях две ранички, мръсни на вид и покрити с коричка, както и грозна шарка от засъхнала кръв по кожата под тях. После той се изправи и отново се обърна с книгите в ръка.

— Това ли ви трябваше? — попита библиотекарката. Погледнах надолу към листчето, която тя показваше. — Ето това е картончето за Дракула на Брам Стокър. Имаме само един екземпляр.

Нечистоплътният библиотекар внезапно изпусна книгите си на пода и звукът отекна мощно из високата зала. Той се изправи и ме погледна в очите. Никога не бях виждал — или поне дотогава не бях виждал — човешки поглед, пълен с толкова омраза и подозрение.

— Нали това ви трябваше? — настоя библиотекарката.

— О, не — казах аз, мислите ми препускаха в опит да възвърна равновесието си. — Сигурно е станало недоразумение. Търся Залез и падение на Римската империя от Гибън. Казах ви, че водя курс върху тази книга и ми трябват допълнителни копия.

Тя се намръщи:

— Но на мен ми се стори...

Съжалявах дълбоко за наранените ѝ чувства, дори и в този неприятен момент, след като бе започнала да се държи по-любезно с мен.

— Няма нищо — казах аз. — Може би не съм проверил внимателно. Ще отида пак да погледна каталога.

В момента, в който казах думата каталог обаче, разбрах, че съм надценил новооткритите си способности. Очите на другия библиотекар се присвиха и той леко наклони глава като хищник, който дебне движенията на жертвата си.

— Много ви благодаря — измърморих учтиво и се отдалечих, но усещах пронизващия поглед с гърба си чак до другия край на залата.

Направих си труда да инсценирам нова проверка в каталога, после затворих куфарчето си и решително излязох през главния вход, където правоверните вече се стичаха навътре за сутрешното четене. Навън намерих възможно най-слънчевата пейка и облегнах гръб на неоготическата стена, за да мога безопасно да наблюдавам всички минаващи. Трябваша ми пет минутки да поседя и да помисля — разсъжденията, учеше ни Роси, трябва да са навременни, а не времепоглъщащи.

Станалото обаче беше твърде много, за да го смеля наведнъж. В този объркан миг бях успял не само да зърна наранения врат на библиотекаря, но и името на човека, който ме беше изпреварил с Дракула. Тя се казваше Хелън Роси.

Вятърът беше студен и все повече се засилваше. Баща ми спря и извади от чантата на фотоапарата си две непромокаеми якета. Беше ги навил така стегнато, че да се поберат сред фотографските му принадлежности, шапката и малката аптечка за първа помощ. Мълчаливо облякохме якетата върху пуловерите си и той продължи.

* * *

Както си седях под късното пролетно слънце и гледах как университетът се размърдва и събужда за обичайните си дела, внезапно завидях на всички тези нормални на вид студенти и преподаватели, всеки тръгнал в своята посока. Горчиво си помислих, че за тях утрешният изпит е тежка задача или пък политиката на факултета — страшна драма. Никой от тях не би разбрал в какво положение съм изпаднал, никой не би могъл да ми помогне. Почувствах се самотен, оставен вън от моята институция, от моята вселена, като изгонена от кошера пчела. И всичко това, установих с изненада, се бе случило само за четирийсет и осем часа.

Сега трябваше да мисля ясно и бързо. Първо, бях забелязал същото, за което говореше и Роси — някой извън кръга на представляващите непосредствена заплаха за Роси, — в случая немит ексцентричен на вид библиотекар беше ухапан по врата. Да предположим, казах си, почти през смях заради абсолютните нелепици, в които бях започнал да вярвам, да предположим, че нашият библиотекар е бил ухапан от вампир, и то съвсем неотдавна. Роси бе измъкнат от кабинета си — даже се бе проляла кръв, напомних си — само преди две нощи. Ако наистина е на свобода, Дракула очевидно изпитва предпочитания не само към цвета на академичния свят (тук си спомних за горкия Хеджис), но и към библиотекари, архивисти. Не — изправих се на пейката, внезапно схванал последователността на

модела, — той предпочиташе онези, които са работили с архиви, свързани с неговата легенда. Първи беше чиновникът, който бе измъкнал картата на Роси в Истанбул. После ученият от Смитсъновия музей, помислих си, като си припомних последното писмо на Роси. И разбира се, самият Роси през цялото време е бил под заплахата, тъй като е притежавал екземпляр от една от тези хубави книжки и е проучвал други може би свързани със случая източници. Ето сега и този библиотекар, макар че още нямах доказателства дали се е занимавал с документи за Дракула. И накрая — аз?

Взех куфарчето си и забързах към телефонните будки до студентския стол.

— Университетска информация, ако обичате.

Доколкото можех да видя, никой не ме беше проследил, но за всеки случай затворих вратата на кабината и внимателно заоглеждах минувачите през стъклото.

— Дали имате в списъците си мис Хелън Роси? Да, последна година — рискувах аз.

Телефонистката на университета не беше приказлива; чувах я как бавно прелиства някакви страници.

— Имаме Х. Роси в женското общежитие за петокурсници — каза тя.

— Тя трябва да е, благодаря много. — Записах си номера и веднага го набрах. Вдигна домакинка с пронизителен и покровителствен глас:

— Мис Роси? Да? Кой я търси, моля?

О, Боже. Не бях се сетил за това.

— Брат й — избърборих, — тя каза, че ще е на този номер.

Чух стъпките й да се отдалечават от телефона, а после други, отчетливи стъпки се върнаха и слушалката изшумоля под ръката, която я вдигна. Благодаря ви, мис Луис, каза далечният глас, като че ли отправяше прислужник. После тя заговори в слушалката и аз чух ниския, плътен тембър, който помнех от библиотеката.

— Нямам брат — каза тя. Звучеше като предупреждение, а не като просто твърдение. — Кой се обаждат?

Баща ми потри ръце на мразовития вятър, при което ръкавите на якето му се намачкаха като амбалажна хартия. Хелън, помислих си аз, но не посмях да изрека името на глас. Винаги бях харесвала това име;

за мен то излъчваше храброст и красота като прерафаелитската илюстрация на Троянската Елена на корицата на моята Детска Илиада, която имахме у дома в Съединените щати. Но преди всичко, това беше името на майка ми, а баща ми никога не обсъждаше тази тема.

Погледнах го изпитателно, но той отново бе заговорил.

— Горещ чай в някое от тези кафенета долу — каза той. — Ето от какво имам нужда. А ти?

За пръв път забелязах, че лицето му — красиво, деликатно лице на дипломат — бе помрачено от тежки сенки, които обрамчваха очите му и оставяха впечатлението, че носът му е твърде тънък и остър и че никога не си доспива. Той се изправи и се протегна, а после надникнахме за последно да видим зашеметяващата гледка от прозорците на кулата. Баща ми ме придържаше леко назад, като че ли се страхуваше да не падна.

ГЛАВА 17

Атина изнервяше и уморяваше баща ми — само един ден там ми бе достатъчен, за да го разбере. Мен обаче градът ме вдъхновяваше: харесвах съчетанието от старост и жизнерадост, задушливото, бълващо изгорели газове улично движение около кръговите площади, парковете и стърчащите тук-там антични паметници, Ботаническата градина с клетката на лъва в средата, гъмжащия Акропол с веселите тенти на ресторанта, пошляпващи в полите на хълма. Баща ми обеща, че ще се качим да видим гледката веднага щом има свободно време. Беше февруари 1974 г. и той не беше пътувал от три месеца. Тук ме доведе с неудоволствие, защото се дразнеше от военното присъствие по улиците. Смятах да извлека максимума от всеки миг.

Междувременно прилежно учех в хотелската си стая и хвърлях по едно око през единствения прозорец към увенчаните с храмове възвишения, като че ли след две хиляди и петстотин години престой можеше внезапно да им пораснат крила и да отлетят, преди да ги разгледам. Виждах улиците, пътеките, алеите, които се виеха нагоре към Партенона. Щеше да е дълго, бавно изкачване — отново бяхме в гореща страна, където лятото идваше рано — сред чисто белите къщи и украсените с гипсови отливки магазинчета за лимонада, по пътеката, която от време на време излизаше на антични пазарни площади и сред руините на древни храмове, а после отново се връщаше сред керемидените покриви на жилищните кварталчета. През мръсния прозорец можех да проследя част от този лабиринт. Щяхме да се изкачваме от една гледка към следващата, съзерцавайки онова, което жителите на квартала около Акропола виждаха всеки ден от входните си врати. Можех да си представя широката панорама с древните руини, заплашителните общински сгради, полутропическите градини, криволичещите улички, златните кубета или червените керемиди на църквите, които се открояваха на вечерния здрач като цветни камъчета, пръснати по сивия плаж.

Още по-нататък щяхме да видим далечните ръбове на жилищните блокове, по-новите хотели и ширналите се предградия,

които бяхме прекосили с влака предишния ден. Не можех да се сетя какво щеше да има отвъд тях; беше твърде далечно, за да си го представя. Баща ми щеше да избърше лицето си с носна кърпичка. А аз щях да разбера, хвърляйки крадешком поглед, че когато стигнем върха, той ще ми покаже не само античните руини, но и ще открихне още една врата към собственото си минало.

Закусвалнята, която бях избрал, каза баща ми, беше достатъчно далеч от университетския комплекс, за да се чувствам на безопасно разстояние от зловещия библиотекар (който със сигурност трябваше да е на работа, но може би имаше обедна почивка и излизаше) и все пак достатъчно наблизо, за да е прилично място за среща, а не някакво усамотено кътче, където един маниакален убиец би могъл да заведе жената, с която току-що се е запознал. Не съм сигурен дали очаквах тя да закъснее от притеснение, че мотивите ми са съмнителни, но Хелън беше там преди мен и когато отворих вратата на закусвалнята, я видях в далечния ъгъл как отвързва синьото си копринено шалче и сваля белите си ръкавици — нали знаеш, това беше епохата на непрактичните чаровни аксесоари, задължителни и за най-изпечените университетски феминистки. Косата ѝ беше гладко прибрана назад, а лицето ѝ беше открито, така че когато се обърна и ме погледна, имах чувството, че ме фиксира с още по-остър поглед, отколкото в библиотеката предишния ден.

— Добро утро — каза тя студено. — Поръчах ти кафе, защото по телефона ми звучеше доста уморен.

Думите ѝ ми се сториха твърде арогантни — как би могла да разпознае уморения от отпочиналия ми глас по телефона, а и откъде знае дали първото ми кафе отдавна не е изстинало? Този път обаче се представих по име и се ръкувах с нея в опит да скрия неудобството си. Искях начаса да я разпитам за фамилията ѝ, но си помислих, че ще е по-добре да изчакам подходящ момент. Ръката ѝ беше гладка и суха, по-студена от моята, като че ли още носеше ръкавици. Издърпах стола срещу нея и седнах, ядосвайки се наум защо не си сложих чиста риза, пък било и за този лов на вампири. Мъжката ѝ бяла риза, строга под черния жакет, изглеждаше безупречно.

— Защо ли не се учудих, че пак ще те видя — гласът ѝ звучеше почти обидно.

— Знам, че всичко това ти се вижда странно — изправих гръб и се постарях да я гледам в очите, чудейки се дали ще мога да ѝ задам всички въпроси, които ми се иска, преди да стане и отново да си тръгне. — Съжалявам. Не е никакъв майтап и не се опитвам да те тормозя или да ти преча на работата.

Тя кимна иронично. Гледах лицето ѝ и с изненада установих, че като цяло чертите ѝ — и със сигурност гласът ѝ — бяха грозновати, но изящни и това ме ободри, като че ли откритието ми ѝ придаде по-човешки вид.

— Тази сутрин открих нещо странно — започнах аз с възстановено самочувствие. — Затова така неочаквано се обадох. У теб ли е още онзи библиотечен екземпляр на Дракула?

Тя беше бърза, но аз бях още по-бърз, защото очаквах да се стресне, бялото ѝ лице да побледнее още повече.

— Да — отвърна тя предпазливо. — На кого му влиза в работата да следи другите хора какво вземат от библиотеката?

Пропуснах уловката.

— Ти ли откъсна картончетата на книгата от каталога?

Този път реакцията ѝ беше искрена и неподправена.

— Какво?

— Тази сутрин отидох до каталога да потърся информация за... по темата, която очевидно интересува и двамата ни. Открих, че всички картончета за Дракула и Стокър са изтръгнати от чекмеджетата.

Лицето ѝ се изпъна и тя се втренчи в мен, грозноватото ѝ изражение отново бе изплувало, а очите ѝ прекалено силно блестяха. Но в този миг, за пръв път откакто Масимо ми каза, че Роси е изчезнал, аз почувствах неизмеримо облекчение, като че ли бях споделил с някого самотното си бреме. Тя не се беше присмяла на моята мелодрама, както би могла да я нарече, нито се беше намръщила или озадачила. Най-важното, изражението ѝ бе напълно безхитростно и по нищо не личеше, че може би говорех с противник. Лицето ѝ изразяваше само едно чувство, което не бе успяла да прикрие напълно — лек, треперлив страх.

— Вчера сутринта картончетата бяха там — изрече тя бавно, като че ли слагаше оръжие и се приготвяше за преговори. — Първо погледнах на Дракула и намерих отпратката, само един екземпляр. После се почудих дали нямат други творби на Стокър и потърсих и на

неговото име. Имаше няколко заглавия под името му, включително едно картонче за Дракула.

Безразличната сервитьорка в закусвалнята донесе на масата кафе и Хелън придърпа нейното, без да го погледне. Внезапно ужасно ми домъчня за Роси, като се сетих как наливаше на двама ни доста по-качественото си кафе и като си спомних изтънченото му гостоприемство. Ех, колко въпроси имах към това непознато момиче.

— Очевидно някой не иска ти или аз, или който и да е, да взема тази книга — отбелязах аз. Говорех тихо и я наблюдавах.

— Това е най-нелепото нещо, което съм чувала — каза тя рязко, като сипа захар в чашата си и разбърка кафето. Но думите ѝ звучаха неубедително и за самата нея, затова продължих да настоявам.

— Книгата у теб ли е?

— Да — лъжицата ѝ падна с раздразнен звън. — В чантата ми за книги.

Тя погледна надолу и забелязах, че до нея стоеше куфарчето, което я бях видял да носи и предишния ден.

— Мис Роси — казах аз, — съжалявам, страхувам се, че ще прозвуча като някой ненормалник, но наистина съм убеден, че в известен смисъл е опасно да задържаш тази книга, щом някой друг определено не иска да попада в чужди ръце.

— И защо мислиш така — контрира ме тя, но този път без да ме гледа в очите. — Кой според теб не иска книгата да е у мен?

По скулите ѝ отново се появи лека розовина и тя виновно заби очи в чашата си; това е точната дума — гледаше направо виновно. С ужас се замислих дали и тя не е в комбина с вампира: невестата на Дракула, помислих си потресено, припомняйки си в забързан каданс кадрите от неделните ми утрини. Опушено тъмната коса е съвсем на място, дълбокият неразгадаем акцент, устните като боровинков сок върху бледото лице, елегантният черно-бял тоалет. Решително отхвърлих това предположение; беше си чиста фантазия и плод на разстроените ми нерви.

— Всъщност познаваш ли някого, който не би искал да четеш тази книга?

— В интерес на истината, да. Но това определено не ти влиза в работата — тя ме стрелна с очи и отново се пресегна за кафето си. — Всъщност защо преследваш тази книга? Ако просто искаше

телефонния ми номер, защо не ме попита, без да разиграваш цялата тази безумна сценка?

Този път моето лице почервения. Разговорът с тази жена беше като да седиш и да се оставиш да те зашлевяват през лицето на неравни интервали, така че никога да не знаеш кога ще дойде следващият шамар.

— Нямах намерение да искам телефонния ти номер, докато не видях, че картончетата са откъснати от каталога и не помислих, че знаеш нещо по въпроса — казах напрегнато. — Книгата ми трябваше и отидох в библиотеката да видя дали имат второ копие, което да използвам.

— Но те нямаха — каза тя ожесточено — и ти реши, че това е идеалното извинение да ми се обадиш и да я потърсиш у мен. Ако искаш моя екземпляр, защо просто не си го запази в библиотеката?

— Трябва ми веднага — натъртих аз.

Тонът ѝ започваше да ме ядосва. Може би и двамата бяхме в беда, а тя се заяждаше, като че ли се мъчех да я поканя на среща, което изобщо не беше вярно. Припомних си, че тя няма как да знае окаяното ми положение. Тогава ми хрумна, че ако ѝ разкажа цялата история, може би няма да ме сметне за луд. Но пък може и да ѝ навлече още по-големи опасности. Без да искам, въздъхнах на глас.

— Опитваш се да ме принудиш да ти дам книгата, която аз съм взела от библиотеката? — Тонът ѝ беше малко по-мек и долових насмешката, която накара стиснатите ѝ устни да потрепнат. — Май такъв е случаят.

— Не, не е такъв. Но бих искал да знам кой според теб не иска тази книга да попада в твоите ръце. — Оставих чашата си на масата и я погледнах в очите.

Тя неспокойно размърда рамене под лекия си вълнен жакет. Един въздъхълг косъм от тъмната ѝ коса бе залепнал за ревера ѝ и блестеше с медни оттенъци върху черния плат. Явно обмисляше дали да каже нещо.

— Кой си ти? — попита тя неочаквано.

Възприех въпроса като преценка на академичното ми положение.

— Уча история тук, завършвам тази година.

— История? — вметването ѝ беше бързо, почти ядно.

— Пиша дисертация върху холандската търговия през XVII век.

— Аха — тя млъкна за момент. — Аз съм антрополог — каза накрая, — но също много се интересувам от история. Изучавам обичаите и традициите на Балканите и в Централна Европа, особено в моята родна — тук гласът ѝ леко стихна, но не за да скрие нещо, а от мъка — моята родна Румъния.

Беше мой ред да се дръпна стреснато. Наистина, тази работа ставаше все по-странна.

— И затова ли четеше Дракула? — попитах.

Усмивката ѝ ме учуди — бели и равни, зъбите ѝ бяха някак малки за силното ѝ лице и блестящите очи. После тя отново стисна устни.

— Сигурно може и така да се каже.

— Не отговаряш на въпросите ми — отбелязах аз.

— А трябва ли? — сви рамене тя. — Изобщо не те познавам, а ти искаш да вземеш моята книга.

— Мис Роси, може би си в опасност. Не се опитвам да те сплеща, говоря съвсем сериозно.

Очите ѝ се приковаха върху моите.

— И ти криеш нещо — каза тя. — Ако ти ми кажеш, ще ти кажа и аз. Никога не бях виждал, нито говорил с жена като нея. Беше войнствена, но ни най-малко не флиртуваше. Имах чувството, че думите ѝ са басейн със студена вода, в който се гмурнах, без да се замисля за последиците.

— Добре. Първо обаче ти отговори на въпроса ми — отсякох аз, възприемайки нейния тон. — Кой според теб не иска тази книга да попада в ръцете ти?

— Професор Бартоломю Роси — каза тя със саркастичен, стържещ глас. — Щом следваш история, може и да си го чувал.

Седях като ударен от гръм.

— Професор Роси? Какво... какво искаш да кажеш?

— Аз отговорих на въпроса ти — каза тя, като се поизправи, приглади жакета си и преподреди ръкавиците си една върху друга, сякаш е приключила със своята част от работата. Неволно се зачудих дали сега се наслаждаваше на ефекта, който думите ѝ произведоха върху мен, гледайки ме как заеквам в отговор. — Сега ми кажи каква е тази драма със заплахата от някаква си книга.

— Мис Роси — заявих аз, — моля те, ще ти кажа. Всичко, което мога. Но моля те, обясни ми връзката си с професор Бартоломю Роси.

Тя се наведе, отвори чантата си за книги и извади малка кожена кутийка.

— Имаш ли нещо против да запаля? — За втори път я видях да се държи по мъжки непринудено, което май ѝ се случваше, когато изоставеше защитните си дамски пози. — Ти искаш ли цигара?

Поклатих глава; мразех цигарите, макар че от тази тънка гладка ръка за малко да приема. Тя вдиша без преструвки, пушеше доста умело.

— Не знам защо разказвам всичко това на някакъв непознат — изрече тя замислено. — Предполагам, че самотата на това място ми се отразява зле. От два месеца не съм говорила почти с никого, освен за учене. А и ти не ми се виждаш клюкар, макар че, Бог ми е свидетел, факултетът ми е пълен с такива. — Чувах как акцентът ѝ клопочеше под думите, пропити с лека горчивина. — Но ако удържиш обещанието си... — тя пак придоби строг вид, поизправи гърба си, а цигарата предизвикателно щръкна в ръката ѝ. — Връзката ми с прочутия професор Роси е съвсем проста. Или поне би трябвало да бъде. Той ми е баща. Срещнал майка ми в Румъния, докато търсел Дракула.

Кафето ми се плисна по масата, в скута ми, по ризата — която и без това не беше от най-чистите — и дори опръска бузата ѝ. Тя я обърса с една ръка и се взря в мен.

— Боже, извинявай. Съжалявам — опитах се аз да почистя с носните кърпички и на двама ни.

— Значи наистина си шокиран — каза тя, без да мръдне. — Тogaва сигурно го познаваш.

— Да — отвърнах аз. — Той ми е научен ръководител. Но никога не ми е разказвал за Румъния и... никога не ми е казвал, че има семейство.

— Той няма. — Студенината в гласа ѝ ме преряза. — Никога не сме се срещали, макар че това, предполагам, вече е само въпрос на време. — Тя се наведе напред в малкия стол и сви рязко раменете си, сякаш ме предизвикваше да се приближа. — Виждала съм го веднъж, отдалеч, на една лекция — представи си да видиш за пръв път баща си от такова разстояние.

Бях натрупал подгизналите кърпички и сега разбутах всичко настрана — мократа купчинка, чашата кафе, лъжичката.

— Защо?

— Необикновена история — заяви тя. Погледна ме, но определено не защото си беше изгубила мисълта. Напротив, сякаш следеше реакциите ми. — Добре де. Проста работа — влюбил се, ама после я изоставил. — Репликата звучеше странно с акцента ѝ, макар че не успях да се усмихна. — Може би нищо чудно няма. Срещнал майка ми в селото ѝ, радвал се известно време на компанията ѝ, а след няколко седмици я напуснал, като ѝ оставил само някакъв адрес в Англия. След като заминал, майка ми открила, че е бременна, а после сестра ѝ, която живее в Унгария, ѝ помогнала да избяга в Будапеща, преди да ме роди.

— Никога не ми е казвал, че е бил в Румъния — изхриптах без глас.

— Нищо чудно — тя пушеше с горчивина. — Майка ми му писала от Унгария на онзи адрес, който ѝ оставил, за да му каже за бебето. Отговорът му гласял, че няма представа коя е и откъде знае името му, понеже никога не е бил в Румъния. Представяш ли си каква жестокост? — Очите ѝ, огромни и вече съвсем черни, ме пронизваха.

— През коя година си родена? — Не ми хрумна да се извиня, преди да задам подобен въпрос на дама; но тя не приличаше на другите и обичайните правила при нея сякаш не важаха.

— През 1931 — каза тя с равен глас. — Майка ми веднъж ме заведе в Румъния за няколко дни, още преди да знам за Дракула, но дори и тогава не искаше да се връща в Трансилвания.

— Боже — прошепнах аз на ламинирания плот на масата. — Боже мой. Мислех, че всичко ми е казал, но това го е пропуснал.

— Казал ти е... какво? — попита тя рязко.

— Но защо не се срещнахте? Той не знае ли, че си тук?

Тя ме погледна особено, но отвърна без колебание.

— Сигурно може да се нарече игра. Просто една моя фантазия — тя поспря. — В университета на Будапеща се справях добре. Всъщност ме смятаха за гений — твърдението ѝ звучеше почти скромно. За пръв път осъзнах, че английският ѝ бе феноменално добър — свръхестествено добър. Може би наистина беше гений. — Майка ми не е завършила и седми клас, ако искаш вярвай, макар че по-късно се дообразовала, но аз се записах в университета още на шестнайсет години. Разбира се, майка ми вече ми беше казала за наследството по бащина линия, а блестящите книги на професор Роси са известни дори

и в мрачните дебри на Източния блок — за минойската цивилизация, за средиземноморските религиозни култове, за епохата на Рембранд. Тъй като пише съчувствено за британския социализъм, нашето правителство разрешава да се издават книгите му. Учих английски във всички класове на гимназията и знаеш ли защо? За да мога да чета знаменитите трудове на доктор Роси в оригинал. Не беше трудно и да открия къде се намира, нали разбираш; навремето се взирах в изписаното по обложките на книгите му име и се кълнях, че един ден ще стигна до този университет. Всичко бях премислила. Завързах необходимите връзки от политическа гледна точка — като начало се престорих, че искам да изучавам славната работническа революция в Англия. Когато моментът дойде, имах възможност да избирам различни специализации. Напоследък в Унгария се радваме на малко повече свобода, макар че всички се чудят кога ли ще се свърши търпението на Съветския съюз. Но да не отваряме дума за тирани. Така или иначе, първо отидох в Лондон за шест месеца, а после — преди четири месеца — получих стипендия да уча тук.

Тя замислено издуха кълбо сивкав дим, но очите ѝ не се отделяха от моите. Помислих си, че Хелън Роси по-скоро ще си има проблеми с комунистическото правителство, към което се отнася тъй цинично, отколкото с Дракула. Може би беше избягала на Запад. Отбелязах си наум да я попитам по-късно. По-късно? А какво се беше случило с майка ѝ? Дали не беше измислила цялата история в Унгария, за да свърже името си с репутацията на известния западен учен?

Хелън следваше своя низ на мисли:

— Не е ли чудесна картинка? Отдавна изгубената дъщеря се оказва цяло съкровище, намира баща си и двамата щастливо се събират — горчивината в усмивката ѝ обърна стомаха ми. — Но не това имах предвид. Дойдох, за да може да чуе за мен, при това случайно — от публикациите, от лекциите ми. Ще видя дали тогава ще има очи да се крие от миналото си, да ме пренебрегне така, както е пренебрегнал майка ми. А що се отнася до Дракула — тя посочи към мен с цигарата си, — майка ми, благословена да е простата ѝ душа за това, ми каза нещо по въпроса.

— Какво ти е казала? — попитах със слаб глас.

— Каза ми за особения интерес на Роси към темата. До миналото лято, малко преди да замина за Лондон, нищо не знаех по въпроса. Но

те така са се срещнали; той разпитвал из селото за вампирски предания, а тя знаела нещо за местните вампири от баща си и приятелите му — не че сам мъж би могъл да заговори младо момиче на публично място, нали разбираш, в онова общество. Но предполагам, че на него това не му е било ясно. Историк, нали знаеш — не антрополог. Бил в Румъния да търси сведения за Влад Набучвача, нашия скъп граф Дракула. Не е ли странно — тя внезапно се наведе напред и приближи лицето си към моето, по-близо от всякога, но гневно, а не подканящо, — не мислиш ли, че е направо изумително, че не е публикувал нищо по въпроса? Нищичко, както сигурно знаеш. Защо? Питам се. Защо прочутият изследовател на непознати исторически земи — а очевидно и на жени, защото кой знае колко още гениални дъщери е пръснал насам-натам, — защо не е публикувал нищо от необикновеното си проучване?

— Защо? — попитах, без да смея да мръдна.

— Ще ти кажа. Защото е пазел всичко за великия финал. То е неговата тайна, неговата страст. Защо иначе един учен ще мълчи? Но го чака изненада. — Прекрасната й усмивка този път беше твърде широка и не ми хареса. — Няма да повярваш колко нещо проучих за една година, откакто разбрах за любимата му тема. Не съм се свързала с професор Роси, но се постарях новата ми специалност да се разчуе из факултета. Как ли ще се почувства, когато някой друг публикува пръв авторитетно и изчерпателно изследване по въпроса — при това някой с неговото име. Колко красиво. Виждаш ли, дори взех името му, щом пристигнах тук — нещо като академичен псевдоним. Освен това в Източния блок не обичаме чужденците да крадат наследството ни и да го коментират, защото обикновено го разбират погрешно.

Сигурно съм изохкал на глас, защото тя спря за момент и се намръщи.

— До края на лятото ще знам повече от когото и да е по света за легендата за Дракула. Между другото, можеш да вземеш книгата — тя пак отвори чантата си и я тръшна на масата между нас, без дори да направи опит да я прикрие. — Вчера само исках да проверя нещо в нея и нямах време да ходя до къщи за собствения ми екземпляр. Както виждаш, дори не ми трябва. Освен това е художествена литература, пък и аз знам проклетия текст почти наизуст.

Баща ми се огледа като насън. Мълчаливо стояхме на Акропола вече четвърт час, а краката ни сякаш не можеха да се отделят от върха на древната цивилизация. Бях покорена от могъщите колони над нас и с удивление открих, че най-далечната гледка на хоризонта бяха планините, дълги сухи хребети, които сега, при залез-слънце, се извисяваха мрачно над града. Когато потеглихме надолу и той се събуди от съня си, за да ме попита харесва ли ми гледката, ми трябваше поне минута да събера мислите си и да отговоря. Мислех си за предишната вечер.

Влязох в стаята му малко по-късно от обикновено, за да го помоля да погледне домашното ми по алгебра и го заварих да пише, свел замислено глава над документите от работния си ден, както често правеше вечер. Онази нощ той седеше напълно неподвижен, с наведена над бюрото глава, прегърбен над някакви книжа, но не ги прелистваше спокойно, изправен, с обичайната си професионална рутина. От вратата не можех да различа дали внимателно чете нещо, почти без да го вижда, или просто се опитва да не заспи. Фигурата му хвърляше голяма сянка върху голата хотелска стена — сянка на мъж, мрачно надвесен над още по-тъмното бюро. Ако не знаех колко е изтощен и ако гледката на приведените му над страниците рамене не ми беше толкова позната, щях за секунда — в незнанието си — да помисля, че е мъртъв.

ГЛАВА 18

Ликуващо, ясно време и просторни като планинско небе дни ни последваха заедно с пролетта в Словения. Когато попитах дали ще имаме време отново да видим Емона — вече я свързвах с една отминала епоха в живота ми със съвсем различна атмосфера, а и с новото начало, пък и както вече казах, човек се стреми да се връща на такива места, — баща ми припряно отговори, че ще сме прекалено заети и ще останем само за конференцията му край голямото езеро северно от Емона, а после ще трябва бързо да се върнем в Амстердам, за да не изостана в училище. Не че някога съм изоставала, но самата опасност да изпусна някой час тревожеше баща ми.

Когато пристигнахме, езерото Блед не ни разочарова. В края на една от ледените епохи беше напълнило малка алпийска долина и така осигурило на древните номади място за почивка — в сламени наколни колиби. Сега блестеше като сапфир на ръката на Алпите, чиито белоснежни върхове се отразяваха в повърхността му и потрепваха на късния следобеден ветреца. На един стръмен скат се издигаше канара, доста по-висока от останалите, а върху нея бе кацнал един от най-големите замъци на Словения, реставриран от туристическото им бюро с неочаквано добър вкус. Бойниците му гледаха надолу към островче, където като пате плуваше скромна, покрита с червени керемиди църквица от австрийски тип, а лодките плаваха до острова и обратно през няколко часа. Както обикновено, хотелът беше от стъкло и стомана, вариант номер пет от социалистическите туристически модели, и още на втория ден се спасихме от него, като излязохме на разходка край ниската част на езерото. Казах на баща ми, че едва ли ще издържа още едно денонощие, без да видя замъка, който сутрин, обед и вечер царствено изпълваше гледката от ресторанта, а той се разсмя.

— Щом е толкова спешно, ще отидем — каза той.

Постигнатото помирение беше по-обещаващо, отколкото екипът му изобщо се беше надявал, затова откакто пристигнахме, някои от бръчките на челото му се бяха отпуснали.

И така, на сутринта на третия ден оставихме дипломатите да предъвкват вече предъвкваното от предния ден и взехме автобусчето, което ни изкачи край езерото почти на височината на замъка, а оттам тръгнахме пеша към върха. Замъкът беше изграден от кафяви камъни като обезцветени кости, здраво споени един с друг след дълъг период на разруха. Когато прекосихме първия коридор и влязохме в официалната зала (предполагам, че беше такава), аз ахнах: през оловния прозорец триста метра по-надолу водата на езерото блестеше до бяло под слънчевите лъчи. Замъкът като че ли се крепеше на ръба на бездната само на нокти, забити в скалата. Жълто-червената църква на острова, оживеният кей за лодките сред мъничките градинки с червени и жълти цветя, дълбокото синьо небе — всичко това, помислих си, можеше да омайва туристите векове наред.

Но именно замъкът с неговите камъни, излъскани до блясък от непрестанна употреба още от дванайсети век, с кръстосаните на всеки ъгъл бойни брадви, копия и пики, които заплашваха да се сринат на земята при най-малкото докосване, беше перлата на езерото. Онези древни езерни обитатели, катерейки се към небето от сламените си, уязвими за пожари хижи, накрая бяха избрали да кацнат тук сред орловите гнезда под властта на феодалния си господар. Въпреки умелата реставрация мястото като че ли още живееше в древността. Обърнах гръб на зашеметяващата гледка през прозореца, влязох в следващата стая и в ковчег от дърво и стъкло видях скелета на малка женица, умряла дълго преди зората на християнството, с бронзово украшение за пелерина върху трошливата гръдна кост и позеленели бронзови пръстени, едва закрепени на костичките на пръстите ѝ. Когато се наведох над ковчега да я видя, тя неочаквано ми се усмихна през дълбоките си като кладенци очни ями.

На терасата на замъка сервираха чая в бели порцеланови чайници, изискан компромис в името на туристическия бизнес. Чаят беше силен и вкусен и за пръв път увитите в хартия захарни бучки не бяха овлажнени от престояване. Баща ми склочи ръце върху желязната маса; кокалчетата на пръстите му побеляха. Аз съзерцавах езерото, после му налях още една чаша.

— Благодаря — каза баща ми.

В очите му проблясваше стаена болка. Отново забелязах колко слаб и изтощен изглеждаше тези дни; дали не трябваше да отиде на лекар?

— Виж, миличка — започна той и леко обърна лице, така че виждах само профила му на фона на страховитата отвесна скала и искрящата вода. Замълча за миг. — Би ли искала да ги запишеш?

— Разкажете ли? — попитах. Сърцето ми се сви и заби ускорено в гърдите ми.

— Да.

— Защо? — най-накрая се осмелих да попитам. Беше зрял въпрос, без отсянка на детски каприз.

Той ме погледна и си помислих, че зад цялата умора очите му бяха пълни с доброта и тъга.

— Защото ако не ги запишеш ти, може би ще трябва аз да свърша тази работа — каза той. После се зае отново с чая си и аз разбрах, че повече няма да обсъжда въпроса.

Онази нощ в оскъдно обзаведената тясна хотелска стая точно до неговата аз започнах да записвам всичко, което той ми беше разказал. Винаги бе отбелязвал, че имам отлична памет — даже прекалено добра, както понякога добавяше.

На следващия ден на закуска баща ми каза, че искал два-три дни да поседи на едно място. Трудно можех да си го представя буквално да седи на едно място, но виждах тъмните кръгове под очите му и одобрих идеята да си почине. Не можех да се отърва от чувството, че нещо се е случило, че е затормозен от някаква неизречена нова тревога. Той обаче само каза, че пак копнее да види плажовете на Адриатика. Взехме експресния влак на юг през гарите, чиито имена бяха изписани на латиница и кирилица, а после само на кирилица. Баща ми ме учеше на новата азбука и аз се забавлявах, като се опитвах да прочета надписите на гарите, все едно бяха заклинания, отварящи скрити врати.

Обясних това на баща си и той се поусмихна, облегнат назад в купето, с книга върху куфарчето си. Погледът му често прескачаше от книгата към прозореца, където се мяркаха младежи върху теглещи плугове тракторчета, някоя и друга конска каруца, приведени старици,

които чоплеха и плевяха своите дворчета. Отново пътувахме на юг и земята узряваше в златно и зелено пред забързаните ни очи, после се издигна в скалистосиви планини и пак се сниши отляво до проблясващото море. Баща ми изпусна дълбока, но доволна въздишка, а не изпъшка уморено, както все по-често му се случваше в онези дни.

В един оживен пазарен град слязохме от влака и баща ми нае кола, с която поехме по криволичещия крайбрежен път. И двамата протягахме вратове, за да зърнем морето от едната си страна — то се простираше чак до хоризонта под следобедната мъглица — а от другата да видим скелетите на щръкналите към небето османски крепости.

— Турците са властвали над тези земи доста дълго — замислено каза баща ми. — Завладели ги с какви ли не жестокости, но после управлявали доста меко, както постъпват всички затвърдили властта си империи, а и доста ефективно в продължение на векове. Тук земята е доста бедна, но пък контролира излаза към морето. Турците са имали нужда от тези пристанища и заливи.

Градчето, където паркирахме, се намираше на брега на морето; край малкото пристанище се редяха рибарските лодки, потракващи една в друга на прозрачния прибой. Баща ми искаше да отседнем на близкия остров и нае лодка с едно махване към собственика ѝ, старец с черен каскет, килнат назад към темето му. Въздухът беше топъл дори и в късния следобед, а пръските, които докосваха ръцете ми, бяха освежаващи, но не и студени. Наведох се през носа на лодката и се почувствах като женските статуи на древните кораби.

— Внимателно — предупреди баща ми и ме хвана за пуловера.

Лодкарят вече маневрираше към островния кей, зад който се простираше древно селце с красива каменна църква. Той метна въжето на един от коловете на кея и подаде възлестата си ръка, за да ми помогне да сляза. Баща ми му плати с няколко разноцветни социалистически банкноти и човекът докосна каскета си. Докато се прехвърляше обратно в лодката си, той се обърна.

— Твое момиче? — извика на английски. — Дъщеря?

— Да — отвърна баща ми с изненадано изражение.

— Бог да я благослови — каза простичко човекът и ме прекръсти във въздуха.

Баща ми намери стаи с изглед към сушата, а после вечеряхме в открито ресторантче край пристанището. Над нас се спускаше здрачът и аз забелязах първите звезди да проблясват над морето. Захладнелият бриз носеше ухания, които вече бях заобичала — кипарис и лавандула, розмарин и мащерка.

— Защо приятните аромати стават по-силни на тъмно? — попитах баща си.

Това наистина ми беше любопитно, но въпросът целеше и да отложи други разговори. Трябваше ми време да възстановя силите си на място, където прозорците светят и хората говорят, поне да не гледам по старчески треперещите ръце на баща си.

— Така ли е? — попита той разсеяно, но и това ми беше достатъчно.

Хванах ръката му, за да не трепери и той все така разсеяно я затвори върху моята. Беше твърде млад да остарява. Сянката на планините танцуваше над водата, надвиснала над плажовете и почти достигнала нашия остров. Когато след около двайсет години сред тези крайбрежни планини избухна гражданска война, аз затворих очи и с удивление се върнах в спомените си. Не можех да повярвам — толкова ли много хора населяваха склоновете им, че и война да водят. Когато ги видях, изглеждаха първично чисти, необезпокоени от човешко присъствие, дом на самотни руини, охраняващи единствено манастира край морето.

ГЛАВА 19

Когато Хелън Роси тресна книгата Дракула — която тя очевидно смяташе за ябълката на нашия раздор — върху масата в закусвалнята, аз едва ли не очаквах всички в заведението да станат и да побягнат или някой да изкрещи Аха! и да ни убие. Разбира се нищо не последва, а тя ме гледаше със същото изражение на горчиво задоволство. Възможно ли е, попитах се бавно, възможно ли е тази жена с нейната наследствена омраза и научна вендата срещу Роси да го е нападнала собственоръчно, да е причината за неговото изчезване?

— Мис Роси — казах аз с възможно най-спокойния си тон, като взех книгата от масата и я сложих с предната корица надолу до куфарчето си, — твоята история е необикновена и трябва да отбележа, че ще ми е нужно време да я асимилирам. Но имам да ти кажа нещо много важно. — Поех дълбоко дъх, после пак. — Познавам професор Роси доста добре. Вече две години е мой научен ръководител и сме разговаряли и работили по цели часове. Сигурен съм, че ако... че когато се запознаете, ще разбереш, че той е много по-добър и мил човек, отколкото ти се струва в момента. — Тя се размърда, като че ли да каже нещо, но аз бързо продължих. — Работата е там... работата е там... от начина, по който говориш за него, разбрах, че още не знаеш за изчезването на професор Роси... на баща ти.

Тя се втренчи в мен и не забелязах в изражението ѝ коварство, а само объркване. Значи новината я изненада. Болката в сърцето ми позатихна.

— Как така? — попита тя.

— Така... преди три вечери двамата разговаряхме както обикновено и на другия ден вече го нямаше. Сега полицията го издирва. Очевидно е изчезнал от кабинета си и може би дори е ранен, защото на бюрото му откриха кръв. — Накратко ѝ разказах събитията от онази вечер, като започнах с това как му занесох чудноватата си книжка, но не споменах нищо за историята, която Роси ми бе разказал.

Тя ме гледаше със смръщено от учудване лице.

— Това да не е някаква шега с мен?

— Ни най-малко. Наистина не е. Оттогава почти не съм ял, нито спал.

— Полицията има ли представа къде е?

— Не, доколкото мога да преценя.

Лицето ѝ изведнъж доби хитровато изражение.

— А ти?

Аз се поколебах.

— Може би. Но това е дълга история и с всеки час става все по-дълга.

— Почакай — тя ме погледна остро. — Вчера в библиотеката, когато четеше онези писма, ти каза, че са свързани с някакви проблеми на един професор. Роси ли имаше предвид?

— Да.

— Какъв проблем е имал той? Или още има?

— Не искам да те въвличам в неприятности или опасност, като ти кажа дори и малкото, което знам.

— Обеща да отговориш на въпросите ми, когато аз отговоря на твоите.

Ако очите ѝ бяха сини вместо тъмни, в момента лицето ѝ щеше да е точно копие на Роси. Стори ми се, че виждах прилика, тайнствено претопяване на английската острота от чертите на Роси в здравия мургав калъп на Румъния, макар че впечатлението ми можеше да е само ефект от нейното твърдение, че му е дъщеря. Но как е възможно да му е дъщеря, след като той толкова категорично бе отрекъл да е ходил в Румъния? Поне беше казал, че никога не е бил в Снагов. От друга страна, сред книжката му имаше брошура за Румъния. Сега тя ме гледаше яростно, както Роси никога не бе правил.

— Много е късно да казваш, че не бива да задавам въпроси. Какво общо имат тези писма с изчезването му?

— Още не съм сигурен. Може би ще ми трябва помощта на специалист. Не знам какво си открила при проучването си... — Отново бях пронизан от подозрителния поглед изпод тежките ѝ клепачи. — Убеден съм, че преди да изчезне, животът на Роси вече е бил под заплаха.

Тя се опитваше да смели всички тези новини за бащата, който за нея толкова време е бил само далечно предизвикателство.

— Под заплаха? От какво?

Рискувах. Роси ме бе помолил да не разказвам откачената му история на моите колеги. Бях го послушал, но сега най-неочаквано ми се предлагаше възможността да се възползвам от помощта на специалист по въпроса. Тази жена може би вече знаеше онова, което аз ще открия след дълги месеци проучвания; тя може би дори беше права, като твърдеше, че знае повече и от самия Роси. Той винаги бе подчертавал нуждата да се търси съвет от специалист — е, добре, точно това се канех да направя. Простете ми, молех се на силите на доброто, простете, ако така я изложа на опасност. Освен това имаше и по-особена логика. Ако тя наистина му беше дъщеря, може би имаше най-голямо право да знае цялата история.

— Какво е Дракула за теб?

— За мен? — намръщи се тя. — Като идея? Предполагам, че е моето отмъщение. Вечна горчилка.

— Да, това е ясно. Но значи ли и нещо друго?

— Какво искаш да кажеш? — Не можех да разбера дали отклонява въпроса или искрено не разбира.

— Роси — подех аз все още колебливо, — баща ти беше... е... убеден, че Дракула все още броди по този свят. — Тя ме гледеше втренчено. — Това как ти се струва? Откачено ли ти се вижда? — Очаквах да се засмее или да стане и да си тръгне, както в библиотеката.

— Виж ти — бавно отговори Хелън Роси. — По принцип бих казала, че това е селско поверие — някакво суеверие в памет на кръвожадния тиранин. Странното е, че и майка ми напълно убедено вярва в това.

— Майка ти?

— Да. Нали ти казах, тя е селянка по рождение. Има причини да е суеверна, макар че вероятно тя вярва по-малко в тези неща, отколкото навремето родителите ѝ. Но защо ще вярва и един прочут западен учен? — Тя определено беше антрополог, въпреки болезнената тема. Бях поразен как бързият ѝ ум се абстрахираше от личните въпроси.

— Мис Роси — казах аз, като внезапно взех решение, — някак си съм повече от сигурен, че обичаш сама да проверяваш всяко нещо. Защо не прочетеш писмата на Роси? Най-искрено трябва да те предупредя, че всеки, който се е занимавал с тези документи, е попадал под заплаха, поне доколкото съм установил. Но ако не те е

страх, прочети ги сама. Ще ни спести времето да те убеждавам, че историята му е истинска, а аз съм сигурен, че е така.

— Да ни спести време? — повтори тя презрително. — Да не би да планираш и моето време?

Бях прекалено отчаян, за да се обидя.

— Като по-добър специалист по въпроса от мен ти ще прочетеш писмата с други очи.

Подпряла брадичка на юмрука си, тя явно премисляше предложението ми.

— Добре — каза най-накрая. — Улучи слабото ми място. Естествено, че няма да устоя на изкушението да науча нещо повече за татко Роси, особено пък щом се отнася и до научната му работа. Но ако ми се види обикновен луд, предупреждавам те да не очакваш от мен особено съчувствие. За мен ще е просто лош късмет, че ще го пратят в лудница, преди лично да успея да го поизмъча. — Усмивката ѝ не се усмихваше.

— Става.

Пропуснах край ушите си последната ѝ забележка и грозната гримаса, като се насилвах да не зяпам кучешките ѝ зъби, които, както се виждаше с просто око, си бяха с най-нормална дължина. Преди да приключим сделката обаче, трябваше и да я поизлъжа:

— За жалост писмата не са у мен. Страхувах се днес да ги разнасям със себе си. — Всъщност най-много се страхувах да ги оставя в апартамента си, затова бяха на сигурно място в куфарчето ми. Проклет да съм обаче — може би дори буквално, — ако ги извадя наскоро закусвалнята. Нямах представа кой може да е наблизо и да ни наблюдава — някой от приятелчетата на противния библиотекар? Имах и още едно основание — исках да проверя една възможност, която тежеше на сърцето ми. Трябваше да съм сигурен, че Хелън Роси, която и да е тя, не беше в тандем с... ами, нали не е невероятно, че врагът на нейния враг можеше вече да ѝ е приятел? — Ще отида до къщи да ги взема. Ще трябва да те помоля да ги прочетеш в мое присъствие; за мен те са изключително ценни.

— Добре — каза тя хладно. — Да се срещнем утре следобед?

— Много е късно. Искам да ги видиш незабавно. Съжалявам. Знам, че звучи странно, но щом ги прочетеш, ще разбереш защо толкова бързам.

Тя вдигна рамене.

— Стига да не ми отнеме много време.

— Няма. Да се срещнем в... в църквата Сейнт Мери? — Поне този експеримент можех да извърша с прецизността на самия Роси. Хелън Роси ме гледаше, без да трепне, без да промени строгото си, иронично изражение. — Намира се на Елм Стрийт, на две пресечки от...

— Знам къде е — каза тя, взе ръкавиците си и внимателно ги сложи на ръцете си. Завърза синьото си шалче и то заблестя около гърлото ѝ като лапис лазули. — В колко часа?

— Дай ми половин час да взема писмата от къщи и ще се видим там.

— В църквата. Добре. Ще мина през библиотеката да потърся една статия, която ми трябва за днес. Моля те, бъди точен — имам много работа.

Докато излизаше от закусвалнята, гледах стройния ѝ, силен гръб в черния жакет. Твърде късно разбрах, че някак бе успяла да плати сметката за кафето.

ГЛАВА 20

Сейнт Мери, продължи баща ми, беше непретенциозна църква във викториански стил, сгушена в крайчеца на старата част от университетския комплекс. Стотици пъти бях минавал оттам, без да влизам, но сега ми се струваше, че католическият храм ще е добър съюзник сред всичките тези ужаси. Нима католицизмът не се занимаваше всекидневно с кръв и възкръснала плът? Това не беше ли суеверие? Някак се съмнявах, че пръснатите из университета гостоприемни протестантски параклиси биха могли да ми помогнат; те не изглеждаха подготвени да се борят с живите мъртви. Бях убеден, че и огромните правоъгълни пуритански църкви из градските градинки ще са безпомощни пред европейския вампир. На тях им дай да горят вещици — да си разчистват само собствения квартал. Разбира се, аз ще стигна в Сейнт Мери доста преди намусената ми гостенка. Дали тя изобщо ще се появи? Това беше половината от изпита й.

Сейнт Мери за щастие беше отворена и сред сумрака между облицованите с ламперия стени миришеше на восък и прашна тапицерия. Две възрастни жени с украсени с изкуствени цветя шапки подреждаха живи цветя по гравирания главен олтар. Нерешително влязох и се разположих на една от последните пейки, откъдето можех да наблюдавам вратите, а същевременно влизащите не можеха веднага да ме забележат. Чаках дълго, но тихата църква и приглушеният разговор на възрастните жени малко ме успокоиха. За пръв път усетих умора от безсънната ми нощ. Накрая входната врата се отвори на деветдесетгодишните си панти и Хелън Роси пристъпи прага, поколеба се за секунда, огледа се през рамо и накрая влезе.

Докато стоеше права, през страничните прозорци слънцето хвърляше тюркоазни и пурпурни отблясъци върху дрехите й.

Видях я да се оглежда на покрития с килим главен вход. Като не видя никого, тя продължи напред. Следях изражението й за болезнени гримаси, злобно изкривяване или промяна в цвета на строгото й лице, за всичко, което би могло да издаде у нея алергия към вековния враг на Дракула — църквата. Може би обаче ъгловатият викториански храм

няма да успее да отблъсне силите на мрака, мислех си, обзет от съмнения. Все пак мястото очевидно упражняваше някаква власт над Хелън Роси, защото след миг тя тръгна през разноцветните снопове лъчи на прозорците към каменния купел със светена вода. Донякъде засрамен от воайорството си, аз я наблюдавах как свали ръкавиците си, потопи едната си ръка в купела и докосна челото си. Жестът ѝ беше нежен, а от моето място лицето ѝ изглеждаше мрачно. Е, нали правех всичко това заради Роси. Сега бях абсолютно сигурен, че Хелън Роси не е върколак, колкото и сурово и понякога дори злокобно да беше изражението ѝ.

Тя влезе в кораба на църквата и леко се отдръпна, като ме видя да се изправям.

— Донесе ли писмата? — прошепна, а очите ѝ ме фиксираха обвинително. — Трябва да се върна във факултета до един часа.

Тя пак се огледа.

— Какво има? — бързо я попитах и усетих нервен бодещ по ръцете си. Явно през последните два дни бях развил някакво злоещо шесто чувство. — Страхуваш ли се?

— Не — каза тя, все още шепнешком. Стисна ръкавиците си в една ръка и те заприличаха на цвете върху тъмния ѝ костюм. — Просто се чудех... някой влезе ли веднага след мен?

— Не — озърнах се и аз. Църквата беше приятно празна, като изключим украсяващите олтара жени.

— Някой ме следеше — отново тихо каза тя. На лицето ѝ, обрамчено от спиралите на тежката ѝ черна коса, бе изписано странно изражение, нещо средно между подозрение и престорена храброст. За пръв път се зачудих какво ли ѝ е струвало да си наложи подобно рядко смело държане. — Мисля, че ме следеше. Дребен слаб мъж в опърпани дрехи — сако от туид и зелена вратовръзка.

— Сигурна ли си? Къде го видя?

— При каталога — каза тя тихо. — Отидох да проверя версията ти за липсващите картончета. Не бях сигурна, че ти вярвам. — Просто излагаше фактите, без намек за извинение. — Видях го там, а после разбрах, че ме следи по Елм Стрийт, но от разстояние. Познаваш ли го?

— Да — казах ужасено, — той е библиотекар.

— Библиотекар? — тя очевидно очакваше нещо повече, но аз просто не можех да ѝ кажа за раната, която видях на врата му. Беше прекалено невероятно, твърде откачено; ако чуе подобно нещо, тя със сигурност щеше да ме отпише като луд.

— Мисля, че ме подозира. При всички случаи трябва да се пазиш от него — заявих аз. — После ще ти разкажа повече. Ела, седни и се разполагай удобно. Ето ти писмата.

Направих ѝ място върху една от тапицираните с кадифе пейки и отворих куфарчето си. Лицето ѝ начаса се напрегна; тя вдигна плика внимателно и извади писмата с почти същото благоговение, с което и аз ги прегледах предишния ден. Можех само да гадая какво изпитва в този момент, като гледа почерка на вероятния си баща, когото свързва само с ядове. Надникнах през рамото ѝ. Да, почеркът беше стегнат, приветлив, почтен. Може би дъщеря му вече се бе убедила поне отчасти в неговата човечност. После се усетих, че не трябва да гледам и се изправих.

— Ще се поразходя наоколо, имаш колкото време ти е необходимо. Ако искаш да ти обясня нещо или да помогна...

Тя кимна разсеяно, без да вдига впитите си в първото писмо очи, и аз се отдалечих. Виждах, че се отнася към безценните ми документи с внимание и че чете редовете на Роси със страшна бързина. През следващия половин час разглеждах гравирания олтар, картините в параклиса, пискюлите по амвона, мраморната статуя на изтощената майка и сгърченото ѝ бебе. Една от картините прикова вниманието ми: демоничен прерафаелитски Лазар със сиво-зелени глезени и мръсни от пръст дрехи се клатушкеше от гроба към протегнатите ръце на своите сестри. Лицето му, потъмняло след цял век опушване със свещи и тамян, изглеждаше скръбно и изтощено, като че ли последното нещо, което изпитваше задето бе изтръгнат от почивката си, бе благодарност. Христос, който нетърпеливо стоеше край входа на гробницата, бе вдигнал ръка, а на лицето му беше изписана чиста злоба, алчна и изгаряща. Премигнах и отминах нататък. Безсънието очевидно отравяше ума ми.

— Готова съм — каза Хелън Роси зад мен. Гласът ѝ беше нисък, а тя изглеждаше бледна и уморена. — Прав беше — добави тя, — тук не се споменава авантюрата му с майка ми, нито дори пътуването до Румъния. Казал си истината. Нищо не разбирам. Трябва да е било по

същото време като това пътуване до континента, защото аз съм родена девет месеца след това.

— Съжалявам — смуглото ѝ лице не молеше за съчувствие, но аз ѝ го предложих. — Искане ми се да имаше нещо и за теб, но виждаш как е. Аз също не мога да си го обясня.

— Поне вече си вярваме, нали? — тя ме погледна право в очите.

С учудване установих, че сред всичката болка и грижа ми стана приятно:

— Вярваме ли си?

— Да. Не знам дали нещото, наречено Дракула, наистина съществува, нито какво е то, но ти вярвам, че Роси... баща ми... се е чувствал в опасност. Очевидно е усетил заплахата преди много години, затова какво пречи страхът му да се върне при вида на твоята книжка, неудобното съвпадение и спомена от миналото?

— А какво ще кажеш за изчезването му?

Тя поклати глава.

— Може да е психически срив, разбира се. Но сега знам какво имаш предвид. Писмата му носят отпечатъка на... — тя се поколеба — на логичен и безстрашен ум, каквито са и трудовете му. Освен това книгите на един историк говорят много за него. Аз познавам неговите отлично. Те са плод на уравновесена и ясна мисъл.

Поведох я обратно към писмата и куфарчето ми; притеснявах се да ги оставя без надзор дори и за няколко минути. Тя грижливо бе прибрала всичко обратно в плика — не се и съмнявах, че е запазила и реда им. Седнахме на пейката почти приятелски.

— Нека да допуснем, че в изчезването му е замесена свръхестествена сила — осмелих се да предположа. — Не мога да повярвам, че го казвам, но за спора да приемем, че е така. Какво според теб трябва да се направи оттук нататък?

— Ами — произнесе бавно тя. Профилът ѝ бе остър и замислен, съвсем близо до мен на слабата светлина. — Не мисля, че това би ти помогнало особено в днешното разследване, но ако следваме логиката на преданието за Дракула, трябва да допуснем, че Роси е бил нападател и отвлечен от вампир, който или ще го убие, или — по-вероятно — ще го зарази с проклятието на живите мъртъвци. След три ухапвания, при които кръвта ти се смесва с кръвта на Дракула или на някой от

учениците му, ставаш вампир за вечни времена, както знаеш. Ако е бил ухапан веднъж, трябва да го намериш колкото е възможно по-бързо.

— Но защо Дракула се е появил точно тук от целия широк свят? Защо му е да отвлича Роси? Защо просто не го ухапе и зарази, оставяйки останалите в неведение за промяната?

— Не знам — каза тя и поклати глава. — Необичайно поведение, поне според народните поверия. Роси е бил — искам да кажа, ако изобщо става въпрос за свръхестествена намеса — явно е бил особено важен за Влад Дракула. Може би дори в някакъв смисъл е представлявал заплаха за него.

— Смяташ ли, че като намерих тази книжка и я занесох на Роси, някак предизвиках изчезването му?

— Логично погледнато, това е абсурдно. Но... — тя грижливо сгъна ръкавиците върху черната пола в скута си. — Чудя се дали не пропускаме един източник на информация.

Устните ѝ се отпуснаха. Благодарих ѝ наум за това пропускаме — задето включи и себе си в това число.

— Кой източник?

Тя въздъхна и разгъна ръкавиците.

— Майка ми.

— Майка ти? Но какво би могла да знае тя... — едва бях започнал с въпросите, когато в църквата нахлу светлина и ме лъхна течение, което ме накара да се обърна. От нашето място виждахме черковните порти, но ние не се забелязвахме оттам — бях избрал това стратегическо място, за да наблюдавам пристигането на Хелън. Сега между вратите се пхна ръка, а после изникна и изпито, ъгловато лице. Странният библиотекар надничаше в църквата.

Не мога да опиша чувството, което ме обзе в онази спокойна църква, когато лицето на библиотекаря се появи между портите. Внезапно си представих остра муцуна, животно, което се промъква дебнешком, душейки по пътя си като невестулка или плъх. До мен Хелън беше замръзнала, впила очи във вратата. Всеки миг щеше да подуши следата ни. Пресметнах, че имахме секунда или две, затова безшумно събрах книжата в куфарчето с една ръка, хванах Хелън с другата — нямаше време да ѝ поискам разрешение — и я изтеглих към края на пейката, до страничната пътека. Там имаше отворена врата, която водеше към малка стаичка, и ние се вмъкнахме вътре. Тихо

затворих вратата. Отвътре нямаше начин да се заключи, мъчително отбелязах аз, макар че вратата беше снабдена с огромна желязна ключалка.

В малката стаичка беше по-тъмно, отколкото в самата църква. В средата ѝ имаше кръщелен купел, а край стените — една или две тапицирани пейки. Двамата с Хелън мълчаливо се спогледахме. Не можех да разчета изражението ѝ, но то със сигурност излъчваше точно толкова бдителност и храбро предизвикателство, колкото и страх. Без думи или жестове, двамата внимателно се изтеглихме зад купела, а Хелън се хвана за ръба му, за да е по-стабилна. След някоя и друга минута вече не издържах; връчих ѝ книгата и се върнах при ключалката. Предпазливо погледнах през нея и видях библиотекаря да обикаля една колона. Наистина приличаше на невестулка, докато се озърташе край всяка пейка с издадената си напред остра муцунка. Обърна се към мен и аз се дръпнах назад. Като че ли оглеждаше вратата към нашето скривалище и дори тръгна насам, но след крачка-две се отказа. Изведнъж в полезрението ми се появи и люляков пуловер. Една от дамите, които подреждаха олтара. Дочух приглушения ѝ глас:

— Мога ли да ви помогна? — попита любезно тя.

— Ами, търся някого — гласът на библиотекаря беше пронизителен, твърде силен за храма. — Да сте виждала тук една млада дама в черен костюм? С тъмна коса?

— Всъщност да — любезната жена също се огледа. — Преди малко имаше такава дама. Придружаваше я млад мъж и седяха на крайните пейки. Но сега определено я няма.

Невестулката се повъртя наляво-надясно.

— Дали не се крие в някоя от тези стаи? — поне беше ясно, че действаше прямо.

— Да се крие? — люляковата дама също се обърна към нас. — Сигурна съм, че никой не се крие в нашата църква. Искате ли да повикам свещеника? Ще ви трябва ли помощ?

Библиотекарят отстъпи назад.

— О, не, не — каза той. — Трябва да съм се объркал.

— Искате ли черковна литература?

— О, не — той продължи да отстъпва по пътеката. — Не, благодаря.

Видях го отново да се озърта, а после изчезна от полезрението ми. Чу се тежко щракване и трясък — портата се затвори зад него. Кимнах към Хелън и тя тихичко въздъхна с облекчение, но изчакахме още няколко минути, като се гледахме през купела. Хелън първа сведе очи и смръщи вежди. Разбихах, че сигурно се чуди как, по дяволите, се е оказала в такова положение и какво означава всичко това. Отгоре косата ѝ беше лъскава и абаносова — днес отново беше без шапка.

— Търсеше тебе — казах с нисък глас.

— Може и теб да търси — тя посочи към плика, който държах в ръце.

— Имам странна идея — изрекох бавно. — Може би той знае къде е Роси.

Тя пак се намръщи и измърмори:

— И без това в цялата история няма нищо смислено, така че защо не?

— Не мога да те пусна да се върнеш в библиотеката. Нито в стаята си. Той ще те търси и на двете места.

— Да ме пуснеш? — повтори тя със заплашителен тон.

— Мис Роси, моля те. Нали не искаш да си следващата изчезнала?

Тя замълча.

— Значи смяташ да ме защитаваш? — В гласа ѝ прозвуча подигравателна нотка, която ми напомни за необикновеното ѝ детство, за бягството ѝ в Унгария още в утробата на майка ѝ, за политическата хитрост, която ѝ беше позволила да прекоси половината свят да търси научното си отмъщение. Ако, разбира се, историята ѝ беше истинска.

— Имам една идея — започнах бавно. — Знам, че ще ти се стори... недостойно, но ще се почувствам по-добре, ако се съгласиш с тази моя прищявка. Можем да вземем някой и друг... хм... амулет... от църквата... — тя вдигна вежди. — Ще намерим все нещо... свещи или разпятия или нещо друго... на връщане ще си купим чесън... искам да кажа на отиване към апартамента ми... — веждите ѝ се повдигнаха още по-високо. — Искам да кажа, ако си съгласна да дойдеш с мен... можеш... аз сигурно ще трябва да замина утре, но би могла...

— Да спя на дивана? — отново беше сложила ръкавиците си и беше сключила ръце. Усетих, че се изчервявам.

— Не мога да те оставя да се прибереш в твоята стая, като знам, че онзи ще те преследва... нито пък в библиотеката, разбира се. А и мисля, че имаме още да си говорим. Бих искал да знам какво според теб майка ти...

— Можем да обсъдим това сега и тук — заяви тя, както ми се стори, студено. — Що се отнася до библиотекаря, съмнявам се, че ще успее да ме проследи до стаята ми, освен ако... — Дали на волевата ѝ брадичка не се появи трапчинка или това беше просто саркастична гримаса? — Освен ако вече не умее да се превръща в прилеп. Нали разбираш, шефката на общежитието не разрешава на вампири да влизат по стайте. Нито пък на мъже, ако трябва да съм изчерпателна. Пък и силно се надявам, че ще успее да ме проследи до библиотеката.

— Надяваш се? — изненадах се аз.

— Ясно беше, че няма да говори с нас тук, не и в църквата. Вероятно ни чака отвън. Аз ще си имам работа с него — пак нейният необичаен английски, — щом се опитва да се меси в библиотечната ми работа, а и щом мислиш, че би могъл да знае нещо за моя... за професор Роси. Защо да не го оставя да ме проследи? По пътя ще говорим за майка ми.

Сигурно съм гледал доста разколебано, защото тя внезапно се разсмя, откривайки равните си бели зъби:

— Няма да ти скочи посред бял ден, Пол.

ГЛАВА 21

Библиотекарят не се виждаше никакъв пред църквата. Тръгнахме пеша към библиотеката — сърцето ми тежко туптеше, макар че Хелън изглежда беше запазила пълно присъствие на духа — а в джобовете си криехме еднакви кръстчета, купени от преддверието на църквата (Вземете си едно, оставете четвърт долар). За мое разочарование, Хелън не спомена нищо за майка си. Имах чувството, че просто беше решила временно да се води по лудостта ми, но щом стигнем библиотеката — да изчезне, ала тя отново ме изненада.

— Онзи пак се появи — каза тя тихо на около две пресечки след църквата. — Видях го, когато свивахме зад ъгъла. Не поглеждай назад.

Сподавих възклицанието си и продължихме нататък.

— Ще се кача горе — заяви тя. — Може би на седмия етаж? Там е наистина спокойно. Няма да идваш с мен. По-вероятно е да ме последва, ако съм сама — ти си твърде силен.

— Категорично няма да стане така — измърморих аз. — Сведенията за Роси са си моя работа.

— Сведенията за Роси са тъкмо моя работа — сопна се тя. — Не си мисли, че ти правя услуга, господин Холандски търговецо.

Хвърлих ѝ кос поглед. Осъзнах, че вече бях свикнал с грубия ѝ хумор, а и нещо в извивката на бузата ѝ до издължения прав нос изглеждаше почти закачливо, развеселено.

— Добре. Но ще стоя плътно зад него и ако загазиш, моментално ще притичам да ти помогна.

На входа на библиотеката се разделихме сърдечно:

— Късмет, господин Холандски — каза Хелън и се ръкува с мен, както си беше с ръкавиците.

— И на теб, мис...

— Шшт — прошепна тя и отмина.

Оттеглих се при каталога и напосоки изтеглих едно чекмедже — от Бенедиктински до Бен Хур — за да изглеждам потънал в работа. Както бях навел глава над чекмеджето, наблюдавах бюрото за пропуска; Хелън си вадеше разрешение да се качи на горните етажи,

фигурата ѝ в черното палто беше висока и стройна, а гърбът ѝ — решително обърнат към дългата пътека на каталожната зала. После видях и библиотекаря да се промъква от другата страна на залата, придържайки се близо до каталожните шкафове срещу мен. Беше стигнал почти до буквата Н, когато Хелън тръгна към вратата за горните етажи. Отлично познавах тази врата, почти всекидневно минавах през нея, но никога преди тя не беше зейвала толкова многозначително пред очите ми. През деня обикновено стоеше отворена, но пазачът проверяваше пропуските. Тъмният силует на Хелън бързо потъна нагоре по желязното стълбище. Библиотекарят за минутка се помота около Р, после порови в джоба на самото си — схванах, че сигурно имаше специален служебен пропуск — измъкна картата си и изчезна.

Забързах към бюрото за пропуска. Искан да се кача при книгите, ако обичате, казах на дежурната библиотекарка. Не я бях виждал по-рано — беше много бавна — и ми се стори, че пълните ѝ ръчички се мотаха цяла вечност с жълтите картончета, докато най-накрая ми подаде едно от тях. Най-сетне успях да мина през вратата и предпазливо пристъпих по стълбището, оглеждайки се нагоре. На всеки етаж през железните стъпала се виждаше и горната площадка, но нищо повече. Библиотекарят не се забелязваше над мен, нищо не се и чуваше.

Промъкнах се на втория етаж през отделите за икономика и социология. Третият също беше пуст, само неколцина студенти четяха по бюрата си. На четвъртия етаж вече истински се разтревожих. Беше прекалено тихо. Изобщо не трябваше да оставям Хелън да се захваща с ролята на примамка. Внезапно се сетих за разказа на Роси за неговия приятел Хеджис и ускорих крачка. Петият етаж — археология и антропология — беше пълен със студенти последна година на някакъв семинар, които на тих глас сравняваха записките си. Видът им ме поуспокои; не беше възможно само два етажа по-нагоре да се случва нещо ужасно. На шестия етаж чух стъпки над главата си, а на седмия — отдела по история — поспрях, докато се колебаех дали мога да вляза сред лавиците, без да издам присъствието си.

Поне този етаж ми беше добре познат; тук беше моето царство, където познавах всяко бюро и всеки стол, всеки рафт с голямоформатни книги. Отначало историческият отдел ми се стори

също толкова тих като останалите, но след миг дочух приглушен разговор от един ъгъл между лавиците. Промъкнах се нататък, стъпвайки колкото се може по-тихо покрай Вавилон и Асирия. Тогава чух гласа на Хелън. Сигурен бях, че е Хелън, а после се разнесе неприятен стържещ глас, който очевидно принадлежеше на библиотекаря. Сърцето ми подскочи. Бяха в средновековния раздел — и него познавах отлично — и аз се промъкнах още по-наблизо, за да чувам думите им, макар че не смеех да погледна иззад следващата лавица. Май бяха точно от другата страна на рафтовете от дясно. Нима? — питаше Хелън с неприязнен тон.

Стържещият гласец пак поде: Нямате право да се ровите из тези книги, млада госпожице.

Тези книги? Собственост на университета? Кой сте вие, та да конфискувате университетски книги?

Гласът на библиотекаря звучеше едновременно гневно и увещаващо. Не ви трябва да си губите времето с такива книги. Те не са подходящо четиво за такава млада дама. Просто ги върнете днес и въпросът ще приключи.

И защо са ви толкова необходими? — гласът на Хелън беше спокоен и ясен. Да не би това да има нещо общо с професор Роси например?

Свит зад рафта с Английския феодализъм, не бях сигурен дали да си трая или да се смея на глас. Каквото и да мислеше Хелън за тази история, определено беше заинтригувана. Очевидно не ме смяташе за луд. А и искаше да ми помогне, макар и само за да изкопчи повече информация за Роси за собствените си цели.

Професор... кой? Не ви разбирам, тросна се библиотекарят.

Знаете ли къде е той? — рязко попита Хелън.

Млада госпожице, нямам никаква представа за какво говорите. Трябва обаче да върнете тези книги, тъй като библиотеката има работа по тях, в противен случай академичната ви кариера несъмнено ще пострада.

Кариерата ми? — Хелън изсумтя презрително. Не мога да върна тези книги точно сега. Имам важна работа.

Тогава ще трябва да ви принудя да ги оставите. Къде са?

Чух пристъпване, като че ли Хелън се отдръпна. Бях на ръба да изскоча иззад ъгъла и да стоваря дебелия том с цистерцианските

абатства на главата на гнусната невестулка, когато Хелън ненадейно извади нов коз.

Вижте какво — поде тя, — ако ми кажете нещо за професор Роси, може би ще ви покажа една... — тя спря за миг, — една карта, с която се сдобих неотдавна.

Стомахът ми сякаш пропадна чак до първия етаж. Картата? Какво беше намислила Хелън? Защо ще издава такава жизненоважна информация? Картата можеше да се окаже най-опасната, но и най-значимата ни придобивка, ако преценката на Роси за нейното значение беше правилна. Моята най-опасна придобивка, поправих сам себе си. Дали Хелън не играеше двойна игра? За миг всичко ми стана ясно: тя смяташе да използва картата, за да се добере първа до Роси, да приключи изследването му, а мен само ме използваше, за да научи онова, което той е знаел, а сега ще го публикува и ще го изложи пред всички — нямах време за повече от тези прехвъркнали през ума ми откровения, защото в следващия миг библиотекарят изрева: Картата! Картата на Роси е у теб! Ще те убия за тази карта! Хелън изохка, после се чу вик и тупване. Пусни го! — крещеше библиотекарят.

С един скок се озовах върху него. Дребната му глава се удари в пода с трясък, от който чак моят мозък се размъти. Хелън се наведе до мен. Беше съвсем бледа, но изглеждаше спокойна. Стискаше сребърното си кръстче за двайсет и пет цента от църквата, като го държеше точно над него, докато той се съпротивяваше и пенеше под мен. Библиотекарят беше доста слаб и само за няколко минути успях да го прикова на пода — късмет извадих, като се има предвид, че последните три години бях прекарал в прелистване на крехки холандски документи, а не във вдигане на тежести. Той се гърчеше под хватката ми и аз застъпих краката му с коляно. Роси! — изпищя той. — Не е честно! Аз трябваше да замина вместо него — беше мой ред! Дай ми картата! Толкова отдавна чакам — от двайсет години работя за това! Той взе да хълца, издавайки жалък, грозен звук. Докато главата му се извиваше наляво-надясно, видях двойната раничка малко над яката му — две дълбоки грапави дупчици. Пазех ръцете си колкото може по-далеч от тях.

Къде е Роси? — изръмжах аз. Веднага казвай къде е — какво му направи? Хелън приближи разпятieto и онзи изви лицето си настрани, гърчейки се под колената ми. С удивление наблюдавах, дори и в такъв

момент, ефекта на символа върху това създание. Холивуд ли беше това, суеверие ли, или история? Чудех се как тогава беше влязъл в църквата — там обаче той стоеше далеч от олтара и параклисите, спомних си аз, и се беше отдръпнал дори и от жената, която украсяваше олтара.

Не съм го докоснал! Нищо не знам!

Знаеш, всичко знаеш, Хелън се наведе към него. Беше разярена, но и пребледняла, и сега забелязах, че със свободната ръка притискаше врата си.

Хелън!

Явно бях извикал на глас, но тя не ми обърна внимание и не сваляше гневни очи от библиотекаря.

— Къде е Роси? За какво си чакал от години? Той се дърпаше от нея. — Ще го сложа на челото ти, каза Хелън и приближи кръстчето.

Не! — изкрещя той. Ще ти кажа. Роси не искаше да ходи. Аз исках. Не беше честно. Той взе Роси вместо мен! Взе го насила... а аз щях на драго сърце да му служа, да му помагам, да картотекирам... — той рязко затвори уста.

Какво? — леко блъснах главата му в пода, за респект. Кой отвлече Роси? Къде го криеш?

Хелън държеше кръстчето точно под носа му и той пак захълца. Господарят, изскимтя той. До мен Хелън си пое дълбоко дъх и седна назад на петите си, като че ли неволно се сгърчи от думите му.

Кой е господарят ти? — забих коляно в крака му. — Къде е отвел Роси?

Очите му горяха. Беше потресаваща гледка — изкривеното лице с наглед обикновените човешки черти криеше ужасяваща тайна. Където трябваше да отида аз! В гроба!

Може би бях отпуснал хватката си, може би признанието му даде нови сили — вероятно от адски страх, както ми хрумна по-късно. Във всеки случай, той рязко освободи едната си ръка, изви се като скорпион и огъна назад китката ми там, където натискаше рамото му. Болката беше нетърпима и аз ядно дръпнах ръката си. Беше изчезнал, преди да разбере какво става. Втурнах се след него надолу по стълбите, профучах край семинара на докторантите и край тихите владения на знанието по долните етажи. Пречеше ми куфарчето, което стисках в ръка. Дори и в първия миг на преследването, осъзнах случайно, не бях посмял да го изпусна от ръце. Нито да го дам на

Хелън. Тя му беше казала за картата. Беше ме предала. Пък и той я беше ухапал, макар и за кратко. Дали сега и тя не беше заражена?

За пръв и последен път преминах тичешком, вместо със спокойна крачка, през смълчаната зала на библиотеката и само с крайчеца на очите си забелязах изумените лица, които се обръщаха след мен, докато прелитах покрай тях. От библиотекаря нямаше и следа. Можеше да се е скрил в което и да е от служебните помещения, осъзнах отчаяно, във всяка каталожна килийка или килерче, предназначено само за служители на библиотеката. Рязко блъснах тежката входна врата — изрязана в огромните готически порти на залата, които никога не се отваряха изцяло. После спрях на стълбите. Следобедното слънце ме заслепи, като че ли и аз живеях в подземие, в пещера на прилепи и плъхове. Няколко коли бяха спрели на улицата пред библиотеката. Всъщност цялото движение беше замряло, а едно момиче в униформа на сервитьорка плачеше на тротоара и сочеше нещо. Друг крещеше, а двама мъже бяха коленичили до предната гума на една от спрелите коли. Краката на библиотекаря невестулка стърчаха под колата, извити под невъзможен ъгъл. Едната му ръка се беше простряла над главата му. Лежеше с лице върху паважа в малка локвичка кръв, завинаги заспал.

ГЛАВА 22

Баща ми не искаше да ме вземе в Оксфорд. Щял да остане там шест дни, обясни той, а аз не бивало да изпускам толкова много часове в училище. Бях учудена, че е склонен да ме остави сама вкъщи; не беше го правил, откакто открих драконовата книжка. Дали не беше предвидил специални предпазни мерки? Изтъкнах, че екскурзията ни по югославското крайбрежие отне почти две седмици, без да се отрази на успеха ми в училище. Той отвърна, че образованието винаги трябва да е на първо място. Възразах, като казах, че по собствените му думи пътешествието е най-добрият учител и че месец май е най-приятният за пътуване. Изтъкнах бележника си, който грееше с отлични оценки, както и контролното по история, под което нашият доста префърцунен учител беше написал: Демонстрирате изключителна проникателност за естеството на историческия анализ, особено за вашите години, коментар, който бях запомнила и често си го повтарях като мантра, преди да заспя.

Баща ми видимо се поколеба, остави ножа и вилицата си по начин, който, както знаех, означаваше само кратка пауза във вечерята ни в старинната холандска трапезария, а не край на първото ястие. Каза ми, че този път работата ще му попречи да ме разведе както трябва и че не иска да съсипе първите ми впечатления от Оксфорд, като ме държи затворена в някоя стая. Отвърнах, че предпочитам да стоя затворена в Оксфорд, отколкото у дома с мисис Клей — тук двамата снишихме глас, макар че тя имаше свободна вечер. Освен това, добавих, бях достатъчно голяма, за да се разхождам и сама. Той пак каза, че според него не било разумно да отивам, защото преговорите се очертавали като твърде... напрегнати. Май не беше точно така, но той не успя да продължи и знаех защо. Точно както аз не можех да изложа същинския си мотив за желанието ми да отида, така и той не можеше да използва своя аргумент, за да ми попречи. Не можех да му кажа гласно, че точно сега не мога да понеса да го оставя сам с черните кръгове под очите и прегърбените от умора рамене. Той пък не можеше да ми отвърне, че в Оксфорд вероятно няма да е безопасно за

него, а следователно и за мен. Помълча за минута-две, а после съвсем тихо ме попита какво има за десерт и аз донесох безвкусния оризов пудинг с горски плодове на мисис Клей, която винаги го приготвяше като компенсация за свободните си вечери, когато отиваше на кино в Британския център без нас.

Бях си представяла Оксфорд смълчан и злачен, нещо като катедрала на открито, където благородни учени в средновековни дрехи важно крачат насам-натам, всеки хванал по един студент подръка, за да му чете лекции по история, литература, мъглява теология. Действителността се оказа потресаващо оживена: мотоциклети надуваха клаксони, малки коли се стрелкаха напред-назад и едва се разминаваха с пресичащите студенти, тълпи туристи с фотоапарати снимаха кръста на тротоара, където преди четиристотин години, още преди да има тротоари, двама епископи били изгорени на клада. Благородните учени, както и студентите носеха разочароващо съвременни дрехи, най-често вълнени пуловери с тъмни панталони от тънка вълна за преподавателите и дънки за подопечните им. Със съжаление си помислих, че по времето на Роси, поне четирийсет години преди да слезем от автобуса на Брод Стрийт, Оксфорд сигурно е бил облечен поне малко по-прилично.

После погледът ми се спря на първия колеж, който успях да видя там — на утринното слънце кулите му се издигаха над оградения двор, а до него се мержелееше идеалната форма на Радклиф Камера, която първо взех за малка обсерватория. Зад тях стърчаха шпиловете на голямата кафява църква, а по улицата се виеше стена с толкова старинен вид, че дори и мъхът по нея ми се струваше древен. Не можех да си представя как бихме изглеждали в очите на хората, които са крачили по тези улици, когато зидът е бил нов — аз с късата ми червена рокля, бели чорапи на дупки и училищна чанта и баща ми с тъмносиньото сако и сивите панталони, черното поло и шапка от туид, и двамата помъкнали по един малък куфар. Стигнахме, обяви баща ми и за мое удоволствие свихме в една врата в обраслата с мъх стена. Беше заключено и ние почакахме един студент да ни отвори портата от ковано желязо.

В Оксфорд баща ми трябваше да говори на конференция за политическите отношения между САЩ и Източна Европа, които вече бяха дълбоко замразени. Тъй като университетът беше домакин на конференцията, бяхме поканени да отседнем в личните стаи в къщата на един от старшите преподаватели в колежа. Старшите преподаватели, обясни баща ми, бяха добродетелни диктатори, които се грижеха за студентите във всеки колеж. Докато се придвижвахме през мрачния нисък коридор в стената към ослепителната светлина на квадратния двор, за пръв път осъзнах, че скоро и аз ще отида в колеж и стиснах палци през дръжката на чантата си да се сбъдне мечтата ми да се окажа в рай като този.

Край нас лежаха леко изтрити дворни плочи, прекъснати тук-там от дървета с дебели сенки — тежки, меланхолични стари дървета, понякога с пейка под клоните. Малък, съвършено затревен правоъгълник с миниатюрно езерце се простираше пред основната сграда на колежа. Беше един от най-старите колежи в Оксфорд, основан през тринайсети век с дарение от крал Едуард III и по-късно разширен от елизабетинските архитекти. Дори и тази морава с грижливо подстригана трева излъчваше достойнство; определено не видях никой да стъпва отгоре й.

Заобиколихме тревата и езерцето и се запътихме към стаичката на портиера на входа, а оттам поехме към апартаментите до къщата на старшия преподавател. Тези стаи очевидно са били част от първоначалната сграда на колежа, макар че ми беше трудно да измисля за какво ли са били използвани тогава; бяха с ниски тавани, тъмна ламперия и мънички прозорчета с оловни рамки. Спалнята на баща ми имаше сини драперии. С безкрайно задоволство в моята открий високо легло с цветен балдахин.

Подредихме багажа си, измихме прашните си от пътя лица в бледожълтата мивка на общата ни баня и отидохме да се срещнем с мастър Джеймс, който ни очакваше в кабинета си в другия край на сградата. Оказа се сърдечен мил човек с посивяваща коса и грапав белег на една от скулите. Харесах топлата му длан, когато се ръкувахме, и изражението на големите му, някак изпъкнали лешникови очи. Явно не виждаше нищо странно в това, че придружавах баща ми на конференцията и дори предложи същия следобед да разгледам колежа заедно с неговия помощник от студентите. Помощникът,

обясни той, бил внимателен и изключително начетен млад човек. Баща ми каза, че няма нищо против; той самият по това време щял да е зает със срещи и защо да не разгледам съкровищата на това място, щом така и така съм тук?

В три следобед нетърпеливо се явих в кабинета с новата си барета в едната ръка и тетрадка в другата, защото баща ми беше предложил да си водя бележки и да напиша съчинение за обиколката ни. Моят водач беше светлокос докторант, висок й слаб, когото мастър Джеймс представи като Стивън Барли. Харесах прозрачните нежни ръце на Стивън със сини вени, неговия тежък рибарски пуловер — пуловъ, както го нарече той, когато изразих възхищението си на глас. Докато крачех до него край моравата, имах чувството, че поне временно съм приета в тази елитна общност. Освен това за пръв път усетих смътен сексуален трепет, неясно чувство, че ако пъхна ръка в неговата, както вървим заедно, някъде в дългия коридор на действителността, такава, каквата я познавах, ще се отвори врата и повече никога няма да се затвори. Вече обясних, че бях водила изключително затворен живот — толкова защитен, както сега си давам сметка, че дори на деветнайсет не осъзнавах колко тесни са били стените му. Бунтовният подтик, който усетих, докато вървях до хубавия студент, ме покори като мелодия от непозната култура. Аз обаче още по-здраво стиснах тетрадката и своето детство и го попитах защо дворът е основно постлан с каменни плочи, вместо да е затревен. Той ми се усмихна снизходително. Ами, не знам. Никой не се е интересувал досега.

Заведе ме в трапезарията — огромна плевня с висок таван, обрамчен с греди от времето на Тюдорите, пълна с дървени маси — и ми показа една от пейките, на която навремето някакъв Рочестърски граф дълбал цинизми, докато обядвал. Залата имаше прозорци с оловни витражи, всеки от които в центъра изобразяваше прекрасна старинна сцена: Томас Бекет коленичил на нечий смъртен одър, свещеник в дълго расо разлива супа в купичките на опашка свити от студ бедняци, средновековен лекар превързва крак. Над пейката на Рочестърския граф имаше сцена, чийто смисъл не разбрах — мъж с кръст на врата и тояга в ръка се беше надвесил над нещо като купчина черни парцали.

— О, това е наистина много любопитно — каза ми Стивън Барли. — Много се гордеем с него. Разбираш ли, този човек е преподавател от първите години на нашия колеж и забива сребърен кол в сърцето на един вампир.

Втренчих се в него, за миг изгубила дар слово.

— По онова време в Оксфорд е имало вампири? — попитах най-накрая.

— Представа си нямам — призна той с усмивка. — Но според преданието ранните учени от колежа защитавали местните села от вампири. Всъщност те събрали доста народни поверия за вампири, чудновати неща, можеш да ги прочетеш в Радклиф Камера отсреща. Според легендата първите учени даже не допускали окултни книги да влизат в колежа, затова ги съхранявали някъде навън, където падне, докато накрая ги събрали в Радклиф.

Внезапно си спомних за Роси и се зачудих дали е виждал тази старинна сбирка.

— Има ли начин да намерим имената на студентите от едно време... искам да кажа... може би... преди петдесет години... от този колеж? Последна година студенти?

— Разбира се — моят придружител ме погледна въпросително през дървената пейка. — Щом искаш, ще попитам старшия.

— А, няма нищо — усетих, че се изчервявам, проклятието на моето юношество. — Не е важно. А може ли... може ли да видя вампирските предания?

— Май обичаш ужасии, а? — той изглеждаше развеселен. — Няма кой знае какво за гледане, да знаеш — няколко старинни тома и куп книга с кожени подвързии. Но няма проблем. Първо ще отидем в университетската библиотека — тя не е за изпускане — и после ще те заведа в Камерата.

Библиотеката, разбира се, беше една от перлите на университета. От онзи невинен ден нататък успях да видя повечето от колежите, като някои от тях опознах съвсем отблизо, скитах се из библиотеките, параклисите и трапезариите им, четох лекции в аудиториите им, пих чай в преподавателските им кабинети. Без колебание мога да кажа, че не срещнах нищо по-красиво от онази първа библиотека, освен може би параклиса на колежа Магдалена с божествената му украса. Първо влязохме в читалня, обрамчена с витражи като висок терариум, където

студентите — редки, изкуствено гледани растения, седяха по бюрата, чиято възраст бе почти толкова почитена като на самия колеж. Причудливи лампи висяха от тавана, а грамадни глобуси от епохата на Хенри VIII се издигаха на специални пиедестали по ъглите. Стивън Барли ми показва безбройните томове на оригиналния Оксфордски речник на английския език по лавиците на една от стените; останалите бяха пълни с атласи кой от кой по-древен, със старинни благороднически родословия и трудове по английска история, с учебници по латински и гръцки от всяка епоха от съществуването на колежа. В средата на залата, върху гравирани барокови постаменти стоеше гигантска енциклопедия, а до входа на следващата читалня имаше стъклена кутия, в която видях потъмняла стара книга — Стивън каза, че била една от Гутенберговите библии. Над нас кръгъл тавански прозорец, подобен на окулусите във византийските църкви, пропускаше дълги слънчеви лъчи. Над главите ни пърхаха ята от гълъби. Прашните лъчи докосваха главите на студентите, плъзгаха се по дебелия пуловер и съсредоточените им лица, докато четяха и прелистваха страници по бюрата си. Това беше раят на учението и аз се помолих някога да приемат и мен.

Следващата читалня беше просторна зала с вътрешни балкони, виещи се стълби и високо разположени като в църква прозорци със старинни стъкла. Всяка налична стена беше покрита с книги отгоре до долу, от сводестия таван до каменния под. Видях хектари фино обработени кожени подвързии, цели редици голямоформатни книги, купища малки тъмночервени томчета от деветнайсети век. Какво, почудих се, можеше да съдържат толкова много книги? Дали щях да разбера нещо от тях? Пръстите ме сърбяха да сваля някой том от лавиците, но не смеех дори да ги пипна. Не бях сигурна дали съм в библиотека или в музей. Сигурно съм се оглеждала в явен захлас, защото изведнъж улових доволната усмивка на моя водач. Не е зле, нали? Май и ти си от книжните плъхове. Хайде тогава — тук видяхме най-хубавата част, сега да отидем в Камерата.

Яркият ден и шумните бързи коли ме подразниха още повече след тишината на библиотеката. Трябваше да им благодаря, обаче, за един неочакван подарък: докато се провирахме през уличното движение, Стивън ме хвана за ръка, за да е сигурен, че ще пресечем безопасно. Приличаше на властен батко, помислих си, но допирът на

неговата суха топла длан остави в моята гъделичкащо усещане, което не престана дълго след като той пусна ръката ми. Поглеждайки крадешком към веселия му профил с непроменено изражение, останах убедена, че посланието е протекло само в едната посока. На мен обаче и това ми стигаше.

Радклиф Камера, както знае всеки англофил, е един от великите шедьоври на английската архитектура — прекрасна, дивна, грандиозна кръгла кутия за книги. Единият ѝ край почти опира в улицата, но останалата част от сградата е обградена от обширна морава. Влязохме мълчаливо, макар че в центъра на внушителната кръгла зала се беше скупчила шумна група туристи. Стивън ми показваше най-забележителните детайли на сградата, която се изучава във всеки курс по английска архитектура и неизменно присъства във всеки пътеводител. Беше разкошно, емоционално място и аз не спирах да се оглеждам, мислейки си колко неподходящо е било тъкмо тук да скрият онези зловещи предания. Най-накрая той ме заведе до едно стълбище и се изкачихме на балкона.

— Насам — той тръгна към една врата в стената, която сякаш беше изрязана в грамадата от книги. — Тук има малка читалня. Влизал съм само веднъж, но мисля, че вампирската сбирка е тук.

Сумрачната стая наистина беше тясна, а и напълно тиха, скътана далеч от гласовете на туристите. Величествени томове обсипваха библиотечните рафтове с карамелените си на цвят подвързии, трошливи като древни кости. Сред тях се белееше човешки череп в малка позлатена стъкленица, сякаш за да засвидетелства страховития характер на колекцията. Стаичката беше толкова малка, че в средата ѝ оставаше място само за едно бюро, в което едва не се спънахме на влизане. Затова се озовахме и лице в лице с учения, който седеше зад бюрото, прелистваше старинен том и бързо си водеше записки в бележник. Беше блед човек с твърде изпито лице. Очите му бяха тъмни бездни, стреснати и припрени, но и погълнати от работата, от която вдигна поглед, за да види кой влиза. Беше баща ми.

ГЛАВА 23

В хаоса от линейки, полицейски коли и любопитни минувачи, който съпътстваше изнасянето на трупа на библиотекаря от улицата пред университетската библиотека, каза баща ми, аз стоях като вцепенен. Беше ужасно, немислимо, че животът и на най-неприятния човек може да приключи така ненадейно, но после веднага се сетих за Хелън. Наоколо бързо се трупаше голяма тълпа и аз се запровирах между хората да я търся. Усетих безкрайно облекчение, когато тя ме намери и ме побутна отзад по рамото с облечените си в ръкавици пръсти. Изглеждаше пребледняла, но спокойна. Беше стегнала шалчето около гърлото си, но аз потръпнах само при вида му върху гладката кожа на врата ѝ.

— Почаках няколко минути и те последвах надолу по стълбите — каза тя, като се надвигваше с врявата на тълпата. — Благодаря ти за помощта. Онзи беше животно. Ти се държа много смело.

С изненада видях колко мило може да бъде лицето ѝ, стига да пожелае.

— Всъщност ти се държа смело. А и те нарани — прошепнах. Постарах се да не соча към врата ѝ пред всички. — Той...?

— Да — отговори тя тихо. Инстинктивно се бяхме приближили един до друг, за да не би някой да подслуша разговора ни. — Когато ми налетя горе, ме ухапа по гърлото — за миг устните ѝ потрепериха, сякаш щеше да заплаче. — Не потече много кръв — нямаше време. Почти не боли.

— Но ти... — смотолевих аз невярващо.

— Не мисля, че ще се заразя — каза тя. — Почти не кървеше и затворих раната много добре.

— Да отидем ли в болница? — В момента щом изрекох тези думи, съжалих, отчасти и заради изпепеляващия поглед, който тя ми хвърли. — Или да се погрижим за раната? — Мисля, че си представях как лекуваме отравянето като след ухапване от змия. Болката по лицето ѝ изведнъж стегна сърцето ми. После си спомних как тя издаде тайната на картата. — А ти защо...?

— Знам какво те безпокои — прекъсна ме тя припряно със засилен акцент, — но не можах да измисля по-добра примамка за тази твар, а исках да видя реакцията му. Никога не бих му дала картата или каквато и да е друга информация. Наистина.

Подозрително я изучавах. Лицето ѝ беше сериозно, а устата ѝ беше стисната в сурова гримаса.

— Наистина ли?

— Имаш думата ми — простичко каза тя. — Освен това — саркастичната усмивка превзе израза на лицето ѝ — нямам навика даделя с другите онова, което може да остане само мое, а ти?

Не отговорих, но нещо в изражението ѝ успокои страховете ми.

— Реакцията му беше изключително интересна, нали?

Тя кимна:

— Каза, че някой трябвало да го вземе в гроба, но вместо това отвел Роси. Доста невероятно, но онзи очевидно знаеше нещо за местонахождението на моя... на твоя учител. Не мога да повярвам в тези дивотии за Drakulya, но може би някаква рядка окултна групировка е отвлякла Роси, нещо такова.

Беше мой ред да кимна, макар че бях по-склонен да вярвам от нея.

— Какво ще правиш сега? — попита тя любопитно, но безучастно.

Отговорът ми дойде неочаквано и за самия мен:

— Отивам в Истанбул. Сигурен съм, че там има поне един документ, който Роси не е успял да прегледа и там може би има сведения за гроб, вероятно за гроба на Дракула в Снаговското езеро.

Тя се разсмя.

— Защо не си уредиш една ваканция в прекрасната ми родна Румъния? Ще се промъкнеш в замъка на Дракула със сребърен кол в ръка или направо ще му отидеш на гости в Снагов. Чувала съм, че там е разкошно за пикник.

— Слушай — раздразнено подех аз, — знам, че всичко звучи съвсем фантастично, но аз съм длъжен да проследя всяка улика, която имам за изчезването на Роси. При това отлично знаеш, че един американски гражданин не може току-така да влезе оттатък Желязната завеса само за да потърси някого. — Моята лоялност явно я позасрами, защото не ми отговори. — Ще те попитам нещо. На излизане от

църквата каза, че майка ти би могла да знае нещо за търсенията на Роси по следите на Дракула. Какво имаше предвид?

— Просто когато двамата се срещнали, той споделил, че е в Румъния да проучи легендата за Дракула, а пък тя самата твърдо вярва в преданието. Може би знае повече, отколкото ми е казвала — но не съм сигурна. Тя не обича да говори за това, а аз захранвам интереса си към моя любим старец по научни пътища, а не в лоното на семейството. Трябваше да я разпитам по-подробно за преживелиците ѝ.

— Необясним пропуск за антрополог — натъртих заядливо. Вече вярвах, че тя е на моя страна и с облекчението се надигна и ядът ми. Лицето ѝ светна развеселено.

— Едно на нула за тебе, Шерлок. Щом я видя, ще я питам.

— И кога ще е това?

— След някоя и друга година, предполагам. Безценната ми виза не ми позволява да прескачам безгрижно напред-назад между Изтока и Запада.

— Не ѝ ли се обаждаш, не си ли пишете?

Тя се впери поглед в мен.

— Колко сте наивни вие, западниците — каза най-накрая, — мислиш ли, че тя има телефон? Сигурен ли си, че писмата ми не се отварят и изчитат без изключение?

Замълчах засрамено.

— Какъв е този документ, който толкова искаш да видиш, Шерлок? — попита тя. — Някаква библиография, нещо за Ордена на дракона? Забелязах го на последното листче от бележките му. Единственото, което не беше описал подробно. Това ли искаш да откриеш?

Беше се досетила, естествено. Интелектуалните ѝ способности вече ми се виждаха свръхестествени и за кратко се размечтах какви беседи бихме водили при по-благоприятни обстоятелства. От друга страна, не ми харесваше, че взе толкова много да знае.

— Защо се интересуваш? — сопнах се аз. — Заради твоето проучване ли?

— Разбира се — каза тя рязко. — Ще ми се обадиш ли, когато се върнеш?

Изведнъж умората ме завладя.

— Когато се върна ли? Дори не знам къде отивам, камо ли кога ще се върна. Може би вампирът ще поразии и мен, когато стигна където трябва, където и да е това.

Не исках да прозвучи иронично, но докато изричах тези думи, сам почувствах необичайното в цялата ситуация; стоя си аз на тротоара пред библиотеката, както стотици пъти досега, само че този път обсъждам вампири — като че ли вярвам в тях — с румънска антроположка, докато двамата наблюдаваме гъмжилото от шофьори на линейки и полицаи край мястото на фаталното произшествие, в което поне косвено и аз бях замесен. Опитах се да отместя поглед от тежките им занимания. Хрумна ми, че не е зле незабавно да се измъквам оттук, но без да се издавам, че бързам. Точно сега не биваше да попадам в полицията, дори и само за няколко часа разпит. Чакаше ме огромна работа, при това нетърпяща отлагане — трябваше да си извадя виза за Турция, за която сигурно се ходеше до Ню Йорк, да си купя самолетен билет, както и да оставя на сигурно място вкъщи копия от цялата информация, с която разполагах. Този семестър няха часове, слава Богу, но ще трябва все пак да представя във факултета някакво извинение за отсъствията си и да измисля обяснение за родителите си, за да не ги тревожа.

Обърнах се към Хелън.

— Мис Роси — казах аз, — ако умееш да пазиш тайна, обещавам да ти се обадя веднага щом се върна. Има ли още нещо, което можеш да ми разкажеш? Да се сещаш как бих могъл да се свържа с майка ти, преди да тръгна?

— Самата аз не мога да се свържа с нея другояче, освен по пощата — отвърна тя сухо. — Освен това тя не знае английски. Когато се прибера у дома след две години, ще я попитам лично.

Въздъхнах. След две години щеше да е твърде късно, невероятно късно. Вече усещах тревога от предстоящата раздяла със своенравната ми придружителка от последните дни — всъщност часове — единственият човек освен мен, който знаеше истинската причина за изчезването на Роси. Предстоеше ми да се озова сам-самичък в страна, за която доскоро не се бях и сещал. Обаче друг път нямаше. Протегнах ръка.

— Мис Роси, благодаря за търпението към безобидния лунатик. Ако се върна жив и здрав, непременно ще ти се обадя... искам да кажа,

евентуално... ако успея да върна баща ти жив и здрав...

Тя махна неопределено с ръкавица, като че ли изобщо не я интересуваше дали Роси ще се върне жив и здрав, но после пое ръката ми и сърдечно я разтърси. Имах чувството, че здравето ѝ ръкостискане е последният ми допир с нормалния свят.

— Довиждане — каза тя. — Всичко добро и късмет в търсенето. Тя се обърна и потъна в тълпата, а шофьорите вече затваряха вратите на линейките. Аз също се обърнах и заслизах по стълбите към площада. Бях се отдалечил на трийсетина метра от библиотеката, когато спрях и погледнах назад с надежда да зърна тъмния ѝ силует сред зяпачите. За моя изненада тя бързаше към мен и почти ме беше настигнала. В миг застана до мен и видях, че бузите ѝ се бяха зачервили до рубинено. Лицето ѝ имаше настойчиво изражение.

— Мислех си — каза тя и спря. Явно трябваше да си поеме дъх. — Това засяга и моя живот, повече от всяко друго нещо. — Погледът ѝ беше прям, предизвикателен. — Не съм сигурна как да постъпя, но мисля, че ще дойда с теб.

ГЛАВА 24

Баща ми си беше приготвил отлично оправдание за въпроса какво прави сред оксфордската вампирска колекция, вместо да е на преговори. Срещата била отменена, обясни той, докато се ръкуваше със Стивън Барли с обичайната си любезност. Тук го довяли, каза баща ми, стари призрази — после млъкна, едва не прехапа устни и започна отново. Търсел малко тишина и спокойствие (това несъмнено беше така). Ясно се долавяше, че беше благодарен за присъствието на Стивън, за стройната му висока фигура, за прациящото от здраве тяло във вълнения пуловер. В края на краищата, какво щеше да ми каже, ако се бях появила сама? Как щеше да ми обясни, как щеше да успее така небрежно да затвори тома, на който сега бе положил ръка? Не знаеше, но и без това беше късно — бях успяла да прочета заглавието на главата, отпечатало върху дебелия хартия с цвят на слонова кост: *Vampires de Provence et des Pyrénées*.

Тази нощ спях неспокойно в балдахиновото си легло в къщата на колежкия преподавател и през час-два се будех от странни сънища. Веднъж ми се стори, че виждам светлина между вратата на банята, която се намираше точно между моята стая и спалнята на баща ми, и се поуспокоих. Понякога обаче усещането, че той не спи, че тихо върши нещо в съседната стая, ме откъсваше от спокойствието на почивката. Призори, когато кремъчносивата мъглица изсветля през мрежестите завеси, аз се събудих за последно.

Този път ме събуди тишината. Всичко беше прекалено неподвижно — смътните очертания на дърветата в двора (надникнах през края на завесите), големият скрин до леглото ми и най-вече стаята на баща ми от другата страна на вратата. Не че очаквах да е буден по това време; най-вероятно още спеше — може би дори леко похъркваше, ако лежеше по гръб — в опит да изличи грижите на вчерашния ден, да отдалечи във времето изтощителния график от речи, семинари и беседи, който го очакваше. Когато пътувахме заедно,

обикновено приятелски потропваше на вратата ми чак след като и аз се събудех, подканяйки ме да побързам, за да слезем заедно на закуска.

Тази сутрин тишината необяснимо ме потискаше и аз изпълзах от огромното си легло, облякох се и метнах хавлия на рамото си. Смятах да се измия в банята и оттам да се послушам за съненото дишане на баща ми. Леко почуках на вратата на банята, за да се уверя, че не е вече вътре. Когато се изправих пред огледалото и изтрих лицето си, тишината стана още по-дълбока. Залепих ухо на вратата му. Явно здраво спеше. Би било безсърдечно да прекъсвам заслужената му почивка, но паниката вече пълзеше по крайниците ми. Леко потропах. Отвътре нищо не мръдна. От години бяхме свикнали да зачитаме правото на другия да остане сам, но сега, в сивия утринен светлик в прозорчето на банята, аз натиснах дръжката на вратата.

Тежките завеси в спалнята на баща ми още бяха спуснати, затова ми трябваша няколко секунди, за да различа неясните очертания на мебелите и картините. От тишината кожата на гърба ми настръхна. Пристъпих към леглото и го повиках. Отблизо се виждаше, че креватът е гладко опънат, мрачен в затъмнената стая. Спалнята беше празна. Издишах стаения си дъх. Беше излязъл, сигурно се разхождаше сам — имаше нужда от усамотение и размисъл. Нещо обаче ме накара да светна настолната лампа и да се огледам по-внимателно. В светлия кръг на лампата забелязах бележка, адресирана до мен, а до нея два предмета, които ме сепнаха — малко сребърно кръстче на здрава верижка и глава пресен чесън. Голата действителност на вещите сви стомаха ми още преди да прочета думите на баща ми.

Скъпа моя дъще,

Ужасно съжалявам, че се наложи така да те изненадам, но неочаквано ме извикаха по важни дела и не исках да те притеснявам посред нощ. Надявам се, че ще отсъствам само няколко дни. Разбрал съм се с мастър Джеймс да уреди прибирането ти у дома, като ще те придружава нашият млад приятел Стивън Барли. Дали са му право да отсъства два дни от лекции и тази вечер ще те изпрати до Амстердам. Исках мисис Клей да дойде да те вземе, но сестра ѝ е болна и тя пак се е прибрала в

Ливърпул. Ще направи всичко възможно да се върне у дома заедно с теб довечера. Така или иначе, ти си в сигурни ръце и вярвам, че си достатъчно разумна да се грижиш добре за себе си. Не се тревожи за мен. Работата е поверителна, но ще се върна у дома колкото е възможно по-скоро и тогава всичко ще ти обясня. Междувременно, от сърце те моля да не сваляш кръстчето от врата си и винаги да носиш чесън в джобовете си. Знаеш, че никога не съм ти налагал нито религии, нито суеверия, тъй като самият аз не вярвам. Със злото обаче трябва да се борим с неговите средства, а ти вече си разбрала за какво става въпрос. От дъното на бащиното си сърце те умолявам да послушаш този съвет.

Писмото беше подписано с обич, но се виждаше, че е писано набързо. Сърцето ми заби силно. Бързо окачих верижката на врата си и разкъсах главата чесън, за да я разделя между джобовете на роклята си. Съвсем в татковия стил — помислих си аз, докато се оглеждах из празната стая — оправил е леглото си безупречно дори и в безшумната припряност на среднощното си заминаване. Но защо е било необходимо да бърза? Каквато и да е задачата му, едва ли е обикновена дипломатическа мисия, защото щеше да го напише в бележката си. Често го викаха по спешност; случвало се е да потегли почти без предупреждение, за да урежда някаква криза на другия край на Европа, но винаги ми е казвал къде отива. Този път ускореният ритъм на сърцето ми подсказваше, че не беше заминал по работа. Освен това тази седмица трябваше да е в Оксфорд, за да чете лекции и да участва в семинари. Той никога не би се отметнал от задълженията си с лека ръка.

Не. Изчезването му явно имаше нещо общо с напрегнатото му държане напоследък — сега разбрах, че през цялото време съм се страхувала от този момент. А и вчерашната картина в Радклиф Камера — баща ми, потънал във... всъщност какво четеше той? И къде, къде беше отишъл? Къде без мен? За пръв път през целия си съзнателен живот, през годините, в които баща ми ме беше пазил от самотата на живота без майка, без братя и сестри, без родина, през всичките

години, в които той ми беше и баща, и майка — за пръв път се почувствах като сираче.

* * *

Старшият преподавател беше много мил, когато се появих в кабинета му, стиснала стегнатия си куфар и праметнала яке през ръка. Обясних му, че спокойно мога да се прибера сама. Уверих го, че съм му благодарна за предложението да прати с мен някого от студентите за придружител — просто да прекосим Ламанша — и че няма да забравя добрината му. В този миг усетих бодване в сърцето, малко, но осезаемо бодване на разочарование — колко приятно би било еднодневното ми пътуване, ако Стивън Барли се усмихваше от отсрещната седалка на влака! Но така трябваше. Щях без проблеми да се прибера у дома само за няколко часа, повторих аз, докато се мъчех да потисна внезапно изникналата в ума ми картина на червен мраморен фонтан с мелодично ромоляща вода от страх, че този мило усмихнат човек може да види картината изписана по лицето ми. Скоро ще съм на сигурно място у дома и бих могла да му се обадя, за да е спокоен. Освен това, добавих за кой ли път, баща ми ще се прибере само след няколко дни.

Мастър Джеймс бил убеден, че съм способна да пътувам сама; нямало съмнение, че съм напълно самостоятелна девойка. Просто не можел — той ми отправи още по-мила усмивка — просто не можел да отстъпи от думата, която дал на баща ми, а двамата били стари приятели. Аз съм била най-драгоценното съкровище на баща си, затова не можел да ме остави беззащитна. Не го правел заради мен, изобщо, това да ми е ясно, а заради баща ми — да сме му доставели това удоволствие. Стивън Барли се материализира преди да успея пак да отворя уста или да осмисля напълно новината, че старшият преподавател е стар приятел на баща ми, докато аз си мислех, че преди два дни се видяха за пръв път. Нямах време да обмисля това несъответствие; Стивън стоеше до мен като мой стар приятел, стискаше чанта и яке съвсем като мен и аз просто не успях истински да съжаля, че го виждам. Съжалявах за обиколката, която той щеше да ме принуди да направя, но не се терзаех толкова много, както би трябвало. Нямах как да не се зарадвам на широката му непринудена усмивка,

да не се засмея на неговото Добре че си ти, измъкна ме от бая работа! Мастър Джеймс беше по-сериозен.

— И тази работа е важна, моето момче — каза му той. — Искам да ми се обадиш от Амстердам веднага щом пристигнете и да говориш с икономката. Ето ти пари за билети и храна, а ти ще ми донесеш касови бележки.

Лешниковите му очи просветнаха закачливо.

— Не че не може да си купиш някой и друг холандски шоколад на гарата. Донеси и на мен един. Не е хубав като белгийския, но ще свърши работа. Хайде, изчезвайте сега и умната!

После тържествено се ръкува с мен и ми подаде визитката си.

— Довиждане, миличка. Когато и ти опреш до университета, ела при нас.

Пред кабинета Стивън взе куфара ми.

— Хайде да тръгваме. Имаме билети за десет и половина, но не пречи да отидем и по-рано.

Мастър Джеймс и баща ми се бяха погрижили и за най-малкото нещо, забелязах аз и се почудих от какви ли други вериги ще трябва да се измъквам въщи. Сега обаче имах друга задача.

— Стивън? — подех аз.

— Викай ми Барли — засмя се той. — Всички ми казват така и толкова съм свикнал, че направо настръхвам, като чуя първото си име.

— Добре — и днес усмивката му беше заразителна, както обикновено. — Барли, аз... може ли да те помоля за нещо, преди да тръгнем? — той кимна. — Искам още веднъж да отида в Камерата.

Беше толкова прекрасна, а и... искам да видя вампирската сбирка. Изобщо не успях да я погледна.

Той изпъшка.

— Веднага разбрах, че си падаш по страхотии. Явно целият ви род е такъв.

— Така си е — усетих, че се изчервявам.

— Добре де. Отиваме да погледнем набързо, но после ще бягаме. Мастър Джеймс ще прониже моето сърце с кол, ако изпуснем влака.

Камерата тази сутрин беше тиха, почти празна и ние бързо се качихме по излъсканото стълбище до злокобната стаичка, където предния ден бяхме изненадали баща ми. Когато влязохме, преглътнах

напиращите си сълзи — само часове по-рано баща ми седеше тук, гледайки странно и отвлечено, а сега дори не знаех къде е.

Помнех точното място на рафта, където небрежно бе оставил книгата, докато си говорехме. Трябваше да е точно под стъкленницата с черепа, отляво. Прокарах пръст по лавицата. Барли стоеше край мен (в теснотията беше невъзможно да не стоим един до друг, затова ми се искаше да излезе на балкона) и ме наблюдаваше с нескрито любопитство. Мястото, където трябваше да открия книгата, зееше като липсващ зъб. Замръзнах — баща ми никога, ама никога не би откраднал книга, но тогава кой я е взел? След секунда обаче забелязах същия том една педя встрани. Някой очевидно я беше преместил след последното ми влизане тук. Дали баща ми не се беше връщал отново? Или някой друг я е смъквал от рафта? Подозрително се озърнах към черепа в стъкленницата, но той ми отвърна с празен анатомичен поглед. После, много внимателно, свалих книгата — ето я голямата, сиво-кафява подвързия с черната копринена лента разделител, която се подаваше от горния край. Положих книгата на бюрото и прочетох корицата: *Vampires du Moyen Age, Baron de Hejduke, Bucarest, 1886.*

— За какво ти са тези зловеци дивотии? — Барли надничаше над рамото ми.

— Съчинение за училище — измърморих аз. Книгата беше разделена на глави, точно както си спомнях: *Vampires de la Toscane, Vampires de la Normandie* и така нататък. Накрая намерих нужната глава: *Vampires de Provence et des Pyréénées.* О, Господи, дали френският ми щеше да издържи този изпит? Барли вече поглеждаше часовника си. Пръстът ми пробяга по страницата, но внимавах да не докосна великолепия печат по хартията с цвят на слонова кост. *Vampires dans les villages de Provence...* Какво ли е търсил баща ми? Той четеше първата страница на тази глава. *I y a aussi une legende...* Наведох се по-близо.

Оттогава много пъти ми се е случвало да изпитам онова, което за пръв път усетих там. Дотогава досегът ми с писания френски беше напълно учебен, почти като математическа задача. Когато усвоих нов израз, той се превръщаше в прост трамплин към следващото упражнение. Никога не бях усещала тръпката на разбирането, която се предава от думата към ума и към сърцето, не знаех как чуждият език може да се движи и огъва, да плува в пълнокръвното си съществуване

пред твоите очи, не бях изпитвала дивия скок на смисъла, мигновената радостна поява на значението, начина, по който напечатаните тела на думите излъчваха потоци топлина и светлина. Оттогава преживях този момент на истината и с други езици — немски, руски, латински, гръцки, за кратко и със санскрит.

Онзи първи път обаче беше откровение. Il y a aussi une legende, прошепнах аз и Барли се наведе и също се зачете. Той превеждаше на глас, но умът ми вече бе разбрал значението: Според една от легендите Дракула, най-благородният и опасният сред вампирите, добил своето могъщество не във Влахия, а благодарение на ереста в манастира „Сен Матийо“ в Източните Пиренеи, бенедиктинска обител, основана през 1000-то лето Господне.

— Какво всъщност е това? — попита Барли.

— Съчинение за училище — повторих аз, но очите ни се срещнаха над книгата и той ме гледаше, като че ли ме вижда за пръв път. — Бива ли те с френския? — попитах стеснително.

— Разбира се — той се усмихна и пак се наведе над страницата — Твърди се, че Дракула посещавал манастира на всеки шестнайсет години, за да отдаде почит на корените си и да почерпи нови сили от онзи извор, който му позволил да оживее в смъртта.

— Продължавай, моля те — здраво се хванах за ръба на масата.

— Добре — отвърна той. — Според изчисленията на брат Пиер дьо Прованс от началото на XVII в. Дракула посещава „Сен Матийо“ във втората четвърт на луната през месец май.

— А сега каква е луната? — прошепнах аз, но и Барли не знаеше.

Книгата повече не споменаваше Сен Матийо; останалите страници преразказваха някакъв документ, открит в църква в Перпинян, за смут сред овцете и козите в района през 1428 г.; не беше ясно дали според автора свещеник проблемите са се дължали на вампири или на крадци на добитък.

— Удивителна история — отбеляза Барли. — У вас това ли четете за удоволствие? Интересуват ли те вампирите в Кипър?

Нищо повече в книгата не изглеждаше свързано с моите цели, затова когато Барли отново погледна към часовника си, аз със съжаление се откъснах от примамливата стена от книги.

— Е, беше забавно — каза Барли, докато слизахме по стълбите. — Странно момиче си ти. — Не можех да преценя какво искаше да

каже, но се надявах да е комплимент.

Във влака Барли ме разсмиваше с разкази за състудентите си, все отворковци и техните жертви, а после пренесе куфара ми на кораба, с който щяхме да прекосим гъстите като масло сиви води на Ламанша. Беше ясен и хладен ден, затова седнахме на завет на вътрешните пластмасови седалки.

— В сесия не спя много — осведоми ме Барли и моментално заспа, отпуснал глава върху якето, което сви на топка върху рамото си.

Нямах нищо против да поспи час-два, защото имах много неща да обмисля — някои практически, други научни. Най-належащият ми проблем не бяха исторически събития, а мисис Клей. Несъмнено тя щеше да ни очаква в коридора на амстердамската ни къща, изпълнена с неясни страхове за баща ми и за мен. Присъствието ѝ щеше да ме задържи въщи поне през нощта и ако не се върнех след училище на следващия ден, тя щеше да тръгне по следите ми като глутница вълци и вероятно щеше да помъкне със себе си и половината личен състав на амстердамската полиция. Освен това и Барли. Хвърлих едно око към спящата му физиономия отсреща; той похъркваше в якето си. Утре Барли щеше да потегли към ферибота точно когато аз тръгвах за училище, така че трябваше да внимавам да не се засечем по пътя.

Когато пристигнахме, мисис Клей наистина беше у дома. Барли стоеше до мен на прага, докато ровех за ключовете си; беше извил глава и с възхищение разглеждаше старите търговски къщи и блестящите канали — Прелест! И тези рембрандовски лица по улиците! Когато мисис Клей внезапно отвори вратата и ме въведе вътре, той за малко да не ни последва. За моя радост възпитанието му взе връх. Докато двамата с мисис Клей изчезнаха в кухнята да се обадят на мастър Джеймс, аз на бегом се качих на горния етаж, като им извиках, че отивам да се измия. Всъщност — само мисълта за това деяние караше сърцето ми да бие тежко във виновен ритъм — смятах незабавно да претърся бастиона на баща ми. По-късно щях да измисля как да се справя с мисис Клей и Барли. Сега трябваше да открия онова, което той несъмнено беше скрил тук.

Нашата градска къща, строена през 1620 г., имаше три спални на втория етаж, тесни помещения с тъмни греди по тавана, които баща ми

обожаваше, защото по думите му сякаш още носели духа на работливите и непретенциозни хора, обитавали къщата в първите дни от построяването ѝ. Неговата спалня беше най-широка, обзаведена с възхитителни холандски мебели от всякакви епохи. Беше съчетал спартанското обзавеждане с турски килим и стенни пана над леглото, с миниатюрна скица от Ван Гог и дванайсет медни тигана от френска селска къща — наредени като на изложба на стената срещу прозореца и отразяващи проблясъците светлина от отсрещния канал. Сега разбирам каква забележителна стая беше, не само заради еkleктичния вкус на подредбата ѝ, но и заради монашеската ѝ простота. Нямаше нито една книга; всички бяха подредени в библиотеката на долния етаж. На облегалката на стола от седемнайсети век никога не висяха дрехи; тъмното бюро не се загрозяваше с оставени вестници. Нямаше телефон, нито дори часовник — баща ми и без това се будеше в ранни зори. Беше изчистено пространство за живот, стая за спане, събуждане и може би молитва — макар че не можех да позная дали някой се молеше там — както когато е била съвсем нова. Обичах тази стая, но рядко влизах там.

Сега се промъкнах тихо като крадец, затворих вратата и отворих бюрото. Чувствах се ужасно, все едно разбивах ковчег, но продължих да ровя из рафтчетата и да измъквам всичко от чекмеджетата, като обаче внимавах да връщам всяка вещ на мястото ѝ — писма от приятели, чудесни писалки, листове хартия с монограм. Накрая пръстите ми напипаха запечатан пакет. Най-безсрамно разкъсах опаковката и първото, което видях, беше бележка до мен със съвета да прочета приложените писма само ако баща ми ненадейно почине или изчезне безследно. Значи затова съм го виждала да пише нощ след нощ, затова прикриваше листовите с една ръка, когато се приближавах? Алчно грабнах пакета, затворих бюрото и отнесох плячката в собствената си стая, като се заслушвах за стъпките на мисис Клей по стълбите.

Пакетът беше пълен с писма, всяко прилежно сгънато в плик и адресирано до мен на сегашния ни адрес, като че ли е смятал да ми ги прати по пощата едно по едно от друго неизвестно място. Постарах се да не наруша последователността им — ех, май неусетно бях научила някои неща — и внимателно разгънах първото. Носеше дата отпреди шест месеца и започваше не просто с думи, а с вик от дъното на

душата му. Скъпа моя дъще — почеркът му се размазваше пред очите ми, — ако четеш тези редове, прости ми. Тръгнал съм да търся майка ти.

ВТОРА ЧАСТ

Къде бях попаднал? Що за хора бяха това? В каква ли авантюра се бях впуснал?... Разтърках очи и се оципах да проверя дали не сънувам. Всичко беше като в кошмар и се надявах внезапно да се събудя и да се окажа у дома, където зората едва се процежда през прозорците, както понякога ми се е случвало на сутринта след изнурителен ден. Плътта ми обаче усети оципването, а очите ми не сънуваха. Бях напълно буден, в Карпатите. Не ми оставаше нищо друго, освен да се заредя с търпение и да изчакам утрото.

Брам Стокър,
Дракула, 1897

ГЛАВА 25

Амстердамската гара ми беше добре позната — бях минавала оттам десетки пъти. Никога обаче не бях попадала там сама. Изобщо никъде не бях пътувала сама и докато седях на една пейка и чаках сутрешния експрес за Париж, усетих как пулсът ми се ускорява, но не само от тревога за баща ми — цялото ми същество се наслаждаваше на първия си миг пълна свобода. Мисис Клей миеше чиниите от закуска и мислеше, че отивам на училище. Барли, надлежно изпратен на кея да чака ферибота, също мислеше, че отивам на училище. Съжалявах, че трябва да измамя милата, досадна мисис Клей и още повече съжалявах, че се разделям с Барли, който пред къщи с неочаквана галантност ми целуна ръка и ми подари един от шоколадите си, макар да му напомних, че за мен не е проблем да си купя холандски лакомства винаги щом поискам. Мислех си, че може да му напиша писмо, когато цялата тази бъркотия приключи — но това бяха далечни планове.

Засега около мен блестеше, искреше и танцуваше амстердамското утро. Дори и тази сутрин разходката край каналите от дома до гарата, ароматът на току-що изпечен хляб и влажният мирис на каналите, не особено елегантното, но спретнато множество наоколо ми поддействаха успокоително. На пейка на гарата прегледах багажа си: малко дрехи, писмата на баща ми, хляб, сирене и кутийки сок от кухнята. Бях плякосала и богатата кухненска касичка за пазаруване — след една беля можех да направя и дваисет, — за да попълня запасите в портмонето си. Така мисис Клей щеше още по-бързо да се досети какво става, но нямах избор — не можех да чакам, докато банките отворят, за да изтегля пари от дребните си детски спестявания. Бях взела топъл пуловер и яке, паспорта, книга за дългото пътуване с влака и джобния френски речник.

Бях откраднала и още нещо. От гостната взех сребърен нож, който стоеше в шкафа със скъпи предмети сред останалите сувенири от първите далечни дипломатически мисии на баща ми, от пътуванията, които съпътстваха ранните му опити да основе

фондацията си. Тогава бях много малка, за да го придружавам, и той ме оставяше в Съединените щати при различни роднини. Ножът беше страховито наточен, с богато гравирана дръжка. Лежеше в кания, също пищно украсена. Беше единственото оръжие, което бях виждала в дома ни — баща ми мразеше пушки, а колекционерският му вкус не включваше мечове и бойни брадви. Нямах представа как бих могла да се защита с малкото острие, но мисълта, че е в чантата ми, ми вдъхваше увереност.

Когато експресът дойде, гарата вече беше пълна с народ. Тогава усетих, както винаги оттогава, че независимо в какво отчайващо положение е изпаднал човек, няма по-голяма радост от пристигането на влака — особено европейски влак и най-вече европейски влак, чийто маршрут води на юг. Чух свирката на някой от парните локомотиви, които щяха да прекосят за последен път Алпите преди да ги бракуват. Качих се, стиснала училищната си чанта, почти усмихната. Очаквах ме дълги часове, но щяха да ми трябват — не за да чета книжки, а за да проуча скъпоценните писма на баща ми. Убедена бях, че съм поела във вярната посока, но трябваше да прочета защо е така.

Намерих си празно купе и дръпнах перденцата към пътеката с надеждата да остана сама. След малко жена на средна възраст със синьо палто и шапка влезе при мен, усмихна ми се и седна сред купчина холандски списания. В удобния си ъгъл наблюдавах редящите се през прозореца гледки от стария град, а после от зелените предградия, и разгърнах първото от писмата на баща ми. Вече бях научила встъпителните му изречения наизуст, виждах и насън разтърсващите форми на думите, стряскащите дата и място, бързия, стегнат почерк.

Скъпа моя дъще,

Ако четеш тези редове, прости ми. Тръгнал съм да търся майка ти. От години смятах, че е мъртва, но сега не съм сигурен.

Тази несигурност е по-тежка и от скръбта, както може би един ден ще разбереш; тя измъчва сърцето ми ден и нощ. Никога не съм ти разказвал за нея, това беше моята

слабост, знам, но историята ни е прекалено мъчителна и не бих могъл просто така да ти я предам. Винаги съм възнамерявал постепенно да ти я разкажа, докато растеш, така че да ме разбереш по-добре и да не се уплашиш до смърт — макар че, като казвам това, самият аз съм ужасно уплашен и страхът никога не ме напуска, така че в случая това се оказва най-слабото ми оправдание.

През последните няколко месеца се опитвах да компенсирам своята слабост, като малко по малко ти разказвам каквото мога за своето минало, и смятах постепенно да въведа в разказа и майка ти, макар че всъщност тя нахлу в живота ми твърде внезапно. Сега се страхувам, че няма да успея да ти кажа всичко, което трябва да знаеш за своето наследство, преди гласът ми да угасне — буквално, защото няма да имам възможност да си говоря с теб или защото ще стане жертва на моите мълчания.

Описах ти част от живота си в последната година на университета, преди да се родиш, и ти разказах необикновените обстоятелства около изчезването на моя научен ръководител след изповедта му пред мен. Казах ти и как срещнах една млада жена, наречена Хелън, която също като мен, дори може би повече от мен се интересуваше да открием професор Роси. При всяка възможност да се усамотим на тихо място се опитвах да ти разказвам все повече и повече от историята, но сега мисля, че трябва да запиша останалата част, да я поверя на вярната хартия. Ако ти се налага да я четеш, вместо да слушаш как ти я разказвам из скалисти върхове или смълчани пиащи, в тихи пристанища или по удобни кафенета, то вината ще е моя, че не съм успял да разкажа всичко достатъчно бързо или навреме.

Докато записвам всичко това, погледът ми се рее навън над светлините на стария пристан — а ти спиш в съседната стая, спокойна и невинна. Уморен съм от работния делник, уморен съм само при мисълта, че трябва да започна това дълго повествование — тъжно задължение,

злополучна предпазна мярка. Чувствам, че имам на разположение няколко седмици, може би месеци, през които ще мога да продължа разказа си лично, затова няма да повтарям тук онези случки, които вече съм успял да ти опиша по време на екскурзиите ни в толкова много страни. Отвъд тази отсечка от времето — седмици или месеци, — вече не съм сигурен. Писмата са моята застраховка срещу твоята самота. В най-лошия случай ще наследиш къщата ми, парите ми, мебелите и книгите, но без капка съмнение вярвам, че ще цениш страниците, които сега държа в ръце, повече от всяка друга вещ, защото те съдържат и твоето минало, твоята история.

Защо не ти разкрих всички тези факти с един удар, за да сложа точка, за да знаеш всичко? Отговорът отново се крие в собствената ми слабост, но и в истината, че съкратената версия наистина би представлявала тъкмо удар. Не бих могъл да ти причиня такава болка, дори и ако тя ще е само частичка от моята. Нещо повече, може би ти нямаше да ми повярваш напълно, ако бях разкрил всичко от раз, както аз не успях съвсем да повярвам на моя учител Роси, докато не проследих целия път на неговите спомени. И накрая, кой разказ може да се сведе само до фактическите обстоятелства? Затова разказвах историята си стъпка по стъпка. Сега трябва да рискувам и да отгатна докъде ще съм успял да стигна, преди тези писма да попаднат в ръцете ти.

Догодката на баща ми не беше съвсем точна и разказът му започваше случка или две след историите, които вече знаех. Може би никога нямаше да чуя отговора му на изненадващото предложение на Хелън Роси да се включи в търсенията му, мислех си тъжно, нито да разбере интригуващите подробности от пътуването им от Нова Англия до Истанбул. Как, чудех се, са успели да се оправят с всички документи, да преодолеят пречките на обтегнатите политически отношения, да получат визи, да минат през митниците? Дали баща ми е излъгал родителите си, мили и разумни бостънци, за внезапното си

заминаване? Дали двамата с Хелън веднага са тръгнали за Ню Йорк, както той искаше? В една и съща стая ли са спали в хотела? Юношеският ми ум беше безсилен пред загадката, но и не можеше да спре да размишлява върху нея. Трябваше да се задоволя с представата за двамата като герои от някой филм от тяхната младост — Хелън е дискретно скрита под завивките на двойното легло, баща ми е заспал в неудобна поза и без обувки — но с всички дрехи — на някой стол с висока облегалка, а през прозореца с непочтена подкана примигват светлините на Таймс Скуеър.

Шест дни след изчезването на Роси, в една мъглива делнична вечер отлетяхме от летище Айдълуайлд за Истанбул с прекачване във Франкфурт. Вторият самолет се приземи на следващата сутрин и излязохме от летището с цялото стадо туристи. Дотогава бях ходил в Западна Европа два пъти, но вече ми се струваше, че това са били кратки екскурзии до друга планета — Турция през 1954 г. беше един съвсем различен свят, много по-различен, отколкото днес. Седях свит в неудобната самолетна седалка и бършех лицето си със затоплена кърпа, а само миг по-късно вече стояхме на също толкова топлата писта, край нас прелитаха непознати миризми и прах, а на опашката пред нас се вееше кърпата на един арабин — и все ми се вреше в устата. Хелън не спря да се смее до мен, като гледаше изумлението ми. В самолета беше сресала косата си и си беше сложила червило и изглеждаше забележително свежа след теснотията на изминалата нощ. На врата си носеше шалче; още не бях видял какво има отдолу, но не смеех да я помоля да го свали. „Добре дошъл в широкия свят, янки“, каза тя усмихнато. Този път обичайната ѝ гримаса беше изместена от истинска усмивка.

Удивлението ми нарасна, докато таксито ни откарваше надолу към града. Не знам какво точно бях очаквал от Истанбул — може би нищо, понеже нямах много време да се подготвя за пътуването, — но красотата на този град ме остави без дъх. Атмосферата на „Хиляда и една нощ“ беше така осезаема, че дори и автомобилните клаксони и облечените в западни костюми бизнесмени не можеха да я разсеят. Помислих си, че първият град на това място — Константинопол, столицата на Византия и първа столица на християнския Рим, трябва

да е бил изумително великолепен — съюз на бляскавото римско изобилие и раннохристиянския мистицизъм. Докато намерим свободни стаи в стария квартал „Султан Ахмед“, вече бях зашеметен от гледката на десетките джамии и минарета, на пазарите, окичени с фини платове, и дори от един кратък миг, в който зърнах многокуполната четирирога „Айя София“, чийто могъщ силует властваше над полуострова.

Хелън също не беше идвала тук и изучаваше всичко мълчаливо и съсредоточено, като само веднъж се обърна към мен в таксито, за да сподели колко странно било усещането да види извора — мисля, че това беше думата ѝ — на Османската империя, чиито многобройни следи още се срещаха из нейната родина. Това щеше да се превърне в главната тема на тукашните ни разговори — кратките ѝ, проникновени забележки за всичко, което вече ѝ беше познато: турските имена, салатата от краставици в един открит ресторант, островърхата арка на прозорците. Ефектът върху мен беше особен — като че ли удвояваше впечатленията ми, така че едновременно виждах и Истанбул, и Румъния, и докато помежду ни бавно се надигаше въпросът трябва ли да отидем и в самата Румъния, аз имах чувството, че вече се разхождам там, воден от спомените за миналото такива, каквито ги виждах през очите на Хелън. Но аз се отклонявам — това е по-късен епизод от моята история.

Холът на нашата хазайка беше прохладен след ярките и прашни улици. С благодарност потънах в един от столовете и оставих Хелън да запази две стаи на своя отличен въпреки странното произношение френски. Хазайката — арменка, която харесваше пътниците и очевидно беше научила езиците им, не беше чувала за хотела, където навремето е нощувал Роси. Може би отдавна бе изчезнал.

Хелън обича да урежда всичко, размишлявах аз, така че защо да не ѝ оставя това удоволствие? Двамата бяхме стигнали до неизречената, но твърда уговорка, че после аз ще платя сметката. Бях изтеглил скромните си спестявания от банката в Щатите; Роси заслужаваше да положи всички усилия, дори и в края на краищата да се проваля. Ако стане така, накрая просто ще се върна без пукната пара. Знаех, че Хелън като чуждестранна студентка вероятно нямаше нищо, дори по-малко от нищо. Вече бях забелязал, че май имаше само два костюма, които комбинираше с ограничен брой блузи със строга

кройка. „Да, ще вземем две отделни стаи една до друга“, каза тя на арменката, възрастна жена с изящни черти. „Брат ми — mon frère — ronfle terriblement.“

— Ronfle? — попитах от фоайето.

— Хърка — преведе тя язвително. — Наистина хъркаш, да знаеш. В Ню Йорк не смигнах и секунда.

— Мигнах — поправих я аз.

— Добре де — каза тя. — Само си дръж вратата затворена, s'il te plaît.

С хъркане или не, след умората от пътуването трябваше да си отспим, преди да пристъпим към каквото и да било. Хелън искаше веднага да издирим архива, но аз настоях да починем и да хапнем. Затова едва в късния следобед поехме на първата си обиколка из лабиринта от улици с мимолетни гледки към пъстри градини и дворове.

В писмата си Роси не споменавахе името на архива, а в разговорите ни го бе нарекъл „малко известно хранилище с документи, основано от султан Мехмед II“. Писмото за търсенията му в Истанбул допълваше, че хранилището било придадено към строена през XVII в. джамия. Освен това знаехме, че през прозореца си е виждал „Айя София“, че архивът е на поне два етажа и че има врата, от която от първия етаж направо се излиза на улицата. Предпазливо, но безуспешно се бях опитал да открия сведения за подобен архив от университетската библиотека у дома точно преди заминаването ни. Чудех се защо в писмата си Роси не съобщава името на архива; не беше в стила му да изпусне такъв детайл, но може би просто не е искал да си спомня. Носех всички книжа в куфарчето си, включително списъка на документите, които той беше открил в архива с необяснимо недовършения последен ред: „Библиография. Орден на дракона“. Издирването на източника на този кодиран ред от писмата на Роси из целия град, сред плетеницата от куполи и минарета, беше меко казано обезсърчителна задача.

Единственото, което можехме да предприемем, беше да поемем към един от ориентирите ни — „Айя София“, някогашната велика византийска базилика „Света София“. Щом се приближихме, нямаше как и да не влезем. Портите бяха отворени и колосалният храм ни всмуква с останалите туристи, като че ли някаква вълна ни завлече в

пещера. Повече от четиринайсет века, мислех си аз, този храм привлича поклонници така, както сега притегли и нас. Вътре бавно отидох в средата и извих глава назад, за да видя онова необятно божествено пространство с прочутите вихрени куполи и сводове, с нахлуващите снопове небесна светлина, с кръглите щитове с калиграфски надписи на арабски по ъглите, джамия върху църква, църква върху руините на античния свят. Сводовете се извиваха високо, много високо над нас, уподобявайки византийската вселена. Не можех да повярвам, че съм там. Бях заплепен.

Като се връщам към този миг, осъзнавам колко дълго бях живял само сред книгите на тесния университетски свят, та чак вътрешно се бях огънал под тежестта им. Изведнъж в кънтящия дом на Византия — едно от чудесата на историята — духът ми изскочи от клетката. Моментално разбрах, че каквото и да се е случило, никога повече няма да се върна към старите окови. Исках животът ми да върви нагоре, да се разширява навън, така както вътрешността на този огромен храм се издуваше нагоре и настрани. С него пулсираше и сърцето ми — както никога при странстванията ми сред холандските търговци.

Хвърлих поглед към Хелън и видях у нея същото вълнение — тя беше отметнала глава назад и тъмните ѝ къдрици падаха върху яката на блузата, а обикновено спокойното ѝ, насмешливо изражение бледо отразяваше нетленното съвършенство. Импулсивно се протегнах и хванах ръката ѝ. Тя ме стисна здраво в онази крепка, почти кокалеста хватка, която познавах от здрависванията ѝ. У друга жена жестът можеше да означава подчинение или кокетност, романтично съгласие; но у Хелън той беше пряк и буен като погледа ѝ или като студенината на маниерите ѝ. След миг тя сякаш се овладя; пусна ръката ми, но без никакво притеснение, и двамата се разходихме из църквата, като заедно се възхищавахме на чудесния амвон, на искрящия византийски мрамор. Трябваше да положа свръхусилие, за да си напомня, че можем да се върнем в „Айя София“ по всяко време, докато сме в Истанбул, и че първата ни задача в този град е да открием архива. Хелън очевидно мислеше същото, защото тръгна към изхода едновременно с мен и двамата си проправихме път през тълпите обратно на улицата.

— Архивът може да е доста далеч — отбеляза тя. — „Света София“ е толкова голяма, че сигурно се вижда от всяко здание в тази част на града, а сигурно и от другата страна на Босфора.

— Знам. Ще трябва да потърсим други следи. Според писмата архивът е пристроен към малка джамия от XVII век.

— Градът е пълен с джамии.

— И това е така — прелистих купения в движение пътеводител.
— Да започнем с тази — Великата султанска джамия. Мехмед II и дворът му може би са ходили там за молитва — джамията е строена в края на XV век, а и има логика архивът му да се пази точно в този квартал, нали?

Хелън се съгласи, че опитът си струва и поехме нататък пеша. По пътя отново се зарових в пътеводителя.

— Слушай, тук пише, че Истанбул е византийска дума, която означава „градът“. Ето, дори и османските турци не са успели да сринат Константинопол, само са му сменили името — при това с византийска дума. Пише още, че Византийската империя е съществувала от 333 до 1453 година. Само си представи — какво дълго пладне на власт.

Хелън кимна:

— Тази част на света е немислима без Византия — каза тя сериозно. — Знаеш ли, в Румъния тя се вижда навсякъде — във всяка църква, в стенописите, в манастирите, даже, струва ми се, в лицата на хората. В известен смисъл там Византия е по-близо до очите, отколкото тук с всички тези османски... наслоения... отгоре. — По лицето ѝ пробяга сянка. — Завладяването на Константинопол през 1453 година от Мехмед II е една от големите трагедии в историята. Той сринал стените с оръдия, а после изпратил ордите си три дни да плякосват и колят из града. Войниците му изнасилвали момичета и момчета в черковните олтари, дори и в „Света София“. Свалили иконите и откраднали свещената утвар, за да ги претопят за злато, а мощите на светците изхвърлили по улиците да ги гложат кучетата. Дотогава това бил най-красивият град на света. — Тя сложи ръка на кръста си в юмрук.

Аз мълчах. Каквито и жестокости да са се случвали преди векове, градът още беше красив с фините си, наситени цветове, с изящните куполи и минарета. Започвах да разбирам защо един ужасен миг от миналото изглежда така истински в очите на Хелън, но не схващах какво общо има с днешния ни живот. Изведнъж ми хрумна, че може би съм минал целия този път напразно, че съм дошъл на това

вълшебно място с една невероятна жена да търся един англичанин, който може би още пътува с автобуса за Ню Йорк. Преглътнах тази мисъл и взех да я дразня:

— Откъде пък знаеш толкова много история? Нали си антрополог?

— Антрополог съм — каза тя сериозно, — но не можеш да изучаваш културата на едно общество, ако не познаваш историята му.

— Тогава защо просто не стана историк? Пак можеше да изучаваш и културата, ако не бъркам.

— Може би — тя беше добила закана вид и не ме гледаше в очите, — но на мен ми трябваше специалност, която баща ми да не е успял напълно да си присвои.

В златистата вечер великата джамия още беше отворена както за туристите, така и за правоверните. Изпитах посредствения си немски върху пазача на входа, мургаво къдраво момче — как ли са изглеждали византийците? — но той отвърна, че при тях няма библиотека, никакъв архив, нищо подобно и че не е чувал за такова нещо в околността. Попитахме го може ли да предположи къде би могъл да е архивът.

Може би в университета, замислено предложи той. А малките джамии са просто стотици.

— Днес е твърде късно за университета — каза Хелън. Тя изучаваше пътеводителя. — Утре може да отидем и да помолим някого да ни даде информация за архивите от времето на Мехмед. Мисля, че така ще стане най-бързо. Хайде да разгледаме древните крепостни стени на Константинопол. Оттук можем да стигнем пеша до една от запазените отсечки.

Последвах я през уличките, докато тя вървеше напред и се ориентираше за посоката с джобния пътеводител в ръка, праметнала през лакът малката си черна чантичка. Край нас прелитаха велосипеди, османски носии се сменяха със западни дрехи, чуждестранни коли и конски каруци се разминаваха, вплетени в уличното движение. Навсякъде виждах мъже с тъмни жилетки и фесове и забрадени жени с ярки щамповани блузи и шалвари. Носеха пазарски чанти и кошници, топове плат, пилета в клетки, хляб, цветя. Улиците гъмжаха от живот — както през последните шестнайсет века, помислих си аз. По тези улици са минавали християнските римски императори, понесени от слугите си и обградени със свещеници, тръгнали от двореца към

църквата за светото причастие. Били са могъщи владетели, велики покровители на изкуствата, инженери, богослови. Някои, разбира се, са били и изверги — имали навика да колят дворцовите ласкатели и да ослепяват роднините си съвсем според обичаите на самия Рим. Тук са се разигравали първите византийски политически интриги. Всъщност май не беше чак толкова неочаквано място за някой и друг вампир.

Хелън беше спряла пред висок, порутен каменен комплекс. В средата се гушеха магазинчета, а по-настрани в основите на стените растяха смокинови дървета; безоблачното небе тъмнееше и хвърляше медни отблясъци върху бойните зъбери.

— Виж какво е останало от константинополската крепост — каза тя тихо. — Сега разбираш, че преди да ги разрушат, стените са били исполински. Според книгите по онова време морето миело основите им и императорът можел да отплава от двореца си с лодка. А онази стена там е била част от Хиподрума.

Двамата съзерцавахме гледката, докато осъзнах, че цели десет минути не бях мислил за Роси.

— Хайде да видим къде ще вечеряме — предложих рязко. — Вече минава седем, а довечера трябва да се приберем рано. Твърдо съм решил утре да открия този архив.

Хелън кимна и двамата дружно се запътихме обратно към сърцето на града.

Близо до нашия пансион попаднахме на ресторантче, украсено отвътре с пиринчени вази и изящни керамични плочки и с масичка точно до сводестия прозорец, който нямаше стъкло, та можехме да седим и да гледаме минувачите по улицата отпред. Докато чакахме вечерята, бях поразен от една особеност на източния свят, която дотогава не бях забелязал — хората, които минаваха пред нас, не бързаха, а просто си вървяха. Забързаната по тукашните стандарти крачка щеше да мине за небрежна разходка по тротоарите на Ню Йорк и Вашингтон. Споделих откритието си с Хелън, а тя се изсмя язвително.

— След като няма откъде да спечелят много пари, защо да бързат — каза тя.

Сервитьорът ни донесе комати хляб, салата от гладко кисело мляко с нарязана краставица и силен ароматен чай в стъклени чашки. След изтощителния ден ядохме охотно и тъкмо стигнахме до печеното

пиле на дървен шиш, когато един мъж, облечен в безукорен сив костюм, с посребрени мустаци и буйна като грива сребриста коса влезе в ресторанта и се огледа. Той се настани на една маса близо до нас и остави някаква книга до чинията си. Поръча си тихо на турски, но явно усети, че се наслаждаваме на вечерята си, и се наведе към нас с приятелска усмивка.

— Както виждам, май харесвате тукашната кухня — каза той със силен акцент, но на отличен английски.

— Така си е — отвърнах изненадано. — Прекрасна е.

— Я да видя — продължи той и обърна хубавото си добродушно лице към нас. — Не сте от Англия. Америка?

— Да — казах аз. Хелън мълчеше, режеше пилето си и тревожно наблюдаваше събеседника ми.

— Знаех си. Колко хубаво. Дошли сте да разгледате прекрасния ни град?

— Именно — съгласих се аз, молейки се Хелън да гледа поне малко по-приятелски; враждебността тук би могла да бъде подозрителна.

— Добре дошли в Истанбул — каза той с много приятна усмивка и вдигна стъклената си чашка за на здравица. Аз върнах жеста и той цял светна в усмивка. — Извинявайте, че задавам такива въпроси, при положение че изобщо не се познаваме, но какво ви хареса тук най-много?

— Ами, това е труден въпрос. — Лицето му ми допадаше; не можех да не му отговоря искрено. — Най-много ме порази съжителството на Изтока и Запада в тъканта на един и същ град.

— Мъдро наблюдение, младежо — каза той тържествено и потупа мустаците си с огромна бяла кърпичка. — Тази смесица е нашето богатство, но и нашето проклятие. Някои мои колеги са прекарвали целия си живот в проучване на Истанбул и твърдят, че никога не биха могли да го изучат целия, макар че все тук са живели. Приказно място.

— Какво работите? — полюбопитствах аз, макар по застиналата поза на Хелън да се досещах, че всеки миг ще ме настъпи под масата.

— Професор съм в Истанбулския университет — каза той със същия приповдигнат тон.

— Какъв късмет! — възкликнах аз. — Ние... — и в този момент кракът на Хелън се стовари върху моя. Тя носеше лачени обувки като всяка жена по онова време и токчето ѝ беше доста остро. — Ние много се радваме да се запознаем — завърших аз. — Какво преподавате?

— Моята специалност е Шекспир — обясни новият ни приятел, докато си трябваше от салатата пред него. — Преподавам английска литература на най-напредналите от докторантите ни. Те са славни младежи, да знаете.

— Чудесно — успях да изрека. — Самият аз съм докторант, но по история, уча в Съединените щати.

— Изключителна специалност — каза той сериозно. — Сигурно ви е много интересно в Истанбул. В кой университет учите?

Отговорих му, докато Хелън мрачно дъвчеше вечерята си.

— Отличен университет. Чувал съм го — отбеляза професорът. Сръбна от чашката си и потропа върху книгата до чинията си. — Гледай ти! — възкликна накрая. — Защо не посетите нашия университет, докато сте в Истанбул? Той също е уважавана институция и ще ми е приятно да го покажа на вас и на очарователната ви съпруга.

Дочух слабото изсумтяване на Хелън и побързах да я измъкна от положението.

— Сестра — сестра ми.

— О, извинете — шекспироведът се поклони към Хелън през масата. — Аз съм доктор Тургут Бора, на вашите услуги. — Двамата се представихме, по-точно аз представих и двама ни, защото Хелън упорито мълчеше. Усетих, че не ѝ хареса, когато се представих с истинското си име, затова побързах да я нарека Смит, доста плоска хитрост, при която тя още повече се намръщи. Всички се ръкувахме и не остана нищо друго, освен да го поканим да седне на нашата маса.

Той възпитано се възпротиви, но само за миг, а после седна при нас и примъкна салатата и чашката си, която моментално вдигна високо.

— Вдигам тост за вас и ви приветствам с добре дошли в прекрасния ни град — издекламира той. — Наздраве! — Дори и Хелън се поусмихна, макар че запази мълчание. — Простете, че ви се натрапвам — заизвинява ѝ се Тургут, като че ли забелязал тревогата ѝ, — но толкова рядко имам шанс да практикувам английския си с хора, за които е роден език. — Той още не беше установил, че на Хелън

английският не ѝ е роден — всъщност можеше никога да не забележи, помислих си аз, ако тя изобщо не продума.

— Как решихте да специализирате Шекспир? — попитах аз, когато се върнахме към вечерята си.

— Ех — каза меко Тургут, — това е необикновена история. Майка ми беше невероятна жена — блестящ ум, — много обичаше чуждите езици, а беше и умалителен инженер — може би *удивителен*, почудих се аз, — завършила Римския университет, където срещнала баща ми. Той беше страхотен човек, изучаваше италианския Ренесанс, като особена страст му беше...

Тук интересната му история беше ненадейно прекъсната от появата на млада жена, която надникна през сводестия прозорец от улицата към нас. Реших, че е циганка, макар че дотогава изобщо не бях виждал цигани, освен на картинка; беше смугла и с остри черти, черната и коса се спускаше в безредие над проницателните ѝ черни очи. Можеше да е и на петнайсет, и на четирийсет; слабото ѝ лице не издаваше възраст. Носеше в ръце китки червени и жълти цветя, които очевидно искаше да купим. Бутна част от тях през масата към мен и поде пронизителен напев, от който нищо не разбихах. Хелън изглеждаше отвратена, а Тургут — раздразнен, но жената настояваше. Тъкмо се пресягах към портфейла си с намерението — на шега, разбира се — да подаря на Хелън букет турски цветя, когато циганката изведнъж се завъртя към нея, посочи я с пръст и засъска. Тургут се стресна, а обикновено безстрашната Хелън се дръпна назад.

Тогава Тургут като че ли се оживи; той се надигна и с възмутена гримаса взе да се кара на циганката. Не беше трудно да разгадаем тона и жестовете му, които несъмнено я подканяха да се омиа оттук. Тя впи поглед поред във всички ни и изчезна точно толкова внезапно, както се беше появила, стопи се сред тълпата. Тургут отново седна, взря се в Хелън с ококорени очи и след миг прерови джобовите на самото си, извади малък предмет и го остави до чинията ѝ. Беше плоско синьо камъче, дълго към три сантиметра, с бяла или светлосиня точка като зле нарисувано око. При вида му Хелън пребледня и сякаш инстинктивно се протегна да го пипне с показалец.

— Какво, по дяволите, става? — Не можех да овладеем раздразнението си на културно непричастен към сцената човек.

— Какво каза тя? — Хелън за пръв път се обърна към Тургут. — На турски или на цигански говореше? Нищо не разбрах.

Новият ни приятел се поколеба, като че ли не искаше да повтори думите на онази жена.

— На турски — измърмори той. — Може би не е доблестно да ви го кажа. Думите ѝ бяха много груби. И непонятни — той гледаше Хелън с любопитство, но и, стори ми се, с известен страх в благия поглед. — Използва една дума, която няма да преведа — обясни той бавно, — а после каза: „Махай се оттук, румънска вълча дъще. Ти и приятелят ти носите в града ни проклятието на вампирите.“

Дори и устните на Хелън побеляха, а аз едва удържах порива да ѝ хвана ръката.

— Просто съвпадение — казах ѝ успокоително, при което тя ме стрелна с поглед; говорех твърде много пред професора.

Тургут премести очи от мен към Хелън и обратно.

— Наистина странно, скъпи сътрапезници — каза той. — Мисля, че трябва да продължим разговора си без повече суетня.

Почти бях задрямала в купето, въпреки че разказът на баща ми беше много интересен; когато четох всичко това за пръв път през нощта, почти не спях и сега бях уморена. В слънчевото купе се възцари нереална атмосфера и аз обърнах поглед навън към подредените холандски ниви, които се низеха край прозореца на влака. С приближаването и отдалечаването от всеки град влакът минаваше край малки градини, където под облачното небе хората отглеждаха зеленчуци, край задните дворове на хиляди хора, които просто си гледаха работата, край гърбовете на къщите им, обърнати към железопътната линия. Нивите бяха прелестно зелени, от онова зелено, което в Холандия се появява напролет и изчезва едва с първия сняг благодарение на влагата във въздуха и в почвата и на водата, която блести накъдето и да обърнеш очи. Вече бяхме оставили зад гърба си доста канали и мостове и се движехме сред грижливо поддържани ливади с неизменните крави. Почтена двойка старци караха колела по близкия път, но в следващия миг бяха изместени от още и още ливади. Скоро щяхме да стигнем Белгия, която, както знаех от предишните си

пътувания, човек като нищо можеше да изпусне от началото до края само с една кратка дрямка.

Здраво стисках писмата в скута си, но клепачите ми натежаваха. Симпатичната жена на отсрещната седалка вече спеше със списание в ръце. Очите ми се затвориха за секунда, когато вратата на купето ни се отвори. Нахлу ядосан глас, последван от дълга фигура, която се изпречи между мен и виденията ми.

— Ама че нахалство! Така си и знаех. Вагон по вагон те търсих. Беше Барли, който бършеше чело и ме гледаше навъсено.

ГЛАВА 26

Барли беше разгневен. Не че го обвинявах, но развоят на събитията беше твърде неблагоприятен за мен, така че и аз бях ядосана. Още повече се подразних, защото първият ми яден спазъм беше последван от тайна въздишка на облекчение; преди да го видя, не осъзнавах колко самотна съм се чувствала във влака, на път към неизвестното — може би към още по-страшна самота, ако не успея да намеря баща си; дори към галактическата самота на вечната ни раздяла. Преди няколко дни с Барли изобщо не се познавахме, а сега лицето му за мен означаваше самата близост.

В този момент обаче то се мръщеше.

— Къде, по дяволите, мислиш, че отиваш? Препускам като ненормален заради теб — и какво изобщо си намислила?

Като начало пропуснах да отговоря на втория въпрос.

— Не исках да те тревожа, Барли. Мислех, че си вече на ферибота и изобщо няма да разбереш.

— Да, и ще се върна при мастър Джеймс да му докладвам, че си на сигурно място в Амстердам, а после ще му кажат, че си изчезнала. Колко ли ще ми се зарадва тогава! — Той се просна на седалката до мен, склучи ръце и кръстоса дългите си крака. Носеше малко куфарче, а бретонът на сламенорусата му коса стърчеше на една страна. — Какво ти става?

— А ти защо ме следиш? — троснах се аз.

— Тази сутрин фериботът тръгва по-късно заради ремонт — той не се сдържа и се поусмихна. — Бях гладен като вълк, затова се върнах няколко преки назад да си купя кифлички и чай и какво да видя — ти се измъкваш в другата посока, нагоре по улицата, макар че първо не бях сигурен ти ли си. Реших, че може само да ми се е сторило, нали, затова си купих закуската и толкова. После обаче съвестта ме загриза, защото ако наистина беше ти, щях доста да загазя. Забързах в твоята посока и видях гарата, а после ти се качи на влака и аз щях удар да получа. — Той пак ме стрелна с яден поглед. — Цяла сутрин ме тормозиш. Наложил се да се разтичам да си купя билет — и аз не знам

как ми стигнаха гулдените — а после да обикалям целия влак да те търся. Сега пък се движим толкова бързо, че няма как да слезем. — Присвитите му блеснали очи се заряха към прозореца, а после към писмата в скута ми. — Ще благоволиш ли сега да ми обясниш какво правиш на експреса за Париж, вместо да си на училище?

Какво ми оставаше.

— Съжалявам, Барли — казах нещастно. — Не съм искала да те замесвам в тази история. Наистина мислех, че отдавна си заминал и ще се върнеш при майстор Джеймс с чиста съвест. Не исках да те тормозя.

— Нима? — Той очевидно чакаше повече обяснения. — Значи просто ти се е прищяло да се разходиш до Париж в часа по история?

— Ами — подех аз, за да спечеля време, — баща ми изпрати телеграма, че всичко е наред и мога да отида при него за няколко дни.

Барли замълча за малко.

— Ще прощаваш, ама това не обяснява всичко. Ако имаше телеграма, тя щеше да дойде снощи и аз щях да разбера. Пък и кой е казвал, че нещо не е наред с баща ти? Мислех, че просто е заминал по работа. И какво четеш?

— Дълга история — изрекох бавно, — знам, че вече ме мислиш за особена...

— Ужасно особена — ядосано вметна Барли. — По-добре ми кажи какво става. Имаме малко време, преди да слезем в Брюксел и да вземем следващия влак за Амстердам.

— Не! — Не исках да крещя така. Жената на отсрещната седалка се стресна от спокойния си сън и аз сниших глас. — Трябва да продължа за Париж. Нищо ми няма. Слез там, ако искаш, и до довечера ще си в Лондон.

— Да слеза там, така ли? Тоест ти няма да слезеш там? Къде отива този влак?

— Не, той наистина спира в Париж...

Той отново скръсти ръце и зачака. Беше по-лош и от баща ми. Сигурно по-лош и от професор Роси навремето. За миг си представих Барли, застанал на подиума в аудиторията, сключил ръце и впил очи в нещастните си студенти, да нарежда с остър глас: И какво в крайна сметка довежда Милтън до страховитото заключение за падението на Сатаната? Или никой не си е прочел материала?

Преглътнах.

— Дълга история — повторих отново, още по-тихо.
— Имаме време — каза Барли.

Хелън, Тургут и аз се спогледахме над малката ресторантска маса и усетих, че помежду ни се възцарява съучастнически дух. Може би за да спечели малко време, Хелън взе кръглото синьо камъче, което Тургут беше оставил до чинията ѝ, и го протегна към мен.

— Това е древен символ — каза тя. — Амулет срещу зли очи.

Поех камъчето, което натежа в ръката ми, гладко и затоплено от ръцете на Хелън, а после го върнах на масата.

Тургут обаче не се разсейваше лесно.

— Мадам, румънка ли сте? — Тя мълчеше. — Ако е така, ще трябва да внимавате — той сниши глас. — Полицията може да се заинтересува от вас. Нашата страна не е в топли отношения с Румъния.

— Знам — отвърна тя студено.

— Как е разбрала циганката? — намръщи се Тургут. — Та вие нищо не ѝ казахте.

— Не знам — Хелън сви рамене безпомощно.

Тургут поклати глава.

— Говори се, че циганите имали ясновидска дарба. Никога не съм вярвал, но... — той млъкна и потупа мустаците си с кърпичката.
— Странно, че тя спомена вампири.

— Защо? — попита Хелън. — Сигурно е луда. Всички цигани са луди.

— Може би, може би — Тургут направи пауза. — За мен обаче е странно, че тя го каза, защото това е другата ми специалност.

— Циганите ли? — попитах аз.

— Не, уважаеми господине — вампирите.

Двамата с Хелън вперихме поглед в него от старание да не се спогледаме.

— Шекспир е трудът на живота ми, но легендата за вампира е моето хоби. Тук от древни времена се носи преданието за вампира.

— Това — ъъ — турско предание ли е? — попитах слисано.

— О, легендата датира поне от египетско време, скъпи колеги. Но тук, в Истанбул, като начало се говори, че най-кръвожадните византийски императори били вампири, а някои от тях възприемали

християнското причастие като покана да смучат кръвта на смъртните. Аз обаче не вярвам в тази история. Вярвам в по-късни неща.

— Ами... — не исках да се издавам колко живо се интересувам от темата, най-вече заради опасността Хелън отново да смаже крака ми под масата от страх, че Тургут може да се окаже съюзник на силите на мрака. Тя обаче също го гледаше втренчено. — Какво ще кажете за легендата за Дракула? Чувал ли сте я?

— Дали съм чувал? — изсумтя Тургут. Черните му очи блестяха и той усука кърпичката си на възел. — Нали знаете, че Дракула действително е живял, че е историческа личност? Всъщност ви е сънародник, мадам — той се поклони към Хелън. — През XV век бил местен феодал или войвода в Западните Карпати. Неприятен човек, да знаете.

Хелън и аз кимахме — просто не можехме да се сдържим. Поне аз не можех, а тя така се беше съсредоточила в думите на Тургут, че изобщо не се усещаше. Беше се навела напред, цяла в слух, а очите ѝ светеха със същия тъмен пламък като неговите. Над обичайната бледност на бузите ѝ беше избил цвят. Беше един от онези чести мигове, забелязах аз въпреки вълнуващия момент, когато иначе твърде суровото ѝ изражение се озаряваше от вътрешна красота.

— Ами... — Тургут явно загряваше за любимата си тема. — Не искам да ви отегчавам, но според моята теория Дракула е много важен герой от истанбулската история. Знае се, че когато бил малък, бил пленник на султан Мехмед II в Галиполи, а после още по на изток, в Анадола — собственият му баща го предал на бащата на Мехмед — султан Мурад II, за цели шест години, между 1442 и 1448, като заложник за изпълнението на един договор. Бащата на Дракула също не бил кой знае какъв джентълмен — Тургут се засмя. — Войниците, които охранявали малкия Дракула, били майстори в изкуството на мъченията и той вероятно доста понаучил от тях, докато ги наблюдавал в действие. Но, уважаеми господа — в колегиалния си плам той явно за момент забрави пола на Хелън, — аз имам собствена теория, че и той е оставил своя знак върху тях.

— За Бога, как така? — направо се задъхвах.

— Сведенията за вампири в Истанбул датират от онова време. Според моята идея — засега, уви, непубликувана, а и недоказуема — първите му жертви били сред османските турци, може би тъкмо

пазачите, с които се сприятелил. Чрез тях пръснал заразата си в нашата империя, предполагам аз, а после със Завоевателя тя стигнала и в Константинопол.

С Хелън се взирахме в него, изгубили дар слово. Сетих се, че според легендата само мъртвите стават вампири. Означава ли това, че Влад Дракула е бил убит в Мала Азия и още тогава се е присъединил към неживите, още като момче, или просто от малък е имал склонност към нечестиви жертвоприношения и ги е предал и на други? Казах си, че трябва да задам този въпрос на Тургут, ако някога го опозная достатъчно добре, за да му имам доверие.

— Ох, това е моето ексцентрично хоби, нали разбирате — Тургут отново разцъфна в сърдечна усмивка. — Простете ми, че така се разпених. Жена ми казва, че съм нетърпим. — Той вдигна на здравица с изтънчен, царствен жест и отново отпи от чашката си. — Но, небето ми е свидетел, едно нещо мога да докажа! Имам доказателства, че султаните са се страхували от него като от вампир! — И той махна към тавана.

— Доказателство? — повторих аз като ехо.

— Да! Открих го преди няколко години. Султанът толкова се интересувал от Влад Дракула, че дори събрал някои от книгата и вещите му, след като Дракула умрял във Влахия. В родината си Дракула убил много турски войници и нашият султан го ненавиждал, но не затова събрал този архив. Не! През 1478 година султанът дори написал писмо до влашкия паша с молба да издири всички писмени сведения за Влад Дракула, които може да открие. Защо? Защото — както сам казва — искал да създаде библиотека, за да се бори със злото, което Дракула пръснал из града му след смъртта си. Разбирате ли — защо султанът ще се страхува от Дракула, ако Дракула е мъртъв, освен ако не вярва, че Дракула се е върнал? Имам копие от отговора на пашата. — Той удари по масата с юмрук и ни се усмихна. — Дори намерих архива, който султанът създал, за да се бори със злото.

Хелън и аз не смеехме да мръднем. Съвпадението беше почти непоносимо невероятно. Най-накрая се осмелих да попитам нещо.

— Професоре, да не би тази сбирка да е основана от султан Мехмед II?

Този път той се втренчи в нас.

— Да му се не види, ама и вие сте отличен историк. Да не би да се интересувате от този период от нашата история?

— Да, нещо такова — казах аз. — Ние... Аз съм ужасно любопитен да видя архива, който сте открил.

— Разбира се — отвърна той, — с огромно удоволствие. Ще ви го покажа. Как ще се изненада жена ми, като разбере, че и други хора искат да го видят — той изхихика. — Но, уви, прекрасната сграда, в която някога се помещаваше, беше разрушена, за да построят нови офиси на министерството на пътищата — преди осем години. Беше очарователна сграда до Синята джамия. Позорна история.

Кръвта се дръпна от лицето ми. Ето защо не успяхме да открием архива на Роси.

— А документите...?

— Не се безпокойте, скъпи ми господине. Лично се погрижих да бъдат присъединени към колекцията на Националната библиотека. Дори и никой друг да не ги обожават като мен, те трябва да бъдат запазени. — Тъмна сянка пробяга по лицето му за пръв път, откакто се скара на циганката. — В града ни още има зло, което трябва да бъде прогонено, както всъщност и навсякъде по света. — Той местеше погледа си по лицата ни. — Щом обичате чудновати стари вещи, утре ще ви заведе там с най-голяма радост. Тази вечер, разбира се, архивът е затворен. Библиотекарят ми е добър приятел и ще ви позволи да проучите сбирката.

— Много ви благодаря — не смеех да погледна към Хелън. — Как обаче... как се запалихте по такава необикновена тема?

— О, това е дълга история — сериозно се възпротиви Тургут. — Не бих си позволил да ви отегча чак толкова.

— Изобщо не се отегчаваме — настоях аз.

— Много сте любезен. — Той остана безмълвен няколко минути, потривайки вилицата си с палец и показалец.

Вън от тухлената ни ниша колите надуваха клаксони, докато изпреварваха велосипедистите по оживените улици, а пешеходците минаваха край нас като театрални герои — жени с развети щамповани поли, шалове и дълги висящи златни обеци или в черни рокли и с червеникави коси, мъже в западни костюми с бели ризи и вратовръзки. С полъха на вятъра до масата ни достигна мек, солени аромат и аз си представих как кораби от цяла Евразия носят съкровищата си тук, в

сърцето на империята — първо християнска, после мюсюлманска — и хвърлят котва пред града, чиито крепостни стени се простират чак до самото море. Скрытата вдън горите твърдина на Влад Дракула с варварските ѝ кървави ритуали изглеждаше безкрайно далеч от този древен космополитен свят. Нищо чудно, че е мразел турците, а и те — него, помислих си аз. И все пак турците в Истанбул с техните майстори златари, с копринените тъкани, с пазарите и книжарниците, с безчетните храмове сигурно са имали много повече общи черти с покорената от тях християнска Византия, отколкото Влад, който се е борил срещу тях през границата на своята страна. Погледнат от центъра на тукашната култура, той приличаше на разбойник от затъntenите гори, провинциален кръволок, средновековен селянин. Спомних си портрета му, който видях на рисунка в една енциклопедия у дома — гравюрата изобразяваше фин мустакат човек, облечен в разкошни дрехи. Парадокс.

Бях потънал в тези видения, когато Тургут проговори отново.

— Кажете, колеги, какво ви привлича толкова в тази история за Дракула? — Беше обърнал темата към нас с вежлива — или подозрителна? — усмивка.

Очите ми се стрелнаха към Хелън.

— Ами, изучавам историята на Европа през XV век като фон на конкретната тема на дисертацията ми — отвърнах аз и моментално се почувствах наказан за неискреността си с усещането, че лъжата може да се окаже истина. Господ знае кога ще мога отново да се захвана с дисертацията си, мислех си аз, а последното нещо, което ми трябва, е по-широка тема. — А вие — настоях аз, — как прескочихте от Шекспир към вампирите?

Тургут се усмихна — стори ми се тъжно — и аз още веднъж бях уязвен от тихата му откровеност.

— Ех, това е необикновена история, много, много стара. Разбирате ли, работех по втората си книга за Шекспир — трагедиите. Всеки ден работех по малко в своята — как се казваше — ниша в кабинета по английски в университета. Един ден намерих една книга, която дотогава не бях виждал. — Той пак се обърна към мен с тъжната си усмивка. Кръвта вече се беше смръзнала във вените ми. — Не бях виждал подобна книга, беше празна, много стара, с дракон в средата и една дума — *Drakulya*. Дотогава не бях чувал за Дракула. Картинката

обаче беше необикновена и завладяваща. Тогава си помислих, че трябва да разбера какво означава тя. Така че се опитах да науча всичко.

Хелън беше замръзнала до мен, но сега се размърда някак ентусиазирано.

— Всичко? — откликна тя тихо.

С Барли почти бяхме стигнали Брюксел. Отне ми много време — макар че ми се сториха няколко минути — да му предам колкото мога по-простичко и ясно разказите на баща ми за преживяванията му като студент. Барли беше зареял поглед през прозореца навън към белгийските къщички и градинки, тъжни под облачната пелена. Докато приближавахме Брюксел, мяркахме черковни кули, огрени от случайно пробил слънчев лъч, или стари заводски комини. Холандката тихо похъркваше, а списанието беше паднало краката й.

Тъкмо се канех да опиша безпокойството на баща ми напоследък, нездравата му бледност и странното държане, когато Барли изведнъж обърна лице към мен.

— Това е страшна фантастика — каза той. — Изобщо не би трябвало да вярвам на такива откачени приказки, но не знам защо им вярвам. Поне искам да вярвам. — Помислих си, че дотогава не го бях виждала сериозен — само насмешлив или, за кратко, раздразнен. Очите му, сини като късчета небе, още повече се присвиха. Най-смешното е, че цялата тази история ми напомня за нещо.

— За какво? — почти припаднах от облекчение, че приема разказа ми.

— Ами, това е чудното. Не мога да се сетя. Нещо за мастър Джеймс. Но какво?

ГЛАВА 27

Барли размишляваше в купето, положил брадичка в дланите си с дълги пръсти, и напразно се мъчеше да си спомни някакъв случай с мастър Джеймс. Накрая ме погледна и аз останах поразена от красотата на слабото му розово лице, когато беше сериозно. Ако не излъчваше такава жизнерадостност, лицето му щеше да е ангелско, или по-скоро като на монах от нортумбрийски манастир. Тогава тези сравнения неясно се мярнаха в ума ми и едва по-късно ги осъзнах.

— Така — каза той накрая, — според мен има два варианта. Или си побъркана, което изисква да остана при теб и да те върна жива и здрава у дома, или не си побъркана, което пък означава, че си на път да се напъхаш сред големи неприятности и следователно пак трябва да остана с теб. Утре би трябвало да съм на лекции, но ще измисля нещо по въпроса.

Той въздъхна и ми хвърли един поглед, а после отново се отпусна на седалката.

— Струва ми се, че крайната ти спирка не ще да е била Париж. Би ли ме осветлила къде точно възнамеряваш да отидеш?

Да ни беше залепил по плесница, както приятно си седяхме около масата в истанбулското ресторантче, професор Бора не би могъл да ни зашемети повече, отколкото с разказа си за своето „ексцентрично хоби“. Ударът обаче беше здравословен; успя да ни събуди и да изостри бдителността ни. Сънливостта ми от времевата разлика на полета изчезна, както се изпари и безнадеждното усещане, че едва ли ще намеря още сведения за гроба на Дракула. Бяхме на точното място. Може би — тук сърцето ми потрепна, като че ли с ненапразна надежда, — може би гробът на Дракула беше именно в Турция.

Тази идея не ми беше хрумвала, но сега ми се струваше съвсем разумна. В края на краищата, тъкмо тук един от слугите на Дракула е предал на Роси жестокото си предупреждение. Дали неживите пазеха не само архива, но и гроба? Възможно ли беше осезаемото присъствие

на вампири, което Тургут ни описа, да беше резултат от факта, че Дракула още обитаваше този град? Прехвърлих наум всичко, което вече знаех за „кариерата“ на Влад Набучвача и за по-късната легенда. Ако като малък е бил затворник тук, защо да не се върне след смъртта си на мястото, където е направил първите си крачки в изкуството на мъченията? Може да е изпитвал нещо като носталгия, подобно на хората, които след пенсионирането си се връщат в града, където са израснали. Ако романът на Стокър заслужаваше доверие поне що се отнася до сведенията за вампирските навици, демонът със сигурност може да живее от място на място, да мести гроба си, където пожелае; в романа той стига чак до Англия в ковчега си. Защо да не отиде и до Истанбул след края на жизнения си път — промъквайки се нощем към самото сърце на империята, която го е унищожила? В края на краищата, това би било напълно подходящо отмъщение за османците.

Още обаче не можех да задам тези въпроси на Тургут. Едва се бяхме запознали и се питах дали можем да му имаме доверие. Изглеждаше искрен, но все пак появата му на нашата маса с неговото „хоби“ беше прекалено странна, за да я приемем просто така. Сега той говореше на Хелън, а и тя, най-накрая, говореше с него.

— Не, скъпа мадам, не знам „всичко“ за Дракула и неговата история. Истината е, че моите знания далеч не са така обстойни. Подозирам обаче, че за зла участ е упражнявал огромна власт върху нашия град и това ме кара да продължавам проучванията си. А вие, приятели мои? — Той гледаше ту Хелън, ту мен. — Вие също изглеждате доста любопитни по тази тема. Каква точно е темата на дисертацията ви, младежо?

— Холандското търговско съсловие през XVII век — отговорих неубедително. Поне на мен ми се стори неубедително и дори започнах да се чудя дали от самото начало заниманията ми не са били твърде безцветни. Нали холандските търговци не са бродили през вековете да нападат хора и да крадат безсмъртните им души.

— Аха. — Тургут ми изглеждаше озадачен. — Ами — заяви той накрая, — ако ви интересува и историята на Истанбул, елате утре сутринта с мен да видите колекцията на султан Мехмед. Велик човек е бил старият тиранин — събирал е много интересни неща, не само документите от любимия ми архив. Сега трябва да се прибирам при жена си, че тя сигурно вече не е на себе си, толкова закъснях. — Той се

усмихна, сякаш с удоволствие предугаждаше състоянието на жена си, но не копнееше лично да го види. — Освен това тя определено ще се зарадва, както и аз, ако утре ни дойдете на гости за вечеря.

За момент се замислих върху предложението му; турските съпруги явно и до днес бяха кротки и изпълнителни като в легендарните хареми. Или човекът просто искаше да каже, че жена му е гостоприемна също като него? Закаках изсумтяването на Хелън, но тя мълчеше и ни гледаше.

— Е, приятели — Тургут се канеше да тръгва. Сякаш от нищото измъкна малко пари и ги плъзна под крайчеца на чинията си. После за последен път вдигна чаша за наздравница и изгълта остатъка от чая си. — Адио до утринта.

— Къде ще се срещнем? — попитах аз.

— О, ще мина оттук да ви взема. Да кажем точно в десет сутринта? Добре. Желая ви весела вечер — той се поклони и изчезна.

След минута разбрах, че почти не беше вечерял, но беше платил не само своята, но и нашата сметка, и ни беше оставил талисмана си срещу зли очи, който сега светеше по средата на бялата покривка.

Вечерта спях като заклан, както се казва, от изтощение от пътя и от обиколката ни из забележителностите на града. Когато градският шум ме разбуди, вече минаваше шест и половина. В стаичката ми цареше сумрак. В първия си съзнателен миг обиколих с поглед чисто белите стени, простичките, някак чужди мебели, проблясъците на огледалото над мивката и почувствах необяснимо объркване. Сетих се за дните на Роси в Истанбул, за престоя му в някакъв друг пансион — къде ли е бил? — където багажът му бил преровен, а скиците на драгоценните карти — откраднати, и тези сцени изплуваха в ума ми, сякаш аз самият съм ги преживял или ги преживявах в момента. След минута осъзнах, че всичко в стаята ми е тихо и спокойно; куфарът ми с безценното си съдържание стоеше недокоснат до леглото — трябваше само да протегна ръка и щях да го пипна. Дори и насън не можех да забравя старинната, мълчалива книга, която лежеше на дъното му.

Вече чувах Хелън в банята на етажа, шуртеше вода и тя шумолеше наоколо. След миг осъзнах, че всъщност съм я подслушвал и се засрамах. За да потисна това чувство, бързо станах от леглото, пуснах водата от чешмата в стаята си и започнах да плискам лицето и ръцете си. В огледалото лицето ми — колко млад изглеждах тогава,

дори и в собствените си очи, скъпа моя дъще, не мога да ти опиша — си беше все същото. Очите ми бяха леко замъглени след дългия път, но ги държах отворени на четири. Намазах косата си с малко от вездесъщия брилянтин по онова време, пригладих вече лъскавия перчем назад и облякох измачканите си панталони и сако, но сложих чиста, макар и негладена риза и вратовръзка. Докато оправях възела пред огледалото, чух, че шумоленето в банята престана и, след като почаках още малко, извадих бръснарските си принадлежности, събрах кураж и отривисто почуках на вратата. Отговор не последва и аз влязох в банята. Ароматът на Хелън — твърде остър и евтино миришещ одеколон, който може би бе донесла от родината си — още се носеше в тясното помещение. Почти се бях научил да го харесвам.

Закуската в ресторанта се състоеше от силно кафе — много силно — в медно джезве с дълга дръжка, сервирано с хляб, солено сирене и маслини, както и с неразбираем за нас вестник. Хелън яде и пи мълчаливо, а аз седях замислено, душейки цигарения дим, който се носеше край масата ни от ъгълчето на сервитьора. Тази сутрин заведението беше празно, като изключим слънчевите лъчи, които се промъкваха през сводестите прозорци, но утринната глъчка на улицата пред нас изпълваше ресторанта с приятни звуци и с гледката на неспирния поток минувачи, някои облечени за работа, а други понесли кошници с покупки от пазара. Инстинктивно си бяхме избрали най-далечната от прозорците маса.

— Професорът ще дойде чак след два часа — отбеляза Хелън, като сипа захар във втората си чаша кафе и енергично я разбърка. — Какво ще правим?

— Мислех да отидем до „Айя София“ — предложих аз. — Искам пак да я видя.

— Защо не — измърмори тя. — Нямам нищо против да се почувствам малко като турист.

Тя изглеждаше отпочинала и забелязах, че е облякла чиста светлосиня блуза със същия черен костюм — за пръв път видях цветно изключение в черно-бялото ѝ облекло. Както обикновено, носеше малкото шалче увито около врата ѝ на мястото, където библиотекарят я беше ухапал. Лицето ѝ излъчваше ирония и тревога, но имах усещането — макар и без реални доказателства, — че е свикнала с присъствието ми на масата и това е притъпило обичайната ѝ рязкост.

Когато излязохме, улиците гъмжаха от народ и автомобили и ние се промъкнахме между тях до един от пазарите в сърцето на стария град. Всяко магазинче беше пълно с купувачи — облечени в черно старици опипваха пъстрото разнообразие от фини платове; млади жени в ярки дрехи и с покрити глави се пазаряха за плодове, каквито не бях виждал през живота си, или оглеждаха подноси със златни накити; старци с фесове върху побелелите си коси или оплешивелите темета четяха вестници или приведени разглеждаха гравирани дървени лули. Някои от тях държаха в ръце броеници. Накъдето и да погледнех, виждах красиви, самоуверени, изписани, смугли лица, жестикулиращи ръце, сочещи пръсти, широки усмивки, в които понякога проблясваха златни зъби. Навсякъде край нас чувах врявата на изразителни, уверени, пазарящи се гласове, а тук-там и смях.

Хелън беше наложила своята насмешлива, скептична усмивка и оглеждаше тези чужди хора, като че ли ѝ харесваха, но и като че ли знаеше всичко за тях. За мен картината беше очарователна, но и аз усещах тревога — чувство, което от около седмица ме обземаше винаги щом излизах на обществено място. Това чувство изискваше да се оглеждам из тълпата, да се озъртам през рамо, да се вирам из лицата за добронамереност или зъл умисъл — а и може би ме караше да се чувствам под наблюдение. Беше неприятно чувство, сурова нотка в хармонията на всички тези оживени разговори наоколо, затова за пръв път се запитах дали не съм прихванал от Хелън циничното ѝ отношение към човешката раса. Чудех се дали нейният светоглед е вроден или го е придобила в хода на живота си в една полицейска държава.

Каквито и да бяха корените ѝ, моята параноя беше отявлена обида към бившето ми „аз“. Само преди седмица бях обикновен американски докторант, доволен, че съм все недоволен от работата си, дълбоко и щастливо убеден в благополучието и моралната извисеност на своята култура, дори и когато се преструвах, че се съмнявам в нея и във всичко останало. Сега за мен Студената война беше реалност в лицето на Хелън и обезверения ѝ мироглед, а мисълта за една друга, по-древна студена война не ме оставяше на мира и смразяваше кръвта във вените ми. Помислих си за Роси, който също се е разхождал по тези улици през лятото на 1930 г., преди приключението в архива набързо да го изгони от Истанбул, и той също ми се струваше реален

— не само онзи Роси, когото познавах, но и младият Роси от собствените му писма.

Докато вървахме, Хелън побутна ръката ми и кимна с глава към двама старци, които седяха на малка дървена масичка, затулена до една барака.

— Виж, ето ти жив пример за твоята теория за мързелуването — каза тя. — В девет сутринта те вече играят шах. Странното е, че не играят табла — това е любимата игра в тази част на света. Мисля обаче, че тези тук играят шах.

Наистина, двамата тъкмо подреждаха фигурите си върху захабената дървена дъска. Черно срещу слонова кост, коне и топове пазеха цар и царица, пешките стояха едни срещу други в настръхнали редици — все същият боен ред, познат на целия свят, мислех си аз, когато спрях да ги погледам.

— Играеш ли шах? — попита Хелън.

— Разбира се — отвърнах малко възмутено. — Навремето играехме с баща ми.

— Аха — гласът ѝ прозвуча кисело и аз си спомних, макар и твърде късно, че нейното детство е било лишено от такива уроци, а тя вече е започнала своеобразна партия шах срещу баща си — или поне срещу представата, която си е изградила за него. Хелън обаче вече беше в плен на исторически размишления. — Играта не е западна, нали знаеш — тя е древна индийска игра, а думата шахмат е персийска. На английски май я произнасяте „чекмейт“. Шах означава „цар“. Царска битка.

Наблюдавах началните ходове на двамата старци, чиито възлести пръсти избираха първите войници. Разменяха си закачки — вероятно бяха стари приятели. Можех да остана там цял ден да гледам, но Хелън неспокойно продължи напред и аз я последвах. Докато отминавахме, мъжете като че ли ни зърнаха за пръв път и ни хвърлиха бързи любопитни погледи. Сигурно ни личи, че сме чужденци, досетих се аз, макар че Хелън отлично се вписваше в морето от лица край нас. Чудех се колко ли ще продължи играта им — може би цяла сутрин — и кой ще спечели тази партия.

Магазинчето до тях тъкмо отваряше. Беше обикновена барака, скътана под внушителна смокиня в края на пазара. Младеж в бяла риза и тъмни панталони енергично дърпаше врати и пердета, вадеше

масички и подреждаше стоката си — книги. Книги изпълваха дървените табли, лежаха натъпкани в кашони по земята, бяха наредени на рафтовете вътре в бараката.

Решително се запътих натам, а младият собственик ми кимна за поздрав и се усмихна, разпознал библиофила дори и под чуждестранния му вид. Хелън се приближи по-бавно и двамата се заровихме в томове, на които може би десет езика. Повечето бяха на арабски или на съвременен турски; някои бяха надписани с гръцки или кирилски букви, други бяха на английски, френски, немски, италиански. Открих едно томче на иврит и цял рафт с латинска класика. Повечето бяха евтини издания с некачествени подвързии или пък разкъсани от употреба. Имаше и чисто нови книги с меки подвързии и шокиращи корици, както и няколко видимо старинни томчета, повечето от тях на арабски.

— И византийците са обичали книгите — измърмори Хелън, докато прелистваше една книга, вероятно сборник немска поезия. — Може би и по тяхно време тук са се продавали книги.

Младият продавач беше приключил с подреждането на магазинчето и се приближи да ни поздрави.

— Говорите немски? Английски?

— Английски — отвърнах бързо, понеже Хелън не отговори.

— Имам книги на английски — каза ми той с приятна усмивка.

— Няма проблеми. — Лицето му беше слабо и изразително, с огромни зеленикави очи и дълъг нос. — Също вестник от Лондон, Ню Йорк.

Благодарих и попитах дали има антикварни книги.

— Да, много стари — той ми подаде издание на „Много шум за нищо“ от XIX век — евтино на вид, с износена платнена подвързия. Зачудих се от коя ли библиотека е измъкнато и как се е озовало тук — как е стигнало от буржоазен Манчестър, да речем, до този кръстопът на древните култури. Прелистих страниците от учтивост и му го върнах.

— Не е ли достатъчно стара? — попита той с усмивка.

Хелън надничаше през рамото ми и настоятелно си поглеждаше часовника. Даже не бяхме стигнали до „Айя София“.

— Трябва да тръгваме — отвърнах аз.

Младият книжар се поклони вежливо с томчето в ръка. Взрях се в него за секунда със смътното усещане, че го познавам отнякъде, но

той вече се беше обърнал и се занимаваше с новия си клиент, възрастен човек, който можеше да е близък на старците с партията шах. Хелън ме срѣга с лакът и двамата излязохме от барацката, като решително заобиколихме пазара и се запътихме обратно към пансиона.

Малкото ресторантче беше празно, но само след минути Тургут се появи на вратата, кимна ни и усмихнат попита как сме спали. Носеше маслинозелен вълнен костюм въпреки прииждащата жегa и изглеждаше обзет от едва потиснато вълнение. Къдравата му черна коса беше гладко сресана назад, обувките му бяха лъснати до блясък. Той бързо ни изведе от ресторанта. Отново забелязах, че беше изключително енергичен човек и усетих облекчение, че стана наш водач. Вълнението завладяваше и мен. Писмата на Роси бяха на сигурно място в куфарчето ми и може би само след няколко часа щях да съм направил важна крачка към откриването му. Най-малкото скоро щях да сравня неговите екземпляри от документите с оригиналите, които той е проучвал дълги години преди мен.

Докато следвахме Тургут по улиците, той ни обясни, че архивът на султан Мехмед не се намира в основната сграда на Националната библиотека, макар че е под държавна закрила. Сега се помещавал в едно от допълнителните здания на библиотеката, което някога било медресе или ислямско духовно училище. Със създаването на светската държава Ататюрк закрил медресетата и сградата била превърната в архив на най-редките и старинни книги за историята на империята от сбирката на Националната библиотека. Колекцията на султан Мехмед съжителстваше с други документи от вековете на османското величие.

Сградата се оказа наистина изящен архитектурен паметник. Влязохме от улицата през обкованите с бронз дървени порти. Прозорците бяха покрити с фини мраморни решетки, през които светлината се процеждаше в геометрични форми и украсяваше пода на мрачното преддверие с паднали звезди и осмоъгълници. Тургут ни показва тефтера, поставен на един плот до входа, където трябваше да запишем имената си (Забелязах, че Хелън надраска нещо нечетливо), а после лично се подписа със замах.

Влязохме в единствената читалня на архива, просторна тиха стая, увенчана с купол със зелено-бяла мозайка. По цялата дължина на стаята бяха наредени полирани маси и трима или четирима учени вече се трудеха зад тях. Стените бяха покрити с книги, както и с дървени

чекмеджета и кутии, а фини бронзови лампи с електрически крушки висяха от тавана. Библиотекарят, строен петдесетгодишен мъж с броеница на китката, спря работата си, приближи се и разтърси за поздрав и двете ръце на Тургут. Дватамата кратко си поговориха — чух, че Тургут спомена името на университета ни — и после библиотекарят се обърна към нас на турски с усмивка и поклон.

— Това е господин Ерозан. Приветства ви с добре дошли в архива — обясни ни доволно Тургут. — Готов е да ви помъчи с каквото може. — Потръпнах, без да искам, а Хелън насила се усмихна. — Той незабавно ще ви извади документите на султан Мехмед за Ордена на дракона. Първо обаче, да се настаним удобно и да почакаме.

Седнахме зад една от масите, на предпазливо разстояние от другите изследователи. Те ни изгледаха с разсеяно любопитство и се върнаха към работата си. След миг господин Ерозан се върна с огромна дървена кутия с ключалка отстрани и гравирани арабски надписи отгоре.

— Какво пише тук? — попитах професора.

— Ех — той докосна капака на кутията с пръсти. — Пише: „Тук се намира злото — хм — тук е прибрано — злото. Затворете го с ключовете на свещения Коран.“

Сърцето ми подскочи; изразите поразително приличаха на онова, което Роси бе записал от полетата на загадъчната карта и бе изрекъл на глас в старата библиотека, където някога се е помещавал архивът. В писмата си той не споменаваше кутията, но може би не я е виждал, ако библиотекарят направо му е донесъл документите. Или пък те са били поставени в кутията след заминаването на Роси.

— Откога датира кутията? — попитах Тургут.

Той поклати глава.

— Не знам, а и приятелят ми не знае. Щом е от дърво, едва ли е от времето на султан Мехмед. Веднъж моят приятел ми разказа — той се усмихна към господин Ерозан, а човекът му върна усмивката, без да знае за какво става въпрос, — че тези книжа били затворени в кутията през 1930 година, за да са на сигурно място. Научил го от предишния библиотекар. Моят приятел е изключително старателен в работата си.

През 1930 година! С Хелън се спогледахме. Вероятно по времето, когато — през декември 1930 г. — Роси е писал своите писма до неизвестен получател, документите, които е преглеждал, вече са

били затворени на сигурно в тази кутия. И най-обикновена дървена кутия би била достатъчна, за да опази книгата от мишки и влага; какво ли тогава е накарало някогашния библиотекар да заключи документите на Ордена на дракона в ковчеже със свещени надписи?

Приятелят на Тургут извади връзка ключове и постави един от тях в ключалката. Почти се разсмях, като се сетих за модерния каталог в нашата библиотека, за лесния достъп до хилядите редки книги в университетските ни архиви. Не си бях и помислял, че някога ще проучвам документи, които се държат под ключ. Ключалката щракна.

— Готово — измърмори Тургут и библиотекарят се отдръпна. Тургут се усмихна и на двама ни — стори ми се, доста тъжно — и отвори капака.

Във влака Барли тъкмо дочиташе първите две от писмата на баща ми. Сърцето ми се свиваше, като ги гледах в ръцете му, но знаех, че Барли ще повярва на авторитетния глас на баща ми много повече, отколкото на моите неубедителни думи.

— Ходил ли си в Париж? — попитах аз, отчасти за да прикрия вълнението си.

— Струва ми се да — отвърна Барли възмутено. — Една година учих там, преди да вляза в университета. Майка ми искаше да науча добре френския.

Много ми се искаше да го попитам за майка му и защо е изисквала такива забележителни постижения от сина си, а и какво е да имаш майка, но Барли отново беше потънал в писмата.

— Баща ти трябва да е бил добър лектор — отбеляза замислено той. — Това е доста по-увлекателно от лекциите в Оксфорд.

Думите му откриха пред мен непознати земи. Имаше ли тъпи лекции в Оксфорд? Как е възможно? Барли знаеше толкова много неща, които исках да науча, беше пратеник на един тъй необятен свят, че чак не можех да си го представя. Този път ме прекъсна кондукторът, който бързаше по коридора край купето ни. Брюксел, извика той. Локомотивът вече забавяше ход и само след няколко минути през прозореца се показва брюкселската гара, а белгийските митничари се качиха във вагона. Навън хората бързаха, всеки за влака си, а гълъбите търсеха трохички по перона.

Може би защото тайно харесвах гълъби, не свалях поглед от тълпата и изведнъж забелязах една напълно неподвижна фигура. Висока жена в дълго черно палто мълчаливо стоеше на перона. Косата ѝ беше увита в черен шал, който обрамчваше бледото ѝ лице. Беше твърде далеч, за да видя ясно чертите ѝ, но зърнах блясъка в тъмните ѝ очи и почти неестествено алените ѝ устни — вероятно ярко червило. Силуетът ѝ беше някак странен — сред миниполите и отвратителните платформи на тогавашната мода, тя носеше ниски черни лачени обувки.

Онова, което първо привлече вниманието ми и го задържа чак докато влакът не потегли отново, беше съсредоточената ѝ бдителност. Тя внимателно оглеждаше влака ни от край до край. Инстинктивно се скрих от прозореца, а Барли въпросително ме погледна. Жената очевидно не ни беше видяла, макар че колебливо пристъпи към нашия вагон. После сякаш размисли и се обърна да разгледа другия влак, който тъкмо спираше отсреща на перона. Нещо в тъмния ѝ изправен гръб ме караше неотклонно да се взирам в нея, докато влакът не потегли отново, а тя не се изгуби сред множеството, като че ли никога не е съществувала.

ГЛАВА 28

Този път аз бях задрямала вместо Барли. Когато се събудих, се озовах облегната на него, с глава, отпусната на рамото му в морскосиния пуловер. Той гледаше през прозореца, прилежно прибрал писмата на баща ми в плика в скута си, краката му бяха кръстосани, а лицето — не много далеч от моето — беше обърнато към пробягващия навън пейзаж, който според мен вече трябваше да е във Франция. Отворих очи и първото, което съзрях, беше кльощавата му брадичка. Когато погледнах надолу, видях, че ръцете му леко придържаха плика с писмата. За пръв път забелязах, че ноктите му бяха изгризали като моите. Затворих отново очи, преструвайки се, че още спя, защото топлината на рамото му ми действаше успокояващо. После се уплаших, че може би не му е приятно да се облягам на него или пък че в идиотския си сън съм олигавила пуловера му, затова рязко се изправих на седалката. Барли ме погледна и очите му бяха пълни с далечни мисли или може би просто с пейзажа зад прозореца, вече не равнинен, а хълмист — земята на скромното френско село. След малко той се усмихна.

Когато капакът на кутията с тайните на султан Мехмед се отвори, отвътре се понесе миризма, която добре познавах. Беше мирисът на много стари документи, на пергамент или велен, на прах и векове, на страници, отдавна подложени на изпитанията на времето. Това беше и миризмата на малката празна книжка с дракона в средата, на моята книжка. Така и не намерих смелост да пъхна нос направо сред страниците ѝ, както съм правил с други томове, попадали в ръцете ми — мисля, че се страхувах да не би сред аромата ѝ да доловя и отблъскващи нотки или, по-лошо, да не би миризмата да ми подеждва, да не се окаже ужасен наркотик, който не бих искал да поемам.

Тургут внимателно измъкваше документите от кутията. Всеки от различните по форма и размер документи беше увит с пожълтяла фина опаковъчна хартия. Той внимателно ги подреди на масата пред нас.

— Лично ще ви покажа тези книжа и ще ви разкажа какво знам за тях — заяви той. — После, ако желаете, може да останете да ги поразгледате, как мислите?

Да, може би точно това искахме, кимнах аз, а той разопакова един свитък и внимателно го разгъна под втренчените ни погледи. Беше пергамент, закачен на тънки дървени пръчици, съвсем различен от огромните плоски листове и подвързани търговски дневници, с които бях свикнал при изследванията си върху света на Рембранд. Краищата на пергамента бяха украсени с пъстра рамка от геометрични елементи в златно, наситено синьо и яркочервено. Ръкописът за мое разочарование беше изписан с арабски букви. Не съм сигурен какво точно съм очаквал; все пак този документ идваше от сърцето на империя, която е говорила на турски и писала с арабската азбука, прибягвайки до гръцкия само за да сплаши византийците, а до латинския — за да щурмува портите на Виена.

Тургут прочете мислите по лицето ми и побърза да обясни.

— Това, приятели мои, е вест за разходите на военната кампания срещу Ордена на дракона. Съставена е в едно градче на южния бряг на Дунава от местния чиновник, отговарял за харченето на султанските пари в онази област — с други думи, това е служебен доклад. През XV век бащата на Дракула — Влад Дракул, вкарал Османската империя в големи разходи, нали разбирате. Въпросният чиновник поръчал ризници и — как се казваше? — ятагани за триста мъже, които били наети да охраняват границата по Западните Карпати, за да не би местните да се разбунтуват; купил им дори и коне. Ето — дългият му пръст посочи най-долу в текста — тук пише, че Влад Дракул им излиза скъпо и че е... противна напасть, която създава на пашата повече разходи, отколкото е склонен да поеме. Пашата ужасно съжалявал, много бил нещастен и желаел дълъг живот на Несравнимия в името на Аллах.

С Хелън се спогледахме и ми се стори, че в очите и прочетох малко от собственото ми страхопочитание. Това ъгълче на историята беше истинско като плочите на пода под краката ни или дървения плот на масата под ръцете ни. Хората, на които се беше случило всичко това, съвсем като нас са живели, дишали, чувствали, мислили, а после са умрели — както щеше да стане и с нас. Отместих очи, неспособен да гледам пламъка на вълнението по силното ѝ лице.

Тургут беше свил пергаментата и отваряше следващия пакет, в който имаше още два свитъка.

— Това е писмо от влашкия паша, в което той обещава на султан Мехмед да му изпрати всички документи за Ордена на дракона, които успее да намери. А това е отчет за търговията по Дунава през 1461 година, недалеч от земите, където е властвал Ордена на дракона. Нали разбирате, границите в този район не са били точно определени — непрекъснато са се местели. Тук се изброяват коприни, подправки и коне, необходими на пашата, за да ги размени срещу вълна от овчарите в областта му.

Следващите два свитъка също съдържаха подобни отчети. После Тургут отвори един по-малък пакет, в който имаше плоска скица върху пергамент.

— Карта — обясни той.

Неволно се протегнах към куфарчето си, където лежах рисунките и бележките на Роси, но Хелън поклати глава едва забележимо. Разбрах посланието ѝ — още не познавахме Тургут достатъчно добре, за да му поверим всичките си тайни. Поне не засега, поправих се наум; в края на краищата, човекът очевидно беше споделил с нас всичко, което знаеше.

— Така и не успях да разбера какво означава тази карта, приятели — каза ни Тургут. В гласа му звънна съжаление и той поглади мустаците си замислено. Внимателно огледах пергаментата и с потрес разпознах точното, макар и избледняло съответствие на първата карта, която Роси беше прерисувал с дългите полумесеци на планините и виещата се река на север от тях. — Не прилича на нито едно място, което познавам, а и няма как да, знаем — как се казваше — мащаба на картата, нали разбирате. — Той я остави настрана. — Ето ви и още една карта, която като че ли дава по-близък план на местността от първата карта.

Знаех, че е точно така — вече ги бях виждал, а възбудата ми растеше.

— Мисля, че това са планините в западната част на предната карта, нали? — той въздъхна. — Няма никакви други сведения, виждате, че почти няма надписи, освен няколко стиха от Корана и това странно мото — преди време внимателно го преведох — пише нещо като „Тук той намери приют в злото. Читателю, изрови го с думи“.

Стреснато протегнах ръка да го спра, но Тургут изговори всичко много бързо и ме хвана неподготвен.

— Не! — изкрещях аз, но беше твърде късно и Тургут ме погледна изненадано. Хелън гледаше ту единия, ту другия, а господин Ерозан вдигна глава от работата си в другия край на стаята и също се втренчи в мен.

— Извинете — прошепнах аз, — но съм толкова впечатлен от тези документи. Те са така... интригуващи.

— О, радвам се, че ви е интересно — Тургут направо сияеше под сериозното си изражение. — Тези думи наистина звучат заклинателно. Направо те — нали разбирате? — жегват.

В този миг в стаята се чува крачки. Огледах се нервно, почти готов да видя самия Дракула, както и да изглеждаше всъщност, но се появи само един дребничък човек с бяла шапчица и занемарена сива брада. Господин Ерозан отиде до вратата да го поздрави, а ние се върнахме към документите. Тургут извади от кутията още един пергамент.

— Това е последният документ тук — каза той. — Така и не успях да го разгада. В каталога на библиотеката е посочен като библиография за Ордена на дракона.

Сърцето ми подскочи и видях как лицето на Хелън поруменя.

— Библиография?

— Да, приятелю — Тургут внимателно разгъна документа на масата. Изглеждаше много стар и твърде крехък, написан на гръцки с елегантен почерк. Горната част на пергаментата беше неравна, сякаш някога е бил част от по-дълъг свитък, а долната част очевидно беше скъсана. По ръкописа нямаше никакви винетки, а само красиво изписани редове от думи. Въздъхнах. Никога не бях учил гръцки, но така или иначе подозирах, че щеше да ми е необходимо изключително майсторство, а не просто известни познания по езика, за да разбере подобен документ.

Тургут като че ли отгатна затруднението ми и извади бележник от куфарчето си.

— Помолих един от нашите византолози в университета да го преведе. Той познава задълбочено техния език и извори. Това е списък на литературни творби, макар че повечето от тях изобщо не се споменават другаде. — Той отвори бележника си и изглади с ръка една

страница. Беше изписан с равни турски букви. Този път Хелън въздъхна. Тургут се плесна по челото. — О, хиляди извинения — каза той, — ето, сега ще ви го превода, става ли? „Херодот, Отношението към военнопленниците. Фезей, За разума и мъченията. Ориген, Трактат върху първите принципи. Евтимий Стари, Съдбата на прокълнатите. Губент от Гент, Трактат върху естеството. Свети Тома Аквински, *Сизиф*.“ Виждате ли колко странен подбор, а някои от тези книги са и доста редки. Моят приятел, византологът, ми каза например, че би било чудо, ако изобщо някъде се е запазил досега неизвестен екземпляр от този трактат на раннохристиянския философ Ориген — по-голямата част от трудовете на Ориген са били унищожени, защото го обвинили в ерес.

— Каква ерес? — Хелън изглеждаше заинтригувана. — Сигурна съм, че съм чела нещо за него.

— Твърдял в трактата си, че християнската логика изисква дори и Сатаната да бъде спасен и възкресен — обясни Тургут. — Да продължавам ли със списъка?

— Ако обичате — казах аз, — бихте ли ни написал тези заглавия на английски, докато ги четете?

— С удоволствие — Тургут седна с бележника си и извади химикалка.

— Какво мислиш? — попитах Хелън. Лицето ѝ изразяваше мислите по-добре от всякакви думи — *Дошли сме чак дотук заради някакъв неясен списък с книги?* — Знам, че засега няма смисъл — казах ѝ с нисък глас, — но нека видим какво ще излезе.

— А сега, приятели, да ви прочета следващите заглавия — Тургут весело ги записваше. — Почти всички са свързани с изтезания, убийства или други неприятни неща, както ще разберете. „Еразъм, *Съдбата на убиеца*. Хенрик Курций, *Канибалите*. Джорджо от Падуа, *Прокълнатите*.“

— Не са ли посочени дати за тези творби? — попитах аз и се наведох над документа.

Тургут въздъхна.

— Не. Освен това така и не успях да открия други извори за някои от тези заглавия, но пък всички, за които намерих сведения, са писани преди 1600 година.

— И все пак това е след времето на Влад Дракула — отбеляза Хелън. Погледнах я изненадан; не бях се сетил за това. Забележката ѝ беше простичка, но съвсем на място и доста озадачаваща.

— Да, скъпа мадам — каза Тургут, като я погледна. — Най-късната от тези творби е написана повече от сто години след смъртта му, както и след смъртта на султан Мехмед. Уви, не съм успял да намеря никакви сведения как или кога тази библиография е попаднала сред сбирката на султан Мехмед. Някой явно я е добавил по-късно, може би доста след като колекцията е донесена в Истанбул.

— Но преди 1930 година — отбелязах замислено.

Тургут ме погледна изненадано.

— Това е годината, когато тази сбирка беше затворена под ключ — каза той. — Как ви хрумна, професоре?

Усетих как се изчервявам, едновременно защото се бях изтървал, така че чак Хелън се дръпна встрани, отчаяна от малоумието ми, но и защото не бях още професор. Замълчах за минута; винаги съм мразел лъжата и съм се опитвал, скъпа ми дъще, да не лъжа, ако мога да го избегна.

Тургут ме изучаваше с поглед и аз с неудобство разбрах, че до този момент не бях забелязал изключителната проникателност на тъмните му очи с бръчици отстрани. Поех дълбоко дъх. После щях да се разбера с Хелън. През цялото време бях вярвал на Тургут, а и той можеше да ни помогне повече, ако знаеше за какво става въпрос. За да спечеля някой и друг миг обаче, погледнах към списъка, който той ни превеждаше, а после и към турския превод, с който си помагаше. Не смеех да го погледна в очите. Точно колко от онова, което знаехме, можех да му кажа? Ако съобщях всичко научено за преживяванията на Роси тук, дали нямаше да поставя под съмнение собствената ни сериозност и здрав разум? Точно защото наведох очи от нерешителност, внезапно видях нещо странно. Ръката ми се изстреля към оригиналния гръцки документ, библиографията на Ордена на дракона. Както се оказа, не беше целият на гръцки. Името в края на списъка се четеше съвсем ясно: Бартоломео Роси. Следваше забележка на латински.

— Мили Боже! — възклицанието ми стресна тихите учени в стаята, но твърде късно се усетих. Господин Ерозан, който още

говореше с човека с кепето и дългата брада, въпросително се обърна към нас.

Тургут веднага усети тревогата ми, а Хелън бързо се приближи.

— Какво има? — Тургут протегна ръка към документа. Аз още го гледах втренчено, така че Тургут лесно проследи погледа ми. После изведнъж скочи на крака и думите, които извика, бяха сякаш ехо на собственото ми вълнение, такова ясно ехо, че неочаквано ми донесе успокоение сред цялата необикновена ситуация:

— Боже мой! Професор Роси!

Тримата се спогледахме за миг, но мълчахме. Накрая аз подех несигурно:

— Да не би — обърнах се тихо към Тургут — това име да ви е познато?

Тургут прехвърли погледа си от мен към Хелън.

— А на вас? — попита той накрая.

Усмивката на Барли беше мила.

— Сигурно си доста изморена, щом заспа така здраво. И аз се чувствам уморен, само като си помисля в каква бъркотия си се оплела. Какво би си помислил човек, ако му разкажеш всички тези неща — някой друг, имам предвид? Например онази жена там — той кимна към задрямалата ни спътничка, която не беше слязла в Брюксел и очевидно смяташе да дреме чак до Париж. — Или на някой полицаи. Всички ще те вземат за откачена. — Той въздъхна. — Наистина ли мислиш съвсем сама да пътуваш до Южна Франция? Ще ми се да ми кажеш къде точно отиваш, вместо да ме караш сам да позная, за да се обадя на мисис Клей и да видиш ти тогава.

Беше мой ред да се усмихна. Това вече го бяхме обсъждали неведнъж.

— Ама че си инат — изпъшка Барли. — Никога не съм допускал, че едно малко момиченце може да ми създаде толкова проблеми — и най-вече проблемите, които ще си имам с мастър Джеймс, нали се сещаш, ако те оставя наред Франция.

При тези думи очите ми се напълниха със сълзи, но следващото му изречение ги пресуши още преди да бликнат навън.

— Най-малкото ще имаме време да обядваме, преди да хванем следващия влак. На Гар дьо Нор продават най-вкусните сандвичи и ще доизхарчим франковете ми. — Речта му премина в множествено число и тъкмо това стопли сърцето ми.

ГЛАВА 29

Дори и днес, когато слезеш от влака на тази велика арена на пътешествията, наречена Гар дю Нор, с великанската ѝ конструкция от старо желязо и стъкло, с въздушната ѝ кринолинова прелест, се озоваваш направо в Париж. Двамата с Барли слязохме от влака с чанти в ръце и минутка-две останахме неподвижни, за да попием всичко това с очи. Поне аз правех това, макар че дотогава много пъти бях слизала там по време на пътуванията с баща ми. La gare кънтеше от звука на влакови спирачки, разговори, стъпки, свирки, пърхане на гълъбови крила, подрънкване на монети. Възрастен мъж с черна барета мина край нас с млада жена под ръка. Червената ѝ коса беше прекрасно фризирана, на устните ѝ имаше розово червило и аз за миг си се представих на нейно място. Ех, ако можех да изглеждам така, да съм парижанка, да порасна и да имам боти на високи токове, истински гърди и елегантен, застаряващ художник до себе си! После ми хрумна, че мъжът може би просто ѝ беше баща и се почувствах много самотна.

Обърнах се към Барли, който очевидно попиваше миризми, а не гледки.

— Боже, колко съм гладен — изръмжа той. — Тъй и тъй сме тук, дай поне да хапнем нещо свястно.

Той се втурна към един ъгъл на гарата, като че ли я познаваше като пръстите на ръцете си; и наистина, оказа се, че знаеше отлично не само пътя, но и горчицата, и видовете фино нарязана шунка, така че скоро и двамата похапвахме два огромни сандвича, увити в бяла хартия, като Барли дори не си даде труд да седне на пейката, която аз открих.

И аз бях гладна, но най-вече се притеснявах какво ще правя отсега нататък. Щом слязохме от влака, Барли можеше да намери някой обществен телефон и да успее да позвъни на мисис Клей или на мастър Джеймс или дори на армия жандармеристи, които да ме върнат в Амстердам с белезници. Вдигнах тревожно поглед към него, но лицето му беше почти изцяло скрито зад сандвича. Когато все пак го отмести, за да пийне оранжада, аз му казах:

— Барли, ще ми направиш ли една услуга?

— Сега пък какво?

— Моля те, не се обаждай. Така де, моля те, Барли, не ме предавай. Отивам на юг, каквото и да става. Виждаш, че не мога да се прибера у дома, без да знам къде е баща ми и какво се случва, нали?

Той пиеше сериозно.

— Виждам.

— Моля те, Барли.

— Ти за какъв ме вземаш?

— Не знам — казах озадачено. — Мислех, че си ми ядосан, задето избягах, и че може би смяташ да ме издадеш.

— Само помисли — каза Барли, — ако имах поне малко достойнство, сега щях да пътувам към утрешните си лекции — и към здравето конско на Джеймс — влачейки и теб след себе си. Вместо това обаче, ето ме тук, принуден от галантност — а и от любопитство — да придружа ненадейно една госпожица до Южна Франция. Мислиш ли, че ще пропусна такава възможност?

— Не знам — повторих аз, този път с благодарност.

— По-добре да попитаме кога е следващият влак за Перпинян — отсече Барли и решително сгъна хартията от сандвича си.

— Откъде знаеш? — казах изненадано.

— О, май се имаш за много загадъчна — Барли пак изглеждаше ядосан. — Нима не ти преведох цялата онази история от вампирската колекция? Къде другаде може да отиваш, ако не в онзи манастир в Източните Пиренеи? Да не мислиш, че нищо не разбирам от френска география? Хайде, не почвай да се мръщиш. Така лицето ти почти изгубва чара си.

В края на краищата отидохме до bureau de change ръка за ръка.

Когато Тургут произнесе името на Роси с тон, който несъмнено издаваше познанство, внезапно почувствах, че светът се размества под краката ми, че парченца цвят и форма изпадат от мястото си и се разбъркват в сложна плетеница на абсурда. Сякаш гледах познат филм, но на екрана изведнъж се появи нов герой, който всъщност никога не е участвал във филма, а сега се присъедини към действието гладко, но необяснимо.

— Познавате ли професор Роси? — повтори Тургут със същия тон.

Аз още не бях си възвърнал дар слово, но Хелън очевидно беше взела решение.

— Професор Роси е научен ръководител на Пол в Историческия факултет на нашия университет.

— Но това е невероятно — изрече бавно Тургут.

— Познавате ли го? — попитах аз.

— Никога не сме се виждали — заяви Тургут, — но съм чувал за него, при това при най-необикновени обстоятелства. Вижте, мисля, че трябва да ви разкажа тази история. Седнете, колеги — той махна гостоприемно с ръка, дори и насред удивлението си. Двамата с Хелън бяхме скочили на крака, но сега се настанихме до него. — Тук има нещо прекалено необичайно... — той млъкна, но после сякаш се насили да ни обясни. — Преди години, когато се влюбих в този архив, разпитвах библиотекаря за всякакви сведения за него. Той ми разказа, че доколкото си спомня, никой друг не е работил с тези документи, но че предшественикът му — имам предвид библиотекаря преди него — май знаел нещо по въпроса. Така отидох да се срещна със стария библиотекар.

— Той жив ли е сега? — поех дълбоко дъх.

— О, не, приятелю. Съжалявам. Още тогава той беше много стар и умря, струва ми се, около година след като говорихме. Паметта му обаче беше отлична и той сподели, че заключил колекцията, защото имал лошо предчувствие. Каза, че един чуждестранен професор веднъж я прегледал и после много — как се казваше? — се разстроил, почти полудял и внезапно избягал от архива. Старият библиотекар каза още, че няколко дена след тази случка той работел нещо сам в библиотеката и когато вдигнал очи, изведнъж видял някакъв едър мъж да преглежда същите документи. Никой не бил влизал, а вратата към улицата била заключена, защото било вечер, след края на работното време на библиотеката. Изобщо не разбирал как този човек е влязъл. Помислил си, че може би все пак не е заключил вратата и не е чул стъпките на мъжа нагоре по стълбите, макар че не звучало твърде правдоподобно. После ми каза... — Тургут се наведе напред и още повече сниши глас, — каза ми, че когато се приближил към мъжа да го

попита какво прави, онзи вдигнал очи и... нали разбирате... в тъглчето на устата му капела тънка струйка кръв.

Усетих, че ми се повдига, а Хелън вдигна рамене, сякаш искаше да удържи потреперването си.

— Старият библиотекар първо не искаше да ми разкаже тази история. Мисля, че се страхуваше да не го помисля за луд. Каза ми, че едва не припаднал от гледката и когато отново погледнал, мъжът бил изчезнал. Документите обаче още стояли пръснати по масата, затова на следващия ден той купил осветеното ковчеже от антикварния пазар и прибрал документите в него. Държал ги под ключ и по думите му никой повече не ги потърсил, докато той бил библиотекар там. Повече не видял и странния мъж.

— А Роси? — настоях аз.

— Да, виждате ли, аз бях решен да проследя всяка следа в тази история, затова го попитах за името на чуждестранния учен, но той не можа да си спомни нищо, освен че името май било италианско. Каза ми ако искам, да погледна в регистъра за 1930 година и моят приятел тук ми разреши да проверя. След известно ровене открих името на професор Роси, както и че е от Оксфорд, Англия. Затова му написах писмо в Оксфорд.

— Той отговори ли? — очите на Хелън святкаха към Тургут.

— Да, но вече не беше в Оксфорд. Беше отишъл в един американски университет — вашия, макар че в началото като говорихме с вас, не направих връзката, — затова писмото ми стигнало при него с огромно закъснение и чак после той ми отговорил. Казваше, че съжалява, но не знаел нищо за архива, за който говоря и не може да ми помогне. Ще ви покажа писмото вкъщи, когато дойдете на вечеря. Получих го малко преди войната.

— Колко странно — промърморих аз. — Нищо не разбирам.

— Това не е най-странното нещо — отбеляза припряно Тургут. Той обърна очи към пергаментата върху масата, към библиографията, и прокара пръст по името на Роси в дъното. Загледах се и отново забелязах думите след името. Бяха на латински, сигурен бях, макар че моят латински от първите две години в колежа никога не е бил кой знае какъв, а сега на всичкото отгоре съвсем го бях занемарил.

— Какво пише? Знаете ли латински?

За мое облекчение Тургут кимна.

— Пише: Бартоломео Роси. „Привидението... духът... в амфората“.

Мислите ми запрепускаха бясно.

— Но този израз ми е познат. Мисля... сигурен съм, че това е заглавието на една статия, по която той работи от пролетта — аз млъкнах. — Работеше. Показа ми я преди около месец. Става въпрос за гръцката трагедия и за предметите, които гръцките театри понякога използвали като реквизит за сцената. — Хелън ме гледаше непрегнато. — Това е... убеден съм, че това е последният му труд.

— А най-най-странното е — заяви Тургут и този път чух истински повей на страх в гласа му, — че много пъти съм чел този списък и никога не съм виждал този ред. Някой е добавил името на Роси.

Вторачих се в него потресен.

— Проверете кой — задъхано настоях аз. — Трябва да разберем кой подправя тези документи. Кога за последно сте бил тук?

— Преди около три седмици — каза мрачно Тургут. — Почакайте, моля, първо ще отида да попитам господин Ерозан. Не мърдайте. — Още щом стана, внимателният библиотекар го видя и се запъти насам. Дватамата размениха набързо няколко думи.

— Какво казва той? — попитах аз.

— Защо не ми го каза досега? — изстена Тургут. — Вчера дошъл някакъв мъж и прегледал кутията.

Той продължи да разпитва приятеля си и господин Ерозан махна към вратата.

— Онзи е бил — заяви Тургут и също посочи натам. — Казва, че е онзи, който беше тук преди малко, с когото говореше.

Всички се обърнахме ужасени и библиотекарят отново махна натам, но беше твърде късно. Дребният мъж с бялата шапчица и сивата брада беше изчезнал.

Барли ровеше из портфейла си.

— Хъм, ще трябва да обменим всичко, което имам — отбеляза той мрачно. — Тук са парите от мастър Джеймс и още няколко лири от стипендията ми.

— И аз взех малко — заявих аз. — Искам да кажа, от Амстердам. Ще купя билетите за влака и мисля, че ще мога да плащам за храна и нощувки поне за няколко дена. — Наум се чудех дали наистина ще съм в състояние да плащам, ако Барли продължи да яде с такъв апетит. Направо беше невероятно, че толкова кльощав човек можеше да яде толкова много. И аз бях слаба, но не можех да си представя да излапам два сандвича със скоростта, която Барли току-що беше демонстрирал. Мислех, че онази непоносима тежест, която усещах, се дължеше на проблема с парите, но само докато не се озовахме в обменното бюро и младата жена в тъмносин жакет не ни погледна през бюрото. Барли я заговори за курсовете и след малко тя вдигна телефона и се обърна, докато говореше в слушалката.

— Защо се обажда? — прошепнах нервно на Барли.

Той изненадан ме погледна.

— По някаква причина проверява курсовете — отговори той. — Не знам точно защо. Ти какво си помисли?

Не можах да обясня. Може би бях прихванала заразата от писмата на баща ми и вече всичко ми изглеждаше подозрително. Като че ли непрекъснато ни следяха невидими очи.

Тургут, който явно запази повече присъствие на духа от мен, се завтече към вратата и изчезна в малкото преддверие. След секунда се върна, клатейки глава.

— Няма го — тежко изрече той. — Няма следа от него и по улицата. Стопил се е в навалищата.

Господин Ерозан явно взе да се извинява и Тургут отново размени с него няколко кратки реплики. После се обърна към нас.

— Сещате ли се за някаква причина, поради която някой би ви преследвал тук да провери проучванията ви?

— Преследвал? — сещах се за много причини, но и представа си няхах кой точно.

Тургут ме погледна изпитателно и аз си спомних изражението на циганката, която се приближи до масата ни миналата вечер.

— Моят приятел библиотекарят казва, че този мъж искал да види документите, които сега вие преглеждате, и много се ядосал, когато разбрал, че някой вече ги използва. Казва, че мъжът говорел турски, но

с акцент, и вероятно е чужденец. Ето защо питам дали някой не ви преследва. Хайде, колеги, да излизаме, но ще следим положението внимателно. Предупредих приятеля си да пази документите и да си записва, ако този човек или някой друг дойде да ги види. Ако онзи се върне, ще се опитаме да разберем кой е той. Може би ако си тръгнем, той скоро ще се върне тук.

— Но картите! — притеснявах се да оставя тези безценни вещи обратно в кутията им. Пък и какво бяхме научили досега? Дори не започнахме да решаваме загадката на трите карти, макар че те лежах, чудодейно истински, на масата пред нас.

Тургут се обърна към господин Ерозан и двамата сякаш си размениха усмивки, знак за съучастие.

— Не се тревожете, професоре — успокои ме Тургут. — Собственоръчно съм прекопирал всички тези неща, а копията са на сигурно място у дома. Освен това моят приятел няма да позволи нищо да се случи с оригиналите. Можете да ми вярвате.

Искаше ми се да вярвам. Хелън внимателно оглеждаше и двамата ни нови познайници и се почудих какво мисли за цялата тази история.

— Добре — отвърнах аз.

— Хайде, колеги — Тургут започна да подрежда документите, като ги докосваше с такава грижа, каквато аз никога не бих проявил. — Явно имаме много неща да обсъдим насаме. Ще ви заведа вкъщи да си поговорим. Там ще ви покажа и други материали по темата, които съм успял да събера. Нека не споменаваме тези неща на улицата. Ще си тръгнем колкото се може по-очевидно и — той кимна към библиотекаря — ще оставим най-добрия си генерал да пази пробоя в нашата крепост.

Господин Ерозан се ръкува с всички ни подред, с неимоверно внимание заключи кутията и я отнесе, изгубвайки се сред лавиците в дъното на залата. Гледах го, докато съвсем не изчезна от погледа ми и после, без да искам, въздъхнах на глас. Не можех да се отърся от чувството, че съдбата на Роси все още е скрита в тази кутия — сякаш, да не дава Господ, самият Роси беше погребан вътре, а ние не бяхме в състояние да го измъкнем оттам.

Когато излязохме от сградата, постояхме няколко минути на стълбището, преструвайки се на увлечени в разговор, за да се уверим, че не сме останали незабелязани. Нервите ми бяха опънати до

крайност, Хелън беше пребледняла, но Тургут беше запазил хладнокръвие.

— Ако онази малка змия се мотае тук някъде — прошепна той, — сега ще знае, че сме си тръгнали.

Той подаде ръка на Хелън, която се облегна на нея доста поохотно, отколкото бих предположил, и тримата се отдалечихме заедно по оживените улици. Беше обяд и ароматът на печено месо и топъл хляб се носеше навсякъде около нас, примесен с още някакъв по-тежък мирис, може би на въглищен дим или на нафта, мирис, който и до днес от време на време изниква пред сетивата ми без предупреждение, мирис, който за мен обозначава края на източния свят. Каквото и да се случи оттук нататък, мислех си, то пак ще е някаква гатанка, както беше гатанка и цялото това място и аз зарях поглед към лицата в турските тълпи, към стройните кули на минаретата, запречващи хоризонта във всяка посока, към старинните куполи сред смокиновите дръвчета, към пълните с непознати стоки магазинчета. А най-трудната гатанка до болка измъчваше сърцето ми: къде е Роси? Тук ли е, в този град ли е, или е някъде много далеч? Жив ли е или мъртъв, или нещо по средата?

ГЛАВА 30

В 16,02 ч. двамата с Барли се качихме на южния експрес за Перпинян. Барли метна чантата си върху стръмните стъпала и ми подаде ръка да ме издърпа след себе си. В този влак имаше по-малко пътници и купето, което си намерихме, остана празно дори и след като влакът потегли. Усетих умора; по това време вече щях да съм се върнала от училище и мисис Клей щеше да ме сложи на кухненската маса с чаша мляко и парче жълт кейк. За миг ми се стори, че досадните ѝ грижи ми липсват. Барли седна до мен, макар че можеше да избере четири други седалки, и аз пъхнах ръка под лакътя му в топлия пуловер.

— Трябва да уча — каза той, но не побърза да отвори книгата си; имаше твърде много интересни гледки, докато влакът набираше скорост през града. Мислех си за предишните ми идвания тук с баща ми — как изкачвахме Монмартър или зяпахме унилата камила в Жарден де Планта. Сега ми се струваше, че никога не съм била в този град.

Докато гледах как Барли мърда устни над Милтън, ми се доспа и когато той каза, че отива до вагон-ресторанта за един чай, аз поклатих глава сънливо.

— Май си съсипана — каза ми той с усмивка. — Остани тук и поспи, аз ще си взема книгата. После, когато огладнееш, ще отидем да вечеряме.

Щом излезе, клепачите ми се затвориха почти веднага, а когато отново ги отворих, се намерих сгушена на празната седалка като дете, завила глезени с дългата си памучна пола. Някой седеше на отсрещната седалка и четеше вестник, но не беше Барли. Бързо се надигнах. Мъжът четеше Монд и разтвореният вестник го скриваше почти целия — горната част на тялото и лицето му изобщо не се виждаха. На седалката до него лежеше черно кожено куфарче.

За част от секундата си представих, че това е баща ми и ме обля вълна на благодарност и объркване. После видях обувките му, също от черна кожа, лъснати до блясък, с елегантни дупчици на носа и кожени

връзки с черни пискюли на върха. Мъжът беше кръстосал крака, облечени в безукорни черни панталони и фини черни копринени чорапи. Това не бяха обувките на баща ми; всъщност нещо не беше наред с тези обувки, или пък с краката в тях, макар че не можех да определя какво точно. Помислих си, че един непознат не би трябвало да влиза, докато спя — това също беше неприятно и се надявах, че не ме е зяпал заспала. В неудобството си се зачудих дали мога да стана и да отворя вратата на купето, без да ме забележи. Изведнъж видях, че той беше дръпнал завеските към пътеката на вагона. Никой не можеше да види отвън какво става в купето. Дали пък Барли не ги беше дръпнал, преди да излезе, за да спя спокойно?

Крадешком погледнах часовника си. Наближаваше пет. През прозореца се откриваше великолепна гледка; бяхме стигнали юга. Човекът зад вестника не помръдваше и аз се разтреперих неудържимо. След малко разбрах какво ме ужасява. Вече отдавна бях будна, но през цялото време, докато го гледах и слушах, той не беше обърнал нито една страница от вестника си.

Апартаментът на Тургут се намирал в друг квартал на Истанбул, на Мраморно море, затова взехме ферибота от едно оживено пристанище, наречено Еминьоню. Хелън стоеше на парапета и съзерцаваше чайките, които следваха корабчето ни, и внушителния силует на стария град зад нас. Отидох при нея, а Тургут се зае да ни показва шпилове и куполи, надвиквайки бученето на машините с гръмкия си глас. Когато слязохме, открихме, че кварталът му е по-модерен от местата, където бяхме досега, но в случая модерен означаваше от деветнайсети век. Докато вървахме из все по-смълчаните улици, отдалечавайки се от фериботното пристанище, аз съгледах един друг Истанбул, който дотогава ми беше непознат: внушителни дървета с приведени клони, елегантни каменни и дървени къщи, кооперации, сякаш пренесени от някое парижко предградие, чисти тротоари, саксии с цветя, украсени корнизи. Тук-там старата ислямска империя се подаваше под формата на полусрутена арка или самотна джамия, турска къща с издаден втори етаж. На улицата на Тургут обаче западната мода бе помела всичко останало. По-късно видях същите улици и в други градове — в Прага и София, в Будапеща

и Москва, в Белград и Бейрут. Навсякъде изтокът беше взел назаем тази чужда изтънченост.

— Заповядайте, ако обичате — Тургут спря пред редица стари къщи и ни въведе нагоре по двойното парадно стълбище, като пътьом провери съдържанието на малката си пощенска кутия — очевидно празна — с надпис „Професор Бора“. Отвори вратата и отстъпи настрана. — Моля, заповядайте в моя дом, където всичко е и ваше. Съжалявам, че жена ми я няма — тя е възпитателка в детска градина.

Първо влязохме в преддверие с лъснат дървен под и дървена ламперия по стените. Там по примера на Тургут събухме обувките си и сложихме бродираните пантофи, които той ни даде. После ни въведе в гостна и Хелън нададе тих вик на възхищение, който аз не успях да се съдържа да не повтора. Стаята беше изпълнена от приятна зеленикава светлина, примесена с нежнорозово и жълто. След миг осъзнах, че това са слънчевите лъчи, които се процеждаха през различните дръвчета зад двата огромни прозореца с прозрачни завеси от старинна бяла дантела. Стаята беше обзаведена с необикновени мебели, много ниски, изработени от тъмно дърво и богато тапицирани. Три от стените бяха опасани от миндери, покрити с дантелени възглавници. Над тях белосаните стени бяха украсени с гравюри и картини от Истанбул, с портрет на старец с фес и друг на по-млад мъж в черен костюм, както и с поставен в рамка пергамент с изящна арабска калиграфия. Имаше и избелели кафеникави фотографии на града и шкафчета, пълни с медни сервиси за кафе. В ъглите стояха пъстроцветни емайлирани вази, пълни с рози. Под краката ни се простираха дебели килими в яркочервено, розово и нежнозелено. Точно в средата на стаята бе поставен огромен кръгъл поднос на ниски крачета, излъскан до блясък и празен, сякаш в очакване на следващата трапеза.

— Много е красиво — обърна се Хелън към домакина ни, а аз си припомних колко хубава можеше да изглежда, когато искреността отпуснеше стегнатите черти на устата и очите ѝ. — Съвсем като в „Хиляда и една нощ“.

Тургут се засмя и размаха едрата си ръка сякаш да отхвърли комплимента, но очевидно се зарадва.

— Заслугата е на жена ми — каза той. — Тя обича нашите древни изкуства и занаяти, а и наследи от семейството си много прекрасни неща. Може би дори имаме и нещичко от времето на султан

Мехмед — той ми се усмихна. — Не умея да правя кафе като нея — поне тя така казва, — но за вас ще се постарая да дам най-доброто от себе си.

Той ни настани върху ниската мебел, близо един до друг, и аз със задоволство си припомних всички онези доказали се във времето вещи, олицетворяващи удобството — възглавници, диван и — разбира се — отоманка.

Тургут наистина даде най-доброто от себе си и то се оказа обяд, който сам пренесе от кухникката до гостната, отхвърляйки усърдните ни предложения да му помогнем. Как успя да стъкми трапеза за толкова кратко време изобщо не можех да си представя — очевидно нещата са били предварително приготвени. Той донесе подноси със сосове и салати, купа с нарязана диня, яхния с месо и зеленчуци, пилешки шишове, вездесъщата смес от кисело мляко и краставици, кафе и цяла планина сладки, оваляни в мед и бадеми. Ядохме с наслада, а Тургут ни подканяше да си вземаме, докато не се разпъскахме от преяждане.

— Хайде сега — каза той, — да не искате жена ми да си помисли, че съм ви оставил да умрете от глад.

За десерт накрая получихме чаша вода, а до нея — малка чинийка с нещо бяло и сладко.

— Бяло сладко — каза Хелън, като го опита. — Чудесно. И в Румъния го имаме.

Тя пусна малко от бялото желе в чашата си и я изпи, а аз я последвах. Не бях сигурен какъв ще е ефектът върху храносмилането ми, но моментът не беше подходящ за такива притеснения.

Когато се натъпкахме до пръсване, се изтегнахме назад върху ниския диван — сега разбрах предназначението на дивана, да се възстановиш след обилно хранене, — а Тургут ни погледна доволно.

— Сигурни ли сте, че не искате още?

Хелън се засмя, а аз изстенах, но Тургут пак напълни чашите ни и доля още кафе.

— Много добре. Сега нека обсъдим онези неща, за които не успяхме да поговорим. Първо, изумен съм, че познавате професор Роси, но не разбирам съвсем отношенията ви. Вие сте му студент, така ли, младежо? — Той приседна на отоманката и се наведе в очакване към нас.

Погледнах към Хелън и тя леко ми кимна. Зачудих се дали бялото сладко не беше притъпило нейната подозрителност.

— Вижте, професор Бора, боя се, че досега не бяхме съвсем откровени с вас по този въпрос — признах аз. — Но нали разбирате, задачата ни е необикновена и не знаехме кому можем да се доверим.

— Разбирам — усмихна се той. — Може би сте по-умни, отколкото си мислите.

Тези думи ме накараха да млъкна, но Хелън отново кимна и аз продължих.

— Професор Роси ни интересува не само защото ми е научен ръководител, но и защото ни предаде... ми предаде някои сведения... и защото... ами, той изчезна.

Тургут ме пронизваше с поглед.

— Изчезна ли, приятелю?

— Да.

Неуверено му разказах за отношенията ми с Роси, за работата ни по дисертацията ми, за чудноватата книжка, която открих на бюрото си в библиотеката. Когато започнах да описвам книгата, Тургут подскочи на мястото си и склочи ръце, но нищо не каза, само се заслуша още по-съсредоточено. Продължих да му разказвам как занесох книгата на Роси и как той ми каза за собствената си такава книга. Три книги, помислих си, като поспрях да си поема дъх. Засега знаехме за три от тези чудни книжки — вълшебен брой. Но каква беше връзката помежду им — а такава несъмнено имаше? Възпроизведох и всичко, което Роси ми беше разказал за проучванията си в Истанбул — тук Тургут поклати глава в изумление — и за откритието му в архива, че изображението на дракона съвпада с очертанията в древните карти.

Казах на Тургут за изчезването на Роси и за причудливата сянка, която бях видял да минава над кабинета му същата онази вечер, обясних как започнах собственото си разследване, макар че първоначално не можех да повярвам напълно на историята му. Тук отново спрях, този път да видя какво ще каже Хелън, защото не исках да разкривам нейната история без разрешение. Тя се размърда и ме погледна мълчаливо от дълбините на дивана, а после за мое учудване сама поде разказа и с нисък, дрезгавеещ глас сподели с Тургут всичко, което вече ми беше разказала — историята на раждането ѝ, личната ѝ вендета срещу Роси, задълбочените ѝ проучвания върху историята на

Дракула и намерението ѝ накрая да потърси нови сведения за легендата тъкмо в този град. Тургут вдигна вежди чак до крайчеца на напомадената си коса. Нейните думи, дълбокото ѝ, ясно слово, очевидно брилянтният ум, а може би и руменината по бузите ѝ над бледосинята яка накараха лицето му да светне от възхищение — или поне така ми се стори — и за пръв път, откакто се запознахме, ме парна враждебност към него.

Когато Хелън приключи разказа си, известно време никой от нас не продума. Зелената светлина, която се процеждаше в прекрасната стая, сякаш се сгъсти наоколо и ме завладя усещане за нереалност. Накрая Тургут проговори:

— Преживяванията ви са наистина необикновени и съм ви благодарен, че ги споделихте с мен. Съжалявам за тъжната съдба на семейството ви, мис Роси. И на мен ми се ще да знаех защо професор Роси се е видял принуден да ми напише, че не знае нищо за нашия архив тук, което очевидно е лъжа, нали? Но е ужасно, изчезването на такъв чудесен учен е ужасно. Професор Роси е бил наказан за нещо — или в момента изтърпява наказанието си, докато ние с вас седим тук.

Леността мигновено ме напусна, сякаш отнесена от студен полъх на вятъра.

— Защо сте така сигурен? И как, за Бога, можем да го открием, ако всичко това е истина?

— И аз съм рационалист, като вас — каза тихо Тургут, — но подсъзнателно вярвам в онова, което професор Роси ви е разказал онази вечер. Имаме доказателство за думите му в разказа на стария библиотекар от архива — че някакъв чуждестранен учен се уплашил и избягал — както и във факта, че открих името на професор Роси в регистрите. Да не споменавам появата на демона с кръвта... — Той спря. — А сега и тази ужасна аномалия, името му — името на статията, — кой знае как дописани под библиографията на архива. Недоумявам как се е появило това допълнение! Правилно сте постъпили, колеги, че сте дошли в Истанбул. Ако професор Роси е тук, ще го открием. Самият аз отдавна се чудя дали гробът на Дракула не е някъде в Истанбул. Струва ми се, че някой е добавил името на Роси съвсем скоро в библиографията, което според мен означава, че има голяма вероятност Роси още да е тук. Вие пък смятате, че Роси е отвлечен в гробницата на Дракула. Можете изцяло да разчитате на

помощта ми по този случай. Чувствам се... чувствам се отговорен пред вас.

— Сега аз имам въпрос към вас — Хелън присви очи и погледна и двама ни. — Професор Бора, как се озовахте в нашия ресторант снощи? Някак ми се струва прекалено голямо съвпадение, че се появихте точно когато пристигнахме в Истанбул, за да търсим архива, който вие отдавна проучвате.

Тургут се беше изправил, взе малка медна кутийка от страничната масичка и я отвори, за да ни почерпи с цигари. Аз отказах, но Хелън си взе една и Тургут ѝ я запали. Той също запуши и отново седна, като двамата с Хелън се спогледаха и аз за миг се почувствах малко изолиран. Тютюнът беше приятно ароматен и очевидно много качествен; чудех се дали това е прословутият в Съединените щати турски разкош. Тургут леко изпусна дима, а Хелън изрита пантофите си и сви крака под себе си, като че ли цял живот беше седяла по ориенталски възглавнички. Досега не бях виждал тази нейна страна, непринудената грация под магията на гостоприемството.

Накрая Тургут проговори.

— Как така се срещнахме в ресторанта? Вече няколко пъти си задавам този въпрос, защото и аз не знам отговора. Напълно искрено мога да ви кажа, приятели, че когато седнах на масата ви, не знаех кои сте, нито защо сте в Истанбул. Всъщност аз често ходя в този ресторант, той е любимият ми в стария квартал, даже понякога се разхождам дотам между часовете си в университета. Вчера отидох почти без да се замисля и когато видях, че вътре има само двама чужденци, се почувствах самотен и не ми се искаше да седя самичък в ъгъла. Жена ми казва, че много лесно се сприятелявам с хората, направо съм бил безнадежден случай.

Той се усмихна и изтръска пепелта от цигарата си в медна чинийка, която после побутна към Хелън.

— Но това не е толкова лош навик, нали? Всеки случай, когато забелязах интереса ви към моя архив, бях изненадан и трогнат, а сега, когато научих вашата повече от забележителна история, чувствам, че трябва да ви помагам тук в Истанбул. В крайна сметка, защо вие влязохте в моя любим ресторант? Защо отидох да вечерям там с книгата си? Подозрителна сте, мадам, но нямам друг отговор, освен че съвпадението ми дава надежда. Да, случват се „по земята и небето

неща...“ — той ни погледна замислено, а лицето му бе открито и прямо, малко повече от мъничко тъжно.

Хелън издуха облак турски дим сред мъждивата светлина.

— Добре — каза тя. — Ще се надяваме. А сега какво ще правим с надеждата си? Видяхме оригиналите на картите, видяхме и библиографията на Ордена на дракона, която Пол толкова много искаше да погледне. Но къде ни води всичко това?

— Елате с мен — каза Тургут рязко. Той се изправи и целият отпуснат унес на следобеда изчезна. Хелън изгаси цигарата си и също се изправи, а ръкавът ѝ докосна дланта ми. Последвах ги и аз.

— Ако обичате, елате за малко в кабинета ми — Тургут отвори една врата сред гънките на старинна вълна и коприна и вежливо се отдръпна да минем първи.

ГЛАВА 31

Седях напълно неподвижна на седалката в купето и се взирах във вестника на човека, който седеше срещу мен. Чувствах, че трябва да помръдна, да се държа по-естествено, за да не привлече вниманието му, но той беше съвършено неподвижен, та чак взе да ми се струва, че не го чувам и да диша, и моето собствено дишане се затрудни и накъса. След миг най-лошият ми страх се сбъдна: той проговори, без да сваля вестника. Гласът му беше същият като обувките и идеално ушитите панталони; говореше ми на английски с непознат акцент, макар че сякаш се долавяха френски нотки — или може би се обърквах от заглавията, които танцуваха по външните страници на Монд и се разбъркваха под измъчения ми поглед? Ужасни неща се случваха в Камбоджа, в Алжир, на места, които дори не бях чувала, а и френският ми тази година доста се беше подобрил. Човекът обаче говореше иззад напечатаните страници, без да мръдне вестника си и на милиметър. Кожата ми настръхна, щом го чух, защото не можех да повярвам на ушите си. Гласът му беше тих, обигран. Зададе ми един-единствен въпрос: Къде е баща ти, скъпа?

Скочих от седалката и се хвърлих към вратата; чух как вестникът падна зад мен, но бях изцяло съсредоточена върху ключалката. Не беше заключено. Отворих вратата в миг на свръхестествен ужас. Измъкнах се навън, без да се обръщам, и побягнах в посоката, в която Барли беше поел към вагон-ресторанта. Слава Богу, че тук-там по купетата седяха хора, които не бяха спуснали завеските си, край тях лежаха книги, вестници или кошници за пикник, а те любопитно обръщаха поглед към мен, докато прелитах покрай тях. Не можех да спра дори само да се послушам за стъпки зад себе си. Внезапно си спомних, че оставих чантите ни в купето, на горните мрежи за багаж. Дали ще ги вземе? Ще ги претърси ли? Чантичката ми беше на ръката; когато заспах, тя висеше на китката ми, както винаги на обществени места.

Барли беше във вагон-ресторанта, в далечния му край, с отворена книга на широката маса. Беше си поръчал чай и още няколко неща,

затова му трябваше известно време да вдигне поглед от малкото си царство и да забележи присъствието ми. Сигурно съм изглеждала отчайващо, защото той веднага ме придърпа в сепарето.

— Какво става?

Зарових лице във врата му, борейки се със сълзите си.

— Събудих се и в купето ни седеше един мъж, четеше вестник и не виждах лицето му.

Барли положи длан на косата ми.

— Мъж с вестник? Какво толкова?

— Той изобщо не си показва лицето — прошепнах аз и се обърнах да погледна входа на вагон-ресторанта. Нямаше никого, никаква фигура в тъмен костюм не беше дошла да ме търси. — Но ми проговори иззад вестника.

— И? — Барли като че ли харесваше къдриците ми.

— Попита ме къде е баща ми.

— Какво? — подскочи Барли. — Сигурна ли си?

— Да, на английски — потвърдих аз. — Побягнах, не знам дали ме последва, но е във влака. Наложих се да оставя чантите ни там.

Барли прехапа устни; едва ли не очаквах да видя кръв по бялата му брадичка. После махна на келнера, изправи се и поговори нещо с него, след което прерови джобовете си за тлъст бакшиш и го остави до чаената си чаша.

— Следващата гара е Булоа — каза той. — Имаме шестнайсет минути.

— А чантите ни?

— Ръчната ти чанта е тук, моят портфейл — също — Барли изведнъж спря и се взря в мен. — Писмата...

— Те са в чантичката ми — отговорих бързо.

— Слава Богу. Може би ще трябва да изоставим другия багаж, но няма значение. — Барли ме хвана за ръка и отидохме в края на вагон-ресторанта — за мое удивление влязохме в кухнята. Келнерът притича зад нас и ни въведе в малка ниша край хладилниците. Барли посочи — точно до нея имаше врата. Там изчакахме шестнайсет минути, в които стисках чантичката си. Съвсем естествено в това тясно място стояхме здраво прегърнати, като двама бегълци. Внезапно си спомних подаръка на баща ми и се пресегнах да го хвана — кръстчето висеше на шията ми напълно открито. Нищо чудно, че вестникът изобщо не се спусна.

Най-накрая влакът забави ход, спирачките се разтресоха и заскърцаха и ние спряхме. Келнерът натисна една ръчка и вратата до нас се отвори. Той се ухили съучастнически на Барли; вероятно мислеше, че става въпрос за любовна комедия, че разгневеният ми баща ни преследва из влака или нещо подобно.

— Слез от влака, но не се отдалечавай от него — нареди ми Барли тихо и двамата се смъкнахме на перона. Гарата беше просторна, измазана сграда под сребристи дървета, а въздухът бе топъл и сладък. — Виждаш ли го?

Надникнах надолу по протежение на влака, докато накрая видях някого далеч на перона сред слизащите пътници — висока, широкоплещеста фигура, облечена в черно, с неприятен вид, като че ли нещо не му беше наред, с мрачно излъчване, което преобърна стомаха ми. Сега беше нахлупил тъмна шапка и пак не можех да видя лицето му. Носеше черно куфарче и бял свитък, вероятно вестника.

— Ето го — опитах се да не соча, а Барли бързо ме издърпа обратно на стъпалата.

— Не се показвай. Аз ще го наблюдавам къде отива. Оглежда се нагоре-надолу. — Барли надничаше навън, докато аз се мушнах назад с разтуптяно сърце. Той здраво държеше ръката ми. — Добре, тръгва в другата посока. Не, връща се насам. Гледа по прозорците. Мисля, че пак ще се качи на влака. Боже, какво хладнокръвие — сега си гледа часовника. Качи се. Не, пак слезе и идва насам. Бъди готова, ако трябва, ще се качим обратно и ще тичаме до другия край на влака. Готова ли си?

В този миг влакът изпуфтя и Барли изруга.

— По дяволите, качва се обратно. Май чак сега разбра, че изобщо не сме слизали.

Изведнъж Барли ме избута от стъпалата и аз се озовах на перона. До нас влакът още веднъж изпуфтя и потегли. Някои пътници бяха свалили прозорците си и се бяха навели навън да пушат или да се оглеждат. Сред тях, няколко вагона по-назад, видях една тъмна глава, която се обърна след нас, мъж с квадратни рамена и, както ми се стори, изпълнен със студена ярост. Влакът обаче набираше скорост по завоя. Обърнах се към Барли и двамата впихме очи един в друг. Ако изключим неколцината селяни, седнали в селската гара, бяхме съвсем сами някъде из френската провинция.

ГЛАВА 32

Ако бях очаквал кабинетът на Тургут да се окаже още едно ориенталско видение, убежище на османски учен, бях сбъркал. Стаята, в която той ни въведе, беше много по-тясна от просторната гостна, където бяхме седели, но имаше същия висок таван, а дневната светлина, нахлуваща през двата прозореца, ясно осветяваше мебелите. Две от стените бяха покрити от горе до долу с книги. Черни кадифени завеси висяха до пода край всеки прозорец, а гобленът с ловна сцена с коне и кучета придаваше на стаята атмосфера на средновековно великопие. На масата в средата на кабинета бяха натрупани купчини английски речници; а огромната колекция Шекспирови творби беше подредена в отделен шкаф близо до бюрото.

Първото ми впечатление от кабинета на Тургут обаче не беше за изявено надмощие на английската литература; напротив, незабавно почувствах едно по-мрачно присъствие, една натрапливост, която постепенно беше погълнала нежното влияние на изследваните от него английски творби. Това присъствие внезапно ме завладя и зрително заради образа, който ме гледаше отвсякъде и арогантно отвърщаше на погледа ми от гравюрата зад бюрото, от поставката на масата, от стар гоблен на едната стена, от корицата на някакъв сборник, от скицата до прозореца. Беше едно и също лице, уловено в различни пози и различна среда, но винаги същият средновековен образ с изпити бузи и мустаци.

Тургут ме наблюдаваше.

— Май се сещате кой е това — каза той мрачно. — Колекционерската ми страст има много форми, както виждате.

Стояхме един до друг и гледахме отпечатъка в рамка, закачен на стената зад бюрото му. Беше репродукция от гравюра на дърво като онази, която бях видял в Съединените щати, но лицето гледаше право напред и мастиленотъмните очи сякаш пронизваха нашите.

— Откъде сте намерил всички тези картини? — попитах аз.

— Откъде ли не — Тургут махна към сборника на масата. — Понякога поръчвах да ми ги копират от стари книги, понякога ги

намирах по антикварните магазини или ги купувах на търгове. Невероятно е колко много изображения на лицето му все още витаят из нашия град, стига да ги потърсиш. Струваше ми се, че ако успея да ги събера всичките, може би ще успея да прочета в очите му тайната на моята чудновата празна книжка. — Той въздъхна. — Тези гравюри обаче са толкова груби, прекалено... черно-бели. Все не бях доволен, затова накарах един приятел художник да ги обедини всичките в една картина.

Той ни заведе до една ниша край прозореца, където къси завески, също от черно кадифе, скриваха нещо. Почувствах ужас още преди Тургут да се пресегне към шнура, а когато с едно дръпване хитроумните перденца се разделиха, сърцето ми сякаш подскочи. Кадифето се прибра и откри маслен портрет до раменете на млад як мъж с набит врат, в естествена големина, грейнал като жив. Косата му беше дълга; тежки черни къдрици се спускаха по плещите му. Лицето му беше красиво, но крайно жестоко, с блестяща бяла кожа, неестествено ярки зелени очи, дълъг прав нос и гневно издути ноздри. Червените му устни бяха извити и чувствени под увисналите черни мустаци, но и здраво стиснати, сякаш за да удържат потрепването на брадичката. Имаше остри скули и гъсти черни вежди под островърха шапчица от тъмнозелено кадифе с бяло-кафяво перо, забодено отпред. Лицето му беше жизнено, но напълно лишено от състрадание; излъчваше сила и бдителност, но не и уравновесеност. Очите бяха най-дразнещата част от картината; те ни фиксираха с почти жива настойчивост и само след секунда извърнах поглед с облекчение. До мен, Хелън се приближи към рамото ми, по-скоро от солидарност, отколкото за успокоение.

— Приятелят ми е отличен художник — каза тихо Тургут. — Сами разбирате защо държа картината зад завеса. Не обичам да я гледам, докато работя. — Помислих си, че със същия успех можеше да каже, че не обича картината да го гледа, докато той работи. — Това е портрет на Влад Дракула, както е изглеждал към 1456 година, когато започва най-дългото му управление във Влахия. Тогава е на 25 години и е добре образован по стандартите на своята култура, а освен това е и отличен ездач. През следващите двайсет години той ще убие към петнайсет хиляди свои сънародници — понякога по политически причини, а често само от удоволствие да гледа смъртта.

Тургут спусна завеските и те за моя радост угасиха ужасния блясък на онези очи.

— Мога да ви покажа и други любопитни неща — каза той и посочи към едно дървено шкафче на стената. — Това е печат на Ордена на дракона, който намерих на пазара за антики близо до пристанището на стария град. А това е сребърна кама от първите години на османското владичество в Истанбул. Смятам, че са я използвали срещу вампири, защото надписът на канията подсказва нещо подобно. Тези вериги и шишове — той ни показва друго шкафче — са, боя се, инструменти за мъчения, може би дори са влашки. А това, приятели, е най-забележителната ми придобивка. — От края на бюрото си той извади дървена кутия с прекрасен обков и откопча кукичката на ключалката. Вътре, сред гънки стар черен сатен, лежаха няколко остриета, подобни на хирургически инструменти, заедно с малък сребърен пищов и сребърен нож.

— Какво е това? — Хелън предпазливо протегна ръка към кутията, но после я отдръпна.

— Това е оригинален комплект оръжия за лов на вампири, стогодишен — гордо докладва Тургут. — Смятам, че е направен в Букурещ. Един приятел колекционер на антики го намери и ми го донесе преди няколко години. Навремето имало много такива — през XVIII и XIX век ги продавали на пътешествениците из Източна Европа. Поначало се продавали с чесън ето тук, в тази дупка, но аз окачих моя на видно място. — Той посочи и аз отново потръпнах, като видях дългите плитки сушен чесън от двете страни на вратата, точно срещу бюрото му. Стори ми се, съвсем както с Роси преди около седмица, че професор Бора е не само педантичен учен, но и луд.

След години вникнах по-добре в първата си реакция, разбрах тревогата си при вида на кабинета на Тургут, който като нищо можеше да е и стая от замъка на Дракула, и средновековното му ковчеже с пълен набор инструменти за мъчения. Истината е, че ние, историците, се интересуваме от неща, които донякъде са отражения на собственото ни „аз“, може би дори са част от нас — част, която не бихме посмели да проучим извън царството на науката; вярно е, освен това, че докато се заравяме все по-дълбоко в своите проучвания, те постепенно стават част от нас. Няколко години по-късно, когато посетих един американски университет — не моя, ме запознаха с един от първите

големи американски историци, заели се с изследване на нацистка Германия. Той живееше в удобна къщичка в края на университетското градче, в която колекционираше не само книги по своята тема, но и официални порцеланови сервиси от Третия райх. Кучетата му — две огромни немски овчарки, денонощно патрулираха в двора му. Докато пийвахме с останалите колеги от факултета в гостната му, той с непоколебима твърдост ми довери колко мразел престъпленията на Хитлер и как искал да ги изобличи до най-малката подробност пред цивилизования свят. Тръгнах си от дома му по-рано, като внимателно заобиколих огромните кучета, все още неспособен да се отърся от отвращението си.

— Сигурно всичко това ви се струва прекалено — обади се Тургут с извинение в гласа, като че ли беше схванал смисъла на изражението ми. Още сочеше към чесъна. — Просто не обичам да седя заобиколен от злите внушения на миналото без никаква защита, нали? А сега, нека ви покажа онова, заради което ви доведох тук.

Той ни покани да седнем на някакви разнебитени столове, тапицирани с дамаска. Гърбът на моя стол като че ли беше инкрустиран с — дали беше кост? Не посмях да се облегна. Тургут издърпа тежко чекмедже от една от библиотеките. Отвътре извади ръкописни копия на документите, които бяхме разгледали в архива — скици, подобни на тези на Роси, но много по-внимателно направени, — а после извади и едно писмо и ми го подаде. Беше написано на университетска бланка и носеше подписа на Роси — несъмнено беше неговият подпис, помислих си аз; завъртулките на неговите „Б“ и „Р“ ми бяха до болка познати. А и Роси със сигурност вече е преподавал в Съединените щати по времето, когато писмото е било изпратено. Краткият текст гласеше точно това, което Тургут вече ни беше съобщил; той, Роси, не знаел нищо за архива на султан Мехмед. Съжалявал, че трябва да го разочарова, и желал на професор Бора успех в работата. Наистина озадачаващо писмо.

След това Тургут измъкна малка книжка, подвързана със старинна кожа. Много ми беше трудно да удържа порива веднага да я грабна в ръце, но трескаво си наложих да почакам, докато Тургут внимателно я отвори и ни показва първо празните листове в началото и в края, а после и гравюрата в средата — вече познатите очертания, коронования дракон със зловещо разперените крила и панделката в

ноктите, на която беше изписана една-единствена заплашителна дума. Отворих куфарчето, което носех със себе си, и извадих моята книга. Тургут постави двете томчета едно до друго на бюрото. Всеки сравняваше своето съкровище със злодейския подарък на другия и двамата едновременно установихме, че двата дракона са съвсем еднакви, неговият изпълваше страниците чак до ръба и беше по-тъмен, докато моят беше поизбелял, но иначе същият, съвсем същият. Същото беше дори петънцето в края на драконовата опашка, като че ли дървената преса е имала дефект и е разляла там малко повече мастило при печатането. Хелън също ги съзерцаваше мълчаливо.

— Забележително — изпъшка Тургут накрая. — Никога не съм и сънувал, че ще дойде ден, когато ще видя втора книга като тази.

— И ще чуете за трета — припомних му аз. — Това е третата такава книга, която съм виждал със собствените си очи, нали помните. Гравюрата в книгата на Роси беше същата.

Той кимна:

— И какво, приятели, означава всичко това? — Вече разгъваше своите копия на картите до нашите книжки и сравняваше с огромния си пръст очертанията на драконите и на планините. — Изумително — мърмореше той. — Като си помисля, че никога не съм забелязал. Наистина прилича. Дракон — карта. Но карта на какво? — Очите му блестяха.

— Роси точно това е искал да разбере тук, в архива — казах с въздишка. — Само да беше направил още няколко крачки, по-късно, за да открие смисъла.

— Може би е направил — гласът на Хелън беше замислен и аз се обърнах да я попитам какво иска да каже. В същия момент вратата между чудноватите плитки чесън се отвори и двамата подскочихме. Вместо страховито привидение обаче се показа дребничка, усмихната дама в зелена рокля. Беше жената на Тургут и всички станахме да я посрещнем.

— Добър ден, скъпа — Тургут бързо я притегли към нас. — Това са моите приятели, професорите от Съединените щати, нали ти разправях.

Той любезно ни представи всички и мисис Бора разтърси ръцете ни със сърдечна усмивка. По ръст беше точно наполовина на Тургут,

със зелени очи с дълги ресници, изящен леко гърбав нос и вихрушка от червеникави къдрици.

— Много съжалявам, че ме нямало да ви посрещна — тя произнасяше английския си бавно и внимателно. — Вероятно мъжът ми изобщо не ви хранил, нали?

Възразихме, че чудесно ни е нагостил, но тя поклати глава.

— Мистър Бора никога не предлага на гостите си прилична вечеря. Сега ще го... ще му се скарам — и тя размаха мъничък юмрук към мъжа си, който изглеждаше щастлив.

— Ужасно се страхувам от жена ми — довери ни той самодоволно. — Дива е като амазонка.

Хелън, която се извисяваше над мисис Бора, се усмихна и на двамата им; те наистина бяха неустойими.

— А сега — каза мисис Бора, — той ви досажда с противната си колекция. Съжалявам.

Само след минути отново бяхме настанени на пищните дивани, а мисис Бора ни наливаше кафе. Забелязах, че е доста красива с особено ефирно излъчване като птичка, тиха жена, може би около четирийсетте. Английският ѝ беше слаб, но тя го използваше с изтънчен хумор, като че ли съпругът ѝ често влачеше у дома им английскоговорещи гости. Роклята ѝ беше семпла и елегантна, а жестовете ѝ — изискани. Представих си как в детската градина, където беше възпитателка, децата се тълпят около нея — те сигурно ѝ стигат до брадичката, помислих си аз. Зачудих се дали двамата с Тургут имаха собствени деца; в стаята нямаше детски снимки, нито други следи от деца, а не ми се щеше да питам.

— Съпругът ми разходи ли ви хубаво из града? — мисис Бора попита Хелън.

— Да, донякъде — отговори Хелън. — Боя се, че днес отнехме доста от времето му.

— Не, аз отнех вашето време — Тургут сърбаше кафето си с видимо удоволствие. — Но имаме още много работа. Скъпа — обърна се той към жена си, — трябва да потърсим един изчезнал професор, така че ще съм зает няколко дена.

— Изчезнал професор? — мисис Бора спокойно му се усмихна. — Добре. Но първо трябва да вечеряме. Надявам се, че ще вечеряте? — обърна се тя към нас.

Мисълта за още храна беше непоносима и затова се постарях да избегна очите на Хелън. За Хелън обаче явно всичко беше в реда на нещата.

— Благодаря ви, мисис Бора. Много сте мила, но трябва да се връщаме в хотела, струва ми се, защото имаме една уговорка в пет часа.

Имахме ли? Беше объркващо, но реших да се включа в играта.

— Точно така, неколцина американци ще дойдат за по едно питие. Но се надяваме скоро отново да ви видим и двамата.

Тургут кимна.

— Незабавно ще прегледам всичко в библиотеката си, което би могло да ни помогне. Трябва да обмислим възможността гробът на Дракула да е в Истанбул — дали тези карти се отнасят за някаква част на града. Имам няколко стари книги за града и приятели с отлични колекции за Истанбул. Тази нощ ще прероя всичко.

— Дракула — мисис Бора поклати глава. — Предпочитам Шекспир пред Дракула. Доста по-здравословно хоби. А и — тя ни хвърли закачлив поглед — Шекспир ни плаща сметките.

Изпратиха ни тържествено, а Тургут обеща да ни вземе от пансиона в девет часа на следващата сутрин. Щял да ни донесе нови сведения, стига да намери, и отново сме щели да посетим архива, за да видим какво става там. Междувременно, предупреди ни той, трябва да сме изключително предпазливи и да се оглеждаме навсякъде за преследвачи или друга опасност. Тургут искаше да ни придружи обратно до хотела, но ние го уверихме, че можем и сами да вземем ферибота — той тръгва само след двайсет минути, казах му аз. Семейство Бора ни изпратиха до външната си врата, застанали заедно на стъпалата, хванати за ръце, и ни извикаха довиждане. Обърнах се веднъж-дваж, докато се провирахме пред тунела от смокини и липи на улицата.

— Ето това се казва щастлив брак, струва ми се — отбелязах пред Хелън и моментално съжалих, защото тя издаде обичайното си презрително изсумтяване.

— Хайде, янки — отсече тя, — имаме работа.

Друг път бих се усмихнал на прозвището, което ми беше измислила, но този път нещо ме накара да се извърна и да я погледна потресено. Необикновеното ни следобедно гостуване ми беше

оставило една мисъл, която до последно се бях мъчил да потисна. Докато гледах Хелън, обърнала към мен невъзмутимия си поглед, нямаше как да не остана разтърсен от приликата между силните ѝ, макар и изящни черти и онзи пламтящ, ужасен лик зад завеските на Тургут.

ГЛАВА 33

Когато експресът за Перпинян се скри напълно зад сребристите дървета и селските покриви, Барли се съвзе.

— Е, онзи е във влака, а ние не сме.

— Да — отвърнах аз, — но той знае точно къде сме.

— Но не за дълго. — Барли тръгна към гишетото за билети, където един старец като че ли заспиваше прав, но скоро се върна обезсърчен. — Следващият влак за Перпинян е едва утре сутринта — докладва той. — Автобуси също няма, първият автобус за някой по-голям град тръгва утре следобед. Има само една туристическа спалня в някаква ферма на около половин километър извън селото. Можем да преспим там, а утре ще хванем сутрешния влак.

Или трябваше да се ядосам, или щях да се разплача.

— Барли, не мога да чакам до утре сутринта за влака до Перпинян! Ще изгубим твърде много време.

— Е, друго няма — отвърна Барли раздражено. — Питам за таксите, коли, селскостопански камиони, магарешки каруци, стопаджийство — какво още искаш?

Тръгнахме мълчаливо през селото. Беше късен следобед, сънлив, топъл ден и всички хора, които видяхме на прага на къщите или в градините им, изглеждаха някак вкаменени, като че ли са били омагьосани. Когато стигнахме до фермата, пред нея имаше нарисувана на ръка табела и масичка, на която се продаваха яйца, сирене и вино. Жената, която излезе, бършейки ръце в типичната, чак пословична престилка, не се учуди, че ни вижда. Когато Барли ме представи като сестра си, тя се усмихна любезно и не попита нищо повече, макар че двамата не носехме багаж. Барли запита дали има стая за двама и тя отвърна Ош, ош на един дъх, като че ли говореше на себе си. Дворът на фермата беше отгъпкан пръст, тук-там имаше цветя, разхождаха се кокошки, под стрехите бяха наредени пластмасови кофи, а каменните хамбари и къщата бяха непретенциозно разположени из двора, просто както дойде. Можем да вечеряме в градината зад къщата, обясни

жената, а стаята ни е точно до градината, в най-старата част на сградата.

Мълчаливо последвахме хазайката си през кухнята с ниски тавански греди до тесничко крило, където сигурно някога са спели кухненските прислужници. С облекчение забелязах, че спалнята е с две малки легла, долепени до срещуположни стени, както и огромна дървена ракла за дрехи. В съседство банята имаше боядисана тоалетна и мивка. Всичко беше безупречно чисто, завесите бяха колосани, а старинното плетено пано на едната стена беше избеляло от слънцето. Влязох в банята и наплисках лицето си със студена вода, докато Барли плащаше на жената.

Когато излязох, Барли предложи да се разходим; жената щяла да приготви вечерята ни след около час. Отначало не ми се искаше да напускам уютната прегръдка на фермерския двор, но навън алеята се беше скрила под хладната сянка на дърветата и ние минахме край руините на къща, която някога несъмнено е била много красива. Барли се прехвърли през оградата и аз го последвах. Камъните се бяха срутили и очертаваха по земята картата на някогашната къща, а оцелялата, макар и порутена кула подсказваше миналото ѝ великолепиe. В полуотворения обор имаше сено, като че ли сградата още се използваше за склад. Сред оборските прегради беше паднала тежка греда.

Барли седна сред руините и ме погледна.

— Е, май доста си се ядосала — каза той предизвикателно. — Нямах нищо против, дето те спасих от непосредствена опасност, само да не бях ти създал толкова неудобства след това.

Заядливостта му направо ме остави без дъх.

— Как смееш — изрекох най-сетне и се отдалечих през камъните. Чух как Барли стана и ме последва.

— Искаше ли да останеш във влака? — попита той малко повъзпитано.

— Разбира се, че не — дори не се обърнах да го погледна. — Знаеш не по-зле от мен, че баща ми може вече да е в Сен Матийо.

— Но Дракула — или който и да е всъщност — още не е там.

— Има ден преднина пред нас — натъртих аз, загледана сред полята. Селската църква се подаваше в далечината над редиците от

тополи; всичко беше ведро и спокойно като на картина, липсваха само козите и кравите.

— Първо на първо — каза Барли (мразех го за дидактичния му тон), — не знаем кой точно беше онзи във влака. Може би не е бил самият злодей. Според писмата на баща ти оня си има слуги, нали?

— Толкова по-зле — отвърнах аз. — Ако онзи е бил от слугите, то той може вече да е в Сен Матийо.

— Или — каза Барли, но се спря. Знаех какво щеше каже — или е тук, при нас.

— Ние доста точно му подсказахме къде слизаме — заявих аз, за да му спестя мъките.

— Сега кой се заяжда? — Барли изникна зад мен и несръчно обви раменете ми с ръка и едва тогава осъзнах, че той говореше така, сякаш вярваше в историята на баща ми. Сълзите, които се мъчех да удържа зад клепачите си, потекоха и се затъркаляха по бузите ми.

— Недей сега — каза Барли. Отпуснах глава на рамото му и усетих ризата му топла от слънцето и потта. След миг се отдръпнах, върнахме се и тихо вечеряхме в градината на фермата.

На връщане към пансиона Хелън мълчеше и аз се задоволих да наблюдавам минувачите за признаци на враждебност, да се оглеждам наоколо, а от време на време и назад да проверя дали някой не ни следи. Когато пристигнахме в стаите си, умът ми вече се занимаваше с отчайващия недостиг на информация по въпроса как да намерим Роси. Как можеше да ни помогне един списък от книги, някои при това явно несъществуващи?

— Ела в стаята ми — безцеремонно каза Хелън, щом стигнахме пансиона. — Трябва да поговорим насаме.

Липсата на момичешки скрупули в друг случай би ме развеселила, но точно сега лицето ѝ излъчваше такава сурова решителност, че само се питах какво ли е намислила. А и нямаше нищо по-несъблазнително от изражението ѝ в този момент. В стаята ѝ леглото беше прилежно опънато, а малкото ѝ лични вещи бяха прибрани и не се забелязваха. Тя седна на прозореца и махна към един стол.

— Виж — започна тя, докато смъкваше ръкавиците и сваляше шапката си, — мислех си нещо. Струва ми се, че усилията ни да намерим Роси опряха в някаква стена.

Кимнах мрачно.

— Точно за това се бях замислил през последния половин час. Може би Тургут все пак ще измъкне някаква информация от приятелите си.

Тя поклати глава.

— Гоним дивите.

— Дивото — казах аз, но без ентузиазъм.

— Гоним дивото — поправи се тя. — Мисля си дали не пропускаме един много важен източник на информация.

Втренчих се в нея.

— Какъв източник?

— Майка ми — заяви тя с равен глас. — Беше прав, когато ме пита за нея, докато още бяхме в Съединените щати. Всеки ден си мисля за нея. Тя е познавала професор Роси доста преди тебе, а аз никога не съм я разпитвала за него, след като ми каза, че той ми е баща. Не знам защо, може би защото за нея темата очевидно беше доста болезнена. А и — тя въздъхна — майка ми е прост човек. Не мислех, че може да обогати познанията ми за работата на Роси. Дори и когато миналата година ми каза, че Роси е вярвал в съществуването на Дракула, аз не я притиснах за повече сведения, понеже си я знам, че е суеверна. Сега обаче се чудя дали няма да знае нещо, което да ни помогне да го открием.

Още с първите й думи в мен подскочи надежда.

— Но как ще говорим с нея? Нали каза, че тя няма телефон.

— Няма.

— Тогава какво?

Хелън стисна ръкавиците си и самоуверено ги шляпна в коляното си.

— Ще трябва да отидем да я видим лично. Тя живее в едно малко градче до Будапеща.

— Какво? — сега аз се ядосах. — Какво по-лесно от това! Просто се мятаме на влака с твоя унгарски паспорт и моя — опа! — американски паспорт и се отбиваме да си побъбрим с роднините ти за Дракула.

Най-неочаквано Хелън се усмихна.

— Няма нужда да се ядосваш, Пол — каза тя. — Ние, унгарците, имаме една пословица: „Щом е невъзможно, значи може.“

Тук се засмях.

— Добре де — казах аз, — какъв ти е планът? Забелязах, че винаги имаш план.

— Така е, имам — тя приглади ръкавиците си. — Всъщност се надявам, че леля ми има план.

— Леля ти?

Хелън се загледа през прозореца към измазаните стени на старинните къщи от другата страна на улицата. Наближаваше вечерта и светликът на Средиземноморието, който вече бях заобичал, се сгъсти до златисто по всяка стена в града наоколо.

— Леля ми работи в унгарското министерство на вътрешните работи от 1948 година и е доста важна клечка. Благодарение на нея получих стипендията. В нашата страна нищо не можеш да постигнеш без някоя леля или чичо. Тя е най-голямата сестра на майка ми и двамата със съпруга ѝ помогнали на майка да избяга от Румъния в Унгария, където тя, леля ми, вече живеела, точно преди да се родя аз. С леля сме много близки и тя ще направи каквото я помоля. За разлика от майка ми тя има телефон и смятам да ѝ се обадя.

— Мислиш, че ще намери начин да доведе майка ти на телефона да говорим?

— Господи, нима мислиш, че можем да говорим по телефона за нещо поверително или спорно? — изпъшка Хелън.

— Съжалявам — отвърнах аз.

— Не. Ще отидем лично. Леля ми ще ни уреди. Така ще можем да говорим направо с майка ми. Освен това — в гласа ѝ се прокрадна нотка на нежност — те ще се зарадват да ме видят. Не е кой знае колко далеч оттук, а аз не съм ги виждала почти от две години.

— Добре — съгласих се аз, — готов съм почти на всичко заради Роси, макар че ми е трудно да си представя как се появявам с валсова стъпка в комунистическа Унгария.

— Как ли тогава — каза Хелън — си представяш как се появяваш с валсова стъпка, както се изразяваш ти, в комунистическа Румъния?

Този път аз замълчах.

— Знам — казах накрая. — И аз съм мислил за това. Ако се окаже, че гробът на Дракула не е в Истанбул, то къде другаде може да е?

Двамата поседяхме за малко, всеки потънал в своите мисли и невероятно далеч от другия, докато накрая Хелън се размърда.

— Ще попитам хазайката дали ще ни разреши да се обадим отдолу — каза тя. — Леля ми скоро ще се прибере от работа и ми се иска веднага да говоря с нея.

— Може ли да дойда с теб? — попитах аз. — В края на краищата, и аз съм замесен.

— Разбира се. — Хелън сложи ръкавиците си и двамата слязохме да притиснем хазайката в покоите ѝ. Трябваша ни десет минути, за да ѝ обясним желанието си, но няколко турски лири и обещанието да платим изцяло цената на телефонния разговор бързо разчистиха пътя ни. Хелън седна на един стол в стаята и набра цяла плетеница от цифри. Накрая лицето ѝ светна.

— Звъни — усмихна ми се тя с прекрасната си, пряма усмивка. — Леля ми никак няма да хареса тази история — каза тя. После изражението ѝ отново се промени и се съсредоточи. — Ева? — каза тя. — Елена е!

Внимателно заслушан в разговора им разбрах, че тя сигурно говореше на унгарски; най-малкото знаех, че румънският е романски език, така че от него би трябвало да разбере някоя и друга дума. Думите на Хелън обаче препускаха като галопиращи коне, угрофински тропот, който не оставяше ушите ми на мира нито за секунда. Зачудих се дали говори и на румънски със семейството си, или тази част от живота им отдавна е отмряла под натиска на асимилацията. Тонът ѝ се извисяваше и падаше, от време на време накъсван от усмивка или от леко мръщене. На другия край леля ѝ Ева очевидно имаше много за изприказване и понякога Хелън дълго само слушаше, а после отново се намесваше на странния си език, чиито срички чаткаха като копита.

Хелън явно беше забравила за присъствието ми, но изведнъж вдигна поглед към мен, усмихна се сухо и триумфално ми кимна, като че ли разговорът ѝ е приключил успешно. Усмихна се и в слушалката и затвори. Нашата домакиня моментално се метна върху нас, очевидно притеснена за телефонната си сметка, и аз бързо преброих

предварително уговорената сума, добавих още малко от себе си и предадох парите в протегнатите ѝ ръце. Хелън вече се качваше по стълбите и ми махаше да я последвам; тайнственото ѝ поведение ми се виждаше неуместно, но какво ли разбирах аз?

— Бързо, Хелън — изпъшках аз, докато отново се настанявах в стола ѝ. — Умирам от напрежение.

— Новините са добри — каза тя спокойно. — Знаех си, че леля ми ще помогне.

— Какво ѝ каза?

Тя се ухили.

— Точно това, което може да се каже по телефона, а и трябваше да съм съвсем официална. Но ѝ казах, че съм в Истанбул по научна работа заедно с един колега и че ни е необходимо да дойдем за пет дни в Будапеща да приключим изследването си. Обясних ѝ, че си американски професор и че пишем обща статия.

— За какво? — попитах с мрачно предчувствие.

— За трудовите отношения в Европа под османско владичество.

— Не е зле. Само дето нищо не знам по въпроса.

— Няма проблем — Хелън изчетка някакво влакно от коляното на изрядната си черна пола. — Ще ти разкажа това-онова.

— Метнала си се на баща си.

Небрежната ѝ ерудиция изведнъж ми беше напомнила за Роси и забележката изскочи от устата ми, преди да се замисля. Бързо я погледнах, притеснен, че може да съм я обидил. Усетих, че за пръв път спонтанно помислих за нея като за дъщеря на Роси, като че ли в някакъв незнаен и за мен момент наистина съм повярвал в това.

Хелън обаче изглеждаше тъжна, което ме изненада.

— Добър аргумент за надмощието на гените над средата — каза само тя. — Така или иначе, Ева явно се ядоса, особено като ѝ казах, че си американец. Знаех, че така ще стане, защото тя все си мисли, че съм импулсивна и че поемам прекалено много рискове. То си е така. Освен това, разбира се, тя беше длъжна да се направи на ядосана в началото, за да звучи добре по телефона.

— Да звучи добре?

— Тя трябва да мисли за работата и за поста си. Но каза, че ще уреди нещо и че трябва да ѝ се обадя утре вечер. Това е. Когато научим

повече, ще си купим двупосочни билети Истанбул-Будапеща, може би за самолет.

Въздъгнах наум при мисълта за евентуалните разходи и се запитах колко ли още ще издържат финансите ми на това преследване, но на глас казах само:

— Струва ми се, че ще е истинско чудо, ако успее да ме вкара в Унгария и да ни опази от проблеми.

Хелън се засмя.

— Тя наистина прави чудеса. Тъкмо затова не съм си у дома и не работя в културния център в селото на майка ми.

Отново слязохме по стълбите и сякаш по общо съгласие излязохме на улицата.

— Няма какво да правим сега — замислено казах аз. — Трябва да почакаме до утре да видим какво ще направят Тургут и леля ти. Трябва да отбележа, че цялото това чакане много ме изнервя. Какво да правим междувременно?

Хелън помисли малко, застанала неподвижно на улицата в настъпващата златиста вечер. Отново беше сложила ръкавиците и шапката си, но под полегатите слънчеви лъчи в черните ѝ коси се промъкнаха и червеникави отблясъци.

— Бих искала да разгледам този град по-добре — каза тя накрая. — Все пак, може никога да не се върна тук. Да отидем ли отново в „Айя София“? Може да се поразходим преди вечеря.

— Да, няма да е зле.

Повече не разговаряхме по пътя към великата джамия, но докато се приближавахме и пред погледа ми куполите и минаретата постепенно изпълваха уличния хоризонт, аз усетих как мълчанието помежду ни се сгъстява, сякаш вървахме все по-близо един до друг. Зачудих се дали и Хелън се чувства така и дали причината е в магията на колосалната църква, надвесена над нас, дребните човечета. Още размишлявах и върху онова, което Тургут ни каза предишния ден — за убеждението му, че Дракула е оставил в този велик град своето вампирско проклятие.

— Хелън — казах аз, макар че не ми се искаше да нарушавам мълчанието помежду ни, — не мислиш ли, че може да е погребан тук, в Истанбул? Това би обяснило тревогата на султан Мехмед дори и след смъртта му, нали?

— Той? А, да — тя кимна, сякаш одобри, че не споменах името му на улицата. — Идеята е интересна, но нямаше ли Мехмед да разбере и нямаше ли Тургут да открие някакви доказателства? Не мога да повярвам, че подобно нещо може да се скрие тук векове наред.

— Трудно е да се повярва и че Мехмед би позволил някой от враговете му да бъде погребан в Истанбул, ако е знаел за това.

Тя явно се замисли върху думите ми. Почти бяхме стигнали главния вход на „Айя София“.

— Хелън — казах аз бавно.

— Да? — Стояхме сред тълпите от местни хора, туристи и поклонници, струпани пред широките порти. Приблжих се към нея, така че да говоря съвсем тихо, почти в ухото ѝ.

— Ако е възможно гробът да е тук, то тогава и Роси е тук.

Тя се обърна и ме погледна в лицето. Очите ѝ горяха, а между тъмните ѝ вежди се бяха образували фини бръчици от умора и тревога.

— Естествено, Пол.

— Прочетох в пътеводителя, че Истанбул има и подземни руини — катакомби, водни резервоари, такива неща, като в Рим. Имаме поне още един ден, преди да тръгнем — може би трябва да поговорим с Тургут за това.

— Идеята не е лоша — каза Хелън меко. — Дворецът на византийските императори трябва да е имал и подземия. — Тя почти се усмихна, но ръката ѝ попипа шалчето на врата ѝ, като че ли нещо я притесняваше. — Всеки случай, каквото и да е останало от двореца, сигурно е пълно със зли духове — с императори, които ослепявали братовчедите си, и с други подобни създания. Напълно подходяща компания.

Тъй като много добре четяхме взаимно мислите си и заедно размишлявахме за очакващото ни необикновено и дълго преследване, което ни очакваше, отначало не се вгледах внимателно във фигурата, която сякаш упорито се взираше в мен. Освен това не беше никакво високо и заплашително привидение, а доста дребничък, слабоват човек, който почти напълно се сливаше с тълпите наоколо, докато се мотаеше на около пет метра от нас до стената на църквата.

После с потрес познах дребничкия учен с проскубаната сива брада и бялата плетена шапчица, с неугледната риза и панталони, същия, който беше влязъл в архива тази сутрин. Следващият миг обаче

удвои шока ми. Човекът беше допуснал грешката да се загледа в мен така настойчиво, че изведнъж се видяхме лице в лице през тълпата. Тогава той изчезна, стопи се като мъгла сред веселите туристи. Втурнах се напред, като почти съборих Хелън, но напразно. Онзи беше изчезнал; беше видял, че съм го видял. Лицето му, между нелепата брада и новата шапчица, несъмнено ми беше познато от университета у дома. Последно го видях малко преди да го покрият с един чаршаф. Беше лицето на мъртвия библиотекар.

ГЛАВА 34

Имам няколко снимки на баща ми от периода точно преди да напусне Съединените щати, за да търси Роси, макар че първия път, когато видях тези фотографии като дете, изобщо не знаех какво предхождат. Една от тях, която преди няколко години дадох да сложат в рамка и сега виси над бюрото ми, е черно-бяла снимка от времето, когато цветната фотография тъкмо започва да измества черно-белия отпечатък. На нея се вижда баща ми такъв, какъвто никога не съм го познавала. Гледа право в обектива, а брадичката му е леко вдигната, сякаш се кани да отговори нещо на фотографа. Кой е снимал, никога няма да узная; забравих да питам баща ми дали помни. Не може да е била Хелън, но сигурно някой друг приятел, вероятно колега от университета. През 1952 г. — на гърба на снимката баща ми бе изписал единствено датата — той трябва да е бил докторант от около година и вече да е работел по дисертацията си за холандските търговци.

На снимката баща ми явно позира край сградата на университета, ако се съди по готическите каменни орнаменти зад него. Единият му крак е небрежно качен на някаква пейка, ръката му е опряна на повдигнатия крак, а пръстите му елегантно се поклащат край коляното. Облечен е с бяла или светла риза и вратовръзка на диагонални ивици, тъмни омачкани панталони и лъскави обувки. Изглежда същия, какъвто го помня от по-късния етап в живота му — среден на ръст, обикновени рамене — нито тесни, нито широки, добре сложена фигура — приятна на вид, но незабележителна, фигура, която той не изгуби и на средна възраст. Дълбоките му очи на снимката са сиви, но всъщност бяха тъмносини. С тези потънали в лицето му очи и гъсти вежди, с издадените си скули и дебелия нос, с плътните големи устни, разтегнати в усмивка, той леко прилича на маймунка — излъчва природна интелигентност. Ако снимката беше цветна, зализаната му коса щеше да е бронзова на слънцето; знам този цвят, защото той веднъж ми го описа. Откакто го помня аз, косата му беше бяла.

Онази нощ в Истанбул разбрах в пълна мяра какво означава безсънна нощ. Първо, ужасът от мига, в който за пръв път видях оживялото мъртво лице и се опитах да разбера какво съм видял — само този миг можеше да ме държи буден цяла нощ. После, знаейки, че мъртвият библиотекар ме видя, а след това изчезна, аз не спирах да мисля за непоносимата уязвимост на документите в куфарчето ми. Той знаеше, че ние с Хелън имаме копие от картата. Дали беше дошъл в Истанбул, защото ни преследваше, или защото някак се беше досетил, че оригиналът на картата е тук? Или, ако не беше отгатнал сам, дали нямаше изключителен достъп до някакъв извор на сведения, който аз не познавах? Поне веднъж беше преглеждал документите в архива на султан Мехмед. Дали там е видял оригиналните карти и дали ги е прекопирал? Не можех да отговоря на тези въпроси и със сигурност не смеех да заспя, само като си помислех за алчното желание на това създание да се сдобие с нашето копие на картата, за това как заради тази карта скочи върху Хелън да я удуши сред рафтовете в нашата библиотека. Още повече ме изнервяше фактът, че беше ухапал Хелън и че може би я беше харесал.

Ако всичко това не беше достатъчно да ме държи с широко отворени очи през цялата нощ, докато часовете се нижеха все по-тихо, имаше и едно заспало лице недалеч от моето — но и не много близо. Бях настоял Хелън да спи в леглото ми, а аз се настаних в разскърцания фотьойл. Щом клепачите ми се отпуснеха веднъж-дваж, само един поглед към нейното силно, сериозно лице ми беше достатъчен да се разтърся от тревога, все едно са ме полели със студена вода. Хелън искаше да остане в своята стая — какво, все пак, щеше да си помисли хазяйката, ако открие какво сме направили? — но аз настоявах, докато тя се съгласи, макар и раздразнено, да си почива под бдителните ми очи. Бях гледал твърде много филми и чел твърде много романи — включително Стокър, — за да не се съмнявам, че оставена сама за няколко часа през нощта, една дама може веднага да стане жертва на демона. Хелън беше достатъчно изморена, за да заспи, както се виждаше от растящите сенки под очите ѝ, а смътно ми се струваше, че освен това е и уплашена. Лекият полъх на страх от нея ме плашеше повече, отколкото биха ме уплашили ужасените хлипания на друга жена, и вливаше във вените ми допълнителна доза кофеин. Може

би нещо в отпуснатия и мек силует на обикновено надменно изправената ѝ фигура, на привычната ѝ широкоплещеста увереност, държеше очите ми отворени. Тя лежеше настрана, с ръка под възглавницата ми, а по-тъмните ѝ от всякога къдрици се открояваха на бледата ѝ кожа.

Не бях в състояние да чета или да пиша. Със сигурност няхах желание да отворям куфарчето си, което за всеки случай бях пхнал под леглото, където спеше Хелън. Часовете обаче се търкаляха, а в коридора не се чуваше загадъчно подрастване, никой не душеше през ключалката, под прага не се просмукваше пушек, никакви крила не пляскаха пред прозореца. Накрая лека сивота се възцари в сумрачната стая и Хелън въздъхна, сякаш усети идващия ден. Ръка, изтъкана от слънчеви лъчи, се промъкна през щорите и тя се размърда. Взех сакото си, измъкнах куфарчето изпод леглото колкото се може по-тихо и тактично излязох, за да я изчакам във фойето на долния етаж.

Още нямаше шест часа, но отнякъде в къщата се носеше аромат на силно кафе и за моя изненада намерих Тургут седнал на един от бродираните столове, с черна папка на коленете. Изглеждаше удивително свеж и напълно буден и когато влязох, той скочи да ми стисне ръката.

— Добро утро, приятелю. Слава на боговете, че веднага те открих.

— И аз им благодаря, че сте тук — отговорих аз и потънах в един съседен стол. — Какво, за Бога, ви води тук толкова рано?

— Не можех да чакам, щом имам новини за вас.

— И аз имам новини за вас — казах мрачно аз. — Но първо вие, доктор Бора.

— Тургут — поправи ме той разсеяно. — Виж тук. — Той започна да отваря папката. — Както ти обещах, снощи прегледах книгата си. Както видях, аз имам копия от всички документи в архива, но освен това съм събрал и много различни разкази за събития в Истанбул от времето на Влад и малко след смъртта му.

Той въздъхна.

— Някои от тези източници споменават загадъчни случки в града, смъртни случаи, слухове за вампири. Събрал съм и всякакви сведения от книгите, които могат да хвърлят повече светлина за влашкия Орден на дракона. Никъде обаче не намерих нищо ново.

Тогава се обадох на моя приятел Селим Аксой. Той не работи в университета — продавач е, но е много начетен. В Истанбул няма човек, който да знае за книгите повече от него, особено за книги, свързани с историята и преданията за нашия град. Той е много отзивчив човек и отдели голяма част от вечерта си, за да прегледа своята библиотека с мен. Помолих го да потърси следи, че някой влах е погребан тук, в Истанбул, в края на петнайсети век, както и сведения, че тук може да се намира гроб, по някакъв начин свързан с Влахия, Трансилвания или Ордена на дракона. Показах му, освен това, но не за пръв път, своите копия от картите и драконовата си книжка и му обясних вашата теория, че тези рисунки представляват определена местност, сочат местонахождението на гроба на Набучвача.

Заедно прелистихме много, много страници от историята на Истанбул, прегледахме старинни гравюри, както и бележника, в който той преписва много свои открития по библиотеки и музеи. Много е педантичен този Селим Аксой. Не е женен, няма семейство, нито други интереси. Историята на Истанбул просто го изяжда. Работихме до късно през нощта, защото личната му библиотека е толкова голяма, че дори и той никога не е виждал дъното ѝ и не би могъл да каже какво ще открием вътре. Накрая намерихме нещо много странно — едно писмо, препечатано в сборник с кореспонденцията между министрите в двора на султана и наместниците в крайните области на империята през XV и XVI век. Селим Аксой ми каза, че купил сборника от някакъв книгопродавец в Анкара. Книгата е печатана през XIX век и съдържанието ѝ е подбрано от един наш историк в Истанбул, който се интересувал от всякакви архивни източници от този период. Селим ми каза, че никога не е виждал друг екземпляр от тази книга.

Чаках търпеливо, усещайки значението на цялото това предисловие, като си давах сметка за задълбочения подход на Тургут. За литературовед той беше невероятно добър историк.

— Не, Селим не знае за друго издание на този сборник, но смята, че документите, възпроизведени в него, не са — как се казваше? — не са фалшификати, защото е виждал едно от тези писма в оригинал, в същата колекция, която посетихме вчера. Той също обожава нашия архив, нали разбираш, и често се срещаме там — Тургут се усмихна. — Е, когато очите ни вече се затваряха от умора, а зората беше на път да изгрее в прозорците, открихме едно писмо, което може да се окаже

много важно за вашето търсене. Историкът, който подбрал материалите в сборника, смятал, че то датира от края на XV век. Ето, превел съм го тук.

Тургут издърпа от папката лист от тетрадка.

— По-ранното писмо, на което това тук е отговор, за съжаление не е публикувано. Господ знае дали изобщо е запазено някъде, всъщност едва ли, защото моят приятел Селим досега щеше да го е намерил.

Той прочисти гърлото си и зачете на глас:

— „До преуважаемия Румелийски кадиаскер — той прекъсна. — Това е главният военен съдия на Балканите, нали знаеш. — Не знаех, но той кимна и продължи: — Уважаеми, извърших допълнителното разследване съгласно молбата Ви. Някои от монасите оказаха съдействие срещу договорената сума и аз лично проучих гроба. Първоначалните им показания пред мен са верни. Те не можах да ми дадат друго обяснение, само повтаряха ужаса си. Препоръчвам ново разследване на въпроса в Истанбул. Оставил съм двама пазачи в Снагов, за да бдят за подозрителни събития. Любопитно е, че тук няма данни за чумата. Оставам Ваш, в името на Всевишния.“

— А подписът? — попитах аз. Сърцето ми биеше лудо; дори и след безсънната нощ, бях напълно буден.

— Няма подпис. Селим смята, че може би оригиналът е бил скъсан — или случайно, или за да се съхрани анонимността на човека, който го е написал.

— Или може би поначало е било оставено без подпис, защото е било тайно — предположих аз. — Има ли други писма в сборника по същата тема?

— Нито едно. Нито предишните писма, нито следващите. Това е единственият фрагмент, но румелийският кадиаскер е бил много важна личност, така че работата очевидно е била изключително сериозна. След като намерихме това, още дълго и упорито ровихме в библиотеката и книгата на моя приятел, но не открихме нищо по тази тема. Той ми каза, че никога не е виждал думата „Снагов“ в други извори за историята на Истанбул, поне доколкото си спомня. Чел е тези писма веднъж преди няколко години — докато ровихме из документите, аз споменах къде според преданието са погребали

Дракула и едва тогава той се сети и измъкна сборника. Така че може би и другаде го е виждал, но не може да си спомни.

— Мили Боже! — възкликнах аз, като не мислех за нищожната вероятност господин Аксой да е видял думата някъде другаде, а по-скоро размишлявах върху изкусителната, но лъжлива същност на връзката между разсталия се край нас Истанбул и далечната Румъния.

— Да. — Тургут се усмихна така весело, като че ли досега бяхме обсъждали какво ще закусваме. — Държавните наместници за Балканите са били доста загрижени за нещо тук в Истанбул, толкова загрижени, че дори са изпратили някого да провери гроба на Дракула в Снагов.

— Но, дяволите да го вземат, какво са открили? — стоварих юмрука си върху облегалката за ръце на стола. — Какво са разказали монасите? Защо са били ужасени?

— Точно това се чудя и аз — увери ме Тургут. — Ако Влад Дракула мирно си е лежал там, защо ще се страхуват от него на стотици километри разстояние, в Истанбул? А ако гробът на Влад наистина е в Снагов и винаги си е бил там, защо очертанията на картите не отговарят на тамошния релеф?

Можех само да се възхитя на точността на въпросите му.

— Има и още нещо — казах аз. — Мислиш ли, че е възможно Дракула да е погребан тук, в Истанбул? Това би ли обяснило опасенията на Мехмед от него дори и след смъртта му, както и присъствието на вампири тук оттогава досега?

Тургут склочи ръце пред себе си и подпря брадичка с огромния си пръст.

— Това е важен въпрос. Ще ни трябва помощ, за да му отговорим, и мисля, че човекът, който ще ни помогне, е тъкмо приятелят ми Селим.

Постояхме и се гледахме мълчаливо в сумрачното фоайе на пансиона, а помежду ни се носеше ароматът на кафето, двама нови приятели, обединени от стародавна кауза. После Тургут се надигна:

— Очевидно трябва да потърсим още, да се поровим по-надълбоко. Селим казва, че ще ни заведе в архива веднага щом се приготвите. Там той ще ни покаже източници за Истанбул през XV век, които аз не съм проучвал задълбочено, защото не са така тясно свързани с моята страст към Дракула. Ще ги прегледаме заедно.

Несъмнено ако го помоля, господин Ерозан с удоволствие ще ни донесе всички материали още преди архивът да отвори за посетители. Той живее близо до архива и може да го отвори заради нас, за да отидем преди да е започнало работното време на Селим. Но къде е мис Роси? Още ли не е станала?

Тези думи произведоха объркан вихър от мисли в ума ми и не знаех с кой проблем да се заема първо. Когато Тургут спомена своя приятел библиотекаря, аз внезапно се сетих отново за моя враг библиотекаря, когото едва не забравих от възбуда при новината за писмото. Сега бях изправен пред необикновената задача да изпитам до крайност доверието на Тургут, като му докладвам за посещението на един мъртвец, макар че вярата му в историческите вампири сигурно можеше да се разтегне, за да обхване и съвременните вампири. Въпросът за Хелън обаче ми припомни, че я оставих сама за непросрочно дълго време. Искях да я оставя насаме, като се събуди, и бях напълно убеден, че тя съвсем скоро ще ме последва долу. Защо не се беше появила досега? Тургут още говореше:

— Така че Селим — той никога не спи, нали разбираш — отиде да изпие сутрешното си кафе, понеже не искаше да ви изненада веднага — а, ето го!

Звънецът на пансиона издрънча и вътре влезе строен мъж, който затвори вратата след себе си. Мисля, че бях очаквал някакво височайше присъствие, човек на възраст в делови костюм, но Селим Аксой беше млад и слабават, облечен в широки и доста опърпани тъмни панталони и бяла риза. Забърза към нас с ентузиазизирано, целеустремено изражение на лицето, което не приличаше твърде на усмивка. Едва когато разтърсих кльощавата му ръка, разпознах зелените очи и дългия тънък нос. Бях виждал отблизо това лице и преди. Още една секунда ми трябваше, за да се сетя точно къде, но изведнъж в ума ми изникна споменът за издължената ръка, която ми подаде едно томче на Шекспир. Беше продавачът от малката книжарничка до пазара.

— Но ние вече сме се срещали! — възкликнах аз, а в същия момент и той извика нещо в този смисъл, на, както ми се стори, някаква смесица от турски и английски. Тургут гледаше ту единия, ту другия, явно озадачен, но когато обясних случая, той се засмя и поклати глава в изумление.

— Съвпадения — каза кратко той.

— Готови ли сте? — господин Аксой с едно махване отказа предложението на Тургут да седне във фоайето.

— Не съвсем — заявих аз. — Ако не възразявате, ще видя къде е мис Роси и кога ще може да се присъедини към нас.

Тургут кимна сърдечно, макар и някак пресилено.

Блъснах се в Хелън по стълбите — съвсем буквално, тъй като неочаквано за самия себе си бях тръгнал да катеря по три стъпала наведнъж. Тя сграбчи парапета, за да не падне надолу по стълбите.

— Ох! — извика тя сърдито. — Какво, за Бога, правиш?

Тя разтриваше лакътя си, а аз се опитвах да забравя сблъсъка с черния ѝ костюм и здравето ѝ рамо в ръката ми.

— Тебе търсех — казах аз. — Съжалявам, ударих ли те? Просто малко се притесних, защото те оставих сама толкова дълго.

— Нищо ми няма — омекна тя малко. — Имам идеи. Кога ще дойде професор Бора?

— Той вече е тук — докладвах аз, — довел е и един приятел.

Хелън също позна младия книжар и двамата размениха няколко накъсани фрази, докато Тургут се обади на господин Ерозан, крещейки в слушалката.

— Има буря — обясни той, когато се върна. — В тази част на града линиите се развалят, когато вали. Приятелят ми веднага ще ни посрещне в архива. Звучеше някак болен, може би е настинал, но каза, че незабавно тръгва. Искате ли кафе, мадам? По пътя ще ви купя малко сусамови ролца.

За мое неудоволствие той целуна ръка на Хелън и всички бързо излязохме навън.

Надявах се с Тургут да повървим сами по-назад, за да мога да му разкажа за появата на злия библиотекар от Щатите; не мислех, че ще мога да обясня всичко пред непознат човек, особено такъв, който според Тургут не е кой знае колко запален по лова на вампири. Още на следващата пресечка обаче Тургут беше потънал в разговор с Хелън и аз се почувствах два пъти по-нещастен, защото едновременно трябваше да я гледам как го дарява с редките си усмивки и да задържам в себе си сведенията, които трябваше начаса да му съобщя. Господин Аксой вървеше до мен и ми хвърляше по някой поглед, но през по-голямата част от времето изглеждаше напълно обзет от

собствените си мисли, така че не ми беше удобно да го прекъсвам с наблюденията си за красотата на утринните улици.

Намерихме външната врата на архива отключена — Тургут с усмивка обясни, че не се е и съмнявал в точността на своя приятел — и тихо влязохме, като Тургут галантно пропусна Хелън пред себе си. Малкото преддверие с изящните си мозайки и отворената за посетители регистрационна книга беше празно. Тургут задържа и вътрешната врата пред Хелън и тя вече беше влязла в смълчаната, сумрачна зала на библиотеката, когато я чух как рязко пое дъх и внезапно спря, така че приятелят ни едва не се спъна в нея. Нещо накара косата ми да се изправи още преди да разбере какво става, а после съвсем различни причини ме принудиха грубо да мина край професора, за да стигна до Хелън.

Библиотекарят ни чакаше неподвижен в средата на стаята, обърнал нетърпеливо лице в очакване на нашето пристигане. Той обаче не беше дружелюбният човек, когото очаквахме, и не вадеше нито кутията, която искахме отново да прегледаме, нито други прашни ръкописи за истанбулската история. Лицето му беше бледо, като че лишено от живот — точно лишено от живот. Не беше приятелят на Тургут, а нашият библиотекар — нащрек, с блеснали очи, неестествено алени устни и насочен към нас жаден, пламтящ поглед. За миг очите му светнаха в моите и ръката ми запулсира там, където той жестоко я беше извил сред библиотечните рафтове. Явно беше зажаднял за нещо. Дори и ако бях запазил присъствие на духа, за да се досетя що за жажда беше това — за знания или нещо друго, нямаше да имам време да оформя мисълта си. Преди да успея да пристъпя между Хелън и ужасния караконджул, тя извади пистолет от джоба на самото си и го застреля.

ГЛАВА 35

По-късно опознах Хелън в най-различни ситуации, включително тези, които наричаме обикновен живот, но тя никога не спря да ме изненадва. Това, което най-често и най-много ме учудваше, беше способността на ума ѝ да прави бързи връзки между две обстоятелства, връзки, които я водеха до прозрения, до каквито аз бих стигнал доста по-бавно. Тя ме заслепяваше и с чудната широта на знанията си. Хелън беше пълна с подобни изненади и аз постепенно свикнах с тях като с дневна доза опиат, развих приятно пристрастяване към миговете, когато тя ме хващаше неподготвен. Никога обаче не ме е учудвала повече от онзи случай в Истанбул, когато ненадейно застреля библиотекаря.

Нямах време да се изненадвам обаче, защото той залитна настрани и хвърли по нас една книга, която за малко да улучи главата ми. Тя се удари в някаква маса отляво и я чух как падна на пода. Хелън отново стреля, като пристъпи напред и се прицели с хладнокръвие, от което дъхът ми спря. Тогава бях поразен от странната реакция на онова създание. Не бях виждал да застрелват човек, освен по филмите, но пък там, уви, още преди да навърша единайсет години, вече бях изгледал смъртта на хиляди индианци, разстреляни от упор, а по-късно и на всевъзможни мошеници, банкови обирджии и разбойници, включително орди нацисти, създадени специално за разстрел от ентусиазирания военновременен Холивуд. Странното в тази стрелба, истинската, беше, че макар по дрехите на библиотекаря, някъде под гръдната кост, да изби тъмно петно, той не се хвана за корема в предсмъртни гърчове. Вторият изстрел засегна рамото му, но той вече тичаше и се шмугна между библиотечните рафтове в дъното на залата.

— Врата! — изкрещя Тургут зад мен. — Там има врата!

Всички се втурнахме след него, събаряйки столове и заобикаляйки масите. Селим Аксой, лек и подвижен като антилопа, пръв стигна до рафтовете и изчезна между тях. Чухме боричкане и удар, а после трясък на врата, и открихме господин Аксой да се измъква, куцукайки, от купчина крехки османски ръкописи с

ярколилава подутина на едната си буза. Тургут се втурна към вратата и аз го последвах, но тя беше здраво затворена. Когато успяхме да я отворим, видяхме само една празна алея и купчина дървени кутии. Претърсихме лабиринта на кварталчето на бърз ход, но нямаше никаква следа от онази твар, нито от пътя на бягството му. Тургут разпита неколцина минувачи, но никой не беше виждал нашия човек.

Неохотно се върнахме в архива през задната врата и открихме Хелън, притиснала кърпичката си в бузата на господин Аксой. Пистолетът не се виждаше, а ръкописите бяха грижливо подредени обратно на лавиците. Когато влязохме, тя вдигна поглед.

— Той припадна за малко — съобщи тя тихо, — но сега е добре. Тургут коленичи до приятеля си.

— Селим, приятелю, каква цицина имаш.

Селим Аксой се усмихна немощно.

— В добри ръце съм — каза той.

— Това го виждам — съгласи се Тургут. — Мадам, поздравления за опита. Но е напълно излишно да се мъчите да убивате мъртъв човек.

— Откъде знаеш? — ахнах аз.

— О, знам — каза той мрачно. — Познавам изражението на това лице. Изражението на живите мъртви. Няма други такива лица. Виждал съм го и преди.

— Това, разбира се, беше сребърен куршум — Хелън притисна кърпичката си към бузата на господин Аксой и положи главата му на рамото си. — Но, както видяхте, той мръдна и не го улучих в сърцето. Знам, че поех голям риск — тя ме погледна настойчиво, но не успях да прочета мислите й, — но сами видяхте, че бях преценила правилно. Ако беше смъртен, щеше да лежи тежко ранен. — Тя въздъхна и нагласи кърпичката.

Гледах ту единия, ту другия в почуда.

— През цялото време ли носеше този пистолет? — попитах Хелън.

— О, да — тя издърпа ръката на Аксой над рамото си. — Хайде, помогнете ми да го вдигнем. — Всички заедно го повдигнахме — беше лек като дете — и го закрепихме на краката му. Той се усмихваше и кимаше в опит да откаже помощта ни.

— Да, винаги нося пистолета си, когато се чувствам някак... несигурна. А и не е толкова трудно да си набавиш един-два сребърни

куршума.

— Вярно си е — кимна Тургут.

— Но къде си се научила да стреляш така? — още бях в потрес от онзи миг, когато Хелън извади пистолета и бързо се прицели.

Хелън се засмя.

— В моята родина образованието е колкото обширно, толкова и тясно — каза тя. — На шестнайсет години получих награда за стрелба в нашата младежка бригада. С радост забелязвам, че не съм забравила всичко.

Изведнъж Тургут извика и се плесна по челото.

— Приятелят ми! — всички го зяпнахме. — Моят приятел — Ерозан! Забравих го!

Само след секунда и ние разбрахме какво има предвид. Селим Аксой, който изглеждаше по-добре, първи забърза към рафтовете, където преди малко беше ранен, а ние бързо се пръснахме из дългата зала, надничайки под масите и зад столовете. Няколко минути претърсването беше безплодно. Тогава чухме Селим да ни вика и всички се втурнахме към него. Той беше коленичил край рафтовете, под една висока библиотека, пълна с всякакви кутии, торби и ролки свитъци. Кутията с книгата на Ордена на дракона лежеше на пода до него, украсеният ѝ капак беше отворен и някои от документите бяха пръснати наоколо.

Господин Ерозан лежеше сред реликвите по гръб, бял и неподвижен, с отпусната на една страна глава. Тургут коленичи и сложи ухо на гърдите му.

— Слава Богу — каза той след малко. — Диша.

После, като го прегледа по-внимателно, той посочи врата на приятеля си. Дълбоко в отпуснатата, бледа плът, малко над яката на ризата се виждаше нащърбена раничка. Хелън коленичи до Тургут. Всички замълчахме за момент. Дори и след описанието на Роси на чиновника, с който се беше сблъскал преди много години, дори и след ухапването на Хелън в библиотеката у дома, за мен беше трудно да повярвам на очите си. Лицето на човека беше непоносимо бледо, почти сиво, той дишаше на кратки и плитки въздишки, почти недоловими, освен ако не се заслушаш внимателно.

— Заразен е — каза Хелън тихо. — Мисля, че е загубил доста кръв.

— Проклет ден! — лицето на Тургут беше изкривено от болка и той стискаше ръката на приятеля си в своите огромни лапи.

Хелън първа се съвзе.

— Да помислим разумно. Може би е нападат за пръв път — тя се обърна към Тургут. — Нали вчера не забеляза у него такива признаци?

Той поклати глава.

— Беше си наред.

— Добре, тогава — тя бръкна в джоба на самото си и аз изтръпнах, защото за миг помислих, че пак ще извади пистолета. Вместо това обаче тя измъкна глава чесън и го остави на гърдите на библиотекаря. Тургут се усмихна въпреки мъчителната сцена и също извади глава чесън от джоба си и го постави до нейния. Не можех да си представя къде и кога го е намерила — може би докато се разхождахме из сука, заплениени от други гледки?

— Виждам, че големите умове мислят еднакво — каза му Хелън. После извади книжно пакетче и го разгъна, измъквайки отвътре малко сребърно разпятие. Познах кръстчето — тя го купи от католическата църква до нашия университет, същото, с което плашеше злия библиотекар, когато го нападнах в историческия отдел на нашата библиотека.

Този път Тургут я спря с внимателна ръка.

— Не, не — каза той, — тук имаме други обичаи.

Отнякъде в самото си той измъкна дървена броеница, каквато носеха много мъже по улиците на Истанбул. На тази висеше и гравирен медальон с арабски надписи. Той леко постави медальона на устните на господин Ерозан, лицето на библиотекаря се сгърчи в гримаса, като от неволна погнуса, взе да потръпва и да се криви. Беше отвратителна гледка, но не продължи дълго, защото очите на човека се отвориха и той се намръщи. Тургут се наведе над него и му заговори тихо на турски с ръка на челото му, а после му даде да пийне нещо от малка манерка, която измъкна от самото си.

След минута господин Ерозан седна и се огледа, хванал врата си с ръка, сякаш го болеше. Когато пръстите му напипаха раничката с малката струйка засъхваща кръв, той зарови лице в ръцете си и захлипа сърцераздирателно.

Тургут го прегърна през раменете, а Хелън хвана ръката му. Улових се да размишлявам, че втори път за един час я виждам нежно да се грижи за пострадал човек. Тургут заразпитва библиотекаря на турски и след няколко минути седна на петите си и ни погледна.

— Господин Ерозан казва, че непознатият дошъл в апартамента му много рано тази сутрин, още по тъмно, и заплашил, че ще го убие, ако не отвори библиотеката за него. Вампирът бил при него и когато се обадох по телефона тази сутрин, но той не посмял да ми каже за присъствието му. Когато вампирът разбрал кой се обажда, казал, че трябва незабавно да отидат в архива. Господин Ерозан не смее да не се подчини и когато стигнали тук, онзи го накарал да отвори кутията. Щом я видял отворена, скочил отгоре му, проснал го на земята — приятелят ми казва, че бил невероятно силен — и впил зъби във врата му. Това е всичко, което си спомня. — Тургут тъжно поклати глава. Господин Ерозан изведнъж сграбчи ръката на Тургут и явно взе да го моли нещо в поток от турски думи.

За момент Тургут замълча, а после взе ръцете на приятеля си в своите, притисна към тях молитвената броеница и тихо му отговори.

— Каза ми, че доколкото знае, ако онзи дявол го ухапе още два пъти, и той ще стане един от тях. Моли ме, ако се стигне дотам, да го убия със собствените си ръце. — Тургут се обърна и ми се стори, че видях в очите му да проблясват сълзи.

— Няма да се стигне дотам — лицето на Хелън беше сурово. — Ще открием източника на тази чума.

Не знам дали имаше предвид злия библиотекар или самия Дракула, но когато видях стиснатите ѝ челюсти, дори и аз повярвах в способностите ни да победим и двамата. И преди бях виждал това изражение на лицето ѝ и гледката ме върна към масата в онази закусвалня у дома, където за пръв път говорихме за родителите ѝ. Тогава тя се беше заклела да намери неверния си баща и да го заклейми пред академичния свят. Дали само ми се струваше, или наистина задачата ѝ се беше променила в някакъв момент, който и тя самата не беше забелязала?

Селим Аксой стоеше зад нас и сега каза нещо на Тургут, който кимна.

— Господин Аксой ми припомни, че имаме работа тук и е прав. Други учени скоро ще започнат да пристигат и трябва или да заключим

архива, или да го отворим за посетители. Той предлага днес да остави книжарницата си и да поработи тук като библиотекар. Но първо трябва да разчистим тези документи и да видим какви щети са им нанесени, а преди всичко трябва да намерим сигурно място за моя приятел да си почива. Освен това господин Аксой иска да ни покаже нещо от архива, преди да дойдат други хора.

Веднага се заех да събирам пръснатите документи и най-лошият ми страх мигновено се потвърди.

— Оригиналите на картите ги няма — докладвах мрачно.

Преровихме лавиците, но картите на чудноватата местност, която приличаше на дългоопашат дракон, бяха изчезнали. Не ни оставаше друго, освен да предположим, че вампирът ги беше скрил в дрехите си още преди да пристигнем. Ужасна мисъл. Разбира се, имахме копията, както на Роси, така и на Тургут, но оригиналите за мен бяха ключ към скривалището на Роси, най-близката следа, до която се бях докосвал засега.

Освен обезкуражителната загуба на това съкровище бях разтърсен и от мисълта, че противният библиотекар може да разкрие тайната му преди нас. Ако Роси беше в гроба на Дракула, където и да се намираше той, злият библиотекар сега имаше сериозни шансове да се добере там преди нас. Повече от всякога бях обзет от чувството, че поне по две причини трябваше да действам незабавно, а същевременно бях изправен пред невъзможността да открия своя учител. Но поне — тази мисъл отново изплува — Хелън сега беше твърдо на моя страна.

Тургут и Селим разговаряха край болния мъж, но сега се обърнаха да го разпитват, или поне така изглеждаше, защото той се опита да се надигне и немощно посочи към гърба на библиотечните рафтове. Селим изчезна и след няколко минути се върна с малка книжка. Беше подвързана с червена кожа, доста износена, а на предната корица имаше златен надпис на арабски. Той я остави на близката маса и известно време се рови из нея, докато накрая повика Тургут, който сгъваше самото си, за да направи възглавница за своя приятел. Сега като че ли човекът се почувства малко по-удобно. За малко да предложи да повикаме линейка, но се усетих, че Тургут сигурно знаеше какво прави. Той вече беше при Селим и двамата оживено обсъждаха нещо, докато ние с Хелън избягахме да се

погледнем в очите, понеже всеки от нас се надяваше на чудо и се страхуваше от разочарование. Накрая Тургут ни повика.

— Ето това искаше да ни покаже Селим Аксой тази сутрин — каза той сериозно. — Истината е, че не знам какво общо има с нашето търсене. Все пак ще ви го прочета. Откъсите в тази книга са подбрани през XIX век от редактори, чиито имена досега не съм срещал, но са били истанбулски историци. Те са събрали всички описания, които са успели да намерят, за живота в Истанбул през първите години на нашия град — в смисъл от 1453 година, когато султан Мехмед превзема града и го обявява за столица на своята империя.

Той посочи една страница с прекрасни арабски букви и за стотен път си помислих колко е ужасно, че човешки езици и дори азбуки ни разделят един от друг в отчайващо вавилонско стълпотворение от различия, така че щом погледнех напечатаната с османски знаци страница, умът ми мигновено се оплиташе в мрежата от символи, непроницаеми като омагьосан плет трънливи храсти.

— Това е откъсът, който господин Аксой си спомня от едно свое проучване тук. Авторът е неизвестен и разказва за събития от 1477 година — да, приятели, точно година след смъртта на Влад Дракула в битката за Влахия. Тук се разказва как същата година в Истанбул вилнеела чума, такава чума, че имамите трябвало да погребват труповете пронизани с кол в сърцето. После описва как в града влязла група монаси от Карпатите — тъкмо затова господин Аксой си спомни за сборника — в покрита каруца, теглена от мулета. Монасите потърсили убежище в един истанбулски манастир и останали там девет дни и девет нощи. Това е целият разказ, а връзките между частите му са твърде неясни — не се съобщава нищо повече за монасите, нито какво е станало с тях. Приятелят ми Селим искал да ни го покаже заради споменаването на Карпатите.

Селим Аксой кимна енергично, но аз не успях да сдържа въздишката си. Откъсът имаше странен ефект; разтревожи ме, без да хвърли нова светлина върху нашия проблем. Годината — 1477 — наистина правеше впечатление, но можеше да е обикновено съвпадение. От любопитство обаче зададох на Тургут един въпрос:

— Ако градът вече е бил под османско владичество, защо тогава е имало манастир, където да се приютят монасите?

— Добър въпрос, приятелю — отбеляза спокойно Тургут. — Трябва да знаеш, че в Истанбул има много църкви и манастири от самото начало на османското управление. Султанът щедро им раздавал разрешения.

Хелън поклати глава.

— Да, но след като оставил армията си да разруши повечето църкви или наредил да ги превърнат в джамии.

— Вярно е, че когато султан Мехмед завзел града, той оставил армията си три дни да плякосва града — призна Тургут. — Само че той нямало да направи това, ако градът се бил предал, вместо да се съпротивява — всъщност той им предложил наистина мирно споразумение. Записано е също, че когато влязъл в Константинопол и видял разрушенията, нанесени от войниците му — обезобразените сгради, осквернените църкви, изкланите граждани — султанът заплакал за прекрасния град. Тогава той разрешил на някои църкви да продължат дейността си и дал много привилегии на византийските си поданици.

— Но и поробил над петдесет хиляди — вмъкна Хелън сухо. — Не забравяйте и това.

Тургут ѝ отправи възхитена усмивка.

— Мадам, не мога да се препирам с вас. Искях само да кажа, че нашите султани не са били чудовища. Щом превземели една област, те отслабвали хватката си, поне по стандартите на онези времена. Просто самото завладяване се извършвало по не твърде приятен начин — той посочи далечната стена на архива. — Ето това е Негово Величество Мехмед, самият той, ако искате да го поздравите. — Отидох да погледна, макар че Хелън упорито не мръдна от мястото си. Окачената в рамка репродукция — очевидно евтино копие на акварел — изобразяваше едър седнал мъж с бяло-червена чалма. Кожата му беше бяла, имаше рядка брада, калиграфски изписани вежди и лешникови очи. Държеше една роза под големия си гърбав нос и вдъхваше аромата ѝ, зареял поглед в далечината. Приличаше повече на суфитски мистик, отколкото на безмилостен завоевател.

— Удивителен портрет — казах аз.

— Наистина. Бил е предан покровител на изкуствата и архитектурата и е построил много чудесни сгради наоколо. — Тургут

почука по брадичката си с огромния си пръст. — Е, приятели, какво мислите за това, което Селим Аксой ни показва?

— Интересно е — заявих аз учтиво, — но не виждам как би ни помогнал да открием гроба.

— И аз не виждам — призна Тургут. — Тук обаче забелязвам известна прилика между този откъс и фрагмента от писмо, който ви прочетох тази сутрин. Размириците около гроба в Снагов, каквито и да са били, са се случили през същата година — 1477. Вече знаем, че това е годината след смъртта на Влад Дракула и че има група монаси, които особено са се тревожели за нещо в Снагов. Не може ли това да са същите монаси или поне да са от едно братство, свързано със Снагов?

— Възможно е — допуснах аз, — но това е само предположение. В текста само се споменава, че монасите са от Карпатите. В онази епоха Карпатите вероятно са били пълни с манастири. Откъде можем да сме сигурни, че са точно от Снаговския манастир? Хелън, ти как мислиш?

Явно я стреснах, защото забелязах, че гледа право в мен с някак замечтано изражение, каквото досега не бях виждал на лицето ѝ. Този израз обаче мигновено изчезна и аз си помислих, че или ми се е привидяло, или тя си е спомнила майка си и предстоящото ни пътуване в Унгария. Каквото и да мислеше, тя веднага се окопоти.

— Да, в Карпатите е имало много манастири. Пол е прав — не можем да свържем двете групи монаси без повече информация.

Стори ми се, че Тургут остана разочарован и се канеше да каже нещо, но в същия миг бяхме прекъснати от свистяща въздишка. Беше господин Ерозан, който още лежеше на пода върху сакото на Тургут.

— Припадна! — извика Тургут. — Дърдорим си ние като свраки... — той отново приближи чesъна към носа на приятеля си и човекът изстена и се посъживи. — Бързо, да го отведем у дома. Професоре, мадам, ще ми помогнете ли? Ще извикаме такси и ще го заведем вкъщи. Жена ми и аз ще се погрижим за него. Селим ще остане в архива — скоро трябва да отвори врати. — И той даде няколко бързи указания на Селим на турски.

После с Тургут вдигнахме бледия, слаб мъж от пода, закрепихме го помежду си и внимателно го изведохме през задната врата. Хелън вървеше след нас със сакото на Тургут, прекосихме алеята и само след миг излязохме под сутрешното слънце. Когато лъчите докоснаха

лицето на господин Ерозан, той се сгърчи, зарови глава в рамото ми и закри очите си с ръка, сякаш да се предпази от удар.

ГЛАВА 36

Нощта, която прекарах в онази ферма в Булоа, със спящия Барли на отсрещното легло, беше една от най-будните нощи в живота ми. Прибрахме се към девет и нещо, тъй като навън нямаше много какво да се прави, освен да слушаме пилетата и да гледам как небето потъмнява над срутените хамбари. За мое удивление във фермата нямаше електричество — Не забеляза ли, че няма жици?, попита Барли — и фермерката ни остави един фенер и две свещи, след което ни пожела лека нощ. На светлината им сенките на старите лакирани мебели пораснаха и се надвесиха над нас, а плетеното пано на стената леко потрепваше.

След няколко прозевки Барли си легна с дрехите на едното легло и почти веднага заспа. Аз не смеех да последвам примера му, но се страхувах да оставя свещите да горят цяла нощ. Накрая ги духнах и оставих фенера запален, а това още по-ужасно сгъсти сенките край мен и през единствения ни прозорец от двора нахлу мрак. Край прозореца се виеше лоза, дърветата изглеждаха по-близо едно до друго, а аз, сгушена в леглото си, слушах разнасящия се наоколо зловещ тих звук, може би бухали или гълъби. Барли изглеждаше много далече; преди се бях зарадвала на разделените кревати, които ни спестиха неудобството да се чудим как да легнем, но сега съжалявах, че не сме принудени да спим гръб до гръб.

След като полежах достатъчно дълго в една и съща поза и чак се схванах, видях мека светлина постепенно да пропълзва през прозореца по плочите на пода. Луната изгряваше, а с нея ужасът ми леко стихна, като че ли стар приятел беше дошъл да ми прави компания. Опитах се да не мисля за баща ми; ако това беше някоя от нашите екскурзии, в отсрещното легло щеше да спи той, в достолепната си пижама и с изпусната книга край себе си. Той щеше пръв да забележи старата ферма, щеше да знае, че основната ѝ част датира от времето на Аквитания, щеше да купи три бутилки вино от любезната домакиня и да обсъди с нея лозята ѝ.

Лежейки, аз се замислих какво ли ще правя, ако баща ми не оцелее от пътуването си до Сен Матийо. Не можех да се върна в Амстердам, мислех си аз, да се мотая из къщата ни сама с мисис Клей; това би ме довършило. По европейската система имах още две години до края на средното си образование и после можех да кандидатствам в някой университет. Но кой ще ме вземе преди това? Барли ще се върне към стария си живот; не можех да очаквам, че ще продължи да се грижи за мене. Мастър Джеймс мина през ума ми с дълбоката си, тъжна усмивка и добродушните бръчки край очите. После се сетих за Джулия и Масимо, за вилата им в Умбрия. Видях как Масимо ми налива вино — А ти какво учиш, прекрасна щерко? — и как Джулия казва, че трябва да спя в най-хубавата стая. Те нямаха деца и обичаха баща ми. Ако светът ми се преобърнесе, щях да отида при тях.

Изгасих фенера, вече по-смела, и изтичах на пръсти да надникна навън. Едва виждах луната, закрыта наполовина от накъсаните облаци. Срещу нея плуваше един силует, който добре познавах — не, беше само за миг, пък и беше само облак, нали? Разперените крила, извитата опашка? Веднага се стопи, но аз се шмугнах в леглото на Барли и часове наред треперих, притисната до нищо неподозиращия му гръб.

Задачата да пренесем господин Ерозан и да го настаним в ориенталската гостна на Тургут — където бледен, но спокоен, той легна на един от дългите дивани — отне по-голямата част от сутринта. Още бяхме там по обяд, когато мисис Бора се върна от детската градина. Тя влезе забързано с пълни пазарски торби в двете си облечени в ръкавици ръце. Носеше жълта рокля и шапка с цветя и приличаше на миниатюрен нарцис. Усмивката ѝ беше свежа и мила, дори и когато ни видя всичките в хола си, заобиколили един легнал мъж. Явно нищо в действията на съпруга ѝ не можеше да я изненада, помислих си аз; може би това е един от ключовете към успешната връзка.

Тургут ѝ обясни положението на турски и веселото ѝ изражение се смени първо с очевидно неверие, а после с нарастващ ужас, когато той внимателно ѝ показва раната на врата на най-новия ѝ гост. Тя ни изгледа с Хелън с безмълвно удивление, като че ли за пръв път се сблъскваше със злото. После хвана ръката на библиотекаря, която,

както бях установил по-рано, беше не само бяла, но и студена. Поддържа я малко, избърса очите си и бързо отиде в кухнята, откъдето се понесе приглушеното тракане на тенджери и тигани. Каквото и да се случеше, горкият човек поне щеше да обядва добре. Тургут ни покани също да останем за обяд и, за моя изненада, Хелън отиде в кухнята да помага на мисис Бора.

Когато се уверихме, че господин Ерозан си почива удобно, Тургут ме заведе в зловещия си кабинет за няколко минути. С облекчение забелязах, че завеските над портрета бяха плътно спуснати. Поседяхме малко да обсъдим положението.

— Мислиш ли, че е безопасно за теб и жена ти да оставите този човек тук? — не успях да се сдържа и попитах.

— Ще взема всички предпазни мерки. Ако след ден-два се подобри, ще му намеря подслон и човек, който да бди над него — Тургут издърпа един стол за мен и се настани зад бюрото си. Помислих си, че все едно бях с Роси в университетския му кабинет, само дето кабинетът на Роси беше подчертано весел с пищните цветя и димящото кафе, докато този тук беше ексцентрично мрачен. — Не очаквам ново нападение тук, но ако все пак ни нападне, нашият американски приятел ще срещне мощна отбрана. — Загледан в якото му телосложение зад бюрото, изобщо не се усъмних в думите му.

— Съжалявам — казах аз, — но явно ти докарахме много беди, професоре, и дори доведохме заплахата точно пред вратата на дома ти. — Накратко му описах нашите срещи със заразенния библиотекар, включително снощния случай, когато го мярнах пред „Айя София“.

— Чудна работа! — каза Тургут. Очите му светеха с мрачно любопитство, а пръстите му барабаняха по плота на бюрото.

— Разреша да те питам нещо — започнах аз. — Тази сутрин в архива ти каза, че и преди си виждал такова лице. Какво имаше предвид?

— Хъм — ерудираният ми приятел склочи ръце на бюрото, — да, ще ти разкажа този случай. Беше преди много години, но го помня съвсем ясно. Всъщност стана няколко дни, след като получих писмото от професор Роси, в което той ми обясняваше, че нищо не знае за нашия архив. Един късен следобед след часовете си отидох в архива — тогава той още се помещаваше в старата си сграда и не беше пренесен в сегашното здание. Помня, че проучвах материали, за да напиша

статия за една изгубена творба на Шекспир, „Кралят на Ташкания“, която според някои се развива в измислено място, чийто прототип е Истанбул. Може би си чувал за нея?

Поклатих глава.

— Цитира се в трудовете на няколко английски историци. От тях знам, че в оригиналната пиеса един зъл дух на име Дракол се явява на владетеля на прекрасен стар град, който той — владетелят, е завзел със сила. Духът заявява, че някога е бил враг на краля, но сега идва да го поздрави за неговата кръвожадност. После го подтиква да пие от кръвта на жителите на града, които така се превръщат в негови слуги. Този пасаж може да ти смрази кръвта. Някои казват, че пиесата не е на Шекспир, но аз — той уверено удари с ръка по ръба на бюрото си, — аз мисля, че изказът несъмнено е Шекспиров и че градът е Истанбул, преименуван с псевдотюркската дума Ташкания. — Той се наведе напред. — Освен това вярвам, че тиранът, на когото се явява духът, не е никой друг, а самият султан Мехмед II, завоевателят на Константинопол.

Мравки полазиха по гърба ми.

— Какво според теб може да означава това — за историята на Дракула, имам предвид?

— Е, приятелю, за мен е много интересно, че легендата за Влад Дракула е проникнала чак до протестантска Англия към, да речем, 1590 година, че е била толкова устойчива. Нещо повече, ако Ташкания наистина е Истанбул, то пиесата показва, че по времето на Мехмед тук присъствието на Дракула се е чувствало съвсем осезаемо. Мехмед влиза в града през 1453 година. Това е само пет години след като младият Дракула се връща във Влахия от пленничеството си в Мала Азия и няма сигурни сведения, че оттогава до края на живота си се е връщал отново по нашите земи, макар че според някои учени той все пак е плащал лично данъци на султана. Не мисля, че това може да се докаже. Моята теория гласи, че той оставя тук вампирското си наследство ако не приживе, то със сигурност след смъртта си. Но — Тургут въздъхна — нишката между литературата и историята често изтънява прекалено, а аз не съм историк.

— Ти наистина си чудесен историк — казах аз скромно. — Направо съм изумен колко много исторически следи си проучил, и то с какъв успех.

— Много си любезен, млади приятелю. Както и да е, една вечер работех по статията си за тази теория — тя така и не беше публикувана, уви, защото редакторите на списанието, на което я предложих, обявиха съдържанието ѝ за прекалено суеверно, — та работех до късно през нощта и след около три часа в архива отидох до ресторанта от другата страна на улицата, за да хапна малко бюрек. Ял ли си бюрек?

— Още не — признах аз.

— Трябва веднага да опиташ — това е един от най-възхитителните ни национални специалитети. Значи влязох в ресторанта. Навън вече беше тъмно, защото беше зима. Седнах на една маса и докато чаках, извадих писмото на професор Роси от останалите си документи и го препрочетох. Както ти споменах, бях го получил само преди няколко дни и съдържанието му много ме озадачи. Келнерът ми донесе яденето и се случи така, че погледнах лицето му, докато оставяше чиниите. Очите му бяха сведени, но ми се стори, че внезапно забеляза писмото, което четях, с името на Роси най-отгоре. Той му хвърли няколко коси погледа, а после лицето му сякаш отново стана безизразно, но аз забелязах, че застана зад мен уж да сложи друга чиния на масата, докато всъщност надничаше през рамото ми към писмото.

Не можех да си обясня поведението му и се чувствах доста неудобно, затова сгънах писмото и се приготвих да изям вечерята си. Той се отдалечи мълчаливо и аз не се сдържах да не го проследя с поглед, докато обикаляше из ресторанта. Беше едър, широкоплещест, як мъж с тъмна, сресана назад коса и дълбоки тъмни очи. Щеше да е хубав, ако не изглеждаше — как се казва на английски? — твърде зловещо. Очевидно в следващия час ме избягваше, дори и след като приключих с яденето. Извадих си книга да почета, но тогава той внезапно изникна до масата ми и остави димяща чаша чай пред мен. Не бях поръчвал чай и се учудих. Помислих си, че или е от заведението, или е грешка. „Чаят ви — каза той, докато го поставяше на масата. — Постарах се да е много горещ.“ После ме погледна право в очите и не мога да опиша колко ужасяващо беше лицето му. Беше бледо, почти жълто на цвят, като че ли — как да кажа? — беше изгнил отвътре. Под гъстите вежди очите му бяха тъмни и ярки почти като на животно. Устата му беше като червена вакса, а зъбите му бяха много

бели и дълги — някак необяснимо здрави на болнавото му лице. Келнерът се усмихна, докато се навеждаше с чая и до мен достигна странната му миризма, от която ми стана лошо и за малко да припадна. Може да ти се види смешно, приятелю, но донякъде приличаше на миризмата, която при други обстоятелства винаги съм харесвал — на стари книги. Знаеш я тази миризма — на пергамент, кожа и още нещо? Знаех я и изобщо не ми беше смешно.

— Секунда по-късно беше изчезнал, без да бърза, се беше прибрал в ресторантската кухня и аз останах на мястото си с чувството, че той всъщност искаше да ми покаже нещо — лицето си, например. Искаше внимателно да го огледам, но все пак в него нямаше нищо конкретно, което да оправдае ужаса ми. — Самият Тургут сега изглеждаше преbledнял, докато седеше в средновековния си стол. — За да успокоя нервите си, взех лъжицата и разбърках чая. Смятах да се успокоя с горещата напитка, но после се случи нещо... нещо много необикновено.

Гласът му отслабна, сякаш вече съжаляваше, че е започнал да разказва тази история. Това чувство ми беше добре познато, затова кимнах да го окуража:

— Моля те, продължавай.

— Сега ми звучи фантастично, но говоря самата истина. Над чашата се издигаше пара — нали знаеш как се получава, когато разбъркаш нещо горещо? — и когато аз разбърках чая си, парата се вдигна във формата на малък дракон и се изви над чашата ми. Потрепна във въздуха за няколко секунди и изчезна. Видях го много ясно със собствените си очи. Можеш да си представиш как се почувствах, просто не вярвах на себе си, а после бързо събрах нещата си, платих и излязох.

Устата ми беше пресъхнала.

— След това видя ли този келнер отново?

— Никога. Няколко седмици не смеех да вляза в ресторанта, но после любопитството ми взе връх и аз отново отидох по тъмно, но от него нямаше и следа. Дори попитах един от другите келнери за него и той отвърна, че такъв мъж наистина е работил при тях, но за кратко, и не знаел фамилията му. Първото му име било Акмар, каза той. Повече никога не го видях.

— Но мислиш, че лицето му е издавало... — не можах да довърша.

— Бях втрещен от това лице. Това е всичко, което можех да ти кажа тогава. Когато видях лицето на библиотекаря, който вие — както сам казваш — докарахте тук, усетих, че то вече ми е познато. Не е просто видът на смъртта. Има нещо в изражението... — той се обърна неспокойно и хвърли поглед към запердената ниша, където висеше портретът. — Онова, което ме потресе и ме разтревожи в твоя разказ, в сведенията, които току-що ми даде, е, че американският библиотекар доста се е приближил до нетленната си орис, откакто сте го видели за пръв път.

— Какво имаш предвид?

— Когато е нападнал мис Роси в библиотеката у вас, ти си успял да го събориш. Но моят приятел в архива, когото той нападна тази сутрин, казва, че е бил много силен, а моят приятел не е по-слаб от теб. Демонът вече е бил способен и да изсмуче солидно количество кръв от приятеля ми, уви. И все пак този вампир се разхожда на слънчева светлина, както видяхме, което означава, че не е изцяло заразен. Предполагам, че това създание е било ухапано за втори път или във вашия университет, или тук, в Истанбул и ако връзките му наистина са тук, той скоро ще получи и третото си злокобно причастие и завинаги ще се присъедини към живите мъртви.

— Да — отвърнах аз. — Нищо не можем да направим за американския библиотекар, ако не го открием, затова ще трябва да пазиш приятеля си тук много внимателно.

— Ще го пазя — каза Тургут с мрачна решителност. Помълча малко, а после отново се обърна към библиотеката си. Без да пророни и дума, той измъкна от сбирката си огромен албум с латински букви на корицата. — Румънски — уведоми ме той. — Това е сборник със снимки от църкви в Трансилвания и Влахия, събрани от един изкуствовед, който неотдавна почина. Той възпроизвежда тук много изображения на църкви, които после през войната за съжаление били разрушени. Така че тази книга е много ценна. — Той сложи албума в ръката ми. — Защо не обърнеш на 25-а страница?

Така и направих. Там открих илюстрация на две страници — цветен отпечатък на стенопис. Църквата, където някога се е намирал стенописът, беше показана на малка черно-бяла снимка: изящна сграда

с усукани камбанарии. Но вниманието ми беше привлечено от по-голямата картина. Отляво се беше надвесил разярен летящ дракон с двойно навита опашка, с обезумели златни очи и бълваща пламъци уста. Явно се канеше да се спусне върху фигурата отдясно, треперещ човечец в ризница и раирана чалма. Човекът беше клекнал от страх, с извит ятаган в едната ръка и кръгъл шит в другата. Първо си помислих, че е застанал сред поле със странни цветя, но когато се вгледах внимателно, видях, че предметите край краката му бяха хора, гора от хора, като всеки от тях се гърчеше, набучен на кол. Някои бяха с чалми като гиганта по средата на групата, но други бяха облечени с нещо като селски дрипи. Други обаче носеха брокатени пелерини и високи кожени шапки. Имаше светли и тъмни коси; благородници с дълги кафяви мустаци; дори и няколко свещеници или монаси в черни раса и високи шапки. Имаше жени с дълги увиснали плитки, голи момченца, деца. Виждаха се и едно-две животни. Всички се гърчеха в агония.

Тургут ме наблюдаваше.

— Дракула е бил ктитор на тази църква през втория период от управлението си — каза той тихо.

Аз се взрях в картината още малко. После не издържах и затворих книгата. Тургут я взе от ръцете ми и я сложи настрана. Когато се обърна към мен, по лицето му беше изписана ярост.

— Сега, приятелю, кажи как смяташ да намериш професор Роси? Директният въпрос ме преряза като нож.

— Още се опитвам да сглобя цялата информация — признах аз бавно, — но дори и след благородните ти усилия снощи заедно с господин Аксой не мисля, че знаем много. Може би Влад Дракула се е появил в Истанбул след смъртта си, но как можем да разберем дали е погребан тук и дали гробът му още се намира тук? Това си остава загадка. А що се отнася до следващата ни стъпка, мога само да ти кажа, че ще отидем до Будапеща за няколко дни.

— Будапеща? — почти виждах как предположенията препускаха по широкото му лице.

— Да. Помниш ли, че Хелън ти разказа историята на майка си и на професор... и на баща си. Хелън твърдо вярва, че майка ѝ може да знае нещо, което тя досега не е чувала от нея, затова ще отидем лично

да поговорим с майка ѝ. Лелята на Хелън е важна клечка в правителството и ще уреди работата, надявам се.

— Аха — той почти се усмихна. — Слава на Всевишния за приятелите по високите етажи. Кога заминавате?

— Може би утре или вдругиден. Ще останем там пет-шест дни, струва ми се, а после ще се върнем тук.

— Много добре. Тогава трябва да вземеш това — Тургут внезапно се изправи и извади от шкафчето малкия комплект инструменти за лов на вампири, който ни беше показал предишния ден. Той го сложи точно пред мен.

— Но това е едно от съкровищата ти — възпротивих се аз. — Пък и едва ли ще ни пуснат с него на митницата.

— О, изобщо няма да го показвате. Скрийте го най-внимателно. Виж дали можеш да го сложиш в куфара си някъде между бельото, но най-добре го дай на мис Роси да го носи. В багажа на жените не ровят толкова — той кимна окуражително. — Сърцето ми няма да е спокойно, ако не го вземете. Докато сте в Будапеща, ще прегледам много стари книги, за да се опитам да помогна, но да знаеш, че сте тръгнали по следите на чудовище. Засега, пази го в куфарчето си — комплектът е съвсем тънък и лек. — Взех дървената кутия, без нищо повече да кажа, и я сложих до драконовата книжка. — Докато вие разпитвате майката на Хелън, аз ще се поровя тук за всевъзможни следи, водещи към нечий гроб. Още не съм се отказал от идеята — той присви очи. — Това би обяснило до голяма степен чумите, стоварили се като проклетие върху града ни след въпросния период. Ех, да можехме не само да ги обясним, но и да им сложим край...

В този момент вратата на кабинета се отвори и мисис Бора промуши глава, за да ни повика за обяд. Нахранихме се вкусно като предишния ден, но бяхме много по-тъжни. Хелън беше мълчалива и изглеждаше уморена, мисис Бора раздаваше чинии с безмълвна грациозност, а господин Ерозан, макар че седна с нас на масата за малко, не успя да хапне кой знае какво. Мисис Бора обаче го накара да изпие доста червено вино и да изяде малко месо, което сякаш донякъде възстанови силите му. Дори и Тургут беше унил и обзет от меланхолия. Двамата с Хелън си тръгнахме веднага щом учтивостта ни позволи.

Тургут ни изпрати навън и се ръкува с нас с обичайната си сърдечност, като ни накара да му се обадим, щом сме готови с плановете за пътуването си, и ни обеща несекващото си гостоприемство и когато се върнем. После кимна и потупа куфарчето ми и аз осъзнах, че мълчаливо ми напомня за комплекта, който лежеше вътре. Кимнах в отговор и леко махнах към Хелън, за да ѝ кажа, че ще ѝ обясня по-късно. Тургут ни махаше, докато се изгуби от поглед под липите и тополите, а когато вече не го виждахме, Хелън уморено ме хвана под ръка. Въздухът миришеше на люляк и, крачейки по тази достолепна сива улица, през прокрадналите се между дърветата прашни снопове слънчеви лъчи, за миг щях да повярвам, че сме на ваканция в Париж.

ГЛАВА 37

Хелън наистина беше уморена и аз неохотно я оставих да поспи в пансиона. Не ми се искаше да е сама, но тя изтъкна, че ярката дневна светлина би трябвало да е достатъчна защита. Дори и ако злият библиотекар знаеше къде сме, едва ли щеше да проникне в заключените ни стаи посред бял ден, а и тя носеше малкото си кръстче. Имахме няколко часа преди Хелън да се обади отново на леля си и нищо не можехме да направим за пътуването, докато не получехме инструкциите ѝ. Оставих куфарчето си на грижите на Хелън и се насилих да изляза навън, усещайки, че ще побеснея в теснотията, ако остана да се преструвам, че чета или мисля.

Явно имах чудесна възможност да разгледам и още нещо в Истанбул, затова се запътих към лабиринта на дворцовия комплекс Топкапъ, построен по нареждане на султан Мехмед, който искал да установи двора си там след завладяването на града. Това място с далечните си куполи и с интригуващите бележки в пътеводителя ме привличаше от първия ни следобед тук. Топкапъ се простира на огромна площ в края на истанбулския полуостров и от три страни е защитен с вода — Босфора, Златния рог и Мраморно море. Струваше ми се, че ако не го видя, ще пропусна същината на истанбулската османска история. Може би отново пътят ми се отклоняваше от търсенето на Роси, но си мислех, че самият Роси би направил същото, ако имаше няколко часа принудително бездействие.

Докато кръстосвах градините, дворовете и павилионите, където стотици години наред е туптяло сърцето на империята, с разочарование научих, че сред експонатите няма почти нищо от времето на Мехмед — само малко накити от съкровищницата му и няколко от мечовете му, целите издраскани и белязани от страховита употреба. Мисля, че повече от всичко се надявах да получа възможност още веднъж да зърна султана, чиито армии бяха победили Влад Дракула и чиито военни съдилища се бяха загрижили за безопасността на предполагаемия му гроб в Снагов. Беше като партия шах, помислих си, като си спомних играта на старците на пазара,

партия, в която се мъча да определя положението на противниковия цар единствено по мястото на своя цар.

В двореца обаче имаше достатъчно чудеса, за да задържат вниманието ми. Според разказа на Хелън от предишния ден дворецът бил като отделен свят, в който над пет хиляди слуги с титли като Велик чалмар задоволявали всяка прищявка на султана; където евнуси пазели добродетелността на огромния харем, чиито покои приличали на пищно накичен затвор; където султан Сюлейман Великолепни, управлявал в средата на XVI в., укрепил единството на империята, кодифицирал законите и превърнал Истанбул в знаменита метрополия, каквато е била и при византийските императори. Точно като тях, султанът веднъж седмично излизал в града, за да се помоли в „Айя София“, само че в петък, мюсюлманския свещен ден, а не в неделя. Било свят на строг протокол и разточителни пирове, на възхитителни платове и чувствено пленителни мозайки, на облечени в зелено везири и шамбелани в червени одежди, приказни пъстроцветни пантофи и високи чалми.

Особено ме порази разказът на Хелън за еничарите, елитната гвардия, съставена от най-добрите сред пленените момчета от всички краища на империята. И преди бях чел за тях — момчета, родени в християнски семейства в земи като Сърбия или Влахия, които били възпитавани в исляма и научени да мразят собствените си корени, а после, когато възмъжеели, ги насъсквали срещу техните народи като сокол на плячка. Някъде бях виждал картини на еничари, може би в някакъв албум. Като си спомних безизразните им млади лица, събрани с единствената цел да охраняват султана, почувствах как студенината на двореца се сгъсти около мен.

Както обикалях стая по стая, ми хрумна, че от младия Влад Дракула би станал идеален еничар. Империята е пропуснала сгодния случай, възможността да обуздае още малко жестокост в безчетните редици на гвардията си. Трябвало е обаче да го заловят съвсем малък, мислех си, вероятно да го заточат някъде в Мала Азия и да не го връщат на баща му. След това вече е станал прекалено независим, изменник, който не се подчинява никому, освен на себе си, непоколебимо сеещ смърт както сред последователите си, така и сред турските си врагове. Съвсем като Сталин — скокът на мисълта изненада и мен, докато съзерцавах блясъка на Босфора. Сталин беше

умрял миналата година и в западния печат се бяха промъкнали нови легенди за зверствата му. Спомних си една статия за някакъв очевидно лоялен генерал, когото Сталин обвинил в опит за преврат точно преди войната. Генералът бил измъкнат от апартамента си посред нощ и увесен с главата надолу на един от стълбовете на оживена гара край Москва, където висял няколко дни, докато умрял. Пътниците, които се качвали и слизали от влаковете, го забелязвали, но никой не смеел да погледне втори път към него. Много по-късно хората от този квартал изобщо не били сигурни дали това наистина се е случило.

Подобни тревожни мисли ме преследваха в двореца от стая в стая, всяка по-дивна от предишната; навсякъде подушвах зло или заплаха, което може би просто беше доказателство за върховното могъщество на султана, могъщество, което тесните коридори, виещите се пътечки, зарешетените прозорци и потайните градинки не само не скриваха, а още повече изтъкваха. Най-накрая, търсейки малко спасение от съчетанието на чувственост и затворничество, на изисканост и потисничество, аз се върнах назад сред огрените от слънцето дървета на външния двор.

Там обаче се сблъсках с най-тревожните призраци, защото се оказа, че в този двор се е намирал дръвникът на палача, поне според пътеводителя ми, който не пестеше подробности, когато описваше обичая на султана да обезглавява подчинените си, пък и всеки, който му противоречи. Отсечените глави били забивани на колове и излагани на показ пред султанските порти за назидание на останалите. Султанът и изменникът от Влахия са били приятна двойка, мислех си аз, отстъпвайки назад от отвращение. Разходката в близкия парк успокои нервите ми, а ниските, червеникави слънчеви отблясъци по водата, които превърнаха минаващия кораб в черна сянка, ми напомниха, че следобедът се изнизваше и трябваше да се връщам при Хелън, може би за още новини от леля й.

Когато пристигнах, Хелън чакаше във фойето с английски вестник в ръка.

— Как беше разходката? — попита тя и вдигна поглед.

— Потискаща — отвърнах аз. — Отидох в двореца Топкапъ.

— Аха — тя затвори вестника. — Съжалявам, че го пропуснах.

— Недей. Как вървят нещата по широкия свят?

Тя прокара пръст по някои от заглавията.

— Потискащо. Но имам добри новини за теб.

— Говорила си с леля си? — аз се настаних в един от скърцащите столове до нея.

— Да, и тя беше невероятна, както винаги. Сигурна съм, че когато пристигнем, ще ми се накара, но това няма значение. Важното е, че ни е намерила конференция, в която да участваме.

— Конференция?

— Да. Направо е великолепно. Тази седмица в Будапеща има международна историческа конференция. Ще участваме като чуждестранни гости и тя ни е уредила визи, за да стигнем дотам — усмихна се Хелън. — Сред приятелите на леля ми очевидно има и историк от Будапещенския университет.

— И каква е темата на конференцията? — попитах аз, обзет от лоши предчувствия.

— Трудови въпроси в Европа до 1600 година.

— Доста широка формула. Предполагам, че ние ще участваме като видни османски специалисти?

— Точно така, скъпи ми Уотсън.

Въздъгнах.

— Добре тогава, че се отбих в Топкапъ.

Хелън ми се усмихна, но не можах да разбера дали беше дяволито или просто от доверие в способностите ми да се преобразявам.

— Конференцията започва в петък, така че имаме два дни да стигнем дотам. В събота и неделя ще слушаме лекции, като ти също ще изнесеш една. В неделя половината ден е свободен за разходки из историческите забележителности на Будапеща и ние ще се измъкнем, за да се разходим до майка ми.

— Какво ще изнеса? — не успях да прикрия гневния си поглед, но тя само приглади една къдрица зад ухото си и отвърна на погледа ми с невинна усмивчица.

— Ами, лекция. Ще изнесеш една лекция. Само така можем да участваме.

— И за какво, ако мога да попитам?

— За османското присъствие в Трансилвания и Влахия, струва ми се. Леля ми любезно добави твоята тема в програмата. Няма нужда да е нещо дълго, защото османлиите така и не успяват напълно да

покорят Трансилвания. Помислих си, че за теб темата не е лоша, защото и двамата вече толкова много знаем за Влад, а пък навремето той е бил основната фигура в борбата, която отблъснала турските нашествия.

— Колко мило от твоя страна — изсумтях аз. — Искаш да кажеш, че ти знаеш толкова много за него. Нима мислиш, че ще се изправя на международна научна среща и ще дрънкам за Дракула? Спомни си, ако обичаш, че дисертацията ми е за холандските търговски гилдии, като при това още не е завършена. Защо ти не изнесеш лекцията?

— Би било нелепо — каза Хелън и събра ръце над вестника. — Аз съм — как да се изразя на английски? — стара чанта. Всеки в университета ме познава и неколkokратно е умирал от скука пред моите трудове. Присъствието на един американец ще придаде малко блясък на цялото събитие и всички ще са ми благодарни, че съм те довела, макар и в последната минута. Присъствието на американец освен това ще разсее тежките им мисли за окаения вид на университетското общежитие и за консервите с грах, които ще сервират на галавечерята последния ден. Ще ти помогна да напишеш лекцията — дори ще я напиша вместо теб, щом си толкова лош — а ти само ще я прочетеш в събота. Мисля, че леля каза към един часа.

Изпъшках. Тя беше най-невъзможният човек, когото бях срещал. Досетих се, че появата ми заедно с нея можеше да ѝ донесе политическа черна точка с много по-голямо значение, отколкото тя беше готова да признае.

— Е, и какво общо имат османските турци във Влахия и Трансилвания с европейските трудови въпроси?

— Ще намерим начин да вмъкнем и малко трудови отношения. Това е красотата на солидното марксистко образование, което ти не си имал привилегията да получиш. Повярвай ми, ако се вгледаш внимателно, във всяка тема можеш да намериш трудови въпроси. Освен това Османската империя е била голяма икономическа сила, а Влад е прекъсвал търговските им пътища и достъпа им до природните богатства в крайдунавския район. Не се притеснявай — лекцията ти ще бъде зашеметяваща.

— Господи — успях да кажа аз.

— Не — тя поклати глава, — никакъв Господ, ако обичаш. Само трудови въпроси.

Не се сдържах и се разсмях, като мълчаливо се възхищавах на блясъка в тъмните ѝ очи.

— Само се надявам, че никой в Щатите няма да разбере за това. Представям си какво ще си помисли комисията по защитата на дисертацията ми. От друга страна, Роси много би се забавлявал с цялата тази история.

Пак започнах да се смея, като си представих същия дяволит блясък в ясните сини очи на Роси, но бързо млъкнах. Мисълта за Роси така изгаряше сърцето ми, че едва издържах; ето ме тук, на другия край на света, далеч от кабинета, където за последно го видях, при това с пълното основание да мисля, че никога повече няма да го видя жив, а може би и че никога няма да разбере какво се е случило с него. Никога беше доста дълъг и отчайващ срок, който за секунда се опитах да си представя, но после изблъсках тези мисли настрана. Отивахме в Унгария да говорим с жената, която може би го е познавала — отблизо — много преди аз да се запозная с него, още когато се е борел да открие Дракула. Това беше следа, която не можехме да си позволим да пренебрегнем. Ако за да стигна там, трябваше да изшарлатанствам и да изнеса една фалшива лекция, бях готов дори и на това.

Хелън мълчаливо ме наблюдаваше и аз почувствах, не за пръв път, свръхестествената ѝ способност да чете мислите ми. Само след миг тя потвърди усещането ми, като каза:

— Струва си, нали?

— Да — извих очи настрани.

— Много добре — отбеляза тя тихо. — Радвам се, че ще те запозная с леля ми, която е чудесна, и с майка ми, която също е чудесна, но по различен начин.

Бързо я погледнах — сърцето ми се беше свило от нежния ѝ тон, но лицето ѝ вече беше възвърнало обичайния си израз на предпазлива ирония.

— Кога тръгваме? — попитах аз.

— Утре сутринта ще вземем визите си и другиден летим, ако няма проблеми с билетите. Леля ми каза, че утре трябва да отидем до унгарското консулство още преди началото на работното време и да звъннем на входната врата — към седем и половина сутринта. Оттам

може направо да отидем в някоя пътническа агенция да запазим самолетни билети. Ако няма места, ще трябва да вземем влака, което ще означава доста дълъг път — тя поклати глава, но аз внезапно си представих бучащия, тракащ балкански влак, препускащ от една древна столица към следващата, и въпреки че щяхме да изгубим доста време, си пожелах да няма никакви свободни самолетни билети.

— Правилно ли ми се струва, че ти приличаш повече на тази твоя леля, отколкото на майка си? — може би усмивката ми към Хелън се дължеше на въображаемото ми приключение с влака.

Тя се поколеба само за секунда.

— Пак улучи, Уотсън. Слава Богу, много приличам на леля си. Но на теб повече ще ти хареса майка ми — с повечето хора е така.

А сега, може ли да те поканя на вечеря в нашето любимо заведение, за да поработим над лекцията ти?

— Разбира се — съгласих се аз, — стига наоколо да не се мотаят циганки.

Предложих ѝ ръката си с нарочно преигран жест и тя остави вестника, за да се облегне на мен. Докато излизахме навън в златистата вечер на византийските улици, аз размишлявах колко странно беше, че дори и при най-невероятни обстоятелства, в най-тревожните моменти от живота ни, в дните на най-страшна разлъка с дома и всичко близко, имаше и мигове на несъмнено щастие.

В слънчевото утро в Булоа двамата с Барли се качихме на ранния влак за Перпинян.

ГЛАВА 38

Петъчният самолет от Истанбул до Будапеща съвсем не беше пълен и когато се настанихме сред стегнатите в тъмни костюми турски бизнесмени и облечените в сиви сака маджарски бюрократи, които разговаряха скупчени на групички, сред възрастните жени в сини палта и шалове на главите — дали отиваха да работят в Будапеща като чистачки или дъщерите им бяха омъжени за унгарски дипломати? — на мен ми остана само един кратък полет, в който да съжалявам, че пропуснахме пътуването с влака.

Пътят на релсите, криволичещи сред планински ридове, из обширни гори и скалисти чукари, край реки и феодални градчета, щеше да почака един по-късен етап в кариерата ми — както знаеш, оттогава два пъти съм се возил на този влак. Преходът по маршрута от ислямския към християнския свят, от Османската към Австро-Унгарската империя, от мюсюлманите към католиците и протестантите, за мен винаги е бил огромна загадка. Градовете се редят и сякаш стават все по-големи, архитектурата плавно се изменя, като минаретата постепенно се смаляват и постепенно преминават във все по-високи черковни куполи, самият вид на горите и речните брегове също се променя, така че малко по малко се убеждаваш, че можеш да прочетеш миналото в пропитата с история природа. Дали извивките на един турски хълм се различават от склоновете на маджарските ливади? Разбира се, че не, но все пак окото не може да не види разлика, защото непрекъснато черпи история от ума. По-късно когато пътувах по този маршрут, във въображението си щях да виждам тези земи ту благословени, ту окъпани в кръв — това е другата особеност на историческия поглед, вечно раздвоен между доброто и злото, между мира и войната. Когато си представях османското нашествие през Дунава или по-ранните набези на хуните от изток на запад, винаги се измъчвах от противоречиви образи — отсечена глава, донесена в лагера от воители, които надават триумфални, но и пълни с ненавист крясъци; а после старица — може би най-възрастната баба сред сбръчканите лица, които видях в самолета, — която облича внука

си в по-топли дрехи, щипва гладката му турска бузка и със сръчна ръка разбърква дивечовата си яхния да не заgorи.

Тези образи за мен лежаха в бъдещето, а в онзи ден, докато летяхме със самолета, само съжалявах за гледката отдолу, без дори да знам къде се намира тя, нито какви мисли по-късно ще извика у мен. Хелън, която имаше повече опит като пътешественик и не се палеше толкова, използва случая да поспи, сгушена на седалката си. Две вечери подред замръквахме до късно на ресторантската маса в Истанбул, работейки върху моята лекция за конференцията в Будапеща. Трябваше да призная, че научих повече за битките на Влад с турците, отколкото преди имах удоволствието — или неудоволствието — да знам, макар че от това голяма полза нямаше. Надявах се, че никой няма да ми задава въпроси, когато приключа с представянето на полузаучения си материал. Всичко онова обаче, което Хелън беше успяла да натъпче в мозъка си, беше направо забележително и аз за пореден път се удивих на факта, че тя се беше самообразовала по темата за Дракула, подтикната от смътната надежда един ден да засрами човека, за когото трудно можеше да докаже, че ѝ е баща. Когато натежалата ѝ от съня глава се отпусна на рамото ми, аз я оставих да почива там, като се мъчех да не вдишвам аромата — унгарски шампоан? — на къдриците ѝ. Тя беше уморена, а аз седях и внимавах да не мърдам, докато спи.

Първото ми впечатление от Будапеща, добито през прозорците на таксито, което ни взе от летището, беше необятното благородство. Хелън ми обясни, че ще отседнем в един хотел близо до университета, на източния бряг на Дунава, в Пеща, но очевидно беше накарала шофьора да ни разходи край реката, вместо направо да ни закара там. Първо се движехме по достолепни улици от осемнайсети-деветнайсети век, тук-там оживени от взрив на фантазията в стил ар нуво или от могъщо старо дърво. Само след миг зърнахме Дунава. Беше огромен — не бях подготвен за великолепието му — и над него бяха прехвърлени три големи моста. От нашата страна на реката се издигаха невероятните неоготически шпилове и куполът на парламента, а от другата страна се извисяваха грандиозните, обградени с дървета крила на кралския дворец и островърхите кули на средновековните църкви. Точно по средата се беше ширнала реката, сиво-зелена, с леко надиплена от вятъра повърхност, блестяща под лъчите на слънцето.

Необятното синьо небе се беше надвесило над куполите, паметниците и църквите и докосваше водата, за да обогати още повече нюансите на цвета ѝ.

Очаквах, че Будапеща ще ме заинтригува, че ще ме възхити; но не мислех, че ще изпадна в благоговение. Градът беше погълнал и претопил цял арсенал от нашественици и съюзници, започвайки с римляните и свършвайки с австрийците — или може би с руснаците, помислих си аз, като се сетих за горчивите забележки на Хелън, и все пак беше останал различен от всички. Не беше нито западен, нито източен като Истанбул, нито пък северноевропейски, въпреки цялата си готическа архитектура. През тясното прозорче на таксито съзерцавах великолепието — своеобразно, неповторимо. Хелън също се беше загледала и след малко се обърна към мен. Сигурно възхищението ми е било изписано на лицето, защото тя избухна в смях.

— Виждам, че нашето градче ти допада — каза тя и под сарказма ѝ чух страстна гордост. После добави на нисък глас: — Дракула и тук е като у дома си, знаеш ли? През 1462 година крал Матиаш Корвин го затворил на около трийсет километра от Буда, защото заплашвал интересите на Унгария в Трансилвания. Корвин очевидно се отнасял към него повече като към гост, отколкото като към пленник, защото накрая дори му дал една унгарска принцеса за жена, макар че не се знае коя точно — тя станала втората съпруга на Дракула. За благодарност Дракула се покръстил в католическата вяра и двамата известно време поживели в Пеща. Щом обаче го пуснали от Унгария...

— Мисля, че се сещам — казах аз. — Веднага се върнал във Влахия, моментално завзел престола и се отрекъл от католическата църква.

— Общо взето, да — призна тя. — Вече по-добре разбираш нашия приятел. Най-много от всичко искал да се качи на влашкия трон и да го задържи за себе си.

Твърде скоро таксито взе да криволичи в старата част на Пеща, далеч от реката, но и там имаше чудеса, които да зяпам, както и направих, без никакъв срам — кафенета с балкончета, напомнящи за славата на Египет и Асирия, пешеходни улици, пълни с енергични продавачи и осеяни с гъста гора от железни улични фенери, мозайки и

скулптури, ангелчета и светци от мрамор и от бронз, крале и императори, цигулари в бели туники, засвирили на някой ъгъл.

— Стигнахме — изведнъж каза Хелън. — Това е част от университета, а там е университетската библиотека. — Извих врат, за да зърна изящната класическа сграда от жълт камък. — Ако остане време, ще отидем и дотам, всъщност даже искам да погледна нещо. А това е хотелът ни, съвсем близо до „Модьор утца“, или за теб улица „Маджарска“. Трябва да ти намеря някоя карта, за да не се губиш.

Шофьорът измъкна чантите ни и ги стовари пред изисканата патрицианска фасада от сив камък, а аз подадох ръка на Хелън да ѝ помогна да излезе от таксито.

— Така си и мислех — каза тя презрително. — Все този хотел използват за конференциите.

— На мен ми харесва — осмелих се да вмъкна.

— А, не е лош. Особено много ще ти хареса изборът между студена или вряла вода, както и полуфабрикатите в ресторанта. — Хелън плати на шофьора с множество грамадни сребърни и медни монети.

— Мислех, че унгарската храна е вкусна — казах ѝ утешително. — Сигурен съм, че така съм чувал. Гулаш, паприка и така нататък.

Хелън завъртя очи.

— Като кажеш Унгария, всеки отвърща гулаш. Както като споменеш Трансилвания, и веднага казват Дракула — засмя се тя. — Но можеш да не ядеш в хотела. Почакай само да те нагости леля ми, или майка ми, и тогава ще си говорим за унгарска кухня.

— Мислех, че майка ти и леля ти са румънки — отбелязах аз и моментално съжалих; лицето ѝ замръзна.

— Мисли си каквото искаш, янки — каза тя надменно и грабна куфара си, преди да успее да ѝ помогна.

Фоайето на хотела беше тихо и хладно, облицовано с мрамор и позлата от по-богати времена. Стори ми се приятно и не видях от какво толкова се срамува Хелън. След миг осъзнах, че за пръв път съм в комунистическа държава — на стената зад регистрацията висяха снимки на членове на правителството, а целият персонал на хотела беше облечен в тъмносини униформи с някак смущаващо пролетарски вид. Хелън ни регистрира и ми подаде ключа за моята стая.

— Леля ми е уредила всичко — каза тя доволно. — Има и съобщение от нея, че ще дойде тази вечер в седем да ни изведе на вечеря. Първо ще отидем да се запишем на конференцията и после ще уважим приема в пет часа.

Новината, че лелята няма да ни покани на гости да опитам нейните унгарски манджи и да зърна частичка от живота на управляващия елит, малко ме разочарова, но после бързо си напомних, че в края на краищата съм американец и не бива да очаквам всички врати да се отварят пред мен. Присъствието ми би могло да носи опасност, отговорност или най-малкото притеснение. Всъщност, помислих си, по-добре да не се набивам много в очи и да се старая да не създавам проблеми на домакините си. Цяло щастие е, че изобщо съм тук, така че последното нещо, което ми трябва, е да навлека някоя беда на Хелън и семейството ѝ.

Стаята ми на горния етаж беше семпла и чиста, с вече неуместни остатъци от някогашния разкош в лицето на дебелите позлатени херувимчета в таванските ъгли и мраморния умивалник във формата на огромна мида. Докато си миех ръцете и си решех косата пред огледалото над умивалника, преместих поглед от усмихнатите херувимчета към тясното, опънато легло, което със същия успех можеше да е казармен креват, и се ухилих. Стаите ни с Хелън бяха на различни етажи — предвидлива леля? — но поне старомодните херувимчета и австро-унгарските им венци щяха да ми правят компания.

Хелън ме чакаше във фоайето и мълчаливо ме изведе през внушителните хотелски порти на още по-внушителната улица.

Отново беше сложила светлосинята си блузка — докато пътувахме, аз ставах все по-измачкан, докато тя успяваше винаги да изглежда изпрана и изгладена, което май беше някаква източноевропейска дарба — и беше прибрала косата си в мек кок на тила. Докато крачехме към университета, тя беше потънала в мисли. Не смеех да я попитам какво мисли, но след малко тя доброволно сподели с мен.

— Толкова ми е странно, че така ненадейно се върнах тук — каза тя и ме погледна.

— При това със странен американец?

— При това със странен американец — измърмори тя, но не ми прозвуча като комплимент.

Университетът се състоеше от няколко впечатляващи здания, някои като отглас на изящната библиотека, която видяхме преди; обзе ме трепет, когато Хелън посочи към нашата цел, просторна класическа сграда с колонада от статуи на втория етаж. Спрях и извих глава нагоре, за да ги погледам и дори успях да прочета някои от имената им, макар и изписани на унгарски — Платон, Декарт, Данте, всичките с лаврови венци и облечени в антични роби. Останалите фигури не ми бяха толкова познати — Сент Ищван, Матиаш Корвин, Янош Хуняди. Те носеха скиптри или високо на главите си имаха гигантски корони.

— Кои са тези? — попитах Хелън.

— Утре ще ти кажа — отвърна тя. — Вече минава пет.

Влязохме в сградата с още няколко въодушевени младежи, които сметнах за студенти, и се качихме до огромна зала на втория етаж. Стомахът ми леко се сви; беше пълно с професори в черни или сиви или двуцветни костюми и накривени вратовръзки — нямаше как да не са професори, — които похапваха от малки чинийки червени чушки и бяло сирене и пиеха нещо, което силно миришеше на лекарство. Всички бяха историци, изпъшках вътрешно аз, и макар да се предполагаше, че съм един от тях, сърцето ми се сви. Хелън моментално бе обградена от стегнат възел колеги и я зърнах как дружелюбно се ръкуваше с някакъв мъж, който приличаше на куче с високо вдигнатия си назад бял бретон. Вече се канех да се престоря, че съм погълнат от гледката през прозореца към прелестната черковна фасада отсреща, когато в миг ръката на Хелън стисна лакътя ми — дали беше много разумно? — и ме упъти през тълпата.

— Това е професор Шандор, декан на Историческия факултет на Будапещенския университет и нашият най-изтъкнат специалист по средновековна история — каза ми тя, сочейки към бялото куче, и аз побързах да се представя. Ръката ми изстена под желязната му хватка и професор Шандор заяви, че за тях било голяма чест да съм гост на конференцията им. За секунда се зачудих дали тъкмо той не е приятелят на загадъчната леля. За мое учудване той говореше ясен, макар и бавен английски.

— Удоволствието е изцяло наше — каза ми той сърдечно. — Щастливо очакваме утрешната ви лекция.

Аз също казах, че за мен е чест да говоря пред конференцията, като избягвах очите на Хелън.

— Отлично — изгърмя гласът на професор Шандор. — Ние много уважаваме университетите във вашата страна. Дано нашите две страни заживеят в мир и разбирателство за вечни години. — Той вдигна за поздрав своята чаша с бистрата лекарствена напитка и аз побързах да върна тоста, тъй като сякаш магически и в моята ръка се появи една чаша. — А сега, ако можем да направим престоя ви в нашата прекрасна Будапеща по-приятен, само кажете. — Дълбоките му тъмни очи, блеснали на остаряващото му лице и странно контрастни на бялата му грива, за момент ми заприличаха на очите на Хелън и човекът изведнъж ми хареса.

— Благодаря ви, професоре — отвърнах съвсем искрено, а той потупа гърба ми с огромната си лапа.

— Хайде, моля, яжте, пийте, а после ще поговорим.

Точно след тези думи обаче той изчезна по други задачи и аз се озовах сред въртоп от нетърпеливи въпроси на останалите преподаватели във факултета и на гостуващите учени, някои от които изглеждаха по-млади и от мен. Те се скупчиха около нас с Хелън и аз постепенно успях да различа сред гласовете им неразбираеми потоци от френски и немски, както и някакъв друг език, може би руски.

Беше жизнерадостно, очарователно събиране и аз взех да забравям тревогите си. Хелън ме запознаваше с хората с резервирана благосклонност, която ми се стори напълно подходяща за случая, като гладко обясняваше естеството на съвместната ни работа и на статията, която скоро сме щели да публикуваме в едно американско списание. Ентусиазираните лица се приближиха към нея с бързи въпроси на унгарски и тя леко се изчерви, докато се ръкуваше и дори целуваше бузите на неколцина от старите си познати. Те очевидно не я бяха забравили — но беше ли възможно да я забравиш, мислех си аз. Забелязах, че освен нея имаше още няколко жени в залата, някои по-възрастни, други съвсем млади, но тя засенчваше всички. Беше по-висока, по-ярка, по-самоуверена с широките си рамене, красиво оформената глава и тежките къдрици, с живия си ироничен поглед. Обърнах се към един от унгарските преподаватели, за да не я зяпам; огненото питие започваше да бушува из вените ми.

— Това типично събиране ли е за конференциите тук? — не бях сигурен какво искам да питам, но трябваше да кажа нещо, за да отделя очите си от Хелън.

— Да — гордо отвърна събеседникът ми. Беше нисък мъж на около шейсет години със сиво сако и сива вратовръзка. — В университета често имаме международни срещи, особено сега.

Искаше ми се да попитам какво значи „особено сега“, но професор Шандор отново се появи отнякъде и ме поведе към един красив мъж, който очевидно много искаше да се запознае с мен.

— Това е професор Геза Йозеф — каза ми той. — Би желал да се запознаете. — В същия момент се появи и Хелън и за моя изненада през лицето ѝ пробяга сянка на недоволство — дали не беше дори отвращение? Тя незабавно се насочи към нас, като че ли да се намеси в някакъв спор.

— Как си, Геза? — тя се ръкува с него, официално и някак студено, преди да успее да се запозная с човека.

— Колко се радвам да те видя, Елена — каза професор Йозеф и леко ѝ се поклони, а аз улових в гласа му нещо странно, което можеше да е подигравка, но можеше да са и други чувства. Зачудих се дали говореха на английски само заради мен.

— Бих искала — каза тя безизразно, — ако позволиш, да те запозная с моя колега, с когото работим в Америка...

— Удоволствие е да се запознаем — каза той и ме заслепи с усмивка, която озари красивите му черти. Беше по-висок от мен, с гъста кафява коса и самоуверена стойка на човек, влюбен в собствената си мъжественост — сигурно щеше да е великолепна гледка като ездач, понесъл се из равнините сред стадата овце, помислих си аз. Ръкостискането му беше топло и той сърдечно ме потупа по рамото с другата си ръка. Не виждах защо Хелън може да го смята за отвратителен, но не успях да се отърся от впечатлението, че отношението ѝ е точно такова.

— Ще ни окажете ли честта утре да изнесете лекция? Чудесно — каза той. После млъкна за малко. — Моят английски не е много добър. Имате ли нещо против да говорим на френски? Немски?

— Вашият английски е много по-добър както от френския, така и от немския ми, убеден съм — бързо отговорих аз.

— Колко сте любезен — той разцъфна в медена усмивка. — Доколкото разбирам, работите в областта на османското владичество в Карпатите?

Тук новините определено бързо се разнасяха, помислих си аз; съвсем като у дома.

— О, да — съгласих се аз. — Макар че съм сигурен, че мога много да науча от вашия факултет по този въпрос.

— Едва ли — измърмори той учтиво, — но аз самият съм проучил някои неща по темата и с удоволствие бих ги обсъдил с вас.

— Професор Йозеф има разностранни интереси — вмъкна Хелън. Гласът ѝ можеше да смръзне и вряла вода. Всичко беше много озадачаващо, но аз си дадох сметка, че всяка академична общност по света се раздираше от вътрешни противоборства, ако не и от открита война, така че тукашната едва ли беше изключение. Преди да измисля някаква помирителна реплика, Хелън рязко се обърна към мен.

— Професоре, трябва да отидем на следващата среща — каза тя. За миг не разбрах на кого говори, но тя решително пхна ръка под лакътя ми.

— О, виждам, че сте много заети — професор Йозеф беше самото съжаление. — Може би друг път ще успеем да обсъдим османския въпрос? С удоволствие ще ви разведа тук-там из нашия град, професоре, или ще ви поканя на обяд...

— Професорът е изключително зает през цялата конференция — уведоми го Хелън.

Аз се ръкувах с човека толкова сърдечно, колкото позволяваше леденият ѝ поглед, след което той улови свободната ѝ ръка.

— Радвам се да те видя отново у дома — каза ѝ той, наведе се над ръката ѝ и я целуна. Хелън бързо си дръпна ръката, но през лицето ѝ премина странно изражение. Явно беше леко трогната от жеста, реших аз, и за пръв път очарователният унгарски историк някак ми опротивя. Хелън ме отведе обратно при професор Шандор, където се извинихме и изразихме нетърпението си да чуем лекциите на следващия ден.

— Ние също очакваме лекцията ви с удоволствие — той стисна ръката ми между дланите си. Унгарците са невероятно сърдечни хора, помислих си аз със стоплено сърце, макар че топлината отчасти се дължеше на питието в кръвта ми. Когато успях да не мисля за

собствената си лекция, чувствах, че хвърча от удоволствие. Хелън ме хвана за ръка и ми се стори, че набързо огледа залата, преди да си тръгнем.

— Какво беше всичко това? — вечерният въздух беше освежително хладен и аз бях по-разчувстван от всякога. — Твоите сънародници са най-милите хора, които някога съм срещал, но ми се стори, че щеше за малко да обезглавиш професор Йожеф.

— Така си беше — каза тя кратко. — Той е безпоносим.

— Непоносим, най-вероятно — изтъкнах аз. — Защо се отнасяш така с него? Той те посрещна като стар приятел.

— А, всъщност нищо му няма, само дето е ненаситен лешояд. Направо вампир — тя млъкна и се взря в мен с уголемени очи. — Не че...

— Разбира се, че не — казах аз. — Огледах кучешките му зъби.

— О, и ти си безпоносим — каза тя и издърпа ръката си.

Аз я погледнах разкаяно.

— Нямах нищо против да подържа ръката ти — казах небрежно, — но трябваше ли да ни види целият ти университет?

Тя се втрени в мен и аз не успях да разчета мрака в очите ѝ.

— Не се безпокой, нямаше никой от антропологията.

— Но ти май познаваш и доста истории, а хората говорят — настоях аз.

— Не и тук — тя се изсмя презрително. — Тук всички сме другари. Няма слухове, нито конфликти — само другарска диалектика. Утре ще видиш. Наистина си е цяла утопия.

— Хелън — изпъшках аз, — моля те, поне веднъж бъди сериозна. Просто се притеснявам за репутацията ти — имам предвид политическата репутация. В края на краищата, един ден ще се върнеш и ще живееш с всички тези хора.

— Налага ли се? — тя пак ме хвана за ръка и продължихме пътя си. Не се опитах да се дръпна; в този миг за мен нямаше нищо по-ценно от допира на черното ѝ сако до моя лакът. — Пък и си струваше. Постъпих така, за да видя как Геза скърца със зъби. Змийски зъби, ако трябва да съм точна.

— О, благодаря — измънках аз, но не посмях да кажа нищо повече. Ако просто е искала някой да изревнува, то аз определено паднах в капана. Внезапно си я представих в силните ръце на Геза.

Дали са имали връзка, преди тя да напусне Будапеща? Щяха да са поразителна двойка, помислих си аз — и двамата красиви и самоуверени, високи и грациозни, тъмнокоси и стройни. Изведнъж се почувствах мъничък и слаб англосаксонец, неизмеримо жалък в сравнение със степния ездач. Лицето на Хелън не допускаше повече въпроси и аз трябваше да се задоволя с мълчаливата тежест на ръката ѝ.

Твърде скоро се озовахме пред позлатените врати на хотела и пристъпихме в тихото фоайе. Щом влязохме, една самотна фигура стана сред черните столове с облегалки и саксиите с палми и мълчаливо ни изчака да се приближим. Хелън леко извика и се втурна напред с протегнати ръце.

— Ева!

ГЛАВА 39

Откакто се запознах с нея — а съм я виждал само три пъти, — често мисля за Ева, лелята на Хелън. Има хора, с които се запознаваме за кратко, но се запечатват в паметта ни много по-ярко от други, които често виждаме ден след ден. Леля Ева определено беше една от тези впечатляващи личности, която паметта и въображението ми решиха да съхранят като ярък образ вече двайсет години. Понякога използвах леля Ева, за да си представя героите от книгите, които четях или исторически фигури; когато например срещнах симпатичната интригантка мадам Мерл в „Портрет на една дама“ от Хенри Джеймс, пред очите ми веднага изплува леля Ева.

Всъщност в мислите ми леля Ева се отъждествява с толкова много силни, изискани, деликатни жени, че сега ми е малко трудно да си спомня самата нея в онзи миг, когато за пръв път я видях в Будапеща, в ранната лятна вечер на 1954 година. Спомням си все пак, че Хелън литна в ръцете ѝ с несвойствена сърдечност и че леля Ева съвсем не литна, а остана спокойна и достолепна, прегърна племенницата си и звучно я целуна по двете бузи. Когато Хелън се обърна, изчервена, да ни представи, видях, че по лицата и на двете блестяха сълзи.

— Ева, това е моят американски колега, за когото ти казах. Пол, това е леля ми, Ева Орбан.

Ръкувах се с нея, като се мъчех да не я зяпам невъзпитано. Мисис Орбан беше висока красива жена на около петдесет и пет. Онова, което ме хипнотизираше обаче, беше поразителната ѝ прилика с Хелън. Можеха да са сестри с голяма разлика във възрастта или близначки, едната от които е остаряла в тежки преमेждия, докато другата се е запазила вълшебна млада и свежа. Въсъщност, леля Ева беше с една идея по-ниска от Хелън и имаше същата силна, грациозна фигура като нея. Лицето ѝ някога може да е било дори и по-чаровно от лицето на Хелън, но още беше много красиво, със същия прав, въздълъг нос, изразителни скули и замислени тъмни очи. Цветът на косата ѝ ме озадачи, докато не осъзнах, че нямаше нищо общо с

природата; беше причудлив пурпурночервен цвят с ивица бяло в корените. В следващите дни в Будапеща щях да видя тази боя в косите на много жени, но при първия сблъсък се стреснах. Тя носеше малки златни обеци и тъмен костюм, близък на дрехите на Хелън, а под него — червена блуза.

Когато се ръкувахме, леля Ева много сериозно се вгледа в лицето ми, почти настойчиво. Може би ме проверяваше за слабости на характера, за да предупреди племенницата си, мислех си аз, а после сам се отрязах: защо изобщо ще ме има за потенциален ухажор? Гледах паяжината от фини бръчици край очите ѝ и в крайчеца на устните ѝ, остатъка от изчезнала усмивка. Същата усмивка отново се плъзна за миг, като че ли собственичката ѝ не успяваше дълго да я потисне. Нищо чудно, че тази жена можеше с едно щракване на пръстите да уреди промени в програмата на конференциите и визови печати в паспортите ни, помислих си аз; тя излъчваше интелект също толкова завладяващ като усмивката ѝ. Както при Хелън, зъбите ѝ бяха чудесно бели и равни — което, бях започнал да забелязвам, съвсем не беше типично за унгарците.

— Много се радвам да се запознаем — казах ѝ аз. — Благодаря, че ми уредихте честта да участвам в конференцията.

Леля Ева се разсмя и стисна ръката ми. Ако преди миг ми се беше сторила спокойна и резервирана, бях се излъгал; тя изригна в обилен поток унгарски думи и аз се зачудих дали не смяташе, че я разбирам. Хелън моментално ми се притече на помощ.

— Леля ми не говори английски — обясни тя, — макар че разбира повече, отколкото ѝ се иска да признае. По-възрастните хора тук са учили немски и руски и понякога френски, но английският е рядкост. Ще ти превеждам. Шшт — тя докосна нежно ръката на леля си и добави нещо на унгарски. — Каза, че си добре дошъл и че се надява да не се забъркаш в някоя каша, защото е вдигнала на крак целия кабинет на заместник-министъра по визовите въпроси, за да те вкара в страната. Очаква да я поканиш на лекцията си — която тя няма да разбере добре, но важен е принципът — и да утолиш любопитството ѝ за твоя университет, как сме се срещнали, дали се държа прилично в Америка и какво готви майка ти. По-късно ще има и още въпроси.

Погледнах ги удивен. Двете ми се усмихваха, две прекрасни жени, и видях забележително подобие на Хелъновата ирония по лицето на леля й, макар че Хелън щеше само да спечели, ако прихванеше нещо от честата усмивка на леля Ева. Нямаше начин да измамиш някого с ума на Ева Орбан; все пак, спомних си аз, от затънтеното си румънско село тя се беше издигнала до влиятелен пост в унгарското правителство.

— Разбира се, ще се опитам да отговоря на въпросите на леля ти — казах на Хелън. — Моля те, обясни й, че специалитетите на майка ми са печено месо и макарони със сирене.

— А, печено — каза Хелън. Преводът накара леля й одобрително да се усмихне. — Казва да предадеш много поздрав на майка ти в Америка, че е отгледала такъв син. — Раздразнено усетих, че почервениявам, но обещах да предам поздравите. — Сега иска да ни заведе на ресторант, който много ще ти хареса, с атмосферата на стара Будапеща.

След няколко минути тримата седяхме на задната седалка на вероятно личната кола на леля Ева — не особено работнически автомобил, между другото, — а Хелън ми показваше забележителностите по нареждане на леля си. Трябва да кажа, че леля Ева не изтърва и дума на английски по време на двете ни срещи, но останах с впечатлението, че това е принципен въпрос — антизападен протокол, може би? — както и всичко останало; когато с Хелън си говорехме, леля Ева като че ли ни разбираше, поне отчасти, още преди Хелън да й преведе. Сякаш леля Ева държеше и езиково да заяви, че човек трябва да се държи на разстояние, дори леко погнусено, от западните неща, но все пак отделният западняк би могъл да се окаже и симпатичен и затова трябва да му се окаже пълна порция унгарско гостоприемство. Накрая свикнах да си говорим чрез Хелън, така че понякога даже ми се струваше, че още малко и ще схвана нещо от заливащите ме вълни дактили.

Част от общуването ни обаче нямаше нужда от преводач. След още едно славно пътуване край реката ние прекосихме, както по-късно научих, Сечени Лансхид, тоест висящия мост Сечени, чудото на инженерната мисъл на деветнайсети век, кръстено на един от най-прочутите разкрасители на Будапеща, граф Ищван Сечени. Когато се качихме на моста, плътната вечерна светлина, отразена от Дунава,

нахлу в пейзажа, така че превъзходната група на замъка и църквите на Буда, закъдето се бяхме запътили, се превърна в златно-кафеникав релеф. Самият мост беше изящен монолит, пазен от легнали лъвове в двата си края и удържащ две колосални триумфални арки. Спонтанно ахнах от възхищение и леля Ева се усмихна, а Хелън, седнала помежду ни, също пусна горда усмивка.

— Прекрасен град — казах аз и леля Ева стисна ръката ми, сякаш ѝ бях роден син.

Хелън ми обясни, че леля ѝ искала да науча повече за възстановяването на моста.

— Будапеща понесе много разрушения във войната — обясни тя. — Един от мостовете още не е напълно възстановен и много сгради са пострадали. Сигурно забелязваш, че още се строи във всяка част на града. Но този мост беше поправен за — как се казваше? — стотния юбилей от построяването му, през 1949 година и всички много се гордеем с него. Аз особено се гордея, защото леля ми беше сред организаторите на проекта за възстановяването му. — Леля Ева се усмихна и кимна, после май си спомни, че от нея не се очакваше да разбира разговора ни.

След миг се гмурнахме в един тунел, който очевидно минаваше точно под замъка, а леля Ева ни разказа, че е избрала един от любимите си ресторанти, „истинско унгарско“ заведение на улица „Йожеф Атила“. Още бях в захлас пред имената на будапещенските улици, някои чудновати или екзотични за моето ухо, а други — като тази — навяваха спомени за едно минало, което мислех, че е оцеляло само в книгите. Улица „Йожеф Атила“ се оказа културна и великолепна като всичко останало в града, а не разкалян път, осяян с варварски лагери, в които хунските воители ядат, без да слизат от седлата. Ресторантът беше тих и изискан отвътре, а оберкелнерът забърза към нас и поздрави леля Ева по име. Тя явно беше свикнала с цялото това внимание. След минути бяхме настанени на най-хубавата маса в залата, откъдето можехме да се наслаждаваме на гледката към старите дървета и старинните сгради, разхождащите се минувачи в прекрасните им летни тоалети, стрелкащите се из града малки шумни коли. Облегнах се назад с доволна въздишка.

Леля Ева поръча вместо нас, сякаш се подразбираше, че това е нейна работа, и когато първите ястия пристигнаха, с тях ни донесоха и

силно алкохолно питие, наречено палинка, което според Хелън било дестилирано от кайсии.

— А сега ще хапнем нещо много вкусно — обясни леля Ева чрез Хелън. — Наричаме го „хортобад палачинта“. Това е нещо като палачинка с телешко, традиционно ястие на овчарите от унгарските равнини. Много ще ти хареса.

Наистина ми хареса, както и всичко, което последва — задушено месо със зеленчуци, пластове картофи, салам и твърдо сварени яйца, тежки салати, зелен боб и овнешко, чудесен златистокафяв хляб. Дотогава не бях усетил колко съм огладнял от дългия път през деня. Забелязах, че Хелън и леля й се хранеха охотно, с апетит, какъвто нито една уважаваща себе си американка не би си позволила да прояви на публично място.

Ако от думите ми останеш с впечатлението, че просто се хранехме, няма да е истина. Докато поглъщахме цялата тази народна кухня, леля Ева говореше, а Хелън превеждаше. От време на време аз задавах по някой въпрос, но най-често, спомням си, бях твърде зает да се тъпча както с храна, така и с информация. Леля Ева явно не забравяше, че съм историк; може би подозираше пълното ми неведение за историята на Унгария и искаше да се увери, че няма да я изложи на конференцията, или приказваше, подтикната от патриотизма на дългогодишна имигрантка. Каквито и да бяха мотивите й, тя говореше брилянтно и аз почти отгатвах следващото изречение по подвижното й, оживено лице още преди Хелън да ми преведе.

Когато например приключихме с тостовете с палинка за дружбата между нашите народи, леля Ева подправи овчарските ни палачинки с разказ за основаването на Будапеща, която някога била римски гарнизон, наречен Аквинкум — наоколо още имало запазени антични римски руини, — а после живо и картинно описа как хуните на Атила превзели града от римляните през V век. Османлиите са били направо кротки агънца, пък и доста са закъснели, помислих си аз. Задушеното месо със зеленчуци — ястие, което Хелън нарече „гуляш“ и със строг поглед ми даде да разбере, че няма нищо общо с гулаша, за който унгарците имали съвсем друга дума — даде повод за дълго описание на нахлуването на маджарите по тези земи през IX век. Над напластеното ястие от картофи и салам, което определено беше много по-добро от печеното ни месо и макароните със сирене, леля Ева ми

разказа как през 1000 година папата короновал крал Ищван I, както се оказа — самият Сент Ищван.

— Той бил езичник, облечен в животински кожи — каза ми тя чрез Хелън, — но станал първият крал на Унгария и я покръстил. Ще видиш името му навсякъде из Будапеща.

Точно когато мислех, че не мога да поема нито хапка повече, двама келнери се явиха с подноси сладкиши и торти, достойни за която и да е австро-унгарска тронна зала, целите оваляни в шоколад и бита сметана, заедно с чашки кафе — „еспreso“, както обясни леля Ева. Някак успяхме да се справим и с тях.

— Будапеща има трагични спомени за кафето — преведе Хелън думите на леля Ева. — Преди много време — всъщност през 1541 година, нашественикът Сюлейман I поканил един от нашите генерали, казвал се Балинт Тьорьок, да хапнат заедно в шатрата му и когато се нахранили и минали към кафето — той бил първият унгарец, който вкусил кафе, нали разбираш, — Сюлейман го уведомил, че докато се хранели, цветът на турската армия превзел замъка на Буда. Нали си представяш колко горчиво му се е сторило това кафе.

Усмивката й този път беше по-скоро тъжна, отколкото блестяща. Пак тези османлии, помислих си аз, колко са били изобретателни и жестоки, необикновено съчетание на естетическа изтънченост и варварска тактика. През 1541 година те вече са владели Истанбул от близо столетие; като си спомних това, осъзнах трайното им могъщество, здравата хватка, от която са протягали пипала към цяла Европа и са спрели едва пред стените на Виена. Битката на Влад Дракула срещу тях, подобно на борбата на мнозина от християнските му събрата, е била сблъсък на Давид и Голиат, само че без победата за Давид. От друга страна, с усилията на дребната аристокрация в цяла Източна Европа и на Балканите, не само във Влахия, но и в Унгария, Гърция и България, както и в много други държави, в края на краищата османското владичество било отхвърлено. Хелън беше успяла да натъпче всичко това в главата ми и като се замисля, то ме накара да изпитвам някакво извратено възхищение от Дракула. Той трябва да е бил наясно, че съпротивата му срещу турските пълчища е обречена, но въпреки това е посветил голямата част от живота си на каузата да освободи земите си от нашествениците.

— Всъщност това е второто нашествие на турците из нашите земи — Хелън отпи кафе и остави чашката си с доволна въздишка, като че ли тук то беше най-вкусно на света. — Янош Хунияди ги победил в Белград през 1456 година. Той е един от великите ни герои заедно с крал Ищван и крал Матиаш Корвин, който построил новия замък и библиотеката, за която ти разказах. Когато утре по обяд чуеш черковните камбани да бият из целия град, да знаеш, че е в памет на победата на Хунияди преди много векове. И до ден-днешен камбаните всеки ден бият в негова чест.

— Хунияди — казах аз замислено. — Мисля, че го спомена и снощи. Казваш, че победил турците през 1456 година?

Двамата се спогледахме; всяка дата, която попадеше във времето на Дракула, се беше превърнала в наш общ сигнал.

— По това време е бил във Влахия — каза Хелън тихо. Знаех, че няма предвид Хунияди, защото имахме негласно споразумение да не произнасяме името на Дракула на публични места.

Леля Ева беше твърде бдителна, за да се обезкуражи от мълчанието ни или от езиковата бариера.

— Хунияди? — попита тя и добави нещо на унгарски.

— Леля иска да знае дали се интересува от епохата на Хунияди — обясни Хелън.

Не бях сигурен какво да отговоря, затова казах, че цялата европейска история ми е много интересна. Непохватната забележка ми спечели учуден, почти намръщен поглед от леля Ева и аз побързах да я разсея.

— Ако обичаш, попитай мисис Орбан дали може и аз да ѝ задам един въпрос.

— Разбира се — усмивката на Хелън очевидно отрази както молбата, така и мотивите ми. Когато тя преведе на леля си, мисис Орбан се обърна към мен с елегантно внимание.

— Чудех се — казах аз — дали е вярно това, което чуваме на запад за унгарския либерализъм.

Този път лицето на Хелън се напрегна и си помислих, че може да получа някой от прословутите ѝ ритници под масата, но леля ѝ вече кимаше и я подканяше да превежда. Когато леля Ева разбра въпроса, тя ми хвърли мила усмивка и отговори меко:

— В Унгария винаги сме ценили начина си на живот, независимостта си. Тъкмо затова периодите на османско и австрийско владичество са били толкова тежки за нас. Истинското правителство на Унгария винаги е било прогресивно и е служело на народа. Когато революцията измъкна работниците от потисничеството и беднотията, ние извоювахме собствен подход към нещата — усмивката ѝ стана още по-широка, но защо не можех да я разчитам по-добре. — Унгарската комунистическа партия винаги е в крак с времето.

— Значи смятате, че Унгария процъфтява при управлението на Имре Наги? — Откакто бях пристигнал в града, се чудех какви ли промени е донесло правителството на новия и за почуда либерален премиер, който миналата година беше заменил твърдолинейния комунист Ракоши, и дали той наистина се радваше на всенародната подкрепа, както четяхме във вестниците у дома. Хелън преведе, стори ми се, леко нервно, но усмивката на леля Ева не трепна.

— Виждам, че си в час с новините, младежо.

— Винаги съм се интересуval от международните отношения. Вярвам, че трябва да се научим да разбираме настоящето, вместо да бягаме от него, а за целта първо трябва да познаваме историята.

— Много мъдро. Е, тогава, за да задоволя любопитството ти — Наги наистина е много популярен сред народа и е предприел реформи в съответствие със славната ни история.

Отне ми около минута да разбера, че леля Ева много внимателно се стараеше нищо да не каже, и още около минута — да размишлявам върху дипломатическата стратегия, която ѝ беше позволила да запази поста си в правителството през приливите и отливите на просъветската политика и проунгарските реформи. Каквото и да беше личното ѝ мнение за Наги, сега той ръководеше правителството, където тя работеше. Може би точно тази свобода, която той беше позволил в Будапеща, ѝ даваше възможност — макар че беше високопоставен правителствен служител — да изведе един американец на вечеря. Блясъкът в прекрасните ѝ тъмни очи можеше да е одобрение, но не бях сигурен, макар че както се оказа по-късно, догадката ми е била правилна.

— А сега, приятелю, да те оставим да поспиш преди голямата лекция утре. Очаквам я с нетърпение и ще ти кажа после какво мисля — преведе Хелън. Леля Ева ми кимна дружелюбно и не можах да не ѝ

се усмихна в отговор. Келнерът се появи до лакътя ѝ, като че ли я беше чул; направих нещастен опит да поискам сметката, макар че и представа нямах какво изисква етикетът, нито дали бях сменил достатъчно пари на летището, за да платя всички тези изискани ястия. Ако обаче изобщо имаше сметка, тя изчезна преди да я видя и се оказа невидимо платена. В гардероба държах сакото на леля Ева, докато се обличаше, като спечелих съревнованието за тази чест с оберкелнера, а после се отправихме към чакащата ни кола.

В началото на великолепия мост леля Ева измърмори две-три думи и шофьорът спря. Излязохме и постояхме малко да погледаме блясъка на Пеща и на надиплената тъмна вода. Вятърът беше захладнял и след мекия въздух на Истанбул ми се стори, че направо ме удря в лицето, но пък усетих простора на централноевропейските равнини, които потъваха зад хоризонта. Гледката беше точно такава, каквато цял живот съм искал да видя; не можех да повярвам, че стоя там и гледам светлините на Будапеща.

Леля Ева каза нещо с нисък глас и Хелън тихо преведе.

— Градът ни винаги е бил велик.

След време ясно си спомних тези думи. Те изплуваха в паметта ми две години по-късно, когато научих колко дълбока е била всъщност връзката на Ева Орбан с новото реформистко правителство: двамата ѝ големи синове бяха убити на един площад от съветските танкове по време на бунтовете на унгарските студенти през 1956 година, а самата Ева избяга в северна Югославия, където изчезна из селцата заедно с петнайсет хиляди унгарски бежанци, потърсили спасение от марионетното просъветско правителство. Хелън многократно ѝ писа, като я молеше да ни разреши да се опитаме да я изведем в Съединените щати, но Ева дори отказа да подаде молба за емиграция. Преди няколко години отново се опитах да открия някаква следа от нея, но безуспешно. Когато загубих Хелън, загубих връзка и с леля Ева.

ГЛАВА 40

На следващата сутрин се събудих и погледът ми попадна на позлатените херувимчета над твърдото тясно легло и за миг не успях да си спомня къде съм. Беше неприятно чувство; сякаш бях изгубен, по-далеч от дома, отколкото изобщо съм си представял, че мога да стигна, неспособен да се сетя дали това е Ню Йорк, Истанбул, Будапеща или някой друг град. Усещах, че точно преди да се събудя, съм сънувал кошмар. Болката в сърцето ми настойчиво ми напомняше за изчезването на Роси — чувство, което често беше първото нещо, което изпитвах всяка сутрин, и се чудех дали сънят не ме беше отвел на някое ужасно място, където можеше и да го открия, ако бях постоял достатъчно.

Намерих Хелън да закусва в ресторанта на хотела с унгарски вестник, разтворен на масата — гледката на този език в печатна форма съвсем ме обезнадежди, защото не можех да изтръгна значението на нито една дума от заглавията — и тя ме приветства с весело махване. Съчетанието от изгубения ми сън, тези заглавия и стремглаво приближаващата ми лекция явно е било изписано на лицето ми, защото когато наближих, тя ме погледна въпросително:

— Каква тъжна физиономия. Да не би пак да си размишлявал за османските жестокости?

— Не. Само за международни конференции — аз седнах и си взех една бяла салфетка и хлебче от нейната кошничка. Хотелът, въпреки че беше занемарен, очевидно се беше специализирал в поддържането на изрядни покривки. Хлебчетата, намазани с масло и ягодно сладко, бяха отлични, както и кафето, което се появи няколко минути по-късно. И изобщо не горчеше.

— Не се тревожи — каза Хелън утешително. — Ще им...

— Ще им взема акъла ли? — вметнах аз.

Хелън се засмя.

— Благодарение на теб английският ми доста напредва — каза тя. — Или може би съвсем се съсипва.

— Снощи леля ти много ме впечатли. — Намазах си още едно хлебче.

— Очевидно беше.

— Кажу ми, как точно се е озовала тук от Румъния и се е добрала до такъв висок пост? Ако не възразяваш, че питам.

Хелън отпи от кафето си.

— Случайност на съдбата, струва ми се. Родителите ѝ били много бедни — трансилванци, които се изхранвали от малко парче земя в някакво село, което, както чувам, вече дори не съществува. Баба ми и дядо ми имали девет деца и Ева била третото. Когато навършила шест години, я изпратили да работи, защото имали нужда от пари и не можели да я изхранват. Работела във вилата на богато унгарско семейство, което притежавало цялата земя извън селото. Между войните по онези места живеели много унгарски земевладелци, озовали се в Румъния след прекрояването на границите с Трианонския договор.

Кимнах.

— Договорът, който преначертава границите след Първата световна война?

— Точно така. Та Ева работела за това семейство от съвсем малка. Казвала ми е, че се държали много добре с нея. Понякога в неделя я пускали да си отиде до къщи и така успявала да поддържа близки отношения със собственото си семейство. Била на седемнайсет години, когато хората, за които работела, решили да се върнат в Будапеща и я взели със себе си. Там срещнала един младеж, журналист и революционер на име Янош Орбан. Двамата се влюбили и се оженили, по време на войната той служил в армията, но оцелял — Хелън въздъхна. — Знаеш ли, толкова много млади унгарци са воювали из цяла Европа през Първата война и са погребани в масови гробове в Полша, Русия... Както и да е, след войната Орбан се издигнал много в коалиционното правителство и славната ни революция му се отплатила с министерски пост. После загина в автомобилна катастрофа и Ева възпита синовете си сама и продължи политическата му кариера. Тя е удивителна жена. Никога не съм знаела какви точно са личните ѝ убеждения — понякога имам чувството, че емоционално се държи на разстояние от политиката, като че ли я възприема просто като професия. Мисля, че чичо ми беше пламенен

човек, убеден последовател на ленинистката доктрина и почитател на Сталин, преди тук да се разбере за зверствата му. Не мога да кажа същото за леля ми, но тя успя да си изгради забележителна кариера. Като резултат синовете ѝ имаха всевъзможни привилегии, а и на мен ми е помагала, използвайки властта си, както вече ти казах.

Слушах я внимателно.

— А как двете с майка ти сте дошли тук?

Хелън отново въздъхна.

— Майка ми е дванайсет години по-малка от Ева — каза тя. — Тя винаги е била любимката на Ева сред малките дечица в семейството им, но когато била само на пет години, Ева заминала за Будапеща. После, когато майка ми била на деветнайсет, забременяла неомъжена. Страхувала се да не би родителите ѝ и останалите селяни да разберат — в онова патриархално общество, нали се сещаш, можело да я изгонят и дори да умре от глад. Писала на Ева и я помолила за помощ и леля и чичо уредили пътуването ѝ до Будапеща. Чичо ми я посрещнал на границата, която тогава строго се охранявала, и я отвел в града. Веднъж чух леля ми да казва, че платил огромен подкуп на граничарите. Унгарците мразят трансилванците, особено след Договора. Майка ми казва, че чичо ми напълно я спечелил — не само я спасил от ужасно положение, но и никога не ѝ дал повод да усети разликата в произхода им. Когато той умря, тя беше съсипана. За нея той беше човекът, който я бе прехвърлил благополучно в Унгария и ѝ бе дал нов живот.

— А после си се родила ти? — тихо попитах аз.

— После съм се родила аз, в една будапещенска болница, а леля и чичо помагаха за отглеждането и образованието ми. Живеехме с тях, докато постъпих в гимназията. По време на войната Ева ни заведе в провинцията и някак успяваше да намери храна за всички ни. Там майка ми също се образова и научи унгарски. Изобщо не искаше да ме учи на румънски, макар че понякога я чувах да говори румънски в съня си. — Тя ме погледна горчиво. — Сега разбираш какво направи с живота ни твоят любим Роси — каза тя със стиснати устни. — Ако не бяха леля и чичо, майка ми щеше да умре самичка в планинските дебри и да я изядат вълците. Всъщност, и двете ни.

— И аз съм благодарен на леля ти и чичо ти — казах и уплашен да не срещна язвителния ѝ поглед, побързах да си наляя кафе от

металната кана до лакътя ми.

Хелън обаче не отговори и след малко измъкна някакви листове от чантичката си.

— Да преговорим ли лекцията ти още веднъж?

* * *

Имах чувството, че утринното слънце и хладният въздух навън са изпълнени със заплаха; докато вървахме към университета, не можех да мисля за нищо друго, освен за все по-бързо приближаващия момент, когато трябваше да изнеса лекцията си. Дотогава само веднъж бях изнасял лекция, всъщност беше общо представяне с Роси миналата година, когато той организира една конференция за холандския колониализъм. Всеки от нас беше написал половината от беседата; моята част беше нещастен опит да събере в двайсет минути идеите си за бъдещата дисертация, от която не бях написал нито дума; лекцията на Роси беше забележителен обширен трактат за културното наследство на Холандия, за стратегическата мощ на холандския флот и за природата на колониализма. Въпреки че не се чувствах на мястото си, бях поласкан, че той ме включи в конференцията. През цялото време ме крепеше солидното му и уверено присъствие зад мен на подиума и приятелското му потупване по рамото, когато му отстъпих думата. Днес щях да съм сам. Изгледите бяха отчайващи, ако не и ужасяващи, и единствената ми опора беше мисълта как Роси би се справил с подобно положение.

Край нас се простираше прекрасната Пеща и сега на дневна светлина видях, че великолепието ѝ е в процес на строителство, поточно на възстановяване от пораженията, нанесени от войната. На много къщи липсваха стени или прозорци на горните етажи, някои бяха даже съвсем без горен етаж, а ако човек се вгледаше, щеше да установи, че всички повърхности, независимо от какво са направени, носеха белези от куршуми. Жалко, че нямахме време да се поразходим повече, да разгледаме Пеща по-добре, но се бяхме уговорили, че ще присъстваме на всички сутрешни лекции от конференцията, за да оправдаем участието си колкото е възможно по-убедително.

— А следобед ми се иска да свърша една задача — каза Хелън замислено. — Ще отидем до университетската библиотека преди да затвори.

Когато стигнахме просторната сграда, където предишната вечер се състоя приемът, тя спря.

— Направи ми една услуга.

— Разбира се. Каква?

— Не казвай на Геза Йозеф за пътуванията ни, нито че търсим някого.

— Няма такава опасност — заявих възмутено.

— Само те предупреждавам. Той може да е много очарователен. — Тя вдигна облечената си в ръкавица длан с помирителен жест.

— Добре. — Задържах големите барокови врати пред нея и двамата влязохме вътре.

В аудиторията на втория етаж мнозина от хората, които предишната вечер бях видял, вече седяха по редиците от столове, разговаряха оживено или прелистваха книгата си.

— Господи — измърмори Хелън, — и катедрата по антропология е тук.

Миг по-късно тя вече беше погълната в поздравии и разговори. Видях я да се усмихва, вероятно на стари приятели, на колеги от годините, когато е работила в своята област, и ме обля вълна на самота. Тя очевидно сочеше към мен в опит отдалеч да ме запознае с някого, но пороят от гласове с непонятния им унгарски издигаше помежду ни почти осезаема преграда.

Тогава усетих как някой ме побутна по ръката и внушителният Геза изникна пред мен. Той сърдечно се ръкува с мен и ми се усмихна.

— Допада ли ви нашият град? — попита той. — Всичко наред ли е?

— Всичко — отвърнах аз със същата сърдечност. Не бях забравил предупреждението на Хелън, но беше трудно да не харесаш този човек.

— А, чудесно — каза той. — Днес следобед ли ще изнесете лекцията си?

Аз се прокашлях.

— Да — отвърнах. — Да, точно така. А вие? Вие ще говорите ли днес?

— О, не, аз не — каза той. — Всъщност сега се занимавам с една тема, която живо ме интересува напоследък. Не съм обаче готов да изнеса лекция по въпроса.

— Каква е темата ви? — не се сдържах и попитах, но в същия момент професор Шандор с високата бяла фризура откри конференцията от подиума. Тълпата се подреди по столовете като птички на телефонни жици и стихна. Седнах в дъното до Хелън и хвърлих едно око на часовника си. Беше само девет и половина, така че можех да си отдъхна за малко. Геза Йожеф беше седнал отпред; виждах тила на красивата му глава на първия ред. Огледах се и видях още няколко познати физиономии от снощните ми запознанства. Множеството в залата беше сериозно, малко опърпано, и всички погледи бяха вперени в професор Шандор.

— *Гутен морген* — изгърмя гласът му и микрофонът запищя, докато един студент в синя риза и черна вратовръзка не притича да го оправи. — Добро утро, уважаеми гости. *Гутен морген, бонжур*, добре дошли в Будапещенския университет. С гордост ви представяме първата европейска среща на историци от — тук микрофонът отново изпищя и пропуснахме няколко изречения. Професор Шандор очевидно беше изчерпал и английския си, поне временно, и беше преминал на някаква смесица от унгарски, френски и немски. От френския и немския подразбрах, че обядът щял да бъде сервиран в дванайсет, а после — за мой ужас — че идвал моят ред в ролята ми на почетен оратор, върха на конференцията, кулминацията на дневния ред, че съм бил изтъкнат американски учен, специалист не само по холандска история, но и по икономическите въпроси в Османската империя и по трудовите движения в Съединените американски щати (това дали не го беше измислила леля Ева?), че книгата ми за холандските търговски гилдии в епохата на Рембранд щяла да бъде публикувана догодина и че за организаторите било невероятен късмет, задето в последния миг могли да ме включат в програмата.

Всичко това надминаваше и най-страшните ми кошмари и се захлех, че Хелън ще си плати, ако се окаже, че има пръст в тази работа. Мнозина от учените в аудиторията се обърнаха да ме погледнат, учтиво ми се усмихваха и ми кимаха, дори ме сочеха един на друг. Хелън седеше до мен, царствена и невъзмутима, но нещо в извивката на рамото ѝ ми подсказваше — само на мен, надявах се, — че тя просто

отлично прикрива желанието си да се разсмее. Опитах се също да си придам достолепен вид и си казах, че правя това, дори и това, за Роси.

Когато гръмовният глас на професор Шандор секна, един дребничък плешив човек изнесе лекция като че ли за Ханзейската лига. Последва го сивокоса жена в синя рокля, чиято тема беше свързана с историята на Будапеща, макар че изобщо не успях да я проследя. Следващият оратор преди обяд беше млад учен от Лондонския университет — изглеждаше горе-долу на моите години — и за огромно мое облекчение говореше на английски, а един унгарски студент филолог четеше превод на лекцията му на немски. (Колко е странно, мислех си, че тук се чува толкова много немска реч само десет години след като немците едва не сринаха Будапеща, но после си спомних, че този език е бил лингва франка в Австро-Унгарската империя.) Професор Шандор представи англичанина като Хю Джеймс, професор по източноевропейска история.

Професор Джеймс беше як мъж в кафяв вълнен костюм и маслинозелена вратовръзка; в цялата тази сценка той изглеждаше толкова неописуемо и типично английски, че едва сдържах смеха си. Очите му блестяха към залата и той ни отправи приятна усмивка.

— Никога не съм очаквал да попадна в Будапеща — каза той, оглеждайки ни, — но съм изключително благодарен, че съм тук, в най-великия град на Централна Европа, тази врата между Изтока и Запада. Сега ще отнема няколко минути от времето ви, за да поразсъждаваме върху въпроса за наследството, което османските турци оставят в Централна Европа след изтеглянето си от неуспешната обсада на Виена през 1685 година.

Той направи пауза и се усмихна на студента по филология, който с готовност прочете първото изречение на немски. Двата продължиха в същия дух, редувайки езиците, но професор Джеймс явно доста се отклоняваше от написаното, защото с напредването на лекцията студентът все по-често му хвърляше объркани погледи.

— Всички ние, разбира се, сме чували историята за създаването на кроасана, измислен от един парижки сладкар в чест на виенската победа над османците. Кроасанът, разбира се, изобразява полумесеца от османските знамена, символ, който Западът преглъща с кафето си и до ден-дневен. — Той се огледа сияещо и после сякаш осъзна, както и аз, че повечето от тези заслушани унгарски учени никога не са били в

Париж или Виена. — Да, хм, наследството на османските турци според мен може да се обобщи с една дума: естетика.

По-нататък той описва архитектурата на пет-шест града в Централна и Източна Европа, игри и моди, подправки и вътрешно обзавеждане. Слушах го в захлас, отчасти от облекчение, че напълно разбирах думите му; докато Джеймс говореше за турските бани в Будапеща и за праосманските и австро-унгарските сгради в Сараево, в ума ми нахлуха спомените от току-що видяното в Истанбул. Когато описа двореца Топкапъ, аз се усетих, че кимам енергично, и осъзнах, че трябва да внимавам и да се държа по-дискретно.

Лекцията му приключи под бурните овации на аудиторията и професор Шандор ни покани на обяд. Сред тълпата от учени и храна аз успях да намеря професор Джеймс, който тъкмо седаше на една маса.

— Може ли да се присъединя към вас?

Той скочи с усмивка.

— Разбира се, разбира се. Хю Джеймс. Приятно ми е да се запознаем.

Аз също се представих и двамата се ръкувахме. Когато се настаних срещу него, двамата се погледнахме с дружелюбно любопитство.

— Аха — каза той, — значи вие сте основният оратор. С нетърпение очаквам лекцията ви.

Отблизо изглеждаше с десетина години по-голям от мен и имаше невероятно светли кафяви очи, воднисти и леко изпъкнали като на басет. От словото му вече бях разбрал, че е от Северна Англия.

— Благодаря — отвърнах аз, мъчейки се да не изглеждам видимо притеснен. — За мен беше удоволствие да слушам всяка минута от вашата. Обхванахте наистина впечатляващ спектър от въпроси. Чудя се дали познавате — ъ-ъ — моя учител, Бартоломю Роси. Той също е англичанин.

— Ами да, разбира се! — Хю Джеймс разгъна салфетката си с ентусиазиран жест. — Професор Роси е един от любимите ми автори, чел съм повечето от книгите му. С него ли работите? Какъв късмет.

Бях изгубил Хелън, но в този миг я зърнах на бюфета, а до нея стоеше Геза Йожеф. Той ѝ говореше енергично почти в ухото и след малко тя му разреши да я последва до малка маса в другия край на залата. Достатъчно добре я виждах, за да различа киселото изражение

на лицето ѝ, но от това гледката не стана по-поносима. Той се беше навел към нея, гледаше я в лицето, а тя беше свела очи към чинията си и аз почти полудях от желание да разбера какво ѝ говори.

— Във всеки случай — Хю Джеймс още говореше за трудовете на Роси, — мисля, че изследванията му за гръцките театри са превъзходни. Този човек може всичко.

— Така е — казах аз разсеяно. — Той работеше по една статия, озаглавена „Духът от амфората“, за сценичните механизми, използвани в гръцките трагедии. — Спрях, защото внезапно осъзнах, че може би издавам професионалните тайни на Роси. Ако не бях спрял сам обаче, лицето на професор Джеймс щеше да ме прекъсне насред дума.

— Какво? — каза той, явно изумен. Остави вилицата и ножа си, сякаш окончателно се отказа от обяда. — Нима казахте „Духът от амфората“?

— Да — бях забравил дори за Хелън и Геза. — Защо питате?

— Но това е поразително! Мисля, че трябва незабавно да пиша на професор Роси. Разбирате ли, неотдавна се заех да изследвам един изключително интересен унгарски документ от XV век. Точно това беше и най-важната причина, която ме доведе в Будапеща — проучвах този период от унгарската история и, нали разбирате, домъкнах се на конференцията с любезното разрешение на професор Шандор. С две думи, този документ е написан от един от учените на крал Матиаш Корвин и споменава духа от амфората.

Спомних си, че снощи Хелън беше споменала крал Матиаш Корвин; нали той беше основателят на голямата библиотека в замъка Буда? Леля Ева също ми беше разказала за него.

— Обяснете ми, моля ви — казах аз настойчиво.

— Ами, аз... сигурно звучи много глупаво, но от няколко години се интересувам от народните предания в Централна Европа. Всичко започна почти на шега, струва ми се, преди много години, но с времето легендата за вампира напълно ме омагьоса.

Втрених се в него. Доскоро той изглеждаше толкова обикновен със зачервеното си весело лице и самото от туид, а сега сякаш сънувах.

— Знам, че звучи детинско — граф Дракула и така нататък, но, знаете ли, темата е наистина забележителна, ако човек се порови малко по-надълбоко. Разбирате ли, Дракула е истински човек, макар че не е бил вампир, аз се интересувам дали историята му по някакъв начин е

свързана с народните поверия за вампири. Преди няколко години започнах да търся писмени материали по въпроса да видя дали изобщо има такива, тъй като, разбира се, вампирите присъстват предимно в устните селски предания в Централна и Източна Европа.

Той се облегна назад и забарабани с пръсти по края на масата.

— И докато се рових в тукашната университетска библиотека, намерих този документ, очевидно съставен по нареждане на Корвин, който е искал някой да му събере всичко известно за вампирите от най-древни времена. Който и да е бил ученият, заел се с тази задача, той очевидно е бил класик и вместо да обикаля из селата като истински антрополог, той се заровил в латинските и гръцките извори — Корвин имал немалко такива тук, нали разбирате, — потърсил къде в тях се споменават вампири и попаднал на тази древногръцка идея, за която никъде другаде не съм чувал, поне докато вие не я споменахте преди малко — за духа от амфората. В антична Гърция и в гръцките трагедии амфората понякога съдържала човешка пепел, нали разбирате, и невежият гръцки народ вярвал, че ако амфората не бъде правилно погребана, от нея може да се измъкне вампир — макар че точно как става това, не съм сигурен. Може би професор Роси знае нещо по въпроса, щом пише за духове от амфори. Изумително съвпадение, нали? Всъщност и в днешна Гърция има вампири, поне според фолклора.

— Знам — казах аз. — Върколаци.

Този път беше ред на Хю Джеймс да се втренчи в мен. Изпъкналите му лешникови очи се уголемиха.

— Откъде знаете? — изстреля той на един дъх. — Искам да кажа — прощавайте, просто съм изненадан, че и друг човек...

— Се интересува от вампири? — добавих аз сухо. — Да, и аз се изненадах, но напоследък взех да свиквам. Как така се захванахте с вампирите, професор Джеймс?

— Хю — каза той бавно. — Моля, казвайте ми Хю. Ами, аз — той впи очи в мен за секунда и за пръв път видях, че под жизнерадостната му небрежна външност гори пламенна натура. — Това е ужасно странно и обикновено не го разказвам на хората, но...

Не можех да издържам повече.

— Дали случайно не сте намерил стара книжка с дракон в средата? — попитах аз.

Очите му ме гледаха почти безумно, а цветът се отдръпна от здравето му лице.

— Да — каза той. — Намерих книга. — Ръцете му здраво стиснаха ръба на масата. — Кой сте вие?

— И аз намерих една.

Двамата се гледахме няколко дълги секунди и може би щяхме да останем безмълвни още дълго, отлагайки всичко, което трябваше да обсъдим, ако не ни бяха прекъснали. Гласът на Геза Йозеф достигна ушите ми преди да забележа присъствието му; той беше изникнал зад мен и се беше навел над масата ни с искрена усмивка. Хелън бързаше насам, а изражението ѝ беше необичайно — почти виновно, помислих си аз.

— Добър ден, другари — каза той сърдечно. — Какви книжки сте намерили?

ГЛАВА 41

Когато професор Йозеф се наведе над масата ни с дружелюбния си въпрос, за момент не знаех какво да кажа. Трябваше да говоря отново с Хю Джеймс колкото е възможно по-скоро, но насаме, а не сред цялото това множество и определено не точно пред човека, за когото Хелън ме беше предупредила — защо ли? — и който сега дишаше във врата ми. Накрая успях да измънкам нещо:

— Споделяхме за любовта си към старите книги — казах аз. — Сигурно с всеки учен е така, не мислите ли?

Дотогава Хелън беше успяла да се присъедини към нас и ме гледаше, както ми се стори, със смесица от тревога и одобрение. Станах, за да издърпам стол и за нея. При цялото си старание да се преструвам пред Геза Йозеф явно бях успял да ѝ предам част от вълнението си, защото тя измести втренчения си поглед от мен към Хю. Геза гледаше приятелски всички ни, но си въобрази, че красивите му азиатски очи леко се присвиха; вероятно и хуните, помислих си аз, са мижали така на западното слънце през процепите на шлемовете си. Опитах се да не го гледам повече.

Можехме да си останем там цял ден и да си разменяме реплики или да избягваме погледите си, ако внезапно не се беше появил професор Шандор.

— Много добре — избоботи той. — Виждам, че обядът ви харесва. Приключихте ли? Сега, ако бъдете така любезен да дойдете с мен, ще уредим лекцията ви да започне.

Трепнах — всъщност от известно време бях забравил за мъчението, което ме очакваше, — но послушно се изправих. Геза почтително пропусна професор Шандор пред себе си — не беше ли даже твърде почтително, запитах се аз, — което ми остави на разположение един благословен момент да се спогледаме с Хелън. Аз ококорих очи и ги завъртях към Хю Джеймс, който с приближаването на Хелън също се беше надигнал учтиво и безмълвно стоеше край масата. Тя се намръщи озадачено, но тогава за мое облекчение професор Шандор плесна Геза по рамото и го отведе. Стори ми се, че

прочетох раздразнение по масивния гръб на младия унгарец, но може би вече бях твърде надъхан от параноичното отношение на Хелън към него. Във всеки случай получихме миг свобода.

— Хю има книгата — прошепнах аз, безсрамно нарушавайки тайната, която англичанинът ми беше доверил.

Хелън се взря неразбиращо:

— Хю?

Аз кимнах припряно към сътрапезника си и той се втрени в нас. Устата на Хелън увисна. Хю на свой ред се вторачи в нея.

— Тя също ли...?

— Не — прошепнах аз, — тя ми помага. Това е мис Хелън Роси, антрополог.

Хю отривисто, но и сърдечно разтърси ръката й. Професор Шандор обаче се беше обърнал и ни чакаше, така че не ни оставаше нищо друго освен да го последваме. Хелън и Хю вървяха по петите ми, като че ли бяхме стадо овце.

Аудиторията започваше да се пълни, аз седнах на първия ред и извадих бележките от куфарчето си с леко разтреперана ръка. Професор Шандор и асистентът му отново се занимаваха с микрофона и ми хрумна, че може би публиката изобщо няма да ме чува и в такъв случай няма какво да се притеснявам. Твърде скоро обаче оборудването проработи и любезният професор се зае да ме представя, ентусиазирано клатейки глава над някакви записки. Той отново очерта забележителната ми кариера, описа престижа на университета ми в Съединените щати и поздрави конференцията, задето ще има рядкото удоволствие да ме чуе, този път само на английски, вероятно за мой късмет. Внезапно осъзнах, че нямам преводач, който да превежда орфаните ми записки на немски едновременно със словото ми, и този факт ми вля увереност, когато се изправих да посрещна изпитанието си.

— Добър ден, колеги, колеги историци — започнах аз, но после реших, че така е твърде помпозно и оставих записките си на катедрата. — Благодаря ви, че ми оказвате честта да говоря днес пред вас. Бих искал да обсъдим периода на османското нашествие в Трансилвания и Влахия, две княжества, които са ви познати като част от днешна Румъния. — Морето от замислени лица ме гледаше съсредоточено и се почудих дали в залата не се усети внезапно напрежение. За унгарските

историци, а и за мнозина обикновени унгарци Трансилвания беше деликатна тема. — Както знаете, Османската империя е владеела земите на Източна Европа повече от петстотин години, управлявайки ги от надеждния бастион, с който се сдобива през 1453 година, когато превзема древния Константинопол. Империята успешно завладява над десет държави, но няколко области никога не успява напълно да покори, като повечето от тях представлявали планински усой в най-затъntenите краища на Източна Европа, чиито топография и население успели да удържат нашественика. Една от тези области е Трансилвания.

Продължих в този дух, отчасти по бележките си, отчасти по памет, като от време на време ме завладяваше научна паника; все още не познавах материала добре, макар че уроците на Хелън дълбоко се бяха запечатали в паметта ми. След това въведение описях накратко османските търговски пътища в района и различните князе и благородници, които са се опитвали да отблъснат османското нашествие. Сред тях включих и Влад Дракула, колкото можех по-нехайно, защото с Хелън се бяхме разбрали, че да го пропуснем напълно би било подозрително за всеки историк, който познава ролята му в борбата срещу османските армии. Явно да произнесе името му пред цяла тълпа непознати ми е струвало повече, отколкото съм предполагал, защото когато се заех да описвам как набучил на кол двайсет хиляди турски войници, махнах с ръка твърде рязко и обърнах чашата си с вода.

— Ах, простете! — възкликнах аз, поглеждайки нещастно към множеството съчувствени физиономии — съчувствени с две изключения. Хелън изглеждаше бледа и напрегната, а Геза Йожеф леко се беше навел напред, без да се усмихва, като че ли гафът ми силно го интересуваше. Студентът със синята риза и професор Шандор ми се притекоха на помощ с кърпичките си и след секунда бях готов да продължа, както и направих, с цялото достойнство, което успях да демонстрирам в онзи момент. Изтъкнах, че макар турците в края на краищата да побеждават Влад Дракула и много от другарите му — струваше ми се, че все някъде трябва да вмъкна тази дума, — следващите поколения продължили да вдигат подобни въстания, докато несекващите местни революционки не отблъснали империята окончателно. Тъкмо местният характер на въстанията с възможността

на бунтовниците след всяко нападение да се разпръсват из земите си се оказва решаващ за крайната победа над могъщата османска машина.

Искаше ми се крайт да е много по-сладкодугмен, но на публиката явно й хареса и такъв и тя избухна в ръкопляскания. За мое учудване бях приключил. Нищо ужасно не се случи. Хелън се облегна назад с видимо облекчение, а професор Шандор сияещ се приближи да се ръкува с мен. Оглеждайки се, видях по-назад и Ева, която ръкопляскаше, а прекрасната й както винаги усмивка беше особено широка. Нещо обаче ми липсваше в залата и след малко осъзнах, че внушителната фигура на Геза беше изчезнала. Не можах да си спомня кога се е измъкнал, но може би крайт на лекцията ми му се е сторил твърде досаден.

Когато свърших, всички се изправиха и се разприказваха в потоп от езици. Трима-четирима унгарски историци дойдоха да се ръкуват с мен и да ме поздравят. Професор Шандор грееше.

— Отлично! — извика той. — Преизпълнен съм с удоволствие, като знам, че в Америка така добре разбирате нашата трансилванска история. — Зачудих се какво ли щеше да си помисли, ако знаеше, че съм научил цялата лекция от една от неговите колежки на няколко вечери в истанбулски ресторант.

Ева също се приближи и ми подаде ръка. Не бях сигурен дали трябва да я целуна или да я разтърся, но накрая се спрях на второто. Днес тя изглеждаше много по-висока и впечатляваща сред всички тези мъже в неугледните им костюми. Носеше тъмозелена рокля и тежки златни обеци, а косата й, нахъдрена под малката зелена шапка, през нощта се беше оцветила от лилава в черна.

Хелън също дойде да си поговори с нея и забелязах колко официално се държаха една с друга пред останалите; трудно ми беше да повярвам, че снощи Хелън се беше хвърлила в прегръдките й. Хелън ми преведе поздравленията на леля си:

— Много добра работа, младежо. Видях по лицата на хората, че успя никого да не обидиш, така че вероятно не си казал кой знае какво. Но стоеше на подиума изправен и гледаше слушателите си в очите, значи далеч ще стигнеш. — Леля Ева изрече всичко това със зашеметяващата си усмивка, която откриваше равните й зъби. — Сега трябва да се връщам у дома да свърша малко работа, но ще се видим утре на вечеря. Можем да вечеряме във вашия хотел. — Не знаех, че

пак ще трябва да вечеряме с нея, но новината ме зарадва. — Съжалявам, че не мога да ти приготвя истински вкусна вечеря у дома, както бих искала — каза ми тя. — Но като ти кажа, че и при мен се строи като в цяла Будапеща, сигурна съм, ще ме разбереш. Не мога да си позволя гостите ми да видят какъв хаос е в трапезарията. — Усмивката ѝ беше доста разсейваща, но аз успях да изкопча от речта ѝ две неща — първо, че в този град на (предполага се) тесни апартаменти тя разполага с трапезария; и второ, хаос или не, тя не искаше да сервира вечеря на непознат американец. — Трябва обаче да поговоря с племенницата си. Хелън може да дойде довечера у дома, ако ѝ разрешиш. — Хелън преведе всичко това с виновна точност.

— Разбира се — отвърнах аз и върнах усмивката на леля Ева. — Сигурен съм, че имате много да си кажете след такава дълга раздяла. Мисля, че имам собствени планове за вечеря. — Очите ми вече издирваха в тълпата сакото от туид на Хю Джеймс.

— Много добре — тя отново ми подаде ръката си и този път аз я целунах като истински унгарец, всъщност досега изобщо не бях целувал ръка, и леля Ева си замина.

След почивката чухме лекция на френски за селските бунтове във Франция от началото на съвременната епоха, а след това лекторите говориха на немски и унгарски. Слушах ги отново от последния ред, точно до Хелън, наслаждавайки се на своята анонимност. Когато руският учен специалист по Балтийските страни напусна подиума, Хелън ме увери на нисък глас, че достатъчно сме седели и вече можем да си тръгваме.

— Библиотеката ще затвори след около час. Хайде да се измъкваме.

— Минутка — казах ѝ аз. — Трябва първо да уредя срещата си за вечеря. — Не ми трябваше кой знае какво усилие да намеря Хю Джеймс; очевидно и той ме търсеше. Разбрахме се да се видим в седем във фойето на университетския хотел. Хелън щеше да отиде у леля си с автобус и по лицето ѝ познах, че през цялото време щеше да се чуди какво има да ни разкаже Хю Джеймс.

Когато стигнахме до библиотеката, видях, че стените ѝ грееха в безупречно чиста охра, и отново се възхитих на бързината, с която унгарската нация се възстановяваше след катастрофата на войната. Дори и най-тираничното правителство не можеше да е толкова лошо,

щом успяваше за такова кратко време да върне на гражданите си красотата на града им. Тези усилия вероятно са били подхранвани колкото от комунистически плам, толкова и от унгарски национализъм, размишлявах аз, като си спомних неутралните забележки на леля Ева.

— Какво мислиш? — попита ме Хелън. Беше сложила ръкавиците си и здраво стискаше чантичката си под ръка.

— Мисля за леля ти.

— Щом толкова харесваш леля ми, може би майка ми няма да е твой тип — каза тя с предизвикателен смях. — Но ще видим тази работа утре. Сега дай да погледнем нещо тук.

— Какво? Стига с тази загадъчност.

Тя не ми обърна внимание и двамата заедно влязохме през тежките резбовани врати в библиотеката.

— Ренесанс? — прошепнах на Хелън, но тя поклати глава.

— Имитация от деветнайсети век. Оригиналната колекция на библиотеката дори не се е съхранявала в Пеща до осемнайсети век. Спомням си, че веднъж един от библиотекарите ми разказа как най-старите книги в сбирката били подарени на библиотеката от семейства, които през шестнайсети век бягали от османските нашественици. Така че май дължим нещичко и на турците. Кой знае къде щяха да са тези книги иначе?

Беше ми приятно отново да вляза в библиотека, миришеше ми като у дома. Тази библиотека беше неокласическа съкровищница, цялата в тъмно резбовано дърво, с балкони, галерии и стенописи. Очите ми обаче бяха приковани от редиците книги, стотици хиляди книги, опасващи стените от пода до тавана, безупречни редички от червени, кафяви и позлатени корици, с твърдите им като мрамор подвързии и гладките форзаци, с грапавите прешлени на гърбовете им, кафяви като стари кости. Чудех се къде ли са ги крили по време на войната и колко дълго е трябвало отново да ги редят по възстановените лавици.

Неколцина студенти още разгръщаха книги по дългите маси, а един младеж подреждаше купчини книги зад голямо бюро. Хелън спря да поговори с него, той кимна и ни махна да го последваме в огромната читалня, която вече бях успял да зърна през отворената врата. Там измъкна един голям том, сложи го на масата и ни остави сами. Хелън седна и смъкна ръкавиците си.

— Да — прошепна тя, — мисля, че това си спомням. Прегледах този том точно преди да тръгна от Будапеща миналата година, но тогава не ми се стори важен.

Тя отвори заглавната страница и видях, че е на чужд за мен език. Думите ми изглеждаха странно познати и все пак не можех да прочета нито една.

— Какво е това? — сложих пръст там, където мислех, че е заглавието. Страницата беше от качествена дебела хартия, напечатана с кафяво мастило.

— Румънски — заяви Хелън.

— Разбираш ли?

— Естествено — тя сложи ръка на страницата, близо до моята. Видях, че дланите ни са почти еднакви на големина, само че нейните имаха по-фини кости и по-тесни, късо отрязани нокти. — Ето — каза тя, — нали си учил френски?

— Да — признах аз. Тогава разбрах какво има предвид и успях да декодирам заглавието. — „Балади от Карпатите. 1790“.

— Браво — каза тя. — Много добре.

— Мислех, че не знаеш румънски — вметнах аз.

— Говоря много лошо, но написан текст повече или по-малко разбирам. Учила съм латински десет години в училище, а леля ми ме научи прилично да чета и пиша на румънски. Против волята на майка ми, разбира се. Майка ми е голям инат. Рядко говори за Трансилвания, но никога не я напусна в сърцето си.

— И каква е тази книга?

Тя внимателно отгърна първата страница. Видях дълга колона с текст, но поне на пръв поглед нищо не разбрах; освен че думите ми бяха непознати, много от иначе латинските букви бяха украсени с кръстчета, опашчици, шапчици и други добавки. Приличаше ми повече на магически знаци, отколкото на романски език.

— Намерих тази книга при последните си проучвания тук преди да замина за Англия. Всъщност за него няма кой знае колко материали. Намерих няколко документа за вампири, защото Матиаш Корвин, нашия крал библиофил, се интересувал от тях.

— И Хю така каза — измърморих аз.

— Моля?

— После ще ти обясня. Продължавай.

— Е, исках да преровя всичко налично тук, затова изчетох огромна купчина книги за историята на Влахия и Трансилвания. Отне ми няколко месеца. Насилих се да прочета дори и книги на румънски. Разбира се, много от документите и разказите за Трансилвания са на унгарски, заради вековете на унгарско господство, но има и някои румънски източници. Това е сборник народни песни от Трансилвания и Влахия, публикуван от неизвестен събирач на устния фолклор. Някои са много повече от народни песни, направо са си епични поеми.

Усетих леко разочарование; очаквах да ми покаже някакъв ценен исторически документ, нещо за Дракула.

— Някъде споменава ли се нашият приятел?

— Не, страхувам се, че не. Но има една песен, която се е запечатала в ума ми и си я спомних, когато ми каза какво искал да ни покаже Селим Аксой в истанбулския архив — нали помниш, онзи пасаж за монасите от Карпатите, които влезли в Истанбул със своята каруца и мулета, нали се сецаш? Сега съжалявам, че не помолихме Тургут да ни запише превода.

Тя започна бавно да прелиства страниците на тома. Някои от дългите творби бяха илюстрирани с гравюри горе на страницата, най-често винетки с вид на народни шевици, но тук-там имаше и схематични дървета, къщи, животни. Печатът беше чист, добър, но самата книга изглеждаше някак груба, сякаш самоделна. Хелън прокарваше пръста си по първите стихове на песните и бавно мърдаше устни, после клатеше глава.

— Някои са толкова тъжни — каза тя. — Знаеш ли, ние, румънците сме различни по душа от унгарците.

— В смисъл?

— Ами, унгарската поговорка гласи: „Маджарите се забавляват тъжно“. Това е вярно — Унгария е пълна с тъжни песни, по селата не са рядкост насието, пиянствата, самоубийствата. Румънците обаче са още по-тъжни, по-тъжни дори и от това. Струва ми се, че не сме тъжни заради живота си, а по природа. — Тя наведе глава над старата книга, свеждайки клепачите си с гъсти мигли. — Слушай — ето ти една типична песен. Тя преведе колебливо текста и той звучеше горе-долу така, макар че точно тази песен е друга и я извадих от едно малко преводно томче от деветнайсети век, което имам в собствената си библиотека:

*Момиченцето мъртво е тъй сладко и мило,
сестричка по-малка с усмивка
на майка си говори: „Майчице мила моя,
от онзи свят сестра ми рече да се не боя,
че своя неживян живот на мене тя е дала,
на тебе, майчице, пак радост да дарявам.“
Но не, да надигне глава майката не може,
горко плаче и нарежда за мъртвата си рожба.*

— Боже господи — потреперих аз. — Сега разбирам — култура, която може да създаде такава песен, като нищо може да вярва и във вампири, даже направо да ги измисли.

— Да — отвърна Хелън и поклати глава, но продължи да търси нататък в книгата. — Почакай — тя внезапно спря. — Май беше това. — Тя посочи кратка песен, украсена отгоре с гравюра, която като че ли изобразяваше къщи и животни, струпани в гъста трънлива гора.

Няколко дълги минути чаках напрегнато, докато Хелън четеше наум, но накрая тя вдигна глава. На лицето ѝ беше изписано вълнение; очите ѝ пламтяха.

— Чуй това — поне доколкото мога да превода. — Тук прилагам точния ѝ превод, който запазих през всичките тези двайсет години сред книжата си:

*Те стигнаха до портите, там, при големия град,
пристигнаха в големия град от земята на смъртта.
„Ние сме Божи хора, идваме от Карпатите,
ние сме монаси, свети хора, ала носим зли вести.
Носим вестта за чумата в големия град.
Служим на господаря и оплакваме смъртта му.“
Те стигнаха портите и градът заплака с тях,
когато влязоха.*

Странните стихове ме накараха да потръпна, но трябваше да се възпротивя:

— Много е общо. Споменават се Карпатите, но те сигурно се срещат в десетки, дори стотици древни текстове. А „големият град“ може да е всеки. Може дори да означава „Божия град“, небесното царство.

Хелън поклати глава.

— Не мисля — каза тя. — За народите на Балканите и Източна Европа — както за християните, така и за мюсюлманите — големият, великият град винаги е бил Константинопол, освен ако не броиш хората, които през вековете са ходели на поклонение в Ерусалим или Мека. А споменаването на чума и монаси ми изглежда свързано с историята в откъса на Селим Аксой. Защо господарят, когото те споменават, да не е самият Влад Цепеш?

— Допускам, че може — казах аз невярващо, — но жалко, че нямаме повече информация. Откога според теб датира тази песен?

— Това е трудно да се прецени за народните песни — Хелън се замисли. — Тази книга е отпечатана през 1790 година, както виждаш, но не е посочено нито името на издателя, нито къде е печатана. Народните песни спокойно могат да се запазят двеста, триста или четиристотин години, така че тези сигурно са с векове по-стари от самата книга. Песента би могла да е от края на петнайсети век или дори по-стара, което вече не ни върши работа.

— Гравюрата е много любопитна — отбелязах аз и се загледах.

— Тази книга е пълна с такива — измърмори Хелън. — Спомням си, че ме впечатлиха, когато за пръв път видях книгата. Тази май няма нищо общо със самата песен — иначе би трябвало да има илюстрация с монах наред молитва или с град с високи стени, нещо такова.

— Да — казах бавно, — но погледни отблизо. — Двата се наведохме над миниатюрата и главите ни почти се докоснаха над нея. — Ако имахме сега една лупа — казах аз. — Не ти ли се струва, че тази гора или драка, каквото и да е там, крие нещо? Не че има голям град, но ако се вгледаш внимателно, се вижда подобна на църква сграда с кръст на купола, а до нея...

— Някакво животно — тя присви очи. После: — Господи! — извика тя. — Дракон!

Аз кимнах и двамата се надвесихме над него, затаили дъх. Малката грубовата фигурка ни беше ужасно позната — разперени

крила, извита опашка в миниатюрна завъртулка. Дори нямаше нужда да вадя книжката от куфарчето си да сравня рисунките.

— Какво означава това? — При гледката на дракона, макар и в миниатюра, сърцето ми бясно се разтуптя.

— Почакай — Хелън отново разглеждаше гравюрата, забила лице на сантиметри от страницата. — Боже — прошепна тя, — едва виждам, но тук има някаква дума, струва ми се, изписана сред дърветата, буква по буква. Много са мънички, но съм сигурна, че са букви.

— Drakulya? — попитах аз възможно най-тихо.

Тя поклати глава.

— Не. Може би е име, макар че... Иви... Ивирияну. Не знам какво е това. Думата не ми е позната, макар че това „ну“ е типично окончание за румънски имена. Какво, за Бога, значи това?

Въздъгнах.

— Не знам, но мисля, че инстинктът ти е верен — тази страница има нещо общо с Дракула, иначе драконът нямаше да е тук. Поне не този дракон.

Двамата се спогледахме безпомощно. Читалнята, толкова приятна и мамеща само преди половин час, сега ми изглеждаше отчайваща, като мавзолей на забравеното знание.

— Библиотекарите нищо не знаят за тази книга — каза Хелън. — Помня, че ги питах, защото е много рядка.

— Е, значи и това не можем да решим — заключих аз. — Дай поне да си препишем превода, за да знаем какво сме видели. — Записах песента под диктовката ѝ на лист от бележник и набързо скицирах гравюрата. Хелън погледна часовника си.

— Трябва да се връщам в хотела — каза тя.

— И аз, иначе ще изпусна Хю Джеймс. — Събрахме нещата си и върнахме книгата на лавицата с цялото благоговение, което дължахме на такава реликва.

Може би беше заради хаоса, в който песента и илюстрацията ѝ хвърлиха въображението ми, може би беше от умора заради пътуването, късната вечер в ресторанта на леля Ева и лекцията пред множество непознати, но когато влязох в стаята си, ми трябваше доста време да разбере какво виждам и още повече — да се досетя, че Хелън може би е изправена пред същата гледка в своята стая два етажа по-

нагоре. Изведнъж се уплаших за нея и хукнах нагоре по стълбите, без дори да спра да се огледам. Стаята ми беше претърсена, от горе до долу, беше ровено във всяка ниша, чекмедже, шкафче, дори сред завивките, а всичките ми вещи бяха разхвърляни, повредени, дори разкъсани от не просто припрени, но и злобни ръце.

ГЛАВА 42

Хю Джеймс разчупи филия хляб на две и здраво отхапа.

— Но защо не накараш полицията да се намеси? Това място явно гъмжи от полиция — каза той. — Ужасно е да ти се случи подобно нещо в чужд хотел.

— Повикахме полиция — уверих го аз, — поне мисля, че повикахме, защото всъщност един от служителите на хотела ги повика вместо нас. Каза, че никой нямало да дойде до късно вечерта или рано утре сутринта, затова да не пипаме нищо. Настани ни в нови стаи.

— Какво? Искаш да кажеш, че и стаята на мис Роси е била обрана? — Очите на Хю още повече се разшириха. — Някой друг от гостите на хотела пострадал ли е?

— Съмнявам се — казах аз мрачно.

Седяхме в един ресторант на открито в Буда, недалеч от хълма със замъка, а точно срещу нас, от другата страна на Дунава, се издигаше сградата на парламента в Пеща. Още беше доста светло и вечерното небе бе оцветило водата в меки синьо-розови оттенъци. Хю беше избрал това място — каза, че било едно от любимите му. Будапещенци от всички възрасти се разхождаха по улиците пред нас, мнозина спираха на балюстрадите над реката да се полюбуват на прекрасната гледка, като че ли и те никога не успяваха да ѝ се наситят. Хю беше поръчал няколко местни специалитета, за да ги опитам, и вече се бяхме заели с вездесъщите хлебчета със златиста коричка и с бутилка токайско — прочуто вино от североизточния край на Унгария, както ми обясни той. Бяхме приключили и с въведенията — къде сме учили, моята бивша дисертация (той се разсмя, когато му разкрих мащаба на заблудите на професор Шандор за моите трудове), изследванията на Хю по балканска история и предстоящата му книга за османските градове в Европа.

— Откраднали ли са нещо? — Хю напълни чашата ми.

— Нищо — казах аз мрачно. — Разбира се, не съм оставял там пари, нито пък... други ценности, а паспортите ни бяха на рецепцията или може би дори в полицията, изобщо не знам.

— Тогава какво са търсили? — Хю вдигна кратка наздравица и отпи.

— Това е много, много дълга история — въздъхнах аз. — Но се вмести идеално сред останалите неща, за които трябва да си поговорим.

Той кимна.

— Добре. Давай тогава.

— Ако после и ти ми разкажеш своята история.

— Разбира се.

Изпих половината чаша за кураж и започнах от самото начало. И без виното обаче щях да се преборя с колебанията си дали да разказвам историята на Роси на Хю Джеймс; ако не му кажех всичко, може би и аз нямаше да науча всичко, което той знаеше. Той ме слушаше мълчаливо, с явно вглъбение, освен когато споменах решението на Роси да продължи изследването си в Истанбул — тогава той подскочи.

— Исусе! — извика. — И аз мислех да отида там. Пак да отида, имам предвид, защото вече съм ходил два пъти, но не и заради Дракула.

— Ще ти спестя малко проблеми — този път аз напълних чашата и му разказах за приключенията на Роси в Истанбул, после за изчезването му, при което очите на Хю съвсем изпъкнаха, но той нищо не каза. Накрая му описах срещата си с Хелън, без да пропускам претенциите ѝ към Роси, разказах за нашите пътувания и досегашните ни проучвания, включително за запознанството ни с Тургут.

— Както виждаш — заключих аз, — след всичко това изобщо не се изненадвам, че открих хотелската си стая с главата надолу.

— Да, разбирам — той сякаш се замисли за момент. Дотогава вече се бяхме справили с огромно количество яхнии и туршии и той тъжно остави вилицата си, като че ли съжаляваше, че е дошъл краят им. — Направо е удивително, че така се срещнахме. Но съм много притеснен да чуя за изчезването на Роси — ужасно съм разтревожен. Това е зловещо и необяснимо. Преди да чуя разказа ти, не бях готов да се обзаложа, че изследванията за Дракула крият нещо повече от обичайно историческо проучване. Като изключим, че, нали разбираш, през цялото време моята книжка ме изпълваше с някакво необяснимо чувство. Човек не обича да се поддава на необясними усещания, но ето, то се оказва вярно.

— Виждам, че не съм подложил доверието ти на чак толкова голямо изпитание, колкото се опасявах.

— А и тези книги — замислено каза той. — Значи имаме четири — моята, твоята, на професор Роси и на онзи професор в Истанбул. По дяволите, колко е странно, че има четири такива книги.

— Познаваш ли Тургут Бора? — попитах аз. — Каза, че няколко пъти си ходил в Истанбул.

Той поклати глава.

— Не, не съм го и чувал. Но той преподава литература, така че едва ли съм можел да го срещна в историческия им факултет или пък на някоя конференция. Ще съм ти задължен, ако някой ден ме свържеш с него, ако искаш. Никога не съм бил в архива, за който ми разказа, но съм чел за него в Англия и мислех да се пробвам. Ти обаче си ми спестил тази работа, както сам казваш. Знаеш ли, никога не бях помислял за това нещо като за карта — за дракона в книгата ми. Това е невероятна идея.

— Да, а освен това вероятно е въпрос на живот и смърт за Роси — казах аз. — Сега е твой ред. Как попадна на книгата?

Той доби сериозен вид.

— Както и ти — както и останалите двама — не съм попадал на нея, а я получих, макар че откъде и от кого — не знам. Може би трябва да ти разкажа малко предистория. — Той помълча за миг и имах чувството, че темата е много тежка за него. — Виждаш ли, дипломирах се в Оксфорд преди девет години и се хванах на работа като преподавател в Лондонския университет. Семейството ми живее в Кумбрия, в Езерната област, и не е заможно. Борили са се — аз също съм се борил, за да получа най-доброто образование. Винаги съм се чувствал малко не на място, нали разбираш, в частното училище, където ме издържаше чичо ми. Предполагам, че съм учил по-прилежно от останалите, опитвах се да съм най-добрият. От самото начало историята беше голямата ми любов.

Хю потупа устните си със салфетката и поклати глава, сякаш обзет от спомени за младежката си лудост.

— В края на втората година в университета вече знаех, че всичко се нарежда добре и това още повече ме подтикваше да се старая. После обаче дойде войната и прекъсна всичко. Почти бях завършил третата година в Оксфорд. Между другото, още там бях чувал за Роси, макар

че никога не съм го виждал. Трябва да е заминал за Америка няколко години преди аз да вляза в университета.

Той поглади брадичката си със своята голяма, доста напукана ръка.

— Наистина много обичах университета и учението, но обичах и родината си и веднага се записах във флота. Изпратиха ме в Италия, а след година ме върнаха обратно с рани по ръцете и краката.

Той внимателно докосна ръкава на бялата си памучна риза, точно над маншета, сякаш отново усети рукналата кръв.

— Доста бързо се възстанових и исках да се върна, но не ме взеха — когато корабът избухна, едното ми око пострада. Затова се върнах в Оксфорд и, опитвайки се да не чувам сирените, точно в края на войната успях да се дипломирам. Последните седмици там, мисля, бяха едни от най-щастливите в живота ми, въпреки лишенията — светът беше избавен от ужасното проклятие, аз бях почти приключил с отложеното си образование, а едно момиче от моя край, което бях обичал кажи-речи целия си живот, най-накрая се съгласи да се омъжи за мен. Нямах пари, то и без това нямаше храна, но ядох сардини в стаята си и изпращах любовни писма у дома — дано нямаш нищо против, че ти разказвам всичко това — и зверски учех за изпити. Естествено, накрая се докарах до състояние на дълбоко изтощение.

Той вдигна бутилката токайско, но тя беше празна, и я върна на масата с въздишка.

— Почти бях приключил с цялото това изпитание, а и с момичето си бяхме насрочили дата за сватба за края на юни. В нощта преди последния ми изпит стоях буден до малките часове на нощта, преглеждайки записките си. Знаех, че съм минал всичко, което трябва, но просто не можех да престана. Работех в едно ъгълче на библиотеката в колежа, сгущено някак между библиотечните рафтове, които скриваха от погледа ми малцината останали безумци, ровещи също из бележките си.

В тези малки библиотеки има доста хубави книги и аз за момент се разсеях, за да погледна един том със сонетите на Драйдън, който стоеше на една ръка от мен. После се насилих да го оставя на мястото му, като си помислих, че ще е по-добре да изляза навън и да изпуша една цигара, за да се опитам отново да се съсредоточа. Оставих книгата обратно на рафта и излязох в двора. Беше превъзходна

пролетна нощ, аз стоях и си мислех за Елспет и за къщичката, която тя щеше да нареди за двама ни, и за моя най-добър приятел — той щеше да ми кумува, но умря сред петролните полета на Плоещ с американците, а после се качих обратно в библиотеката. За мое учудване, Драйдън лежеше на бюрото ми, сякаш не го бях върнал на рафта, и си помислих, че сигурно главата ми се е замаяла от многото работа. Обърнах се да върна книгата, но видях, че мястото ѝ е заето. Преди стоеше до Данте, сигурен бях, но сега там имаше някаква съвсем друга книга, книга със старинен на вид гръб, на който беше гравирано миниатюрно създание. Измъкнах я и тя се разтвори в ръцете ми на... е, сещаш се.

Дружелюбното му лице сега беше бледо и той прерови първо ризата, а после и джобовете на панталоните си за пакета цигари.

— Не пушиш ли? — той запали една и силно си дръпна. — Видът на тази книга ме завладя, както и възрастта ѝ, заплашителният вид на дракона — всичко, което е направило впечатление и на теб. В три часа сутринта нямаше библиотекари, така че слязох до каталога и сам се порових, но открих единствено името на Влад Цепеш и родословието му. Тъй като книгата нямаше печат от библиотеката, си я взех у дома.

Спах лошо и на следващата сутрин не успях да се съсредоточа за изпита; единственото, което мислех, беше как ще вляза в другите библиотеки или дали да не отида до Лондон, за да видя какво още мога да открия. Нямах обаче никакво време и трябваше да се връщам за сватбата си. Взех малката книжка и в редките свободни моменти ѝ хвърлях по някой поглед. Елспет веднъж ме хвана с нея и когато ѝ обясних за какво става дума, тя хич не я хареса, ама изобщо. Оставах пет дни до сватбата ни и въпреки това не можех да спра да мисля за книгата, нито да ѝ говоря за нея, докато тя накрая не ми каза да престана.

Тогава една сутрин — два дни преди деня на сватбата — внезапно получих вдъхновение. Виждаш ли, недалеч от селото на родителите ми има една голяма къща, якобински дворец, в него се организират посещения с автобуси. На училищните екскурзии винаги съм я смятал за досадна, но си спомням, че благородникът, който я е построил, бил голям любител на книгите и събирал какво ли не от всички краища на света. Тъй като не можех да отида до Лондон преди

сватбата, реших да посетя прочутата библиотека на това имение и да се поровя малко, току-виж открия нещо за Трансилвания. Казах на родителите си, че излизам да се поразходя, като знаех какво ще си помислят — че отивам да видя Елси.

Утрото беше дъждовно, мъгливо и студено. Икономката на голямата къща каза, че този ден не е отворено за посетители, но ме пусна да разгледам библиотеката. Беше чувала за сватбата в селото, познаваше баба ми и ми свари чаша чай. Само докато сваля шлифера си, вече бях открил двайсет рафта с книги от европейската обиколка на онзи яacobинец, който очевидно беше стигнал доста по-далеч на изток от повечето си съвременници, и бях забравил всичко останало.

Прерових тези чудеса, както и други книги, които явно беше събрал из Англия, може би след обиколката си, докато попаднах на една история на Унгария и Трансилвания и в нея открих веднъж да се споменава Влад Цепеш, после още веднъж и накрая — за моя радост и удивление — попаднах на разказ за погребението му в езерото Снагов, пред олтара на църквата, която той възстановил.

Беше преразказ на легенда, записана от английски пътешественик в онези земи — самият той на заглавната страница се наричаше просто Пътник, който бил съвременник на моя яacobински колекционер. Става въпрос за около 130 години след смъртта на Влад, нали се сещаш.

Въпросният „Пътник“ посетил Снаговския манастир през 1605 година. Поговорил си добре с монасите и те му казали, че според преданието по време на погребението на Влад на олтара била положена огромна книга, едно от съкровищата на манастира, и всички присъстващи монаси написали имената си в нея, а тези, които не могли да пишат, нарисували дракон в чест на Ордена на дракона. За съжаление не се споменава какво е станало после с книгата. Но всичко това ми се видя забележително. После Пътникът разказваше, че помолил да погледне гроба и монасите му показали плосък камък на пода пред олтара. Върху него бил изрисуван портрет на Влад Дракула, а по него били изписани латински думи — вероятно също с боя, защото Пътникът не споменава да са гравирани, — но човекът бил поразен от липсата на кръст, който да отбележи мястото на гроба. Епитафията, която внимателно си записах — и аз не знам какво ме накара да го направя, — беше на латински.

Хю сниши глас, огледа се зад себе си и изгаси цигарата си в пепелника на масата.

— След като си я записах и известно време се мъчих да я разчета, прочетох превода си на глас: „Читателю, със слово отвори му...“ Знаеш как продължава. Навън още валеше силен дъжд и някъде един прозорец се отвори и затръшна, а край мен лъхна повей влажен въздух. Явно съм подскочил, защото обърнах чашата си и една капка чай се разля по книгата. Докато бършех всичко това и се укорявах за непохватността, забелязах часовника си — беше станало един часа и трябваше да съм у дома за обяд. Там едва ли имаше нещо друго по темата, така че върнах книгите, благодарих на икономката и се върнах през ливадите, покрай безбройните юнски рози.

Когато стигнах в къщата на родителите си в очакване да ги заваря на масата, може би дори заедно с Елси, открих шумна бъркотия. Няколко приятели и съседи бяха в къщата, майка ми плачеше. Баща ми изглеждаше съсипан. — Тук Хю запали още една цигара и клечката кибрит потрепери сред сгъстяващия се мрак. — Той сложи ръка на рамото ми и каза, че на главния път е станала катастрофа с Елси, която карала взета назаем кола, за да пазарува в съседния град. Валеше силно и според тях тя видяла нещо и кривнала от пътя. Не била мъртва, слава Богу, но пострадала тежко. Родителите ѝ веднага отишли в болницата, а моите ме изчакали у дома, за да ми кажат.

Намерих някаква кола и подкарах толкова бързо, че за малко и аз да катастрофирам. Знам, че не ти трябва да слушаш всичко това, но... тя лежеше с бинтована глава и широко отворени очи. Така изглеждаше. Сега живее в нещо като приют, където се грижат добре за нея, но не говори и не разбира, не може дори да се храни. Най-ужасното е, че... — гласът му потрепери. — Ужасното е, че винаги съм смятал тази история за инцидент, за нещастен случай, но сега, след като чух твоя разказ — за Хеджис приятеля на Роси, за твоята... за твоята котка... не знам какво да мисля. — Той дръпна силно от цигарата.

Въздъхнах дълбоко.

— Много, много съжалявам. Просто не знам какво да кажа. Преживял си ужасни неща.

— Благодаря — той се мъчеше да си върне обичайното присъствие на духа. — Вече минаха няколко години, времето лекува. Просто...

Тогава не разбрах, но вече знам какво увисна в недовършения край на това изречение — излишните думи, неизразимите вопли на загубата. Седяхме, а между нас се спусна миналото, но после дойде келнерът и остави на масата ни свещ в стъклена лампа. Заведението се пълнеше с хора и отвътре се носеха силни смехове.

— Поразен съм от разказа ти за Снагов — казах аз след малко. — Никога не съм чувал тези неща за гроба — имам предвид надписа и нарисувания портрет, липсата на кръст. Съответствието на надписа с думите, които Роси е открил по картите в Истанбул, е изключително важно, струва ми се — то е доказателство, че в Снагов е бил най-малкото първоначалният гроб на Дракула. — Притиснах пръсти към слепоочията си. — Защо тогава, защо картата — драконовата карта в книгите и тази в архива, — защо не отговарят на релефа на Снагов — на езерото, на острова?

— Ще ми се да знаех.

— След това продължи ли с изследването си за Дракула?

— Не и в следващите няколко години — Хю изгаси цигарата си. — Нямах кураж. Преди около две години обаче се улових, че отново мисля за него и когато започнах работа по сегашната си книга, за Унгария, не пропусках да потърся и нещичко за него.

Вече доста се беше стъмнило и Дунавът блестеше с отразената светлина на моста и сградите в Пеща. Един келнер се приближи и ни предложи еспreso и ние с благодарност приехме. Хю отпи и остави чашата си.

— Искаш ли да видиш книгата? — попита той.

— Която пишеш? — за миг се обърках.

— Не — с дракона.

Аз се стреснах.

— Тук ли е?

— Винаги я нося със себе си — каза той мрачно. — Е, почти винаги. Всъщност днес я оставих в хотела по време на лекциите, защото реших, че там ще е на сигурно място, докато аз говоря. Като си помисля, че можеше да я откраднат... — той спря. — Твоята не беше в стаята, нали?

— Не — тук трябваше да се усмихна, — аз също нося моята със себе си.

Той внимателно отмести чашките кафе настрани и отвори куфарчето си. Отвътре извади полирана дървена кутия, а от нея — увит в плат пакет, който остави на масата. Вътре беше книгата му — по-малка от моята, но също подвързана с велен. Страниците ѝ бяха по-кафяви и по-трошливи от тези на моята книга, но драконът в средата беше същият, изпълваше страниците до самия им ръб и ни гледаше разярено. Мълчаливо отворих куфарчето си и извадих моята книга, като поставих централната ѝ илюстрация до дракона на Хю. Бяха еднакви, помислих си, когато се наведох да ги погледна отблизо.

— Погледни това петънце тук — дори и то е същото. Отпечатани са от една и съща заготовка на печатарската машина — каза Хю с нисък глас.

Видях, че е точно така.

— Знаеш ли, това ми напомня за нещо друго, което преди малко забравих да ти кажа. Двамата с мис Роси се отбихме в университетската библиотека днес следобед, преди да се върнем в хотела, защото тя искаше да погледне нещо, което ѝ направило впечатление преди. — Аз описах книгата с румънските народни песни и странните стихове за монасите, влизащи в големия град. — Тя мисли, че това може да има нещо общо с историята от истанбулския ръкопис, за който ти разказах. Стиховете са твърде общи, но горе, на страницата, имаше интересна гравюра, нещо като горски гъсталак с малка църквичка и дракон, както и една дума.

— Дракула? — преположи Хю, точно като мен в библиотеката.

— Не, Ивириану — погледнах в бележките си и му показах как се пише.

Очите му се разшириха.

— Но това е поразително! — извика той.

— Какво? Бързо ми кажи.

— Аз видях същата дума вчера в библиотеката.

— В същата библиотека? Къде? В същата книга? — нетърпението ми не ме остави да изчакам възпитано отговора му.

— Да, в университетската библиотека, но не в същата книга. Рових цяла седмица да си търся материал за моята книга, но понеже винаги имам едно наум за нашия приятел, все откривам неочаквани препратки към неговия свят. Нали знаеш, Дракула и Хуняди били кръвни врагове, а после и Дракула и Матиаш Корвин, така че няма как

от време на време да не попаднеш на Дракула. На обяд ти споменах, че открих един ръкопис, поръчан от Корвин, документ, който споменава духа от амфората.

— О, да — казах аз разпалено. — Там ли видя думата Ивирияну?

— Всъщност не. Корвиновият ръкопис е много интересен, но по други причини. В него пише — е, тук съм преписал малко. Оригиналът е на латински.

Той извади бележника си и ми прочете няколко изречения.

— „В лето Господне 1463, скромният слуга на краля му поднася тези слова от великите писания, за да предостави на Негово Величество сведения за проклятието на вампира, дано се провали в пъкъла. Сведенията са за кралската сбирка на Негово Величество. Дано Господ укрепи ръката му да избави нашия град от проклятието, да сложи край на вампирското присъствие и да изгони чумата от домовете ни.“ И така нататък. После добрият писар, който и да е бил той, изброява къде е открил сведения за вампири — списък с различни класически творби, включително разкази за духа от амфората. Както сам разбираш, датата на ръкописа е годината след задържането на Дракула и първото му затворничество край Буда. Нали се сещаш, в истанбулските документи вие сте открили, че турският султан се бои от същата опасност, и това ме кара да мисля, че Дракула е сеел нещастия навсякъде по пътя си. И двата документа говорят за чума, и двата са свързани с появата на вампири. Твърде голяма прилика, нали?

Той замислено спря.

— Всъщност, тази връзка с чумата не е толкова отвлечена, поне отчасти — четох един италиански документ в библиотеката на Британския музей, че Дракула водел и биологична война срещу турците. Сигурно е бил сред първите европейци, използвали болестите като оръжие. Обичал да изпраща в турските лагери заразноболни свои хора, като ги преобличал в османски дрехи.

На светлината на свещта очите на Хю изглеждаха по-тесни, а лицето му светеше, напрегнато и съсредоточено. Разбрах, че в лицето на Хю Джеймс сме намерили ентусиазиран и интелигентен съюзник.

— Това е невероятно — казах аз, — но къде си видял думата Ивирияну?

— О, извинявай — усмихна се Хю. — Съвсем се отнесох. Да, видях тази дума тук в библиотеката. Среცнах я преди три-четири дни

в един румънски „Нов завет“, издаден през седемнайсети век. Разгледах го, защото ми се стори, че видът на корицата му издава подчертано османско влияние. В дъното на заглавната страница беше изписана думата Ивирияну — сигурен съм, че беше същата дума. Тогава не се замислих особено — честно казано, непрекъснато попадам на румънски думи, които ме озадачават, защото почти не разбирам езика им. Но тази дума привлече вниманието ми заради шрифта — беше особено изящен. Предположих, че обозначава някакво място или нещо подобно.

Изпъшках.

— Това ли е всичко? Другаде не си ли я срещал?

— Боя се, че не — Хю разглеждаше празната си чаша кафе. — Ако отново я видя някъде, ще ти кажа.

— Е, може би в крайна сметка тя не е свързана с Дракула — казах аз за собствено успокоение. — Жалко, че нямаме повече време да разгледаме тази библиотека. В понеделник трябва да се връщаме в Истанбул — нямаме разрешение да останем след конференцията. Ако наистина откриеш нещо интересно...

— Разбира се — заяви Хю. — Ще остана тук още шест дни. Ако намеря нещо, ще ти пиша на университетския ти адрес.

Тук потръпнах; от дни не бях се сещал истински за дома, нямаш представа кога ще се прибера да проверя пощенската си кутия във факултета.

— Не, не — бързо възразих аз. — Поне засега не. Ако откриеш нещо, което според теб може да ни помогне, моля те, обади се на професор Бора. Просто му обясни, че сме говорили. Ако аз имам възможност да го видя, ще му кажа, че може да му се обадиш. — Извадих визитката на Тургут и преписах телефонния му номер на Хю.

— Добре — той пхна листчето в горното си джобче. — Ето ти моята визитка. Надявам се, че пак ще се срещаме. — Поседяхме мълчаливо няколко секунди, той беше свел поглед към масата с празните чаши и чинии и потрепващия пламък на свещта. — Виж — проговори най-накрая, — ако всичко, което ми разказа, е вярно... или това, което Роси е казал... ако наистина граф Дракула или Влад Набучвача още... съществува... в някакъв ужасен вид, тогава аз бих искал да ви помогна...

— Да го унищожим? — тихо завърших мисълта му. — Ще го запомня.

— Явно нямахме какво повече да си кажем, макар че се надявах някой ден отново да си поговорим. Намерихме такси, за да се върнем в Пеща, и той настоя да ме изпрати до хотела. Тъкмо сърдечно се сбогувахме пред рецепцията, когато служителят, с когото по-рано бях говорил, внезапно изскочи от стъклената си будка и се вкопчи в ръката ми.

— Хер Пол! — извика той тревожно.

— Какво има? — двамата с Хю се обърнахме и се втренчихме в човека. Беше висок, прегърбен мъж в синя работна униформа и мустаци, достойни за хунски воин. Той ме задърпа към себе си да ми каже нещо на ухото и аз успях с жест да помоля Хю да не си тръгва. Наблизо нямаше други хора и не ми се искаше да оставам сам, ако се случи някое ново нещастие.

— Хер Пол, знам кой беше във вашата цимер този следобед.

— Какво? Кой?

— Хм, хм — служителят изхъмка почти на себе си и се заоглежда, ровейки из джобовете на престилката си с жест, който трябва да е бил красноречив, но аз не го разбрах. Зачудих се дали не е идиот.

— Иска подкуп — преведе ми Хю полугласно.

— О, за Бога — ядосано казах аз, но очите на мъжа гледаха през мен и се оживиха едва когато измъкнах две огромни унгарски банкноти. Той скришом ги взе и ги прибра в джоба си, но с нищо не издаде капитулацията ми.

— Хер Американец — прошепна той, — знам, че този следобед не бил само айн мъж. Двама мъже. Първо един влязъл, много важен човек. После другия. Видял го, когато качих куфар горе до друга цимер. После ги видял. Говорили. Заедно излезли.

— Никой ли не ги спря? — троснах се аз. — Кои са те? Унгарци ли бяха? — Човекът не спираше да се озърта край себе си и потиснах желанието да го притисна да проговори. Тази атмосфера на потайност започваше да ми лази по нервите. Явно съм изглеждал доста разярен, защото Хю успокоително сложи ръка на рамото ми.

— Важният човек — унгарец. Другият — не унгарец.

— Откъде знаеш?

Той сниши глас:

— Единият унгарец, но двама говорят английски. — Той не каза нищо повече, въпреки все по-заканителните ми въпроси. Тъй като очевидно беше решил, че ми е дал достатъчно информация за сумата във форинти, която му бях връчил, можеше повече и думичка да не чуя от него, но нещо внезапно прикова вниманието му. Гледаше някъде зад мен и след секунда и аз се обърнах да проследя погледа му през високите витрини до входа на хотела. Оттатък за част от секундата зърнах жадна физиономия с изпити очи, лице, което вече отлично познавах и чието място беше в гроба, а не на улицата. Хотелският служител пелтечеше, увиснал на ръката ми:

— Ето го онзи, с дяволско лице — английшанина!

Сигурно съм изкрещял, когато се отскубнах от служителя и хукнах към вратата; Хю доста хладнокръвно (както осъзнах по-късно) грабна един чадър от поставката до рецепцията и се втурна след мен. Дори и в цялото си притеснение не изпусках куфарчето от ръка и то доста ме забави, докато бягах. Навън се огледахме във всички посоки, тичахме от единия край на пресечката до другия, но без резултат. Дори не бях чул стъпки, затова не знаех накъде е избягал.

Накрая спрях и се подпрях на една стена да си поема дъх. Хю също едва дишаше.

— Какво беше това? — задъхано попита той.

— Библиотекарят — отвърнах, когато успях да се посъвзема. — Онзи, който ни преследва до Истанбул. Сигурен съм, че беше той.

— Боже! — Хю избърса чело с ръкава си. — Какво прави тук?

— Опитва се да докопа останалите ми записки — изсъсках аз. — Той е вампир, ако можеш да повярваш, а ние го доведохме в този прекрасен град. — Всъщност казах много повече от това и благодарение на общия ни език Хю вероятно схвана всички американски нюанси на гнева ми. При мисълта за проклятието, което носех, сълзите едва не рукнаха по лицето ми.

— Хайде, стига — утешително каза Хю. — Както знаем, тук и преди е имало вампири. — Лицето му обаче беше пребледняло и той се оглеждаше наоколо, стиснал чадъра.

— По дяволите! — изкрещях аз и ударих с юмрук по стената.

— Трябва да внимаваш — трезво каза Хю. — Мис Роси върнала ли се е?

— Хелън! — дотогава не се бях сетил за нея и Хю за малко да се усмихне на възклицанието ми. — Веднага се връщам да проверя. Ще се обадя и на професор Бора. Виж, Хю, ти също си дръж очите отворени на четири. Ще внимаваш, нали? Той те видя заедно с мен, а това напоследък никому не е донесло късмет.

— Не се тревожи за мен — Хю замислено гледаше чадъра в ръката си. — Колко даде на онзи служител?

Засмях се, въпреки че още дишах тежко.

— Все едно, няма проблем.

Двамата приятелски си стиснахме ръцете и Хю изчезна нагоре по улицата към хотела си, който беше съвсем наблизо. Не ми хареса, че тръгна сам, но по улицата вече минаваха хора, които спокойно крачеха и си приказваха. Във всеки случай бях убеден, че той винаги би поел сам по пътя си; просто беше такъв човек.

Когато се върнах във фойето на хотела, от уплашения служител нямаше и следа. Може би просто смяната му беше изтекла, защото зад рецепцията се беше настанил гладко обръснат млад мъж. Той ми показва, че ключът за стаята на Хелън виси на мястото си, значи тя още беше при леля си. След обстояйни преговори за цената младежът ми разреши да използвам телефона и след няколко опита да набера номера на Тургут накрая успях да чуя сигнал. Изобщо не бях доволен, че се наложи да използвам хотелския телефон, който несъмнено се подслушваше, но по това време няхах друга възможност. Оставаше ми да се надявам, че разговорът ни ще бъде прекомерно странен, за да го разберат. Накрая чух изщракване по линията, а после и гласа на Тургут, далечен, но весел, който каза нещо на турски.

— Професор Бора! — изкрещях аз. — Тургут, Пол се обажда, от Будапеща.

— Пол, приятелю! — стори ми се, че никога не бях чувал нещо по-мило от стържещия му далечен глас. — Нещо не е наред с линията, дай ми номера си да те набера, ако ни прекъснат.

Взех номера от служителя на рецепцията и, крещейки, му го издиктувах. Той също извика в отговор:

— Как сте? Намерихте ли го?

— Не — извиках аз. — Добре сме, научихме малко повече, но се случи нещо ужасно.

— Какво? — въпреки лошата връзка долових тревогата в гласа му. — Ранен ли си? Или мис Роси?

— Не, добре сме, но библиотекарят ни намери и тук. — Чух порой от думи, които вероятно представляваха някакво шекспировско проклятие, но от шума по линията нищо не разбрах. — Какво според теб трябва да направим?

— Още не знам — гласът на Тургут вече звучеше малко по-ясно. — Носиш ли комплекта, който ти дадох?

— Да — отвърнах аз. — Но не мога да се приближа достатъчно до това чудовище, за да го използвам. Мисля, че днес е претърсил стаята ми, докато сме били на конференцията, и очевидно някой му е помагал. — Може би полицията ме слушаше в същия този момент. Кой знае какво щяха да разберат от целия този разговор?

— Много внимавай, професоре — Тургут звучеше притеснен. — Не мога да ти дам добър съвет, но скоро ще имам новини, може би още преди да се върнете в Истанбул. Радвам се, че се обади днес. С господин Аксой открихме един нов документ, който досега изобщо не бяхме виждали. Той го намери в архива на Мехмед. Документът е бил съставен от един православен монах през 1477 година, но трябва да се преведе.

По линията отново се появи шум и трябваше да закрещя:

— Какво каза? 1477 година? На какъв език е?

— Не те чувам, приятелю — изрева Тургут някъде отдалеч. — Тук има буря. Ще ти се обадя утре вечер. — Прекъсна ни какофония от гласове — не можах да разбера дали на унгарски или на турски — и погълна следващите му думи. После нещо щракна отново и линията даде свободно. Бавно затворих слушалката, чудейки се дали пак да не се обадя, но служителят вече си прибираше телефона със загрижена физиономия и изчисляваше сметката ми върху лист хартия. Мрачно платих и постоях там от нежелание да се кача в празната си нова стая, в която ми разрешиха да взема само бръснарските си принадлежности и една чиста риза. Настроението ми бързо спадаше — в крайна сметка денят се беше оказал много, много дълъг и часовникът във фоайето вече показваше почти единайсет часа.

Настроението ми можеше съвсем да угасне, ако в същия миг пред хотела не беше спряло едно такси. Хелън излезе и плати на шофьора, а после прекрачи вътре през големите врати. Още не ме беше

видяла на рецепцията и лицето ѝ беше сериозно, резервирано и излъчваше онази меланхолична напрегнатост, която забелязвах у нея понякога. Беше се увила в мек вълнен червено-черен шал, който дотогава не бях виждал — може би беше подарък от леля ѝ. Той смекчаваше строгата линия на костюма и раменете ѝ и до него изпъкваше белотата на кожата ѝ, блестяща даже и под грубата светлина във фоайето. Приличаше на принцеса и аз нахално се взирах в нея, докато накрая тя не ме забеляза. Бях изпаднал в захлас не просто пред красотата ѝ, смекчена от фината вълна и царствения овал на брадичката ѝ. Отново си спомних — и вътрешно потръпнах от ужас — портрета в кабинета на Тургут, гордата глава, дългия прав нос, властните тъмни очи с тежките клепачи и дълбоките кръгове. Може би просто бях много уморен, казах си аз и когато Хелън ме видя и се усмихна, онзи образ изчезна от въображението ми.

ГЛАВА 43

Ако не бях разтърсила Барли да го събудя или пък ако пътуваше сам, сигурно щеше да си дреме чак до границата с Испания, където испанските митничари щяха грубичко да го събудят. След моята намеса обаче той слезе на гарата в Перпинян полузаспал, така че трябваше аз да попитам къде се намира автогарата. Кондукторът в синя униформа се намръщи, сякаш мислеше, че по това време би трябвало да съм си у дома или в детската градина, но прояви достатъчно любезност да измъкне изоставените ни чанти иззад гишетото на гарата. Къде отиваме? Казах му, че ни трябва автобус до Ле Бен, но той поклати глава. За това ще трябва да почакаме до сутринта — нима не знам, че приближава полунощ? Имало приличен хотел нагоре по улицата, където аз и — брат ми, вмъкнах аз бързо — сме можели да намерим стаи. Кондукторът ни огледа от глава до пети и, предполагавам, си отбеляза, че аз съм тъмнокоса и току-що навлязла в юношеството, а Барли е върлинест блондин, но само цъкна с език и отмина.

На следващото утро зората беше дори още по-светла и прекрасна от предишната сутрин и когато с Хелън се срещнахме в трапезарията на хотела за закуска, тревожните ми предчувствия от вечерта се бяха превърнали в далечен сън. Слънцето нахлуваше през прашните прозорци и огряваше белите покривки и тежките кафени чаши. На масата Хелън си записваше нещо в малък бележник.

— Добро утро — поздрави тя приветливо, когато аз седнах до нея и си налях кафе. — Готов ли си да се запознаеш с майка ми?

— Откакто пристигнахме в Будапеща, само за това мисля — признах аз. — Как ще стигнем дотам?

— Селцето ѝ се намира на север от града и дотам има автобус. В неделя сутрин има само един рейс, така че трябва да внимаваме да не го изпуснем. Пътува се около час през доста досадни квартали.

Съмнявах се, че каквото и да е от тази екскурзия може да бъде досадно, но не възразих. Едно нещо обаче още ме тормозеше.

— Хелън, сигурна ли си, че искаш да дойда с теб? Би могла сама да поговориш с нея. Може би ще се притесни, ако се появиш с някакъв напълно непознат човек, на всичкото отгоре американец. Ами ако ѝ създам неприятности?

— Тъкмо пред теб ще се отпусне да говори — каза Хелън твърдо. — Знаеш ли, с мен тя се държи много резервирано, а ти ще я очароваш.

— Е, досега не ме бяха обвинявали, че съм чаровен. — Аз се пресегнах за три филийки хляб и придърпах чинийката с масло.

— Не се тревожи — не си. — Хелън ми отправи най-саркастичната си усмивка, но ми се стори, че в погледа ѝ проблесна и обич. — Просто никак не е трудно да очароваш майка ми.

Тя не добави „Щом Роси я е омаял, защо не и ти?“, но реших, че ще е най-добре да не задълбавам повече в тази тема.

— Надявам се вече си ѝ казала, че ѝ отиваме на гости. — Гледах я през масата и се чудех дали ще каже на майка си за ухапването от библиотекаря. Шалчето плътно увиваше врата ѝ и с усилие на волята се принудих да отместя очи.

— Леля Ева снощи ѝ е изпратила съобщение — каза Хелън спокойно и ми подаде конфитюра.

Хванахме автобуса от северния край на града и той бавно заизвива из предградията точно както предрече Хелън — първо сред стари ниски кварталчета, доста разрушени от войната, а после през множество нови блокове, високи и бели като исполински гробници. Това е комунистическият прогрес, срещу който западният печат често бълва злостни забележки, помислих си аз — милиони хора от цяла Източна Европа натъпкани в стерилните апартаментчета на огромните блокове. Автобусът спря в няколко от комплексите и аз се запитах дали наистина бяха стерилни; всъщност пред всеки блок имаше уютни градинки със зеленчуци и трева, ярки цветя и пеперуди. На пейка пред един от блоковете седяха двама старци с бели ризи и тъмни елеци и играеха нещо върху дъска — какво точно не успях да видя в далечината. Няколко жени в пъстроцветни бродирани блузи — може би празнични дрехи? — се качиха в автобуса, едната носеше клетка с жива кокошка. Шофьорът само махна и пусна кокошката с всички останали, а собственичката ѝ седна най-отзад и извади плетивото си.

Когато отминахме предградията, автобусът излезе на междуградското шосе и край нас се ширнаха плодородни нивя и широки, прашни пътища. От време на време изпреварвахме конски каруци — всъщност каруците приличаха на големи кошници, изплетени от пръчки, карани от селяни с жилетки и филцови каскети. Понякога настигахме и автомобили, които в Съединените щати щяха да са музейни експонати. Земята беше прелестно зелена и свежа, а жълтолистите върби бяха навели клонки над поточетата, които се виеха край пътя. Минахме и през няколко селца; понякога различавах луковиците на някоя и друга православна църква сред останалите черковни камбанарии. Хелън се наведе пред мен, за да погледне и тя навън.

— Ако продължим по този път, ще стигнем Естергом, първата столица на унгарските крале. Определено си струва да се види, стига да имаме време.

— Следващия път — излъгах аз. — Защо майка ти е решила да се засели тук?

— О, тя се пренесе още когато бях в гимназията, за да е по-близо до планините. Не исках да се местя с нея и останах в Будапеща при Ева. Майка ми така и не обикна града и твърди, че Бьоржонските планини, те са малко по на север, й напомнят за Трансилвания. Всяка неделя ходи дотам на екскурзии с един туристически клуб и пропуска само когато има много сняг.

Това добави още едно парченце от мозаечния портрет на майката на Хелън, който сглобявах във въображението си.

— Защо тогава не се е заселила в самите планини?

— Там няма работа — почти всичко е национален парк. Освен това леля ми щеше да й забрани, а тя може да е много властна. Смята, че майка ми и без това живее прекалено усамотено.

— Къде работи майка ти? — Надникнах към селската спирка; единственият човек, който стоеше там, беше възрастна жена, облечена изцяло в черно, с черна кърпа на главата и букет червени и розови цветя в ръка. Тя не се качи в автобуса, когато той спря, нито пък поздрави някого от слизащите. Докато потегляхме, видях, че ни следи с поглед, стиснала високо китката цветя.

— Работи в селския културен център, подрежда документи, печата на пишеща машина и вари кафе за кметовете на по-големите

градове, които се отбиват там. Казвам ѝ, че тази работа е унизителна за човек с нейния интелект, но тя само свива рамене и си кара като преди. За майка ми кариерата означава простичък живот. — В гласа на Хелън се прокрадна горчивина и аз се запитах дали тази простота не е навредила не само на кариерата на майка ѝ, но и на възможностите на дъщеря ѝ. Затова пък леля Ева ѝ ги бе осигурила в изобилие, размишлявах аз. Хелън се усмихваше криво, както обикновено, с нейната вледеняваща усмивка. — Като стигнем, ще се увериш сам.

Селото на майка ѝ беше обозначено с табела, поставена някъде в покрайнините му, и няколко минути по-късно автобусът ни спря на площад, край който се издигаха прашни ясени, а в дъното му стоеше църква със заковани прозорци. Една старица, направо близначка на бабата в черно, която видях в предишното село, чакаше самотно под козирката на спирката. Погледнах към Хелън въпросително, но тя поклати глава и, разбира се, старицата прегърна войника, който слезе от автобуса пред нас.

Хелън като че ли не се изненада от липсата на посрещачи и бързо ме поведе през страничните улички край смълчани къщи със саксии цветя по прозорците и спуснати щори срещу яркото слънце. Пред една от къщите на дървено столче седеше старец, който ни кимна и докосна шапката си. В края на улицата един кон, завързан за близкия стълб, жадно пиеше вода от оставената пред него кофа. Две жени в домашни рокли и чехли разговаряха пред кафенето, което май беше затворено. Оттатък полята се носеше звън на църковни камбани, а по-близо, от липите, се чуваха птичи песни. Навсякъде из въздуха се носеше сънливо жужене; природата беше на една ръка разстояние, стига да знаеш накъде точно да се протегнеш.

Улицата внезапно свърши пред едно буренясало поле и Хелън почука на вратата на последната къща. Беше съвсем малка жълта измазана къщичка с червен керемиден покрив, която съвсем скоро беше боядисана отвън. Покривът бе надвиснал над вратата и оформяше естествена верандичка, а входната врата беше от тъмно дърво с голяма ръждясала дръжка. Къщата беше леко отдалечена от съседите си, нямаше цветна градинка, нито току-що застлан тротоар до портата, както повечето къщи по улицата. Тъмните сенки на стрехите отначало ми попречиха да видя лицето на жената, която се появи след повикването на Хелън. После я видях ясно и след миг тя прегърна

Хелън и я целуна по бузата, спокойно и почти официално, а след това се обърна да се здрависа с мен.

Не знам какво бях очаквал; може би историята за бягството на Роси и раждането на Хелън ме бяха подвели да си представя застаряваща красавица с тъжни очи, замечтана и дори някак безпомощна. Истинската жена пред мен имаше изправената стойка на Хелън, но беше по-ниска и по-тежка от дъщеря си, а лицето ѝ беше стегнато и весело, с кръгли бузи и тъмни очи. Правата ѝ тъмна коса беше прибрана назад в кок. Беше облечена в раирана памучна рокля и престилка на цветя. За разлика от леля Ева не беше гримирана и не носеше бижута, а дрехите ѝ приличаха напълно на облеклото на селянките, които бях видял навън. Всъщност май я заварихме насред някаква домакинска работа, защото ръкавите ѝ бяха навити до лактите. Тя дружелюбно се ръкува с мен и не каза нищо, а само ме погледна право в очите. Тогава за миг сякаш зърнах онова срамежливо момиче, което сигурно е била преди двайсет години, скрито в дълбините на черните ѝ очи с тънката паяжина от бръчици отстрани.

Тя ни покани вътре и с жест ни показа да седнем на масата, където беше наредила три очукани чашки и чиния със сладкиши. Долових аромата на вече завряло кафе. Тя бе рязала зеленчуци и в стаята се носеше острата миризма на лук и картофи.

Сега разбрах, че това беше единствената ѝ стая, и се опитах да не се оглеждам прекалено явно — помещението служеше за кухня, спалня и гостна. Беше безупречно чисто, а тесният креват в ъгъла беше покрит с бял юрган и украсен с няколко бели възглавници, избродирани в ярки цветове. До леглото имаше масичка с книга, настолна лампа със стъклен буркан, чифт очила, а отстрани — малко столче. До другия край на леглото стоеше дървена ракла, изрисувана на цветя. В кухненския ъгъл, където седяхме, имаше само една обикновена печка, маса и столове. Електричество нямаше, нито пък баня (за нужника в задния двор научих по-късно). На едната стена висеше календар със снимки на заводски работници, а на другата — бродирано каренце в червено и бяло. На перваза беше оставен буркан с цветя, а на прозореца висяха бели перденца. До кухненската маса имаше малка печка за дърва, а край нея бяха натрупани съчки.

Майката на Хелън ми се усмихна, все още малко стеснително, и аз за пръв път забелязах приликата ѝ с леля Ева и онова, което може би

беше привлякло Роси. Усмивката ѝ беше невероятно топла, започваше колебливо, но после грейваше към получателя си с неподправена прямота. Оказа се, че угасва също толкова бавно, когато тя седна да нареже още зеленчуци. Отново ме погледна и каза на Хелън нещо на унгарски.

— Каза ми да ти наля кафе — Хелън се засуети около печката и наля една чаша, като добави малко захар от калаена кутия. Майка ѝ остави ножа си, за да побутне чинията със сладки към мен. Възпитано си взех едно парченце и непохватно ѝ благодарих с двете си заучени думи на унгарски. Сияйната ѝ бавна усмивка потрепна отново, тя премести погледа си към Хелън и ѝ каза нещо неразбираемо за мен. Хелън се изчерви и се обърна към кафето.

— Какво има?

— Нищо. Селските истории на майка ми, нищо особено. — Тя седна на масата, сложи кафе на майка си и наля малко за себе си. — Сега, Пол, извинявай, но ще я разпитам какво прави и какво става в селото.

Докато двете си говореха, Хелън с плътния си алт, а майка ѝ с приглушен глас, аз отново огледах стаята. Тази жена живееше не само изумително просто — може би така беше и при съседите ѝ — но и в пълно уединение. Забелязах само две-три книги, но никакви животни, нито дори цвете в саксия. Беше като монашеска килия.

Когато отново я погледнах, осъзнах колко млада беше всъщност, много по-млада от собствената ми майка. Имаше само няколко сиви косъма по пътя на разделените си коси, а лицето ѝ беше набръчкано от годините, но изглеждаше забележително бодро и здраво, привлекателно по начин, който нямаше нищо общо с възрастта или модата. Можела е да се омъжи многократно, размишлявах аз, но въпреки това е предпочела да живее в отшелничество. Тя отново ми се усмихваше и аз също се усмихнах в отговор; лицето ѝ беше толкова сърдечно, че едва удържах порива да се пресегна и да хвана ръката ѝ, която внимателно белеше един картоф.

— Майка ми иска да ѝ разкажеш всичко за себе си — каза ми Хелън и с нейна помощ отговорих колкото мога по-изчерпателно на всички въпроси, които майка ѝ ми задаваше тихо на унгарски, с питащи очи, като че ли можеше да ме накара да я разбере само със силата на погледа си.

Къде живея в Америка? Защо съм дошъл тук? Какви са родителите ми? Не са ли против да пътувам толкова далеч? Как съм се запознал с Хелън? Тук тя добави още няколко въпроса, които Хелън явно не искаше да превежда, при един от които дори погали с майчинска ласка бузата на Хелън. Хелън изглеждаше възмутена и аз не настоях да ми обясни. Вместо това продължих да разказвам за учението, за плановите ми, за любимите ми книги.

Когато засити любопитството си, майката на Хелън стана и се зае да нарежда зеленчуците с парчета месо в голяма тава, поръси ги обилно с нещо червено от един буркан над печката и ги пхна във фурната. Избърса ръце в престилката си и отново седна, като мълчаливо ни гледаше — ту единия, ту другия, като че ли разполагахме с цялото време на света. Накрая Хелън се размърда и по начина, по който прокашля гърлото си, аз разбрах, че смята да повдигне въпроса, който ни беше довел дотук. Майка ѝ я наблюдаваше тихо, без да промени изражението си до момента, когато Хелън махна към мен и изговори името Роси. Седнал на онази селска маса, далеч от всичко близко и родно, трябваше да събера цялата си наглост, за да не отместя очи от нейното спокойно лице.

Майката премигна веднъж, сякаш някой беше замахнал да я удари, и в миг прехвърли поглед към мен. После замислено кимна и зададе на Хелън някакъв въпрос.

— Пита откога познаваш професор Роси.

— От три години — отвърнах аз.

— Сега — каза Хелън — ще ѝ обясня за изчезването му.

Нежно, но решително, сякаш говореше на дете, или по-скоро като че ли приказваше против волята си, Хелън разказваше нещо на майка си, като понякога махваше към мен или чертаеше форми във въздуха. Накрая долових думата Дракула и видях, че само при звука ѝ майката на Хелън пребледня и се хвана за ръба на масата. Двамата с Хелън скочихме на крака и Хелън бързо наля чаша вода от чайника на печката. Майка ѝ бързо и прегракнало каза нещо. Хелън се обърна към мен:

— Казва, че винаги е знаела, че ще стане така.

Стоях безпомощно, но като пийна няколко глътки вода, майката на Хелън явно се посъвзе. Тя вдигна очи и после за мое удивление улови ръката ми, както аз исках да хвана нейната преди няколко

минути, и ме дръпна обратно на стола ми. Държеше ръката ми обичливо, просто, милваше я, както се утешава дете. Не мисля, че в нашето общество някоя жена би си позволила да се отнесе така с мъж при първата им среща, но тогава всичко изглеждаше съвсем естествено. Разбрах какво е имала предвид Хелън, когато каза, че от двете възрастни жени в семейството ѝ майка ѝ ще ми допадне повече.

— Майка ми иска да знае дали вярваш, че професор Роси наистина е бил отвлечен от Дракула.

Поех дълбоко дъх.

— Да.

— Пита освен това дали го обичаш. — Гласът на Хелън звучеше леко отвратено, но лицето ѝ беше искрено. Щях да се протегна и да хвана ръката ѝ, но не бях сигурен в реакцията ѝ.

— Готов съм да умра за него — казах аз.

Тя повтори думите ми на майка си, която изведнъж стисна пръстите ми в желязна хватка; по-късно осъзнах, че ръцете ѝ бяха заякнали от безкрайната работа. Усещах грапавината на ръцете ѝ, мазолестите длани, подутите кокалчета. Погледнах надолу към тази силна малка ръка и видях, че е с години по-стара от жената, на която принадлежеше.

След миг майката на Хелън ме пусна и отиде при раклата до леглото. Бавно я отвори, премести някои от вещите вътре и извади нещо — веднага забелязах, че е пакет с писма. Очите на Хелън се разшириха и тя рязко попита нещо; майка ѝ не отговори и мълчаливо се върна на масата, където пхна пакета в ръцете ми.

Писмата бяха прибрани в пликове без марки, пожълтели от годините и вързани с износена червена панделка. Когато ми ги даде, майката на Хелън с две ръце притисна пръстите ми върху панделката, като че ли ме молеше да ги пазя. Трябваше ми само секунда, за да видя, че почеркът на първия плик беше на Роси, и да прочета името на човека, до когото беше адресиран. Името ми беше познато, стоеше скрито в гънките на паметта ми, а адресът беше Тринити Колидж, Оксфорд, Англия.

ГЛАВА 44

Дълбоко се развълнувах, като видях писмата на Роси в ръцете си, но още преди да се замисля за тях, бях длъжен да направя нещо друго.

— Хелън — казах аз и се обърнах към нея, — знам, че понякога ти се е струвало, че не вярвам в историята на раждането ти. Наистина имаше мигове, когато се съмнявах. Моля те, прости ми.

— Учудена съм точно толкова, колкото и ти — тихо отговори Хелън. — Майка ми никога не ми е казвала, че има писма от Роси. Но те май не са до нея, нали? Поне не това най-отгоре.

— Не са — казах аз, — но това име ми е познато. Той е голям английски литературен историк, писал е за XVIII век. В колежа прочетох една от книгите му, а Роси ми го описа в писмата, които ми даде.

Хелън изглеждаше озадачена.

— Какво общо има това с Роси и майка ми?

— Може би много неща. Не разбираш ли? Този човек явно е Хеджис, приятелят на Роси — той го нарича с това име, не помниш ли? Очевидно Роси му е писал от Румъния, макар че това не обяснява защо писмата са у майка ти.

Майката на Хелън седеше със склучени ръце и ни гледаше, ту единия, ту другия, с израз на огромно търпение, но ми се стори, че забелязах как лицето ѝ порозовя от вълнение. После тя заговори и Хелън ми преведе:

— Казва, че ще ти разкаже цялата си история — Хелън звучеше задавено, а аз затаих дъх.

Разказът вървеше накъсано — възрастната жена говореше бавно, а Хелън превеждаше, но от време на време спираше, за да ми покаже, че и тя е изненадана. Несъмнено самата Хелън досега беше чувала тази история само в най-общи линии и беше потресена. Когато се прибрах в хотела онази вечер, аз веднага записах разказа ѝ по памет, колкото можах по-точно, като, спомням си, работих до късно през нощта. Дотогава се бяха случили много необикновени неща и трябва

да съм бил уморен, но още помня, че записах историята с вдъхновена педантичност.

Когато бях малка, живеех в трансилванското селце П., съвсем близо до река Арджеш. Имах много братя и сестри, повечето от които още живеят по онези места. Баща ми все казваше, че произхождаме от древен и благороден род, но тежки времена застигнаха предците ми; така аз израснах без обувки и топли завивки. Самият край беше много беден и единствените хора, които живееха сносно, бяха няколко унгарски семейства в огромните сиви вили надолу по реката. Баща ми беше ужасно строг и всички се страхувахме да не ни бие. Майка ми често боледуваше. Съвсем малка вече работех на нивата край село. Понякога свещеникът ни носеше храна или други провизии, но най-често трябваше да се справяме сами, както можем.

Когато бях на около осемнайсет години, една старица слезе в селото ни от друго село по-нагоре в планината, над реката. Тя беше *vraca*, което значи врачка, ясновидка. Каза на баща ми, че има специален подарък за него и децата му, че е чувала за нашето семейство и иска да ни подари нещо вълшебно, което всъщност ни принадлежало. Баща ми беше нетърпелив човек и не смяташе да си губи времето с женски суеверия, макар лично да натриваше всички отвори на колибката ни с чесън — и комина, и рамката на вратата, прозорците и дори ключалката, за да държи вампирите надалеч. Той грубо изгони старицата и заяви, че няма пари за дрънкулки. По-късно, когато отидох до селския кладенец за вода, я видях да стои там и ѝ дадох малко хляб и вода. Тя ме благослови и каза, че съм по-мила от баща си и ще възнагради моята щедрост. После извади от торбичката на кръста си малка монета и я сложи в ръката ми, като заръча да я скрия и да я пазя, защото принадлежи на моя род. Каза също, че монетата е от замъка над Арджеш.

Знаех, че трябва да покажа монетата на баща си, но не го направих, защото се страхувах да не се ядоса, задето съм говорила със старата вещица. Скрих я в моето ъгълче на леглото, което делях със сестрите си, и на никого не казах какво си имам. Понякога, когато ми се струваше, че никой не ме гледа, я изваждах. Държах я в дланта си и се чудех защо ли старицата я даде точно на мен. От едната страна на монетата имаше странно създание с извита опашка, а от другата — птица и мъничък кръст.

Минаха няколко години и аз продължавах да работя на нивата на баща ми и да помагам на мама вкъщи. Баща ми беше отчаян, задето имаше няколко дъщери. Казваше, че никога няма да се омъжим, защото е твърде беден да ни даде зестра, и че цял живот ще му висим на шията. Майка ми обаче ни казваше, че според цялото село сме толкова красиви, че и без зестра някой ще ни вземе. Опитвах се да поддържам дрехите си чисти, а косата си — сресана и сплетена красиво, така че някой ден и мен да ме изберат за жена. Никой от младежите, които по празниците ме канеха на танц, не ми харесваше, но знаех, че съвсем скоро ще трябва да се омъжа за някого от тях, за да не тежа на родителите си. Сестра ми Ева отдавна беше заминала за Будапеща с унгарското семейство, за което работеше, и понякога ни пращаше малко пари. Веднъж дори ми изпрати истински обувки, чифт кожени градски обувки, с които много се гордеех.

Така живеях, когато срещнах професор Роси. В нашето село рядко идваха непознати, да не говорим за чужденци, но един ден из селото тръгна вестта, че в кръчмата е дошъл някакъв мъж от Букурещ, а с него — и човек от друга държава. Двамата разпитвали за крайречните села и за порутения замък в планината нагоре по реката. Съседът, който се отби да ни съобщи новината, прошепна и още нещо на баща ми, който седеше на пейката пред портата. Баща ми се прекръсти и се изплю в прахта. „Глупости и дрънканици — каза той. — Никой не бива да пита такива неща. Все едно да викаш дявола.“

Аз обаче бях любопитна. Отидох да донеса вода, за да науча нещо повече, и когато излязох на селския мегдан, видях непознатите, които седяха на една от двете маси пред кръчмата и приказваха със стареца, дето все там висеше. Единият беше едър и тъмнокос — като циганин, но в градски дрехи. Другият носеше кафяво сако, каквото никога не бях виждала преди, и широки панталони, затиснати в ботушите му, а на главата си беше сложил кафява широкопола шапка. Постоях на другия край на площада, близо до кладенеца, но оттам не виждах лицето на чужденеца. Две от приятелките ми искаха да погледнат отблизо и ми прошепнаха да отида с тях. Неохотно ги последвах, макар да знаех, че баща ми не би одобрил.

Докато минавахме край кръчмата, чужденецът вдигна очи и за мое учудване видях, че е млад и хубав, със златиста брада и ясни сини очи като хората от немските села в нашата страна. Пушеше лула и тихо говореше с приятеля си. На земята до него лежеше износена брезентова раница, а той пишеше нещо в бележник с картонени корици. Изражението на лицето му веднага ми допадна — разсеяно и мило, но същевременно будно. При появата ни той докосна шапката си и бързо отмести поглед, грозният мъж също вдигна ръка към шапката си и се втренчи в нас, а после двамата отново се заговориха с дядо Иван, като записваха нещо. Едрият мъж явно приказваше с Иван на румънски, а после се обръщаше към младия и му говореше на някакъв език, който не разбирах. Побързах да се отдалеча с приятелките си, защото не исках хубавият непознат да си помисли, че съм по-напориста от тях.

На другата сутрин в селото се говореше, че непознатите дали пари на един младеж в кръчмата, за да им покаже пътя до развалините на замъка Поенари, високо над река Арджеш. През нощта щели да тръгнат натам. Чух как баща ми каза на един от приятелите си, че ще търсят двореца на княз Влад — той помнел, че глупакът с циганското лице вече веднъж бил ходил там, за да го търси. „На глупака никога не му идва акъл в главата“, ядосано

отсече баща ми. Досега не бях чувала това име — княз Влад. Хората в нашето село обикновено наричаха замъка Поенари или Арефу. Баща ми каза, че мъжът, който ще заведе непознатите дотам, се е побъркал за нищо пари. Закле се, че никакви пари не могат да накарат него, баща ми, да прекара нощта там, защото сред развалините бродели зли духове. Каза, че вероятно непознатият търси имане, което е глупаво, понеже всички съкровища на княза, който живял там, били заровени надълбоко и над тях тегнело проклятие. Баща ми още каза, че ако някой ги намери и ако успее да свали магията, тогава и той трябва да получи дял, защото част от онова имане по право му принадлежи. Тогава баща ми видя, че със сестрите ми го слушаме и здраво стисна уста.

Думите му ми напомниха за монетката, която ми даде онази старица, и аз виновно си помислих, че е трябвало да я дам на баща ми. В мен обаче нещо се разбунтува и аз реших да се опитам да подаря монетата си на хубавия чужденец, щом той търси съкровища в замъка. В един удобен миг измъкнах монетата от скривалището си и я увих в една кърпичка, която здраво вързах за престилката си.

През следващите два дни непознатият не се появи, но после го видях съвсем сам на същата маса, изглеждаше много изморен, а дрехите му бяха мръсни и изпокъсани. Приятелките ми казаха, че градският циганин го е изоставил и сега чужденецът е сам. Никой не знаеше защо още седи тук. Беше свалил шапката си и аз видях рошавата му светлокестенява коса. До него седяха другите мъже и пиеха. Не посмях да се приближа, нито да го заговоря, заради останалите мъже, затова спрях да си поприказвам с една приятелка. Докато говорехме, чужденецът стана и влезе в кърчмата.

Аз много се натъжих и си помислих, че никога няма да успея да му дам монетата. Същата вечер обаче късметът ми проработи. Точно си тръгнах от нивата, където останах да се трудя до късно, докато братята и сестрите ми се

прибраха да шетат вкъщи, и видях чужденеца да върви сам край гората. Вървеше по пътя към реката, главата му беше наведена, а ръцете му бяха склучени на гърба. Беше съвсем сам, но сега щом имах възможност да го заговоря, аз се уплаших. За кураж стиснах възела на кърпата, в която бях скрила монетата. Тръгнах към него и спрях на пътя, за да го изчакам да се приближи.

Стори ми се, че много дълго го чаках. Явно ме забеляза чак когато се озовахме лице в лице. Тогава изведнъж вдигна поглед от земята и изненадано ме погледна. Свали шапка и се отмести настрани, все едно да ми направи път, но аз останах на мястото си и, събирайки кураж, му казах здрасти. Той леко се поклони и се усмихна и още малко постояхме и се гледахме. Не че се плаших от лицето или от държането му, но ужасно се срамувах.

Преди съвсем да изгубя кураж, аз отвързах кърпата от престилката си и отвих монетата. Мълчаливо му я подадох и той я взе от ръката ми и я обърна, като внимателно я разглеждаше. Изведнъж лицето му просветна и той отново ме погледна, много изпитателно, като че ли искаше да надникне в душата ми. Имаше най-ясните, най-сините очи, които можеш да си представиш. Цялата се разтрепери. „*De unde?* — Откъде?“ Той махна с ръка да подчертае въпроса си. Учудих се, защото той явно знаеше няколко думи на нашия език. Той потропа по земята и аз разбрах. Дали съм я изкопала от земята? Поклатих глава. „*De unde?*“

Опитах се да се престоря на старица с кърпа на главата, наведена над бастуна си, и показах как ми дава монетата. Той кимна намръщен. Той също се престори на старица, после посочи по пътя към село. „Оттам ли?“ Не — поклатих глава отново и посочих нагоре по реката и към небето, където според мен беше замъкът и селото на старицата. Посочих към него и с пръсти изобразих ходещи крака — там горе! Лицето му отново светна и той стисна монетата в ръка. После ми я върна, но аз отказах, като посочих към него и усетих как се изчервявам. Той за пръв

път се усмихна и ми се поклони, а на мен ми се стори, че за миг видях рая. „*Multumesc*“, каза той. „Благодаря.“

После исках да избягам, преди баща ми да види, че ме няма за вечеря, но непознатият с бързо движение ме спря. Той посочи себе си. „*Ma numesc Bartolomeo Rossi*“, каза той. После го повтори и накрая го написа в прахта до краката ни. Разсмях се, докато се опитвах да го повторя след него. После посочи към мен. „*Voi?*“ — попита. „Как се казвате?“ Аз му казах и той го повтори и пак се усмихна. „*Familia?*“ Явно трудно намираше думи.

„Фамилията ми е Геци“, казах му.

Лицето му се изпълни с изумление. Посочи към реката, после към мене и заповтаря нещо отново и отново, последвано от думата *Drakulya*, която аз разбрах като „дракон“. Не можех да схвана какво пита. Накрая, той поклати глава, въздъхна и каза „утре“. Посочи мен, себе си, мястото, където стояхме, а после и слънцето в небето. Разбрах, че ме моли да се срещнем тук по същото време на следващата вечер. Знаех, че баща ми ще се ядоса, ако разбере. Посочих земята под краката ни, а после сложих пръст на устните си. Не знаех друг начин да го предупредя да не казва на никого в село. Той май се изненада, но после също сложи пръст на устните си и ми се усмихна. Дотогава все пак малко се бях бояла от него, но усмивката му беше мила, а сините му очи блестяха. Опита се отново да ми върне монетата, но когато отново отказах да я взема, той се поклони, сложи си шапката и се отдалечи през гората в посоката, от която беше дошъл. Разбрах, че ме оставя да се върна в село сама и побързах натам, като си наложих да не се обръщам назад.

През цялата вечер — на масата, после докато миех и сушах чиниите с майка — все мислех за непознатия. Мислех за чуждестранните му дрехи, за учтивия поклон, за разсеяното му, но все пак будно изражение, за прекрасните ясни очи. Не спрях да мисля за него и на другия ден, докато предях и тъчах със сестрите си, докато приготвях вечерята, вадех вода от кладенеца и работех на нивата.

Няколко пъти майка ми се скара, че не внимавам какво правя. Вечерта останах сама да довърша плевенето и с облекчение изпратих братята и баща ми, които изчезнаха в село.

Щом заминаха, аз изтичах към гората. Непознатият седеше там под едно дърво и когато ме видя, скочи на крака и ми предложи да седна на един пън край пътя. Аз обаче се страхувах да не мине някой от съселаните ни и го отведох по-дълбоко в гората, а сърцето ми лудо биеше. Седнахме на два камъка. Из гората се носеха вечерните песни на птиците — беше ранно лято, много зелено и топло.

Непознатият извади от джоба си монетата, която му бях дала, и внимателно я остави на земята. После измъкна няколко книжки от раницата си и взе да ги прелиства. По-късно разбрах, че това са речници на румънски и на някакъв език, който не разбирах. Много бавно, като все поглеждаше в книгите си, той ме попита дали съм виждала и други монети като онази, която му дадох. Казах, че не съм. Той каза, че създанието на монетата е дракон и ме попита дали съм виждала такъв дракон и другаде, на къща или на книга. Казах, че имам един на рамото си.

Отначало той изобщо не ме разбра. Аз се гордеех, че мога да пиша нашата азбука и горе-долу да чета — когато бях малка, известно време имахме селско училище и свещеникът ни преподаваше. Речникът на непознатия доста ме объркваше, но заедно успяхме да намерим думата „рамо“. Той изглеждаше объркан и отново попита. „*Dracul?*“ После вдигна монетата. Докоснах рамото си през блузата и кимнах. Той погледна към земята и почервеня и изведнъж почувствах, че от двама ни аз съм по-смелата. Откопчах жилетката си и я съблякох, а после отвързах пазвата на ризата си. Сърцето ми туптеше, но нещо ми беше станало и не можех да спра. Той извърна очи, но аз свалих ризата си до рамото и посочих.

Откакто се помня, на рамото ми има нарисован малък тъмнозелен дракон. Майка ми каза, че го слагали на едно

дете от всяко поколение в семейството на баща ми и че той избрал мен, защото мислел, че като пораснем със сестрите ми, аз ще съм най-грозна. Казал, че според дядо му това е необходимо, за да пази семейството ни от зли духове. Бях чувала историята не повече от веднъж-дваж, защото баща ми не обичаше да говори за това, и дори не знаех кои роднини от неговото поколение носят този белег — дали той самият или някой от братята и сестрите му. Моят дракон изглеждаше по-различен от този на монетата, така че докато непознатият не попита дали съм виждала дракон и другаде, изобщо не бях свързвала двете картинки.

Чужденецът внимателно огледа дракона на кожата ми, като държеше монетата наблизо, но не ме докосна, нито се наведе по наблизо. Лицето му беше все така изчервено и очевидно се успокои, когато отново вързах ризата си и си облякох жилетката. Той прегледа речниците си и ме попита кой ми е сложил този дракон. Когато му казах, че баща ми го е направил с помощта на една старица от село, знахарка, той ме попита може ли да поговори с баща ми за това. Аз завъртях глава толкова силно, че той отново се изчерви до ушите. После с големи затруднения ми каза, че семейството ми произхожда от рода на злия княз, който построил замък над реката. Този княз, когото наричали „син на дракона“, убил много хора. Каза, че князът после станал *приколичи*, вампир. Аз се прекръстих и призовах Дева Мария на помощ. Той ме попита дали съм чувала тази история и аз отвърнах — не. Попита ме на колко съм години и дали имам братя и сестри, дали и други хора на село носят същата фамилия.

Накрая аз посочих слънцето, което почти беше залязло, за да му подсказва, че трябва да тръгвам и той бързо се изправи със сериозен вид. Подаде ми ръка и ми помогна да стана. Когато хванах ръката му, сърцето ми затуптя чак в пръстите. Засрах се и бързо се обърнах. После обаче си помислих, че той прекалено много се интересува от зли духове и може да си навлече беди. Може би трябваше да му дам нещо да се защитава. Посочих към

земята и към слънцето. „Ела утре“, казах му. Той се поколеба, но накрая се усмихна. Нахлупи си шапката и докосна периферията ѝ. После изчезна в гората.

На другата сутрин, когато отидох на кладенеца, той седеше в кръчмата със старците и пак пишеше нещо. Стори ми се, че ме видя, но не показа да ме е познал. Много се зарадвах вътрешно, защото разбрах, че е запазил тайната ми. Следобед, когато баща ми, майка ми и братята и сестрите ми бяха навън, аз извърших един грях. Отворих дървената ракла на родителите си и взех оттам малката сребърна кама, която бях виждала преди. Майка ми беше казала веднъж, че с нея се убиват вампири, ако почнат да безпокоят хората или стадата. Взех и шепа чесън от градината на майка. Скрих всичко това в престилката си, когато тръгнах за нивата.

Този път братята ми дълго работиха с мен и нямаше как да ги изгоня, но накрая казах, че се връщат в село, и ме подканиха да тръгвам с тях. Аз обаче казах, че ще набера малко билки от гората и ще дойда след малко. Когато стигнах при непознатия, когото намерих навътре в гората на нашите камъни, вече бях много притеснена. Той пушеше лулата си, но когато се приближих, я остави и скочи на крака. Седнах с него и му показах какво съм му донесла. Като видя ножа, той се изненада, а когато му обясних, че се използва да убива *приколич*, изглеждаше заинтригуван. Искаше да ми го върне, но аз го замолих толкова настойчиво, че той спря да се усмихва и замислено го прибра в раницата си, като първо го зави в кърпата ми. После му дадох и чесъна и го накарах да сложи малко в джобовите на самото си.

Попитах го колко ще остане в нашето село и той ми показа пет пръста — още пет дни. Даде ми да разбере, че ще обиколи няколко близки села, като ще ходи дотам пеша от нашето село, за да говори с хората за замъка. Попитах го къде ще отиде, когато след пет дни си замине от село. Той отвърна, че отива в една страна, наречена Гърция, за която бях чувала, и че после ще се върне в своето село в родината

си. Върху горската пръст той нарисува своята страна, наречена Англия, която явно беше остров доста далеч от нашия край. Показа ми и къде се намира университетът му — не разбрах какво значи това — и написа името му в пръстта. Още помня тези букви — ОКСФОРД. После няколко пъти сама си ги изписвах, та да мога отново да ги погледам. Това беше най-странната дума, която някога бях чувала.

Изведнъж осъзнах, че той съвсем скоро ще си тръгне и че никога повече няма да го видя, нито него, нито някого като него, и очите ми се напълниха със сълзи. Не исках да плача — никога не съм плакала заради някого от досадните мъже на село — но сълзите не ме послушаха и потекоха по бузите ми. Той придоби много разтревожен вид, измъкна от джоба на самото си една бяла кърпичка и ми я подаде. Какво има? Поклатих глава. Той бавно се изправи и ми подаде ръка да стана, както беше направил и предишната вечер. Докато се изправях, се препънах и без да искам, паднах отгоре му, а когато той ме подхвана, двамата се целунахме. После се обърнах и избягах през гората. На пътя спрях и погледнах назад. Той седеше там, неподвижен като дърво, и гледаше след мен. С всички сили хукнах към къщи и цяла нощ лежах будна, стискайки кърпичката му в ръка.

На другата вечер го заварих на същото място, сякаш изобщо не беше помръдвал оттам, след като го оставих предишния ден. Изтичах към него и той отвори ръце и ме прегърна. Когато най-сетне престанахме да се целуваме, той простря самото си на земята и легнахме на него. В този час разбрах, малко по малко, какво е любовта. Съвсем близо над мен очите му бяха сини като небето. Той втъкна цветя в плитките ми и целуна пръстите ми. Много от нещата, които правеше, ме изненадваха, както и нещата, които аз правех, и знаех, че не бива, че е грешно, но се чувствах като че ли над нас се е отворило цялото райско щастие.

Преди да замине, прекарахме още три ноци. Срецахме се всяка вечер. Измислях всякакви оправдания пред майка ми и баща ми и винаги се връщах у дома с билки, все едно затова съм ходила в гората. Всяка вечер Бартоломео ми казваше, че ме обича и ме молеше да тръгна с него. Искаше ми се да го послушам, но се страхувах от широкия свят, откъдето идваше, и не можех да си представя, че ще избягам от баща си. Всеки път го питах не може ли да остане при мен на село, но той клатеше глава и казваше, че трябва да се върне у дома, при работата си.

Последната вечер преди да си тръгне, аз се разплаках в мига, в който се докоснахме. Той ме прегърна и целуна косата ми. Никога не бях срещала толкова нежен и мил мъж. Когато спрях да плача, той свали от ръката си малък сребърен пръстен с печат. Не бях сигурна, но сега мисля, че е бил печатът на университета му. Носеше го на кутрето на лявата си ръка. Свали го и го сложи на безименния ми пръст. После ме попита дали ще се омъжа за него. Явно беше изучавал речниците си, защото веднага го разбрах.

Идеята първо ми се стори толкова невероятна, че отново се разплаках — бях много млада — но после се съгласих. Той ми обясни, че ще се върне за мен след четири седмици. Щял да отиде до Гърция да се погрижи за нещо — какво точно не можах да разбера. После щял да се върне за мен и да плати на баща ми, за да е доволен. Опитах се да му обясня, че нямам зестра, но той дори не ме слушаше. Усмехнато ми показа ножа и монетата, които му бях дала, а после взе лицето ми в шепи и ме целуна.

Трябваше да съм щастлива, но чувствах, че край нас витаят зли духове и се страхувах дали нещо няма да му попречи да се върне. Всеки миг, който прекарахме заедно онази вечер, беше много сладък, защото мислех, че е последен. Той беше толкова уверен, толкова сигурен, че скоро ще се видим отново. Вече се смрачаваше и аз все не можех да се сбогувам с него, но накрая започнах да се боя от гнева на баща ми, целунах Бартоломео за последно, уверих се, че чесънът е в джобовете му и го оставих.

Няколко пъти се извързвах назад. Всеки път, когато поглеждах назад, той стоеше сред дърветата с шапка в ръка. Изглеждаше много самотен.

Докато вървах обратно, плачех и свалих пръстена от ръката си, целунах го и го завързах в кърпата си. Когато стигнах у дома, баща ми беше ядосан и ме попита къде съм ходила по тъмното без разрешение. Казах му, че приятелката ми Мария е изгубила една коза и съм ѝ помагала да я търси. Легнах си с натежало сърце, като ту ме обземаше надежда, ту пак се натъжавах.

На другата сутрин чух, че Бартоломео си е заминал, като един селянин го взел с каруцата си до Търговище. Денят ми беше дълъг и тъжен, а вечерта отидох на нашето място в гората, за да постоя малко сама. Само като видях мястото и пак заплаках. Седнах на камъните ни, а после легнах там, където двамата лежахме всяка вечер. Зарових лице в земята и се разхълцах. После усетих, че ръката ми докосва нещо сред тревите и за мое удивление намерих пакет писма в пликове. Нищо не разбирах от написаното на тях, което явно беше адресът на някакъв човек, но на гърба им беше напечатано неговото прекрасно име, като в книга. Отворих някои от тях и целунах почерка му, макар да разбирах, че писмата не са предназначени за мен. За момент се запитах дали не ги е писал на друга жена, но бързо прогоних тази мисъл. Досетих се, че писмата сигурно са изпаднали от раницата му, когато я отвори да ми покаже камата и монетата, които му подарих.

Първо реших да му ги изпратя по пощата в Оксфорд на Английския остров, но не виждах как мога да го направя незабелязано. Не знаех и как да платя, за да изпратя нещо. Сигурно изпращането на такъв пакет до неговия далечен остров щеше да струва доста пари, а аз никога не бях притежавала пари, ако изключим монетата, която бях дала на Бартоломео. Реших да ги запазя и да му ги върна, когато дойде да ме вземе.

Четирите седмици изминаха бавно, много бавно. Броях дните, като правех резки на едно дърво до нашето

тайно място. Работех на нивата, помагах на майка ми, предях и тъчах дрехите за идващата зима, ходех на църква и се ослушвах за вести от Бартоломео. Отначало старците говореха за него и клатеха глави заради любопитството му към вампирите. „Нищо добро няма да излезе“, казваше един и останалите се съгласяваха. Като слушах тези думи, ме обземаше ужасна смесица от щастие и болка. Радвах се, че чувам някой да говори за него, защото самата аз не можех никому и думичка да кажа, но и цялата потръпвах при мисълта, че той може да си навлече беди с тези *приколички*.

Непрекъснато се питах какво ще се случи, когато се върне. Дали ще дойде у дома, ще почука на вратата и ще поиска от баща ми ръката ми? Представях си колко ще се изненадат близките ми. Всички ще се съберат на вратата и ще го зяпат, а Бартоломео ще им даде подаръци и аз ще ги целуна за сбогом. После той ще ме отведе с чакащия файтон, а може би дори с автомобил. Ще напуснем селото и ще прекосим непознати земи, които дори не можех да си представя, отвъд планините, отвъд големия град, където живееше сестра ми Ева. Надявах се, че ще се отбием да видим Ева, защото винаги нея съм обичала най-много. Бартоломео също щеше да я хареса, защото беше силна и смела, пътешественик като него.

Така минаха четири седмици и в края на четвъртата вече бях изморена и дори не можех да ям и да спя. Когато резките на дървото показаха, че и четвъртата седмица си отива, аз зачаках знак за завръщането му. Влезеше ли в селото файтон, сърцето ми подскачаше от трополенето на колелата. Три пъти на ден ходех на кладенеца за вода, като се оглеждах и ослушвах за новини. Казвах си, че сигурно няма да дойде точно след четири седмици и че ще трябва да почакам още една седмица. След петата седмица се разболях и бях сигурна, че князът на *приколичките* го е убил. Веднъж дори ми хрумна, че моят любим може да се върне при мен самият той вампирясал. Хукнах към

църквата посред бял ден и се помолих пред иконата на пресветата Дева да изгони тази ужасна мисъл.

След шест-седем недели вече изгубих надежда. На осмата седмица изведнъж по много признаци, за които бях чувала от омъжените жени, разбрах, че ще имам дете. Нощем тихо плачех в леглото сред сестрите си и ми се струваше, че целият свят, даже Господ Бог и света Богородица са ме изоставили. Не знаех какво се е случило с Бартоломео, но бях убедена, че е нещо ужасно, защото знаех, че искрено ме обича. Тайно събирах билки и корени, за които казваха, че пречат да дадеш живот на дете, но нямаше полза. В утробата ми детето беше силно, по-силно от мен и аз заобичах тази сила въпреки себе си. Когато тайно слагах ръка на корема си, чувствах любовта на Бартоломео и вярвах, че не ме е забравил.

Знаех, че трябва да напусна село, преди да опозоря семейството си и да си навлека гнева на баща ми. Помислих си дали да не потърся старицата, която ми даде монетата. Може би тя щеше да ме прибере и да ми позволи да ѝ готвя и чистя. Беше дошла от едно от селата над Арджеш, край замъка на *приколика*, но не знаех кое точно, нито пък дали е още жива. Нагоре в планината имаше мечки и вълци, а и много зли духове, и не смеех да се впусна в гората съвсем сама.

Накрая реших да пиша на сестра си Ева — вече ѝ бях писала един-два пъти. Взех малко хартия и един плик от къщата на свещеника, където понякога работех в кухнята. В писмото описвах положението си и я умолявах да дойде да ме вземе. След още пет седмици дойде отговорът ѝ. Слава Богу, селянинът, който го донесе заедно с малко продукти, го даде на мен, а не на баща ми, и успях да го прочета тайно в гората. Коремът ми вече се окръгляше и осезаемо ми напомни за себе си, докато сядах на един пън, но все още успях да скрия напълняването в престилката си.

В писмото имаше пари, румънски пари, повече отколкото бях виждала някога през живота си, а бележката

на Ева беше кратка и практична. Пишеше ми да изляза от село пеша и да отида до съседното село, на около пет километра, където да се кача на каруца или камион до Търговище. Оттам трябва да си намеря превоз до Букурещ, а в Букурещ да се кача на влака до унгарската граница. Мъжът ѝ щял да ме посрещне на граничния пункт в Т. — на 20 септември — още помня тази дата. Пишеше да организирам пътуването си колкото може по-добре, за да пристигна на точно на този ден. В писмото имаше и подпечатана покана от унгарското правителство, която щеше да ми помогне да вляза в страната. Накрая пишеше, че ме обича, че трябва много да се пазя и да внимавам по пътя. Когато прочетох писмото, целунах името ѝ и я благослових от дън душа.

Прибрах мизерните си вещи в една малка бохча заедно с хубавите ми обувки, които пазех за пътуването с влака, писмата, които Бартоломео беше изгубил, и сребърния му пръстен. Една сутрин като излизах от къщи, прегърнах и целунах майка ми, която вече остаряваше и все по-често боледуваше. Искях после да знае, че все пак съм ѝ казала сбогом. Мисля, че тя се изненада, но нищо не ме попита. Онази сутрин, вместо да отида на нивата, аз тръгнах през гората, като се стремях да вървя по-далеч от пътя. Спрях да се сбогувам и с тайното място, където се виждахме с Бартоломео. Резките от четирите седмици чакане вече избледняваха. На това място сложих пръстена на ръката си и вързах кърпа на главата си като омъжена жена. Усещах приближаването на зимата в жълтеещите листа и хладния въздух. Постоях малко, а после поех по пътя към следващото село.

Не помня цялото пътуване, само че бях много уморена и понякога много гладна. Една вечер спях в къщата на някаква възрастна жена, която ме нахрани с топла супа и ми каза, че мъжът ми не бива да ме оставя да пътувам сама. Друг път преспах в един обор. Накрая намерих превоз до Търговище, а оттам — до Букурещ. Когато можех, си купувах хляб, но не знаех колко пари ще

ми трябват за влака, затова много внимавах. Букурещ беше голям и красив град, но се уплаших от многото хора, всичките добре облечени, и от мъжете, които нахално ме гледаха по улиците. Трябваше да спя на гарата. Влакът също беше страшен, огромно черно чудовище. Щом седнах вътре обаче, точно до прозореца, малко ми олекна на сърцето. Пътувахме през чудни места — планини, реки, поля, съвсем различни от трансилванските ни гори.

На гарата научих, че е 19 септември, и заспах на една пейка, докато един от граничарите не ме пусна в будката си и не ми даде топло кафе. Попита ме къде е мъжът ми, а аз му казах, че отивам в Унгария да го видя. На следващата сутрин един човек в черен костюм и шапка ме потърси. Имаше приветливо лице и ме целуна по двете бузи и ме нарече „сестро“. От този момент заобичах девера си, обичах го до смъртта му и още го обичам. Той ми беше брат повече от когото и да било от родните ми братя. Грижеше се за всичко, купи ми топъл обяд във влака, където се хранихме на маса с покривка. Обядвахме и гледахме през прозореца нижещите се гледки.

На гарата в Будапеща ни чакаше Ева. Носеше костюм и прекрасна шапка и ми заприлича на кралица. Тя ме прегърна и ме разцелува. Бебето ми се роди в най-хубавата болница в Будапеща. Искях да я кръстя Ева, но Ева каза, че предпочита тя да ѝ даде име и я нарече Елена. Беше красиво бебе, с големи тъмни очи, и рано започна да се усмихва, още когато беше на пет дни. Хората казваха, че не са виждали толкова малко бебе да се усмихва. Надявах се, че ще вземе сините очи на Бартоломео, но тя приличаше на моя род.

Изчаках и му писах едва когато се роди бебето, защото исках да му кажа за истинско дете, а не само че съм бременна. Когато Елена беше на един месец, помолих девера си да ми помогне да намеря адреса на университета на Бартоломео, Оксфорд, и лично изписах непонятните думи на плика. Деверът ми написа писмото на немски вместо мен и аз се подписах отдолу. В писмото съобщавах

на Бартоломео, че съм го чакала три месеца и че съм напуснала селото, защото съм разбрала, че нося детето му. Разказвах му за пътуването си и за дома на сестра ми в Будапеща. Описах му нашата Елена, колко е сладка, колко е весела. Казвах му, че го обичам и че се страхувам да не би да му се е случило нещо ужасно, щом не е дошъл. Питам го кога ще го видя и дали ще дойде в Будапеща да ме вземе с Елена. Казвах му, че каквото и да се е случило, ще го обичам до края на живота си.

После отново зачаках, този път много, много дълго и когато Елена вече правеше първите си крачки, дойде писмо от Бартоломео. Беше от Америка, а не от Англия, и беше написано на немски. Деверът ми го преведе, с много нежен глас, но усетих, че е твърде честен, за да изопачи нещо. В писмото си Бартоломео пишеше, че е получил писмо от мен, което първо е стигнало до предишния му дом в Оксфорд. Учтиво ми казваше, че никога не е чувал за мен, нито е виждал името ми и че никога не е ходил в Румъния, така че детето, което описвам, не би могло да е негово. Съжалявал да чуе такава тъжна история и ми желал повече късмет. Писмото беше кратко и много мило, не грубо, и наистина нямаше никакви признаци, че ме познава.

Дълго плаках. Бях млада и не знаех, че хората се променят, че умовете и чувствата им се менят. Няколко години, след като бях пристигнала в Унгария, вече започнах да разбирам, че човек може да е един у дома и съвсем различен в друга страна. Осъзнах, че нещо такова сигурно се е случило и с Бартоломео. В края на краищата, само исках да не ме беше лъгал, че изобщо не ме познава. Исках да не го беше правил, защото когато бяхме заедно, аз усетих, че е достоен човек, и не ми се щеше да мисля лошо за него.

Отглеждах Елена с помощта на близките си и тя порасна красиво и умно момиче. Знам, че дължи това на кръвта на Бартоломео. Казах ѝ за баща ѝ — никога не съм я лъгала. Може би не ѝ разказах достатъчно, но беше

прекалено малка да разбере, че любовта заслепява хората и взема ума им. Тя се записа в университета и аз много се гордеех с нея, а после ми каза, че е чула, че баща ѝ бил голям учен в Америка. Надявах се някой ден да се срещнат.

— Не знаех обаче, че е работел в университета, в който ти отиде да учиш — добави майката на Хелън и сякаш с упрек се обърна към дъщеря си и така внезапно приключи историята си.

Хелън измърмори нещо, което трябваше да е или извинение, или оправдание и поклати глава. Изглеждаше зашеметена като мен. През цялото време, докато майка ѝ разказваше, тя стоя тихо и превеждаше, сякаш почти не дишаше, и само измърмори нещо, когато майка ѝ спомена дракона на рамото си. Много по-късно Хелън ми каза, че майка ѝ никога не се е събличала пред нея, нито я е водила на обществена баня като Ева.

Първо поседяхме смълчани на масата, и тримата, но след малко Хелън се обърна към мен и безпомощно посочи пакета с писма, който лежеше пред нас. Разбрах я; аз също си го бях помислил.

— Защо не е изпратила някои от тези писма на Роси, за да му докаже, че е бил с нея в Румъния?

Тя погледна майка си — стори ми се, че в очите ѝ се четеше дълбоко колебание, но накрая явно ѝ преведе въпроса. Когато чух отговора на майка ѝ през превода, в гърлото ми заседна бучка и усетих болка не само заради нея, но и заради вероломния ми наставник.

— Мислех за това, но от писмото му разбрах, че вече напълно е променил решението си. Сметнах, че и да му изпратя писмата, нищо няма да постигна, само ще си причиня още болка, а и ще изгубя едно от малкото неща, които съм запазила от него. — Тя протегна ръка, като че ли да пипне писмата му, но после я отдръпна. — Само съжалявам, че не му върнах нещо, което си беше негово. Но той задържа такава голяма част от мен, че може би не беше чак толкова лошо от моя страна да си ги запазя.

Тя погледна Хелън, после мен, а спокойствието в очите ѝ се изгуби. В тях обаче не видях предизвикателство, а пламъка на някаква стара, много стара любов. Отместих очи.

Хелън обаче беше настроена бойко, въпреки примирението на майка си.

— Тогава защо поне не ми е дала писмата на мен? — Въпросът ѝ беше гневен и само след миг тя го зададе и на майка си.

Жената поклати глава.

— Казва — докладва ми Хелън с изопнато лице, — че е знаела, че мразя баща си, и е чакала човек, който го обича.

Както още го обича самата тя, бих добавил аз, защото сърцето ми се беше отворило и сякаш ясно видя цялата ѝ любов, заровена от години в малката бедна къщичка.

Вълнувах се не само заради Роси. Седнал на масата, аз хванах Хелън за ръката, а със свободната си ръка взех белязаната от тежък труд ръка на майка ѝ и здраво ги стиснах. В този миг светът, в който бях израснал, със студенината и мълчанията му, с нравите и маниерите му, светът, в който бях учил, бях успявал, дори бях опитвал да обичам, ми изглеждаше далечен като Млечния път. Не можех да проговоря, дори и да исках, но ако ръката, която беше стиснала гърлото ми, беше отпуснала хватката си, може би щях да намеря начин да кажа на тези две жени с тяхната тъй различна, но еднакво силна привързаност към Роси, че усещах присъствието му край нас.

След малко Хелън мълчаливо издърпа ръката си от моята, но майка ѝ я задържа, както беше направила и преди, и попита нещо с тихия си глас.

— Иска да знае как да ти помогне да намериш Роси.

— Кажи ѝ, че вече ми е помогнала и че ще прочета тези писма веднага щом си тръгнем да видя дали няма да ни дадат нови насоки. Предай ѝ, че ще ѝ кажем, когато го намерим.

При тези думи майката на Хелън скромно наведе глава и стана да разбърка манджата във фурната. Оттам се понесе чудесна миризма и дори Хелън се усмихна, като че ли завръщането в този дом, който дори не беше неин, си имаше своите предимства. Спокойствието на момента ми вдъхна смелост.

— Моля те, попитай я дали знае нещо за вампирите, което би могло да ни помогне.

Когато Хелън преведе молбата ми, видях, че съм разбил крехкото ни спокойствие. Майка ѝ погледна встрани и се прекръсти, но след миг явно събра сили и заговори. Хелън внимателно слушаше и кимаше.

— Казва да запомниш, че вампирът може да променя вида си. Може да дойде при теб под всякакви форми.

Попитах какво означава това, но майката на Хелън вече разсипваше яденето в чиниите ни с трепереща ръка. Горещината от фурната и мирисът на печеното и на хляба изпълниха тясната къщичка и ние охотно се нахранихме, макар и в мълчание.

От време на време майката на Хелън ми подаваше още хляб, потупваше ръката ми или ми наливаше топъл чай. Храната беше проста, но вкусна и обилна, а слънчевите лъчи надничаха през предните прозорци, за да украсят трапезата ни.

Когато свършихме, Хелън излезе навън да изпуши една цигара, а майка ѝ ми махна да я последвам от другата страна на къщата. В задния двор имаше курник с няколко пилета и клетка с два дългоухи заека. Майката на Хелън измъкна един от зайците и двамата постояхме заедно в приятелско мълчание, почесвайки меката главичка на зайчето, което примигваше и леко се дърпаше. През един от прозорците дочух, че Хелън се зае да мие чиниите. Слънцето топлеше косите ми, а отвън зелените поля жужаха и потрепваха с неуморен оптимизъм.

Като дойде време да тръгваме към автобуса, аз прибрах писмата на Роси в куфарчето си. Когато излязохме, майката на Хелън застана на прага; явно нямаше намерение да ни изпрати през селото до автобусната спирка. Хвана двете ми ръце в своите и сърдечно ги разтърси, като ме гледаше право в лицето.

— Казва, че ти пожелава на добър път, не само сега, а завинаги, и че ще намериш каквото търсиш — обясни Хелън. Взрях се в тъмните очи на жената и от сърце ѝ благодарих. Тя прегърна Хелън, тъжно задържа лицето ѝ в ръцете си и после ни пусна.

В края на улицата се обърнах да я погледна. Тя стоеше на прага, подпряла ръка на рамката на вратата, като че ли уморена от гостуването ни. Оставих куфарчето си в прахта и се върнах, толкова бързо, че дори не разбрах как стигнах до нея. Спомних си за Роси, прегърнах я и целунах меката ѝ, набръчкана буза. Тя се притисна към мен, с една глава по-ниска, и зарови лице в рамото ми. Изведнъж се дръпна и изчезна в къщата. Помислих, че иска да остане сама с чувствата си и също се обърнах, но след миг тя се върна. За мое удивление тя грабна ръката ми и затвори шепата ми върху нещо малко и твърдо.

Когато отворих пръсти, видях сребърен пръстен с миниатюрен герб. Веднага разбрах, че това е пръстенът на Роси, който тя му връща чрез мен. Лицето ѝ светеше над него; тъмните ѝ очи блестяха. Наведох се и отново я целунах, този път по устата. Устните ѝ бяха топли и сладки. Когато я пуснах, за да се върна бързо при куфарчето си и при Хелън, на лицето на възрастната жена проблясваше една-единствена сълза. Чел съм някъде, че няма такова нещо като една-единствена сълза, било старомодна поетична тропа. Може би е така, наистина, защото нейната сълза беше просто приятелка на моята.

Щом се качихме в автобуса, извадих писмата на Роси и внимателно отворих първото. Прилагайки го тук, ще уважа желанието на Роси да защити анонимността на своя приятел чрез псевдоним, партизанско име, както го наричаше той. Беше много странно, че отново видях почерка на Роси — същия, но малко по-млад, по-гладък — по пожълтелите страници.

— Тук ли ще ги четеш? — Хелън, почти облегната на рамото ми, май беше изненадана.

— Защо, ти можеш ли да чакаш?

— Не — отвърна тя.

ГЛАВА 45

20 юни 1930 г.

Скъпи приятелю,

В момента тук няма жива душа, с която да си поговоря, и закопнял най-вече за твоята компания, аз се озовах с писалка в ръка — а картината, на която се наслаждавам в момента, щеше да те изпълни с обичайното ти кротко изумление. Самият аз днес съм обсебен от непрестанно неверие — и ти нямаше да повярваш, ако можеше да видиш къде съм — всъщност съм в един влак, макар че това само по себе си не казва нищо. Влакът обаче пуфти към Букурещ. Ей Богу, приятелю, въпреки оглушителната свирка на влака сякаш чувам какво щеше да кажеш. Но е истина. Не мислех да идвам насам, но едно забележително събитие ме накара да променя решението си. Само допреди няколко дни бях в Истанбул, където предприех малко скришно проучване, и там открих нещото, заради което ми се прииска да дойда тук. Не, не ми се прииска, по-точно би било да кажа, че съм скован от страх, но при все това се чувствам длъжен да продължа. Ти си такъв върл рационалист — тези истории изобщо няма да те развълнуват, но, по дяволите, как ми се иска да можех да разчитам на твоя съвет в тази екскурзия; ще се нуждая от всяка фибра на моя мозък, че и от повече, за да намеря това, което търся.

Влакът забавя ход пред някакъв град, може би това е възможност да си купя закуска — ще спра за малко и после пак ще продължа.

Следобед — Букурещ

Полегнал съм — можеше да е сиеста, ако умът ми не беше така неспокоен и развълнуван. Тук е адски горещо —

мислех, че това е земя на хладни планини, но още не съм стигнал до тях. Хубав хотел, Букурещ е нещо като малък източен Париж, и бляскав, и малък, и леко западнал, всичко това едновременно. Сигурно е бил разкошен през осемдесетте и деветдесетте. Цяла вечност се мъчих да хвана такси, а после да намеря хотел, но стаите ми са доста удобни и мога да си почина, да се измия и да помисля какво ще правя оттук нататък. Не съм много склонен сега да ти разказвам след какво съм тръгнал, но пък ако не го направя, ти така ще се оплетеш в несвързаните ми приказки, че, струва ми се, ще се наложи да обясня всичко. Ще го кажа кратко и шокиращо — поех на необикновена мисия, на исторически лов за Дракула — не граф Дракула от романтичната епоха, а истински Дракула, Dracula, Влад III, тиран от петнайсети век, който живял в Трансилвания и Влахия и с все сили се опитвал да отблъсква Османската империя колкото е възможно по-дълго вън от земите си. През по-голямата част от седмицата бях в Истанбул да разгледам един архив, който съдържа някои документи за него, събрани от турците, и докато бях там, се натъкнах на удивителен комплект от географски карти, които според мен дават сведения за местонахождението на гроба му. Когато се прибера у дома, ще ти обясня по-пространно какво ме подтикна към това преследване, а междувременно просто ще трябва да те помоля за търпение. Ти, стари мъдрецо, можеш колкото си искаш да приписваш на младостта решението ми да се впусна по тази следа.

Така или иначе, престоят ми в Истанбул накрая се изпълни с тъмни краски и доста ме наплаши, макар че от разстояние това сигурно звучи глупаво. Но, както добре знаеш, аз не се отказвам лесно от задачите си, щом веднъж ги подхвана, та нямаше как да не дойда тук с копията, които направих на онези карти, за да потърся повече сведения за гроба на Dracula. Би трябвало най-малкото да ти обясня, че според разпространеното мнение той е погребан на островния манастир в езерото Снагов, в западна Румъния — във Влахия, така се нарича този край.

Картите, които намерих в Истанбул и на които ясно е отбелязан гробът му, не показват никакъв остров, никакво езеро и нищо, което да прилича на западна Румъния, поне доколкото мога да преценя. Винаги съм мислил, че не е зле първо да се провери очевидното, понеже понякога и очевидното се оказва верния отговор. И ето, сега съм твърдо решен — тук, не се и съмнявам, вече клатиш глава заради моя, както сигурно го наричаш, глупав инат — да се отправя към езерото Снагов с картите и лично да се убедя, че гробът не е там. Как точно ще го направя, още не знам, но не бих могъл спокойно да започна да го търся другаде, докато не съм изключил тази възможност. А и може би в края на краищата моите карти са някакъв стародавен фалшификат и просто ще намеря предостатъчно доказателства, че тиранът си лежи в гроба и от край време не е мърдал оттам.

Трябва до 5-и да съм в Гърция, така че разполагам едва с няколко драгоценни дни за цялата тази екскурзия. Само искам да разбера дали картите ми съвпадат с местността от мястото на гроба. Защо ми е необходимо това, сега не мога да ти кажа, човече — и на мен ми се ще да знаех. Смятам да приключа румънското си пътуване, като посетя колкото е възможно повече места във Влахия и Трансилвания. Какво извиква в ума ти думата Трансилвания, ако изобщо мислиш върху нея? Да, така си и мислех, ти мъдро не се интересуваши от нея изобщо. В моя ум обаче изникват красиви диви планини, древни замъци, върколаци и вещици — непозната омагьосана земя. С две думи, как да повярвам, че още съм в Европа, като влизам в такова царство? Ще ти разкажа дали е Европа, или е вълшебна страна, когато стигна там. Първо, Снагов — утре потеглям.

Твой верен приятел,
Бартоломю Роси

22 юни

Езерото Снагов

Скъпи приятелю,

Още не съм намерил къде да пусна първото си писмо — искам да кажа, да го пусна с увереността, че ще стигне в ръцете ти — но ще продължавам да пиша, надявам се, въпреки че се случиха много неща. Вчера прекарах целия ден в Букурещ в опити да си намеря добри карти — сега поне имам няколко пътни карти на Влахия и Трансилвания — и да открия и да поприказвам с някого в университета, който се интересува от историята на Влад Цепеш. Тук обаче явно никой не иска да обсъжда темата и имам чувството, че поне наум, ако не и открито, те се прекръстват, когато спомена името на Дракула. След преживяванията ми в Истанбул това малко ме изнервя, признавам си, но ще продължа да упорствам.

Така или иначе, вчера в университета намерих един млад професор по археология, който беше достатъчно мил да ме осведоми, че един от колегите им, някой си господин Джорджеску, бил голям специалист по историята на Снагов и това лято копаел там. Разбира се, тази новина извънредно ме развълнува и реших да поверя себе си, картите, чантите и всичко останало в ръцете на шофьора, който утре ще ме изведе оттук; мястото е само на няколко часа с кола от Букурещ, казва той, затова ще тръгнем в един. Сега трябва да отида да обядвам някъде — малките ресторантчета тук са необичайно симпатични, с нотки на ориенталски разкош в кухнята — преди да сме тръгнали.

Вечерта

Скъпи приятелю,

Не мога да спра да пиша тези псевдописма — дано някога те наистина ти разкажат тази история, — защото денят ми беше забележителен и просто трябва да поговоря с някого. Потеглих от Букурещ в приятно чисто такси, управлявано от също толкова спретнат човечец, с когото успях да разменя само две думи (като едната беше Снагов).

След кратка справка с пътните ми карти и много успокоителни потупвания по рамото (по моето рамо, разбира се) все пак потеглихме. Отне ни целия следобед. Търкаляхме се предимно по павирани, но твърде прашни пътища и сред прелестен пейзаж, предимно полски, но от време на време и горист, докато накрая стигнахме Снагов.

Първият ми досег с мястото дойде, когато шофьорът развълнувано посочи нанякъде с ръка, а аз проследих жеста му и видях само гори. Това обаче се оказа само въведение. Не съм сигурен какво бях очаквал; вероятно съм бил така погълнат от любопитството си на историк, че даже не съм имал време да помисля какво мога да очаквам. Маниите ми обаче се разпръснаха още в първия миг щом съгледах езерото. Мястото е пленително, приятелю, идилично и неземно. Представи си, ако искаш, искряща дълга водна повърхност, в която можеш да зърнеш отражението на пътя между гъстите гори. Тук-там сред дърветата се гушат чудни вили — често се вижда само изящен комин или завиваща стена — повечето от които явно са строени в началото на миналия век или даже още по-отдавна.

Когато стигнеш до мястото, където гората се отваря към езерото — паркирахме близо до малко западнало ресторантче, пред което бяха издърпани три лодки — пред погледа ти се ширва гледката към острова, където се намира манастирът, а там — най-последно! — се открива панорама, която несъмнено се е запазила почти непокътната през вековете. С лодка до острова се стига бързо, а той е горист досущ като бреговете на езерото. Над дърветата се извисяват приказните византийски куполи на манастирската църква, а над водата се носи звън на камбани — както по-късно научих, един от монасите ги удря с дървен чук. Точно този звън на камбаните над водата преобърна сърцето ми; прозвуча ми като едно от онези послания от миналото, които плачат да бъдат прочетени, дори и ако не можеш да разбереш какво означават. Застанали пред водата, която отразяваше косите слънчеви

лъчи на късния следобед, с шофьора ми можехме да сме шпиони на турската армия, дошли да огледат бастиона на чуждата вяра, а не двама прашни представители на нашето съвремие, облегнати на своя автомобил.

Можех да остана да гледам и слушам още дълго, без да се усетя, но твърдото ми решение да открия археолога преди да падне нощта ме прати в ресторанта. С жестове и с най-добрия си международно опростен латински успях да наема лодка до острова. Да, да, там бил един човек от Букурещ и копаел с лопата, успя да ме увери управителят — и двайсет минути по-късно вече слизах на островния бряг. Отблизо манастирът беше още по-прекрасен и доста застрашителен с древните си стени и високите куполи, всеки увенчан с богато украсен седмовърх кръст. Лодкарят ни поведе нагоре по стръмните стъпала и аз се канех веднага да вляза през огромните дървени порти, но човекът ни упъти да минем отзад.

Докато обикалях прекрасните старинни стени, внезапно осъзнах, че за пръв път наистина крача по стъпките на Дракула. Дотогава вървах по следите му през плетеница от документи, но сега ходех по земята, която вероятно са тъпкали и неговите крака — в какви ли обувки? Кожени ботуши, за които са закопчани страховити шпори? Ако бях от онези, които се кръстят, моментално щях да ударя един кръст; всъщност изведнъж усетих силен порив да потупам лодкаря по грубия вълнен пуловер и да го помоля, докато е време, да ни откара отново на брега. Както се досещаш, нищо такова не направих и се надявам, че няма вечно да съжалявам, задето спрях ръката си.

Зад църквата сред огромно море от развалини наистина намерихме мъж с лопата. Изглеждаше сърдечен мъж на средна възраст с къдрава черна коса, разпасана бяла риза и навити до лакътя ръкави. До него работеха две момчета, които внимателно обръщаха пръстта на ръка и от време на време той оставяше лопатата и се присъединяваше към тях. Бяха се съсредоточили върху съвсем малко място, като че ли там бяха намерили нещо

интересно, и вдигнаха глави едва когато нашият лодкар извика за поздрав.

Мъжът с бялата риза излезе напред, като огледа всички ни с проникателните си тъмни очи, и лодкарят някак ни представи, подпомогнат от шофьора. Протегнах ръка и пробвах един от малкото си румънски изрази, макар че накрая пак се спасих в английския: *Ma putesc Bartolomeo Rossi. Nu va suparati...* Научих този възхитителен израз, с който румънците спират някой непознат, за да го помолят да ги упъти, от портиера в букурещкия ми хотел. Буквално означава не се ядосвайте — представяш ли си ежедневна фраза, която повече да загатва за миналото? Не вади ножа, приятелю, просто се изгубих в гората и те моля да ми покажеш пътя. Не знам дали задето използвах този израз или вероятно заради безбожния ми акцент, но археологът избухна в смях и ми стисна ръката.

Отблизо той беше набит човек с доста тъмен тен и мрежа от бръчици край очите и устата. Два предни зъба липсваха от усмивката му, а повечето от останалите му зъби светеха в злато. Ръката му беше удивително силна, суха и груба като на селянин. Бартоломео Роси, каза той с плътен глас, още през смях. Ма питезс Велиор Джорджеску. Приятно мий. С какво мога да помогна? За момент се отнесох при пешеходната ни екскурзия миналата година; той сякаш беше един от онези обрулени от суровия климат шотландци, които непрекъснато питахме за пътя, само че с тъмна вместо пясъчноруса коса.

Вие говорите английски?, учудих се аз глуповато.

Донякъде, каза мистър Джорджеску. Отдавна не съм имал възможност да практикувам, но скоро езикът ми ще швикне.

Той говореше гладко и имаше богат речник, с леко търкалящо се р.

Прощавайте, казах припряно, доколкото разбирам, вие се интересувате от Влад III и много ми се иска да поговорим. Аз съм историк от Оксфордския университет.

Той кимна.

Радвам се, че се интересувате. Дошъл сте чак тук шамо за да видите гроба му?

Ами, надявах се...

Ха, надявал ше, надявал ше, каза мистър Джорджеску и ме потупа по рамото, но жестът му не беше груб. Ще трябва да поохладя надеждите ви, младежо.

Сърцето ми подскочи — възможно ли е и този мъж да не вярва, че Влад е погребан тук? Реших да изчакам по-сгоден момент, за да задам още въпроси, а първо да го изслушам внимателно. Той любопитно ме изучаваше и ето че пак се усмихна.

Ела, да ше поразходим наоколо. Той набързо даде някакви разпореждания на помощниците си, като явно ги подкани да спрат работа, защото те изтупаха ръцете си и се проснаха под едно дърво. Той подпря лопатата си на една полуразкопана стена и ми махна да го последвам. На свой ред аз освободих шофьора и лодкаря, като тикнах сребърна монета в шепата на лодкаря. Той докосна шапката си и изчезна, а шофьорът седна до развалините и извади джобната си манерка.

Много добре. Първо ще обиколим отвън. Мистър Джорджеску ми махна с широката си длан. Знаете ли историята на острова? Малко? През четиринайсети век тук имало църква, а манастирът бил построен малко по-късно през същия век. Първата църква била дървена, а втората — каменна, но каменната църква потънала право в езерото през 1453 година. Забележително, не мишлите ли? Дракула дошъл на власт във Влахия за втори път през 1462 година с особени намерения. Според мен харесал манастира, защото островът е лесно защитим — той винаги търсел места, където да се окопае срещу турците. Този остров е нелош избор, нали?

Съгласих се, като се мъчех да не го гледам твърде втренчено. Английският му беше очарователен и едва успях да се съсредоточа върху същинския му разказ, но все пак последната му забележка попадна на място. Само

един поглед наоколо стигаше да разбереш, че и неколцина монаси биха могли да защитават тази крепост от нашественици. Велиор Джорджеску също се оглеждаше одобрително. Шледователно, Влад превърнал манастира в крепост. Изградил край него укрепени стени, затвор и штая за мъчения. Също и тунел за бягство и мост до брега. Хитряга е бил този Влад. Мостът отдавна го няма, разбира се, но аз разкопавам всичко останало. Тук, където копая сега, е бил затворът. Вече открихме няколко шкелета. Той се усмихна широко и златните му зъби проблеснаха на слънцето.

А това трябва да е църквата на Влад, така ли?, посочих към прекрасната сграда до нас с извисяващите се куполи и тъмните дървета, притиснати към стените ѝ.

Ней, боя се, че ней, каза Джорджеску. Манастирът бил частично изгорен от турците през 1462 година, когато влашкият трон попаднал в ръцете на брата на Влад — Раду, който бил османска марионетка. А точно след като Влад бил погребан тук, ужасна буря отнесла църквата в езерото. Значи Влад все пак е погребан тук? Как мечтаех да попитам, но стиснах уста. Селяните явно решили, че това е божие наказание заради греховете му. Църквата била вдигната отново през 1517 година — отнело три години, но ето го резултатът. Външните стени на манастира са реставрация на около трийшет години.

Бяхме стигнали края на църквата и той потупа старинната зидария, като че ли потупа задницата на любимия си кон. Докато стояхме там, иззад ъгъла внезапно изникна човек и се приближи към нас — белобрад, прегърбен старец в черно расо и с висока черна цилиндрична шапка с дълги поли, които се спускаха до раменете му. Той ходеше с бастун, а расото му беше прибрано с тясно въженце, на което висеше връзка ключове. На врата му на верижка се поклащаше изящен старинен кръст от същия тип като на черковните куполи.

Толкова бях поразен от привидението, че едва не паднах; не мога да опиша ефекта от появата му, само мога

да кажа, че ми се стори, че Джорджеску е призовал някакъв дух. Новият ми познат обаче тръгна напред, усмихна се на монаха и се наведе над възлестата му ръка, където блестеше златен пръстен, който Джорджеску почтително целуна. Старецът явно също го харесваше, защото за кратко положи пръсти на главата на археолога и се усмихна със суха, уморена усмивка, в която имаше по-малко зъби дори и от устата на Джорджеску. Долових името си в разговора им и се поклоних на монаха колкото можах повъзпитано, макар че не успях да се насиля да целуна пръстена.

„Това е игуменът“, обясни ми Джорджеску. „Той е последният тук и с него сега живеят само още трима монаси. Заселил се е тук от млад и познава острова по-добре, отколкото аз бих могъл някога да го опозная. Каза, че си добре дошъл и те благослови. Ако искаш да питаш нещо, казва, че ще се опита да отговори.“ Аз се поклоних признателно и старецът бавно продължи пътя си. Няколко минути по-късно го видях да седи мълчаливо до ръба на срутената стена зад нас, като гарван, кацнал за почивка под следобедното слънце.

Целогодишно ли живеят тук?, попитах Джорджеску.

О, да. Тук ша и в най-тежките зими. Водачът ми кимна. Ще ги чуеш да пеят вечерната литургия, ако не си тръгнеш по-раншко. Уверих го, че няма да пропусна такава възможност. Сега да влезем в църквата. Заобиколихме до главния вход, огромни резбовани дървени порти, през които влязох в напълно непознат за мен свят, съвсем различен от англиканските параклиси.

Вътре беше студено и преди да успея да видя нещо във всепроникващия мрак на черковната утроба, помирисах остър пушек във въздуха и усетих лепкаво течение от камъните, които като че ли дишаха. Когато очите ми свикнаха със сумрака, единственото, което видяха, бяха слаби бронзови отблясъци и пламъка на свещите. Дневната светлина едва се процеждаше през тежките, тъмно оцветени стъкла. Нямаше пейки, нито

столове, като изключим някакви високи дървени тронове, подредени край стената. До входа имаше стойка със запалени свещи, които се стичаха на гъсти капки и миришеха на нажежен восък; някои бяха затъкнати в бронзовата корона на върха на стойката, а други бяха заровени в сандъче в основата ѝ. Монасите ги палят всеки ден, а случайните гости също палят по някоя свещ, обясни Джорджеску. Тези отгоре са за живите, а онези долу са за душите на мъртвите. Горят, докато сами не угаснат.

В средата на църквата той посочи нагоре и на върха на купола над нас аз видях да плува неясно лице. Запознат ли сте с нашите византийски църкви?, попита Джорджеску. Христос винаги е в шредата и гледа надолу. Това е канделябър, точно по средата на гърдите на Христос висеше огромна корона, която изпълваше основната част от вътрешното пространство на църквата, но свещите в нея бяха угаснали, и това е типично.

Продължихме до олтара. Изведнъж се почувствах като нашественик, но от монасите нямаше и следа и Джорджеску крачеше напред с енергичността на собственик. В олтара бяха окачени бродирани платове, а пред него на пода лежаха безчет тъкани вълнени килими и черги с народни мотиви, които, ако бях по-неподготвен, щях да нарека турски. Горната част на олтара беше увенчана с няколко богато украсени предмета, сред тях емайлиран кръст и икона на Девата и Младенеца в златна рамка. Зад тях се издигаше стена от светци с тъжни очи и още по-тъжни ангели, а в средата имаше две врати с износена позлата, зад които пурпурни кадифени завеси обвиваха вътрешността на олтара в пълна загадъчност.

Трудно различих всичко това в сумрака, но мрачната красота на гледката ме разчувства. Обърнах се към Джорджеску. Тук ли се е молил Влад? В предишната църква, имам предвид?

О, шигурно, изсмя се археологът. Той е бил набожен убийц. Построил много църкви и манастири, за да ше увери, че мнозина ще молят за спасението му. Това е едно

от любимите му места и е бил близък с тукашните монаши. Не знам как са гледали на злите му дела, но са обичали подкрепата му за манастира. Освен това ги защитавал от турците. Но съкровищата, които виждате тук, са донесени от други църкви — миналия век, когато църквата била затворена, селяните разграбили всичко ценно. Погледнете тук — това исках да Ви покажа. Той клекна и обърна чергите пред олтара. Точно отпред видях дълъг четвъртит камък, гладък и без украса, но несъмнено надгробен знак. Сърцето ми заби по-силно.

Гробът на Влад?

Да, според легендата. С някои от колегите ми копахме тук преди години и намерихме празна дупка — имаше шамо кости от животни.

Затаих дъх. Не беше ли вътре?

Определено не. Зъбите на Джорджеску блестяха като бронза и златото наоколо. Писмените източници твърдят, че е погребан тук, пред олтара, и че новата църква била построена на същите основи, така че гробът му да не бъде обезпокоен. Представете си колко се разочаровахме, когато не го намерихме тук.

Разочаровани? — помислих си аз. Аз, като си представих празната дупка отдолу, повече се уплаших, отколкото разочаровах.

Така или иначе, решихме да ще поровим наоколо и ето тук — той ме поведе надолу по кораба на църквата край основния вход и отмести още една черга, — тук намерихме втори камък, досущ като първия. Взрях се надолу. Този наистина беше със същия размер и форма като първия и пак не беше украсен. Така че разровихме и този, обясни Джорджеску и го потупа.

И намерихте...?

О, прекрасен скелет, докладва той с видимо задоволство. В ковчег, по който даже още имаше остатъци от савана — поразително, след пет века. Саванът беше в царски пурпур със златна бродерия, а и самият скелет вътре беше в добро състояние. Великолепно облечен в

пурпурен брокат с тъмночервени ръкави. Най-забележителното беше, че в един от ръкавите намерихме защит малък пръстен. Пръстенът е съвсем обикновен, но според един от колегите ми е част от по-голямо украшение, което е изобразявало шимвола на Ордена на дракона.

При тези думи сърцето ми пропусна няколко удара, признавам си. Символа?

Да, дракон с дълги нокти и извита опашка. Пошветените в Ордена непрекъснато носели някъде по себе си този шимвол, обикновено като брошка или като закопчалка за плащ. Нашият приятел Влад несъмнено е бил пошветен, вероятно от баща си, когато е навършил пълнолетие. Джорджеску ми се усмихна. Имам чувството, че вие май знаете всичко това, професоре.

Борех се с противоречиви чувства на съжаление и облекчение. Значи това е гробът му, а легендата просто е объркала точното място?

О, не мишля така. Той оправи чергата над камъка. Не всички колеги са шъгласни с мен, но мишля, че всички доказателства сочат противното.

Не успях да се съдържа и го зяпнах слисано. Ами царските одежди и малкия пръстен?

Джорджеску поклати глава. Този човек вероятно също е бил член на Ордена, вишокопоставен благородник, може би е бил облечен в най-хубавите дрехи на Дракула за случая. Може би дори е бил подканен да умре, за да ше намери труп за гроба — кой знае точно кога.

Препогребахте ли скелета?, трябваше да задам този въпрос; камъкът беше тъй близо до краката ни.

О, не — изпратихме го на историческия музей в Букурещ, но там няма да го видите — заключиха го в склада с всичките му разкошни дрехи. Срамота. Джорджеску не изглеждаше чак толкова нещастен, като че ли скелетът е бил симпатичен, но маловажен, поне в сравнение с истинската плячка.

Не разбирам, казах аз, като го гледах в очите, при толкова много доказателства защо не приемате, че скелетът

е на Влад Дракула?

Много просто, весело отвърна Джорджеску и потупа чергата, този човек имаше глава на раменете си. Главата на Дракула била отсечена и турците я отнели в Истанбул като трофей. Всички извори са единодушни по този въпрос. Затова сега копая в стария затвор за нов гроб. Мисля, че трупът е бил преместен от гроба пред олтара, за да се заблудят обирджиите на гробове или може би за да го защитят от следващи турски нашествия. Но е тук някъде на острова, дъртият мошеник.

Бях зашеметен от всички въпроси, които исках да задам на Джорджеску, но той стана и се протегна. Не искате ли да се разходим до ресторанта за вечеря? Толкова съм гладен, че бих погълнал цяло агне. Но нека първо да чуем началото на службата, ако искате. Къде ще нощувате?

Признах, че и представа си нямам и че трябваше да намеря подслон и за шофьора си. Имам да обсъдя с вас толкова много неща, добавих аз.

И аз, съгласи се той. Ще швършим тази работа на вечеря.

Трябваше да говоря с шофьора, затова се върнахме до разрушения затвор. Оказа се, че археологът държи малка лодка под църквата и може да ни откара до брега, както и че ще ходатайства пред собственика на ресторанта да ни намери стаи в околността. Джорджеску прибра инструментите и отпрати помощниците си и се върнахме в църквата навреме, за да видим игумена с тримата му монаси, също облечени в черно, да пристъпват един след друг през вратите на олтара. Двама от монасите бяха възрастни, но третият беше с все още кафява брада и стоеше добре изправен. Те бавно се обърнаха с лице към олтара, като игуменът вървеше начело с кръст и скиптер в ръце. Приведените му рамена бяха наметнати с пурпурнозлатна мантия, която отразяваше пламъка на свещите.

Пред олтара те се поклониха, като монасите дори за малко съвсем се простряха на пода — точно върху празния

гроб, забелязах аз. За миг ме обзе ужасяващото чувство, че те се кланяха не на олтара, а на гроба на Набучвача.

Внезапно се понесе смразяващ звук; като че ли идваше от самата църква, просмукваше се като мъгла през стените и купола. Те пееха. Игуменът влезе зад олтара през малките врати опитах се да не надничам, за да зърна скритото светилище — и изнесе грамадна книга с емайлирана корица и с нея изписа благословия във въздуха. После я положи в олтара. Един от монасите му подаде кадилница на дълга верижка; той я разклати над книгата и пръсна наоколо уханен дим. Навсякъде край нас, отгоре, отзад, отстрани, се носеха дисонантните свещени напеви с бучащото им исо и треперливите височини. Кожата ми настръхна, защото в този миг разбрах, че съм по-близо до Византия, отколкото бях дори и в Истанбул. Старинната музика и съпътстващият я обред вероятно не се бяха променили много, откакто са ги изпълнявали пред императора в Константинопол.

Службата е много дълга, прошепна ми Джорджеску. Те няма да имат нищо против да ще измъкнем. Той извади свещ от джоба си, запали я на стойката до входа и я остави долу в пясъка.

В ресторанта на брега, мръсно неугледно заведение, с апетит похапнахме задушени гозби и салати, които ни сервираше срамежливо момиче в селски дрехи. Имаше цяло пиле и бутилка тежко червено вино, което Джорджеску щедро наливаше. Шофьорът ми очевидно си намери приятели в кухнята, така че се оказахме съвсем сами между обкованите с ламперия стени и пред потъващата в мрака гледка към езерото и острова.

Щом утолихме малко глада си, попитах археолога на какво се дължи отличният му английски. Той се засмя с пълна уста. Дължа го на майка ми и баща ми, вечен покой на душите им, каза той. Баща ми беше шотландски археолог, специалист по средните векове, а тя беше шотландска циганка. От бебе шъм израснал във Форт Уилям и преди баща ми да почине, работех с него. После

някои от роднините на майка ми я помолиха да тръгне с тях за Румъния, откъдето произхождаше нейният род. Майка ми е родена и израсла в едно западношотландско селце, но когато баща ми си отиде, тя поиска да се махне оттам. Семейството на баща ми нея обичаше особено, нали разбираш. Така тя ме доведе тук, бях на петнайсет години и оттогава живея тук. Когато се установихме, взех нейното фамилно име. За да се впиша по-добре.

Разказът му за миг ме остави без думи и той се усмихна. Странна история, знам. А твоята каква е?

Разказах му накратко за живота и заниманията ми и за загадъчната книга, която попадна в ръцете ми. Той слушаше със склучени вежди и когато свърших, бавно кимна. Невероятна история, дума да няма.

Извадих книгата от раницата си и му я подадох. Той я прегледа внимателно, като спря да огледа по-добре гравюрата по средата. Да, каза ми замислено, това много прилича на останалите ришунки, свързани с Ордена. Виждал съм подобен дракон на накити — на малкия пръстен например. Никога обаче не съм виждал подобна книга. Нямах ли представа откъде ще е взела?

Никаква, признах аз. Надявам се някой ден да я дам на специалист да я изследва, може би в Лондон.

Забележителна изработка. Джорджеску внимателно ми я подаде обратно. Сега, като видя Снагов, къде смяташ да отидеш? Пак в Истанбул?

Не, потреперих аз, но не исках да му казвам защо. Ще трябва да се върна в Гърция след две седмици, всъщност заради едни разкопки там, но мисля дотогава да поостана да видя Търговище, щом там е била главната столица на Влад. Ходил ли си там?

А, да, разбира ше. Джорджеску облиза чинията си като гладно дете. Интересно място за всеки последовател на Дракула. Но най-интересен е замъкът му.

Замъкът му? Той има замък? Искам да кажа, още ли е запазен?

Да, развалина е, но много симпатична. Разрушена крепост. Намира се на няколко километра от Търговище нагоре по река Арджеш и се стига сравнително лесно по пътя, чак накрая трябва да се изкачваш пеша. Дракула обичал все места, които лесно се отбранявали от турците, а онова там е направо прелест. Знаеш ли какво... Той порови из джобовете си, измъкна марка глинена лула и се зае да я тъпче с ароматен тютюн. Подадох му огънче. Благодаря ти, младежо. Виж какво — ще дойда с теб. Мога да остана два дни, но поне ще ти помогна да намериш крепостта. Много по-лесно е, като имаш водач. Не съм ходил там от много време и с удоволствие ще поразгледам отново.

Искрено му благодарих; възможността да се забия в сърцето на Румъния без преводач, да си призная, доста ме притесняваше. Джорджеску знае едно селце край Арджеш, където можем да нощуваме за няколко шилинга; то не е най-близкото до крепостта, но той не иска да ходи в другото, по-близкото, защото веднъж едва не го изгонили оттам. Разделихме се със сърдечни пожелания за лека нощ и сега, приятелю, трябва да духна свещта и да се наспя за следващите си приключения, за които ще те държа в течение.

С най-топли чувства,
Бартоломю

ГЛАВА 46

Скъпи приятелю,

Днес шофьорът ми наистина ни закара на север до Търговище, след което трябваше да се върне при семейството си в Букурещ, а ние се настанихме в един стар хан. Джорджеску е идеалният спътник; веселеше ме по пътя с историята на местата, край които минавахме. Познанията му са изключително широки, а интересите му се простират от местна архитектура до ботаника, така че днес успях да науча извънредно много неща.

Търговище е красив град, средновековен на вид и с поне един приличен хан, нашия, където пътникът може да измие лицето си с чиста вода. Сега сме в сърцето на Влахия, хълмиста земя, притисната между планини и равнини. Влад Дракула управлявал Влахия няколко пъти между 1450 и 1460 г.; Търговище е столицата му и днес следобед се разходихме из внушителните руини на тукашния му дворец, като Джорджеску ми показваше различните стаи и описваше вероятното им предназначение. Дракула не е роден тук, а в Трансилвания, в един град, наречен Сигишоара. Няма да имам време да го видя, но Джорджеску е бил там няколко пъти и ми каза, че къщата, в която е живял бащата на Дракула и където самият Дракула е роден, още стои на мястото си.

Най-забележителната от всички забележителни гледки днес беше наблюдателната кула на Дракула или по-скоро разкрасената ѝ реставрация от деветнайсети век, която зърнахме, докато се разхождахме из старите улици и развалините. Като истински археолог Джорджеску бърчи шотландско-римския си нос пред всякакви реставрации и твърди, че специално в този случай амбразуриите на върха били сбъркани; но какво може да се очаква, троснато ме попита той, щом историците почнат да използват

въображението си? Независимо дали реставрацията беше правдоподобна или не, онова, което Джорджеску ми разказа за тази кула, ми изправи косите. Влад Дракула я използвал не само като наблюдателница в онази епоха на чести турски набези, но и като удобно местенце, от което да се наслаждава как долу в двора набиват жертвите му на кол.

Вечеряхме в малка кръчмичка до центъра на града. Оттам се виждаха външните стени на порутения дворец и докато дъвчехме хляба и задушеното, Джорджеску ми разказа, че Търговище е най-подходящото изходно място за пътувания към планинската крепост на Дракула. Втория път, когато завзел влашкия трон, през 1456 г., обясни ми той, решил да си построи замък над река Арджеш, който да му служи като убежище при нашествия в равнината. Власите винаги са търсели спасение в планините между Търговище и Трансилвания — а и в самата трансилванска пустош.

Той си отчупи парче хляб и усмихнато изтопи с него соса на задушеното. Дракула знаел, че там, над реката, вече имало две разрушени крепости, които датирали поне от единайсети век. Решил да възстанови едната от тях, древния Арджешки замък. Трябвала му евтина работна ръка — тези неща от край време ишкат добри помощници, нали? Та с вродената си любезност той поканил всичките си боляри — своите васали, нали разбираш — на малко великденско тържество. Облечени в най-хубавите си дрехи, те се събрали в огромния двор тук в Търговище и той обилно ги нагостил и напоил. После избил онези, които му се видели най-неудобни, а останалите подкарал — заедно с жените и децата им — петдешет километра нагоре в планината да строят Арджешкия замък.

Джорджеску претърси масата, очевидно за още хляб. Е, всъщност не е било толкова просто — както обикновено в румънската история. По-големият брат на Дракула — Мирча, бил убит шамо година по-рано от политическите им врагове в Търговище. Когато Дракула дошъл на власт,

той накарал да изровят ковчега на брат му и открил, че горкият човечец бил погребан жив. Тогава изпратил потните за великденското тържество и после хем отмъстил за брат ши, хем намерил евтини работници за планинския ши замък. Край стария замък вече имало тухлени печи и всички, които оцелели по пътя догоре, били принудени да работят денонощно, да носят тухли и да зидат стените и кулите. Древните песни от този край гласят, че когато работата била свършена, разкошните дрехи на болярите падали на дрипи. Джорджеску стържеше по чинията си. Забелязал съм, че Дракула е бил колкото противен, толкова и практичен човек. Така че утре, приятелю, ще тръгнем по стъпките на нещастните благородници, но с покрита каруца, а не пеш.

Гледката на селяните, които се разхождат тук в народните си носии сред по-съвременните дрехи на гражданите, е удивителна. Мъжете носят бели ризи, тъмни елеци и огромни кожени цървули, завързани до коляното с кожени върви, все едно оживели римски пастири. Жените, които са най-често тъмнокоси като мъжете и са доста хубавички, носят тежки поли и ризи, над всичко това има стегнато закопчан сукман, а одеждите им са избродирани с пъстри шевици. Изглеждат весел народ, смеят се и викат сред алъш-вериша на пазара, където отидох вчера веднага щом пристигнахме.

Тук съвсем не виждам къде мога да пусна това писмо, така че засега ще ги пазя всичките на сигурно място в раницата си.

Твой верен,
Бартоломю

Скъпи приятелю,

За мое удоволствие успяхме да се доберем до едно селце на Арджеш, след целодневно пътуване през митично стръмни планини в покритата каруца на селянина, чиято шепа щедро напълних със сребърници. В резултат днес

всички кости ме болят, но съм вдъхновен. За мен това село е малко чудо, сякаш излязло от приказките на братя Грим, нереално, иска ми се да можеше да го видиш поне за час, за да почувстваш огромната бездна, която го дели от целия западноевропейски свят. Малките къщички, повечето бедни и схлупени, но пък доста весели на вид, са с дълги стрехи и високи комини, върху които в огромни гнезда летуват щъркели.

Днес следобед го обходих цялото с Джорджеску и открих, че площадчето в центъра е сборното място на селяните, с кладенец за местните жители и гигантско корито за водопоя на добитъка, който минава направо през центъра на селото два пъти на ден. Под едно измъчено дърво се намира кръчмата, шумно заведение, където трябваше непрекъснато да черпя всички с безбожната огнена вода на местните пиячи — сети се за това, когато кротко седнеш в Златния вълк с халба бира в ръка! С един-двама от мъжете там обаче все пак мога наистина да поприказвам.

Някои от тях освен това помнят Джорджеску от последното му идване тук преди шест години и когато за пръв път влязохме в кръчмата днес следобед, го приветстваха със здрави удари по гърба, макар че други явно го отбягваха. Джорджеску казва, че тук сме на един ден път нагоре до крепостта и обратно, но засега никой не иска да ни заведе дотам. Говорят за вълци, мечки и, разбира се, за вампири — приколичи, както ги наричат на своя език. Започвам да схващам няколко думи на румънски и когато се боря да разгадая значението им, изключително ми помагат познанията по френски, италиански и латински. Докато тази вечер разпитвахме неколцина от белокосите пияници, почти цялото селище се изсипа да ни зяпа не особено дискретно — жените, селяните, множество босоноги невръстни дечица, плюс младите девойки, които, както и да го гледаш, са си тъмнооки красавици. В един момент отвсякъде бях обграден от селяни, които се преструваха, че вадят вода или си метат праговете или

нещо питат кръчмаря, че не се сдържах и се разсмях на глас, а те вкупом ме зяпнаха.

Още — утре. Как добре би ми дошъл само половин час да си поприказвам с теб на моя — нашия — роден език!

Вечно твой, Роси

Скъпи приятелю,

Изпълнен съм със страхопочитание — отидохме до крепостта на Влад и се върнахме. Сега знам защо исках да я видя; тя оживи пред мен, поне малко, страховитата личност, която търся и в смъртта ѝ — или съвсем скоро ще започна да търся — някак, някъде, ако картите ми помогнат. Ще се опитам да ти опиша екскурзията ни, защото искам да си представиш цялата сцена, а и защото искам да я запиша за себе си.

Потеглихме призори с каруцата на един млад местен селянин, който явно беше по-заможен и е син на един от векуващите в кръчмата старци. Младежът очевидно беше получил нареждане от властния си родител да ни отведе горе, но задачата хич не му допадаше. Когато се качихме в каруцата, първите слънчеви лъчи едва огряваха селското площадче, а той няколко пъти посочи нагоре към планината, клатейки глава и мърморейки Поенари? Поенари? Накрая явно се примири с мисията си и нахлузи оглавниците на конете си, две грамадни кафяви машини, на които него ден им се размина полската работа.

Коларят ни също беше внушителна фигура, висок и широкоплещест под ризата и вълнения елек, а като си сложи шапката, се извиси поне с две глави над нас. При това положение колебанията му за пътуването ми се сториха леко комични, макар че определено не можех да се надсмивам над страховете на селяните след онова, което видях в Истанбул (което, както вече споменах, ще ти разкажа лично). Джорджеску се опита да го заговори, докато пътувахме през гъстата гора, но бедният човечец

седеше, стиснал поводите в мълчаливо отчаяние (поне така ми се стори), като затворник, когото водеха към дървника. От време на време пъхваше ръка в пазвата си, като че ли там държеше за защита някакъв амулет — досетих се, защото на врата му висеше кожена връв, но сдържах порива да поискам да го видя. Беше ми мъчно за човека, задето го подлагахме на такова мъчение против всички правила на неговата култура, и реших в края на пътуването да му дам малко повече пари.

Смятахме да нощуваме горе, за да имаме достатъчно време да огледаме всичко и да се опитаме да поговорим със селяните, които може би щяхме да срещнем по пътя и които сигурно живееха по-близо до замъка, затова бащата на водача ни беше снабдил с черги и одеяла, а майка му ни беше приготвила един вързоп, пълен с хляб, сирене и ябълки, който сега лежеше отзад в каруцата. Когато влязохме в гората, усетих силен ненаучен уплах. Спомних си как дилижансът отвеждаше героя на Брам Стокър в трансилванските гори — или поне в романизирания им вариант — и почти ми се прииска и ние да бяхме тръгнали вечерта, за да зърна загадъчните огньовете в гората и да чуя воя на вълците. Срамота, помислих си, че Джорджеску не е чел книгата, и реших да му пратя един екземпляр от Англия, ако изобщо някога се върна на това свъсено място. После си спомних срещата в Истанбул и тя бързо ме отрезви.

Напредвахме бавно през гората, защото пътят беше много изровен, с дълбоки коловози, а и почти веднага се заизкачва стръмно нагоре. Тези гори са много гъсти, вътре е сумрачно дори и посред бял ден и е зловещо хладно като в онази църква. Докато пътуваш през тях, отвсякъде си обграден от дървета и потискаща тишина; километри наред от каруцата не се виждаше нищо друго освен безкрайна редица дървета и храсти, гъста плетеница от всевъзможни драки и фиданки и големи, стари дървета. Много от дърветата стигат внушителна височина и короните им закриват небето. Все едно пътуваш край колоните на

огромна катедрала, но мрачна, призрачна катедрала, където във всяка ниша би могъл да зърнеш лика на Черната Мадона или на светците мъченици. Забелязах поне дузина дървесни видове, включително гигантски кестени и някакъв вид дъб, какъвто дотогава не бях виждал.

В един момент пътят стана по-равен и навлязохме в шпалир от сребристи стволове, буки от онзи тип, който човек още може да срещне — но рядко — в най-гористите английски имения. Несъмнено си ги виждал. Тукашната гора можеше да е сватбената зала на Робин Худ, с огромни, исполински дънери, поддържащи покрив от милиони мънички зелени листенца, а под колелата ни пътят беше застлан със сиво-кафяв килим от ланшната шума. Коларят ни явно не забелязваше тази прелест — може би когато си прекарал целия си живот сред подобни гледки, не ги възприемаш като красота, а като част от самия свят — и седеше прегърбен в неодобрително мълчание. Джорджеску беше зает с някакви свои записки по работата си в Снагов, така че нямаше с кого една дума да разменя за прелестите на околния пейзаж.

След почти половин ден път излязохме на открито, сред зелено и дори златисто на слънцето поле. Вече бяхме доста по-високо от селото, забелязах аз, и пред нас се разкриваше далечна панорама към гъста гора, която така стръмно се спускаше надолу в края на полето, сякаш прекрачиш ли ръба и ще паднеш в пропаст. Оттам гората се спускаше в дълбоко ждрело и за пръв път видях река Арджеш като сребърна жилка далеч под нас. На отсрещния бряг се издигаха великански гористи склонове, на вид непроходими. Това е дом за орли, а не за хора, помислих си аз със страхопочитание пред безбройните битки, водени някога тук между османци и християни. Струваше ми се, че за която и да е империя, даже за най-неустрашимата, би било връх на лудостта да се опитва да проникне в тези земи. Вече по-добре разбирах защо Влад Дракула бе избрал тъкмо тази местност за своята крепост; всъщност тя нямаше нужда от укрепление, за да бъде непревземаема.

Водачът ни скочи долу, разопакова обяда ни и се нахранихме седнали на тревата под пръснатите наоколо дъбове и елши. После той се простря под едно дърво и нахлупи шапката върху лицето си, а Джорджеску го последва, като че ли нямаше по-естествено нещо, и двамата спаха цял час, докато аз обикалях поляната. Цареше чудесна тишина, като изключим воя на вятъра сред безбрежните гори. Над всичко това се извисяваше яркосиньото небе. Като отидох до другия край на поляната, видях подобно голо място сред гората доста по-надолу, където се беше разположил овчар в бели дрехи и широкопола кафеникава шапка. Стадото му — май овце — се поклащаше край него като облак и на мен ми се стори, че този човек стоеше там, наведен над стоката си, още от дните на Траян. Почувствах как ме завладява невероятно спокойствие. Зловещата ни мисия избледня в ума ми и ми хрумна, че и аз бих могъл да остана наред уханната поляна цяла вечност, точно като пастира.

Следобед пътят ни изведе нагоре по още по-стръмни и по-стръмни пътища, докато накрая стигнахме селото, което според Джорджеску се намирало най-близо до крепостта; там поседнахме за малко в местната кръчма на чашка от онази яка ракия, която те наричат палинка. Коларят ни даде да разберем, че смята да остане тук с конете, докато ние се изкачваме към крепостта пеша; той за нищо на света нямало да се качи там, да не говорим да ношува сред развалините. Когато настояхме, той изръмжа *Pentru nimica on lime* и сложи ръка на кожената връвчица около врата си. Джорджеску ми каза, че това означавало категорично не. Мъжът толкова здраво се съпротивляваше, че накрая Джорджеску се засмя и каза, че в разходката няма нищо лошо, а и без това последната част трябва да се извърви пеша. Малко ме учуди настояването на Джорджеску да спим на открито вместо да се върнем в селото, пък и, честно казано, и на мен не ми допадаше твърде идеята да прекараме нощта горе, но нищо не казах.

Накрая оставихме човека да си пие ракията, а конете му — водата, и се отправихме нагоре с вързопи храна и одеяла на гърба. Докато вървахме по главната улица, отново си спомних историята на търговищенските боляри, куцукащи нагоре към старата порутена крепост, а после се сетих за онова, което видях — или ми се стори, че видях — в Истанбул и отново ме обля тревожна вълна.

Улицата скоро се превърна в тесен коларски път, а след това — в пътечка през гората, която се издигаше пред нас. Наклонът обаче беше по-стръмен само в последната отсечка и ние го преодоляхме с лекота. Внезапно се озовахме на ветровит хребет, каменист гръбнак, който стърчеше над гората. На билото, върху едно от най-високите ребра, се виждаха две разрушени кули и сринати стени — всичко, което беше останало от замъка на Дракула. Гледката беше главозамайваща — река Арджеш едва проблясваше ниско в ждрелото, а на хвърлей от нея бяха пръснати няколко селца. По-далеч на юг видях ниските хълмове, за които Джорджеску каза, че вече са във влашките равнини, а на север се издигаха планини, някои от тях със заснежени върхове. Бяхме се покатерили до едно орлово гнездо.

Джорджеску се провираше напред сред падналите камъни и накрая се озовахме насред развалините. Веднага забелязах, че крепостта е била малка и отдавна е изоставена на природните стихии; от неznайни времена беше дом единствено на всевъзможни диви цветя, лишеи, мъх, гъби и криворасли, брулени от вятъра дървета. Двете кули, които още не бяха паднали, стърчаха като скелети в небето. Джорджеску ми обясни, че крепостта е имала пет кули, от които приближените на Дракула бдели за турски нашествия. Дворът, насред който стояхме, някога е имал дълбок кладенец — за времена на обсада, а поне според легендата и таен проход, който водел до една пещера ниско долу край Арджеш. Тъкмо оттам през 1462 г. Дракула се спасил от турците след пет години необезпокоявано царуване от крепостта. Очевидно вече никога не се върнал

там. Джорджеску смяташе, че е открил крепостния параклис в единия край на двора, откъдето надникнахме в бездънната урва. Птички се стрелкаха напред-назад из кулите, змии и дребни животни се шмугваха нанякъде с приближаването ни и ми се стори, че природата съвсем скоро ще превземе и малкото останало от цитаделата.

Когато археологическият ни урок приключи, слънцето вече се спускаше над западните хълмове, а сенките на скалите, дърветата и кулите се издължаваха край нас. Можем да се върнем до последното село, замислено каза Джорджеску. Но пък ако утре ни се прииска пак да разгледаме, ще трябва отново да се катерим. По-добре да нощуваме тук, какво ще кажеш?

Искаше ми се да кажа не, но Джорджеску изглеждаше толкова делово, така по научному уверен, докато се усмихваше със скицника в ръка, че се отказах да му противореча. Той се зае да събира сухи съчки, а аз му помагах и скоро до камъните на старинния крепостен двор, с внимателно изстърган за случая мъх, лумна огън. Джорджеску явно много се радваше на огъня, раздухваше го, стъкваше дървата и дори пригоди примитивна стойка за гърнето, което измъкна от раницата си. Скоро вътре закъкри манджа, а той се зае да реже хляба, усмихвайки се на огъня, и тогава си спомних, че всъщност той беше колкото шотландец, толкова и циганин.

Още преди да стане вечерята, слънцето залезе зад планините и развалините потънаха в мрак, а кулите добиха зловещ вид сред пълния здрач. Нещо — бухали? прилепи? — прехвърчаше насам-натам през бойниците, от които някога са се сипели стрели срещу турските войници. Извадих чергата си и я придърпах колкото може по-близо до огъня. Джорджеску бъркаше неимоверно вкусна манджа и докато се хранехме, той отново поде историята на това място. Една от най-тъжните легенди за Дракула е свързана с тази крепост. Чувал ли си за първата жена на Дракула?

Поклатих глава.

Селяните от близките села разказват нейната история и аз мисля, че тя вероятно е истина. Знае се, че през есента на 1462 г. турците прогонили Дракула от крепостта и когато той отново се качил на влашкия трон през 1476 г., така и не се върнал в крепостта, пък и скоро след това бил убит. Песните в тези села гласят, че в нощта, когато турските пълчища се качили на отсрещната школа ето там — той посочи тъмното кадифе на гората, — те се укрепили на мястото на някогашния замък Поенари и се опитали да разрушат крепостта на Дракула, като я обстрелвали с оръдия през реката. Не успели, затова командирът им издал заповед на другата сутрин всички сили да бъдат хвърлени в атака срещу крепостта.

Джорджеску млъкна, за да стъкне огъня, който лумна още по-силно; пламъците танцуваха по смуглото му лице и по златните зъби, а черните му къдрици заприличаха на рогчета. През нощта един роб от турския лагер, който бил роднина на Дракула, тайно изстрелял стрела към прозорците на кулата, където знаел, че се намират личните покои на Дракула. Към стрелата било прикрепено предупреждение да бяга, за да не попадне в ръцете на турците заедно със семейството си. На светлината на свещите в замъка робът видял през прозореца силуета на жената на Дракула, която очевидно прочела съобщението. В старинните си песни селяните разказват, че тя казала на съпруга си, че по-скоро ще стане храна за рибата в Арджеш, отколкото турска робиня. Турците не били особено любезни с пленниците си, нали се сещаш. Джорджеску се усмихна сатанински над манджата си. После тя се изкачила по стъпалата до върха на кулата — вероятно онази там — и се хвърлила долу. Самият Дракула, разбира се, слязъл в тайния си проход и избягал. Той кимна безстрастно. Тази част на Арджеш още се нарича Риу Домней, което ще рече реката на княгинята.

Както можеш да предположиш, потреперих — този следобед и аз бях надничал в пропастта. Урвата до реката е почти неправдоподобно дълбока.

Имал ли е Дракула деца от тази жена?

О, да. Джорджеску ми сипа още малко манджа. Синът им се казвал Мирча Злия и управлявал Влахия в началото на шестнайсети век. И той бил страшен симпатяга. Неговият род произвел поколения мъже с имената Михня и Мирча, до един противни. Дракула се оженил и втори път, за една унгарка, роднина на Матиаш Корвин, унгарския крал. Двамата също създали доста Дракули.

Техни потомци живеят ли още във Влахия или Трансилвания?

Не мишля. Щях да ги открия, ако бяха тук. Той отчупи голям комат хляб и ми го подаде. Потомците му от втората линия на рода притежавали земя в района на Секлер и се омесили с унгарците. Последната му издънка се задомила в благородното семейство Геци и после и те изчезнали.

Записах всичко това в бележника си, между хапките, макар че не вярвах да ме заведе до никакъв гроб. Това обаче ме наведе на последния ми въпрос, който хич не ми се искаше да задавам сред възцарилия се гъст мрак.

Възможно ли е Дракула да е погребан тук или тялото му да е било пренесено тук от Снагов, за по-сигурно?

Джорджеску се закиска. Не губиш надежда, а? Не, штарецът е някъде в Снагов, помни думата ми. Разбира се, параклисът тук е имал крипта — има едно по-ниско място, натам водят няколко стъпала. Преди години, когато за пръв път дойдох тук, го поразкопах. Той се ухили широко. После селяните седмици наред не ми говориха. Но беше празно. Нямаше пукнат кокал.

Скоро след това той взе широко да се прозява. Придърпахме вещите си по-близо до огъня, увихме се в чергите си и замълчахме. Нощта беше хладна и се радвах, че съм облякъл най-топлите си дрехи. Погледах звездите — те изглеждаха невероятно близко до мрачната ни пропаст — и заслушах хъркането на Джорджеску.

Накрая явно и аз съм заспал, защото когато се събудих, огънят почти беше изгаснал, а над върха на планината се бяха скупчили облаци. Потреперих и тъкмо се канех да хвърля още съчки в огъня, когато близо до мен нещо шумна и смрази кръвта ми. Не бяхме сами сред развалините и каквото и да делеше с нас мрачния неравен двор, то беше съвсем наблизо. Бавно се изправих с намерението, ако се наложи, да събудя Джорджеску и се зачудих дали в циганската си торба освен гърненца той не носеше и оръжие. Наоколо се възцари мъртва тишина, но след няколко секунди аз не издържах на напрежението. Измъкнах един клон от купчината, мушнах го в огъня да се запали и така се сдобих с факла, която предпазливо вдигнах над главата си.

Изведнъж в дълбините на обраслия ъгъл на параклиса факлата ми улови червеникавите отблясъци на две очи. Ще те излъжа, приятелю, ако ти кажа, че косите ми не се изправиха. Очите малко се приближиха, но не можех да преценя на какво разстояние се намират. За миг те се втренчиха в мен и аз усетих, напълно ирационално, че те ме познаха, че знаеха кой съм и че ме бяха взели на прицел. После, с един скок през храстите, пред погледа ми изскочи огромен звяр, огледа се във всички посоки и се скри в мрака. Беше необикновено голям вълк; на оскъдната светлина за секунда успях да мерна проскубаната му козина и едрата глава, преди да се измъкне от руините и да изчезне.

Легнах си, като неми се искаше да будя Джорджеску, щом опасността вече беше отминала, но не можах да заспя. Отново и отново — поне във въображението си — виждах тези проникателни, разпознаващи ме очи. Предполагам, че накрая съм задрямал, но както си лежах, до мен достигна далечен шум, който явно се издигаше до нас от дебрите на гората. Вече бях твърде разтревожен, за да лежа увит в чергите, затова се изправих отново и пропълзях през храсталаците на двора да погледна през стената. Бездната оттатък се спускаше чак до Арджеш, както вече обясних,

но отляво склоновете не бяха толкова стръмни и точно оттам се носеше глъчка от гласове и се виждаха отблясъци, които можеха да са от лагерни огньове. Почудих се дали из тези гори лагеруваха цигани; на сутринта трябваше да попитам Джорджеску. Като че ли с тази мисъл го призовах, защото новият ми приятел внезапно изникна до мен, още сънен.

Нещо да липшва?, той надникна през стената.

Посочих. Това цигански табор ли е?

Той се разсмя. Не, не толкова далеч от цивилизацията. После се прозя, но на меката светлина от гаснещия ни огън очите му вече светеха нащрек. Много странно. Дай да погледнем.

Идеята никак не ми хареса, но само след минути бяхме нахлузили ботушите си и тихо пълзяхме надолу по пътеката към източника на шума. Глъчката все повече се усилваше, на тласъци, в злокобен ритъм — не бяха вълци, помислих си аз, а определено човешки гласове. Стараех се да не настъпвам клонки. Видях, че Джорджеску посегна към джоба си — явно имаше оръжие, помислих си със задоволство. Скоро видяхме езиците на огньовете през дърветата и той ми махна да се сниша и да клекна до него в храстите.

Бяхме стигнали до една поляна и тя, за мое удивление, беше пълна с хора. В две гъсти редици те бяха наобиколили огромна клада и пееха. Един от тях, очевидно водачът им, стоеше до огъня и когато напевът се издигаше в кресчендо, всички вдигаха изпъната ръка за поздрав и слагаха другата си ръка на рамото на съседа. Лицата им, причудливо оранжеви на светлината на огъня, бяха строги и сериозни, а очите им блестяха. Носеха някакви униформи, тъмни сака над зелени ризи и черни вратовръзки. Какво е това?, измърморих на Джорджеску. Какво викат?

Всичко за Отечеството!, изсъска той в ухото ми. Стой мирно или сме мъртви. Мисля, че това е Легионът на Архангел Михаил.

Това пък какво е? Опитах се само да мърдам устни. Трудно можех да си представя нещо по-неангелско от тези каменни лица и строго протегнати ръце. Джорджеску ми махна да изчезваме и запълзахме обратно в гората. Преди да се обърнем обаче, забелязах движение в другия край на поляната и удивлението ми нарасна, когато видях висок мъж в пелерина, по чиято тъмна коса и изпито лице за миг преминаха отблясъците на огъня. Той стоеше извън кръга на униформените мъже, а лицето му беше весело; всъщност, той се смееше. След секунда изчезна от погледа ми и реших, че се е мушнал сред дърветата, а Джорджеску вече ме дърпаше нагоре по склона.

Когато се върнахме на сигурно място сред развалините — колкото и да е странно, там вече ми се виждаше сигурно — Джорджеску седна до огъня и запали лулата си, сякаш с облекчение. Мили Боже, човече, изпъшка той. Това можеше да е краят ни.

Какви са тези хора?

Той хвърли клечката си в огъня. Престъпници, отговори кратко. Наричат ги още Желязната гвардия. Промъкват се по селата в този край на страната, набират младежи и ги надъхват с омраза. Особено мразят евреите и искат да отърват света от тях. Той ядно дръпна от лулата си. Ние, циганите, знаем, че където убиват евреи, там колят и цигани. А след това и един куп други хора.

Описах му странната фигура, която бях видял зад кръга.

А, нищо чудно, измърмори Джорджеску. Те привличат всякакви извратени почитатели. Няма да мине много време и всеки овчар в тези планини ще се присъедини към тях.

Трябваше ни доста време, за да се отпуснем отново да спим, но Джорджеску ме увери, че legionerите едва ли ще се изкачат нагоре, щом вече са започнали ритуалите си. Успях само да подремна неспокойно и с облекчение видях, че зората рано-рано достигна това орлово гнездо. Вече беше тихо, доста мъгливо и никакъв ветреца не полъхваше

през клоните на околните дървета. Щом се развидели достатъчно, предпазливо отидох до срутените арки на параклиса да разгледам следите на вълка. Те ясно се забелязваха, огромни и тежки, в пръстта от близката страна на параклиса. Странното беше, че имаше само една следа, която водеше навън от параклиса направо от пропадналото помещение на криптата, но нищо не показваше как вълкът е стигнал дотам — или може би аз просто не можех правилно да разчета следите сред ниските храсталаци зад параклиса. Размишлявах върху тази загадка дълго след като закусихме, направихме още няколко скици и заслизахме по планината.

Сега отново трябва да поспра, но ти изпращам най-сърдечни поздрави от тази далечна земя,

Роси

ГЛАВА 47

Скъпи приятелю,

Не мога да си представя какво ще си помислиш за тази необичайна и едноточна кореспонденция, когато тя най-накрая стигне до теб, но се чувствам задължен да продължавам, дори и само заради себе си. Вчера следобед се върнахме в селото на Арджеш, от което бяхме тръгнали за крепостта на Дракула, и Джорджеску замина за Снагов, като двамата се разделихме със сърдечна прегръдка, а той стисна рамото ми и си пожелахме някой ден пак да се видим. Беше ми чудесен спътник и водач и ще ми липсва. В последния момент усетих угризения, че не му разказах всичко, което видях в Истанбул, но все пак не можах да се насиля да наруша мълчанието си. Така или иначе, той нямаше да ми повярва, пък и едва ли щях да му спестя никакви неприятности, ако бях почнал да го убеждавам. Много добре си представях добродушния му смях, научното му недоверие, поклащането на главата, с което щеше да отхвърли развнатите ми фантазии.

Той настояваше да се върна с него до Търговище, но аз вече бях решил да остана още няколко дни в този край, за да обиколя някои от местните църкви и манастири и може би да науча още малко за земите, които обграждаха бастиона на Влад. Поне това обяснение дадох на себе си и на Джорджеску и той ми препоръча няколко места, които Дракула несъмнено е посещавал приживе. Мисля, че всъщност мотивите ми бяха други, приятелю, и се свеждаха до чувството, че никога повече няма да попадна на подобно място, толкова уединено, толкова далеч от обичайните ми проучвания, така дивно красиво. Решен да остана още няколко дни там, вместо да се върна в Гърция по-рано, аз си отпочинах в кръчмата в опити да понапредна с румънския, като напразно се мъчех да подема разговор с

местните старци за тукашните легенди. Днес се разходих в гората край селото и попаднах на някакъв мъничък храм, който самотно стоеше под едно дърво. Беше изграден от старинни камъни и имаше сламен покрив и ми се стори, че в първоначалния си вид е стоял тук доста преди войниците на Дракула да запрепускат по тези пътища. Оставените вътре цветя вече увяхваха, а под кръста се беше стекъл восък от свещи.

Докато се връщах към селото, попаднах на още познана гледка — едно младо селско момиче стоеше неподвижно на пътя ми в носията си, направо като извадена от историята. Понеже тя не даваше признаци, че ще мръдне, спрях да поговорим и за мое удивление тя ми подари една монета. Очевидно беше много стара — средновековна — и от едната ѝ страна беше изобразен дракон. Сигурен бях, макар и без доказателства, че е била изсечена за Ордена на дракона. Момичето, разбира се, говореше само румънски, но успях някак да науча от нея, че е получила монетата от някаква старица, която слязла в селото им от речните скатове близо до замъка на Влад. Момичето освен това ми каза, че фамилието ѝ име е Геци, макар че явно изобщо не разбираше значението му. Можеш да си представиш как се развълнувах — по всяка вероятност стоях лице в лице с една от потомките на Влад Дракула. Мисълта беше едновременно поразителна и тревожна (макар че чистото лице на момичето и миловидното ѝ държание бяха много далеч от всичко чудовищно или жестоко). Когато се опитах да ѝ върна монетата, тя явно настоя да я задържа, както и направих засега, макар че определено ще се опитам да ѝ я върна. Уговорихме се утре да си поприказваме още и засега ще трябва да устоя на порива да скицирам монетата и вместо това ще се хвана да изучавам речниците си с надеждата да успея да я разпитам по-добре за семейството и произхода ѝ.

Скъпи приятелю,

Снощи постигнах нов напредък в разговорите ми с младата жена, за която ти писах — името ѝ наистина е Геци и тя го изписа пред мен със същите букви, които и Джорджеску написа в бележника ми. Бях изумен от бързината, с която ме разбираше, докато се опитвахме да говорим, и открих, че наред с голямата си природна възприемчивост тя умее да чете и да пише и може да търси с мен думи в речниците. С удоволствие наблюдавах подвижното ѝ лице и блесналите ѝ тъмни очи, когато научаваше нещо ново. Разбира се, тя никога не беше учила чужд език, но несъмнено ще ѝ се удават с лекота, ако получи правилно образование.

Хрумна ми, че това е забележително явление — да откриеш такъв интелект в това затънтено и простовато място; може би е поредното доказателство, че тя е потомка на благородни, образовани, умни хора. Семейството на баща ѝ живее тук от незапомнени времена, но някои от тях са били унгарци, доколкото успях да разбера. Тя каза, че баща ѝ се смята за наследник на княза на Арджешкия замък и че там има заровено някакво съкровище — явно всички селяни мислят така. С големи трудности разбрах, че според тях на празниците на някои светии мястото на заровеното имане се осветява от свръхестествена светлина, но всички по селата се страхуват да го потърсят. Дарбите на момичето, които очевидно многократно надминаваха средата ѝ, ми напомняха за героинята на Харди, прекрасната Тес от рода Д'Ърбървил, благородната краварка. Знам, че ти не смееш да се връщаш по-назад от 1800 г., приятелю, но миналата година аз препрочетох романа и ти го препоръчвам като отклонение от обичайните ти книжни маршрути. Между другото, съмнявам се, че там има някакво съкровище, иначе Джорджеску досега да го е изкопал.

Освен това тя ми разкри изненадващия факт, че един представител на всяко поколение в семейството ѝ трябва да бъде белязан някъде по кожата си с малък дракон. Това,

също както името ѝ и разказа на баща ѝ за него, ме убеди, че тя е част от оцеляла клонка от Ордена на дракона. Искаше ми се да поговоря с баща ѝ, но когато го предложих, тя така се притесни, че щеше да е ужасно непочтено да настоявам. Тукашното общество е крайно консервативно и се страхувам да не опетня репутацията ѝ сред нейните съселяни — убеден съм, че тя е поела голям риск дори и само като се съгласи да поговори насаме с мен, заради което съм още по-благодарен за интереса и помощта ѝ.

Сега отивам малко да се поразходя из гората; имам да обмисля толкова много неща, че, струва ми се, трябва малко да си проветря главата.

Скъпи приятелю, единствен мой доверенико,

Изминаха два дни и вече не знам как да ти ги разкажа, нито дали изобщо ще покажа записките си някому. Тези два дни преобърнаха целия ми живот. Изпълниха ме колкото с надежда, толкова и със страх. Чувствам, че през тези дни прекрачих някаква линия и започнах нов живот. До какво ще доведе това в крайна сметка — не знам. Аз съм едновременно най-щастливият човек на тази земя, но и най-тревожният.

Преди две вечери, след последното ми писмо, отново се срещнах с ангелската девойка, която ти описах, и този път разговорите ни отведоха до неочаквана развръзка — всъщност до целувка — а после тя избяга. Цяла нощ бедувах, а на сутринта се измъкнах от стаята си в селото и се заскитах из гората. Поразходих се, от време на време сядах на някой камък или дънер сред променливата нежна зеленина на ранното утро, но непрекъснато виждах лицето ѝ сред дърветата или светлината. Много пъти се питах дали не трябва незабавно да напусна селото, защото сигурно вече съм я оскърбил.

Целият ден мина така в скитания, като се върнах в селото само за обяд, но през цялото време хем се

страхувах, че ще я срещна, хем се надявах да я зърна. От нея обаче нямаше и следа, а вечерта се върнах на мястото, където се срещахме, като разсъдих, че ако тя също дойде, ще ѝ кажа, доколкото мога, че ѝ дължа извинение и че повече няма да я притеснявам. Точно когато вече бях изгубил надежда, че ще я видя, и смятах, че дълбоко съм я оскърбил и трябва още на следващата сутрин да се махна от селото, тя се появи сред дърветата. В миг съгледах тежките ѝ поли и черната жилетка, беше гологлава, тъмната ѝ коса светеше като лакирано дърво, а плитката ѝ се спускаше през рамото ѝ. Очите ѝ също бяха тъмни, а и уплашени, но сияйното ѝ умно лице ме ослепи.

Отворих уста да я заговоря, но в същия миг тя се затича към мен и се хвърли в ръцете ми. За мое учудване, тя явно изцяло ми се отдаваше и чувствата ни бързо ни отведоха до пълна близост, толкова нежна и чиста, колкото и неочаквана. Открихме, че можем свободно да си говорим — на какъв език вече не знам — и в тъмните ѝ очи с тежките ресници и с изящната азиатска гънка на клепача видях целия свят и може би цялото си бъдеще.

Когато тя си отиде и останах сам, треперещ от вълнение, аз се опитах да преценя какво да направя, какво бях направил, но чувството за пълнота и щастие спираше всяка моя мисъл. Днес ще отида пак да я чакам, защото просто не мога другояче, защото цялото ми същество май вече е свързано с едно друго, толкова различно от мен създание, но все пак така близко, че изобщо не разбирам какво се случва.

Скъпи приятелю (ако все още за теб пиша писмата си),

Вече четири дни живея в рая и любовта ми към ангела, който властва там, несъмнено е точно това — любов. Никога не съм изпитвал такива чувства към жена, каквито ме вълнуват сега, на това чуждо място. Понеже имам само още няколко дни за разсъждение, аз, разбира се,

вече обмислих положението от всякакви ъгли. Идеята да я изоставя и никога повече да не я видя ми изглежда невъзможна, също като мисълта, че може да не се върна у дома. От друга страна, не мога да се примиря с последиците, които бих предизвикал, ако я отведа със себе си — как, на първо място, жестоко ще я откъсна от дома и семейството ѝ, а и какво ще се случи, ако дойде с мен в Оксфорд. Последната възможност е крайно сложна, но иначе положението е може би тежко, но напълно ясно: ако замина без нея, ще разбия сърцата и на двама ни, а и би било проява на страх и безчинство след всичко, което ѝ отнех.

Вече съм решил да я направя своя жена колкото може по-скоро. Животът ни несъмнено ще е необикновено пътешествие, но съм сигурен, че природното ѝ благородство и острият ум ще ѝ помогнат да преодолее всичко, пред което може да се изправим. Не мога да я оставя тук и цял живот да се чудя какво би станало, нито да я изоставя в подобно положение. Твърдо съм решен тази вечер да я помоля да се омъжи за мен след един месец. Мисля, че първо ще се върна в Гърция, където мога да взема пари назаем от колегите си — или да помоля да ми изпратят със запис — достатъчно пари, които да дам на баща ѝ като обезщетение, че я отвеждам; в момента имам малко пари и не смея да постъпя по друг начин. Освен това чувствам, че трябва да отида на разкопките, където ме поканиха — гробницата на някакъв висш сановник до Кносос. Бъдещата ми работа може да зависи от тези колеги, а тя ще издържа и двама ни, за да изградим заедно бъдещия си живот.

После ще се върна за нея — но колко ще са дълги тези четири седмици раздяла! Искане ми се да проверя дали свещениците в Снагов могат да ни оженят там, а Джорджеску ще ни е свидетел. Разбира се, ако родителите ѝ настояват, можем да се оженим и в селото, преди да тръгнем, съгласен съм и на това. Тя ще пътува с мен като моя жена, това е сигурно. От Гърция ще изпратя телеграма

на родителите си, а когато стигнем в Англия, мисля да я заведа при тях за малко. А ти, скъпи приятелю, ако вече четеш тези редове, би ли могъл да провериш как стои въпросът със стаите под наем извън колежа — но съвсем дискретно — като, разбира се, най-вече гледаш цената? Бих искал тя да започне да учи английски колкото се може по-скоро; сигурен съм, че ще го овладее отлично. Може би наесен ще седиш край нашата камина, приятелю, и тогава и ти ще разбереш причината за моята лудост. Дотогава ти си единственият, на когото мога свободно да кажа тези неща, щом успея да изпратя писмата, и познавайки широкото ти сърце, се моля да не ме съдиш строго.

С радост и тревога,
Роси

ГЛАВА 48

Това беше последното от писмата на Роси, вероятно и последното, което той бе написал на приятеля си. Седнал до Хелън в автобуса на връщане към Будапеща, аз грижливо стъгнах писмата и леко стиснах ръката ѝ.

— Хелън — казах колебливо, защото смятах, че поне един от нас трябва да го каже на глас, — ти си от рода на Влад Дракула.

Тя ме погледна, а после извърна поглед през прозореца и от изражението на лицето ѝ ми се стори, че самата тя не знае какво да мисли, но целият ѝ организъм се гърчи и съпротивлява.

Когато двамата с Хелън слязохме от автобуса в Будапеща, почти се беше свечерило, но с потрес осъзнах, че потеглихме от същата тази автогара на сутринта в същия този ден. Струваше ми се, че са минали години. Писмата на Роси бяха на сигурно място в куфарчето ми, а съдържанието им изпълваше главата ми с мъчителни образи; виждах отражението им и в очите на Хелън. Тя ме държеше под ръка, сякаш откровенията на деня бяха разклатили обичайната ѝ самоувереност. Искях да сложа ръка на раменете ѝ, да я прегърна, да я целуна там, на улицата, да ѝ кажа, че никога няма да я изоставя и че Роси не е трябвало да я оставя — по-точно да напуска майка ѝ. Задоволих се само да притисна ръката ѝ плътно към себе си и да се оставя да ме води към хотела.

Щом влязохме във фойето, отново ме обзе усещането, че е минало много дълго време — колко е странно, помислих си, че и тези непознати места само след ден-два започват да ми се струват близки. На рецепцията имаше бележка за Хелън от леля ѝ и тя стръвно я изчете.

— Така си и мислех. Иска да вечеряме с нея довечера тук, в хотела. Предполагам, че иска да се сбогува с нас.

— Ще ѝ кажеш ли?

— За писмата ли? Вероятно. Винаги казвам всичко на Ева, рано или късно. — Зачудих се дали ѝ е казала нещо за мен, което аз не знам, но потиснах тази мисъл.

Имахме съвсем малко време да се измием и облечем по стаите си преди вечеря — преоблякох се в по-чистата от двете ми мръсни ризи и се избърснах над богато украсената мивка — и когато слязох долу, Ева вече беше там, макар че Хелън още я нямаше. Ева стоеше до предната витрина с гръб към мен, обърнала лице към улицата и чезнещото вечерно слънце. Погледната от този ъгъл, тя беше изгубила внушителната острота и стегнатост на публичната си поза; гърбът ѝ в тъмнозеленото сако изглеждаше отпуснат, дори леко приведен. Тя внезапно се обърна и ми спести чуденето дали да я повикам или не, и преди чудесната ѝ усмивка да грейне към мен, в очите ѝ видях тревога. Тя побърза да се здрависа с мен, а аз ѝ целунах ръка. Не разменихме нито дума, но все едно бяхме стари приятели, които се срещат след месеци или години на раздяла.

Миг по-късно за мое облекчение се появи и Хелън и тя ни отведе в ресторанта с лъскавите бели покривки и грозния порцелан. Както и преди, леля Ева поръча вместо нас и аз уморено се облегнах на стола, докато двете си поприказват. Отначало явно си разменяха приятелски шегички, но скоро лицето на Ева помръкна и видях как тя взе вилицата и тревожно я повъртя между палеца и показалеца си. После прошепна нещо на Хелън и нейните вежди също се смръщиха.

— Какво има? — попитах притеснено. Вече до гуша ми беше дошло от тайни и загадки.

— Леля ми е открила нещо. — Хелън сниши глас, макар че едва ли някой от вечерящите край нас разбираше английски. — Нещо, което може да се окаже доста неприятно за нас.

— Какво?

Ева кимна и отново заговори, пак много тихо, а веждите на Хелън се намръщиха още по-дълбоко.

— Лошо — каза тя шепнешком. — Разпитвали са леля ми за теб — за нас. Каза ми, че днес следобед я посетил един полицаи, когото тя отдавна познава. Извинил се и казал, че е рутинна проверка, но я разпитал за присъствието ти в Унгария, за интересите ти и за нашата — нашата връзка. Леля ми е много обиграна в тези работи и също го

поразпитала, та подразбрала, че по тази следа — как се казва? — го е пуснал Геза Йожеф. — Гласът ѝ се превърна в почти недоловим шепот.

— Геза! — зяпнах аз.

— Казах ти, че е досадник. Опита се и мен да разпита на конференцията, но аз не му обърнах внимание. Очевидно се е ядосал повече, отколкото ми се видя тогава. — Тя помълча. — Леля ми казва, че той работи за тайната полиция и може да е много опасен. Те не харесват либералните реформи на правителството и се опитват да върнат стария ред.

Нещо в тона ѝ ме накара да попитам:

— Ти знаеше ли? За работата му?

Тя виновно кимна.

— После ще ти обясня.

Не бях сигурен доколко искам да знам, но самата мисъл, че красивият дългуч ни преследва, определено не ми допадна.

— Какво иска този човек?

— Очевидно подозира, че си тук не просто по научна работа. Смята, че търсиш нещо друго.

— И е прав — изтъкнах аз тихо.

— Решен е да разбере какво е то. Леля ми отклонила детектива от следата, доколкото може, но е доста разтревожена.

— Леля ти знае ли какво... кого търся?

Хелън помълча малко, а после вдигна очи и в тях се четеше молба.

— Да. Реших, че би могла да ни помогне.

— И какъв е съветът ѝ?

— Според нея хубавото е, че утре си тръгваме от Унгария. Предупреди ни дотогава да не говорим с непознати.

— Естествено — казах аз гневно. — Може би Йожеф ще иска да прегледаме заедно някои документи за Дракула на летището.

— Моля те — гласът ѝ едва шепнеше. — Не се шегувай с тези неща, Пол. Може да е много сериозно. Ако изобщо искам да се върна тук...

Засрамено млъкнах. Нямах намерение да се шегувам, репликата ми беше само израз на гняв. Келнерът донесе десерта — сладкиши и кафе, а леля Ева с майчинска загриженост ни подкани да си вземем, като че ли ако ни поохранеше малко, можеше да ни спаси от злините

на света. Докато се хранехме, Хелън разказа на леля си за писмата на Роси и Ева бавно кимаше съсредоточено, но нищо не каза. Когато чашите ни се изпразниха, тя решително се обърна към мен и Хелън преведе с наведени очи.

— Скъпо мое момче — каза Ева и улови ръката ми точно така, както сестра ѝ по-рано същия ден, — не знам дали някога пак ще се видим, но се надявам такъв ден да дойде. Междувременно, грижи се за любимата ми племенница или поне я остави тя да се грижи за тебе — тя хвърли на Хелън лукав поглед, но Хелън се престори, че не забеляза, — и гледай двамата да се върнете към учението си живи и здрави. Хелън ми разказа за твоята задача, тя е достойна, но ако скоро не я завършиш, трябва да се върнеш у дома и да помниш, че си направил всичко по силите си. После животът ти трябва да продължи както досега, приятелю, защото си млад и всичко е пред теб. — Тя потупа устните си със салфетката и се изправи. На входа на хотела мълчаливо прегърна Хелън и се приближи да ме целуне по двете бузи. Беше сериозна и макар че в очите ѝ нямаше сълзи, лицето ѝ излъчваше дълбока стаена тъга. Елегантната кола я чакаше. Тя махна през прозореца на колата и повече не я видях.

В следващите няколко секунди Хелън като че ли беше изгубила дар слово. Тя ту се обръщаше към мен, ту се извърщаше настрана. Накрая се съвзе и решително ме погледна.

— Хайде, Пол. Това е последният ни свободен час в Будапеща. Утре ще трябва да бързаме за летището. Искам да се поразходим.

— Да се разходим? — казах аз. — А тайната полиция и интереса ѝ към мен?

— Те искат да разберат какво знаеш, а не да те намушкат в някоя тъмна уличка. Не се възгордявай много — каза тя с усмивка. — Интересуват се от мен точно толкова, колкото и от теб. Ще стоим на добре осветени места, по главната улица, защото ми се иска да видиш града още веднъж.

С удоволствие се съгласих, защото знаех, че това наистина може да е последната подобна възможност в живота ми, и двамата излязохме в топлата нощ. Тръгнахме към реката, вървейки, както обеща Хелън, по оживените улици на града. На големия мост спряхме, а после тя се

поразходи напред-назад, замислено плъзгайки ръката си по парапета. Отново спряхме по средата на моста, над ширналата се вода, за да съзерцаваме двете страни на Будапеща, и аз за пореден път почувствах величието на града и ужаса на войната, която почти го беше разрушила. Навсякъде блестяха светлините на града и потрепваха по черната повърхност на реката. Хелън постоя малко облегната на парапета, после се обърна и сякаш неохотно се запъти обратно към Пеща. Беше свалила сакото си и когато се обърна, видях някаква неправилна сянка отзад на блузата ѝ. Приблжих се и изведнъж съзрях огромен паяк. Беше изтъкал паяжината си по целия ѝ гръб; ясно виждах блестящите нишки. Спомних си, че и по парапета на моста бях забелязал паяжини, а тя точно там беше прокарала ръката си.

— Хелън — казах тихо, — не се стряскай, но имаш нещо на гърба.

— Какво? — замръзна тя.

— Сега ще го махна — прошепнах нежно. — Някакъв паяк.

Тя потръпна, но послушно застина неподвижно, докато изхвърлих малката твар от гърба ѝ. Признавам, че и аз се уплаших, защото това беше най-големият паяк, който някога бях виждал, почти наполовина колкото дланта ми. Той се удари в парапета до нас с ясно доловимо плясване и Хелън изпищя. Никога досега не я бях чувал да вика от страх и писъкът ѝ изведнъж ме накара здраво да я хвана и да я разтърся, дори да я ударя.

— Всичко е наред — казах бързо и грабнах ръката ѝ, като сам се мъчех да запазя спокойствие. За моя изненада тя изхълца един-два пъти, преди да се съвземе. Бях изумен, че жена като нея, която стреля срещу вампири, може така да се изплаши от един паяк, но денят ни беше дълъг и напрегнат. Тя отново ме изненада, като обърна поглед към реката и тихо каза:

— Обещах да ти разкажа за Геза.

— Няма нужда да казваш нищо — надявах се, че гласът ми не прозвуча раздражено.

— Не искам да те лъжа с мълчанието си. — Тя се отдалечи на няколко крачки, като че ли да избяга от паяка, макар че той вече беше изчезнал, вероятно в Дунава. — Когато бях студентка, известно време бях влюбена в него или поне така си мислех, а в отговор той помогна

на леля ми да издейства стипендия и паспорт, с които да напусна Унгария.

Дръпнах се и се втрених в нея.

— Е, не беше толкова грубо — заяви тя. — Не каза, „Ще спиш с мен, ако искаш да отидеш в Англия“. Той е деликатен човек. Освен това не получи и всичко, което искаше от мен. Когато очарованието му изгуби въздействието си над мен, вече бях получила паспорта си. Просто така се случи и когато осъзнах всичко, вече имах своя билет за свободата, за Запада, и нямах желание да се отказвам. Мислех си, че си струва да намеря баща си. Затова известно време се преструвах пред Геза, докато се измъкнах в Лондон, а на тръгване му оставих писмо, за да му кажа, че скъсвам връзката ни. Искях поне за това да съм честна. Сигурно много се е ядосал, но не ми писа.

— А как разбра, че работи за тайната полиция? Тя се засмя.

— Беше прекалено суетен, за да не се похвали. Искаше да ме впечатли. Не му казах, че повече се изплаших, отколкото впечатлих, нито че повече се отвратих, отколкото изплаших. Разказваше ми за хората, които е изпратил в затвора или на изтезания, дори намекваше, че има още по-страшни неща. В крайна сметка, нямаше как да не го намразя.

— Като се има предвид, че се е прицелил в мен, новините не са добри — казах аз. — Но се радвам да науча, че вече го мразиш.

— Ти какво мислиш? — попита тя. — От мига, когато го видях тук, се мъча да го избягвам.

— Но когато го видя на конференцията, усетих противоречиви чувства в теб — признах аз. — Нямаше как да не си помисля, че може би си го обичала, или дори че още го обичаш, нещо такова.

— Не — тя поклати глава, заглеждана в тъмния поток. — Не мога да обичам такъв следовател... мъчител... може би убиец. И макар че не го отхвърлих заради това — и преди, и още повече сега — има и други неща, заради които нямаше да съм с него. — Тя се обърна леко към мен, но не ме погледна в очите. — Дребни неща, но важни. Не е мил. Не знае кога да каже нещо утешително и кога да замълчи. Не му пука за историята. Няма меки сиви очи, нито гъсти вежди, и не навива ръкавите си до лакътя. — Аз я зяпнах, а този път тя ме погледна право в очите с някак храбра решителност. — С две думи, най-големият му недостатък е, че не си ти.

Погледът ѝ беше почти неразгадаем, но след миг тя се усмихна, сякаш насила, като че ли се бореше със себе си, и това беше прекрасната усмивка на жените от семейството ѝ. Гледах я, все още невярващо, а после я прегърнах и страстно я целунах.

— Какво мислиш? — прошепна тя, когато я пуснах за малко. — Какво мислиш?

Останахме там доста дълго — може би дори час — но накрая тя изведнъж се дръпна със стон и притисна ръка към врата си.

— Какво има? — попитах бързо.

Тя се поколеба.

— Раната ми — каза тя неуверено. — Заздравя, но понякога ме наболява. И сега си помислих — ами ако не трябваше да те докосвам?

Взряхме се един в друг.

— Дай да видя — казах аз. — Хелън, дай да я видя.

Без да продума, тя развърза шалчето си и повдигна брадичка под светлината на уличната лампа. На кожата на стегнатото ѝ гърло видях два пурпурни белега, почти затворени. Страховете ми се поуталожиха; очевидно не беше хапана след първото нападение. Наведох се и докоснах раничките с устни.

— Пол, недей! — извика тя и стреснато се дръпна.

— Не ме интересува! — казах аз. — Ще я излекувам. — После въпросително я погледнах: — Да не би да те заболя?

— Не, напротив, беше успокояващо — призна тя, но сложи ръка над раната, сякаш за да я предпази, и скоро пак върза шалчето отгоре ѝ. Тогава разбрах, че макар заразяването да не е било значително, трябва много внимателно да я наблюдавам. Порових в джоба си:

— Отдавна трябваше да направим това. Искам да го носиш — подадох ѝ едно от малките кръстчета, които купихме от църквата „Сейнт Мери“ у дома. Закопчах го около врата ѝ и то незабележимо увисна под шалчето ѝ. Тя като че ли въздъхна с облекчение и леко го докосна с пръст.

— Аз не съм вярваща, нали знаеш, мислех, че съм учен и че...

— Знам. Но тогава защо ти беше онова в църквата „Сейнт Мери“?

— Какво в „Сейнт Мери“? — намръщи се тя.

— У дома, до университета. Когато дойде да прочетеш писмата на Роси, ти намокри челото си със светена вода.

Тя се замисли.

— Да, така беше. Но не че съм религиозна. Беше от носталгия по дома.

Бавно се върнахме по моста и през тъмните улици, без да се докосваме. Още усещах как ръцете ѝ ме прегръщат.

— Нека да дойда с теб в стаята ти — прошепнах, когато наближихме хотела.

— Не тук — стори ми се, че устните и потръпнаха. — Наблюдават ни.

Не настоях и на рецепцията с радост установих, че имам с какво да се разсея. Когато помолих за ключа си, служителят ми подаде бележка, надраскана на немски: Тургут се беше обадил и искаше да му звънна. Хелън ме изчака, докато преминах през тежката процедура да се моля за телефона, бутвайки нещичко на пазача, за да улесня решението му — колко ниско бях паднал в онези дни — след това набрах номера и безнадеждно зачаках, а после дочух далечния звън. Тургут вдигна с неразбираемо изръмжаване, но бързо мина на английски.

— Пол, приятелю! Слава на боговете, че се обади. Имам новини за теб — важни новини!

Сърцето ми подскочи в гърлото.

— Намери ли...? — Карта? Гроб? Роси?

— Не, приятелю, чудо не се е случило. Но писмото, което Селим откри, е преведено и се оказа поразителен документ. Написано е от един православен монах в Истанбул през 1477 година. Чуваш ли ме?

— Да, да! — изкрещях аз и служителят ме изгледа ядно, а Хелън се притесни. — Давай нататък.

— През 1477 година. Има и още много. Мисля, че е важно да проследите сведенията от това писмо. Ще ти го покажа, когато се върнете утре. Нали?

— Да! — изкрещях. — Казва ли се в писмото, че... е погребан в Истанбул? — Хелън клатеше глава и аз се досещах какво си мисли — линията сигурно се подслушва.

— От писмото не се разбира — изръмжа Тургут. — Не съм сигурен къде е погребан, но едва ли гробът е тук. Мисля, че трябва да се приготвите за ново пътуване. Сигурно ще ви трябва помощ и от

добрата леля. — Въпреки шума по линията дочух мрачна нотка в гласа му.

— Ново пътуване? Къде?

— В България! — извика Тургут отдалеч.

Втренчих се в Хелън, а слушалката за малко да се изплъзне от ръката ми.

— България?

ТРЕТА ЧАСТ

Един от саркофазите беше по-царствен от останалите; огромен, благородно симетричен. На него беше изписана една-единствена дума: ДРАКУЛА.

Брам Стокър,
Дракула, 1897

ГЛАВА 49

Преди няколко години сред книгата на баща си намерих бележка, която нямаше да има място в тази история, ако не беше единственият спомен за любовта му към Хелън, попадал някога в ръцете ми, с изключение на писмата му до мен. Той не си водеше дневници, а редките лични записки бяха почти изцяло свързани с работата му — размишления по дипломатически въпроси или по исторически теми, особено в светлината на някой международен конфликт. Тези размисли, както и лекциите и статиите, които се раждаха от тях, сега се съхраняват в библиотеката на неговата фондация, а за мен накрая остана само едно листче хартия, което той беше написал за себе си — за Хелън. Познавах баща си като човек на фактите и идеалите, а не на поезията, и затова този документ придоби още по-голяма стойност за мен. Тъй като не пиша книга за деца, а и искам да оставя колкото е възможно по-пълнен летопис на онези събития, включвам тук въпросната бележка, макар и не без угризения. Напълно възможно е той да е писал и други подобни писма, но вероятно ги е унищожил, това би било напълно в негов стил — може би ги е изгарял в малкото дворче зад къщата ни в Амстердам, където като малка понякога намирах овъглени и неразгадаеми парченца хартия в каменното огнище — а това листче сигурно е оцеляло по случайност. Писмото няма дата, затова се колебаех къде точно да го вмъкна в този иначе хронологичен разказ. Избрах това място, защото писмото припомня първите дни на тяхната любов, макар изтерзаният му тон да ме кара да мисля, че той го е писал, когато вече не е можел да ѝ го изпрати.

Любов моя, исках да ти кажа колко мисля за теб. Ти изцяло обсебваш паметта ми, която непрестанно ме препраща към онези дни, когато преживяхме първите си мигове насаме. Много пъти съм се питал защо друга обич не може да замени присъствието ти и винаги се връщам към илюзията, че сме още заедно, а после — неохотно —

осъзнавам, че спомените ми са твой заложник. Когато най-малко очаквам, твоите думи нахлуват в паметта ми и ме завладяват. Чувствам тежестта на ръката ти върху моята, когато ръцете ни се криеха под моето сако, сакото, което бях сгънал на седалката между нас, а изящната лекота на пръстите ти, извърнатото настрани лице, възклицанието ти, когато заедно влязохме в България, когато за пръв път прелетяхме над българските планини.

Нашата младост вече отминаваше, скъпа моя, когато се разрази сексуалната революция, вакханалия с митичен размах, която ти не доживя да видиш — сега поне на запад младите очевидно се откриват един друг без много предисловия. Аз обаче си спомням нашите ограничения с почти същия копнеж, с който си припомням и законната консумация на връзката ни много по-късно. Тези спомени не мога да споделя с никого: миговете на близост, когато напълно облечени бяхме принудени да отлагаме удовлетворението си, онова изгарящо колебание, което предшествахше свалянето на всяка дреха, така че с мъчителна яснота си спомням — или поне искам да си спомня — както нежната извивка на шията ти, така и нежната яка на блузата ти, блуза, чиито очертания знаех наизуст още преди пръстите ми да усетят тъканта ѝ или да докоснат перлените ѝ копчета. Спомням си аромата на влак и груб сапун по рамото на черното ти сако, леката грапавина на черната ти сламена шапка точно толкова ярко, колкото помня и мекотата на твоята коса в почти същия нюанс на черното. Когато се осмелихме да прекараме половин час заедно в хотелската ми стая в София, преди да слезем за поредната порция храна, имах чувството, че ще умра от копнеж. Когато ти окачи сакото си на стола и сложи отгоре и блузата си, бавно и решително, когато се обърна да ме погледнеш, с нетрепващ поглед, аз се вкамених, а вътрешно изгарях. Когато ти сложи ръцете ми на кръста си и те трябваше да избират между плътната гладкост на полата ти и по-нежната гладкост на кожата ти, бях готов да заплача.

Може би тогава открих и единственото ти петънце — единственото място, което, струва ми се, никога не целунах — мъничкия извит дракон отстрани на плешката ти. Ръцете ми сигурно са го докосвали преди да го видя. Помня как поех дъх — и как ти въздъхна, — когато го открих и го погалих с колеблив, но любопитен пръст. С времето той се превърна в част от географията на гладкия ти гръб, но в онзи първи миг вля благоговение в желанието ми. Не знам дали това се случи в софийския ни хотел или не, но сигурно съм го открил по времето, когато запаметявах крайчеца на долните ти зъби и фино назъбените им връхчета, кожата около очите ти с паяжината на първите признаци на възрастта...

Тук бележката на баща ми прекъсва и не ми остава нищо друго, освен да премина към по-предпазливите му писма до мен.

ГЛАВА 50

Тургут Бора и Селим Аксой ни чакаха на летището в Истанбул.

— Пол! — Тургут ме прегърна и целуна, потупвайки ме по рамото. — Мадам професоре! — той разтърси дланта на Хелън с две ръце. — Слава на небето, че сте живи и здрави. Добре дошли с триумфалното си завръщане!

— Е, чак триумфално не бих го нарекъл — казах аз, като не успях да сдържа смеха си.

— Ще поприказваме, ще поприказваме — извика Тургут и звучно ме плесна по гърба. Само след час се озовахме пред прага на дома му, където мисис Бора видимо се зарадва, че отново се срещаме. Когато я видяхме, двамата с Хелън едновременно възкликнахме: този ден тя беше облечена в бледо синьо като мъничко пролетно цветенце. Мисис Бора ни погледна въпросително.

— Роклята ти е чудесна! — възкликна Хелън и пое малката ѝ ръчичка в своята дълга длан.

Мисис Бора се засмя.

— Благодаря — отвърна тя, — сама си шия дрехите.

После двамата със Селим Аксой ни наляха кафе и ни поднесоха нещо, което тя нарече бюрек, завити тестени кори с плънка от солено сирене, както и цяла вечеря от поне още пет-шест ястия.

— Сега, приятели, кажете какво научихте.

Това беше трудна задача, но с общи усилия му разказахме за преживяванията ни на конференцията в Будапеща, за срещата ми с Хю Джеймс, за историята на майката на Хелън, за писмата на Роси. Очите на Тургут се разшириха, когато описах как Хю Джеймс е намерил своята драконова книжка. Докато разказвах всичко това, почувствах, че наистина сме научили много. За съжаление, нищо от наученото не ни насочваше към местонахождението на Роси.

На свой ред Тургут ни каза, че в отсъствието ни са се случили големи беди; преди две вечери милият му приятел, библиотекарят, бил нападат за втори път в апартамента, където се възстановявал. Човекът, когото тогава наели да го наблюдава, заспал на поста си и

нищо не виждал. Сега взели нов пазач и се надявали да е по-внимателен. Въпреки всички предпазни мерки клетият господин Ерозан изобщо не бил добре.

Имали и други новини за нас. Тургут глътна на един дъх втората си чашка кафе и побърза да измъкне нещо от зловещия си кабинет. (Почувствах облекчение, че този път не ни покани вътре.) Появи се оттам с тетрадка и отново седна до Селим Аксой. Двамата ни гледаха сериозно.

— Казах ти по телефона, че докато ви нямаше, намерихме едно писмо — обясни Тургут. — Оригиналът е на църковнославянски, стария език на християнското духовенство. Както ти казах, написано е от един карпатски монах и е свързано с пътуването му до Истанбул. Моят приятел Селим се чуди защо писмото не е на латински, но може би монахът е бил славянин. Да ви го прочета ли тутакси?

— Разбира се — казах аз, но Хелън вдигна ръка.

— Само минутка, ако обичате. Как и къде го намерихте?

Тургут кимна одобрително.

— Господин Аксой го намери в архива — всъщност в същия архив, който посетихме заедно. Той седя там три дни, за да прегледа всички налични ръкописи от XV век. Открил този документ сред една скромна по размер колекция от книжа на гяурските църкви — другояче казано, на християнските църкви в Истанбул, които получили позволение да продължат дейността си и при управлението на Завоевателя и наследниците му. В архива няма много такива документи, защото поначало те се съхранявали в манастирите и най-вече в Константинополската патриаршия. Някои черковни документи обаче оставали и при султана, особено когато става дума за нови споразумения с църквите, действащи на територията на империята — тези споразумения се наричат фермани. Понякога султанът получавал писма с — как се казваше? — петиции по някакъв църковен въпрос и те също попадали в архива.

Той побърза да преведе и думите на Аксой, който искаше да обясни нещо.

— Да, моят приятел добави нещо много важно. Той ми припомни, че скоро след като Завоевателя превзел града, той назначил нов патриарх на християните, патриарх Генадий. — Аксой слушаше и енергично кимаше. — Отношенията между султана и Генадий били

съвсем цивилизовани, дори дружески — вече ви казах, че Завоевателя проявявал търпимост към християните в империята, след като покорил земите им. Султан Мехмед помолил Генадий да му напише кратко изложение за православната вяра и после наредил да го преведат за личната му библиотека. Копие от този превод още се пази в архива. Освен това има и копия от църковни устави, които трябвало да се предават на Завоевателя и са запазени в същия архив. Мистър Аксой разглеждал точно такъв църковен устав, на някаква църква в Анадола, и това писмо изпаднало между страниците му.

— Благодаря — Хелън се отпусна назад върху възглавниците.

— Уви, не мога да ви покажа оригинала, тъй като, естествено, не бива да го изнасяме от архива. Можете лично да отидете да го видите, докато сте тук, ако желаете. Написано е с превъзходен почерк на малко парченце пергамент, откъснато в единия край. Сега ще ви прочета превода, който направихме на английски. Моля помнете, че това е превод от превода, при което на места смисълът се е изгубил.

И той прочете следното:

До игумена Максим Евпраксий.

Ваше Високопреподобие,

Смиреният грешник се домогва до слуха Ви. Както вече писах, в нашата дружина се възцари раздор, откакто вчера заданието ни се провали. В града не сме на сигурно място, но при все това смятахме, че не бива да го напуснем, без да разберем какво се е случило със съкровището, което дирим. Тази сутрин, по волята на Всемогъщия, пред нас се откри нов път и с настоящето трябва да Ви го опиша. Игуменът на манастира Панахрантос, като дочул от нашия домакин игумена, който е негов добър приятел, за мъките и терзанията ни, дойде лично да ни посети в „Света Ирина“. Той е благороден и свят човек на петдесет години, прекарал дългия си живот първо във Великата лавра на Атон, а сега от много години като монах и игумен в Панахрантос. Щом дойде при нас, той първо се съвещава насаме с нашия домакин, а после двамата говориха с нас в покоите на домакина ни, в строга тайна, като предварително бяха

освободени всички послушници и прислужници. Той ни каза, че до тази сутрин не знаел за присъствието ни тук, но щом дочул, дошъл при приятеля си да му предаде вестите, които по-рано не му споделил, тъй щото не искал да излага на опасност нито него, нито монасите му. Накратко, той ни откри, че онова, което търсим, вече е изнесено от града и е укрито на сигурно място в покорените земи на българите. Той ни даде най-поверителни указания как безопасно да стигнем дотам и ни каза името на храма, който трябва да издирим. На драго сърце бихме поостанали тук, за да стигне посланието ни до Вас и да получим заповедите Ви по този въпрос, но игумените също ни казаха, че еничари от двора на султана вече са ходили при Патриарха да го разпитват за изчезването на онова, което дирим. Сега за нас е извънредно опасно да останем тук дори и ден повече, а даже и дълбоко из земите на поганците ще сме в по-голяма безопасност, отколкото тук. Ваше Високопреподобие, простете своеволието ни, задето тръгваме, без да изчакаме заръките Ви, и дано Божията и Вашата благословия закрилят решението ни. Ако се наложи, ще унищожа дори и тази бележка, преди да е стигнала до Вас, и ще дойда да Ви разкажа за диренията ни със собствения си език, стига дотогава да не го отрежат.

От смирения грешник отец Кирил

април, лето Господне 6985

Когато Тургут приключи с четенето, настана дълбока тишина. Селим и мисис Бора седяха мълчаливо, а Тургут почесваше посребрената си грива с неспокойна ръка. Двамата с Хелън се спогледахме.

— Лето Господне 6985? — казах аз накрая. — Какво означава това?

— Средновековните документи носят дата по календара, който изчислява дните от Сътворението — обясни Хелън.

— Да — кимна Тургут. — По съвременния календар година 6985 означава 1477 година.

Не можах да сдържа въздишката си.

— Писмото е забележително и очевидно е изпълнено с някаква голяма тревога. Но аз се предавам — признах със съжаление. — Датата определено ме кара да подозирам възможна връзка с откъса, който мистър Аксой откри по-рано. Но какво доказва, че монахът, който е написал това писмо, идва от Карпатите? И защо мислите, че е свързано с Влад Дракула?

Тургут се усмихна.

— Отлични въпроси, както обикновено, млади ми неверни Тома. Позволи ми да се опитам да им отговоря. Както казах, Селим познава града много добре и когато открил това писмо и успял да разчете достатъчно от него, за да се увери, че може да е от полза, го занесъл на свой приятел, който сега завежда библиотеката на древния манастир „Света Ирина“, той още съществува. Та този приятел му превел писмото на турски и бил дълбоко заинтригуван, защото вътре се споменавал и неговият манастир. Той обаче не могъл да открие в архивите си документи за подобно посещение от 1477 година — то или не е било документирано, или всички книжа са изчезнали много отдавна.

— Ако мисията, която се описва, е била тайна и опасна — изтъкна Хелън, — едва ли някой би оставил писмени сведения за нея.

— Съвсем вярно, скъпа мадам — кимна ѝ Тургут. — Всеки случай, приятелят на Селим от манастира ни помогна по един важен въпрос — той прерови най-древните църковни истории, с които разполагаше библиотеката му, и откри, че игуменът, до когото е адресирано писмото, онзи Максим Евпраксий в края на живота си е бил велик игумен в Атон. През 1477 година обаче, когато е писано това писмо, той е бил игумен на манастира в езерото Снагов.

Тургут тържествуващо натърти последните си думи.

За миг останахме безмълвни. Накрая Хелън наруши мълчанието:

— Ние сме Божи люде, мъже от Карпатите — измърмори тя.

— Моля? — Тургут се втренчи в нея любопитно.

— Да! — подех аз стиха от Хелън. — „Мъже от Карпатите.“ Това е откъс от песен, румънска народна песен, която Хелън откри в Будапеща. — Разказах им как един час прелиствахме старинния сборник песни в библиотеката на Будапещенския университет, като описах изящната гравюра с дракона и скритата сред дърветата църква в горния край на страницата. Когато споменах дракона, веждите на

Тургут се вдигнаха почти до разрошената му коса, а аз бързо прелистих бележките си.

— Къде е това нещо? — Миг по-късно намерих записания на ръка превод сред папките в куфарчето си — Господи, помислих си, какво ли ще стане, ако случайно изгубя това куфарче! — и им го прочетох на глас, с малки паузи, в които Тургут превеждаше на Селим и на мисис Бора:

*Те стигнаха до портите, чак до големия град,
Стигнаха до големия град от земята на смъртта.
„Ние сме Божии люде, мъже от Карпатите.
Ние сме монаси, свети хора, но носим само зли
вести.
Носим вестта за чумата на големия град.
Служим на господаря си и оплакваме смъртта му.“
Те стигнаха до портите и градът заплака с тях,
Щом влязоха.*

— Олеле, Боже, колко чудновато и страшно — каза Тургут. — Всичките ви народни песни ли са такива, мадам?

— Да, повечето — каза Хелън през смях. Осъзнах, че от възмущение за цели две минути бях забравил, че тя седеше точно до мен. Едва се възпрях да не се протегна да хвана ръката ѝ, да не зяпам усмивката ѝ, нито къдрицата черна коса на бузата ѝ.

— И нашият дракон най-отгоре, скрит сред дърветата — не може да няма връзка.

— Как ми се иска да я видя — въздъхна Тургут. После удари по края на месинговата маса, така че чашите ни издрънчаха. Жена му нежно сложи ръка на лакътя му и той утешително я потупа. — Не, вижте — чумата! — той се обърна към Селим и двамата си размениха няколко картечни реплики на турски.

— Какво? — Хелън беше присвила очи от усилие да се съсредоточи. — Чумата от песента?

— Да, мила — Тургут приглади косата си назад. — Освен писмото, открихме и още едно обстоятелство за Истанбул от същия този период — нещо, което моят приятел Аксой всъщност вече знаеше.

В късното лято на 1477 година, в най-голямата горещина, в града избухва епидемия, известна сред нашите историци като Малката чума. Тя взема много жертви в стария квартал Пера — той сега се нарича Галата. Пробождали телата на умрелите през сърцето, преди да ги изгорят. Това, казва той, е необикновено, защото по принцип при епидемии трупове на нещастниците просто били изгаряни извън стените на града, за да не се разпространява заразата. Чумата обаче била краткотрайна и не взела много жертви.

— Смятате, че тези монаси, ако са същите, са донесли чумата в града?

— Това, разбира се, не можем да кажем — призна Тургут, — но ако вашата песен описва същата група монаси...

— Хрумна ми нещо — Хелън остави чашата си. — Не мога да си спомня, Пол, дали ти разказах това, но Влад Дракула е бил един от първите военни стратегии, който употребил — как да кажа? — болестите като оръжие.

— Биологична война — допълних аз. — Хю Джеймс ми каза.

— Точно така — тя сгъна крака под себе си. — По време на султанските набези във Влахия Дракула изпращал в османските лагери болни от чума или от едра шарка, преоблечени като турци. Така те умирали там, но преди това заразявали колкото се може повече хора.

Ако всичко това не беше толкова зловещо, щях да се усмихна. Влашкият княз е не само съкрушително силен, но и невероятно изобретателен — изключително умен противник. Секунда по-късно осъзнах, че току-що бях помислил за него в сегашно време.

— Разбирам — кимна Тургут. — Искаш да кажеш, че тази група монаси, ако са били същите монаси, вероятно са донесли чумата със себе си от Влахия.

— Едно нещо обаче остава неясно — намръщи се Хелън. — Ако някои от тях са били заразени с чума, защо игуменът на „Света Ирина“ ги е пунал да пренощуват при него?

— Права сте, мадам — призна Тургут. — Макар че може да не е било чума, а друг вид зараза... но няма как да разберем.

Разочаровано мълчахме и размишлявахме.

— Много православни монаси са ходели в Константинопол на поклонение дори и след покоряването на града — каза накрая Хелън. — Може би става дума просто за група поклонници.

— Но те са търсели нещо, което очевидно не са намерили при поклонението си, поне не в Константинопол — възразих аз. — А и отец Кирил казва, че те отиват в България, преоблечени като поклонници, сякаш всъщност не са такива — поне така звучат думите му.

Тургут почеса глава.

— Мистър Аксой мисли доста по въпроса — каза той. — Обясни ми, че повечето от великите християнски реликви, съхранявани в константинополските църкви, са били унищожени или разграбени по време на нашествието — икони, кръстове, мощи на светци. Разбира се, през 1453 година тук не е имало толкова много съкровища, както когато Византия е била велика сила, защото най-красивите и древни предмети били плячкосани от латинските кръстоносци през 1204 година — несъмнено знаете тази история, — които ги отнесли в Рим, Венеция и други западни градове. — Тургут неодобрително разтвори ръце. — Баща ми разказваше за чудесните коне върху базиликата „Сан Марко“ във Венеция, които кръстоносците откраднали от Византия. Християнските нашественици, както виждате, не били много по-милостиви от османските завоеватели. Така или иначе, приятели, при нашествието от 1453 година някои от черковните богатства били укрити, а част дори били изнесени от града още преди обсадата на султан Мехмед и били скрити в манастири извън стените на града или пък тайно пренесени в чужди земи. Ако нашите монаси са били поклонници, може да са дошли в града с надеждата да видят някоя светиня и да са открили, че тя липсва. Може би игуменът на втория манастир им е разказал историята на някоя прочута икона, която е била скрита на сигурно място в България. От това писмо обаче няма как да разберем за какво точно става дума.

— Сега разбирам защо искаш да отидем в България. — Отново устоях на порива да грабна ръката на Хелън. — Макар че не мога да си представя как ще научим нещо повече по този въпрос, да не говорим как изобщо ще се вмъкнем там. Сигурен ли си, че в Истанбул няма къде повече да търсим?

Тургут мрачно поклати глава и вдигна забравената си кафена чашка.

— Използвах всеки източник на информация, който знам, включително няколко — съжалявам за това, — чието естество не мога

да ви разкрия. Мистър Аксой прерови всичко — своята библиотека, библиотеките на приятелите си, университетските архиви. Говорих с всеки историк, когото успях да открия, включително един, който изучава гробищата на Истанбул — нали сте виждали прекрасните ни гробища. Не успяхме да намерим никакви сведения за необичайно погребение на чужденец тук от онзи период. Възможно е и да сме пропуснали нещо, но не знам къде още може да се търси в един по-кратък срок. — Той ни изглежда сериозно. — Знам, че за вас ще е наистина трудно да отидете в България. Бих отишъл аз, само че за мен, приятели, ще е още по-трудно. Като турчин не мога да посетя даже някоя от научните конференции там. Никой не мрази потомците на Османската империя повече от българите.

— О, румънците дават най-доброто от себе си — увери го Хелън, но думите ѝ бяха смекчени от усмивка, която го накара да се разсмее в отговор.

— Но... Господи! — Облегнах се назад върху възглавниците на дивана и сякаш ме отнесе една от онези вълни на нереалност, които напоследък все по-често ме заливаха. — Не виждам как ще се справим.

Тургут се наведе и постави пред мен английския превод на писмото на монаха.

— И той не е знаел.

— Кой? — простенах аз.

— Отец Кирил. Слушай, приятелю, кога изчезна Роси?

— Преди повече от две седмици — признах аз.

— Нямах никакво време за губене. Знаем, че Дракула не е в гроба си в Снагов. Смятаме, че не е погребан и в Истанбул. Но... — той потупа писмото, — тук имаме някакво доказателство. За какво, още не знаем, но през 1477 година пратеник на Снаговския манастир е отишъл в България — или поне се е опитал. Струва си да се проучи. Дори и нищо да не откриеш, поне ще знаеш, че си направил всичко възможно. Тогава ще можеш да се върнеш у дома и да оплакваш своя учител с чиста съвест, а ние, твоите приятели, вечно ще се прекланяме пред твоята храброст. Ако обаче не опиташ, ще се скиташ безспир и ще скърбиш безутешно.

Той отново взе превода и прокара пръст по текста, а после прочете на глас:

— „Сега за нас е извънредно опасно да останем тук дори и ден повече, а даже и дълбоко из земите на поганците ще сме в по-голяма безопасност, отколкото тук.“ Ето, приятелю. Сложи го в куфарчето си. Този екземпляр, английският, е за теб. Към него сме приложили и славянския текст, както ни го записа монахът, приятел на мистър Аксой.

Тургут се наведе към мен.

— Нещо повече, разбрах, че в България работи един учен, от когото можеш да потърсиш помощ. Името му е Антон Стойчев. Приятелят ми Аксой дълбоко се възхищава на трудовете му, които са публикувани на много езици. — Селим Аксой кимна, като чу името. — Няма жив човек, който да знае повече от Стойчев за средновековната история на Балканите и особено на България. Той живее близо до София — трябва да го потърсите.

Изведнъж Хелън улови ръката ми, без да се крие, и ме изненада: мислех, че ще пазим връзката си в тайна дори и тук, сред приятели. Видях, че Тургут забеляза малкия ѝ жест. Добродушните бръчици край очите и устата му се врязаха още по-дълбоко, а мисис Бора искрено ни се усмихна и обви колена с момичешките си ръце. Явно тя одобряваше съюза ни и аз внезапно почувствах връзката ни благословена от тези добросърдечни хора.

— Тогава ще се обадя на леля — каза Хелън решително и стисна пръстите ми.

— Ева? Какво може да направи тя?

— Както знаеш, тя може всичко — усмихна ми се Хелън. — Не, не знам какво точно може да направи, нито какво ще направи. Но тя има приятели, както и врагове в тайната полиция на родната ми страна — тя сниши глас, сякаш несъзнателно, — а те имат приятели навсякъде в Източна Европа. Както и врагове, разбира се — те всички се шпионират един друг. Единственото, за което съжалявам, е, че може да я изложи на опасност. Освен това ще ни трябва голям, много голям подкуп.

— Бакшиш — кимна Тургут. — Естествено. Със Селим Аксой се сетихме за това. Намерихме двайсет хиляди лири, които можете да използвате. И макар че не мога да дойда с вас, приятели, ще ви помогна с каквото мога, както ще ви помага и мистър Аксой.

Внимателно ги изгледах с Аксой — те седяха срещу нас с изправени гърбове, забравили за кафето си, изпънати и сериозни. Нещо в лицата им — на Тургут широко и румено, а на Аксой — изписано, но и двамата с еднакво проникателни очи, едновременно спокойни и някак безпощадно бдителни — изведнъж ми се стори познато. Завладя ме усещане, което не можех да разпозная; за секунда то задържа въпроса зад зъбите ми. После стиснах още по-здраво ръката на Хелън — тази силна, корава, вече обична ръка — и се взрях в тъмния поглед на Тургут.

— Кой сте вие? — попитах аз.

Тургут и Селим се спогледаха и сякаш мълчаливо нещо се споразумяха. После Тургут се обади с тих, но ясен глас:

— Ние служим на султана.

ГЛАВА 51

С Хелън се отдръпнахме сякаш по команда. За секунда си помислих, че Тургут и Селим сигурно са съюзници на някоя тъмна сила и едва се преборих с изкушението да грабна куфарчето си и ръката на Хелън и да избягам от тази къща. Как другояче, освен с дяволски средства, тези двама мъже, които смятах за свои приятели, биха могли да служат на един отдавна умрял султан? Всъщност, всички султани отдавна бяха покойници, така че за когото и да говореше Тургут, той вече не беше между живите. Дали са ни лъгали и за други неща?

Гласът на Хелън прекъсна обърканите ми мисли. Тя се наведе напред, пребледняла и с широко отворени очи, но въпросът ѝ беше спокоен и във висша степен практичен, толкова практичен, че не успях веднага да го схвана.

— Професор Бора — каза тя бавно, — на колко сте години?

Той ѝ се усмихна.

— Ех, скъпа мадам, ако питате дали съм на петстотин години, отговорът — за щастие — е не. Работя за Негово Величество султан Мехмед II, Славния Покровител на Мирозданието, но никога не съм имал несравнимата чест да се запозная с него.

— Какво, за Бога, се опитваш да ни кажеш? — избухнах аз.

Тургут отново се усмихна и Селим меко ми кимна.

— Не смятах изобщо да ви разказвам тези неща — изрече Тургут. — Вие, обаче, ни доверихте толкова много тайни и сега, когато ти, приятелю, зададе този проникателен въпрос, ние също ще ви отговорим. Роден съм по най-нормален начин през 1911 година и се надявам да умра по също толкова нормален начин в постелята си през — ами, да речем към 1985 година — Той се разсмя. — Така или иначе, хората в моето семейство от край време са дълголетници, така че сигурно и аз ще бъда прокълнат да седя на този диван, докато така остарея, че вече за нищо няма да ме броят. — Той обви раменете на мисис Бора с ръка. — Мистър Аксой също е на годините, на които изглежда. В нас няма нищо необикновено. Онова, което ще ви разкажа,

е най-голямата тайна, която мога да поверя някому, и вие трябва да я пазите, каквото и да стане. Ние сме част от султанската Гвардия на полумесеца.

— Не мисля, че съм чувала за нея — каза Хелън и се намръщи.

— Не, мадам професоре, не сте — Тургут хвърли бърз поглед към Селим, който седеше и търпеливо слушаше, като очевидно се мъчеше да следи разговора ни, а зелените му очи бяха спокойни като езерна вода. — Убедени сме, че никой не е чувал за нея освен членовете ѝ. Възникнали сме като тайна гвардия, избрана сред най-добрите еничари.

Тогава изведнъж си спомних онези каменни младежки лица с огнени очи, които видях на картините в двореца Топкапъ, скупчени в яки редици край трона на султана, достатъчно близо, за да скочат върху евентуалния убиец — или всъщност върху всекиго, който е изгубил благоволението на султана.

Тургут явно четеше мислите ми, защото кимна:

— Виждам, че сте чували за еничарите. Е, приятели, през 1477 година Мехмед, Великолепния и Славния, привиква при себе си двайсет офицери между най-доверените и най-добре образованите от своя корпус и тайно им предава новия символ на Гвардията на полумесеца. Дал им само една задача — която трябвало да изпълнят дори и с цената на живота си. Задачата била да спрат Ордена на дракона и набезите му в нашата велика империя, да заловят и убият неговите членове, където и да се намират.

Двамата с Хелън едновременно поехме дъх, но този път аз се окопитих преди нея.

— Гвардията на полумесеца е създадена през 1477 година — годината, в която монасите са дошли в Истанбул! — опитвах се да сглобя мозайката, докато говорех. — Но император Сигизмунд основава Ордена на дракона много преди това — през 1400 година, нали?

— През 1408 година, ако трябва да сме точни, приятелю. Разбира се. И преди 1477 година Ордена на дракона със своите войни срещу империята вече е бил сериозен проблем за султаните.

През 1477 година обаче Негово Величество Славния Покровител на Мирозданието решил, че набезите на Ордена на дракона може да станат още по-опасни в бъдеще.

— Какво имате предвид? — ръката на Хелън, неподвижно отпусната в моята, беше студена.

— Дори и нашият устав не го казва направо — призна Тургут, — но аз съм убеден, че султанът неслучайно е основал Гвардията само няколко месеца след смъртта на Влад Цепеш. — Той сключи ръце като за молитва — макар че, спомних си аз, неговите прадеди са се молили прострени по лице на земята. — Уставът ни казва, че Негово Великолепие е основал Гвардията на полумесеца, за да преследва Ордена на дракона, най-презрения враг на величествената му империя, през времето и пространството, по суша и море, дори отвъд смъртта.

Тургут се наведе, очите му святаха, а сребристата му грива бясно се тресеше.

— Според моята теория Негово Славно Величество е предчувствал или дори е знаел за опасността, която Влад Дракула може да донесе на империята след своята смърт. — Той причеса косата си назад. — Както виждаме, по същото време султанът е основал и своята сбирка с документи за Ордена на дракона — архивът не е бил таен, но се използва тайно от нашите членове и до ден-днешен. А сега това прекрасно писмо, което Селим ни намери, а и вашата народна песен, мадам — това са нови доказателства, че Негово Славно Величество е имал много основания да се тревожи.

Умът ми преливаше от въпроси.

— Но как ти — и мистър Аксой — как сте станали част от Гвардията?

— Членството се предава от баща на най-големия му син. Всеки син получава — как се казваше? — посвещението си на деветнайсет години. Ако бащата има само недостойни синове или ако изобщо няма синове, тайната трябва да умре с него. — Тургут накрая посегна към забравената си чаша кафе и мисис Бора побърза да му долее. — Гвардията на полумесеца е толкова добре пазена тайна, че дори и останалите еничари нямали представа за това обединение вътре в редиците им. Нашият възлюбен Фатих умрял през 1481 година, но Гвардията му продължила делото си. При по-слабите султани еничарите се сдобивали с огромна власт, но ние винаги сме пазели тайната си. Когато накрая империята изчезна, дори и в Истанбул, никой не узна за нас и ние продължихме делото си. През първата Голяма война уставът ни беше опазен от бащата на Селим Аксой, а

през последната война го опази самият Селим. Той го пази и до днес на тайно място съгласно обичая ни. — Тургут пое дъх и с благодарност отпи от кафето си.

— Вие, стори ми се, казахте — вмъкна Хелън леко подозрително, — че баща ви е бил италианец. Как се е оказал член на Гвардията на полумесеца?

— Да, мадам — Тургут кимна над чашката си. — Всъщност дядо ми по майчина линия е бил сред най-дейните членове на Гвардията, но имал само една дъщеря и не могъл да понесе мисълта, че тайната ще умре с него. Разбрал, че съвсем скоро, още докато е жив, ще дойде време, когато империята няма да я има...

— Майка ви! — възкликна Хелън.

— Да, мила — Тургут се усмихна замечтано. — Не сте единствената тук с необикновена майка. Мисля, че ви бях казал, но тя беше една от най-високо образованите жени по онова време в страната ни — всъщност една от малкото отлично образовани жени, — а дядо ми не жалел средства, за да ѝ прехвърли всичките си познания и амбиции и да я подготви за служба в Гвардията. Тя се увлякла по инженерството, когато тук то било съвсем непозната наука и, след като я посветил в Гвардията, дядо ми ѝ разрешил да отиде в Рим да учи — там той имал приятели. Тя с лекота се справяла с висшата математика и научила четири езика, включително гръцки и арабски. — Той каза нещо на турски на жена си и Селим и двамата кимнаха в съгласие. — Можеше да язди не по-зле от който и да е султански конник и — макар че малцина знаеха това — умееше също толкова добре и да стреля. — Той почти смигна на Хелън и аз си спомних малкото ѝ оръжие — къде ли го държеше? — От дядо ми тя беше научила много неща за вампирите и за начините да защитава живите от пъклените им замисли. Ето снимката ѝ, ако искате да я видите.

Той стана, измъкна фотографията от резбованата маса в ъгъла и нежно я положи в ръцете на Хелън. Снимката беше поразителна и се отличаваше с онази прекрасна, изящна яснота на фотографските портрети от началото на века. Дамата, която седеше в истанбулското фотостудио, изчаквайки дългата експозиция на образа си, изглеждаше търпелива и спокойна, но под голямото си черно покривало фотографът беше успял да улови и нещо като развеселено пламъче в очите ѝ. Кожата ѝ, в жълтокафеникавия оттенък на старите

фотографии, беше безупречна над черната рокля. Приличаше на Тургут, само че носът и брадичката ѝ бяха фини, а неговите — едри, и нейното лице се разтваряше като свежо цвете на стъбълцето на стройната ѝ шия — истинска османска принцеса. Под пищната шапка с пера косата ѝ беше вдигната в тъмен облак. Очите ѝ ме гледаха с лека насмешка и в този миг съжалих, че ни разделят толкова много години.

Тургут отново нежно пое портрета в ръце.

— Дядо ми е постъпил много мъдро, когато е решил да наруши традицията и да направи дъщеря си член на Гвардията. Именно тя откри някои от разпръснатите части на нашия архив в други библиотеки и ги върна в колекцията. Когато бях на пет години, тя уби един вълк в лятната ни вила, а когато станах на единайсет, ме научи да яздя и да стрелям. Баща ми ѝ беше всецяло предан, макар че нейната неустрашимост го плашеше — той все казваше, че е напуснал Рим и се е върнал с нея в Турция, за да я разубеждава от прояви на прекомерна храброст. Подобно на най-доверените съпруги на членовете на Гвардията, баща ми знаеше за членството ѝ и непрекъснато се тревожеше за нея. Ето го там — Тургут посочи окачения до прозореца маслен портрет, който бях забелязал и по-рано. Мъжът на картината изглеждаше здрав, но добродушен чуждак в тъмен костюм, с черни очи и коса и благо изражение. Тургут ни беше казал, че баща му е бил историк, специалист по италианския ренесанс и аз си представих как човекът от портрета играе на топчета с малкия си син, а жена му се грижи за по-сериозното обучение на детето.

До мен Хелън се размърда и леко протегна крака.

— Казвате, че дядо ви е бил деен член на Гвардията на полумесеца. Какво означава това? С какво се занимава Гвардията?

Тургут поклати глава със съжаление.

— Това, скъпа мадам, не мога да разкрия в подробности дори и на вас двамата. Някои неща трябва да си останат тайна. Разказах ви всичко това, защото попитахте — почти се досетихте, — а и защото искаме да ви убедим, че можете напълно да разчитате на нашата помощ. Гвардията е заинтересована да отидете в България, при това колкото е възможно по-скоро. Днес Гвардията е малобройна — останали сме само няколко души — той въздъхна. — Аз, например, за жалост нямам син — нито дъщеря, — за да предам тайната си, макар че мистър Аксой възпитава племенника си като наш наследник.

Можете да сте сигурни обаче, че по един или друг начин зад вас ще стои с цялата си непоколебимост османското могъщество.

Едва потиснах порива отново да изпъшкам на глас. С Хелън може би щях да се опитам да споря, но да се възпротивя на тайната мощ на Османската империя вече ми се струваше прекалено. Тургут вдигна пръст.

— За едно обаче трябва да ви предупредя, приятели, и тук съм напълно сериозен. Поверихме ви тайна, която се пази грижливо — а и, струва ми се, успешно — вече петстотин години. Нямаме основание да смятаме, че врагът знае за нас, макар че несъмнено той все още ненавижда града ни и се страхува от него точно както и приживе. В устава на Гвардията Негово Великолепие е записал своята повеля. Всеки, който предаде тайната на Гвардията на нашите врагове, се наказва с незабавна смърт. Това, доколкото знам, никога не се е случвало. Моля ви обаче да внимавате, заради вас, а и заради нас.

В гласа му нямаше зложелателност, нито закана, а само непоколебима решителност, и в нея дочух неумолимата вярност, благодарение на която неговият султан бе успял да покори Великия град, непревземаемата дотогава надменна столица на византийците. Когато ни каза „служим на султана“, Тургут имаше предвид точно това, въпреки че самият той е роден половин хилядолетие след смъртта на Мехмед. Слънцето бавно потъваше надолу зад прозорците на гостната и по лицето на Тургут пропълзя розов лъч, който изведнъж му придаде още по-благороден вид. За миг ми хрумна, че Роси щеше дълбоко да се впечатли от срещата си с Тургут, щеше да види в него живата история, и се зачудих какви ли въпроси — въпроси, които аз сигурно дори не съм и започнал да формулирам — щеше да му зададе.

Хелън обаче беше тази, която направи каквото трябваше. Тя се изправи така, че всички я последвахме, и подаде ръка на Тургут.

— За нас е чест да споделим вашата тайна — каза тя и гордо го погледна в лицето. — Ще пазим тайната ви и повелите на султана с живота си. — Тургут целуна ръката ѝ, видимо трогнат, а Селим Аксой ѝ се поклони. Нямаше нужда да добавям каквото и да било; успяла за миг да надмогне историческата омраза на народа си към османските потисници, тя говори от името и на двамата ни.

Можеше цял ден да останем така, мълчаливо взрени един в друг, докато край нас се спускаше здрачът, ако внезапно не беше издрънчал

телефонът на Тургут. Той се извини с лек поклон и прекоси стаята, за да вдигне слушалката, а мисис Бора започна да прибира останките от трапезата ни върху бронзов поднос. На телефона Тургут внимателно слушаше някого, после възбудено отговори нещо и рязко затвори слушалката. Обърна се към Селим и бързо му заговори на турски, а Селим веднага облече износеното си сако.

— Случило ли се е нещо? — попитах аз.

— Уви, да — Тургут самообвиняващо се удари в гърдите. — Библиотекарят, мистър Ерозан. Човекът, когото оставих да го наглежда, излязъл за момент и сега ми се обади да каже, че приятелят ми отново е бил нападнат. Ерозан е в безсъзнание и човекът тръгнал за лекар. Положението е много тежко. Това е третото ухапване, при това точно при залез-слънце.

Потресен, аз също се протегнах за сако си, а Хелън нахлузи обувките си, макар че мисис Бора умолително хвана ръката ѝ. Тургут целуна жена си и докато бързо се измъквахме навън, аз се обърнах и видях мисис Бора, която стоеше на прага на къщата им, пребледняла и уплашена.

ГЛАВА 52

— Къде ще спим? — попита Барли колебливо. Бяхме в хотелската си стая в Перпинян, двойна стая, която получихме, след като за пореден път излъгахме, че сме брат и сестра. Служителят ни даде ключовете без никакъв коментар, макар че подозрително ни огледа, ту единия, ту другия. Не можехме да си позволим отделни стаи, и двамата го знаехме.

— Е? — каза Барли леко нетърпеливо. Огледахме двойното легло. Друго място за спане нямаше, нямаше дори черга на голия лакиран под. Накрая Барли взе решение, поне за себе си. Докато аз стоях като вкаменена, той влезе в банята с малко дрехи и четка за зъби и след малко се появи в памучна пижама, сламена като косата му.

Нещо в цялата тази картинка, в неуспешния му опит да се престори на небрежен, ме накара да се засмея, макар че бузите ми горяха, и тогава и той се разсмя. Двата се смяхме, докато сълзи ни потекоха от очите — Барли чак се преви на две и се хвана за кльощавия корем, а аз здраво се държах за потискащия стар скрин. Истериичният смях изличи цялото напрежение на пътуването, моите страхове, неодобрението на Барли, мъчителните писма на баща ми, препирните ни. Години по-късно щях да науча израза *fou rire* — лудешки пристъп на смях, — а в онзи френски хотел за пръв път лично го изпитах. Първият ми *fou rire* беше последван и от други първи преживявания, когато двамата неуверено се приближихме един до друг. Барли прегърна раменете ми точно толкова непохватно, колкото преди малко аз бях стискала скрина, но пък целувката му беше ангелски нежна, неговият юношески опит леко я притисна в моите съвсем неопитни устни. Както смехът по-рано, така и целувката сега ме остави без дъх.

Дотогавашните ми представи как се прави любов бяха оформени от благоприлични филми и объркващи книги, така че общо взето не знаех какво да правя оттук нататък. Барли обаче пое нещата в свои ръце и аз го следвах благодарно, макар и леко непохватно. Преди да се озовем легнали на коравия, опънат креват, вече бях научила това-онова

за борбата на любовниците с дрехите им. Всяка дреха падаше след мигновено решение, като първа беше горницата от пижамата на Барли и под нея се показва бяло като алабастр тяло и учудващо мускулести плещи. Свалянето на блузата и на грозния ми бял сутиен беше точно толкова мое решение, колкото и негово. Каза ми, че харесвал тена на кожата ми, защото бил така различен от неговия, и наистина, ръката ми никога не е изглеждала така маслиненосмугла, както до снежнобялата ръка на Барли. Той прокара изправената си длан по мен и по остатъка от дрехите ми и за пръв път и аз направих същото с него, откривайки непознатите очертания на мъжкото тяло; сякаш срамежливо опипвах пътя си сред лунните кратери. Сърцето ми биеше така силно, че се уплаших да не усети туптенето му по гърдите си.

Всъщност имахме толкова неща да правим, за толкова неща да се погрижим, че не съблякохме останалите си дрехи и сякаш мина много време, преди Барли да се увие около мен със задавена въздишка, мърморейки Ама че си хлапе, и да прегърне раменете и врата ми със собственически жест.

Когато каза тези думи, изведнъж осъзнах, че всъщност и той е само едно хлапе — но достойно хлапе. Мисля, че в онзи миг го обичах повече от всякога.

ГЛАВА 53

Наетият апартамент, където Тургут беше оставил мистър Ерозан, беше на около десет минути пеша от неговата къща — по-точно десет минути на бегом, защото всички тичахме, дори и Хелън подтичваше край нас на токовете на строгите си обувки. Тургут мърмореше нещо (предполагам, ругаеше) под носа си. Носеше малка черна чантичка, която мислех, че е нещо като аптечка, в случай че лекарят се забави или изобщо не пристигне. Накрая се озовахме на дървеното стълбище на стара къща. Взехме стълбите на един дъх след Тургут и най-горе той отвори една врата.

Къщата очевидно беше разделена на малки неугледни апартаментчета; там, където влязохме, основната стая беше обзаведена с легло, столове и маса, а от тавана висеше една-единствена крушка. Приятелят на Тургут лежеше на пода, завит с одеяло, а край него се надигна заекващ човечец на около трийсет години. Човекът беше на прага на истерията от страх и угризения, кършеше ръце и непрестанно обясняваше нещо на Тургут. Тургут го бутна настрана и двамата със Селим клекнаха до мистър Ерозан. Лицето на горкия човек беше пепеляво, очите му бяха затворени и той дишаше на задавени пресекулки. На врата му зееше грозна рана, по-голяма от последния път, но още по-ужасяваща, защото този път беше неочаквано чиста, макар и грубо разкъсана, само с няколко капки кръв по крайчеца. Хрумна ми, че такава дълбока рана би трябвало обилно да кърви, и когато осъзнах значението на липсата на кръв, стомахът ми се преобърна и усетих, че ми се повдига. Прегърнах Хелън и двамата неподвижно го загледахме, неспособни да отместим очи.

Тургут прегледа раната, без да я докосва, а после вдигна поглед към нас.

— Преди няколко минути този проклетник излязъл да търси непознат лекар, без да се посъветва с мен, но лекарят го нямало.

Поне тук имаме късмет, защото в момента изобщо не ни трябва лекар. Да остави Ерозан самичък точно по залез-слънце! — той поговори с Аксой, който рязко стана и — с неподозирана сила — удари

злосчастния пазач и го отпрати от стаята. Човекът отстъпи назад и после го чухме ужасено да тича презглава надолу по стълбите. Селим заключи вратата след него и погледна през прозореца към улицата, сякаш да се увери, че онзи няма да се върне. После коленичи до Тургут и двамата се посъветваха нещо на нисък глас.

След малко Тургут се пресегна към чантата, която носеше със себе си. Видях как извади оттам странно познат предмет: беше комплект за лов на вампири, съвсем приличен на онзи, който той ми подари в кабинета си преди повече от седмица, само че този беше в по-красива кутия, украсена с надписи на арабски и с нещо като седефна инкрустация. Той я отвори и измъкна инструментите. После отново вдигна глава към нас.

— Колеги професори — каза той тихо, — приятелят ми е бил ухапан от вампир поне три пъти и вече умира. Ако умре по естествен път в това състояние, скоро ще се присъедини към живите мъртви. — Той обърса чело с голямата си ръка. — Това е ужасен миг и трябва да ви помоля да напуснете стаята. Мадам, това не е за вашите очи.

— Моля те, нека ти помогнем с каквото трябва — подех аз колебливо, но Хелън пристъпи напред.

— Нека остана — каза тя тихо на Тургут. — Искам да знам как се прави.

За момент се почудих защо ли ѝ трябва да знае подобно нещо и тогава си спомних — гротескна мисъл, — че тя в края на краищата е антрополог. Той я погледна изпитателно, после сякаш безмълвно се съгласи и отново се наведе над приятеля си. Все още се надявах, че не съм отгатнал правилно какво ще последва, но Тургут мърмореше нещо в ухото на приятеля си. Взе ръката на мистър Ерозан и я погали.

После — и това беше може би най-ужасният миг от всички ужасни неща, които последваха — Тургут притисна ръката на своя приятел към сърцето си и занарежда пронизително като оплаквачка думи, които сякаш идваха от дълбините на една не само древна, но и твърде чужда за мен история, за да мога да различа отделните срички, скръбен вой, подобен на призива на мюезина за молитва, който бяхме чули да се носи от минаретата над града — само че воплите на Тургут звучаха по-скоро като зов от ада, — низ от пропити с ужас стонове, като че ли понесли спомена за хиляди османски лагери, за милиони турски войници. Видях плющящите знамена, лисналата кръв по

краката на конете, копието и полумесеца, слънчевите отблясъци по ятаганите и боздуганите, красиви и обезобразени младежки глави, лица, тела; чух виковете на мъжете, които отлитаха във владенията на Аллах, и писъците на далечните им майки и бащи; помирисах пушека от горящите къщи и миризмата на прясна кръв, серния дъх на оръдейните залпове, пожарищата сред шатрите и мостовете, конската плът.

Най-невероятното беше, че всред целия тътен дочух вик, който с лекота разбрах: „Казъкль бей! Набучвача!“ В ядрото на хаотичното множество сякаш видях една открояваща се фигура, ездач с тъмен плащ, който се движеше сред пъстрата тълпа с изкривено от усилие лице и една след друга посичаше османските глави, а те тежко се търкулваха в островърхите си шлемове.

Гласът на Тургут утихна и видях, че съм се озовал близо до него и гледам надолу към умирация човек. Хелън беше благословено истинска до мен — отворих уста да я попитам нещо и видях, че и тя е доловила същия ужас в напевите на Тургут. Без да искам, си спомних, че кръвта на Набучвача течеше и в нейните жили. Тя се обърна към мен за секунда с потресено, но овладяно изражение; тогава, съвсем навреме, се сетих, че тя носеше и наследството на Роси — спокойно, патрицианско, тосканско-английско — и видях в очите ѝ несравнимата доброта на Роси. В този миг, струва ми се — а не по-късно в скучната кафява църква на родителите ми, не пред някакъв свещеник — се ожених за нея, венчах се с нея в сърцето си, обвързах се с нея за цял живот.

Тургут, вече смълчан, беше поставил броеницата върху гърлото на приятеля си, от което тялото леко се сгърчи, и избра от изцапания сатен на кутията един инструмент по-дълъг от дланта ми, изработен от лъскаво сребро.

— Никога през живота си не съм правил това, Господ да ми е на помощ — каза той тихо. Отвори ризата на мистър Ерозан и аз видях остарялата кожа, пепелявосивите косми по гърдите, които неравномерно се вдигаха и спускаха. Селим се огледа из стаята, внимателно, без да продума, и донесе на Тургут една тухла, очевидно използвана да подпира вратата. Тургут взе този иначе вдъхващ уют предмет и го претегли на ръка. После опря острия край на кола в лявата част на гърдите на жертвата и поде тих напев, в който улових

познати думи — от книги, филми, разговори? — „Аллах акбар, Аллах акбар“ — Аллах е велик. Знаех, че не мога да накарам Хелън да излезе, нито можех да убедя себе си да напусна стаята, но докато тухлата се спускаше надолу, издърпах Хелън крачка назад. Ръката на Тургут беше огромна и сигурна. Селим държеше кола изправен и при удара той се врязва в плътта с глух звук от разтрошени кости. Край мястото на пробива бавно потече кръв и изцапа бледата кожа. Лицето на мистър Ерозан за миг се сгърчи отвратително и устните му се отдръпнаха и оголиха пожълтелите като на куче зъби. Хелън гледаше втренчено, а аз не смеех да отместя очи; не исках тя да види нещо, което аз не съм способен също да изгледам. Тялото на библиотекаря потръпна, колът изведнъж влезе рязко надолу до дръжката и Тургут седна назад, като че ли изчакваше. Устните му трепереха и по цялото му лице беше избила пот.

След миг тялото се отпусна, после и лицето; устните кротко се прибраха над зъбите на мистър Ерозан, от гърдите му излезе въздишка; краката му в трогателно износените чорапи потръпнаха и замряха. Здраво държах Хелън и я усетих как потрепери до мен, но нищо не каза. Тургут вдигна отпуснатата ръка на приятеля си и я целуна. По зачервеното му лице се търкаляха сълзи и се стичаха в мустаците му. Той покри очи с шепи. Селим докосна веждата на мъртвия библиотекар, после се изправи и стисна рамото на Тургут.

След малко Тургут се съвзе достатъчно, за да стане и да издуха носа си в кърпичка.

— Беше много добър човек — каза ни той с треперлив глас. — Щедър, мил човек. Сега почива в мир при Мохамед, вместо да влезе в редиците на адските легиони. — Той се обърна да избърше сълзите си. — Приятели, трябва да изнесем тялото оттук. В една от болниците има лекар, който може... да ни помогне. Селим ще остане тук на заключена врата, докато аз отида да се обадя, после лекарят ще дойде с линейката и ще подпише необходимите документи. — Тургут извади от джоба си няколко глави чесън и нежно ги остави върху устата на мъртвия. Селим извади кола и го изми в мивката в ъгъла, после внимателно го прибра в красивата кутия. Тургут изчисти всички следи от кръв, превърза гърдите на човека с кухненска кърпа и закопча ризата му, после свали един чаршаф от леглото и двамата заедно го постлахме върху тялото, покрихме спокойното вече лице.

— Сега, скъпи мои приятели, ще ви помоля за една услуга. Видяхте какво могат живите мъртви, вече знаем, че те са сред нас. Трябва да се пазите непрекъснато. Освен това трябва да отидете в България — колкото е възможно по-скоро — още тези дни, стига да успеете да го уредите. Обадете ми се у дома, когато сте готови с плановете си. — Той ме погледна изпитателно. — Ако не се видим лично, преди да тръгнете, желая ви колкото може повече късмет и най-вече да се върнете живи и здрави. Непрестанно ще мисля за вас. Моля ви, обадете ми се, като дойдете в Истанбул, ако изобщо се върнете тук.

Надявах се, че имаше предвид „ако изберете този маршрут“, а не „ако оцелеете в България“. Той сърдечно ни разтърси ръцете, а после Селим се ръкува с мен и срамежливо целуна ръка на Хелън.

— Сега ще тръгваме — каза Хелън простичко, хвана ме под ръка, двамата излязохме от тъжната стая и слязохме по стълбите на улицата.

ГЛАВА 54

Първото ми впечатление от България — а и споменът, който до ден-днешен пазя за нея — бяха планините, гледани от въздуха, високи планини с дълбоки урви, тъмнозелени и почти недокоснати от пътища, като изключим някоя и друга кафява лента, лъкатушеща край селцата или сред неочаквано голи канари. Хелън мълчаливо седеше до мен, вперила очи навън през малкото самолетно прозорче и отпуснала ръка в моята под прикритието на сгънатото ми яке. Усещах горещата ѝ длан и леко хладните ѝ пръсти, липсата на пръстени. От време на време сред планинските проломи проблясваха вени, за които се сетих, че сигурно бяха реки и, без да тая излишни надежди, се взирах да видя очертанията на извитата драконова опашка, която криеше отговора на нашата загадка. Разбира се, нищо не съвпадаше с контурите, които вече можех да разпозная и със затворени очи.

Едва ли ще откроя съвпадение, напомних си аз, макар и само за да потуша очакванията си, които против волята ми отново се надигаха при гледката на тези древни планини. Мрачният им вид, като че ли останал незасегнат от съвремението, загадъчната липса на градове или признаци на индустриализация ме изпълваха с надежда. Някак чувствах, че колкото по-дълбоко е скрито миналото в тази страна, толкова по-вероятно е да се е запазило през вековете. Монасите, над чиято изгубена следа сега се реехме, бяха пътували през такива планини — може би точно между тези върхове, макар че не знаехме откъде са минали. Споделих това с Хелън, защото исках да чуя надеждите си изречени на глас. Тя поклати глава.

— Не можем да сме сигурни, че са стигнали България, нито дори дали са тръгнали насам — напомни ми тя, но смекчи суровия си тон на учен, като погали ръката ми под якето.

— Нали знаеш, че и представа си нямам от българска история — казах аз. — Тук съм изгубен.

Хелън се усмихна:

— И аз не съм кой знае какъв специалист, но мога да ти кажа, че славяните се заселили по тези земи от север през VI и VII век, а едно

тюркско племе, известно като прабългари, също се преселило тук, струва ми се през VII век. Двата народа се обединили срещу Византийската империя, което се оказало мъдър ход, а първият им владетел бил прабългарин на име Аспарух. През IX век цар Борис I въвел християнството като държавна религия. Очевидно въпреки това тук още го почитат като герой. Византийците успели да завладеят страната между XI и края на XII век, а после България възвърнала могъществото си, докато османците не я прегазили през 1393 година.

— Кога изгонили османците? — попитах с интерес. Тези турци май бяха навсякъде.

— Едва през 1878 година — призна Хелън. — Русия помогнала на България да отхвърли владичеството им.

— А после България се съюзява с Оста и в двете войни.

— Да, а Съветската армия им донася славната революция точно след войната. Какво ли щяхме да правим без Съветската армия? — Хелън ми отправи най-лъчезарната си и горчива усмивка, но аз стиснах ръката ѝ.

— Говори по-тихо — казах ѝ. — Ако няма да внимаващ, ще трябва аз да внимавам и за двама ни.

Софийското летище беше тесничко; аз очаквах някакъв палат на модерния комунизъм, но всъщност слязохме на доста непретенциозна писта и я прекосихме пеша заедно с останалите пътници. Почти всички бяха българи, реших аз, докато се опитвах да схвана нещо от разговорите им. Бяха хубави хора, някои чак поразително красиви, а лицата им бяха ту по славянски тъмнооки и светлокожи, ту ориенталски мургави и се меняха в калейдоскоп от пищни нюанси и гъсти черни вежди, от дълги и остри или пък орлови носове, или гърбави; млади жени с къдрави черни коси и благородни чела, енергични и почти беззъби старци. Те се усмихваха един на друг, смееха се, разговаряха оживено; някакъв висок мъж жестикулираше към събеседника си със сгънат вестник в ръка. Дрехите им бяха подчертано различни от западните, макар че ми беше трудно да определя какво в кройките на костюмите и полите, в тежките обувки и тъмните шапки не беше като при нас.

Останах с впечатлението, че когато краката им стъпиха на българска земя — или по-скоро асфалт, — тези хора бяха обзети от неприкрито щастие, което никак не пасваше на дотогавашната ми представа за техния народ като свиреп съветски съюзник, дясна ръка на Сталин дори и по онова време — една година след смъртта му, безрадостна страна, стегната в хватката на заблуди, от които можеше и никога да не се събуди. Спънките пред получаването на български визи в Истанбул — процедура, обилно смазана от султанските финанси на Тургут и ускорена с няколко телефонни обаждания от София от българския колега на леля Ева, само бяха затвърдили страха ми от тази страна, а строгите чиновници в Будапеща, които най-накрая, макар и неохотно, подпечатаха визите в паспортите ни, ми се сториха мумифицирани от потисничеството. Хелън ми беше споделила, че самото съгласие на българското посолство да ни даде визи ѝ се виждаше притеснително.

Истинските българи обаче се оказаха съвсем други хора. Когато влязохме в сградата на летището и застанахме на митническите опашки, смехът и разговорите още повече се усилиха, а през бариерите виждахме как роднините на пристигащите махат и викат за поздрав. Край нас хората декларираха дребни суми и сувенири, купени от Истанбул или от още по-далечни места, затова когато дойде редът ни, направихме същото.

При вида на нашите паспорти веждите на младия граничар подскочиха и се скриха под фуражката; той отдели документите ни настрана за няколко минути, за да се посъветва със свой колега. „Не е на добре“, прошушна Хелън. Неколцина униформени мъже ни наобиколиха, а най-възрастният и помпозно облечен от тях ни заразително на немски, после пробва на френски и най-накрая мина на развален английски. Както ни беше инструктирала леля Ева, аз спокойно извадих фалшивото писмо от Будапещенския университет, което умоляваше българските власти да ни допуснат в страната по важни академични дела, както и другото писмо, с което леля Ева ни беше снабдила от свой приятел в българското посолство.

Не знам какво разбра офицерът от университетското писмо и екстравагантната му смесица от английски, унгарски и френски, но писмото от дипломата беше на български и носеше печата на посолството. Офицерът мълчаливо го изчете, сключил рунтавите си

черни вежди над носа, а после лицето му доби учудено, дори невярващо изражение и той се взря в нас с нещо като удивление. Това ме изнерви повече и от дотогавашната му враждебност и ми припомни, че леля Ева така и не ни обясни какво пише в писмото от посолството. Сега вече нямаше как да попитам и се почувствах ужасно неловко, когато офицерът разтегна уста в усмивка и даже ме потупа по рамото. Той отиде до телефона в една от тесните митнически будки и след продължителни усилия като че ли се свърза с някого. Не ми харесваше усмивката му в слушалката и честичките погледи, които ни хвърляше. Хелън притеснено се размърда, а аз знаех, че тя се ориентира в цялата сцена доста по-добре от мен.

Накрая офицерът тържествуващо затвори телефона, помогна ни да намерим прашните си куфари и ни заведе до един от баровете на летището, където ни поръча малки чашки умопомрачаващо питие, наречено ракия, като не пропусна да почерпи и себе си. На своята комбинация от няколко развалени чужди езика ни попита откога сме се посветили на революцията, кога сме се записали в Партията и прочие, от което изобщо не ми стана по-добре. Цялата работа ме караше все по-дълбоко да се замисля какви ли нелепици съдържаха нашата покана, но последвах примера на Хелън и само се усмихвах или се ограничавах с неутрални забележки. Той вдигна тост за дружбата на пролетариите от всички страни и пак напълни и нашите чаши, и своята. Когато кажихме нещо — банални приказки за прекрасната му страна например, — той клатеше глава с широка усмивка, все едно не можеше да се съгласи с думите ни. Това беше на път да ме извади от равновесие, когато Хелън ми прошепна, че е чела за тази културна чудатост — българите поклащат глава, когато са съгласни, а кимат, за да изразят несъгласието си.

Бяхме изпили точно толкова ракия, колкото можех да понеса без последствия, когато ни спаси появата на намусен човек в тъмен костюм и шапка. Изглеждаше малко по-голям на години от мен и щеше да е красив, ако поне веднъж лицето му се беше оживило от искра на задоволство. Всъщност тъмните му мустачки едва прикриваха неодобрително стиснатите устни, а падналият на челото кичур черна коса изобщо не скриваше намръщената му гримаса. Офицерът го поздрави почтително и го представи като личния ни водач в България, като добави, че това било невероятна привилегия, защото Красимир

Ранов бил високо ценен от българското правителство, имал връзки в Софийския университет и познавал по-добре от всеки друг забележителностите на тяхната древна и славна родина.

Замаян от ракията, поех студената като змия ръка на човека и горещо се помолих да успеем все пак да видим България без водач. Хелън явно не беше толкова изненадана от появата му и го поздрави, както ми се стори с правилното съчетание от досада и отвращение. Мистър Ранов още не беше продумал, но явно и той веднага намрази Хелън от сърце дори и преди офицерът кресливо да му докладва, че тя е унгарка и учи в Съединените щати. При обяснението мустачките му се разпериха над мрачна усмивка.

— Професоре, мадам — бяха първите му думи и после веднага ни обърна гръб. Граничарят широко се усмихна, разтърси ръцете ни и ме тупна по гърба, все едно вече бяхме стари приятели, а после с жест ни посочи да последваме Ранов.

Пред летището Ранов повика таксито с най-остарялата тапицерия, която изобщо бях виждал в кола — черен плат, натъпкан с нещо може би като конски косъм, и ни осведоми от предната седалка, че вече са ни запазени стаи в хотел с най-добра репутация.

— Сигурен съм, че ще ви е удобно, а има и отличен ресторант. Утре ще се срещнем там на закуска и тогава ще ми обясните естеството на проучването си, за да измислим как мога да ви помогна да го завършите. Без съмнение ще искате да се срещнете с колеги от Софийския университет и от съответните министерства. После ще ви уредим кратка екскурзия из някои от историческите забележителности на България.

Той кисело се усмихна и аз го погледнах с нарастващ ужас. Английският му беше твърде добър; въпреки отчетливия акцент, произношението му беше правилно, но безизразно като звука на онези плочи, от които може да се научи чужд език за трийсет дни.

Лицето му също беше някак познато. Със сигурност никога не го бях виждал, но ми напомняше за някой познат, като при това ме изпълваше с отчаяние от неспособността ми да се сетя на кого, за Бога, прилича. Това чувство не ме напусна през целия този първи ден в София и непрестанно ме преследваше из прекалено добре организираната ни разходка из града. София обаче беше неочаквано красива — сплав от изяществото на деветнайсети век, великолепието

на Средновековието и бляска на новите паметници в социалистически стил. В центъра на града посетихме зловещия мавзолей, където лежеше балсамираното тяло на сталинисткия диктатор Георги Димитров, който беше починал преди пет години. Ранов свали шапка пред входа на зданието и пропусна двама ни с Хелън пред себе си. Наредихме се на опашката от мълчаливи българи, която бавно се точеше пред отворения ковчег на Димитров. Лицето на диктатора бе восъчнобледо с гъсти тъмни мустаци като на Ранов. Сетих се за Сталин, чието тяло миналата година уж също било балсамирано като на Ленин и положено в подобен храм на Червения площад. Тези атеистки култури определено грижливо съхраняваха мощите на своите светци.

Лошите ми предчувствия за нашия екскурзовод се засилиха, когато го попитах дали би могъл да ни свърже с Антон Стойчев и видях как се потресе от ужас.

— Стойчев е враг на народа — увери ни той с раздражения си глас. — Защо искате да се срещнете?

А после, неочаквано:

— Разбира се, ако настоявате, ще уредя тази среща. Той вече не преподава в университета — с тези негови религиозни възгледи не можем да му поверим нашата младеж. Но е прочут и сигурно затова ви се иска да го видите?

— Ранов има нареждане да ни осигури всичко, което поискаме — отбеляза Хелън тихо, когато за миг останахме сами пред хотела. — Защо ли? Защо някой смята, че е нужно да ни угоди?

Страхливо се спогледахме.

— Ще ми се да знаех — отвърнах.

— Трябва много да внимаваме. — Лицето на Хелън беше сериозно, гласът ѝ — нисък, а аз не смеех да я целуна публично. — Хайде да се разберем отсега нататък нищо да не му казваме, освен за научната ни работа, но и за нея колкото е възможно по-малко, само ако се наложи да обсъждаме заниманията си пред него.

— Дадено.

ГЛАВА 55

През последните няколко години все по-често се улавям, че си спомням къщата на Антон Стойчев — така както я видях за пръв път. Може би останах толкова впечатлен заради контраста между градска София и райските кътчета току зад очертанията ѝ, или може би си я спомням толкова често заради самия Стойчев — тази забележителна изтънчена личност. Мисля си обаче, че нетърпеливото, почти задъхано предчувствие, което ме връхлита при спомена за портите на Стойчевата къща, се дължи на факта, че срещата ни с него се оказва повратна точка в търсенето на Роси.

Много по-късно, когато прочетох за манастирите, разположени извън стените на византийски Константинопол, тези убежища, чиито обитатели понякога не спазвали задължителните в града едикти за един или друг църковен ритуал, защото извън портите на града те били едновременно лишени от закрилата на могъщите му стени, но и донякъде отдалечени от тираничната ръка на държавата, аз се сетих за Стойчев — за неговата градина с приведените ябълки и обсипаните в бяло череши, за сгушената в просторния двор къща, за новите листа и сините кошери, за старинните двойни дървени порти с покривче, които ни държаха навън, за спокойния дух на това място, усещането за отдаденост и съзнателно усамотение.

Стояхме пред тези порти, а прахта се слягаше около колата на Ранов. Хелън първа натисна дръжката на една от старите брави; Ранов намусено стоеше по-назад, като че ли се боеше да не би някой, та дори и ние, да го види там, а аз се чувствах странно прикован за земята. За миг бях хипнотизиран от утринния шепот на листата и пчелите и от неочакван, отвратителен пристъп на ужас. Стойчев, мислех си, може би няма да успее да ни помогне и вече наистина ще стигнем края на задънената улица, а това ще означава, че сме изминали целия този път напразно и трябва да се връщаме у дома. Представях си тази възможност може би за стотен път: мълчаливият полет обратно до Ню Йорк от София или Истанбул — искаше ми се да видя Тургут още веднъж, — пренареждането на живота ми у дома без Роси, въпросите

къде съм ходил, проблемите с факултета заради дългото ми отсъствие, връщането към работата върху холандските търговци — скучни, прозаични хора — под напътствието на някой жалък в сравнение с Роси нов научен ръководител, затворената врата на кабинета на Роси. Най-много се страхувах от тази затворена врата, от продължаващото разследване, безсмислените разпити в полицията — „Така... мистър... тъй... Пол, нали? Предприели сте пътуване два дни след изчезването на вашия научен ръководител?“ — от малобройната и озадачена групичка на нещо като траурна церемония, накрая от въпроса за трудовете на Роси, за авторските права, за имотите му.

Поне щях да се върна преплел ръце с Хелън, това разбира се беше огромно утешение. Когато този ужас все някак приключеше, смятах да я помоля да се омъжи за мен; първо трябваше да спестя малко пари, ако мога, и да я заведа в Бостън да се запознае с родителите ми. Да, щяхме да се върнем ръка за ръка, но нямаше да има баща, от когото да поискам ръката ѝ. Погледът ми се премрежи от скръб, докато Хелън отваряше вратата.

Вътре къщата на Стойчев беше меко потънала в неравната земя — отчасти двор, отчасти овощна градина. Основите на къщата бяха от сиво-кафяв камък, иззидан с бял хоросан; по-късно разбрах, че камъкът бил вид гранит, от какъвто са построени повечето стари сгради в България. Над основите имаше тухлени стени, в най-мекия, зрял златисточервен цвят, като че ли от поколения са се къпали в слънчеви лъчи. Покривът беше от извити червени керемиди. Стените и покривът изглеждаха малко запуснати. Цялата къща сякаш беше поникнала бавно от земята и сега също толкова бавно се връщаше в нея, а порасналите наоколо дървета трябваше да скрият този развой на събитията. Първият етаж се беше разтегнал небрежно от едната страна, а от другата стърчеше висока решетка, на която се виеха ластарите на асмата, а долу верандата беше оградена от розови храсти с бледи цветове. Под асмата беше сложена дървена маса и четири груби стола и аз си представих как сянката на лозовите листа ще се сгъстява с напредването на лятото. Освен това под най-внушителното от ябълковите дървета се поклащаха два прозрачни кошера; край тях се простираше напечена от слънцето малка градина, където под нечий грижи вече бяха израсли лъскави салатки в стройни лехички. Усещах уханието на билки, може би и на лавандула, свежа трева и пържен лук.

Някой се грижеше за това място с любов и аз почти се приготвих да видя Стойчев в монашеско расо, коленичил с лопатка в градината.

Тогава отвътре се понесе глас, някъде отвисоко, чак откъм порутения комин и прозорците на горния етаж. Само че не беше баритоновият напев на някакъв отшелник, а сладък, силен женски глас, подхванал жизнерадостна мелодия, която накара дори Ранов, дотогава намусено пушещ цигарата си до мен, да прояви интерес.

— Извинете! — провикна се той. — Добър ден!

Песента рязко спря и на нейно място се дочу трополене и изщракване. Вратата на Стойчев се отвори и на прага застана млада жена, която изненадано се втренчи в нас, сякаш изобщо не беше допускала, че в двора ѝ могат да се появят хора.

Канех се да пристъпя напред, но Ранов ме спря, свали шапка, кимна, поклони се и я поздрави с поток от български думи. Младата жена беше сложила ръка на бузата си и гледаше Ранов с любопитство, примесено, стори ми се, с известна доза тревога. Като я погледнах по-внимателно, установих, че не е чак толкова млада, колкото ми се видя отначало, но от нея струяха енергия и жизненост, които ме накараха да предположа, че именно на нея се дължаха чудесната градина и апетитните ухания от кухнята. Косата ѝ беше сресана назад и откриваше кръгло лице, а на челото ѝ имаше тъмна бенка. Очите, устата и брадичката ѝ бяха като на сладко детенце. Носеше престилка върху бяла риза и синя пола. Тя ни огледа с преценяващ поглед, който нямаше нищо общо с невинните ѝ очи, и забелязах, че бързите ѝ въпроси накараха Ранов да отвори портфейла си и да ѝ покаже някаква карта. Дали беше дъщеря на Стойчев или икономка — дали пенсионираните професори в комунистическите държави имаха икономки? — но всеки случай никак не беше глупава. Ранов полагаше нетипично за него усилие да ѝ се хареса; обърна се усмихнат, за да ни запознае.

— Това е Ирина Христова — обясни той, докато се ръкувахме. — Тя е пленница на професор Стойчев.

— Пленница или племенница? — предположих аз, като за миг помислих, че това е някаква завъртяна метафора.

— Дъщеря на сестра му — отвърна Ранов. Той запали нова цигара и предложи и на Ирина Христова, която отказа с решително кимване. Когато той обясни, че идваме от Америка, очите ѝ се

разшириха и тя внимателно ни огледа. После се засмя, макар че така и не разбрах защо. Ранов отново се намръщи — не мисля, че този човек беше в състояние да изглежда приятен за повече от няколко минути, — а тя се обърна и ни покани вътре.

Къщата отново ме изненада; отвън може да приличаше на симпатична стара ферма, но вътре, сред сумрака, който рязко смени яркото слънце, се криеше музей. Вратата водеше направо в просторна стая с камина, където слънчевите лъчи падаха върху камъни, поставени на мястото на огъня. Мебелите — тъмни, изкусно резбовани шкафове с огледала, царствени столове и пейки — сами по себе си бяха поразителни, но онова, което прикова погледа ми и накара Хелън да възкликне възхитено, беше необикновеното съчетание от народни тъкани и стари рисунки — предимно икони, при много от които качеството далеч надминаваше всичко онова, което бяхме видели из софийските църкви. Имаше Богородици с блеснали очи и тъжни светци с тънки устни, едри и дребни, очертани със златна боя или обковани със старо сребро, апостоли, изправени в лодки, мъченици, търпеливо понасящи своето мъченичество. Наситените, опушени, старинни цветове се допълваха от всички страни от черги и престилки, изтъкани в геометрични шарки, дори един везан елек и няколко кърпи за глава, обрамчени с дребни монети. Хелън посочи елека, който от двете си страни имаше няколко реда хоризонтални джобове.

— За куршуми — каза тя просто.

До елека висяха чифт ножове. Искях да попитам кой го е носил, кой е ловил тези куршуми, кой е носил ножовете. На масата под тях някой беше оставил керамична ваза с рози и зелени клонки, които изглеждаха свръхестествено живи сред всички тези старинни богатства. Подът беше идеално лъснат. В другия край се виждаше друга подобна стая.

Ранов, който също се оглеждаше наоколо, изсумтя.

— Струва ми се, че са разрешили на професор Стойчев да запази твърде много ценности, които принадлежат на народа. Тези неща трябва да бъдат продадени за благото на хората.

Ирина или не разбираше английски, или не посмя да отговори; тя само се обърна и ни поведе нагоре по тясна вита стълба. Не знам какво очаквах да видя горе. Може би ще попаднем в някоя осеяна с хартии бърлога, пещера, в която старият професор спи зимния си сън, или

може би, помислих си аз — с вече добре позната болезнена тръпка, — може да открием чист и подреден кабинет като онзи, който прикриваше неспокойния и превъзходен ум на Роси. Още не бях успял да прогоня тези мисли, когато вратата в края на стълбището се отвори и на площадката се появи белокоос мъж, дребничък, но изправен. Ирина побърза към него, хвана го под лакътя с две ръце и бързо му заговори на български, като от време на време се засмиваше развълнувано.

Старецът се обърна към нас, спокоен, мълчалив, с толкова непроницаемо лице, та чак известно време ми се струваше, че е забил очи в пода, докато той гледаше право в нас. Тогава пристъпих напред и му подадох ръка. Той я разтърси тържествено и се обърна към Хелън, за да се ръкува и с нея. Беше вежлив, официален, държеше се с почитителност, която при него не беше точно почитителност, а по-скоро достойнство, а големите му тъмни очи се прехвърляха ту към единия, ту към другия, докато накрая не се спряха върху Ранов, който остана по-назад и оттам наблюдаваше цялата сцена. В този момент Ранов се приближи и също се ръкува с него — снизходително, помислих си аз, като с всяка изминала минута все повече намразвах нашия водач. От дън душа ми се искаше да си тръгне, за да можем да поговорим насаме с професор Стойчев. Зачудих се как, по дяволите, ще успеем да стигнем до откровен разговор, да научим нещичко от Стойчев, ако Ранов непрекъснато кръжи наоколо като муха.

Професор Стойчев бавно се обърна и ни покани в стаята си. Както се оказа, това беше една от няколкото стаи на горния етаж на къщата. По време на двете ни гостувания в тази къща така и не успях да си изясня къде спяха обитателите ѝ. Доколкото виждах, горният етаж се състоеше само от дългата тясна гостна, в която влязохме, и от няколко по-малки преходни стаички. Вратите към тези стаи стояха отворени и от отсрещните прозорци слънцето се процеждаше през зелените дървета и галеше кориците на безброй книги, книги, които покриваха стените, лежаха в дървени кутии на пода или натрупани на купчини по масите. Сред тях се виждаха и хвърчащи документи във всевъзможни форми и размери, много от тях без съмнение доста древни. Не, това не беше подреденият кабинет на Роси, а по-скоро някаква уединена лаборатория, таванчето в ума на запален колекционер. Навсякъде слънчевите лъчи докосваха стар велен, стара кожа, подвързии с отпечатани букви, намек за позлата, оръфани

страници, грапави корици — червени, кафяви и жълтеникави прекрасни книги — книги, свитъци и ръкописи, пръснати в творчески безпорядък. Нищо обаче не беше прашно, нямаше тежки предмети, сложени върху нещо крехко, и при все това всички стаи на Стойчев сякаш бяха пълни догоре с книги и ръкописи, та имах чувството, че те ме обграждат по-плътено отколкото и в музей, където подобни безценни вещи биха били изложени по-пестеливо и методично.

На една от стените в гостната висеше стара карта, рисувана за мое удивление върху кожа. Не се сдържах и пристъпих към нея, а Стойчев се усмихна.

— Харесва ли ви? — попита той. — Това е Византийската империя към 1150 година — Той проговори за пръв път на тих, правилен английски.

— Когато България все още е владяла всичките си земи — замислено отбеляза Хелън.

Стойчев я погледна, видимо поласкан.

— Да, именно. Мисля, че тази карта е била изработена във Венеция или в Генуа и после донесена в Константинопол, може би като подарък за императора или някого от двора му. Това е само копие, което един приятел ми направи.

Хелън се усмихна и замислено докосна брадичката си. После почти му смигна:

— Император Мануил I Комнин, предполагам?

Бях изумен, а и Стойчев изглеждаше впечатлен. Хелън се засмя.

— Византия ми беше любимата тема — каза тя.

Старият историк се усмихна и ѝ се поклони с неочаквано старомодна вежливост. Той махна с ръка към столовете край масата в средата на гостната и всички се настанихме. От мястото си виждах двора зад къщата, който постепенно се издигаше към края на една горичка, в него растяха овошки, някои от тях вече вързали малки зелени плодчета. Прозорците бяха отворени и до нас достигна същото онова жужене на пчели и шумолене на листа. Помислих си колко ли му е приятно на Стойчев, пък макар и в изгнание, да седи тук сред своите ръкописи, да чете или да пише или да слуша този звук, който никоя тежка държавна ръка не можеше да заглуши и от който никой чиновник все още не беше решил да го раздели. Беше благополучно затворничество, ако такова изобщо съществуваше, и може би дори

донякъде беше доброволно, макар че доколко — нямахме никакъв начин да установим.

Известно време Стойчев мълча, но ни гледаше настойчиво, и аз се запитах какво ли мислеше той за нашата поява и дали възнамеряваше да открие кои сме. След няколко минути вече ми се струваше, че той изобщо няма да проговори, и затова аз се обърнах към него.

— Професор Стойчев — казах аз, — моля простете, че така нахълтваме във вашето усамотение. Дълбоко сме ви благодарни, на вас и на вашата племенница, че ни разрешихте да ви посетим.

Той погледна ръцете си на масата — бяха фини и обсипани със старчески петна, — а после вдигна поглед към мен. Очите му, както вече казах, бяха огромни и тъмни, очи на млад човек, макар че гладко избръснатото му смугло лице беше старо. Ушите му бяха необикновено големи и стърчаха отстрани на главата му сред грижливо подстриганата бяла коса; всъщност те улавяха част от нахлулите през прозореца слънчеви лъчи и изглеждаха прозрачни, леко розови по крайчеца като заешки уши. И очите му, които излъчваха едновременно доброта и тревога, също бяха някак животински. Зъбите му бяха пожълтели и нацърбени, а един от предните носеше златна коронка. Всичките зъби обаче си бяха на мястото и когато се усмихваше, лицето му добиваше причудлив вид, сякаш диво животно изведнъж е наподобило човешко изражение. Беше обаче чудесно лице, лице, което на млади години сигурно е имало необикновено излъчване, осезаемо въодушевление — трябва да е било неустойливо лице.

Стойчев се усмихна така заразително, че двамата с Хелън също се усмигнахме. Трапчинките на Ирина светнаха към нас. Тя се беше настанила в стола под една икона — предполагам на свети Георги, който яростно забиваше копие то си в някакъв мършавичък змей.

— Много се радвам, че сте ми на гости — каза Стойчев. — Рядко ни идват гости, а още по-рядко идват гости, които говорят английски. Радвам се, че ще мога да упражня английския си, макар че, боя се, вече съм го позабравил.

— Английският ви е отличен — уверих го аз. — Къде сте го учили, ако е удобно да попитам?

— О, разбира се — отвърна Стойчев. — Когато бях млад, имах късмета да уча в чужбина и част от образованието си получих в

Лондон. Мога ли да ви помогна с нещо или просто искахте да видите библиотеката ми? — Той каза това толкова простишко, че ме хвана неподготвен.

— И двете — казах аз. — Искахме да видим библиотеката ви, но и да ви зададем някои въпроси за нашето проучване. — Спрях за малко да потърся нужните думи. — Двамата с мис Роси много се интересуваме от историята на вашата страна през Средновековието, макар че знам далеч по-малко, отколкото би трябвало, тъй като с нея пишем едно... тъ... — взех да заеквам, защото изведнъж осъзнах, че въпреки кратката лекция на Хелън в самолета не знам нищо за историята на България, по-точно толкова малко, че би се видяло нелепо на този ерудиран старец, пазител на миналото на своята страна; а и защото онова, което всъщност исках да обсъдя с него, беше извънредно лично, ужасно невъзможно и най-вече беше разговор, който не исках да подемам, докато Ранов се мусеше презрително в другия край на масата.

— Значи се интересувате от средновековна България? — каза Стойчев и ми се стори, че и той хвърли бърз поглед към Ранов.

— Да — отвърна Хелън, която веднага ми се притече на помощ. — Интересуваме се от монашеския живот в средновековна България и доколкото можем, сме се постарали да го проучим, за да довършим няколко статии. По-точно бихме искали да научим повече за живота в българските манастири в късното Средновековие и за някои от маршрутите, по които поклонниците са посещавали България, както и маршрутите, използвани от български монаси, тръгнали на поклонение в чужди земи.

Стойчев се оживи и поклати глава с видимо задоволство, а огромните му нежни уши светнаха на слънцето.

— Много хубава тема — каза той. Гледаше някъде зад нас и реших, че сигурно се взира дълбоко в миналото, направо в кладенеца на времето и вероятно вижда по-ясно от всеки друг на света онзи период, за който говорехме. — За нещо конкретно ли пишете? Имам много ръкописи тук, които могат да са ви полезни, и с удоволствие ще ви позволя да ги прегледате, стига да искате.

Ранов се размърда в стола си и аз отново усетих силна неприязън към непрестанната му бдителност. За щастие голямата част от

вниманието му очевидно беше насочено към красивия профил на Ирина в другия край на стаята.

— Ами — подех аз, — интересуваме се от XV век, — всъщност края на петнайсети век. Мис Роси е проучила доста материали за този период в родната си страна — тоест...

— Румъния — вмъкна Хелън, — но съм израсла и учила в Унгария.

— О, вие сте ни съседка — обърна се професор Стойчев към Хелън и меко ѝ се усмихна. — Учила сте в Будапещенския университет, така ли?

— Да — отвърна Хелън.

— Може би тогава познавате моя приятел — професор Шандор.

— О, да. Той е декан на нашия исторически факултет. Голям приятел ми е.

— Това е чудесно — просто чудесно — каза професор Стойчев. — Моля ви, предайте му най-сърдечните ми поздрави, ако имате възможност.

— Разбира се — усмихна му се Хелън.

— Кой друг? Не мисля, че познавам други преподаватели, които още да работят там. Но името ви, професоре, е много интересно. Чувал съм това име. В Съединените щати — той отново се обърна към мен и после към Хелън; с притеснение забелязах, че Ранов отново съсредоточи погледа си върху нас — работи един прочут историк на име Роси. Да не би да ви е роднина?

За мое удивление Хелън се изчерви. Реших, че сигурно не ѝ е приятно да признае роднинската си връзка с него публично, или че се съмнява дали е редно да я оповестява, или че вероятно е доловила внезапния интерес на Ранов към разговора.

— Да — каза тя кратко. — Бартоломю Роси ми е баща.

Помислих си, че Стойчев би трябвало естествено да се почуди защо дъщерята на един английски историк твърди, че е румънка и е израсла в Унгария, но и да имаше такива въпроси, той ги запази за себе си.

— Да, точно това беше името. Книгите му са отлични — при това върху такъв широк кръг от теми! — той се плесна по челото. — Когато прочетох някои от ранните му статии, даже реших, че от него

би излязъл отличен историк на Балканите, но виждам, че е изоставил тази област и се е заровил в много други.

С облекчение установих, че Стойчев познава трудовете на Роси и ги цени; това може би щеше да ни издигне в очите му и да ни улесни в опита да спечелим симпатиите му.

— Да, наистина — казах аз. — Всъщност професор Роси е не само баща на Хелън, но и мой научен ръководител — работя с него по дисертацията си.

— Какъв късмет — Стойчев скръсти набраздените си с изпъкнали вени ръце. — Каква е темата на дисертацията ви?

— Ами — започнах аз и дойде мой ред да се изчервя. Надявах се всички тези смени на цветовете по лицата ни да останат незабелязани за Ранов. — Пиша за холандските търговци през XVII век.

— Забележително — каза Стойчев. — Много интересна тема. Тогава какво ви води в България?

— Дълга история — казах аз. — Двамата с мис Роси се запалихме по едно изследване върху връзките между България и православната общност в Истанбул след покоряването на града от османците. Макар че това представлява отклонение от темата на дисертацията ми, решихме да напишем няколко статии по въпроса. Всъщност неотдавна изнесох лекция в Будапещенския университет за историята на... части от Румъния под османско владичество. — Веднага разбрах, че това беше грешка; може би Ранов не знаеше, че освен в Истанбул сме били и в Будапеща. Хелън обаче запази присъствие на духа и аз последвах примера ѝ. — Много бихме искали да довършим изследването си тук, в България, и си помислихме, че можете да ни помогнете.

— Разбира се — каза търпеливо Стойчев. — Може би ще ми кажете точно какво ви интересува от историята на нашите средновековни манастири и поклонническите маршрути, особено през петнайсети век. За българската история това е удивителен период. Знаете, че през 1393 година България пада под османско робство, макар че някои области на страната успяват да запазят свободата си по-дълго, дори през по-голямата част от XV век. Оттогава местната духовност и култура успели да се съхранят до голяма степен благодарение на манастирите. С радост виждам, че се интересувате от манастирите, защото те са едни от най-богатите извори на българското

историческо наследство. — Той поспря и отново склучи ръце, като че ли изчакваше да види доколко тази информация вече ни беше позната.

— Да — казах аз. Нямаше какво да се прави. Трябваше да отворим дума поне за някаква част от същинските ни дирения въпреки присъствието на Ранов. В края на краищата, ако го помолах да ни остави насаме, само щях още повече да задълбоча съмненията му в целите на посещението ни тук. Единствената ни надежда беше да маскираме въпросите си колкото се може по-научно и безлично. — Смятаме, че през XV век са съществували интересни връзки между православната общност в Истанбул и българските манастири.

— Разбира се, че е така — каза Стойчев, — особено след като Мехмед Завоевателя предава Българската църква под юрисдикцията на Константинополската патриаршия. Преди това, естествено, църквата ни е била независима, със собствен патриарх във Велико Търново.

Заля ме вълна от благодарност към този човек с огромната му ерудиция и чудесните уши. Моите забележки бяха едва ли не безсмислени, но въпреки това той им отговаряше с внимателна — и изчерпателна — вежливост.

— Именно — казах аз, — а ние най-вече се интересуваме... намерихме едно писмо... нали неотдавна бяхме в Истанбул... — грижливо избягвах да погледна към Ранов — и намерихме едно писмо, свързано с България... за група монаси, които пътували от Константинопол към някакъв манастир в България. За една от статиите ни е необходимо да открием по какъв маршрут са пристигнали в България. Може би са дошли тук на поклонение... но не сме съвсем сигурни.

— Разбирам — отвърна Стойчев. Очите му станаха тревожни и блеснаха още по-ясно. — Писмото носи ли дата? Можете ли да ми кажете нещо повече за съдържанието му или за автора му, ако знаете кой е той, както и къде сте го открили? До кого е адресирано и така нататък, каквото ви е известно?

— Разбира се — казах аз. — Всъщност носим копие от писмото. Оригиналът е на славянски и един монах в Истанбул ни го преписа. Оригиналът се пази в държавния архив на Мехмед II. Искате ли сам да прочетете писмото? — Отворих куфарчето си, извадих копие и му го подадох, като се надявах Ранов да не поиска и той да го види.

Стойчев взе писмото и видях как очите му светнаха още на първите редове.

— Интересно — каза той и за мое разочарование остави писмото на масата. Може би в края на краищата и той нямаше да ни помогне, даже нямаше да прочете писмото. — Мила моя — обърна се той към племенницата си, — не мисля, че можем да преглеждаме стари писма, без да предложим на нашите гости нещо за хапване и пийване. Ще донесеш ли ракийка и нещичко за обяд? — Той кимна особено вежливо към Ранов.

Ирина бързо скочи с усмивка.

— Разбира се, вуйчо — каза тя на прекрасен английски. Изненадите в този дом май никога не свършваха, помислих си аз. — Но ще ми трябва помощ да кача всичко по стълбите. — Ясните ѝ очи сякаш съвсем нехайно се стрелнаха към Ранов и той се изправи и приглади косата си.

— С удоволствие ще помогна — каза той и двамата заедно слязоха по стълбите, като Ранов шумно трополеше надолу по стъпалата, а Ирина весело му бърбореше на български.

Щом вратата се затвори зад тях, Стойчев се наведе напред и изчете писмото с настървено внимание. Когато приключи, вдигна очи към нас. Лицето му се беше подмладило с десет години, но и излъчваше напрежение.

— Това е поразително — каза той тихо. Подтикнати от един и същ инстинкт, двамата с Хелън станахме и седнахме по-близо до него на дългата маса. — За мен това писмо е удивително.

— Да, но... какво? — казах аз нетърпеливо. — Мислите ли, че знаете за какво става въпрос?

— Донякъде — очите на Стойчев бяха огромни и той ме гледаше настойчиво. — Разбирате ли — добави той, — аз също притежавам едно от писмата на отец Кирил.

ГЛАВА 56

Повече от добре си спомнях автогарата в Перпинян, където само преди година двамата с баща ми чакахме прашния автобус за околните села. Сега автобусът отново спря и двамата с Барли се качихме. Пътят ни по широките селски шосета до Ле Бен също ми беше познат. Градчетата, през които минавахме, бяха опасани с квадратно подрязани чинари. Дървета, къщи, поля и стари коли сякаш бяха замесени от прах, като че ли землисто оцветен облак покриваше всичко наоколо.

Хотелът в Ле Бен също не се беше променил, откакто го помнех с четирите измазани етажа, железните цветарници на прозорците и саксиите с розови цветя. Усетих, че тъгувам за баща ми и се задъхвам само при мисълта, че скоро, може би дори след минути, ще го видя. Този път аз водех Барли, бутнах тежката врата и оставих чантата си пред рецепцията с мраморния плот. Когато се изправих, плотът ми се видя толкова висок и внушителен, че отново ме обзе нерешителност и с мъка се насилих да проговоря на зализания старец зад бюрото, да му кажа, че според мен тук трябва да е отседнал баща ми. Не си спомнях възрастния човек от предишното ни идване тук, но той се оказа търпелив и след минута отговори, че наистина в хотела е отседнал мосю чужденец със същото име, но *la clé* — ключът му — не е тук, следователно той трябва да е излязъл. После ни показва празната кукичка. Сърцето ми подскочи и след миг отново се обърна, когато вратата зад плота се отвори и влезе човек, когото вече познавах. Беше управителят на ресторантчето, самоуверен, елегантен и забързан. Старецът го спря да попита нещо и той се обърна към мен *étonné* и веднага се разприказва, че младата дама била пристигнала, колко била пораснала, голям човек вече, пък и колко хубава. А — нейният приятел?

— Братовчед — каза Барли.

Но мосю не бил споменал, че дъщеря му и племенникът му също ще се отбият, каква чудесна изненада. Тази вечер всички трябвало да вечеряме при тях. Попитах къде е баща ми, ако някой знае, но никой не знаеше. Беше излязъл рано, услужливо докладва старецът, вероятно на

сутрешна разходка. Управителят каза, че хотелчето било пълно, но ако имаме нужда от други стаи, ще гледа да уреди нещо. Защо не се качим в стаята на баща ми, та поне да оставим багажа си? Баща ми беше наел апартамент с хубав изглед и с малко холче. Той — управителят — щял да ни даде l'autre clé и да ни направи кафе. Баща ми сигурно скоро щял да се върне. С благодарност приехме всички тези предложения. Скърцащият асансьор ни качи толкова бавно, че се зачудих дали управителят лично не дърпа въжетата някъде от мазата.

Когато отворихме вратата, видяхме, че стаята на баща ми е просторна и приятна и щях да ѝ се насладя до последното ъгълче, ако с известно неудобство не чувствах, че нахълтвам в свещеното му лично пространство за трети път тази седмица. Още по-лошо стана, когато внезапно съзрях куфара на баща ми, добре познатите дрехи сред стаята, износения кожен несесер с бръснарските принадлежности, чудесните му обувки. Само преди няколко дни бях виждала тези предмети в стаята му в къщата на мастър Джеймс в Оксфорд и познатата гледка здраво ме разтърси.

Но дори и това беше нищо в сравнение с другия удар, който ме очакваше. Баща ми по природа беше подреден човек; всички стаи или кабинети, които обитаваше, независимо дали за кратко или за по-дълго време, бяха образец на ред и дискретност. За разлика от много ергени, вдовци и разведени мъже, които съм срещала по-късно в живота си, баща ми никога не изпадна в онова състояние, което кара самотните мъже да изсипват съдържанието на джобовете си на купчини по масите и бюрата и да трупат дрехите си по облегалките на столовете. Дотогава никога не бях виждала вещите на баща ми в пълно безредие. Куфарът му лежеше полуразопакован на леглото. Очевидно беше ровил из него и беше измъкнал едно-две неща, а след него по пода се беше посипала следа от чорапи и потници. Лекото му памучно палто беше простряно на кревата. Всъщност се беше преоблякъл, но страшно припряно, и костюмът му беше останал да лежи на купчина до куфара. Помислих си, че този хаос може би не е дело на баща ми, че стаята му е била претърсвана, след като е излязъл. Но купчината от костюма му, съблечен като змийска кожа на пода, ме накара да размисля. Обувките му за разходки не бяха на обичайното си място в куфара, а пружините, с които ги държеше изпънати, бяха захвърлени настрана. Очевидно беше бързал, и то както никога през живота си.

ГЛАВА 57

Когато Стойчев ни каза, че притежава друго писмо на отец Кирил, двамата с Хелън учудено се спогледахме.

— Какво искате да кажете? — успях да попитам накрая.

Стойчев развълнувано почука с пръсти по копието на Тургут.

— Притежавам ръкопис, който получих през 1924 година от моя приятел Атанас Ангелов. Описва друг етап от същото пътуване, сигурен съм. Не знаех, че съществува и още един документ от онова пътешествие. Всъщност моят приятел се спомина внезапно точно след като ми го даде, горкият човек. Почакайте...

Той се изправи, като в бързината се олюля и двамата с Хелън скочихме да го подхванем да не падне. Той обаче успя да се закрепим без чужда помощ и влезе в една от по-малките стаички, махна ни да го последваме и ни посочи да внимаваме да не се спънем в купчините книги по пътя. В стаичката той огледа лавиците и се пресегна за една кутия, която му помогнах да свали долу. Отвътре извади картонена папка, вързана с износен шнур. Занесе я обратно на масата и я отвори под нетърпеливите ни погледи, като измъкна един толкова крехък документ, че треперех, като го гледах как борави с него. Той го погледа известно време, сякаш вкаменен, после въздъхна.

— Какво виждате, това е оригиналът. Подписът...

Наведохме се над ръкописа и кожата по ръцете и врата ми настръхна, когато видях изящно изписано име на кирилица, което дори и аз можех да разчета — Кирил — и годината: 6985. Погледнах Хелън и тя прехапа устни. Избелялото име на монаха беше поразително истинско. Както истински беше и фактът, че някога той е бил жив, съвсем като нас днес, и е писал по този пергамент с перо в топлата си, жива ръка.

Стойчев изглеждаше преизпълнен с благоговение като мен, макар че тези старинни ръкописи несъмнено за него бяха просто част от ежедневието му.

— Превел съм го на български — след малко каза той и извади друг лист, оризова хартия с напечатан текст. Седнахме на масата. —

Ще се опитам да ви го прочета.

Той прокашля гърлото си и ние изслушахме груб, но компетентен превод на писмото, което след това беше многократно превеждано.

До игумена Евпраксий
Ваше Високопреподобие,

С перо е ръка сядам да изпълня задачата, която Вие с безкрайната си мъдрост ми поверихте, и да Ви разкажа обстоятелствата по изпълнението на нашето дело в реда, в който се случиха. Дано с Божията помощ ги изложат справедливо и съгласно Вашите желания. Тази вечер нощуваме край Вирбий, на два дни път от Вас, в манастира на Св. Владимир, където светите братя ни приветстваха с добре дошли във Ваша чест. Както ми заръчахте, отидох сам при игумена и му разказах за нашата задача в пълна тайна и усамотение, без да присъства нито един новопостъпил послушник или прислужник. Той нареди каруцата ни да остане под ключ в оборите в двора и изпрати двама пазачи от неговите монаси и двама от нашите. Надявам се, че често ще срещаме подобно разбиране и внимание, поне докато стигнем земите на нечестивците. Както заръчахте, предадох в ръцете на игумена една книга с Вашите заповеди и видях, че той веднага я скри и дори не я отвори пред мен.

Конете са уморени след изкачването на планините и затова и утре ще останем да пренощуваме тук. Самите ние се посъвзехме благодарение на службите в тяхната църква, където се съхраняват две икони на пречистата Богородица, които творят чудеса вече от осемдесет години. На едната още се виждат чудотворните сълзи, които Богородица проляла за един грешник и които сега са се превърнали в драгоценни бисери. Горещо ѝ се помолихме да бди над пътя ни, да стигнем големия град по живо, по здраво и дори и в столицата на врага да намерим убежище, от което да изпълним задачата си.

Оставам Ваш смирен служител в името на Отца,
Сина и Светия дух,

Отец Кирил,

Април, лето Господне 6985

Мисля, че и двамата с Хелън бяхме стаили дъх, докато Стойчев четеше на глас. Той превеждаше бавно и методично, с впечатляваща вещица. Тъкмо се канех да възкликна, че несъмнено двете писма са свързани, когато отдолу се понесе тропот по дървените стълби и всички вдигнахме глави.

— Връщат се — каза тихо Стойчев. Той прибра писмото и временно взе с него и нашето, за да го пази. — Мистър Ранов ви е прикрепен като водач ли?

— Да — отвърнах бързо, — но изглежда дълбоко се интересува от работата ни тук. Трябва да ви разкажем много неща за проучванията ни, но всичко е поверително и... — тук млъкнах.

— Опасно? — попита Стойчев и обърна красиво остарялото си лице към нас.

— Как разбрахте? — не успях да скрия удивлението си. Не бяхме казали нищо, което да навежда на мисълта за опасност.

— Ех — поклати глава той и във въздишката му долових толкова дълбок опит, че съжалих, задето няма да мога да се потопя в него. — И аз трябва да ви разкажа нещо. Не съм очаквал, че някога ще видя още едно от тези писма. Не казвайте нищо на Ранов, доколкото е възможно.

— Не се тревожете — поклати глава Хелън и двамата за миг си размениха усмихнати погледи.

— Тихо — меко каза Стойчев. — Ще се погрижа да получим възможност отново да си поговорим.

Ирина и Ранов влязоха в гостната с подрънкване на съдове и Ирина се зае да сервира чашите и бутилка кехлибарена течност. Ранов се появи след нея и носеше един хляб и чиния бял боб. Усмихваше се и изглеждаше почти опитомен. Искаше ми се да благодаря на племенницата на Стойчев. Тя удобно настани вуйчо си в стола му, покани и нас да седнем и чак тогава осъзнах колко много съм огладнял от сутрешната ни екскурзия.

— Е, скъпи гости, чувствайте се като у дома си. — Стойчев махна с ръка към масата, като че ли беше трапезата на

константинополския император. Ирина наля ракия — само ароматът ѝ можеше да убие някое по-дребно животно — и той вдигна тост, а широката му усмивка с пожълтелите зъби искрено светеше. — Наздраве за дружбата на учените от целия свят.

Всички ентусиазирано отвърнахме на тоста, само Ранов иронично вдигна чаша и ни огледа.

— Да се надяваме, че науката ви ще умножава знанията на Партията и народа — каза той и леко ми се поклони. Думите му едва не ми развалиха апетита; дали говореше най-общо или наистина възнамеряваше да умножи знанията на Партията чрез нещо конкретно от онова, което ние знаехме? За всеки случай върнах поклона и изгълтах ракията си. Реших, че това нещо може да се пие само бързо и наистина, изгарянията трета степен, които получих по гърлото си, бързо бяха изместени от приятна топлина. Ако изпия достатъчно от тази напитка, помислих си аз, има опасност да харесам даже и Ранов.

— Радвам се, че имам възможност да си поговоря с колеги, които се интересуват от нашата средновековна история — каза ми Стойчев. — Може би с мис Роси ще ви е интересно да присъствате на празника, който отбелязва деня на двама от най-великите ни мъже от средновековния период. Утре е денят на Кирил и Методий, създателите на славянската писменост. На английски четете името Сирил и наричате азбуката сирилска, докато ние ѝ казваме кирилица в чест на монаха Кирил, който измислил букви за славянския език.

За момент се обърках, като реших, че Стойчев говори за нашия отец Кирил, но той продължи речта си и тогава разбрах какво има предвид и колко е находчив.

— Днес следобед съм доста зает — каза той, — но ако искате, минете утре, когато за празника ще дойдат на гости някои от бившите ми студенти и тогава ще мога да ви разкажа още за Кирил.

— Много мило от ваша страна — каза Хелън. — Не бихме искали да ви отнемаме повече време, но за нас ще е чест да ви гостуваме на празника. Нали може да се уреди, другарю Ранов?

Това „другарю“ не убягна на Ранов, който ѝ се намръщи над втората си чаша ракия.

— Естествено — каза той, — щом е необходимо за проучването ви, с удоволствие ще ви помогна.

— Чудесно — каза Стойчев. — Събираме се към един и половина и Ирина ще приготи нещо хубаво за обяд. Групата е много приятна. Ще се срещнете с учени, чиято работа несъмнено ще ви заинтригува.

Разсипахме се в благодарности и после се подчинихме на подканите на Ирина да ядем, макар да забелязах, че и Хелън не смееше да допие ракията. Когато привършихме непретенциозния си обяд, Хелън веднага се изправи и всички я последвахме.

— Няма да ви безпокоим повече днес, професоре — каза тя и стисна ръката му.

— Няма такова нещо, скъпо дете. — Стойчев сърдечно се ръкува с нея, но ми се стори, че изглеждаше притеснен. — Ще ви чакам утре на гости.

Ирина ни изпрати до вратата през зеления двор и градината.

— До утре — каза тя и ни се усмихна, а после дяволито подметна нещо на български, което накара Ранов да приглади коса, преди да си нахлупи шапката.

— Много хубаво момиче — самодоволно отбеляза той, докато вървахме към колата, и Хелън ми смигна зад гърба му.

Едва късно вечерта успяхме да измъкнем няколко минутки насаме. Ранов най-накрая си замина след сякаш безкрайната вечеря в ресторанта на мрачния хотел. Двамата с Хелън се качихме заедно по стълбите — асансьорът пак се беше развалил — и поспряхме във фоайето до стаята ми за няколко сладки мига, откраднати от необикновеното ни положение. Щом решихме, че Ранов трябва да се е отдалечил достатъчно, слязохме долу и се разходихме до едно заведение на съседната улица, където седнахме под клоните на дърветата.

— И тук някой ни наблюдава — каза тихо Хелън, докато се настанявахме на металната маса. Внимателно положих куфарчето в скута си; не ми се искаше да го оставям дори и под масата. Хелън се усмихна: — Поне тук няма микрофони като в стаята ми. И като в своята. — Тя вдигна поглед към зелените клони над нас. — Липи — добави тя. — След около два месеца ще се покрият с цвят. У нас хората варят чай от липовия цвят, сигурно и тук е така. Когато сядаш навън на

такава маса, първо трябва да почистиш масата, защото цветчетата и прашецът полепват навсякъде. Миришат на мед, сладко и свежо. — Тя махна отривисто, сякаш да помете с ръка хиляди бледожълти цветчета.

Тогава взех ръката ѝ и я обърнах, за да погледна изящните линии на дланта ѝ. Надявах се те да означават, че ще живее дълго и щастливо с мен.

— Какво мислиш за писмото на Стойчев?

— Може би извадихме късмет — замислено каза тя. — Първо помислих, че е само част от историческата мозайка — прекрасна част, но безполезна. Но когато Стойчев позна, че писмото ни е опасно, се почувствах силно обнадеедена, че той знае нещо важно.

— И аз се надявам да е така — признах аз. — Но освен това си помислих, че може би просто е политически неудобен материал, както по-голямата част от заниманията му, защото е свързан с историята на църквата.

— Знам — въздъхна Хелън. — Може и така да е.

— И може би само заради това не искаше да говори в присъствието на Ранов.

— Да. Ще трябва да почакаме до утре, за да видим какво е имал предвид. — Тя прокара пръсти през моите. — За теб всеки ден чакане е мъчение, нали?

Бавно кимнах.

— Ако познаваше Роси... — казах и спрях.

Очите ѝ бяха приковани в моите и тя бавно прибра една къдрица, която се беше измъкнала от кока ѝ. Жестът беше толкова тъжен, че още повече подчерта следващите ѝ думи:

— Постепенно започвам да го опознавам, благодарение на теб.

В този миг до нас се приближи сервитьорка в бяла блузка и ни попита нещо. Хелън се обърна към мен:

— Какво ще прием?

Сервитьорката ни гледаше любопитно — създания, говорещи на чужд език.

— Какво можеш да поръчаш с твоя български? — подразних Хелън.

— Чай — каза тя и посочи себе си и мен. — Чай. Моля.

— Бързо се учиш — отбелязах аз, когато сервитьорката отново влезе в заведението.

Тя сви рамене.

— Учила съм малко руски. С българския си приличат.

Когато сервитьорката се върна с чая ни, Хелън го разбърка с мрачна физиономия.

— Когато Ранов си тръгна, почувствах такова облекчение, че едва понасям мисълта, че утре пак трябва да го видя. Не мога да си представя как ще свършим някаква истинска работа, докато ни виси на шията.

— Ако знаех дали наистина подозира нещо за проучването ни, щеше да ми е по-добре — признах аз. — Странното е, че той ми прилича на някого, но не мога да се сетя на кого, нещо ме е хванала амнезията.

Погледнах сериозното, красиво лице на Хелън и в същия миг усетих, че умът ми трескаво обмисля нещо, че е на ръба да намери решение на някаква загадка и тя не е свързана с евентуалния близък на Ранов. По-скоро беше свързана с лицето на Хелън в сумрака, с действието, което извършвах — вдигах чашата с чай да отпия, както и със странната дума, която изрекох. Умът ми и преди беше размишлявал върху тази загадка, но този път решението внезапно си проби път.

— Амнезия — казах аз. — Хелън, Хелън — амнезия.

— Какво? — моята настойчивост я накара да се намръщи учудено.

— Писмата на Роси! — почти извиках. Отворих куфарчето си толкова припряно, че чаят ни се разля на масата. — Писмото за пътуването му в Гърция!

Трябвах ми няколко минути, за да открия проклетото нещо сред книжата си и да намеря откъса, а после да го прочета на Хелън, чиито тъмни очи бавно се уголемиха в потрес.

Нали си спомняш писмото, в което описва как се върнал в Гърция — в Крит — след като в Истанбул онзи му взел картата и как сякаш всичко тръгнало с главата надолу? — Треснах листа пред нея. — Слушай: „Старците из критските таверни като че ли бяха далеч по-склонни да ме заливат с хилядата си и една вампирски истории, отколкото да ми обяснят откъде мога да намеря керамика като онова там гърне или да ми разкажат как дядовците им са се гмуркали до потъналите древни кораби и какви съкровища са откъмвали. Една вечер разреших на някакъв непознат да ме почерпи с местен

специалитет, хитроумно наречен амнезия, след което на другия ден ми беше лошо чак до вечерта.“

— Господи! — тихо каза Хелън.

— Оставих се на някакъв непознат да ме почерпи с амнезия — парафразирах аз, като се мъчех да не викам. — Как мислиш, кой ли е бил този непознат? Ето защо Роси е забравил...

— Забравил е... — думата сякаш хипнотизираше Хелън. — Забравил е Румъния...

— И че изобщо е ходил там. В писмата до Хеджис той казва, че от Румъния се връща в Гърция, за да вземе пари и да присъства на разкопките...

— И е забравил майка ми — довърши Хелън почти нечуто.

— Майка ти — повторих аз и изведнъж видях как майка й стоеше на прага на къщата си да ни изпрати. — Той не е имал намерение да не се връща. Просто е забравил всичко. Ето защо... ето защо ми каза, че не винаги успява да си спомни ясно проучванията си.

Лицето на Хелън беше преbledняло, тя стискаше зъби, а очите й, пълни със сълзи, светеха яростно.

— Мразя го — каза тя тихо и аз разбрах, че това не се отнасяше за баща й.

ГЛАВА 58

На другия ден се явихме пред портите на Стойчев точно в един и половина. Хелън държеше ръката ми въпреки присъствието на Ранов, но дори и той изглеждаше в празнично настроение; мръщеше се по-малко от обикновено и беше облякъл тежък кафяв костюм. Иззад портите чувахме глъчката на разговорите и смеха и подушвахме пушека от горящи дърва и вкусния аромат на цвърчащо месо. Ако можех да не мисля за Роси, и моето настроение щеше да е празнично. Чувствах, че тъкмо днес ще се случи нещо, което ще ми помогне да го открия и затова реших, доколкото ми е възможно, от сърце да се повеселя на празника на Кирил и Методий.

В двора се виждаха групи мъже и по-малко жени, скупчени под асмата. Ирина пъргаво шеташе край масата, пълнеше чиниите на гостите и доливаше чашите с онази яка кехлибарена течност. Когато ни видя, тя забърза към нас с протегнати ръце, като че ли вече бяхме стари приятели. Ръкува се с мен и с Ранов и целуна Хелън по бузите.

— Много се радвам, че дойдохте. Благодаря ви — каза тя. — Вуйчо цяла нощ не спа и не е сложил в уста нито хапка, откакто вчера го посетихте. Надявам се, че ще му кажете, че трябва да яде. — Хубавото й лице беше намръщено.

— Не се тревожете — каза Хелън. — Ще направим всичко възможно да го убедим.

Заварихме Стойчев да председателства една групичка под ябълките. Дървените столове там бяха подредени в кръг и той седеше на най-високия стол, а край него се бяха скупчили неколцина по-млади мъже.

— О, здравейте! — възкликна той и с мъка се изправи на крака. Останалите бързо скочиха да му подадат ръка и го изчакаха да ни поздрави. — Добре дошли, приятели. Моля, запознайте се с останалите ми приятели. — С немоцно махване той посочи лицата край себе си. — Това са мои бивши студенти отпреди войната, те са много внимателни и от време на време ми идват на гости.

Повечето от тези мъже с белите ризи и захабените тъмни костюми изглеждаха младежки само в сравнение с Ранов; иначе бяха най-малкото към петдесетте. Те се усмихнаха и сърдечно се ръкуваха с нас, а един дори се наведе и целуна ръка на Хелън с официална галантност. Харесах умните им тъмни очи, мълчаливите усмивки, в които проблясваха златни зъби.

Ирина се приближи зад нас; тя май отново подканяше всички да се хранят, защото само след минута се озовахме понесени от вълна от гости към масите под асмата. Там трапезата наистина се огъваше от ядене и видяхме източника на прекрасния аромат — оказа се цяло агънце, което се печеше на чеверме в двора край къщата. Масата беше подредена с керамични чинии с нарязани картофи, салата от домати и краставици, поръсена с бяло сирене, златисти филии хляб и тави от същото трошливо тестено печиво със сирене, което ядохме и в Истанбул. Ирина не ни остави на мира, докато чиниите ни не натежаха толкова, че едва успяхме да ги вдигнем, и ни последва в малката овощна градинка, носейки чашите ни с ракия.

Междувременно студентите на Стойчев очевидно привършваха състезанието кой ще му донесе най-много храна, след което му напълниха чашата догоре и той бавно стана прав. В целия двор хората се развикаха за тишина и той вдигна наздравица с кратка реч, в която долових имената на Кирил и Методий, както и моето и на Хелън. Когато приключи, цялата компания избухна в приветствия: „Стойчев! За здравето на професор Стойчев! Наздраве!“ Навсякъде край нас хората чукаха чашки в наздравици. Всички лица бяха озарени от привързаност към Стойчев; всички се обръщаха към него с усмивки и вдигнати чаши, някои даже със сълзи в очите. Спомних си Роси и колко скромно беше слушал наздравиците и речите, с които отбелязахме двайсетата му година в университета. В гърлото ми заседна бучка и аз извърнах лице. Забелязах, че Ранов се мотаеше под асмата с чаша в ръка.

Когато компанията отново се успокои и се зае с ядене и приказки, двамата с Хелън се оказахме на почетните места до Стойчев. Той се усмихна и ни кимна.

— Много ми е приятно, че днес сте сред нас. Знаете ли, това е любимият ми празник. В църковния календар има много празници на светии, но този е най-скъп за всички, които учат и преподават, защото

на него почитаме славянското писмено и културно наследство, многовековния учителски труд и знанията, натрупани благодарение на Кирил и Методий и великото им дело. Освен това на този ден всички мои любими студенти и колега идват да смущават работата на някогашния си професор. Наистина съм им благодарен за смущението. — Той се огледа с онази блага усмивка и потупа най-близкия от колегите си по рамото. Усетих прилив на тъга, като видях колко крехка беше ръката му, тънка и почти прозрачна.

След малко студентите на Стойчев започнаха да се разпръсват — или към масата, където тъкмо бяха нарязали чевермето, или из градината на двойки или тройки. Щом всички станаха, Стойчев се обърна към нас с настойчиво изражение.

— Елате — каза той, — да поговорим, докато можем. Племенницата ми обеща да занимава господин Ранов, докато може. Трябва да ви кажа някои неща, а доколкото разбрах, и вие имате да ми разказвате много.

— Разбира се — придърпах стола си близо до неговия, а Хелън ме последва.

— Първо, приятели — каза Стойчев, — отново прочетох внимателно писмото, което вчера ми оставихте. Ето ви копието. — Той го извади от горното си джобче. — Връщам ви го да си го пазите. Много пъти го препрочитах и съм убеден, че е писано от същата ръка, която е писала и моето писмо — отец Кирил, който и да е той, е авторът и на двете писма. Нямам възможност да видя оригинала на вашето писмо, но ако преводът е точен, стилът и композицията са същите, имената и датите несъмнено съвпадат. Мисля, че няма място за съмнение, че тези писма са част от една кореспонденция и че или са пренасяни отделно, или са били разделени от обстоятелства, които никога няма да узнаем. Сега, стигнах до някои заключения, но първо трябва да ми разкажете повече за проучването си. Останах с впечатлението, че не сте дошли в България само за да изучавате нашите манастири. Как попаднахте на това писмо?

Казах му, че сме започнали проучването си по причини, които трудно мога да опиша, защото не звучат никак рационално.

— Казахте, че сте чели трудовете на професор Бартоломю Роси, бащата на Хелън. Той неотдавна изчезна при изключително странни обстоятелства.

Възможно най-бързо и ясно му разказах основните събития — как открих драконовата книжка, как изчезна Роси, какво пише в писмата му, за копията на странните карти, които носим със себе си и за изследванията ни в Истанбул и Будапеща, включително за народните песни и гравюрата с думата „Ивирияну“, която видяхме в Будапещенската университетска библиотека. Запазих в тайна само съществуването на Гвардията на полумесеца. Не смеех да извадя документите от куфарчето си, защото наоколо имаше много хора, но описах трите карти и приликата на третата с дракона в книгите. Той ме изслуша с огромно търпение и интерес, смръщил вежди под тънката си бяла коса и над разширените си тъмни очи. Само веднъж ме прекъсна, за да поиска по-точно описание на всяка от драконовите книги — моята, на Роси, на Хю Джеймс и на Тургут. Стори ми се, че познанията му за ръкописите и ранното книгопечатане подхранват и особения му интерес към книгите.

— Моята е тук — добавих аз и сложих ръка на куфарчето, което лежеше в скута ми.

Той се стресна и прикова очи в мен.

— Бих искал да видя тази книга, когато е възможно — каза той. Но разказът, който най-силно възбуди интереса му, беше за откритието на Тургут и Селим, че игуменът, до когото са адресирани писмата на отец Кирил, е управлявал Снаговския манастир във Влахия.

— Снагов — прошепна той. Старото му лице се изчерви до пурпурно и за миг се изплаших, че може да припадне. — Трябваше да го знам. От трийсет години това писмо седи в библиотеката ми!

Надявах се, че ще успея и аз да го попитам къде е намерил писмото си.

— Виждате ли, имаме доста доказателства, че монасите от групата на отец Кирил са пътували от Влахия до Константинопол и едва след това до България — казах аз.

— Да — поклати глава той. — Винаги съм смятал, че писмото описва поклонение на константинополски монаси в България. Никога не съм осъзнавал... Максим Евпраксий... игумен на Снагов... — той почти се изгуби из бързите си мисли, които препускаха по подвижното му старческо лице като буря и караха клепачите му често да премигват. — А и този надпис Ивирияну, който сте видели в Будапеща, а преди вас и мистър Хю Джеймс...

— Знаете ли какво означава? — попитах аз нетърпеливо.

— Да, да, синко — Стойчев като че ли гледаше през мен, без да ме вижда. — Това е име, Антим Ивирияну е бил учен и печатар от Снагов, живял в края на XVII век — доста след Влад Цепеш. Чел съм за работата на Ивирияну. Той си спечелил добра слава сред учените на своето време и привлякъл в Снагов мнозина изтъкнати гости. Отпечатал свещените евангелия на румънски и арабски, а печатарската му преса най-вероятно е била първата в Румъния. Но — Боже мой! — може би не е била първата, ако драконовите книги са много по-стари. Трябва да ви покажа толкова много неща! — Той поклати глава с широко отворени очи. — Да отидем в стаята ми, бързо.

Двамата с Хелън се огледахме наоколо.

— Ранов е зает с Ирина — казах аз тихо.

— Да — изправи се Стойчев. — Ще влезем от страничната врата. Побързайте, моля ви.

Нямаше нужда да ни подканя да бързаме. Само един поглед към лицето му щеше да ми е достатъчен да го последвам и навръх някоя планина. Той с мъка изкачваше стълбите и ние бавно крачехме зад него. На голямата маса седна да си почине. Забелязах, че по масата са разхвърляни книги и ръкописи, които предишния ден не бяха там.

— Никога не съм имал много сведения за това писмо, нито за другите — каза Стойчев, когато успя да си поеме дъх.

— Другите? — Хелън седна до него.

— Да. Има още две писма от отец Кирил — с моето и с истанбулското стават четири. Трябва незабавно да отидем до Рилския манастир да видим останалите. Това е невероятно откритие да ги съберем всичките. Но не това исках да ви покажа. Никога не съм правил връзка... — той отново сякаш се вцепени и дълго не можа да продължи.

След малко влезе в едни от съседните стаи и се върна с том с книжни корици, който се оказа старо научно списание, напечатано на немски език.

— Имах един приятел... — тук той спря за малко. — Ех, да беше доживял да види този ден! Както ви казах, той се казваше Атанас Ангелов — да, български историк и един от първите ми учители. През 1923 година той проучваше библиотеката на Рилския манастир, която е една от големите ни съкровищници със средновековни документи. Там

открил ръкопис от XV век — бил скрит под дървената обложка на един фолиант от XVIII век. Той искаше да публикува този ръкопис, който представлява хроника на едно пътуване от Влахия до България. Умря, докато го изучаваше, а аз довърших труда му и го публикувах. Ръкописът още е в Рила — но никога не съм подозирал... — той рязко удари глава с немощната си ръка. — Елате, бързо. Публикувах го на български, но ще го разгледаме и ще ви превода най-важните моменти.

Той отвори избелялото списание с трепереща ръка и гласът му също се разтрепери, докато ни очерта откритието на Ангелов. Статията, която беше написал благодарение на записките на Ангелов, а и самият документ по-късно бяха публикувани и на английски, неколкратно преиздавани с нови и нови бележки под линия. Дори и сега обаче, щом погледна публикуваната версия, пред мен отново изниква старческото лице на Стойчев, тънката му коса, паднала над стърчащите уши, огромните му очи, сведени над страницата със страстно вгълбение, но най-вече чувам треперливия му глас.

ГЛАВА 59

ХРОНИКАТА НА ЗАХАРИЙ ЗОГРАФСКИ

ОТ АТАНАС АНГЕЛОВ И АНТОН СТОЙЧЕВ

ВЪВЕДЕНИЕ

ХРОНИКАТА НА ЗАХАРИЙ КАТО ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Въпреки прословутата си и отчайваща незавършеност Хрониката на Захарий с вплетения в нея Разказ на Стефан Странника е важен източник на сведения за християнските поклоннически маршрути на Балканите през XV в. и за съдбата на тялото на Влад III Влашки, наричан още Цепеш, за когото отдавна се смята, че е погребан в манастира в езерото Снагов (днешна Румъния). Освен това е рядък извор за историята на влашките новомъченици (макар че не можем със сигурност да установим народността на произход на снаговските монаси, с изключение на Стефан, героя на Хрониката). Има сведения само за седем други влашки новомъченици и нито един от тях не е постигнал мъченичеството си в България.

Неозаглавената Хроника, както се наложи да бъде наричана, е написана на черковнославянски през 1479 или 1480 г. от монах на име Захарий в българския манастир на Атон, Зограф. Зограф, или манастирът на художника, е основан малко след 1220 г. и се намира почти по средата на Атонския полуостров. Подобно на сръбския манастир Хилендар и на руския Пантелеймон, обитателите на Зографския манастир не са само от народа на държавата, която го издържала; това, както и липсата на друга информация за Захарий, прави невъзможно установяването на неговия произход: той би могъл да е българин, сърбин, руснак или дори грък, макар че щом е писал на славянски, най-вероятно и произходът му е славянски. Хрониката казва само, че е роден някъде през XV в. и че уменията му били високо ценени от игумена на Зограф, който го избрал да изслуша изповедта на

Стефан Странника и да я запише по важни административни, а може би и богословски причини.

Пътищата, описани от Стефан в разказа му, отговарят на няколко добре познати поклоннически маршрута. Константинопол е крайната цел за влашките поклонници, както и за целия източноправославен свят. Влахия и особено Снаговският манастир също са били обект на поклонничество и се е случвало поклонници да предприемат пътуване от Снагов до Атон, или обратно. Фактът, че на път за Бачковския край монасите от разказа на Стефан минават през Хасково, говори, че те са избрали сухопътен маршрут от Константинопол и са минали през Одрин (днес в Турция) до югоизточна България; обичайните пристанища на Черно море биха преместили пътя им доста по на север и едва ли биха минали през Хасково.

Появата на традиционни поклоннически маршрути в Хрониката на Захарий повдига въпроса дали разказът на Стефан документира едно поклонение. Двете предполагаеми причини за странстванията на Стефан обаче — изгнание от покорения Константинопол след 1453 г. и пренасяне на мощи и търсене на съкровище в България след 1476 г. — превръщат разказа му най-малкото в интересен вариант на класическите поклоннически хроники. Нещо повече, желанието да посети чуждестранни светини очевидно е мотивирало само първото пътешествие на Стефан, когато той напуска Константинопол като млад монах.

Втората тема, която Хрониката осветлява, засяга последните дни на Влад III Влашки (14287–1476), широко известен като Влад Цепеш, т.е. Набучвача, или като Дракула. Макар че няколко хронисти, негови съвременници, описват военните му походи срещу Османската империя и борбата му да превземе и задържи влашкия трон, нито един не документира смъртта и погребението му. Влад III бил щедър спомоществовател на Снаговския манастир, както твърди и разказът на Стефан, и възстановил манастирската църква. Вероятно е искал да бъде погребан там в съответствие с обичая на основателите и големите ктитори на църквата из целия православен свят.

Хрониката предава твърдението на Стефан, че Влад посетил манастира през 1476 г., в последната година от живота си, може би няколко месеца преди смъртта си. През 1476 г. тронът на Влад III бил под непрестанния натиск на османския султан Мехмед II, с когото

Влад воювал с малки прекъсвания още от около 1460 г. По същото време хватката му върху влашкия престол била отслабена заради нелоялността на неколцина от болярите му, които се готвели да се съюзят с Мехмед, ако той предприеме ново нападение срещу Влахия.

Ако Хрониката на Захарий е достоверна, то Влад III наистина е посетил Снагов в края на живота си — това пътуване не е записано от други източници и вероятно е било извънредно опасно за него. Хрониката съобщава, че Влад занесъл в манастира съкровище; фактът, че е предприел тази стъпка въпреки огромната опасност, доказва значението на връзката му със Снагов. Той несъмнено е съзнавал непрестанните заплахи за живота си, както от османците, така и от основния си влашки съперник в този период, Бесараб Лайота, който след смъртта на Влад за кратко овладява влашкия престол. Тъй като едно посещение в Снагов не би могло да донесе политически ползи, то изглежда логично да предположим, че Снагов е бил важен за Влад III по духовни или лични причини, може би защото е смятал там да намери вечен покой. Така или иначе, Хрониката на Захарий потвърждава, че в края на живота си Влад е обръщал специално внимание на Снагов.

Обстоятелствата около смъртта на Влад III са доста неизяснени, неяснота, която се задълбочава още повече заради противоречивите народни предания и несклопните научни изследвания. В края на декември 1476 г. или в началото на януари 1477 г. той попаднал в засада, вероятно заложена от турската армия във Влахия, и в последвалия сблъсък загинал. Някои предания гласят, че е бил убит от своите хора, които го сбъркали с турски офицер, когато се изкачил на един хълм да огледа по-добре завързалата се битка. Друг вариант на тази легенда твърди, че някои от хората му търсели сгоден случай да го убият като наказание за прословутата му жестокост. Повечето източници, които споменават смъртта му, са единодушни, че тялото на Влад е било обезглавено и главата му е била отнесена на султан Мехмед в Константинопол като доказателство, че неприятелят е паднал в боя.

Независимо от истината за смъртта му, според разказа на Стефан някои от хората на Влад III му останали верни и дори рискували живота си да занесат тялото му в Снагов. Отдавна се смята, че обезглавеното тяло е погребано пред олтара на Снаговската църква.

Ако разказът на Стефан Странника е достоверен, трупът на Влад III е бил тайно пренесен от Снагов до Константинопол и оттам до един манастир в България, наречен Свети Георги. Причината за това преместване, както и естеството на съкровището, което монасите търсели първо в Константинопол, а после в България, остават неизвестни. Разказът на Стефан твърди, че съкровището щяло да ускори спасението на душата на княза, което показва, че игуменът е смятал това за теологична необходимост. Може би в Константинопол са издирвали някакви свещени мощи, оцелели както при латинското, така и при османското нашествие. Освен това игуменът може би не е искал да поема отговорността да унищожи трупа в Снагов, нито да го обезобрази съгласно вярванията за предпазване от вампири, нито да поеме риска това да извършат местните селяни. Нежеланието му е разбираемо, като се имат предвид санът на Влад и фактът, че православното духовенство поначало било против оскверняването на труповете.

За жалост в България и до днес не е открит вероятният гроб на Влад III, остава неизвестно и местонахождението на манастира Свети Георги, какъвто е случаят и с българския манастир Парория; обителта вероятно е била изоставена или разрушена по време на османския период и Хрониката е единственият документ, който хвърля светлина по въпроса, пък макар и в по-общи линии. Хрониката твърди, че се намира на съвсем кратко разстояние — недалеч — от Бачковския манастир, който е разположен на около 35 километра южно от Асеновград на Чепеларска река. Очевидно Свети Георги се намира някъде в центъра на южна България. Този район, който включва голяма част от Родопите, е сред последните български области, които падат под османско владичество; някои особено недостъпни местности в този край никога не попадат напълно под властта на империята. Ако Свети Георги е бил разположен в планината, това би обяснило избора му като сравнително безопасно място, където останките на Влад III биха могли да намерят вечен покой.

Въпреки твърдението на Хрониката, че когато снаговските монаси се установили в Свети Георги, манастирът започнал да привлича поклонници, тази обител всъщност не се споменава в други първични извори — нито в източници от същия период, нито в по-късни, което може би сочи, че е изчезнал или е бил изоставен

сравнително скоро след заминаването на Стефан оттам. Има обаче известни сведения за основаването на Свети Георги — черпим ги от единствения запазен екземпляр от неговия богослужебен устав, съхранен в библиотеката на Бачковския манастир. Според този извор Свети Георги е основан през 1101 г. от Георгий Комнин, далечен братовчед на византийския император Алексий I Комнин. Захариевата Хроника твърди, че когато групата от Снагов пристигнала в Свети Георги, заварила там малцина и престарели монаси; вероятно тези няколко монаси са запазили управлението, очертано в църковния си устав, и влашките монаси са се присъединили към тях.

Струва си да се отбележи, че Хрониката подчертава пътуването на власите през България по два различни начина: като описва подробно мъченичеството на двама от тях в ръцете на османските чиновници и като отбелязва вниманието на българското население към придвижването им през страната. Няма как да се разбере защо османските управници в България, като цяло толерантни към християнската религиозна дейност, са сметнали влашките монаси за опасни. Стефан съобщава чрез Захарий, че приятелите му били разпитвани в Хасково, а след това — изтезавани и убити, което подсказва, че османските власти са били убедени, че те притежават някакви сведения с важно политическо значение. Хасково се намира в югоизточна България — област, която през XV в. вече е била изцяло под османска власт. Странното е, че монасите мъченици били наказани с обичайните османски наказания за кражба (отрязване на ръцете) и бягство (отрязване на краката). Повечето новомъченици на османското нашествие били измъчвани и убити с други методи. Тези наказания, както и претърсването на каруцата на монасите, също описано в разказа на Стефан, ясно показват, че чиновниците в Хасково са ги подозирали в кражба, но очевидно не са успели да докажат обвинението си.

Стефан съобщава и за всеобщия интерес на българския народ към пътешествието на монасите, което може би е събудило и подозренията на османците. Само осем години по-рано обаче, през 1469 г. мощите на Св. Иван Рилски, отшелника основател на Рилския манастир, били пренесени от Велико Търново в един параклис в Рила, като един от очевидците на процесията, Владислав Граматик, я описал в своя Разказ за пренасянето на мощите на Св. Иван Рилски. При

пренасянето на мощите османските власти се отнесли търпеливо към вниманието на местните българи към реликвите, макар че пътуването се превърнало във важно обединяващо събитие и в символ за българските християни. И Захарий, и Стефан вероятно са знаели за прочутото пренасяне на мощите на Иван Рилски, а и през 1479 г. в манастира Зограф Захарий вероятно вече е разполагал и с писмени сведения по въпроса.

Примерът на тази предишна, но и съвсем скорошна търпимост към подобни религиозни процесии през България придава особено значение на османската загриженост от пътуването на влашките монаси. Претърсването на каруцата им — вероятно извършено от гвардията на местния паша — показва, че османските чиновници в България предварително са разполагали с някаква информация за целите на това пътуване. Несъмнено османските власти не биха желали да приютят в България останките на един от най-големите си политически врагове, нито да търпят превръщането им в обект на поклонничество и преклонение. Озадачаващ е обаче фактът, че претърсвайки каруцата, те явно нищо не са намерили, защото разказът на Стефан после споменава как трупът бил погребан в Свети Георги. Можем само да предполагаме как са успели да скрият цял (макар и обезглавен) труп, ако наистина това е бил товарът им.

Накрая, интересен момент както за историците, така и за антрополозите е описанието в Хрониката на вярванията на монасите в Снагов относно виденията им в тамошната църква. Те не са единомисленици в разказите си какво се е случило с трупа на Влад III по време на бденията им над него и посочват няколко от начините, по които според обичая е възможно трупът да се превърне в жив мъртвец — във вампир — което показва, че сред тях се е ширела представата, че има сериозна опасност от такъв изход. Някои от тях вярвали, че са видели животно да прескача трупа, а други споменават свръхестествена сила под формата на мъгла или вятър, които нахлули в църквата и накарали трупа да се изправи до седнало положение. Прословутата кръвожадност на Влад III, както и прекръстването му в католическата вяра в двора на унгарския крал Матияш Корвин, вероятно са били известни на монасите — първото, защото е било всеизвестно във Влахия, а второто — защото православната общност

(особено в любимия манастир на Влад, където игуменът навярно му е бил и изповедник) сигурно се е притеснявала от постъпката му.

РЪКОПИСИТЕ

Хрониката на Захарий е запазена в два ръкописа, известни като Атон 1480 и Р. VII. 132; последният често е наричан и Патриаршеската версия. Атон 1480, кварто ръкопис, изпълнен в полуунциално писмо, се съхранява в библиотеката на Рилския манастир в България, където е и открит през 1923 г. Тази по-ранна от двете версии на Хрониката почти със сигурност е написана от самия Захарий в Зографския манастир, вероятно по бележките му, записани на смъртния одър на Стефан. Въпреки твърдението му, че е записал всяка дума, Захарий вероятно е създал това копие след упорит труд върху композицията му; тя се отличава с изящество, което той не би могъл да постигне на прима виста, а и ръкописът съдържа само една поправка. Оригиналният ръкопис вероятно се е пазел в библиотеката на Зографския манастир поне до 1814 г., тъй като заглавието му се споменава в една датирана от тази година библиография на ръкописите от XV и XVI в. в Зограф. Той се появява отново в България през 1923 г., когато българският историк Атанас Ангелов го открива в библиотеката на Рилския манастир, скрит в корицата на един фолиант от XVIII в., съдържащ трактат върху живота на Свети Георги (Георги 1364.21). През 1924 г. Ангелов се убеждава, че в Зограф няма запазено копие. Не е ясно кога, нито как оригиналът е пренесен от Атон в Рила, макар че опасността от пиратски набези в Атон през XVIII и XIX в. може да е изиграла роля за преместването му (както и на много други ценни документи и реликви) от Света гора.

Второто и единственото друго известно копие или версия на Захариевата Хроника — Р. VII. 132 или Патриаршеската версия се съхранява в библиотеката на Вселенската патриаршия в Константинопол и с палеографски методи е датирана към средата или края на XVI в. Вероятно е по-късна версия или копие, изпратено на патриарха от игумена на Зографския манастир по времето на Захарий. Смята се, че оригиналът на тази версия е бил придружен с писмо до патриарха, в което игуменът го предупреждава за опасност от разпространението на ерес в българския манастир Свети Георги. Писмото не е запазено, но вероятно с цел бързина и дискретност

игуменът на Зографския манастир е накарал самия Захарий да препише хрониката си, за да бъде изпратена в Константинопол, а оригиналът да бъде запазен в Зограф. Петдесет до сто години след като получила писмото, патриаршеската библиотека очевидно продължавала да смята Хрониката за достатъчно важен документ, който трябва да се съхранява чрез преписване.

Патриаршеската версия, освен че вероятно е късно копие на посланието от Зограф, съдържа и няколко важни разлики с Атон 1480: в него липсва част от разказа за виденията, които монасите от снаговската църква твърдят, че получили при бдението, и по-точно от реда Един монах видял животно до обезглавеното тяло на княза се размърда и се опита да стане. Този пасаж вероятно е бил пропуснат в по-късното копие, за да се предотврати ненужното запознаване на читателите на Патриаршеската библиотека с описаната от Стефан ерес или може би за да се ограничи информацията им за суеверията, свързани с произхода на живите мъртви — поверия, които църковната управа като цяло отхвърляла. Патриаршеската версия трудно може да се датира с точност, макар да е почти сигурно, че това е копието, записано в каталога на патриаршеската библиотека през 1605 г.

Последната прилика между двата запазени ръкописа на Хрониката е забележителна и озадачаваща. И двата са скъсани на почти едно и също място на разказа. Атон 1480 свършва с Научих..., а Патриаршеската версия допълва: че не било обикновена чума, а..., като продължението и на двата ръкописа внимателно е откъснато под завършен ред, вероятно за да отстрани онази част от разказа на Стефан, която свидетелства за възможна ерес или друго злодеяние в манастира Свети Георги.

Известна информация за повредата на ръкописите може да се открие в гореспоменатия каталог, където за Патриаршеската версия се посочва, че е непълна. Следователно можем да приемем, че краят на тази версия е откъснат преди 1605 г. Няма начин да се разбере обаче, дали двете вандализации са извършени в един и същ период или скъсването на единия ръкопис е вдъхновило по-късен читател да направи същото и с втория, нито дали двата ръкописа са имали един и същ край. Верността на Патриаршеската версия с оригиналния ръкопис от Зограф, с изключение на пасажа за бдението, посочен по-горе, показва, че и в двете версии разказът вероятно е свършвал по

един и същ начин или поне приблизително еднакво. Нещо повече, обстоятелството, че Патриаршеската версия е скъсана, въпреки че пасажът за свръхестествените явления в снаговската църква е пропуснат, подкрепя предположението, че краят е съдържал описание на ерес или злодеяние в Свети Георги. Досега сред средновековните ръкописи на Балканите не е открит друг пример за систематично вмешателство върху две копия от един и същ документ, съхранявани на разстояние от стотици километри един от друг.

ИЗДАНИЯ И ПРЕВОДИ

Хрониката на Захарий Зографски досега е публикувана два пъти. Първото издание е гръцки превод с кратък коментар, включен в История на византийските църкви на Ксантос Константинос от 1849 г. През 1931 г. Вселенската патриаршия я отпечатва в брошура на оригиналния черковнославянски език. Атанас Ангелов, който открива Зографската версия през 1923 г., възнамеряваше да я публикува с обширен коментар, но кончината му през 1924 г. възпрепятства изпълнението на това начинание. Някои от бележките му бяха публикувани посмъртно през 1927 г. в списание Балкански исторически преглед.

ХРОНИКАТА НА ЗАХАРИЙ ЗОГРАФСКИ

Аз, разказалия се грешник Захарий, чух този разказ от моя брат в Христа Стефан Странника от Цариград. Той дойде в нашия манастир Зограф в лето Господне 6987 (1479). Тук той ни разказа необикновените и дивни случки от живота си. Когато дойде сред нас, Стефан Странника беше на петдесет и три години — мъдър и набожен човек, видял много земи. Благословена да е Света Богородица, задето го е превела тук от България, където се е скитал с група влашки монаси и е понесъл много страдания в ръцете на турците поганци и е видял мъченичеството на двама от спътниците си в Хасково. Той и братята му пренесли през земите на неверниците мощи, обладаващи чудна сила. С тези мощи тяхната процесия навлязла дълбоко в земята на българите и се прочула надлъж и нашир, тъй щото, когато минавала процесията, християните излизали по пътищата да се поклонят и да целунат крайчеца на каруцата им. Така светите мощи били пренесени в

манастира Свети Георги и там били положени за вечен покой. Макар че манастирът бил малък и тих, оттогава натам заприиждали поклонници, тръгнали от Света гора за манастирите в Рила или Бачково. Стефан Странника обаче беше първият човек, който дойде при нас и който наистина беше виждал Свети Георги.

Когато поживя с нас няколко месеца, забелязахме, че не смееше да говори свободно за този манастир Свети Георги, макар че иначе разказваше много приказки за други благословени места, които е посетил, споделяше ги с нас от набожност, за да можем и ние, които от край време живеем в една страна, да се запознаем с чудесата на Христовата църква в чужди земи. Така той веднъж ни разказа за островния параклис в залива Мария, в морето на венецианците, който бил построен на толкова тясно островче, че вълните плискали всяка от четирите му стени, както и за островния манастир Свети Стефан, който се намира на крайбрежието, на два дни път южно от залива, където той взел името на светеца-покровител и се отказал от дотогавашното си име. Това ни разказа той, а и много други неща, дори как видял страховити чудовища в Мраморно море.

Той често ни разказваше за църквите и манастирите на Константинопол преди нечестивите пълчища на султана да ги осквернят. С благоговение ни описваше техните безценни чудодейни икони като образа на Девата във великата Света София и забулената ѝ икона в храма при Влахернските врата. Видял гроба на Свети Йоан Златоуст и на императорите, главата на блажения Свети Василий в църквата на манастира Панахрантос, както и много други свети мощи. Какъв късмет за него и за нас, слушателите на разказите му, че когато бил млад, напуснал града да се скита отново, така че се оказал далеч, когато дяволът Мохамед построил наблизко сатанински здрава крепост, от която нападнал града и сринал великите стени на Константинопол, убил или поробил благородните му жители. Тогава Стефан, който бил много далеч, но чул вестта, плакал за града мъченик заедно с целия християнски свят.

В торбите на коня си той донесе в нашия манастир редки чудни книги, които беше успял да събере и от които черпеше божествено вдъхновение, тъй като сам беше майстор на гръцки, латински, на славянските наречия и може би на много други езици. Той ни разказа всички тези неща и остави книгите си в нашата библиотека, за да я

прославят навеки, както и стана, макар че повечето от нас могат да четат само на един език, а някои изобщо не могат да четат. Той ни предаде тези дарове и каза, че самият той е приключил странстванията си и завинаги ще остане в Зограф като книгите си.

Освен мен, само още един от братята забеляза, че Стефан не говореше за престоя си във Влахия, само казваше, че там е бил още млад послушник, и че още по-малко говореше за българския манастир Свети Георги, освен към края на живота си. Тъй като, когато дойде при нас, той вече беше болен и крайниците му много го боляха, след по-малко от година той ни каза, че се надява скоро да се поклони пред трона на Спасителя, ако Онзи, който прощава на искрено разкаялите се, прости и неговите грехове. Когато легна на смъртния си одър, той поиска да се изповяда пред игумена, защото очите му били виждали злодеяния, с които той не искал да умира, а игуменът, поразен от изповедта му, ме накара да отида и да я чуя отново лично от него и да запиша всичко, което каже, защото той, игуменът, трябвало да пише за това в Константинопол. Това и направих, бързо и без грешка, докато седях край смъртния одър на Стефан и слушах търпеливия му разказ с преизпълнено от ужас сърце, а след това той получи последно причастие и умря в съня си и беше погребан в нашия манастир.

РАЗКАЗЪТ НА СТЕФАН ОТ СНАГОВ, ДОБРОСЪВЕСТНО ЗАПИСАН ОТ ЗАХАРИЙ ГРЕШНИКА

Аз, Стефан, след години скиталчества и след загубата на възлюбения ми и свещен роден град Константинопол, потърсих покой на север от великата река, която разделя земите на българите от Дакия. Скитах се в равнината, а после в планините и накрая се добрах до манастира, който се намира на острова в Снаговското езеро, дивно, усамотено и лесно защитимо местенце. Там добрият игумен ме прие и заех мястото си сред монасите, които бяха смирени и отдадени на молитви не по-малко от останалите, които съм срещал из пътуванията си. Те ме наричаха братко и щедро споделяха с мен храната и водата си и сред смълчаната им набожност открих онзи покой, който от месеци не бях усещал. Тъй като работех усърдно и изпълнявах смирено всички заръки на игумена, той скоро ми разреши да остана сред тях. Църквата им не беше голяма, но беше извънредно красива с прочутите си камбани, чийто звън се разнасяше над водата.

Тази църква и манастирът бяха укрепени и се радваха на безценното спомоществователство на княза на този край — Влад, син на Влад Дракул, когото султанът и други врагове успели два пъти да прогонят от престола. Освен това той дълго бил затворник на Матиаш Корвин, краля на маджарите. Този княз Дракула беше много храбър и с безстрашни битки плячкосваше или завземаше от поганците много от земите, които те бяха откраднали, а част от трофеите носеше на манастира и непрестанно изискваше да се молим за него, за семейството му и за безопасността им, както и правехме. Някои от монасите шепнеха, че той е грешник с извънмерна жестокост и че като затворник на маджарския крал е допуснал да го обърнат в латинската вяра. Игуменът обаче не даваше да се издума лошо за него и неведнъж го криеше заедно с бойците му в олтара на църквата, когато други благородници го търсеха да го убият.

В последната година от живота си Дракула дойде в манастира, както често правеше и преди. Тогава не го видях, защото игуменът ме изпрати с още един монах по работа в друга църква, с която имаше някакви дела. Когато се върнах, научих, че господарят Дракула е бил там и е донесъл нови съкровища. Един от братята, който търгуваше с местните селяни и купуваше храната и запасите на манастира и така чуваше много селски истории, прошепна, че най-вероятно в торбата с имането на Дракула има отрязани уши и носове, но когато игуменът чу тези думи, наказва провинилия се твърде немилостиво. Така аз никога не видях Влад Дракула приживе, но го видях след смъртта му, за което съвсем скоро ще разкажа.

Може би четири месеца по-късно се разнесе вестта, че е бил уловен в засада и убит от поганските войници, но преди да умре, той успял да убие повече от четирийсет неверници с огромния си меч. След смъртта му войниците на султана го обезглавили и взели главата със себе си да я покажат на своя господар.

Всичко това научихме от хора от свитата на Дракула и, макар че повечето се укрива след смъртта му, неколцина донесоха в Снаговския манастир тази вест, а с нея и трупа му, след което също избягаха. Игуменът заплака, като видя как вдигат тялото от лодката и на глас се помоли за душата на господаря Дракула и за Божията закрила, понеже поганският полумесец вече съвсем ни беше приближил. Той накара да положат тялото в църквата с най-големи почести.

Това беше една от най-ужасните гледки, която съм виждал — облеченото в алено и пурпур обезглавено тяло, обградено с безброй свещи с треперливия им пламък. Редувахме се на светото бдение в църквата още три дни и нощи. Аз седях на първото бдение и всичко беше мирно и тихо, освен гледката на обезобразения труп. На второто бдение отново било мирно — така казаха братята, които останаха с него онази нощ. На третата нощ обаче някои от уморените братя задрямали, а онези, които останали будни, видели нещо, което смразило сърцата им. Какво точно се е случило, те не успяха да разкажат единодушно — всеки беше видял различни неща. Един монах каза, че зърнал някакво животно, което изскочило от сенките на троновите и прескочило ковчега, но не можа да си спомни какво е било животното. Други усетили порив на вятъра или видели из църквата да се стели гъста мъгла, която угасила повечето свещи, и те се кълняха в светците и ангелите и даже в архангелите Михаил и Гавраил, че в мрака обезглавеното тяло на княза се размърдало и се опитало да стане. Братята в църквата се разпищели, гласовете им се извили от ужас и така разбудиха цялата обител. Монасите бягаха навън и разказваха виденията си, макар и с горчиви разногласия.

Тогавашният игумен излезе и на светлината на факлата, която държеше, видях, че пребледня и се ужаси от техните разкази и многократно се прекръсти. Той напомни на всички ни, че душата на този благороден мъж е в нашите ръце и че трябва да се погрижим за нея. Той ни поведе в църквата, вътре отново запали свещите и видяхме, че тялото лежеше спокойно в ковчега си както преди. Игуменът ни накара да претърсим църквата, но никъде не намерихме животно или демон. После ни заповяда да се успокоим и да се разотидем по килиите си, а когато дойде часът на утринната служба, тя се отслужи спокойно, както обикновено.

На следващата вечер обаче игуменът привика осем монаси и ме удостои с честта и аз да съм сред тях и ни каза, че само ще се престорим, че погребваме тялото на княза в църквата, а вместо това трябва незабавно да го преместим оттук. Каза, че ще каже само на един от нас, тайно, къде трябва да го занесем и защо, така че останалите да бъдат защитени колкото е възможно по-дълго от незнанието си; след което направи точно това, избра един монах, който

от дълги години беше до него, а на останалите каза само да му се подчиняваме и да не задаваме въпроси.

Така аз, който смятах завинаги да се откажа от странстванията, отново поех на път, на дълъг път, който отведе мен и спътниците ми отново в родния ми град, вече превърнат в столица на поганското царство, и видях колко много се е променил. Великата църква Света София беше обърната на джамия и не можахме да влезем. Много църкви бяха разрушени или оставени сами да се рушат, други бяха превърнати в молитвени домове на турците, дори и Панахрантос. Там научих, че търсим някакво съкровище, което може да ускори спасението на душата на този княз и че това съкровище вече е било набавено с цената на ужасни опасности от двама свети храбри монаси от манастира Христос Спасител и тайно изнесени от града. Някои от султанските еничари обаче заподозряха нещо и над нас надвисна голяма опасност, пък и бяхме принудени пак да поемем на път да намерим съкровището, този път през земите на старото българско царство.

Докато прекосяхахме тази земя, явно някои от българите вече бяха научили за мисията ни, тъй като все повече и повече от тях излизаха по пътищата, мълчаливо се покланяха на процесията ни, а някои дълго ни следваха, докосваха каруцата ни или дори целуваха страните ѝ. По време на пътуването ни се случи и най-страшното. Докато минавахме през град Хасково, няколко от градските заптиета ни настигнаха и насила ни спряха с груби думи. Претърсиха каруцата и заявиха, че ще намерят онова, което носим, но намериха само два вързопа, взеха ги и ги отвориха. Вътре обаче имаше само храна и като видяха това, поганците ядно ги хвърлиха на пътя и задържаха двама от нашите. Тези добри монаси възразяваха, че нищо не знаят, но така само още повече разгневиха злодеите, които им отрязаха ръцете и краката и посипаха раните им със сол, докато не умряха. Нас оставиха живи, но ни проводиха с проклетия и бой с камшици. После успяхме да намерим телата и крайниците на нашите скъпи приятели и да ги съчленим за християнско погребение в Бачковския манастир, където монасите дълги дни и нощи се молиха за благочестивите им души.

След тези събития много се натъжихме и уплашихме, но продължихме пътя си, който без други злощастия ни отведе недалеч, в манастира Свети Георги. Там монасите, макар и малцина, и

престарели, ни посрещнаха с добре дошли и ни казаха, че наистина двама поклонници преди няколко месеца им донесли съкровището, което дирим, и така всичко се нареди. Не можехме и да мислим за връщане в Дакия толкова скоро и сред такива опасности и затова се установихме при тях. Мощите, които бяхме донесли, бяха тайно погребани, и тамошните монаси също запазиха мълчание. Известно време живяхме мирно и тихо, а манастирът доста се разрасна с нашите усилия. Скоро обаче в околните села избухна чума, която поне в началото не засегна манастира. Научих, [че не била обикновена чума, а...]

[Тук ръкописът е отрязан или откъснат.]

ГЛАВА 60

Когато Стойчев приключи, с Хелън няколко минути останахме безмълвни. Самият Стойчев клатеше глава и прокара ръка по лицето си, сякаш се разбуждаше от сън. Накрая Хелън се обади:

— Същото пътуване е — няма начин да не е същото пътуване.

Стойчев се обърна към нея:

— И аз така смятам. Несъмнено монасите с отец Кирил са пренасяли останките на Влад Цепеш.

— А това означава, че тези монаси — като изключим двамата убити от османците — са стигнали живи и здрави до българския манастир. „Свети Георги“ — къде се намира тази обител?

Това беше въпросът, който най-много ми се искаше да задам, макар да се чувствах затрупан от загадки. Стойчев потърка веждите си.

— Ех, ако знаех — промълви той. — Никой не знае. В Бачковския край няма манастир, наречен „Свети Георги“, нито пък са запазени сведения, че някога е имало такава обител. „Свети Георги“ е един от онези средновековни български манастири, за които знаем, че са съществували, но които са изчезнали още в първите векове на османското робство. Вероятно е бил опожарен, а камъните са се пръснали или са били използвани за градеж на къщи — тъжно ни погледна той. — Ако по някакви техни причини османците са мразели или са се страхували от този манастир, вероятно напълно са го разрушили. И със сигурност не са допуснали да бъде построен отново, както е станало с Рилския манастир. Преди време бях дълбоко потънал в опитите да открия „Свети Георги“. — Той замълча за малко. — Когато моят приятел Ангелов умря, известно време се мъчех да продължа проучванията му. Отидох в Бачковския манастир и говорих с монасите, разпитах много хора от този край, но никой не беше чувал за манастира „Свети Георги“. Изобщо не успях да го намеря и на старите карти, които прегледах. Питах се дали Стефан нарочно не е съобщил на Захарий измислено име. Мислех си, че хората в този край поне ще са запазили някаква легенда за манастира, щом в него са погребани

останките на такава значима фигура като Влад Дракула. Преди войната исках да отида в Снагов да видя какво мога да науча там...

— Ако бяхте отишли, можеше да се срещнете с Роси или поне с онзи археолог — Джорджеску! — възкликнах аз.

— Може би — усмихна се той странно. — Ако наистина се бяхме срещнали с Роси, може би още тогава щяхме да обединим познанията си, преди да е станало твърде късно.

Почудих се дали имаше предвид „преди революцията в България, преди изгнаничеството ми тук“, но не посмях да попитам. Секунда по-късно обаче той сам ни обясни.

— Разбирате ли, прекъснах проучванията си изведнъж. В деня, когато се върнах от Бачково, пълен с планове за посещението си в Румъния, в софийския си апартамент заварих ужасна картина.

Той отново замълча и затвори очи.

— Опитвам се да не си спомням онзи ден. Първо трябва да ви кажа, че имах малък апартамент край Римската стена в София, старо място, което много харесвам, защото е обградено от историята на града. Бях излязъл до пазара и оставих записките и книгите си за Бачково и другите манастири отворени на бюрото. Когато се върнах, видях, че някой е преровил всичките ми вещи, измъквал е книги от лавиците, претърсил е гардероба ми. На бюрото сред книжата ми имаше малко петънце кръв. Нали знаете как мастилото... оставя петно... върху страницата... — Той отново замлъкна, а погледът му ни пронизваше. — По средата на бюрото лежеше книга, която никога не бях виждал... — изведнъж той се изправи, отново се вмъкна в другата стая и го чухме да се суети и да размества книги. Трябваше да отида да му помогна, но вместо това седях и безпомощно се взирах в Хелън, която също изглеждаше вцепенена.

След миг Стойчев се върна с огромен фолиант в ръцете си. Книгата беше подвързана с износена кожа. Той я положи пред нас, някак неохотно я отвори със старческите си ръце и безмълвно ни показва многото празни страници и огромната рисунка в средата. Драконът тук изглеждаше по-малък заради огромните страници на фолианта, които оставяха доста широко поле, но несъмнено гравюрата беше същата чак до петънцето, което бях забелязал в книгата на Хю Джеймс. В пожълтялото поле край ноктите на дракона имаше още едно петно. Стойчев го посочи, но дотолкова беше завладян от силни

чувства — може би от погнуса, може би от страх, — че за миг изостави английския. „Кръв“, каза той. Наведох се по-близо. Кафявото петънце несъмнено беше отпечатък от пръст.

— Боже! — спомних си горкия ми котарак и приятеля на Роси, Хеджис. — Имаше ли някой или нещо в стаята? Какво направихте, когато го видяхте?

— В стаята нямаше никого — тихо каза той. — Вратата беше заключена и когато се върнах, пак си беше заключена, а аз влязох и попаднах на тази ужасна сцена. Извиках полицията, те огледаха навсякъде и накрая — как се казваше? — анализираха проба от прясната кръв и я сравниха с други проби. Поне лесно разбраха чия е кръвта.

— Чия? — наведе се напред Хелън.

Гласът на Стойчев съвсем стихна и аз също се наведох да чуя отговора му. На сбръчканото му лице изби пот.

— Моята — каза той.

— Но...

— Не, разбира се, че не. Не съм бил там. Полицията обаче помисли, че съм нагласил цялата работа. Единственото, което не съвпаднаше, беше пръстовият отпечатък. Казаха, че никога не са виждали такъв човешки отпечатък — имал много малко линии. Върнаха ми книгата и документите и ме накараха да платя глоба за подвеждане на правосъдието. Едва не изгубих преподавателското си място.

— И се отказахте от проучването? — предположих аз.

Стойчев безпомощно вдигна рамене.

— Това е единствената ми работа, която не съм довел докрай. Можеше и да продължа, ако не беше това.

Той бавно обърна втората страница на фолианта:

— Това — повтори той и с Хелън видяхме една дума, написана с изящен старинен почерк и с древно, потъмняло мастило. Вече познавах достатъчно добре кирилската азбука, за да разгада думата, макар че отначало се препънах на първите букви. Хелън я прочете на глас.

— СТОЙЧЕВ — прошепна тя. — О, намерили сте собственото си име в нея. Какъв ужас!

— Да, собственото ми име, при това с почерк и мастило, които несъмнено бяха средновековни. От край време съжалявам, че не успях да довърша изследването си, но се страхувах. Мислех, че може да ми се случи нещо — нещо като онова, което е постигнало баща ви, мадам.

— Имали сте пълно основание да се страхувате — казах аз на стария учен. — Надяваме се да не е твърде късно за професор Роси.

Той се изправи в стола си.

— Да. Да можехме някак да открием „Свети Георги“. Първо трябва да отидем в Рилския манастир и да видим другите писма на отец Кирил. Както ви казах, никога преди не съм ги свързвал с „Хрониката“ на Захарий. Тук нямам преписи от тях, а управата на Рилския манастир не разреши публикуването им, макар че някои историци — включително и аз — поискаха такова разрешение. Освен това искам да ви срещна с един човек в Рила. Може обаче да се окаже, че няма да ни помогне.

Стойчев се канеше да добави още нещо, но в същия миг чухме енергични стъпки по стълбите. Той се опита да стане, после ми хвърли умолителен поглед. Грабнах фолианта с дракона и се хвърлих с него в съседната стая, където го скрих колкото се може по-добре зад една кутия. Върнах се при Стойчев и Хелън точно когато Ранов отваряше вратата на библиотеката.

— Аха — каза той, — историческа конференция. Пропускате собственото си тържество, професоре. — Той безсрамно се порови из книгите и листовите на масата и накрая взе старото списание, от което Стойчев ни изчете части от Захариевата „Хроника“. — Това ли ви интересува? — почти ни се усмихна той. — Може би трябва да го прочета, за да се пообразовам. Все още много имам да уча за средновековна България. А вашата палава племенница май не се интересува от мен толкова, колкото ми се стори. Съвсем сериозно я подканвах да се усамотим в най-прекрасния ъгъл на двора ви, но тя упорито се съпротивяваше.

Стойчев почервения от гняв и се канеше да му отговори, но за моя изненада Хелън го изпревари.

— Дръж мръсните си чиновнически ръчички далеч от това момиче — каза му тя в очите. — Пратили са те да досаждаш на нас, а не на нея.

Докоснах ръката ѝ, за да не вземе съвсем да го раздразни; последното, което ни трябваше, беше политически скандал. Двамата с Ранов обаче само се измериха с дълги ядни погледи и после всеки се извърна настрана.

Междувременно Стойчев се беше съвзел.

— За работата на нашите гости ще е от голяма полза, ако можете да уредите едно посещение в Рилския манастир — кротко каза той на Ранов. — Бих искал също да дойда, за мен ще е чест лично да им покажа рилската библиотека.

— Рила? — Ранов сякаш претегли списанието в ръката си. — Чудесно. Това ще е следващата ни екскурзия. Можем да го уредим вдругиден. Ще ви уведомя, професоре, кога можете да ни намерите там.

— Не можем ли да тръгнем утре? — постарях се гласът ми да звучи съвсем нехайно.

— Значи бързате? — вдигна вежди Ранов. — Подготовката на подобно голямо пътуване изисква време.

Стойчев кимна.

— Ще изчакаме търпеливо, а дотогава гостите могат да се наслаждават на забележителностите на София. Сега, приятели, беше ми много приятно да побеседваме, но Кирил и Методий не биха имали нищо против и да похапнем, и да пийнем, и да се повеселим, както се казва. Моля ви, мис Роси — протегна той немощната си ръка към Хелън, която му помогна да се изправи, — дайте да ви хвана под ръка и да слезем да отпразнуваме деня на българската просвета и култура.

Останалите гости се бяха събрали под асмата и скоро разбрахме защо: трима от по-младите мъже бяха измъкнали от чантите си инструменти и ги настройваха край масите. Един въздълъг симпатяга с рошава тъмна коса прослушваше клавишите на черно-сребрист акордеон. Другият държеше кларинет. Извири няколко ноти, докато третият музикант вадеше огромен кожен тъпан и дълга пръчка с топка в единия край. Те седнаха на три стола близо един до друг, усмихнаха се един на друг и изсвириха няколко акорда да настроят инструментите. Кларинетистът свали сакото си.

После се спогледаха и започнаха, като сякаш от нищото извъртяха най-жизнерадостната мелодия, която някога бях чувал. Стойчев светна в усмивка на трона си край чевермето, а Хелън,

седнала до мен, стисна ръката ми. Мелодията се завихри във въздуха като циклон, после се изви в ритъм, който ми беше съвсем чужд, но когато кракът ми го улови, стана неустоим. Акордеонът дишаше и издишваше, а звуците набъбваха и изскачаха изпод пръстите на акордеониста. Бях завладян от бързината и енергията, с която свиреха. Гостите посрещнаха песента с весели и окуражаващи възгласи.

Скоро някои от слушателите скочиха, хванаха се за коланите под кръста и подеха танц, жизнерадостен като музиката. Лъснатите им до блясък обувки се вдигаха и тежко удряха тревата. Към тях се присъединиха няколко жени в скромни рокли, които танцуваха със стегнато и изправено над кръста тяло, но краката им се движеха толкова бързо, че се виждаха като в мъгла. Лицата на танцьорите сияеха; сякаш не можеха да удържат усмивките си, а зъбите на акордеониста проблясваха. Мъжът, който водеше върволицата, извади бяла носна кърпичка и високо я размаха, въртейки хорото все повече и повече. Очите на Хелън също светеха и тя потропваше с ръка по масата, сякаш не можеше да стои на едно място. Музикантите свиреха ли, свиреха, ние се забавлявахме, вдигахме наздрависи и пиехме, а танцьорите сякаш изобщо не се канеха да почиват. Накрая мелодията замря и хорото се разпадна, като всички бършеха струи пот и се смееха с цяло гърло. Мъжете допълниха чашите си, а жените затърсиха кърпичките си и през смях заоправяха косите си.

После акордеонистът подхвана нова мелодия, но този път тя бавно се изви в дълги, измъчени трели като вопъл. Той отметна рошавата си глава, отвори уста и запя. Всъщност беше наполовина песен, наполовина стон, баритонът му беше толкова покъртителен, че усетих как сърцето ми се свива от мъка по нещо изгубено, по всички загуби в живота ми.

— За какво пее? — попитах Стойчев, за да прикрия вълнението си.

— Това е стара песен, много стара — мисля, че е поне на триста или четиристотин години. В нея се пее за историята на красиво българско момиче, преследвано от турските поробители. Те искат да я отвеждат в харема на местния паша, но тя се съпротивява. Избягва високо в планината над селото си, а те препускат след нея на конете си. На върха на планината тя се качва на една скала. От нея извиква, че по-

скоро ще умре, отколкото да пристане на неверника, и се хвърля от скалата. После в планината бликва извор с най-чистата и сладка вода.

Хелън кимна.

— И в Румъния имаме подобни песни.

— Мисля, че се срещат при всички балкански народи, които са изпитали османския гнет — мрачно каза Стойчев. — В българския фолклор има хиляди подобни песни, на най-различни теми — но всички те са вик срещу поробителя.

Акордеонистът май усети, че достатъчно е покрусил сърцата ни, защото към края на песента се усмихна закачливо и отново гръмна жизнерадостният танц. Този път повечето от гостите станаха и се уловиха на хорото, което се изви край верандата. Един от мъжете ни подкани да се хванем и ние и Хелън бързо го последва, а аз твърдо останах на мястото си до Стойчев. Наслаждавах се на танца ѝ. Трябваше ѝ съвсем малко да погледа останалите и хвана стъпката на танца. Очевидно някаква част от този танц живееше и в нейната кръв; тя танцуваше с естествена гордост, а краката ѝ уверено се движеха в неравния ритъм. Докато следях с поглед гъвкавото ѝ тяло в светлата блуза и черната пола, пламналото ѝ лице с измъкналите се тъмни къдрици, се улових, че се моля нищо лошо да не ѝ се случи, никога, и че се питам дали ще ми разреши да я пазя.

ГЛАВА 61

Ако първият поглед към къщата на Стойчев ме беше изпълнил с необяснима безнадеждност, то щом зърнах Рилския манастир, бях преизпълнен с благоговение. Манастирът е разположен в поразително дълбока долина — и почти я изпълва — а над стените и куполите му се издига Рила планина със стръмните си скатове и високите си смърчови гори. Ранов беше паркирал колата си на сянка пред главните порти и всички влязохме вътре с още няколко групи туристи. Беше горещ, сух ден; балканското лято сякаш отвсякъде ни притискаше, а краката ни вдигаха облачета прах от голата земя. Величествените дървени порти бяха отворени и когато влязохме, ни посрещна гледка, която никога няма да забравя. Край нас се издигаха раираните стени на манастирската крепост с редуващите се червено-черни линии на бяла мазилка, украсени с дълги дървени чардаци. Една трета от просторния двор беше заета от църква с невероятни размери, пищно изографисана над главните порти и със светлозелени куполи, блеснали на обедното слънце. Край нея се извисяваше могъща квадратна кула от сив камък, видимо по-стара от всичко останало. Стойчев ни каза, че това е Хрельовата кула, построена от местен средновековен благородник като убежище от политическите му врагове. Кулата е и единствената оцеляла постройка от най-ранния манастир, който бил опожарен от турците и векове по-късно възстановен в раираното си великолепие. Докато стояхме в двора, църковните камбани забиха и ято уплашени птици литнаха в небето. Проследих полета на стреснатите птички и отново видях неописуемо високите върхове над нас — бяха поне на един ден катерене. Затаих дъх; дали Роси не беше някъде тук, на това древно място?

До мен Хелън, която беше увила косата си в тънък шал, мушна ръка в моята и аз си спомних онзи миг в „Айя София“ — онази истанбулска вечер, която вече ми се струваше история, но всъщност се случи само преди дни, — когато тя така силно стисна ръката ми. Османците са покорили тези земи доста преди да успеят да превземат Константинопол; по принцип трябваше да започнем пътуването си

оттук, а не от „Айя София“. От друга страна, още по-назад във времето византийските традиции в изкуствата и архитектурата бяха прострели влиянието си отвъд Константинопол и бяха обогатили българската култура. Сега „Света София“ беше музей сред джамии, докато тази изумително усамотена обител беше преизпълнена с духа на византийската култура.

Край нас Стойчев видимо се радваше на удивлението ни. Ирина, с широкопола шапка на глава, здраво го държеше под ръка. Само Ранов стоеше сам и се мръщеше на красивата гледка, като подозрително обърна глава след група монаси в черни раса, които минаха край нас на път за църквата. С мъка го бяхме убедили да вземе Стойчев и Ирина в колата си и да ги докара с нас; по собственото му обяснение той нямал нищо против Стойчев да ни покаже Рила, но не виждал причина Стойчев да не вземе автобуса, както прави целият български народ. Сдържах се да не изтъкна, че самият Ранов май не се вози много-много на автобуси. Накрая се наложихме, макар че това не попречи на Ранов да мърмори срещу стария професор, докато ни возеше през София до къщата на Стойчев. Стойчев използвал своята слава да разпространява суеверия и антипатриотични идеи; било всеизвестен факт, че не искал да се откаже от ненаучната си вяра в Православната църква; синът му учел в Западна Германия и бил също толкова лош. Ние обаче спечелихме битката, Стойчев щеше да се вози с нас, а когато спряхме да обядваме в едно крайпътно заведение в планината, Ирина ни благодари шепнешком и ни каза, че е смятала да възпре вуйчо си от пътуването, ако се беше наложило да хващат автобуса, защото той не би могъл да го издържи в тази жега.

— Това е жилищното крило на монасите — обясни Стойчев. — А ето там, от онази страна са хотелските стаи, където ще нощуваме. Ще видите колко мирно и тихо е тук нощем, въпреки всички тези туристи през деня. Манастирът е едно от националните ни богатства и привлича много посетители, особено през лятото. Нощем обаче пак всичко се умирява. Елате — добави той, — да отидем да видим игумена. Вчера му се обадох и той ни очаква.

Той ни поведе с изненадваща енергичност и въодушевено се оглеждаше, сякаш това място му вдъхваше нови сили.

Покоите на игумена се оказаха на първия етаж на монашеското крило. Един чернодрех монах с дълга кафява брада ни отвори вратата и

ние влязохме, като Стойчев мина пръв и свали шапката си. Игуменът се надигна от една пейка край стената и се приближи да ни поздрави. Двамата със Стойчев се поздравиха много сърдечно — Стойчев му целуна ръка, а игуменът благослови стареца. Игуменът беше строен, изправен мъж на около шейсет години, с посивяваща брада и спокойни, сини — с голяма изненада установих, че има и синеоки българи — очи. Той се ръкува с нас по най-съвременен начин, както и с Ранов, който подаде ръка с неприкрито отвращение. После ни махна да седнем и един монах внесе табла с няколко чаши — тук те не бяха пълни с ракия, а със студена вода — и с малки чинийки от онова розово сладко, което опитахме и в Истанбул. Забелязах, че Ранов не изпи водата си, сякаш подозираше, че ще го отровят.

Игуменът очевидно се зарадва, че вижда Стойчев, а на мен ми мина през ума, че тази среща би трябвало да е много приятна и за двамата им. Той ни попита чрез превода на Стойчев къде в Америка живеем, дали сме посещавали други манастири в България, какво може да направи за нас, колко дълго ще можем да останем. Стойчев словоохотливо си приказваше с игумена и внимателно превеждаше, за да можем да отговорим на въпросите му. Можем да използваме библиотеката колкото искаме, каза игуменът; ще спим в манастирския хотел; трябва да отидем на служба в църквата; добре сме дошли навсякъде, освен в жилищното крило на монасите — тук той леко кимна към Хелън и Ирина — и не иска и да чуе, че приятелите на професор Стойчев ще плащат за подслон при него. Искрено му благодарихме и Стойчев се изправи.

— Сега — каза той, — след като получихме любезното му разрешение, да отидем в библиотеката. — Той вече беше тръгнал към вратата, но отново целуна ръка на игумена и му се поклони.

— Вуйчо е много развълнуван — прошепна ни Ирина. — Каза ми, че писмото ви е огромно откритие за българската история. — Запитах се дали тя знаеше какво всъщност е заложено на това проучване и какви сенки препречваха пътя ни, но нищо не успях да отгатна по изражението ѝ. Тя помогна на вуйчо си да прекрачи прага и ние ги последвахме край внушителните дървени чардаци, които обграждаха двора, а зад нас се влачеше Ранов с цигара в ръка.

Библиотеката се оказа дълго помещение на първия етаж, в срещуположното крило на покоите на игумена. На входа ни посрещна

чернобрад монах; беше висок, блед мъж, който, стори ми се, изпитателно огледа Стойчев, преди да ни кимне.

— Това е отец Румен — каза ни Стойчев. — В момента той е библиотекарят тук. Ще ни покаже онова, което търсим.

Няколко книги и ръкописи бяха изложени в покрити със стъкло кутии с надписи за туристите; искаше ми се да ги погледна, но вече бяхме тръгнали към една по-дълбока ниша в дъното на стаята. В дълбините на манастира беше приказно хладно и дори и малкото голи електрически крушки не можеха напълно да разсеят гъстия мрак в ъглите. В това скрито светилище имаше дървени шкафове и лавици, отрупани с кутии и подноси с книги. В ъгъла имаше малък иконостас с икона на Богородица и нейното неестествено, преждевременно развито бебе, обградени с две червенокрили ангелчета, а пред тях висеше украсено със скъпоценности златно кандило. Старинните стени бяха измазани в бяло, а стаята беше потънала в познатата ни миризма на бавно гниещ пергамент, велен, велур. С удоволствие забелязах, че Ранов поне имаше благоприличието да изгаси цигарата си, преди да ни последва в тази съкровищница.

Стойчев потропа с крак по каменния под, сякаш призоваваше някакви духове.

— Тук — каза той — можем да надникнем право в душата на българския народ: това е мястото, където стотици години наред монасите са съхранявали нашето наследство, често дори и тайно. Поколения добросъвестни монаси са преписвали тези ръкописи и са ги крили, когато неверниците нападали манастира. Това е съвсем малка част от наследството на нашия народ — повечето, разбира се, все пак било унищожено. Ние обаче сме благодарни дори и за малкото, което се е съхранило.

Той поговори с библиотекаря, който се зае внимателно да оглежда надписаните кутии по рафтовете. След минути ни донесе дървена кутия и извади от нея няколко томчета. Най-горното беше украсено със стряскаща рисунка на Христос — поне ми се стори, че е Христос — със златно кълбо с кръст в едната ръка и скиптер в другата, с лице, помрачено от византийска меланхолия. За мое разочарование писмата на отец Кирил не бяха в тази възхитителна книга, а в простия том отдолу, който изглеждаше трошлив и сивкав като стари кости. Библиотекарят го отнесе на една маса и Стойчев бързо седна и

го отвори с благоговение. С Хелън извадихме бележниците си, а Ранов взе да крачи край библиотечните рафтове, твърде отегчен да стои на едно място.

— Ако правилно си спомням — каза Стойчев, — тук има две писма и не е известно дали е имало и други — дали отец Кирил е писал още писма, които не са се запазили.

Той посочи първата страница. Тя беше изписана със стегнат, заоблен, калиграфски почерк, а пергаментът беше почти кафяв от старост. Той се обърна към библиотекаря с въпрос.

— Да — каза ни после, — отпечатали са ги на български, както и някои други редки документи от същия период.

Библиотекарят остави пред него една папка и Стойчев поседя мълчаливо, като сравняваше напечатаните страници с древния калиграфски ръкопис.

— Добра работа — каза накрая. — Ще ви ги прочета и ще се постарая добре да ги преведа, за да можете да си водите записки.

След което с известни запъвания ни прочете следните две писма:

До игумена Евпраксий
Ваше Високопреподобие,

Вече от три дни се движим по пътя, който води от Лаота към Вин. Първата вечер нощувахме в обора на един добър селянин, а на другата — в скита „Свети Михаил“, където вече не живеят монаси, но поне се подслонихме на сушина в пещерата им. Миналата нощ за пръв път бяхме принудени да лагеруваме в гората, като простряхме чергите си на голата земя и спяхме в кръга от конете и каруцата ни. През нощта вълците се приближиха достатъчно, за да чуем воя им, при което конете уплашено се разскачаха. С голяма мъка успяхме да ги укротим. Вече съм предоволен от присъствието на нашите братя Иван и Теодосий с техния ръст и сила и благославям Вашата мъдрост, задето ги проводихте с нас.

Тази нощ бяхме приютени в къщата на един заможен и благочестив овчар; той ни каза, че в този край имал три хиляди овце, и ни пусна да пренощуваме на меките му

овчи кожи и дюшеци, макар че аз самият предпочетох пода като по-подходящ за нашето дело. Вече сме въвн от гората, сред откритите хълмове, които никнат във всички посоки и където можем да вървим с еднакъв успех и в дъжд, и в пек. Добрият стопанин на къщата ни каза, че вече два пъти са понасяли набезите на неверниците отвъд реката, която оттук е само на няколко дни път пеша, стига отец Ангел да се поправи и да успее да върви с нашата крачка. Мисля да го оставя да язди един от конете, макар че свещеният товар вече достатъчно им тежи. За щастие по пътя не сме видели и следа от войниците неверници.

Ваш най-смирен слуга в Христа,
отец Кирил

април, лето Господне 6985

До игумена Евпракий
Ваше Високопреподобие,

Преди няколко седмици напуснахме града и вече пътуваме открито в земите на неверниците. Не смея да Ви напиша къде се намираме, за да не ни заловят. Може би все пак трябваше да предпочетем морския път, но решението вече бе взето и дано Бог ни пази по избрания път. Видяхме опожарените развалини на два манастира и една църква. Църквата още димеше. Петима монаси бяха обесени, задето заговорничели за бунт, а оцелелите им братя вече са се пръснали по други манастири. Други вести не успяхме да научим, защото не можем много да говорим с хората, които излизат да видят каруцата ни. Нямам причини да мисля обаче, че някой от тези манастири е онзи, който дирим. Там знакът би трябвало да е ясен, чудовището да е равно на светията. Ако това послание изобщо може да Ви достигне, Владико, то значи час по-скоро ще е при Вас.

Ваш най-смирен слуга в Христа,
отец Кирил

юни, лето Господне 6985

Когато Стойчев привърши, никой не продума. Хелън довършваше бележките си, свела напрегнато лице над масата, Ирина седеше със скръстени ръце, а Ранов небрежно се беше облегнал на един шкаф и се почесваше под яката. Що се отнася до мен, аз се бях отказал да записвам събитията от писмата; така или иначе Хелън всичко щеше да запише. Тук нямаше твърди доказателства за целта на пътуването, нито се споменаваха гроб или сцена на погребение — и аз се задушавях от разочарование.

Стойчев обаче съвсем не изглеждаше обезсърчен.

— Интересно — каза той след няколко дълги минути. — Интересно. Виждате ли, писмото от Истанбул явно е писано между тези двете, от хронологична гледна точка. В първото и второто писмо те пътуват от Влахия към Дунав — доказват го топонимите. После идва вашето писмо, което отец Кирил написал в Константинопол, като вероятно се надявал да го изпрати оттам заедно с предишните писма. Той обаче не успял да ги изпрати или се уплашил — освен ако това не са само копия, — но няма как да разберем. А последното писмо е от юни. Поели са по сухопътния маршрут като онзи, описан в Захариевата „Хроника“. Всъщност несъмнено е бил същият маршрут — от Константинопол през Одрин и Хасково, защото това е главният път от Цариград през България.

Хелън вдигна очи.

— Как можем да сме сигурни, че последното писмо описва България?

— Не можем да сме напълно сигурни — призна Стойчев. — Смятам обаче, че е твърде вероятно. Щом са тръгнали от Цариград — Константинопол — и са пътували през страна, където през XV век горят манастири и църкви, това почти сигурно е България. Освен това вашето истанбулско писмо твърди, че потеглят именно към България.

Не се сдържах и дадох глас на разочарованието си.

— Но тук няма нови сведения за местонахождението на манастира, който търсим. Дори и да предположим, че става дума за „Свети Георги“.

Ранов се беше настанил край масата до нас и оглеждаше палците на ръцете си; зачудих се дали трябва да скрия от него интереса си към „Свети Георги“, но пък ако исках да попитам Стойчев, нямаше друг избор.

— Няма — кимна Стойчев. — Отец Кирил определено не би написал името на крайната им цел в писмата си, точно както не е написал името на Снагов до титлите на Евпраксий. В противен случай ако ги хванат, турците са щели да подложат тези манастири на допълнителни гонения или поне да ги претърсят.

— Тук има един интересен ред. — Хелън довършваше бележките си. — Бихте ли прочели това отново — за знака на манастира, който търсят — чудовището да е равно на светията. Какво значи това според вас?

Бързо погледнах към Стойчев; тези думи бяха впечатлили и мен. Той въздъхна.

— Би могло да се отнася до някой от стенописите или от иконите в манастира — в „Свети Георги“, ако наистина той е бил крайната им цел. Трудно ми е да предположа какво би представлявал подобен образ. Дори и ако можем да намерим самия „Свети Георги“, няма голяма надежда, че една икона, която е била там през XV век, още ще стои на мястото си, особено след като манастирът очевидно е бил опожарен поне веднъж. Не знам какво означава това. Може би дори е някаква богословска забележка, която игуменът би разбрал, а ние — не, а може и да е някаква тайна между тях двамата. Трябва да запомним този пасаж все пак, защото отец Кирил го споменава като знака, който ще им покаже, че са стигнали на правилното място.

Още се борех с разочарованието си; вече осъзнах, че бях очаквал писмата в избелялата подвързия най-накрая да ми дадат ключа за решението на нашата загадка или поне да помогнат в разчитането на картите, които аз все още се надявах да използвам.

— Има и нещо още по-странно. — Стойчев прокара ръка по брадичката си. — Писмото от Истанбул казва, че търсеното съкровище — може би някакви свети мощи от Цариград — се намира в манастир в България и затова те трябва да отидат дотам. Моля ви, прочетете ми отново този пасаж, професоре, ако обичате.

Бях извадил текста на истанбулското писмо пред себе си, докато проучвахме другите послания на отец Кирил.

— Пише: „... онова, което търсим, вече е изнесено от града и е укрито на сигурно място в покорените земи на българите.“

— Точно този пасаж — каза Стойчев. — Въпросът е... — той почука с дългия си показалец по масата — защо ще се изнасят свети

мощи — да предположим, че са мощи — от Константинопол през 1477 година? Градът е бил под османска власт от 1453 година и повечето от реликвите вече са били унищожени при османското нашествие. Защо двайсет и четири години по-късно манастирът Панахрантос ще изпраща оцелелите мощи в България и защо нашите монаси са тръгнали към Константинопол да търсят точно тези мощи?

— Ами — подсетих го аз, — от писмото става ясно, че еничарите са търсели същите мощи, така че очевидно и за султана са били ценни. Стойчев се замисли.

— Така е, но еничарите са се заели да ги търсят, след като са били изнесени от манастира.

— Може би става въпрос за някаква светиня с политическо значение за османците, която снаговските монаси са смятали за духовна ценност — мръщеше се Хелън, почуквайки с писалката по бузата си. — Дали не е книга?

— Да — казах аз, вече въодушевен, — ами ако е книга, която е съдържала сведения, необходими както на османците, така и на монасите?

Отсреща на масата Ранов внезапно ме изглежда подозрително.

Стойчев бавно кимна, но след миг си спомних, че това означаваше несъгласие.

— Книгите от този период обикновено не съдържат политическа информация, а религиозни текстове, преписвани многократно за целите на манастирите или — при османците — за ислямските духовни училища и джамии. Малко вероятно е монасите да са предприели такова рисковано пътешествие дори и за екземпляр от светите евангелия. Пък и в Снагов несъмнено вече са притежавали такива книги.

— Минутка само — очите на Хелън се бяха разширили от усилие. — Почакайте. Очевидно реликвата е била необходима на Снаговския манастир, или на Ордена на дракона, или пък е имала нещо общо с бдението над Влад Дракула — нали помните „Хрониката“? Игуменът е искал да погребат Дракула на друго място.

— Така е — замислено каза Стойчев. — Искал е да изпрати тялото на Дракула в Цариград дори и с цената на живота на своите монаси.

— Да — казах аз. Мисля, че щях да кажа още нещо, да се повъртя по някоя от пътеките на нашето разследване, но Хелън изведнъж се обърна към мен и разтърси ръката ми.

— Какво? — попитах аз, но тя се беше съвзела.

— Нищо — каза тихо, без да поглежда нито към мен, нито към Ранов. Помолих се на Господ този човек да излезе да пуши или да се отегчи от разговора и да се махне, за да може Хелън свободно да говори. Стойчев я погледна въпросително и след малко се зае с монотонен глас да обяснява как са се приготвяли и преписвали средновековните ръкописи — понякога дори от неграмотни монаси, които поколения наред неволно добавяли дребни грешки в текстовете — и как съвременните учени систематизирали почерците им. Недоумявах защо му е да влиза в такива ненужни подробности, макар че на мен лекцията ми беше интересна. За щастие не казах нищо по време на беседата и след малко Ранов наистина започна да се прозява. Накрая се изправи и излезе от библиотеката, измъквайки пакет цигари от джоба на самото си. Щом той излезе, Хелън отново сграбчи ръката ми. Стойчев прикова поглед в нея.

— Пол — каза тя, а изражението ѝ беше толкова странно, че я хванах за раменете, уплашен да не би да припадне. — Главата му! Не разбираш ли? Дракула се е върнал в Константинопол да си вземе главата!

Стойчев леко се закашля, но беше твърде късно. В същия миг се озърнах и видях ъгловатото лице на отец Румен иззад края на библиотечните рафтове. Той тихо се беше върнал в стаята и макар че беше с гръб към нас и прибираше нещо по лавиците, по гърба му личеше, че беше наострил уши. След малко той излезе все така безшумно, а ние останахме смълчани. С Хелън безпомощно се спогледахме и аз станах да проверя има ли някой в ъглите на стаята. Отец Румен беше излязъл, но вероятно беше въпрос на време, на съвсем кратко време, докато някой друг — Ранов, например — научеше за думите на Хелън. Какво ли щеше да разбере Ранов от това донесение?

ГЛАВА 62

През годините на проучване, писане и размишление съм имал само няколко редки случая, в които съм изпитвал такова внезапно просветление, както в рилската библиотека, когато Хелън изрече на глас предположението си. Влад Дракула се е върнал в Константинопол за главата си — или по-точно, игуменът на Снагов е изпратил там тялото му, за да го събере с главата. Дали Дракула е пожелал това приживе, знаейки, че за главата му е обявена награда, и познавайки обичая на султана да излага на показ главите на враговете си. Или може би игуменът сам е взел това решение в нежеланието си да остави в Снагов обезглавеното тяло на своя навярно еретичен — или опасен — ктитор? Несъмнено един вампир без глава не би представлявал кой знае каква заплаха — гледката би била дори комична — но броженията сред монасите вероятно са били достатъчни да убедят игумена да уреди прилично християнско погребение за Дракула на друго място. Може би игуменът не се е решил да унищожи тялото на княза. Пък и кой знае какви обещания е давал на Дракула приживе?

В ума ми се върна един-единствен образ: дворецът Топкапъ в Истанбул, където неотдавна се бях разхождал в една слънчева утрин, и портите му, където османските палачи излагали на показ главите на султанските врагове. За главата на Дракула сигурно е било запазено най-високото копие, мислех си аз — Набучвача най-накрая сам набучен на кол. Колко ли хора са отишли да разгледат доказателството за триумфа на султана? Веднъж Хелън ми беше разказала, че дори и жителите на Истанбул се бояли от Дракула и се страхували, че може да нахлуе чак до техния град. Турските армии вече нямало да треперят при приближаването му; султанът най-накрая бил овладял изцяло онзи размирнен край и можел да постави на влашкия престол свой васал, както от дълги години мечтаел. От Набучвача бил останал само един зловещ трофей с угаснали очи и сплъстени от спечена кръв коси и мустаци.

Нашият събеседник сякаш също размишляваше върху подобна картина. Щом се уверихме, че отец Румен си е излязъл, Стойчев тихо

ни каза:

— Да, това е напълно възможно. Но как монасите от Панахрантос са измъкнали главата на Дракула от султанския дворец? Тя наистина е била съкровище, както Стефан я нарича в разказа си.

— А ние как взехме визи за България? — попита Хелън и вдигна вежди. — С бакшиш — с голям бакшиш. След нашествието манастирите доста обеднели, но някои от тях сигурно са разполагали със скрити резерви — златни монети, скъпоценности — все нещо може да е изкушило султанската стража.

Помислих върху думите ѝ.

— В пътеводителя ни за Истанбул пишеше, че след като постоели малко на показ, главите на султанските врагове били изхвърляни в Босфора. Може би тъкмо тогава някой от Панахрантос е успял да я вземе — това не би било толкова опасно, колкото да се опитва да я свали от копията пред дворцовите порти.

— Е, няма как да разберем какво е станало — каза Стойчев, — но мисля, че предположението на мис Роси е много правдоподобно. Най-вероятно точно главата му е била предметът, който монасите са търсели в Цариград. За подобна постъпка има и сериозно богословско обяснение. Според православното учение тялото трябва да се запази възможно най-цяло след смъртта си — ние например не кремираме труповете — защото в Деня на Страшния съд всички ще възкръснат в старите си тела.

— Ами светците и техните мощи, пръснати из целия свят? — попитах аз със съмнение в гласа. — Те как ще възкръснат цели? Да не говорим, че преди няколко години в Италия видях цели пет ръце на Свети Франциск?

Стойчев се засмя.

— Светиите имат особени привилегии — каза той. — Влад Дракула обаче, макар и славен туркоубиец, определено не е бил светец. Всъщност Евпраксий доста се е тревожил за безсмъртната му душа, поне според разказа на Стефан.

— Или за безсмъртното му тяло — изтъкна Хелън.

— Така — казах аз, — може би монасите от Панахрантос с риск за живота си са взели главата му, за да ѝ осигурят прилично погребение, а еничарите са забелязали кражбата и са предприели издирване, затова игуменът я изпратил далеч от Истанбул, вместо да я

погребете там. Може би от време на време към България са пътували поклонници — погледнах към Стойчев за потвърждение — и те са я занесли за погребение в... ами, в „Свети Георги“ или в някой друг български манастир, където са имали връзки. А когато в Константинопол пристигнали монасите от Снагов, се оказало твърде късно да съберат главата с тялото. Игуменът на Панахрантос чул за идването им и говорил с тях и тогава снаговските монаси решили да доведат делото си докрай, като последват главата с тялото. Освен това трябвало бързо да изчезват от града, преди да ги надушат еничарите.

— Много добри разсъждения — обърна се към мен Стойчев с прекрасната си усмивка. — Както казах, не можем да сме сигурни, защото в документите има само намеци за тези събития. Но вашата възстановка е убедителна. В края на краищата може да ви измъкнем от холандските търговци.

Усетих как се изчервявам, отчасти от удоволствие, отчасти от мъка, но неговата усмивка беше искрена.

— А после османските власти научили за присъствието и отпътуването на снаговските монаси — продължи историята Хелън. — Може би са претърсили манастирите и са открили, че монасите са нощували в „Света Ирина“, а после са предупредили за маршрута им всички чиновници по пътя — вероятно в Одрин и в Хасково. Хасково е първият голям български град, в който монасите влезли, и точно там били — какъв беше терминът? — задържани.

— Да — довърши Стойчев, — османските чиновници изтезавали двама от тях, за да изтръгнат сведения, но храбрите монаси нищо не издали. После заптиетата претърсили каруцата, но намерили само храна. Това обаче поставя въпроса защо османските войници не са намерили трупа?

Тук се поколебах.

— Може би не са търсели труп. Може би още са търсели главата. Ако еничарите в Истанбул не са разбрали много за целия заговор, може да са сметнали снаговските монаси за онези, които пренасят главата. Захариевата „Хроника“ твърди, че османците се ядосали, когато отворили някакви вързопи и намерили само храна. Ако монасите са били предупредени за издирването, тялото може да е било скрито в близката горичка.

— Или може каруцата да е имала специален тайник за тялото — предположи Хелън.

— Но трупът е вонял — припомних й аз в прав текст.

— Зависи какво вярваш — отправи ми тя ироничната си, очарователна усмивка.

— Какво вярвам ли?

— Да. Нали знаеш, тялото, което е на път да се присъедини към живите мъртви или вече е един от тях, не гние или поне се разлага побавно. Според обичаите на селяните в Източна Европа, ако има съмнение за вампирясване, трупът е трябвало да се изрови и да се провери как се разлага — и ако не е достатъчно изгнил, трябвало да се унищожи с нарочен ритуал. Този обичай е запазен някъде и до днес.

Стойчев потръпна.

— Ама че занимание. Чувал съм за това даже и в България, макар че, разбира се, е незаконно. Църквата винаги е била против оскверняването на гробове, а сегашното правителство е против всякакви суеверия — и с всички сили се бори с тях.

Хелън сякаш вдигна рамене.

— Нима това е по-странно от надеждата за възкръсване от смъртта? — попита тя и се усмихна на Стойчев, който също изглеждаше очарован.

— Мадам — каза той, — явно тълкуваме по различен начин нашето наследство, но ви поздравявам за бързината на мисълта. А сега, приятели, оставете ми малко време да разуча картите ви — хрумна ми, че в библиотеката има материали, които могат да ми помогнат да ги разчета. Дайте ми един час — онова, което ще трябва да направя, за вас ще е досадно, а на мен ще ми е нужно прекалено много време, за да ви обясня всичко.

Ранов тъкмо беше влязъл неспокойно и се оглеждаше из библиотеката. Надявах се, че не е чул последната забележка за картите.

Стойчев се прокашля.

— Не искате ли да посетите църквата, да видите колко е красива. — Той съвсем леко изви очи към Ранов. Хелън веднага се изправи, приближи се до Ранов и го разприказва за някакво дребно усложнение, докато аз предпазливо порових из куфарчето си и извадих папката с копията на картите. Когато видях нетърпението, с което Стойчев ги пое, сърцето ми подскочи обнадеждено.

За нещастие Ранов явно се интересуваше повече от работата на Стойчев и от разговора си с библиотекаря, отколкото да ни последва, макар че ние настървено се опитвахме да го помъкнем с нас.

— Ще ни помогнете ли да намерим къде да похапнем? — попитах го аз. Библиотекарят стоеше мълчаливо и ме изучаваше съсредоточено.

Ранов се усмихна.

— Гладни ли сте? Тук още не е време за ядене — вечерята се слага в шест часа. Ще трябва да почакаме дотогава. За съжаление ще трябва да ядем с монасите. — Той ни обърна гръб и се зае да разглежда една полица с кожени томове — значи нищо не можеше да се направи.

Хелън ме последва до вратата и стисна ръката ми.

— Искаш ли да се поразходим? — каза тя, щом излязохме навън.

— Вече не знам дали мога да направя каквото и да било без Ранов — изръмжах аз. — Какво ли ще си говорим, като го няма?

Тя се засмя, но виждах, че и тя се притеснява.

— Да се върна ли, за да се опитам да го разсея?

— Не — отвърнах аз. — По-добре недей. Колкото повече се опитваме, толкова по-интересно ще му става какво прави Стойчев. Все едно се мъчим да прогоним муха.

— Добра муха би излязла от него — взе ръката ми Хелън.

Слънцето все още светеше ярко в двора, а когато излязохме от сянката на внушителните манастирски стени и чардаци, стана и горещо. Вдигнах поглед нагоре и видях гористите склонове край манастира и отвесните скалисти върхове над тях. Далеч над главите ни кръжеше и се рееше орел. Напред-назад между църквата и първия етаж на манастирските крила сновяха монаси в техните тежки, вързани на кръста черни раса, с високи черни шапки и дълги черни бради, някои метяха дървените подове на чардаците, а други седяха под триъгълната сянка пред портите на църквата. Зачудих се как издържат лятната жегата в тези одеяния. Вътре в църквата получих отговора; беше хладно като в изба и осветено само от треперливи свещи и блясъка на злато, бронз и скъпоценни камъни. Вътрешните стени бяха украсени с позлата и изписани с образите на светци и пророци — „стенописи от деветнайсети век“, уверено каза Хелън — и аз спрях пред едно особено уравновесено лице — светец с дълга бяла брада и внимателно

разделена на две бяла коса, който ни гледаше право в очите. Хелън изчете буквите край ореола му. „Иван Рилски.“

— Онзи, чиито мощи са били пренесени тук осем години преди влашкият ни приятел да посети България? Споменава се в „Хрониката“.

— Да.

Хелън размишляваше над образа, сякаш ако постоеше достатъчно дълго, светецът можеше и да проговори.

Безкрайното чакане започваше да лази по нервите ми.

— Хелън — казах аз, — хайде да се разходим. Можем да се изкачим малко в планината, да видим гледката отгоре. — Ако не вършех нещо, мисълта за Роси щеше да ме подлуди.

— Добре — съгласи се Хелън и внимателно ме погледна, сякаш усети нетърпението ми. — Стига да не се отдалечаваме много. Ранов не би ни оставил да стигнем далеч.

Пътеката в планината се виеше през гъста гора, която ни пазеше от следобедния пек също толкова добре, колкото и църквата. Беше толкова приятно да се освободим от Ранов дори и за няколко минути, че докато вървахме, люлеех ръката на Хелън напред-назад.

— Мислиш ли, че се е чудил кого трябва да наблюдава — нас или Стойчев?

— О, не — каза Хелън убедено. — Той със сигурност е оставил някого да ни следи. Ще видим кого след малко, особено ако се забавим повече от половин час. Той не може да ни остави сами, но трябва да внимава и за Стойчев, за да разбере каква е целта на проучването ни.

— Звучиш толкова делово — казах ѝ аз и хвърлих бърз поглед към профила ѝ, докато вървахме по землистата пътека. Беше килнала шапката назад към тила си, а лицето ѝ се беше позачервило. — Не мога да си представя какво е да си израсъл, знаейки целия този цинизъм, знаейки, че си под наблюдение.

Хелън сви рамене.

— Не изглеждаше толкова страшно, защото не бях виждала нищо друго.

— Но все пак си поискала да напуснеш страната си и да отидеш на Запад?

— Да — каза тя и погледна встрани. — Искях да напусна страната си.

Спряхме да починем няколко минути до един паднал дънер край пътеката.

— Мислех си — защо ни позволиха да дойдем в България? — казах на Хелън. Дори и тук, в гората, сниших гласа си.

— И защо ни оставят да се мотаем наоколо сами? — кимна тя. — За това мислил ли си?

— Струва ми се — казах й бавно, — че щом не ни пречат да намерим онова, което търсим — а толкова лесно можеха да го направят, — значи те самите искат да го намерим.

— Браво, Шерлок — тя вееше с ръка пред лицето ми. — Доста си научил.

— Добре, да предположим, че те вече знаят или подозират какво търсим. Защо смятат, че могат да имат полза, защо изобщо допускат, че Влад Дракула може да е жив? — Струваше ми огромно усилие да произнеса тези думи на глас, пък макар и с едва чут шепот. — Толкова пъти си ми казвала, че комунистическите правителства презират селските суеверия. Защо поощряват търсенията ни, вместо да ги осуетят? Дали мислят, че може да придобием някаква свръхестествена власт над българския народ, ако открием тук гроба му?

Хелън поклати глава.

— Едва ли е това. Интересът им несъмнено е свързан с властта, но подходът им винаги е научен. Освен това, ако предстои да бъде направено важно откритие, те не биха искали да оставят славата на някакъв американец. — Тя помисли малко. — Слушай, какво по-голямо могъщество за науката от откритието, че мъртвите могат да се върнат към живота или поне да бъдат изтръгнати от смъртта? Особено за източния блок с неговите велики вождове, балсамирани в своите гробници?

През ума ми пробяга споменът за жълтеникавото лице на Георги Димитров в софийския му мавзолей.

— Значи задачата да унищожим Дракула става още по-важна — казах аз, но усетих как по челото ми избива пот.

— Чудя се още — добави мрачно Хелън, — дали унищожаването му ще има кой знае какво значение. Само помисли какво направиха с народите си Сталин и Хитлер. Въобще не им е трябвало да живеят петстотин години, за да извършат всички тези ужаси.

— Знам — отвърнах. — И аз съм мислил за това.

Хелън кимна.

— Знаеш ли, странното е, че Сталин открито се е възхищавал на Иван Грозни. Двама водачи, които са били решени да смажат, да изтребят собствения си народ — въобще готови на всичко, за да укрепят властта си. А на кого според теб се е възхищавал Иван Грозни?

Усетих как кръвта се отдръпва от сърцето ми.

— Казвала си ми, че руснаците имат много приказки за Дракула.

— Точно така.

Втренчих се в нея.

— Представи си свят, в който Сталин ще живее петстотин години? — Тя човъркаше с нокът едно по-меко местенце в дънера. — Или дори вечно?

Стиснах юмруци.

— Мислиш ли, че можем да открием средновековен гроб, без да заведем никого до него?

— Ще е много трудно, може би е невъзможно. Сигурна съм, че навсякъде имат хора, които ни следят.

В този миг от завоя на пътеката изникна някакъв мъж. Толкова се стреснах от неочакваната му поява, че едва не изругах на глас. Той изглеждаше най-обикновен човек, облечен в груби дрехи и с вързоп клони на рамо. Махна ни за поздрав и отмина. Погледнах Хелън.

— Видя ли? — тихо попита тя.

Нагоре по пътеката в планината открихме стръмна издадена канара.

— Виж — каза Хелън. — Хайде малко да поседим тук.

Дълбоките гористи склонове на долината се простираха пред нас, почти изпълнени от стените и червените покриви на манастира. Вече ясно виждах исполинските размери на комплекса. Той оформяше четириъгълна черупка около църквата, чиито куполи меко светеха на следобедното слънце, а в средата се издигаше Хрельовата кула.

— Оттук добре се вижда колко добре укрепено е това място. Представи си колко често враговете са го гледали така отгоре.

— Или поклонници — припомни ми Хелън. — За тях той трябва да е бил духовно изпитание, а не военна цел. — Тя се облегна назад на ствола на едно дърво и пригладя полата си. Беше оставила чантата си на земята, беше свалила шапката и навила ръкавите на светлата си

блуза заради жегата. По челото и бузите ѝ бяха избили фини капчици пот. На лицето ѝ беше изписано любимото ми изражение — потънала в размисъл, с поглед вперен едновременно навътре и навън, с големи съсредоточени очи и стиснати устни; неизвестно защо обичах лицето ѝ така повече даже от случаите, когато обръщаше поглед към мен. Шалчето ѝ беше вързано около врата, макар че белегът от библиотекаря беше зараснал до обикновена синина, а малкото кръстче просветваше под него. Сърцето ми се сви от суровата ѝ красота, не само от физически копнеж, но и от нещо като благоговение пред съвършенството ѝ. Тя беше недосегаема, едновременно недостъпна и моя.

— Хелън — казах аз, без да докосвам ръката ѝ. Нямах намерение да го правя, но изведнъж думите сами излязоха от устата ми. — Искам да те питам нещо.

Тя кимна, все още неспособна да отдели очи от величествената обител под нас.

— Хелън, ще се омъжиш ли за мен?

Тя бавно обърна глава и се зачудих дали на лицето ѝ се четеше изумление, забавление или удоволствие.

— Пол — каза тя строго, — откога се познаваме?

— От двайсет и три дни — признах аз. Сега разбирах, че не бях обмислил какво ще правя, ако тя каже „не“, но вече беше твърде късно да изтегля въпроса си обратно, да го запазя за по-подходящ момент. Пък и ако откаже, няма да мога да се хвърля от скалите, защото съм по средата на търсенето на Роси, макар че несъмнено щях да се изкуша тъкмо тъй да постъпя.

— Мислиш ли, че ме познаваш?

— Не, изобщо — категорично отсякох аз.

— Мислиш ли, че аз те познавам?

— Не съм сигурен.

— Толкова малко знаем един за друг. Идваме от съвсем различни светове. — Този път тя се усмихваше, като че ли да смекчи болката от думите си. — Освен това винаги съм мислела, че няма да се омъжа. Не съм от този тип. А и това нещо... — тя докосна шалчето на врата си. — Би ли се венчал за жена, белязана от дявола?

— Ще те защитавам от всякакви демони, които решат да се приближат до теб.

— Нима това няма да е прекомерно тегло? А и как можем да имаме деца — взря се тя право в очите ми, — като знаем, че тази зараза може някак да засегне и тях?

Гърлото ми гореше и едва успях да проговоря:

— Значи отговорът ти е „не“ или просто да те попитам някой друг път?

Ръката ѝ — не можех да си представя живота без тази ръка с ниско изрязаните ѝ нокти и копринената кожа над коравите кости — взе моята и ми мина през ума, че сега нямам да ѝ сложа пръстен.

Хелън ме погледна сериозно.

— Отговорът, разбира се, е да, ще се омъжа за теб.

След седмици безплодни търсения на половинката, която обичах, леснината на откритието направо ме вцепени и не можах нищо да кажа, нито дори да я целуна. Седяхме мълчаливо един до друг и съзерцавахме червено-златно-сивото великолепие на огромния манастир под нас.

ГЛАВА 63

Барли стоеше край мен в хотелската стая на баща ми и оглеждаше бъркотията, но пръв видя онова, което бях пропуснала — документите и книгите на леглото. Открихме разпарцаливен екземпляр на Дракула от Брам Стокър, нова история на средновековните ереси в южна Франция и старинен на вид том с европейски вампирски поверия.

Сред книгите бяха пръснати документи, включително личните му записки, а сред тях имаше няколко пощенски картички, надписани с напълно непознат за мене почерк, с хубаво тъмно мастило, с изящни мънички букви. Двамата с Барли се заехме като един — за пореден път се зарадвах, че не съм сама — да преровим тези вещи, а първият ми порив беше да събера картичките. Бяха украсени с марки от пъстра дъга от държави — Португалия, Франция, Италия, Монако, Финландия, Австрия. Марките обаче бяха недокоснати, без пощенски клейма. Понякога посланието не се беше събрало на една картичка и продължаваше на следващите, като всички бяха прегледно номерирани. Най-удивителното нещо обаче беше, че всяка беше подписана Хелън Роси. И всяка беше адресирана до мен.

Надничайки над рамото ми, Барли попи изумлението ми и двамата седнахме на ръба на леглото. Първата картичка беше от Рим — черно-бяла снимка на полусрутения скелет на Форума.

май 1962 г.

Любима моя дъщеричке,

На какъв език да ти пиша, на теб, рожбо на сърцето и тялото ми, която не съм виждала повече от пет години? Това трябваше да бъде време, през което не сме спрели да си говорим — на безсловесния език на тихите възклицания и целувките, на погледите и шепота. Толкова ми е трудно да мисля за онова, което съм пропуснала, да си го спомням, че днес, едва на първия опит, трябва да спра да пиша.

Твоя любяща майка, Хелън Роси

Втората картичка беше цветна, с вече поизбеляла картинка на огромни вази с цветя — *Jardin de Boboli* — Градините Боболи — Боболи.

май 1962 г.

Любима моя дъщеричко,

Ще ти издам една тайна: мразя го този английски. Английският е упражнение по граматика, урок по литература. В сърцето си чувствам, че най-добре можехме да си приказваме на моя роден език, на унгарски, или дори на езика, който се лее под унгарския ми — на румънски. Румънският е езикът на демона, когото издирвам, но дори и това не може да развали очарованието му. Ако тази сутрин ти седеше в скута ми, загледана в тези градини, щях да ти преподам първия урок: *Ma numesc...* Тогава щяхме да прошепнем името ти отново и отново на този мек език, който и за теб е майчина реч. Щях да ти обясня, че румънският е език на храбри, добри и тъжни хора, на пастири и земеделци, на твоята баба, чийто живот онзи опропасти от разстояние. Щях да ти разкажа всички прекрасни неща, които тя ми е разказвала, за нощните звезди над селото и, за фенерите край реката. *Ma numesc...* Непоносимо щастлив би бил онзи ден, в който наистина ще мога да ти разкажа всичко това.

Твоя любяща майка,
Хелън Роси

С Барли се спогледахме и той нежно ме прегърна през врата.

ГЛАВА 64

Заварихме Стойчев на масата в библиотеката, развълнуван. Ранов седеше срещу него, потрепваше с пръсти и от време на време хвърляше по едно око на документите, които старият учен оставяше настрана. Изглеждаше по-раздразнен от всякога, което вероятно означаваше, че Стойчев не е бил словоохотлив. Когато влязохме, Стойчев вдигна блеснал поглед.

— Мисля, че съм готов — каза той шепнешком. Хелън седна до него, а аз се наведох над ръкописите, които изучаваше. По вид и изработка приличаха на писмата на отец Кирил — бяха написани с изящен, прилежен почерк на пожълтели и оръфани по краищата листа. Разпознах славянските букви от писмото на отец Кирил. До тях бяха разстлани нашите карти. Усетих, че съм затаил дъх, надявайки се противно на всяка логика този път да научим нещо наистина важно. Може би гробът се намира дори тук, в Рила, изведнъж се сетих аз — може би затова Стойчев настояваше да дойде тук, защото тъкмо това е подозирал. Все пак бях учуден и притеснен, че той се кани да съобщи откритията си пред Ранов.

Стойчев се огледа, хвърли един поглед към Ранов, потърка набръчканото си чело с длан и тихо каза:

— Мисля, че гробът не е в България.

Кръвта сякаш се отдръпна от главата ми.

— Какво? — взря се Хелън в Стойчев, а Ранов се обърна настрана и продължи да барабани с пръсти по масата, сякаш ни слушаше само с половин ухо.

— Съжалявам, че трябва да ви разочаровам, приятели, но от този ръкопис, който не бях преглеждал от години, ми стана ясно, че група поклонници са се върнали от „Свети Георги“ във Влахия към 1478 година. Този ръкопис е митнически документ — с него им се дава право да пренесат някакви християнски реликви от влашки произход обратно във Влахия. Съжалявам. Може би един ден ще успеете да отидете и там, за да разучите допълнително този въпрос. Ако обаче

искате да продължите изследването си за поклонническите маршрути в България, с радост ще ви помогна.

Взирах се в него онемял. Как ще успеем да влезем в Румъния след всичко това, мислех си аз. Беше цяло чудо, че дори и дотук стигнахме.

— Препоръчвам ви да си издействате разрешение да видите някои други манастири и маршрутите, по които са разположени, особено Бачковския манастир. Той е чудесен образец на българския византизъм, а постройките са много по-стари от тези в Рила. Освен това там има редки ръкописи, които монасите поклонници са носели като дарове на манастира. Ще ви е интересно и ще можете да съберете повече материал за статиите си.

За мое удивление Хелън изглеждаше напълно съгласна с този план.

— Можем ли да отидем дотам, мистър Ранов? — попита тя. — Може би професор Стойчев също ще иска да ни придружи.

— О, боя се, че трябва да се връщам у дома — със съжаление каза Стойчев. — Имам много работа. Иска ми се да дойда да ви помогна в Бачково, но мога само да ви дам препоръчително писмо до игумена. Мистър Ранов ще ви превежда, а игуменът ще ви помогне с превода на документите, които поискате да видите. Той е отличен познавач на историята на манастира.

— Чудесно — Ранов очевидно се зарадва, че Стойчев ни напуска.

Нямаше какво повече да се каже, положението беше ужасно, мислех си аз; трябваше просто да отидем в следващия манастир, преструвайки се, че продължаваме изследването си, а по пътя да решим какво да правим. Румъния? Споменът за вратата на кабинета на Роси в университета отново изплува в съзнанието ми; беше затворена, заключена. Роси никога повече нямаше да я отвори. Безмълвно гледах как Стойчев прибира ръкописите в кутията им и затваря капака. Хелън я отнесе до една лавица и му помогна да излезе от библиотеката. Ранов ни следваше мълчаливо — и ми се стори, че в мълчанието му долових злорадство. Каквото и да бяхме дошли да търсим, то вече ни се беше изплъзнало, а ние отново щяхме да останем сами с водача си. Сега можеше да ни заведе да довършим проучването си, за да напуснем България колкото се може по-скоро.

Ирина очевидно беше ходила в църквата; сега идваше към нас през напечения двор и като я видя, Ранов се обърна и отиде да пуши под един от чардаците, а после тръгна към главния вход и изчезна навън. Стори ми се, че когато стигна портите, ускори крачка; може би и той имаше нужда да си почине от нас. Стойчев тежко се отпусна на една дървена пейка край входа, а Ирина положи грижовно ръка на рамото му.

— Вижте сега — каза той тихо и ни се усмихна, сякаш просто си бърбяхме, — бързо трябва да поговорим, докато нашият приятел не ни слуша. Не исках да ви плаша. Няма такъв документ за връщането на поклонниците с мощите във Влахия. Съжалявам, но ви излъгах. Влад Дракула несъмнено е погребан в „Свети Георги“, където и да е това, а аз открих нещо много важно. В „Хрониката“ Стефан казва, че „Свети Георги“ е близо до Бачково. Не успях да откроя прилика между Бачковския край и вашите карти, но намерих едно писмо от игумена на Бачковския манастир до игумена на Рилския от началото на XVI век. Не посмях да ви го покажа пред нашия спътник. В писмото се казва, че бачковският игумен повече няма нужда от помощта на Рилския манастир и на други свещеници в борбата срещу ереста в „Свети Георги“, тъй като манастирът е бил опожарен, а монасите — пръснати. Предупреждава игумена на Рилския манастир да бди за пристигането на монаси от „Свети Георги“, както и на монаси, които проповядват, че змеят е убил свети Георги — тъй като именно това е символът на тяхната ерес.

— Змеят — драконът — е убил... почакайте — казах аз. — Имате предвид онова изречение за чудовището и светеца? Кирил казва, че търсят манастир със знак, на който светията и чудовището са равни.

— Свети Георги е една от най-значимите фигури в българската иконопис — тихо обясни Стойчев. — Наистина обръщането на ролите — змеят да победи свети Георги — би било твърде необичайно. Но нали си спомняте, че влашките монаси са търсели точно такъв знак, тъй като там тялото на Дракула е трябвало да се съедини с главата си. Сега започвам да се питам дали не става дума за някаква по-широко разпространена ерес — известна и в Константинопол, и във Влахия, известна дори на самия Дракула. Дали Орденът на дракона не е имал собствени религиозни убеждения, различни от тези на Църквата? Дали по някакъв начин Орденът не е създал своя секта? Досега не се бях

замислял над подобна възможност — поклати глава той. — Трябва да отидете в Бачково и да попитате игумена дали знае нещо за това равенство или за размяната на ролите на чудовището и светеца. Попитайте го тайно. В писмото, което ще му напиша — и което вашият водач ще вземе и ще прочете, — аз ще спомена единствено, че проучвате поклонническите маршрути, но вие ще намерите начин да поговорите с него насаме. Освен това там живее един монах, който навремето беше учен, изтъкнат изследовател на историята на „Свети Георги“. Работеше с Атанас Ангелов и беше вторият човек, който видя „Хрониката“ на Захарий. Когато го познавах, се казваше Пондев, но сега сигурно е приел друго, монашеско име. Игуменът ще ви помогне да го намерите. Има и още нещо. Тук не разполагам с карта на Бачковския край, но мисля, че североизточно от манастира имаше една дълга, лъкатушна долина, където някога вероятно е текла река. Спомням си, че веднъж бях там и дори говорих с монасите за тази местност, но вече не помня как я наричаха. Дали тя не е вашата драконова опашка? Но пък тогава къде ли ще са крилата му? Може би планините? Трябва просто да се огледате.

Исках да коленича пред Стойчев и да целуна нозете му.

— Но защо не дойдете с нас?

— Даже и на племенницата си бих се опълчил, за да дойда — отвърна той и ѝ се усмихна, — но се страхувам, че така само ще увелича подозренията им. Ако водачът ви реши, че още се интересувам от това проучване, ще прояви по-голяма бдителност. Ако можете, елате ми на гости веднага щом се върнете в София. Ще мисля за вас през цялото време и ще се моля пътят ви да е безоблачен и да намерите онова, което търсите. Ето, вземете това — той пхна в ръката на Хелън малък предмет, но тя бързо затвори пръсти над него и не успях да видя нито какво представлява, нито къде го прибра.

— Мистър Ранов доста се забави, досега не му се е случвало — отбеляза тя тихо.

Бързо я погледнах.

— Да отида ли да проверя? — Бях се научил да се доверявам на инстинкта ѝ и тръгнах към главния вход, без да дочакам отговор.

Точно зад стените на величествения манастир видях Ранов до някакъв мъж край дълга синя кола. Другият, облечен в летен костюм и шапка, беше висок и елегантен, но нещо във вида му ме накара да спра

в сянката на портите. Двамата бяха потънали в оживен разговор, който изведнъж секна. Хубавецът плесна Ранов по гърба и се метна в колата. Усетих дружеското потупване сякаш на собствения си гръб — познавах този жест — веднъж наистина го бях изпитал лично. Колкото и да беше невероятно, човекът, който с уверени маневри измъкваше колата си от прашния паркинг, беше Геза Йожеф. Втурнах се обратно в двора и по най-бързия възможен начин се върнах при Хелън и Стойчев. Хелън ме гледаше нетърпеливо; може би и тя беше свикнала да вярва на моите инстинкти. Дръпнах я настрани, а Стойчев, макар и видимо озадачен, беше достатъчно любезен да не попита нищо.

— Мисля, че Йожеф е тук — бързо прошепнах аз. — Не видях лицето му, но някой с неговата фигура преди малко говореше с Ранов.

— По дяволите — тихо каза Хелън. Мисля, че за пръв и последен път я чух да ругае.

След миг Ранов запъхтяно се върна при нас.

— Време е за вечеря — каза той сухо и се почудих дали не съжаляваше, че ни е оставил насаме със Стойчев, макар и за няколко минути. По тона му усетих, че не ме е видял до портите. — Елате с мен. Ще похапнем.

В смълчаната манастирска трапезария вечеряхме с вкусна, домашна храна, поднесена от двама монаси. Шепа туристи очевидно също щяха да нощуват в манастира с нас и забелязах, че някои от тях говореха чужди езици, а не български. Немскоговорещите вероятно бяха на екскурзия от Източна Германия, реших аз, а другата непозната реч навярно беше чешки. Лакомо се хранехме край дългата дървена маса, на съседната маса вечеряха монасите, а аз с удоволствие предвкусвах тесните нарове, които ни очакваха. С Хелън нямахме възможност да останем насаме, но знаех, че и тя сигурно мисли за появата на Йожеф. Какво искаше от Ранов? Или по-точно, какво искаше от нас? Спомних си предупреждението на Хелън, че ни следят. Кой му е казал къде сме?

Денят беше изтощителен, но с такова нетърпение чаках да стигнем Бачково, че на драго сърце бих тръгнал и пеш, ако така щеше да стане по-бързо. Вместо това трябваше да се наспим, да се подготвим за утрешното пътуване. Сред източноберлинските и пражки похърквания щях да чувам гласа на Роси, разсъждаващ върху някакъв

спорен момент в работата ни, и гласа на Хелън, леко развеселен от моята недосетливост — „разбира се, че ще се омъжа за теб“.

ГЛАВА 65

юни 1962 г.

Любима моя дъщеричке,

Знаеш ли, ние сме богати благодарение на някои ужасни неща, които двамата с баща ти преживяхме. Оставих повечето от тези пари на баща ти, за да се грижи за теб, но имам достатъчно, за да издържа дългото търсене, дългата обсада. Обмених някои от тях в Цюрих преди близо две години и открих банкова сметка на име, което никога никому няма да издам. Банковата ми сметка е бездънна. Тегля от нея веднъж месечно, за да плащам наема на стаите, таксите в архивите, храната в ресторантите. Харча колкото мога по-малко, защото искам един ден да ти оставя всичко спестено, когато ти, мъничка моя, пораснеш и станеш жена.

Твоя любяща майка,
Хелън Роси

юни 1962 г.

Любима моя дъщеричке,

Днес имах лош ден. (Никога няма да изпратя тази картичка. Дори и някога да пратя останалите, тази ще ти я спестя.) Днес беше един от онези дни, когато не мога да си спомня дали преследвам този демон или просто бягам от него. Заставам пред огледалото, старинното огледало в стаята ми в хотел Д'Есте; по стъклото има петънца, напомнящи мъх, плъзнал по овалната му повърхност. Свалям шала си, заставам отпред и прокарвам пръст по белега на врата си, алено петно, което явно никога няма да зарасне напълно. Чудя се дали ще ме намерите, преди аз да го намеря. Чудя се дали той ще ме намери, преди аз да го

намеря. Чудя се защо още не ме е намерил. Чудя се дали
някога ще те видя отново.

Твоя любяща майка,
Хелън Роси

август 1962 г.

Любима моя дъщеричке,

Когато се роди, косата ти беше черна и беше
залепнала на къдрици по мократа ти от слуз главица.
Когато те изкъпаха и подсушиха, тя меко се отпусна край
личицето ти, черна като моята, но с лек меден оттенък от
баща ти. Лежах, унесена от морфина, държах те и гледах
как отблясъците в косичката ти на новородено преливат от
циганското тъмно в светло и после пак в тъмно. Ти цялата
светеше и блестеше; бях те оформила и излъскала в себе
си, без дори да знам какво правя. Пръстите ти бяха златни,
бузите — розови, ресниците и веждичките ти бяха като пух
на току-що излюпено гардже. Обля ме щастие, което
усетих дори и през пелената на морфина.

Твоя любяща майка,
Хелън Роси

ГЛАВА 66

Събудих се рано на нара в мъжката спалня на Рилския манастир; слънцето току-що беше надникнало през тесните прозорчета, които гледаха към двора, и по останалите нарове туристите още спяха здраво. Бях чул най-ранния звън на църковните камбани, по тъмно, а сега камбаните отново забиха. Когато се събудих, първата ми мисъл беше, че Хелън обеща да се омъжи за мен. Исках да я видя отново, да я видя колкото се може по-скоро, да издебна миг да я попитам дали вчера не съм сънувал. Слънцето, което грееше навън в двора, сякаш отразяваше собственото ми неочаквано щастие, а утринният въздух ми се струваше невероятно свеж, изпълнен със столетна свежест.

Хелън обаче я нямаше на закуска. Ранов, намусен както винаги, беше в трапезарията и пушеше, но един монах учтиво го помоли да излезе с цигарата си навън. Когато се нахранихме, тръгнах по коридора към женското отделение, където се бяхме разделили с Хелън предишната вечер, и открих вратата отворена. Другите жени — чехкини и германки, си бяха заминали, а наровете им бяха прилежно оправени. Хелън очевидно още спеше; виждах силуета ѝ на най-близкия нар до прозореца. Беше се обърнала към стената и аз тихо влязох с мисълта, че сега тя беше моя годеница и имах пълното право да я целуна за добро утро, пък било и в манастир. Затворих вратата след себе си, като се надявах наоколо да няма монаси.

Хелън лежеше на нара до прозореца, с гръб към стаята. Когато се приближих, тя леко се изтърколи към мен, сякаш усети присъствието ми. Главата ѝ беше отметната назад, очите ѝ — затворени, а тъмните ѝ къдрици се бяха пръснали по възглавницата. Спеше дълбоко и от устните ѝ се чуваше дишането ѝ, доловимо и дори хрипливо. Реших, че сигурно се е уморила от пътуванията ни, от разходката предишния ден, но някак отпуснатата ѝ поза ме накара да се приближа притеснен. Наведох се над нея с мисълта да я целуна, преди да се е събудила, и в следващия страшен миг видях зеленикавата бледност на лицето ѝ и прясната кръв по гърлото ѝ. На мястото на почти зарасналата рана, дълбоко във врата ѝ зееха две малки червени дупчици, от които още се

процеждаше кръв. На края на белия чаршаф също имаше малко кръв, повече кръв беше попила по ръкава на евтината ѝ на вид бяла нощница, защото в съня си беше отметнала ръка назад. Деколтетото на нощницата ѝ беше раздърпано и леко разкъсано и едната ѝ гърда се беше разголила почти до тъмното зърно. Видях всичко това в един миг, в който времето сякаш спря, а с него замря и сърцето ми. После се протегнах и грижливо издърпах чаршафа над голотата ѝ, сякаш завивах дете. В онзи момент не можах да измисля нищо друго. В гърлото ми се надигаше ридание, гняв, който още не бях усетил.

— Хелън! — нежно разтърсих рамото ѝ, но лицето ѝ не се промени. Сега видях колко изтощена изглеждаше, сякаш страдаше дори и в съня си. Къде беше кръстчето? Изведнъж си спомних за него и се огледах наоколо. Намерих го в краката си; тънката му верижка беше скъсана. Дали някой го беше откъснал или тя го беше скъсала в съня си? Разтърсих я отново: — Хелън, събуди се!

Този път тя се размърда, но нервно, и аз се зачудих дали няма опасност да ѝ стане нещо, ако я събудя твърде бързо. След секунда обаче тя отвори очи и се намръщи. Движенията ѝ бяха съвсем немошни. Колко ли кръв беше изгубила през нощта, тази нощ, която аз преспокойно проспях в съседния коридор? Защо я оставих сама снощи, а и не само снощи, и предишните вечери?

— Пол — каза тя, сякаш учудено. — Какво правиш тук? — После с мъка седна и видя разкъсаната си нощница. Сложи ръка на гърлото си, докато аз я наблюдавах с безмълвно терзание, после бавно я отдръпна. По пръстите ѝ полепна засъхваща кръв. Тя се втренчи в тях, а после в мен. — Господи! — каза. Седна изправено и аз усетих първата вълна на облекчение, въпреки ужаса по лицето ѝ; ако беше изгубила много кръв, нямаше да има сили да седне. — О, Пол — прошепна тя. Седнах на ръба на леглото, взех другата ѝ ръка и здраво я стиснах.

— Напълно ли си будна? — попитах аз.

Тя кимна.

— Знаеш ли къде си?

— Да — отвърна тя, но после склони глава в окървавената си шепа и избухна в тих, хрипкав плач, ужасяващ стон. Никога преди не я бях чувал да плаче с глас. Звукът прониза тялото ми като мразовито течение.

— Тук съм — целунах чистата ѝ ръка.

Тя стисна пръстите ми през сълзи, след това се опита да се съвземе.

— Трябва да помислим какво... това моето кръстче ли е?

— Да — вдигнах го аз, като внимателно я наблюдавах, но за безкрайно мое облекчение тя не даде признаци на погнуса. — Ти ли го махна?

— Не, разбира се, че не — поклати глава тя и последната сълза се отрони по бузата ѝ. — Не си спомням и да съм го скъсала. Не мисля, че те... че той би посмял да го махне, ако легендата е вярна. — Тя вече бършеше лицето си, като внимаваше да не докосва с ръка раната на гърлото си. — Сигурно съм го скъсала насън.

— И аз така мисля, като съдя по това къде го намерих. — Показах ѝ мястото на пода. — Не те ли кара да се чувстваш... неприятно... когато е край теб?

— Не — каза тя почудено, — поне засега не. — При тази студена думичка ми секна дъхът.

Тя се пресегна и докосна кръстчето, първо колебливо, а после го взе в шепата. Издишах. Хелън също въздъхна.

— Заспах с мисълта за майка си и за една статия, която искам да напиша за трансилванските шевици — нали знаеш колко са прочути — и чак сега се събуждам — намръщи се тя. — Сънувах лош сън, но през цялото време присъстваше майка ми, тя се мъчеше... да пропъди една черна птица. Когато накрая я прогони, тя се наведе и целуна челото ми, както правеше, когато ме слагаше да спя като малка, а аз видях белега — тук тя поспря, сякаш мисълта малко я измъчваше, — видях белега с дракона на голото ѝ рамо, но го приех просто като част от нея, а не като нещо ужасно. А когато ме целуна по челото, страхът ми съвсем се стопи.

Прободе ме необяснимо страхопочитание, като си спомних нощта, в която очевидно бях успял да удържа убиеца на котарака си далеч от своя апартамент, четейки чак до след полунощ за живота на холандските търговци, които така бях заобичал. Нещо беше защитило и Хелън, поне отчасти; тя беше жестоко наранена, но кръвта ѝ не беше източена. Мълчаливо се спогледахме.

— Можеше да е много по-зле — каза тя.

Обгърнах я с ръце и усетих как винаги стегнатите ѝ рамене треперят. Аз също треперех.

— Да — прошепнах, — но сега трябва да те пазим от всичко.

Тя изведнъж поклати глава, сякаш в почуда.

— При това в манастир! Нищо не разбирам. Живите мъртви ненавиждат подобни места — тя посочи разпятието над вратата, иконата и кандилото, които висяха в единия ъгъл. — Пред очите на Богородица!

— И аз не разбирам — казах бавно и обърнах ръката ѝ в моята. — Но знаем, че с останките на Дракула са пътували монаси и че той вероятно е погребан в манастир. Цялата история вече е достатъчно необичайна. Хелън — стиснах ръката ѝ аз, — мислех си за нещо друго. Онзи библиотекар от университета у дома — той ни намери в Истанбул, а после и в Будапеща. Мислиш ли, че ни е последвал и тук? Дали снощи не те е нападнал тъкмо той?

Тя примигна.

— Знам. В библиотеката вече ме ухапа веднъж, така че може пак да ме пожелае, нали? Но в съня си ясно усетих нещо друго — някой много по-могъщ. Но как е успял да влезе, пък макар и да не се е страхувал от манастира?

— Това поне е лесно — посочих близкия прозорец, който стоеше открит на малко повече от метър от нара на Хелън. — О, Господи, защо те оставих тук сама?

— Не бях сама — напомни ми тя. — В тази стая спяха още петима души. Но ти си прав — той може да мени формата си, както каза и майка ми — може би е бил прилеп, може би мъгла...

— Или голяма черна птица. Сънят ѝ отново изникна в ума ми.

— Е, така или иначе, вече съм ухапана два пъти — каза тя като насън.

— Хелън! — разтърсих я аз. — Повече никога няма да те оставя сама, нито за час.

— Нито час спокойствие? — за миг се върна старата ѝ усмивка, саркастична и обичлива.

— Искам още да ми обещаеш — ако усетиш нещо, което аз не мога да усетя, ако почувстваш, че нещо те търси...

— Ще ти кажа, ако има нещо такова, Пол — сега тя говореше ядосано, а обещанието сякаш я оживи. — Хайде, ако обичаш. Трябва

да хапна и да пийна малко червено вино или ракия, стига да намерим нещо такова. Донеси ми една кърпа ето оттам и легена — ще измия врата си и ще го превържа.

Гневната ѝ практичност беше заразителна и аз веднага се подчиних.

— По-късно ще отидем в църквата и ще почистя тази рана със светена вода, когато никой не ме гледа. Ако понеса тази процедура, имаме надежда. Каква ирония — с радост забелязах отново язвителната ѝ усмивка, — винаги съм смятала този църковен ритуал за глупост, даже още така мисля.

— Но очевидно за него не е глупост — изтъкнах трезво аз.

Помогнах ѝ да измие гърлото си, като внимавах да не докосвам откритите рани, и пазих на вратата, докато тя се обличаше. Гледката на раната отблизо беше толкова противна, че за миг ми се стори, че ще трябва да изляза от стаята и да се наплача навън. Макар че движенията на Хелън бяха немощни, по лицето ѝ се четеше решителност. Тя върза вечното си шалче и изрови от чантата си връвчица, на която окачи кръстчето — надявах се да се окаже по-издръжлива от верижката. Чаршафите ѝ бяха неспасяемо изцапани, но на малки петънца.

— Нека монасите си помислят, че... е, все пак в тази спалня нощуват жени — каза Хелън с обичайната си прямота. — Сигурно няма да им е за пръв път да изперат малко кръв.

Когато излязохме от църквата, Ранов вече чакаше на двора. Той присви очи към Хелън.

— До късно спяхте — рече ѝ обвинително. Докато говореше, внимателно огледах кучешките му зъби, но те не изглеждаха по-остри от обичайното; нещо повече, дори бяха изтъркани и сиви зад неприятната му усмивка.

ГЛАВА 67

Когато Ранов отказа да ни заведе бързо в Рилския манастир, аз се ядосах, но сега още повече се разтревожих от ентузиазма, с който се съгласи да ни откара до Бачковския манастир. Докато пътувахме в колата, той ни показваше всевъзможни гледки, повечето наистина интересни, но не заради неспирния му поток от обяснения, а въпреки тях. С Хелън се мъчехме да не се споглеждаме, но бях сигурен, че и тя беше също толкова отчаяно притеснена. А сега към всичките ни тревоги се беше прибавил и Йозеф. Пътят към Пловдив беше тесен и се виеше край каменистото русло на потока от едната ни страна и стръмните скали от другата. Постепенно отново навлизахме в планините — където и да си в България, планините никога не са далеч. Споделих това с Хелън, която съзерцаваше гледката през другия прозорец на задната седалка на колата, и тя кимна:

— Балкан е турската дума за планина.

Манастирът нямаше величествен вход — просто спряхме край пътя на паркинг без настилка и след кратка разходка пеша се озовахме пред манастирските порти. Бачковският манастир беше сгъстен близо до тясната рекичка сред високи необитаеми склонове, отчасти гористи, отчасти голи скали; и макар че лятото едва започваше, наоколо беше съвсем сухо и можех да си представя колко много са ценили монасите близостта на реката. Външните стени бяха в същия сиво-кафяв цвят като околните склонове. Покривите на манастира бяха покрити с извити червени керемиди като онези по къщата на Стойчев и по стотиците къщи и църкви, които видяхме по пътя. Входът на манастира представляваше зейнал сводест проход, тъмен, чак черен като дупка в земята.

— Просто да влизаме ли? — попитах Ранов.

Той поклати глава, с други думи — да, и ние прекрачихме в хладния мрак на арката. След няколко секунди с бавни стъпки излязохме в слънчевия двор, но в кратките мигове между дебелите стени на манастира не чувах нищо друго, освен нашите крачки.

Сигурно бях очаквал да попадна на величествен площад като този в Рилския манастир; като зърнах уюта и красотата на основния двор на Бачковската обител, не сдържах въздишката си, а Хелън също възкликна нещо на глас. Манастирската църква изпълваше по-голямата част от двора, а кубетата ѝ бяха червени, многоъгълни, византийски. Тук нямаше златни куполи, само древно изящество — най-простите материали, съчетани в прелестна хармония. По църковните камбанарии растяха лозници; край тях дървета свеждаха клони; един великолепен кипарис се издигаше високо като камбанария. Тримонаси в черни раса и шапки си приказваха пред църквата. Дърветата хвърляха сенки в огрения от яркото слънце двор, беше излязъл и лек ветреца, на който листата им потрепваха. За мое учудване тук-там ситнеха пиленца, които човъркаха из старинните дворни плочи, а едно раирано коте гонеше нещо в една пукнатина на стената.

Както и в Рила, отвътре стените на манастира бяха оформени като дълги чардаци от камък и дърво. По-ниската каменна част на някои от чардаците, а също и портикът над входа на църквата, бяха украсени с избелели стенописи. Освен тримонасите, пилятата и котето, наоколо беше пусто. Стояхме сами, сами наред Византия.

Ранов се приближи до монасите и ги заговори, а ние с Хелън го изчакахме. Той бързо се върна.

— Игуменът го няма, но библиотекарят е тук и може да ни помогне. — Това „ни“ хич не ми хареса, но си замълчах. — Докато го намеря, вие можете да разгледате църквата.

— Ще дойдем с вас — решително каза Хелън и всички поехме към чардаците след един от монасите. Библиотекарят работеше в килия на първия етаж; когато влязохме, той стана от бюрото си да ни поздрави. Килията му беше гола, като изключим желязната печка и шарената черга на пода. Запитах се къде са книгите, ръкописите. Тук изобщо не виждах библиотека, само няколко тома на дървеното бюро.

— Това е отец Иван — представи го Ранов. Монахът ни се поклони, но не ни подаде ръка; всъщност ръцете му не се виждаха и бяха прибрани в ръкавите на расото. Хрумна ми, че той вероятно не искаше да докосва Хелън. Вероятно и тя се сети за това, защото отстъпи назад и почти се скри зад мен. Ранов размени няколко думи с монаха.

— Отец Иван ви кани да седнете. — Ние послушно се отпуснахме в столовете. Отец Иван имаше продълговато, сериозно лице над дългата брада, а очите му ни изучаваха. — Можете да му задавате въпроси — насърчи ни Ранов.

Прочистих гърлото си. Нямахме какво да се прави; трябваше да задаваме въпросите си пред Ранов. Смятах да се опитам да ги прикрия като обикновен научен интерес.

— Бихте ли попитали отец Иван дали тук са идвали поклонници от Влахия?

Ранов преведе въпроса и на думата „Влахия“ лицето на отец Иван се оживи.

— Казва, че от края на XV век манастирът е поддържал тесни връзки с Влахия.

Сърцето ми се разтуптя, но се постарах да остана спокоен на стола си.

— Да? Какви по-точно?

Двамата се разговориха, а отец Иван размахваше дългата си ръка към вратата. Ранов кимна.

— Казва, че по онова време князете на Влахия и Молдова започнали да оказват голяма подкрепа на манастира. В библиотеката се пазят ръкописи, които описват тяхната помощ.

— Знае ли защо са го правили? — тихо попита Хелън.

Ранов попита монаха.

— Не — отвърна. — Знае само, че според ръкописите те са подпомагали манастира.

— Попитайте го — помолих аз, — дали е чувал за групи влашки поклонници, които са идвали тук по онова време.

Отец Иван съвсем се усмихна.

— Да — докладва Ранов. — Мнозина. Бачково е било важна спирка по пътя на поклонниците от Влахия. Оттук те продължавали към Атон или към Константинопол.

Идеше ми да заскърцам със зъби.

— А за по-особена група влашки поклонници, които са носели някакви мощи или са търсели свети мощи, дали е чувал такава история?

Ранов май се опитваше да прикрие тържествуващата си усмивка.

— Не — каза той. — Не е попадал на разказ за такива поклонници. През онова столетие тук идвали много вярващи. Тогава Бачковският манастир бил важно място. Когато покорили България и влезли в старата столица Велико Търново, османците изпратили българския патриарх на заточение именно в Бачково. Той починал през 1404 година и бил погребан тук. Най-старата част от манастира и единствената запазена оригинална постройка е костницата.

Хелън отново взе думата.

— Бихте ли го попитали, ако обичате, дали сред братята живее монах, който в светския живот се е наричал Пондев?

Ранов предаде въпроса и отец Иван първо сякаш се озадачи, а после се притесни.

— Казва, че това трябва да е старият отец Ангел. Навремето се казвал Васил Пондев и бил историк. Но той вече не е... наред с главата. Нищо не можете да научите от него. Сега игуменът е най-видният учен тук, но за жалост точно сега отсъства.

— Бихме искали да поговорим с отец Ангел — казах на Ранов. Така и стана, макар и с доста мръщене от страна на библиотекаря, който ни преведе през яркия слънчев двор и през още един сводест коридор. Оттам се озовахме във втори двор с много стара сграда в центъра. Този двор не беше така грижливо поддържан като главния и сградите и паважът изглеждаха доста запуснати и порутени. Под краката ни растяха бурени и дори забелязах, че през стрехата на покрива беше прораснало малко дръвче; не го ли изкореняха, с времето то щеше да порасне достатъчно, за да разруши цялата сграда. Несъмнено обаче поддръжката на тази Божия обител не беше сред главните задачи на българското правителство. Нали си имаха Рилския манастир да го показват на чужденците с „чистата“ му българска история и историческото му значение в борбата срещу турското робство. А това древно средище с цялата си прелест беше възникнало при византийците, нашественици и поробители също като османците, било е арменско, грузинско, гръцко — а не чухме ли преди малко, че при османците е било самостоятелно, за разлика от други български манастири? Нищо чудно, че правителството оставяше фиданки да растат през покривите му.

Библиотекарят ни поведе към една странична килия.

— Лечебницата — поясни Ранов.

Несвойствената услужливост на Ранов все повече ме изнервяше. Библиотекарят отвори разнебитената дървена врата и пред нас се разкри толкова покъртителна сцена, че не искам и да си я спомням. В килията живееха двама стари монаси. Вътре нямаше нищо друго освен наровете им, един-единствен дървен стол и желязна печка; тя обаче едва ли им вършеше много работа, когато екове лютият студ на планинските зими. Подът беше каменен, стените — голи и варосани, с изключение на една реликва в ъгъла — окачено кандило, красиво резбована полица и опушена икона на Богородица.

Един от старците лежеше на кревата си и дори не ни погледна, като влязохме. Скоро видях, че той изобщо не можеше да отвори подутите си и зачервени очи и само от време на време обръщаше брадичка, сякаш за да види нещо с нея. Беше покрит с бял чаршаф, а една от ръцете му висеше от края на леглото, като че ли се мъчеше да открие докъде се простира неговото място, докъде може да се върти без опасност да падне на пода, а другата му ръка попипваше отпуснатата кожа на врата му.

По-здравият обитател на стаята седеше на единствения стол, подпрял бастуна си на близката стена, сякаш имаше кой знае колко дълъг път от кревата до стола. Беше облечен в черно расо, което не беше стегнато на кръста и висеше над издутия му корем. Очите му бяха широко отворени и неимоверно сини и когато влязохме, те стряскащо се вторачиха в нас. Бакенбардите и косата му стърчаха като бели бурени около лицето му, а шапка нямаше. Така той изглеждаше още по-болен и ненормален с голата си глава наред манастирския свят, където монасите изобщо не сваляха високите си калимавки. Този гологлав монах приличаше на илюстрация на пророк от някое издание на Библията от деветнайсети век, само че изражението му далеч не беше проникновено. Той бърчеше големия си нос, сякаш подушваше неприятна миризма, дъвчеше тъглчетата на устата си и непрекъснато ту присвиваше, ту ококорваше очи. Не мога да кажа, че изглеждаше страшен, нито презрително надменен, нито сатанински развеселен, защото изражението му се менеше всеки миг. Тялото и ръцете му стояха неподвижно отпуснати на нестабилния стол, сякаш всички движения, които е можел да направи, са били всмукани нагоре от гримасите на лицето му. Извърнах очи.

Ранов говореше с библиотекаря, който с жест посочи стаята.

— Човекът на стола е Пондев — каза сухо Ранов. — Библиотекарят ни предупреди да не очакваме от него смислена реч.

Ранов предпазливо се доближи до мъжа, сякаш се страхуваше да не би отец Ангел да го ухапе, и го погледна в очите. Отец Ангел — Пондев — извърна глава да срещне погледа му, подобно на животно в клетка. Ранов явно набързо ни представяше, защото след секунда свръхестествено сините очи на отец Ангел се завъртяха към нас. Неговото лице не спираше да се бърчи и да потръпва. Когато заговори, думите му излизаха на бързи тласъци, последвани от неясно скърцане и ръмжене. Ръката му се стрелна във въздуха и изобрази знак, който може би беше половин кръст, а може би — отпъждащ жест.

— Какво казва? — тихо попитах Ранов.

— Само глупости — каза Ранов, любопитно заслушан. — Никога не съм чувал такова нещо. Половината май са молитви — някакви суеверия от литургиите им, — а другата половина е за софийските тролейбуси.

— Ще пробвате ли да му зададете един въпрос? Кажете му, че сме историци като него и че питаме дали в края на петнайсети век тук са идвали група монаси от Влахия, които били потеглили от Константинопол и пренасяли свети мощи.

Ранов сви рамене, но все пак преведе, а отец Ангел отговори с въртоп от срички, клатейки глава. Какво значеше това — да или не, почудих се аз.

— Още глупости — отбеляза Ранов. — Този път май споменава нашествието на турците в Константинопол, поне това го разбрах.

Изведнъж очите на стареца се проясниха, сякаш за пръв път попаднахме в кристалния им фокус. Сред причудливия поток от звуци — език ли беше това? — отчетливо чух името на Атанас Ангелов.

— Ангелов! — извиках аз и направо се обърнах към стария монах. — Познавате ли Атанас Ангелов? Спомняте ли си как сте работили с него?

Ранов слушаше съсредоточено.

— Все още са предимно глупости, но ще се опитам да ви превода думите му. Слушайте внимателно.

Той започна да превежда, бързо и безстрастно; колкото и да не го харесвах, не можех да не се възхитя на вещината му.

— Работих с Атанас Ангелов. Преди години, май векове. Беше луд. Изгасете онази лампа — болят ме краката от нея. Искаше всичко да научи за историята, но историята не се дава. Казва не, не и не. Изскача и те удря. Исах да се кача на единайсеторката, но този тролей вече не минава през нашия квартал. Така или иначе, другарят Димитров в името на народа отрязва парите, които трябваше да получим. Добър народ.

Ранов си пое дъх и през това време явно пропуснахме нещо, защото отец Ангел продължаваше да бълва потока си от думи. Стариият монах седеше все така неподвижен от врата надолу, но главата му се тресеше, а лицето му се гърчеше в гримаси.

— Ангелов откри едно опасно място, откри „Свети Георги“, чу песента. Там погребали светията и танцували на гроба му. Да ви почерпя кафенце, ама то всъщност е само смляно жито, жито и пръст. Даже и хляб нямаме.

Коленичих пред стария монах и взех ръката му, макар че Хелън се опита да ме задържи. Ръката му висеше като мъртва риба, бяла и пухкава, с пожълтели и учудващо дълги нокти.

— Къде е „Свети Георги“? — умолявах го аз. Усещах, че още малко и ще се разплача, пред Ранов и Хелън и пред тези две съсухрени създания в техния затвор.

Ранов клекна до мен и се помъчи да улови блуждаещия поглед на монаха.

— Къде е „Свети Георги“?

Но отец Ангел отново беше зареял поглед в някакъв далечен свят.

— Ангелов отиде в Света гора и видя типика, после отиде в планината и намери ужасното място. Взех единайсеторката до апартамента му. Той ми рече: „Идвай бързо, открих нещо. Връщам се там да се поровя в миналото.“ Бих ви почерпил кафенце, ама то е само пръст. Ох, ох, беше мъртъв в стаята си, а после тялото му го нямаше в моргата. — Отец Ангел изведнъж изкриви уста в усмивка, която сякаш ме блъсна назад. Имаше само два зъба, а венците му бяха целите нацърбени. Дъхът, който се носеше от устата му, можеше да усмърти и самия дявол. Той запя с висок, треперлив глас:

*Връз долина змей се спусна,
змей се спусна, заogleжда,
най-лични си моми грабна,
богати ниви изгори,
турци поганци уплаши,
селата наши избави.
Дъх му пресуши реката —
да я минем, да се браним.*

Когато Ранов свърши да превежда, отец Иван, библиотекарят, оживено заговори. Ръцете му бяха все така скрити в ръкавите на расото, но лицето му беше светнало и заинтригувано.

— Какво казва? — бързо попитах аз.

Ранов поклати глава.

— Казва, че и преди е чувал тази песен. Записал я от някаква старица в село Димово, баба Янка, тя била една от прочутите певици в онзи край, където реката отдавна е пресъхнала. Там се организират надпявания с народни песни, а тя е солистката на ансамбъла им. Един от тези празници приближава — в деня на Свети Петко, ако искате да я чуете.

— Пак народни песни — изпъшках аз. — Моля ви, попитайте мистър Пондев — отец Ангел — дали знае какво означава тази песен.

Ранов доста търпеливо преведе въпроса, но отец Ангел гримасничеше, кривеше лице и не продумваше. След миг тишината ме извади от равновесие.

— Попитайте го дали знае нещо за Влад Дракула! — изкрещях аз. — Влад Цепеш! Тук ли е погребан? Чувал ли е това име? Дракула? — Хелън стисна ръката ми, но аз вече бях извън себе си. Библиотекарят се втренчи в мен, но сякаш не се впечатли особено, а Ранов ме измери с поглед, който, ако се бях замислил, щеше да ми се стори съжалителен.

Ефектът върху Пондев обаче беше ужасяващ. Той пребледня, а очите се завъртяха на лицето му като сини мраморни топчета. Отец Иван се хвърли към него и го подхвана, докато се свличаше в стола, а после заедно с Ранов го положи на кревата. Човекът се беше превърнал в неугледна маса от подпухнали бели крака, щръкнали

изпод завивките, увиснали от раменете ръце. Когато го настаниха безопасно в леглото, библиотекарят донесе вода от една кофа и напръска горкия човечец по лицето. Стоях потресен; не исках да го измъчвам, а май го бях убил, бях убил един от малкото ни останали източници на информация. След известно време, което ми се стори безкрайност, отец Ангел се размърда и отвори очи, но сега те бяха диви, уплашени като на преследвано животно, и ужасено блуждаеха из стаята, сякаш изобщо не ни виждаха. Библиотекарят го потупа по гърдите и се опита да го настани по-удобно на кревата, но старият монах се разтрепери и изблъска ръцете му.

— Да го оставим — каза трезво Ранов. — Няма да умре, поне не от това.

Последвахме библиотекаря навън, смълчани и разкаяни.

— Съжалявам — казах аз, когато яркото слънце на двора ми вдъхна смелост да се обадя.

Хелън се обърна към Ранов.

— Бихте ли попитали библиотекаря дали знае нещо повече за тази песен и откъде точно идва?

Ранов си поприказва с библиотекаря, който все поглеждаше към нас.

— Казва, че идва от Красна поляна, долината от другата страна на тези ридове, на североизток. След два дни можете да отидете с него на празника, ако ви се остава дотогава. Старата певица може би знае нещо повече — поне ще може да ви каже откъде я е научила.

— Мислиш ли, че ще има полза? — прошепнах на Хелън.

Тя ме погледна сериозно.

— Не знам, но с друго не разполагаме. След като се пее за змей, ще задълбаем в тази посока. Междувременно, можем да разучим по-подробно Бачковския манастир и да разгледаме архива, ако библиотекарят се съгласи да ни помогне.

Уморено се отпуснах на каменната пейка в края на чардаците.

— Добре — казах.

ГЛАВА 68

септември 1962 г.

Любима моя дъщеричке,

По дяволите този английски! Когато обаче се опитам да ти пиша на унгарски, макар и няколко реда, веднага разбирам, че не ме слушаш. Ти растеш с английския. Баща ти, който мисли, че съм мъртва, ти говори на английски, когато те люлее на рамото си. Говори ти на английски, когато ти обува крачетата — ти вече от години носиш истински обувки — и пак на английски ти говори, когато те държи за ръката на разходка в парка. Но когато аз ти говоря на английски, чувствам, че не ме чуваш. Разбрах, че баща ти мисли, че съм мъртва, защото изобщо не ме потърси. Ако се беше опитал, щеше да успее. Той обаче не ме чува на никакъв език.

Твоя любяща майка,
Хелън

май 1963 г.

Любима моя дъщеричка,

Не знам колко пъти без думи съм ти разказвала за онези първи няколко месеца, в които бяхме щастливи заедно. Щастieto ме преизпълваше, като гледах как се събуждаш от сън, как първо се размърдват ръчичките ти, после потрепват тъмните ресници, а накрая цялото ти телце се протяга и ти се усмихваш. После нещо се случи. Не беше чуждо, не беше външна заплаха за теб. Беше вътре в мен. Започнах непрекъснато да оглеждам безупречното ти тяло за рани. Наранената обаче бях аз, дори и преди ухапването на врата ми, и раните ми никога няма напълно да зараснат. Започнах да се страхувам да те докосвам, прекрасно мое ангелче.

Твоя любяща майка,
Хелън

юли 1963 г.

Любима моя дъщеричке,

Днес ми липсваш повече от всякога. Намирам се в университетските архиви в Рим. Идвала съм тук поне шест пъти в последните две години. Пазачите ме познават, архивистите ме познават, келнерът в кафенето от другата страна на улицата също ме познава и дори искаше още повече да ме опознае, но аз студено се обърнах, преструвайки се, че не забелязвам интереса му. Този архив съдържа документи за чумата от 1517 г., чиито жертви имали само една-единствена червена рана на врата. Папата заповядал да ги погребват с колове в сърцата и чесън в устите. Това било през 1517 г. Опитвам се да нарисувам карта на обиколките му или — тъй като е невъзможно да ги различа — на обиколките на неговите слуги. Тази карта, по-точно списък в бележника ми, вече запълва много страници. Как обаче мога да я използвам, още не знам. Надявам се докато работя, да разбере и това.

Твоя любяща майка,
Хелън

септември 1963 г.

Любима моя дъщеричко,

На ръба съм да се откажа и да се върна при теб. Този месец е рожденият ти ден. Как мога да пропусна още един рожден ден? Веднага бих се върнала, но знам, че ако го направя, всичко ще се повтори. Ще се почувствам нечиста, както преди шест години — ще усетя целия ужас, ще видя твоето съвършенство. Как мога да остана край тебе моето клеймо? Какво право имам да докосвам гладката ти буза?

Твоя любяща майка,
Хелън

октомври 1963 г.

Любима моя дъщеричке,

Аз съм в Асизи. Тези поразителни църкви и параклиси, кацнали по хълма, ме изпълват с отчаяние. Можехме да дойдем тук заедно, ти в къса рокличка и с шапка, аз, баща ти, тримата хванати за ръце като туристи. Вместо това работя сама в прашната манастирска библиотека и чета някакъв документ от 1603 г. През тази година тук починали двама монаси. Открили ги в снега с малки рани по гърлата. Латинският ми ми служи добре, а парите ми купуват всяка помощ, от която имам нужда — била тя превод или пране на дрехи. Дори и визи, паспорти, билети за влака, фалшиви лични карти. Когато растях, няхахме пари. На село майка ми почти не знаеше как изглеждат. Сега разбирам, че с тях можеш да купиш всичко. Не, не всичко. Не всичко, което искам.

Твоя любяща майка,
Хелън.

ГЛАВА 69

Тези два дни в Бачково бяха най-дългите в живота ми. Искаше ми се веднага да се затичам към обещания празник, искаше ми се той да започне незабавно, за да можем да проследим онази думичка от песента — *змеј* — до корена ѝ. При все това се страхувах от неизбежния, както мислех тогава, миг, когато и тази следа щеше да се изпари яко дим или да се окаже лъжлива. Хелън вече ме беше предупредила, че народните песни са прочути със своята мъгливост; корените им се губят назад във вековете, думите им се променят и развиват, певците им рядко знаят откъде идват или колко са стари.

— Точно затова са народни песни — замечтано каза тя и приглади яката на ризата ми, докато седяхме в двора на втория ден от пристигането ни в манастира.

Такива дребни интимни жестове не ѝ бяха привични и аз разбрах, че и тя е разтревожена. Очите ми горяха, главата ме болеше, а погледът ми се луташе по слънчевите дворни плочи, където се ровеха пилетата. Мястото беше прекрасно, изключително, а за мен дори екзотично; тук пред очите ни животът неспирно си течеше така, както е било още от единайсети век: пилетата търсеха буболечки, котето се търкаляше в краката ни, ярката светлина пулсираше по изкусно издяланите червено-бели камъни край нас. Вече не виждах красотата му.

На втората сутрин се събудих много рано. Помислих си, че сигурно съм чул църковните камбани, но не бях сигурен дали не съм ги сънувал. От прозореца на килията си, през грубата ѝ завеска, виждах четирима или петима монаси, които се бяха запътили към църквата. Облякох дрехите си — боже, колко мръсни бяха вече, но не ми се занимаваше да ги пера — и тихо слязох в двора по стълбите на чердака. Наистина беше много рано, още сумрачно, а луната залязваше над планините. За миг ми хрумна да вляза в църквата и се поколебах край отворената ѝ врата; отвътре блещукаше светлината на свещите и се носеше мирис на горящ восък и тамян, а утробата ѝ, която по обяд изглеждаше страховито мрачна, сега ми се струваше топла и

примамлива. Дочух пеенето на монасите. Меланхоличният разлив на звука се заби в сърцето ми като кама. Може би същата песен се е носела и в онази мъглива утрин на 1477 година, когато Кирил, Стефан и останалите братя монаси са оставили гробовете на своите другари мъченици — вероятно в костницата, нали? — и са потеглили през планините със съкровището в каруцата си. Но в каква посока са поели? Обърнах се на изток, после на запад — където луната бързо се стопяваше зад планините, — после и на юг.

Листата на липите потрепваха на излезлия ветреца и след малко видях първите слънчеви лъчи да се промъкват далеч зад склоновете и над манастирските стени. После някъде от другия край на манастира се обади закъснял петел. Ако можех да отворя сърцето си, този миг щеше да ми донесе несравнимото удоволствие на потапянето в историята, за което винаги към мечтал. Усетих, че бавно се въртя, измъчвайки се да отгатна посоката, в която е отпътувал отец Кирил. Някъде наоколо имаше гроб — може би, — чието място е било изгубено толкова отдавна, че дори и споменът за него е изчезнал. Може би беше на един ден път пеша, може би на три часа, а защо не и на седмица? „Недалеч“ и „без други злощастия“, беше написал Захарий. Къде беше това недалеч? Къде бяха отишли? Земята се разбуждаше — гористите планини с прашните им канари, застланият с плочи двор под краката ми, манастирските ливади и ниви — но не издаваше тайната си.

Някъде в девет онази сутрин потеглихме с колата на Ранов, а отец Иван му показваше пътя от предната седалка. Поехме по шосето край реката и карахме към десет километра, после реката сякаш изчезна, а пътят се отклони по едно дълго, сухо дърво, което се виеше ниско долу под стръмните склонове. Пейзажът събуди нещо в паметта ми. Срѣгах Хелън и тя се намръщи.

— Хелън, речната долина.

Тогава лицето ѝ се изясни и тя побутна Ранов по рамото.

— Бихте ли попитали отец Иван откъде минава реката. Пресякохме ли я някъде?

Ранов поговори с отец Иван, без да се обръща, и ни докладва.

— Казва, че тук реката е пресъхнала — вече е зад нас, там, където пресякохме последния мост. Преди много време това е била речна долина, но вече е сухо дърво.

С Хелън мълчаливо се спогледахме. Пред нас, в края на долината, видях два планински върха, които рязко се издигаха над хълмовете, две самотни планини като разперени крила. А между тях, все още доста надалеч, се виждаха кубетата на малка църквичка. Хелън изведнъж здраво стисна ръката ми.

След няколко минути свихме по един черен път сред полегатите склонове, следвайки табелата за селото, което тук ще нарека Димово. После пътят се стесни и Ранов спря пред църквата, макар че самото Димово изобщо не се виждаше.

Църквата „Свети Мъченик Петко“ беше много малка — по-скоро параклис с потъмняла от времето мазилка — и беше кацнала самотно наред една полянка, която в края на лятото навярно се косеше за сено. Два изгърбени дъба засланиха църквичката, а край нея се гушеше необикновено гробище, каквото никога дотогава не бях виждал — селски гробове, някои от тях още от осемнайсети век, както гордо обясни Ранов.

— Такъв е обичаят — има много такива гробища, където и до днес селяните погребват своите мъртви.

Надгробните знаци бяха от камък или от дърво, с триъгълни покривчета отгоре и малки кандила в основата.

— Отец Иван казва, че обредът ще започне едва в единайсет и половина — каза Ранов, докато се мотаехме отпред. — Сега приготвят църквата. Първо ще ни заведе да видим баба Янка, а после ще се върнем за празника. — Той изпитателно ни огледа, сякаш за да разбере какво ни интересува най-много.

— Какво става там? — посочих група мъже, които работеха на полянката до църквата. Някои влачеха дърва — дънери и по-яки клони — и ги трупяха на купчина, а други подреждаха тухли и камъни околоръст. Вече бяха събрали доста голяма клада.

— Отец Иван казва, че е за огъня. Досега не бях разбрал, но явно ще ходят по жаравата.

— Нестинари! — възкликна Хелън.

— Да — отвърна сухо Ранов. — Значи сте чували за този обичай? Днес в България вече рядко се практикува, особено пък в този

край. Чувал съм за нестинари само край южното Черноморие. Но това е беден и суеверен край, който Партията още се мъчи да облагороди. Не се и съмнявам, че скоро тези неща съвсем ще отмрат.

— Чувала съм за този обичай — развълнувано се обърна Хелън към мен. — Това е езически ритуал, който след покръстването на балканските народи успява да се съхрани под формата на християнски празник. Нестинарите танцуват по жаравата. Невероятно съм щастлива, че ще видим подобно нещо.

Ранов вдигна рамене и ни поведе към църквата, но преди това видях как единият от работниците изведнъж се наведе и подпали кладата. Пламъците бързо набраха сила и лумнаха нагоре, после обхванаха цялата клада и запращаха. Дървата бяха съвсем сухи и огънят скоро се изкачи до върха на купа, а всяка клонка се нажежи до червено. Дори и Ранов застина. Мъжете, които бяха натрупали кладата, се отдръпнаха около метър назад, после още няколко метра и застинаха там, бършейки ръце в панталоните си. С грохот огънят изригна с пълна сила. Пламъците се издигаха чак на височината на черковния покрив, но бяха достатъчно далеч, за да не застрашават църквата. Съзерцавахме пламъците, които поглъщаха обилната си храна, докато Ранов отново не се обърна.

— В следващите няколко часа ще го оставят да изгори и да се уталожат в жарава — каза той. — Сега дори и най-набожните не биха посмели да танцуват отгоре му.

Когато влязохме в църквата, един млад мъж, очевидно свещеникът, се приближи да ни поздрави. Ръкува се с нас с приятна усмивка, а двамата с отец Иван сърдечно си размениха поклони.

— Казва, че за него е чест да го посетите на черковния му празник — преведе Ранов суховато.

— Кажете му, че и за нас е чест да гостуваме на празника. Ще го попитате ли кой е свети Петко?

Свещеникът обясни, че е местен мъченик, убит от турците по време на робството, защото отказал да смени вярата си. Свети Петко бил свещеник в предишната църква на това място, която турците опожарили, но дори и когато църквата му рухнала, той отказал да се помохамеданчи. По-късно била издигната тази църква, а неговите мощи били положени в криптата. Днес мнозина идвали да се поклонят пред останките му. Неговата икона, както и още две могъщи икони, се

изнасят с шествие пред църквата и обикалят огъня. Ето го свети Петко, изрисуван на фасадата на църквата — посочи свещеникът към избелелите стенописи зад себе си, където се виждаше брадато лице, напомнящо за самия свещеник. Той ни покани да се върнем и да разгледаме църквата, когато всичко ще е готово. Добре сме дошли да изгледаме целия ритуал и да приемем благословията на свети Петко. Не сме били първите поклонници от чужди земи, които са дошли при него и са получили изцеление за болезките и страданията си. Свещеникът мило ни се усмихна.

Чрез Ранов го попитах дали е чувал за манастир, наречен „Свети Георги“. Той поклати глава.

— Най-близкият манастир е Бачковският — каза той. — През годините тук са идвали на поклонение и монаси от други манастири, но това е било отдавна. — Разтълкувах думите му, че поклоненията вероятно са секнали след комунистическия преврат, и си отбелязах наум да попитам Стойчев, когато се върнем в София.

— Ще го помоля да ни обясни къде да намерим баба Янка — каза Ранов след малко.

Свещеникът знаеше точно къде живее. Искал да дойде с нас, но църквата била затворена от месеци — той идвал да служи само по празниците — и сега двамата с помощника му имали много работа.

Селото беше разположено в долчинката точно зад поляната, където се издигаше църквата, и беше най-малкото селище, което виждах, откакто бях дошъл в източния блок: не повече от петнайсет къщички се гушеха почти страхливо една до друга, в покрайнините им растяха ябълкови дървета и цветущи зеленчукови градини, улиците нямаха настилка и бяха толкова тесни, че по тях можеше да мине само една каруца, а по средата имаше старинен кладенец с дървено геранило и окачена кофа. Бях поразен от пълното отсъствие на съвременността и напразно се оглеждах за някакви знаци, които да подсказват, че все пак е дошъл дваисети век. Очевидно това столетие не беше стигнало дотук. Почувствах се почти предаден, когато видях бяла пластмасова кофа в дворчето на една от каменните къщи. Къщичките сякаш бяха поникнали от купчините сиви скали и впоследствие някой беше измазал еркерите им в бяло, а покривите им бяха застлани с гладки каменни плочи. Някои бяха гордо украсени с

красиви старинни греди, които щяха да са на мястото си и в някое английско село с къщи в стил Тюдор.

Когато слязохме на единствената улица на Димово, хората наизлязоха от къщите и оборите си да ни приветстват — бяха предимно старци, повечето от тях невероятно сбръчкани от тежкия труд, жените с гротескно изкривени крака, а мъжете — така прегърбени, сякаш непрекъснато носеха на гърбовете си невидими тежки чували. Лицата им бяха почернели от слънцето, с румени бузи — те ни се усмихваха и ни поздравяваха, а в устите им просветваха беззъби венци или метални отблясъци. Поне явно имаха зъболекари, помислих си аз, макар че не можех да си представя къде и как. Неколцина се приближиха да се поклонят на отец Иван, а той ги благославяше и явно нещо ги разпитваше. Стигнахме до къщата на баба Янка, заобиколени от малка тълпа, в която най-младите май бяха на седемдесет години, макар че по-късно Хелън ми каза, че селяните вероятно са дващестина години по-млади, отколкото ми се струва.

Къщата на баба Янка беше съвсем мъничка, почти колиба, и тежко се беше наклонила към малката плевня. Самата ѝ стопанка беше излязла на прага да види какво става; първото, което успях да зърна, беше ярко грейналата ѝ забрадка на червени цветя, после райетата на сукмана и престилката ѝ. Тя надникна навън и ни огледа, а останалите селяни я извикаха по име, при което тя бързо закима с глава. Кожата на лицето ѝ беше с махагонов цвят, имаше остър нос и брадичка, а очите ѝ — когато се приближихме по-наблизо — очевидно бяха кафяви, но се губеха в гънките от бръчки.

Ранов ѝ извика — само се надявах да не е нещо заповедническо или неучтиво — и тя се втренчи в нас, а после затвори дървената врата. Мълчаливо почакахме навън и когато вратата отново се отвори, видях, че тя съвсем не беше толкова дребничка, колкото си я представях; оказа се висока почти до рамото на Хелън, с весели очи на иначе предпазливото лице. Тя целуна ръка на отец Иван, а ние се ръкувахме с нея, което като че ли за миг я обърка. После ни подбра към къщата си, сякаш бяхме мътило изгубени пилета.

Отвътре къщурката ѝ беше бедна, но чиста, и малко ми дожаля, като видях как я беше украсила с ваза свежи горски цветя върху издрасканата и изтъркана маса. Даже къщата на майката на Хелън можеше да мине за имение в сравнение с тази подредена, но схлупена

стая със закована на стената стълба към втория етаж. Почудих се как ли баба Янка се справяше с тази стълба, но като я гледах как енергично шета из стаята, изведнъж осъзнах, че всъщност не е толкова стара. Прошепнах откритието си на Хелън и тя кимна.

— Около петдесет, вероятно — прошепна ми в отговор.

За мен това беше нов удар. Собствената ми майка в Бостън беше на петдесет и две, но все едно беше внучка на тази жена. Ръцете на баба Янка бяха груби и възлести, макар че краката ѝ бяха леки; наблюдавах я как вади покрити с кърпи чинии и реди пред нас чаши и се питах какво ли е правила с ръцете си цял живот, та са добили този вид. Може би е цепила дърва, може би е жънала, трудила се е и в студ, и в пек. Докато шеташе, тя ни хвърляше по някой поглед, всеки път с бърза усмивка, а после ни наля някаква напитка — нещо бяло и гъсто — и Ранов моментално го пресуши, като ѝ кимна и избърса уста с кърпичката си. Отпих и аз, но течността едва не ме уби; беше възтопла и миришеше на обор. Помъчих се да не се мръщя видимо, поне докато баба Янка ме гледа. Хелън с достойнство изпи своята чаша и баба Янка я потупа по ръката.

— Овче кисело мляко с вода — обясни ми Хелън. — Представи си млечен шейк.

— Сега ще я помоля да ни попее — каза ни Ранов. — Нали това искате?

Той си поговори с отец Иван, който се обърна към баба Янка. Жената се отдръпна и отчаяно зажима. Не, не искала да пее; очевидно никак не искаше. Тя махна към нас и прибра ръце под престилката си. Отец Иван обаче настояваше.

— Първо ще я помолим да изпее каквото иска — обясни Ранов. — После можете да я питате за песента, която ви интересува.

Баба Янка сякаш се примири и тъй като вече отново се усмихваше, аз се запитах дали не се беше съпротивлявала само от скромност. Тя въздъхна, после изправи рамене под износената си блуза на червени цветя. Погледна ни чистосърдечно и отвори уста. Звукът, който се понесе, беше поразителен; преди всичко беше изумително силен, чашите направо затракаха по масата, а хората зад отворената ѝ порта — май половината село се беше събрало пред къщата ѝ — занадничаха през оградата. Гласът ѝ отекуваше в стените и под краката ни и люлееше плитките чесън и чушлета над очуканата и печка. Тайно

хванах ръката на Хелън. Първият тон ни разтърси, но последва нов — отново дълъг и бавен, отново вопъл на отчаяние и безнадеждност. Спомних си девойката, която се хвърлила от високата скала, за да не попадне в харема на пашата, и се запитах дали и тази песен не разказваше подобна история. Странното беше, че баба Янка се усмихваше, направо сияеше, докато си поемаше огромни порции въздух. Слушахме я в захлас, докато изведнъж песента не секна, а последната нота остана да звъни в къщурката ѝ.

— Ако обичате, попитайте я за текста на песента — каза Хелън.

След известна съпротива — която не скри усмивката ѝ — баба Янка изрецитира думите на песента, а Ранов ги преведе.

*Под дърво лежи добър юнак,
добър юнак със девет рани,
със девет рани, се куршумени,
десета рана с нож проведена.
На дърво седи черна гарвана,
черна гарвана, черна кръвница,
и си на юнак дума-говори:
Я умри, умри, добър юнак,
да ти изпия черните кърви,
и да ти изям бялото месо.*

Когато свърши, баба Янка обясни нещо на Ранов, все така сияеща, като леко му се закани с пръст. Имах чувството, че щеше да го натупа и да го изпрати в кревата без вечеря, ако направеше някоя беля в къщата ѝ.

— Попитайте я откога се пее тази песен — помоли го Хелън — и откъде я е научила.

Ранов зададе въпроса и баба Янка избухна в смях, вдигна ръце до раменете си и ги размаха. Ранов се ухили.

— Казва, че е стара като планината и че дори и прабаба ѝ не знаела откога се пее. Научила я от прабаба си, която доживяла деветдесет и три години.

Сега и баба Янка искаше да ни пита нещо. Когато прикова поглед в нас, видях, че очите ѝ са красиви, с лешникова форма сред

обруленото ѝ от вятъра и слънцето лице, а на цвят са златистокафяви, почти кехлибарени и още по-ярки на червенината на забрадката ѝ. Когато ѝ казахме, че идваме от Америка, тя кимна сякаш невярващо.

— Америка? — тя помисли малко. — Това трябва да е далеч отвъд планината.

— Невежа бабичка — извини се Ранов. — Правителството полага всички усилия да ограмоти тукашното население. Това е една от главните ни задачи.

Хелън извади лист хартия и хвана ръката на старицата.

— Попитайте я дали знае тази песен — нали ще преведете — „Връз долина змей се спусна, змей се спусна, заоглежда...“

Ранов предаде молбата ѝ на баба Янка. Тя се заслуша внимателно, но изведнъж лицето ѝ се сгърчи от страх и нежелание; тя се дръпна със стола си и бързо се прекръсти.

— Не — извика тя яростно и измъкна ръката си от Хелън. — Не, не!

Ранов сви рамене.

— Разбирате, нали. Не я знае.

— Очевидно я знае — тихо казах аз. — Попитайте я защо се страхува да ни я изпее.

Този път старицата изглеждаше непреклонна.

— Не иска да говори за това — каза Ранов.

— Предайте ѝ, че ще я възнаградим.

Ранов пак вдигна вежди, но предаде предложението ни на баба Янка.

— Казва, че трябва да затворим вратата. — Той стана и тихо затвори вратите и дървените капаци на прозорците, като ни отдели от зяпачите на улицата. — Сега ще ви я изпее.

Огромна беше разликата в изпълнението на баба Янка на първата песен и на тази, втората. Тя сякаш беше потънала в стола си, сгушена до облегалката и забила поглед в земята. Веселата ѝ усмивка беше изчезнала, а кехлибарените ѝ очи гледаха в краката ни. Мелодията, която чухме, беше доста тъжна, макар че последният стих ми прозвуча някак предизвикателно. Ранов внимателно превеждаше. Защо ли, чудех се отново, проявяваше такава отзивчивост?

*Връз долина змей се спусна,
змей се спусна, заоглежда,
най-лични си моми грабна,
богати ниви изгори,
турци поганци уплаши,
селата наши избави.
Дъх му пресуши реката —
да я минем, да се браним.
Удари час да ставаме —
беше ни змеят закрилник,
закрилник, ала страшен —
от него ще се отървеме.*

— Е — каза Ранов, — нали това искахте?

— Да. — Хелън потупа ръката на баба Янка и старицата сърдито нещо измърмори. — Попитайте я откъде е тази песен и защо се страхува от нея.

На Ранов му бяха необходими няколко минути да извлече информация от упреците на баба Янка.

— Научила е тази песен тайно от прабаба си, която ѝ казала никога да не я пее след залез-слънце. Тази песен носи беда. Звучи радостно, но носи нещастие. Тук я пеят само на Гергьовден. Това е единственият ден, когато можеш спокойно да я пееш, без да си докараш беда. Тя се надява, че сега заради вас няма я кравата ѝ да умре, я нещо по-лошо.

Хелън се усмихна.

— Кажете ѝ, че имам подарък за нея, подарък, който ще прогони бедите и ще ѝ донесе късмет. — Тя отвори грубата ръка на баба Янка и пусна в нея сребърно медальонче. — Това принадлежеше на един набожен и мъдър човек, той ти го праща да те пази. Изобразява свети Иван Рилски, голям български светец. — Разбрах, че това трябва да е малкия предмет, който Стойчев ѝ даде. Баба Янка го погледна, обърна го в мазолестата си длан, после го вдигна до устните си и го целуна. Натъпка го в някакво скришно джобче на престилката си.

— Благодаря — каза тя. Целуна ръката на Хелън и я погали, сякаш беше открила отдавна изгубената си дъщеря.

Хелън отново се обърна към Ранов.

— Моля ви, попитайте я дали знае какво значи песента и откъде идва. Защо я пеят на Гергьовден?

Баба Янка вдигна рамене.

— Тази песен нищо не значи. Просто стара песен, която носи нещастие. Прабаба ми казваше, че хората вярвали, че идва от някакъв манастир. Но това е невъзможно, понеже монасите не пеят такива песни — техните песни славят Господа. Пеем я на Гергьовден, защото тя подканя Свети Георги да убие змея, за да не мъчи хората.

— Какъв манастир? — извиках аз. — Попитайте я дали е чувала за отдавна изчезналия манастир „Свети Георги“.

Но баба Янка само кимна — не — и цъкна с език.

— Тук няма манастир. Манастирът е в Бачково. Тук имаме само църква, където следобед ще пеем със сестра ми.

Изпъшках и накарах Ранов да попита още веднъж. Този път и той цъкна с език.

— Казва, че не е чувала за манастир. Тук никога не е имало манастир.

— Кога е Гергьовден? — попитах аз.

— На шести май — продължително ме изгледа Ранов. — Пропуснали сте го с няколко седмици.

Замълчах, но баба Янка пак се оживи. Тя разтърси ръцете ни, целуна Хелън и ни накара да обещаем, че следобед ще отидем да я чуем.

— Със сестра ми става по-хубаво. Тя пее втория глас.

Казахме й, че ще отидем. Тя настоя да обядваме — преди да дойдем, беше приготвила обяд — картофи с някаква каша и още от овчето мляко, с което може би щях да свикна, ако останех няколко месеца. Нахранихме се, като гледахме да изглеждаме колкото се може по-признателни, и похвалихме гозбата й, но накрая Ранов ни каза, че трябва да се връщаме в църквата, ако не искаме да изпуснем началото на службата. Баба Янка неохотно ни пусна, щипейки ръцете ни и потупвайки Хелън по бузите.

Огънят край църквата почти беше изгаснал, макар че няколко дънера още горяха над жаравата, бледа на ярката слънчева светлина. Селяните вече се стичаха към църквата, въпреки че камбаните още не бяха забили. После от върха на малката каменна камбанария се понесе

звън и след малко свещеникът излезе пред портите. Сега беше облечен в червено и златно, с дълъг бродиран епитрахил над расото и черен шал, спуснат от калимавката му. Носеше димяща кадилница на златна верижка, която размаха в три посоки пред черковните порти.

Събралите се хора — жени, облечени като баба Янка на райета и цветя или в черно от глава до пети, и мъже в груби кафяви вълнени елеци и панталони, с бели ризи с връзки или с копчета на врата — се отдръпнаха при появата на свещеника. Той излезе сред тях и ги благослови с кръстен знак, а някои склониха глави или се наведоха пред него. Зад свещеника вървеше възрастен мъж, облечен само в черно като монах, който явно беше помощникът му. Той държеше в ръце икона, подплатена с пурпурна коприна. Хвърлих ѝ едно око — застинало, бледо, тъмнооко лице. Сигурно това беше свети Петко, реших аз. Селяните мълчаливо последваха иконата покрай църквата в разлято шествие, като мнозина се подпираха на бастуни или на ръцете на по-младите. Баба Янка ни намери и гордо ме хвана за ръка, като че ли да покаже на съседите си какви връзки има. Всички се взираха в нас; стори ми се, че ни обръщаха най-малко същото внимание, както и на иконата.

Двамата свещеници ни поведоха мълчаливо към гърба на църквата — заобиколихме я, а от другата страна вече виждахме кръга на жаравата и подушвахме пушека, който се вдигаше от нея. Пламъците гаснеха и последните големи дънери и клони догаряха в тъмно оранжево, разпадайки се на живи въглени. Шествието ни обиколи църквата три пъти, след което попът отново спря пред черковните порти и запя. От време на време възрастният помощник му отговаряше, а понякога и паството се включваше с тих ромон, като се прекръстваше и покланяше. Баба Янка пусна ръката ми, но остана до нас. Хелън наблюдаваше службата с жив интерес, забелязах аз, както и Ранов.

Когато службата на открито приключи, последвахме вярващите в църквата, където беше тъмно като в рог след огрените от слънцето поляни и горички. Беше малка църква, но отвътре изглеждаше прелестно просторна — нещо, с което не можеха да се похвалят много от големите църкви, които бяхме разглеждали. Младият поп положи иконата на свети Петко на почетното място в резбования иконостас. Забелязах, че отец Иван се поклони пред олтара. И тук пейки нямаше;

хората стояха прави или коленичеха на студения каменен под, а няколко старици дори се простряха по средата на църквата. По страничните стени имаше ниши със стенописи или икони, а в едната зееше мрачен отвор, който реших, че вероятно води към криптата. Веднага си представих как столетия наред селяните са идвали да се молят тук, а преди това и в по-старата църква, която се е издигала на това място.

Сякаш измина цяла вечност преди пеенето да спре. Хората отново се поклониха и се заизнизваха от църквата, като някои спираха да целунат иконите или да запалят свещички в железните свещници край входа. Църковните камбани отново забиха и ние последвахме селяните навън, където изведнъж ни ослепиха слънцето, вятърът и искрящите поляни. Под дърветата беше разтегната дълга маса и жените вече вдигаха кърпите от чиниите и разливаха нещо от керамични стомни. После видях, че от тази страна на църквата също гореше жарава, по-малка, и над нея се въртеше агне. Двама мъже въртяха чевермето над жарта и от аромата му устата ми първосигнално се напълни със слюнка. Баба Янка лично напълни чиниите ни и ни настани на едно одеяло по-далеч от множеството. Там се запознахме със сестра й, която беше малко по-висока и слаба от нея, но иначе много си приличаха. После всички се натъпкахме с вкусната храна. Дори и Ранов внимателно сгъна крака в градския си костюм на тъканото одеяло и придоби почти доволен вид. Другите селяни се приближаваха да ни поздравят и да попитат баба Янка и сестра й кога ще пеят — внимание, което двете певици приемаха с небрежно махване, с достолепието на оперни звезди.

Когато агнето потъна в стомасите ни и жените почистиха останките в чиниите ни над една дървена кофа, забелязах, че трима мъже извадиха музикални инструменти и се приготвиха да свирят. Единият измъкна най-странния инструмент, който някога съм виждал отблизо — торба оцавена кожа, от която стърчаха няколко дървени тръби. Очевидно беше вид гайда и Ранов ни обясни, че в България това е инструмент с древна история и се прави от козя кожа. Старецът, който гушна гайдата в ръцете си, постепенно я наду като балон; това му отне повече от десет минути и когато приключи, лицето му беше почервенияло. Той подхвана гайдата под ръка и духна в една от тръбите, а тълпата нададе одобрителни викове и запляска. Звукът, който се

понесе, беше животински, като силно мучене, врещене или кряскане, а Хелън се засмя.

— Знаеш ли — каза ми тя, — навсякъде по света, където има пастири, има и гайди.

Старецът засвири и след миг останалите музиканти го последваха — единият на дълга дървена флейта, чийто глас се заизвива покрай нас като въздушна панделка, а другият удряше кожен тъпан с пръчка с облечен край. Някои от жените скочиха и се хванаха на хоро, а един мъж с бяла кърпичка, точно както и при Стойчев, ги поведе по поляната. Хората, които бяха твърде стари или болни да танцуват, се усмихваха с ужасните си зъби и голи венци, потропваха по земята или почукваха с бастуните си.

Баба Янка и сестра ѝ мълчаливо стояха на местата си, като че ли тяхното време още не беше дошло. Изчакаха, докато кавалджията не ги повика с жестове и усмивки и докато към призива му не се присъедини и цялото множество, а после се престориха, че отказват, но накрая станаха и, хванати за ръце, излязоха до свирачите. Всички стихнаха, а гайдата изпълни кратко въведение. Двете жени запяха, този път прегърнати през кръста, а песента им — сурова и красива хармония, която кънтеше в стомахата ми — сякаш излизаше от едно гърло. Край нея се извиваше гласът на гайдата, а после и трите гласа — на двете жени и на козята кожа — се събраха заедно и се разстлаха над нас, сякаш застена самата земя. Очите на Хелън се замъглиха от сълзи, което беше толкова нетипично за нея, че я прегърнах пред всички.

Когато жените изпяха пет-шест песни, аплодирани от тълпата след всяко изпълнение, всички станаха — така и не разбрах по какъв сигнал, докато не видях, че свещеникът отново се беше приближил. Той носеше иконата на свети Петко, този път с подложка от червено кадифе, а след него подтичваха две момчета, облечени в тъмни роби, понесли икона, изцяло увита в бяла коприна. Това шествие си проправи път към другата страна на църквата, а свирачите го последваха и подеха тъжна мелодия. Всички спряха между църквата и големия кръг с жаравата. Огънят беше съвсем изгаснал; в кръга бяха останали само въглени, адски червени и дълбоки. Тук-там се издигаха облачета пушек, като че ли отвътре дишаше нещо живо. Попът и помощниците му се изправиха край стените на църквата, стиснали светините си в ръце.

Накрая свирачите подеха нова мелодия — бърза, но все пак тържествена, помислих си аз — и един по един всички селяни, които можеха да танцуват или поне да ходят, се наредиха на дълго извито хоро, което бавно се люшна около огъня. Когато хорото стигна до църквата, баба Янка и още една жена — този път не беше сестра ѝ, а още по-състарена жена с премрежени, почти слепи очи — излязоха напред и се поклониха на свещеника и на иконите. Те свалиха обувките и чорапите си и внимателно ги оставиха на стъпалата на църквата, целунаха заплашителното лице на свети Петко и получиха благословията на попа. Малките помощници на свещеника връчиха по една икона на всяка жена и свалиха копринените им покривала. Музиката се изви още по-силно; гайдарят обилно се потеше, надул огромни бузи на зачервеното си, чак алено лице.

После баба Янка и жената с премрежените очи затанцуваха и тръгнаха напред, без да изпускат ритъма, докато накрая — бях замръзнал на мястото си и ги следях с поглед — стъпиха на жаравата с боси крака. Когато влязоха в кръга, и двете държаха иконите пред гърдите си; главите им бяха високо изправени, а очите им гордо блуждаеха в някакъв друг свят. Ръката на Хелън се вкопчи в моята, чак пръстите ме заболяха. Краката им се вдигаха и спускаха по въглените, изтръгвайки ярки искри; веднъж дори видях как една искра прогори крайчето на раираната пола на баба Янка. Те танцуваха по нажежените въглени в загадъчния ритъм на тъпана и гайдата, като всяка обикаляше огнения кръг в различна посока.

Когато пристъпиха в жаравата, не успях да видя иконите им, но сега забелязах, че тази в ръцете на сляпата жена изобразяваше Богородица, сложила детето на коляното си и леко килнала глава под тежката корона. Не можах да видя иконата на баба Янка, докато тя не се приближи отново по кръга. Лицето ѝ беше изумително — очите ѝ бяха разширени и застинали, устните ѝ — отпуснати, а състарената ѝ кожа грееше в червено от адската жегга. Иконата, която държеше в ръце, явно беше много стара, също като тази на Богородица, но въпреки опушените ѝ петна и потрепващия от горещината въздух успях да видя рисунката съвсем ясно: тя изобразяваше две фигури, изправени една срещу друга в своеобразен танц, две създания, еднакво внушителни и страховити. Едното беше рицар с броня и червена пелерина, а другото — дракон с дълга, извита опашка.

ГЛАВА 70

декември 1963 г.

Любима моя дъщеричко,

Сега съм в Неапол. Тази година се опитвам да внеса последователност в диренията си. През декември Неапол е топъл, за което съм му благодарна, защото лошо съм настинала. Преди да те напусна, не знаех що е самота, защото никога не съм била обичана така, както ме обичаше баща ти — както, струва ми се, ме обичаше и ти. Сега съм самотна жена, седя в библиотеката, бърша си носа и си водя бележки. Чудя се дали някой някога е бил толкова самотен, колкото съм аз сега. На обществени места нося шалчето си или поло с висока яка. Когато обядвам и преглъщам хапките сама, някой ми се усмихва и аз му връщам усмивката. После отмествам поглед. Ти не си единственият човек, с когото нямам право да общувам.

Твоя любяща майка,
Хелън

февруари 1964 г.

Моя любима дъщеричко,

Атина е мръсна и шумна и ми е трудно да си издействам достъп до необходимите документи в Института по средновековна гръцка история, който очевидно е средновековен като онова, което съхранява. Тази сутрин обаче, както си седях на Акропола, почти успях да си представя как един ден раздялата ни ще свърши и двете ще седнем — ти може би вече ще си зряла жена — на тези порутени камъни и ще съзерцаваме града. Я да видим: ти ще си висока като мен и като баща си, с гъста тъмна коса — дали ще е късо подстригана или на дебела плитка? — ще носиш слънчеви очила и леки

обувки, може би ще метнеш шал на главата си, ако вятърът духа силно като днес. Аз ще съм остаряла, сбръчкана, но горда с теб. Сервитърите по кафенетата ще се обръщат след теб, не след мен, аз гордо ще се смея, а баща ти ще им хвърля ядни погледи над вестника си.

Твоя любяща майка,
Хелън

март 1964 г.

Любима моя дъщеричке,

Вчера въображаемата ни среща на Акропола беше толкова истинска, че тази сутрин пак се качих там, за да ти пиша. Но щом седнах горе и се загледах над града, раната на врата ми запулсира и аз разбрах, че той е някъде наблизо и се приближава, а аз можех само да се оглеждам из тълпите от туристи за подозрителна фигура. Не разбирам защо този демон още не е дошъл през вековете да ме отведе. Аз вече съм негова, вече съм заразена, вече дори леко копнея за него. Защо не направи последната крачка и не ми спести тези мъчения? Но щом помислих това, осъзнах, че трябва да продължа да се съпротивявам, да се обграждам и предпазвам с всички магии, които го отблъскват, да разкрия множеството му превъплъщения с надеждата да го хвана в някое от тях, да го хвана толкова ненадейно, че да успея да нанеса историческия удар и да го унищожа. Ти, изгубено мое ангелче, ти си огънят, който поддържа жива тази отчаяна надежда.

Твоя любяща майка,
Хелън

ГЛАВА 71

Когато видяхме иконата на баба Янка, не помня кой пръв ахна — аз или Хелън, но и двамата веднага скрихмe изненадата си. Ранов се беше облегал на едно дърво на не повече от три метра, но с облекчение забелязах, че гледаше някъде над долината, отегчен и изпълнен с презрение, зает с цигарата си, и очевидно не беше обърнал внимание на иконата. Секунди след това баба Янка се обърна с гръб към нас и заедно с другата старица излязоха от жаравата със същата жива, горда стъпка и се приближиха към свещеника. Върнаха иконите на двете момчета, които веднага ги покриха. Държах Ранов под око. Свещеникът сега благославяше двете жени, а отец Иван ги отведе настрани и им даде да пийнат вода. Като минаваше край нас, баба Янка ни хвърли горд поглед, изчерви се, усмихна се и почти ни смигна, а двамата с Хелън ѝ се поклонихме с чисто благоговение. Внимателно огледах краката ѝ, когато мина; загрубелите ѝ боси стъпала изглеждаха съвсем здрави, както и на другата жена. Само лицата им носеха белег от огъня, сякаш бяха изгорели на слънцето.

— Драконът — прошепна ми Хелън, докато ги гледахме.

— Да — казах аз. — Трябва да открием къде държат тази икона и откога я имат. Хайде. Свещеникът ни обеща да разгледаме църквата.

— А Ранов? — Хелън не смееше да вдигне глава.

— Трябва само да се молим да не ни последва — казах аз. — Не мисля, че той забеляза иконата.

Попът влизаше в църквата, а хората се разотиваха. Бавно го последвахме и го намерихме да наглася иконата на свети Петко обратно на мястото ѝ. Другите две икони не се виждаха. Поклоних се в знак на благодарност и на английски му казах, че ритуалът е бил прекрасен, като махах с ръце и сочех навън. Той явно се зарадва. После посочих църквата и вдигнах вежди.

— Може ли да разгледаме?

— Какво? — той се понамръщи, после пак се усмихна. Трябваше само да почакаме да се преоблече. Скоро попът се върна във всекидневното си расо и внимателно ни разведе из всяка ниша, като

сочеше и обясняваше: „икони“, „Христос“ и други думи, които къде повече, къде по-малко успяхме да разгадаем. Той явно добре познаваше църквата и нейната история, но нямаше как да си поговорим. Накрая го попитах къде са другите икони и той посочи към зейналата дупка в една от страничните ниши, която и по-рано бях забелязал. Очевидно са ги върнали в криптата, където се съхраняват. Той любезно си взе газеника и ни поведе надолу.

Каменните стъпала бяха стръмни, а отдолу лъхаше мраз, в сравнение с който даже в църквата изглеждаше топло. Здравно стиснах ръката на Хелън, докато слизахме надолу след лампата на попа, която осветяваше старите камъни край нас. Малката стаичка долу не беше съвсем тъмна; два свещника грееха до олтара и съвсем скоро очите ни свикнаха и видяхме, макар и смътно, че не беше олтар, а изящна бронзова мощехранителница, отчасти покрита с богато избродирана червена дамаска. Върху нея бяха поставени и двете икони в сребърни рамки, Девата и — приближих се една крачка напред — воина и дракона.

— Свети Петко — весело каза попът и докосна ковчега.

Посочих към Богородица и той ни каза нещо, в което долових Бачковския манастир, но нищо повече не разбрах. После показах другата икона и свещеникът се усмихна:

— Свети Георги — каза той и посочи воина.

Кимнах.

— Как да го попитаме откога датира тази икона?

— Стар? Старо? — налучка Хелън.

Попът поклати глава утвърдително.

— Много стара — тържествено каза той. Втренчихме се в него. Вдигнах ръка и преброих пръстите си. Три? Четири? Пет? Той се усмихна. Пет. Пет пръста — около петстотин години.

— Смята, че е от петнайсети век — каза Хелън. — Господи, как да го попитаме откъде е?

Посочих иконата, махнах из криптата, посочих нагоре към църквата над нас. Когато обаче разбра какво питам, той изобрази универсалния жест на незнанието; раменете и веждите му се вдигнаха и после се отпуснаха обратно. Не знаеше. Явно се опитваше да ни каже, че иконата си стои тук, в „Свети Петко“, от столетия — повече от това той не знаеше.

Накрая с усмивка се обърна и ние се приготвихме да го последваме с лампата му нагоре по стръмните стъпала. Щяхме завинаги да напуснем това място в пълно отчаяние, ако токчето на Хелън внезапно не се беше заклешило между два камъка. Тя раздражено изпуфтя — знаех, че няма друг чифт обувки — и аз бързо се наведох да освободя крака ѝ. Свещеникът почти се беше изгубил нагоре, но свещите, които горяха край мощехранителницата, светеха достатъчно силно, за да видя онова, което беше издялано на отвесната част на стъпалото, вдясно точно до крака на Хелън. Беше малък дракон, грубо издялан, но не можеше да се сбърка с нищо друго и несъмнено беше нарисуван по същия начин както в моята книжка. Коленичих на камъните и прокарах пръст по гравюрата. Рисунката ми беше толкова позната, като че ли лично я бях издълбал тук. Хелън клекна до мен, забравила за токчето си.

— Господи! — каза тя. — Какво е това място?

— „Свети Георги“ — отвърнах бавно. — Това трябва да е „Свети Георги“.

Тя ме погледна на оскъдната светлина, а къдриците падаха в очите ѝ.

— Но църквата е от осемнайсети век — възрази тя. После лицето ѝ се изясни. — Мислиш, че...

— Много църкви са издигнати върху стари основи, нали? А за тази знаем, че е възстановена, след като турците я опожарили. Защо преди това да не е била манастирска църква, но манастирът отдавна да се е изличил от паметта на местните хора? — шепнех аз развълнувано. — Може да е била възстановена десетилетия или дори столетия по-късно и да е прекръстена на името на мъченика, когото все пак са помнели.

Хелън се обърна ужасено и се втренчи в бронзовата мощехранителница зад нас.

— Мислиш ли, че и...

— Не знам — казах бавно. — Малко вероятно ми се струва да са объркали едни мощи с други, но откога мислиш, че не са отваряли тази кутия?

— Не ми изглежда достатъчно голяма — каза тя, сякаш неспособна да продължи.

— Така е — съгласих се аз, — но трябва да проверим. Поне аз съм длъжен да проверя. Хелън, искам ти да стоиш далеч от тази работа.

Тя ме изгледа въпросително, сякаш удивена от мисълта, че може да я отпратя.

— Не е шега работа да се прокраднеш в църква и да оскверниш гроба на светията.

— Знам — казах аз. — Но ако гробът не е на светия?

Имаше две имена, които нито един от двамата ни не посмя да произнесе на това мрачно и студено място с треперливите му светлини и миризмата на пчелен восък и пръст. Едно от тези имена беше на Роси.

— Сега ли? Ранов ще ни търси — каза Хелън.

Когато излязохме от църквата, сенките на дърветата наоколо се издължаваха, а Ранов наистина ни търсеше с нетърпеливо лице. Отец Иван стоеше наблизко, макар да забелязах, че двамата почти не си говореха.

— Подремнахте ли добре? — учтиво попита Хелън.

— Време е да се връщаме в Бачково — в гласа на Ранов пак звъннаха заповеднически нотки; запитах се дали не беше разочарован, че и тук нищо не открихме. — Утре сутринта тръгваме за София. Имам там работа да върша. Надявам се, че сте доволни от проучването си.

— Почти — казах аз. — Бих искал отново да отидем до баба Янка да ѝ благодарим за помощта.

— Добре — Ранов изглеждаше раздразнен, но ни поведе надолу към селото, а отец Иван бавно крачеше зад нас. Улицата беше тиха в златистата вечер и отвсякъде се носеше мирис на готвено. Видях един старец, който отиде до кладенеца в центъра и си наля една кофа. В далечния край на тясната уличка на баба Янка се връщаше стадо овце и кози; чувахме пронизителното им блеене и гледахме как се тълпят една до друга сред къщите, докато пастирчето не ги подкара край ъгъла.

Баба Янка се зарадва да ни види. Поздравихме я, като Ранов пак превеждаше, за чудните ѝ песни и за танца в огъня. Отец Иван я благослови с мълчалив жест.

— Как успяхте да не се изгорите? — попита я Хелън.

— О, това е Божия дарба — каза тя меко. — После не помня как става. Понякога след това краката ми горят, но никога не се изгарям. За мен това е най-хубавият ден в годината, макар че не си спомням кой знае колко. После месеци наред съм спокойна като езерна вода.

Тя извади бутилка без етикет от долапа си и ни наля в чашки прозрачен кафяв алкохол. В шишето плуваха дълги треви и Ранов обясни, че са билки за аромат. Отец Иван отказа, но Ранов прие една чаша. След няколко глътки той нещо заразпитва отец Иван, а гласът му режеше като нож. Скоро двамата потънаха в спор, който не можехме да проследим, макар че често улавях думата „политически“.

Послушахме ги малко, а после прекъснах Ранов да го помоля да попита баба Янка може ли да използвам банята ѝ. Той неприятно се разсмя. Ето че се връща в обичайното си настроение, помислих си аз.

— Боя се, че тук няма такива удобства — каза той.

Баба Янка също се засмя и посочи задната врата. Хелън каза, че ще дойде с мен и ще изчака своя ред. Външният клозет в двора на баба Янка беше по-срутен и от колибата ѝ, но достатъчно широк да скрие безшумното ни бягство между дърветата и кошерите и оттам през задната врата. Наоколо нямаше жива душа, но когато стигнахме пътя, свихме встрани, в храстите, и се покатерихме направо по хълма. За щастие край църквата също беше пусто и тя стоеше смълчана в гъстите сенки. Жаравата слабо светеше в червено под дърветата.

Дори не се и опитахме да влезем през главната порта, където можеха да ни забележат от пътя; заобиколихме отзад. Там имаше нисък прозорец, покрит отвътре с пурпурна завеска.

— Това води към олтара — каза Хелън.

Дървената рамка обаче беше само притворена, а не заключена и с леко разтърсване успяхме да я отворим и да пропълим през завесите, като внимателно затворихме прозореца след себе си. Вътре видях, че Хелън е била права; бяхме зад иконостаса.

— Тук не се допускат жени — прошепна Хелън, но докато говореше, се оглеждаше с научното си любопитство.

В стаичката зад иконостаса над всичко царстваше високият олтар, покрит с фини тъкани и окичен със свещи. Две старинни книги лежах на бронзов статив, а по куките на стените бяха окачени великолепните одеяния, които по-рано носеше свещеникът. Всичко беше ужасяващо тихо, ужасяващо спокойно. Намерих светите порти,

през които попът се появяваше пред паството си, и виновно се промъкнахме в мрачната църква. През тесните прозорчета се процеждаше слаб зрак, но всички свещи бяха изгасени, вероятно за да не стане пожар, и трябваше да се полутам известно време, докато намеря кутия кибрит на една полица. Взех от канделабъра по една свещ за двама ни и ги запалих. После много предпазливо поехме надолу по стъпалата.

— Мразя такива работи — чух Хелън да мърмори зад мен, но знаех, че това съвсем не означаваше, че имаше нещо, което да я спре. — Кога мислиш, че Ранов ще открие липсата ни?

Криптата беше най-тъмното място, където някога бях стъпвал, защото всички свещи бяха изгасени; бях благодарен за двете пламъчета, които носехме в ръце. От моето огънче запалих свещите на криптата. Те светнаха и озариха златната бродерия върху мощехранителницата. Ръцете ми неприятно трепереха, но успях да извадя камата на Тургут от ножницата в самото си, където я носех, откакто напуснахме София. Положих я на пода до мощехранителницата и двамата с Хелън внимателно вдигнахме двете икони от местата им — избягвах да гледам Свети Георги и змея — и ги опряхме на стената. Махнахме тежкото покривало и Хелън го сгъна настрана. През цялото време всяка фибра от тялото ми се ослушваше за шум — оттук или от църквата горе, така че в един момент самата тишина забуча и писна в ушите ми. Веднъж Хелън ме хвана за ръкава и двамата се заслушахме, но нищо не мръдна.

Когато махнахме всичко от мощехранителницата, двамата се втренчихме в нея разтреперани. Капакът ѝ беше излят в красив барелеф — дългокос светец с вдигната за благословия ръка, вероятно портрет на мъченика, чиито кости може би щяхме да открием вътре. Усетих, че се надявам наистина да намерим само няколко свещени останки от кости и да приключим с цялата работа. Но каква ли празнота щеше да последва — липсата на Роси, липсата на отмъщение, загубата. Капакът на мощехранителницата явно беше запечатан или закован и по никакъв начин не успях да го отворя. Докато се мъчех, малко поразклатих кутията и вътре нещо мръдна злоещо и се удари в стените. Тази кутия наистина беше твърде малка за каквото и да е, освен може би за детско телце или за части от скелет, но тежеше много. В един ужасен миг помислих, че може би само главата на Влад

е стигнала дотук, макар този вариант да оставяше твърде много въпросителни. Започнах да се потя и да се чудя дали да не се кача горе и да потърся някакъв инструмент в църквата, макар че нямаше голяма надежда да намеря нещо подходящо.

— Дай да се опитаме да го свалим на пода — казах аз със стиснати зъби и двамата някак успяхме да плъзнем кутията долу. Там можех по-добре да огледам пантите и ключалките, помислих си аз, или дори да събера смелост да разбия капака.

Тъкмо щях да се опитам, когато Хелън тихо изпищя.

— Пол, виж!

Бързо се обърнах и видях, че прашният мрамор, върху който преди стоеше мощехранителницата, не беше неподвижен блок; горната му част се беше изместила, докато сме се мъчили да свалим кутията. Мисля, че вече изобщо не дишах, но заедно, без да продумаме, успяхме да отместим мраморната плоча. Не беше дебела, но тежеше цял тон и когато я облегнахме на задната стена, и двамата се бяхме запъхтели. Под нея лежеше още една продълговата каменна плоча, от същия камък като пода и стените, камък с дължината на човешки бой. Изображеният върху нея портрет беше съвсем груб, издялан направо върху твърдата повърхност — но не беше лице на светец, а на истински човек, мъж със сурово лице, изблещени лешникови очи, издължен нос и дълги мустаци — жестоко лице с триъгълна шапка, което успяваше да изглежда страшно дори и през тези груби очертания.

Хелън се дръпна назад с побелели на светлината на свещите устни, а аз едва се преборих с желанието да я грабна и да се затичаме нагоре по стълбите.

— Хелън — подех меко, но нямаше какво друго да кажа. Взах камата, а Хелън мушна ръка под дрехите си — така и не видях къде точно бръкна, — извади малкия пищов и го остави на една ръка разстояние, близо до стената.

После подхванахме надгробния камък за ръба и го повдигнахме. Плочата — невероятно съоръжение — наполовина се плъзна настрани. И двамата видимо треперехме и едва не изпуснахме камъка от ръце. Когато го преместихме напълно, видяхме трупа долу, тежко затворените му клепачи, жълтеникавата кожа, неестествено алените устни, плиткото, беззвучно дишане. Беше професор Роси.

ГЛАВА 72

Ако можех, щях да кажа, че постъпих смело или поне практично, като прегърнах Хелън, за да се уверя, че няма да припадне, но нищо подобно не направих. Няма почти нищо по-страшно от любимото лице, преобразено от смърт, физически тлен или ужасяваща болест. Тези лица са най-страшните чудовища — любими, а непоносими.

— О, Рос — казах аз, а сълзите ми бликнаха и потекоха по бузите ми толкова внезапно, че дори не усетих откъде дойдоха.

Хелън се приближи и го погледна. Сега забелязах, че беше облечен с дрехите, които носеше в нощта, когато за последно говорих с него преди близо месец; бяха разкъсани и мръсни, сякаш е претърпял катастрофа. Вратовръзката му липсваше. От едната страна на врата му капеше кръв и пълнеше изцапаната му с пръст яка в ален естуар. Устата му беше отпусната и подута и едва дишаше, но като изключим бавното повдигане и спускане на ризата му, беше неподвижен. Хелън протегна ръка.

— Не го докосвай! — казах рязко, което само още повече ме изплаши.

Хелън обаче изглежда беше в транс като него и след секунда, с треперещи устни, се пресегна и погали с пръсти бузата му. Според мен по-страшно от това не можеше да бъде, но точно така стана, когато той отвори очи. Очите му още бяха сини, дори и на сумрака от свещите, но бяха кървясали и с подпухнали клепачи. Тези очи бяха и ужасяващо живи, гледаха озадачено и се въртяха напред-назад, като че ли се опитваха да фокусират лицата ни, докато тялото му стоеше мъртвешки вцепенено. Накрая погледът му се спря на Хелън, която се беше навела над него, и сините очи се проясниха с невероятна сила, сякаш се отвориха цялата да я погълнат.

— Любима, това си ти — каза той едва чуто. Устните му бяха напукани и подути, но гласът му беше гласът, който обичах, със същия отчетлив акцент.

— Не... майка ми... — каза Хелън, с мъка търсейки думите. Притисна длан към бузата му. — Татко, аз съм Хелън — Елена. Аз съм

дъщеря ти.

Тогава той вдигна ръка, макар че май не успяваше изцяло да ръководи движенията си, и хвана нейната. Ръката му беше издрана, ноктите бяха прораснали и пожълтели. Искях да му кажа, че веднага ще го измъкнем оттук, че ще се приберем у дома, но вече разбирах, че е ранен непоправимо.

— Рос — казах аз и се наведох по-близо. — Аз съм Пол. Тук съм.

Очите му объркано се преместиха от Хелън към мен и обратно, а после се затвориха с въздишка, която разтърси цялото му подпухнало тяло.

— О, Пол — каза той. — Дошъл си за мен. Не трябваше.

Той пак погледна Хелън с още по-премрежен поглед, сякаш искаше да добави нещо.

— Помня те — промърмори той след малко.

Порових във вътрешния джоб на самото си и извадих пръстена, който ми даде майката на Хелън. Приблжих го до очите му, но не прекалено, при което той пусна ръката на Хелън и неуверено докосна лицето на пръстена.

— За теб — каза на Хелън. Хелън го взе и го сложи на пръста си.

— Майка ми — каза тя с вече открито разтреперени устни, — помниш ли я? Срещнал си я в Румъния.

Той я погледна, на лицето му сякаш се изписа някогашната му проникателност и се усмихна с изкривено лице.

— Да — прошепна накрая. — Обичах я. Къде е тя?

— Добре е, в Унгария — каза Хелън.

— Ти си й дъщеря? — сега в гласа му се долавяше учудване.

— Аз съм твоята дъщеря.

Сълзите бавно избиха в ъгълчетата на очите му, като че ли вече трудно потичаха, и се търколиха по бръчките около очите. По лицето му оставаха следи, които просветваха на пламъка на свещите.

— Грижи се за нея, Пол, моля те — каза той немощно.

— Ще се ожения за нея — казах му аз. Сложих ръка на гърдите му. Отвътре се чуваше нечовешко свистене, но се усилих да не се отдръпна.

— Това... това е хубаво — каза той накрая. — Майка й жива и здрава ли е?

— Да, татко — лицето на Хелън потръпна. — Добре е, в Унгария.

— Да, ти ми каза — отново затвори очи той.

— Тя още те обича, Роси — потупах ризата му с несигурна ръка.

— Изпрати ти този пръстен и... една целувка.

— Толкова пъти се мъчех да си спомня къде е, но нещо...

— Тя знае, че си опитвал. Почини си.

Дишането му беше станало обезпокоително хрипливо.

Изведнъж очите му рязко се отвориха и той се помъчи да се изправи. Усилията му бяха мъчителна гледка, най-вече защото бяха безрезултатни.

— Деца, трябва веднага да тръгвате — задъхано каза той. Много е опасно тук. Той ще се върне и ще ви убие. — Очите му се стрелкаха във всички посоки.

— Дракула? — попитах полугласно.

Лицето му за миг се сгърчи от това име.

— Да. В библиотеката е.

— Библиотеката? — попитах аз, като удивено се заоглеждах въпреки ужаса по лицето на Роси. — Каква библиотека?

— Библиотеката му е ето там... — опита се той да посочи към една от стените.

— Рос — казах трескаво, — кажи ни какво се случи и какво да направим.

За момент той сякаш се бореше с очите си, за да ги фокусира върху мен, мигайки ускорено. Засъхналата кръв по врата му се раздвижи от усилието да диша.

— Той ме грабна изведнъж, от кабинета ми, и ме замъкна на дълъг път. Не бях... в съзнание през цялото време, така че не знам къде съм.

— В България — каза Хелън, като нежно държеше подутата му ръка.

Очите му светнаха с някогашния интерес, с искрица любопитство.

— България? Значи затова... — той се опита да навлажни устните си.

— Какво ти направи?

— Доведе ме тук — да се грижа за дяволската му библиотека. Съпротивявах се, доколкото можех. Аз съм виновен, Пол. Възобнових проучването си, заради една статия... — той се бореше за въздух. — Искях да докажа, че той е част от един по-древен обичай. Като започна с гърците. Аз... аз чух, че в университета дошъл нов учен, който пишел за него, но не успях да разбера името му.

Чух, че при тези думи Хелън рязко пое дъх. Очите на Роси се обърнаха към нея.

— Мислех, че е крайно време да публикувам... — дъхът му вече свиسته и той отново затвори очи. Хелън държеше ръката му и се разтрепери до мен; прегърнах я още по-здраво през кръста.

— Всичко е наред — казах аз. — Почини си.

Роси обаче беше решен да довърши.

— Не е наред — задави се той, още със затворени очи. — Той ти даде книгата. Тогава разбрах, че ще дойде за мен, и така и стана. Борих се, но той почти ме превърна... в себеподобен...

Роси явно беше неспособен да вдигне другата си ръка, затова тромаво обърна врата и главата си, така че изведнъж съгледахме дълбокото ухапване отстрани на гърлото му. Раната беше още отворена и когато той се размърда, тя зейна и закапа. Под втрънените ни погледи той сякаш отново обезумя и ме погледна умолително.

— Пол, навън смрачава ли се?

През тялото ми премина вълна на ужас и отчаяние.

— Усещаш ли го, Рос?

— Да, знам, че мракът идва, а аз... огладнявам. Моля ви. Той скоро ще ви чуе. Побързайте... махайте се.

— Кажи ни къде да го намерим — отчаяно казах аз. — Ще го убием.

— Да, убийте го, стига да не рискувате собствения си живот. Убийте го заради мен — прошепна той и за пръв път усетих, че още можеше да изпитва ярост. — Слушай, Пол. Там има една книга. Житие на свети Георги — дишането му пак се затрудни. — Много стара, с византийски обков — никой не е виждал подобна книга. Той има много великолепни книги, но тази е... — за миг той сякаш щеше да припадне и Хелън притисна ръката му между своите длани и против волята си заплака. Когато се посъвзе, той прошепна: — Скрих я зад първия шкаф

вляво. Ако можете, вземете я. Написал съм нещо... сложих нещо вътре. Побързай, Пол. Той се събужда. Аз също се събуждам.

— О, Господи! — огледах се наоколо за помощ — каква, и аз не знаех. — Рос, моля те, не мога да те оставя в ръцете му. Ще го убием и ще се оправим. Къде е той?

Хелън обаче се беше успокоила, взе камата и му я показа.

Той бавно изпусна дъх, но успя и да се усмихне. Сега забелязах, че зъбите му са се удължили като на куче, а ъгълчето на устните му беше нахапано до кръв. От очите му потекоха сълзи и се затъркаляха по издраните му бузи.

— Пол, приятелю...

— Къде е той? Къде е библиотеката? — зададох въпроса си още по-припряно, но Роси повече не можеше да ми отвърне.

Хелън бързо махна, аз веднага я разбрах и бързо изрових един камък от пода. Мигът, в който се борих да го разхлабя, ми се стори цяла вечност и през цялото това време се страхувах, че чувам някакво движение в църквата над нас. Хелън разкопча ризата му, внимателно я разтвори и нагласи ножа на Тургут над сърцето му.

Очите му за малко се спряха върху нас, изпълнени с доверие и сини като на малко дете, а после се затвориха. Щом спусна клепащи, аз събрах цялата си сила и ударих дръжката на камата с древния камък, камък, поставен на мястото си от ръцете на незнаен монах или нает селянин, някой забравен обитател на дванайсети или тринайсети век. Вероятно този камък кротко е лежал тук, докато столетия наред монасите тъпкали отгоре му, носели мощи в костницата или вино в избата. Камъкът не мръднал и когато тялото на чуждоземния туркоубиец тайно било пренесено над него и скрито в пресния гроб наблизо в пода, нито когато влашките монаси отслужили над него еретичната си литургия, нито когато османските заптиета напразно претърсвали за трупа, нито когато османската конница нахлула в църквата с факлите си, нито когато новата църква се издигнала на същото място, нито когато костите на Свети Петко били донесени в мощехранителницата си и положени до същия този камък, нито когато поклонниците коленичили пред мощите да получат благословията на новомъченика. Лежал е тук през всички тези столетия, докато аз грубо не го изрових от мястото му и не му намерих ново предназначение, и това е всичко, което мога да напиша.

ГЛАВА 73

МАЙ 1954 Г.

Нямам на кого да напиша това писмо, нямам и надежда, че някой някога ще го намери, но ми се струва престъпно да не се опитам да запиша наученото, докато все още съм в състояние, а един Господ знае колко ще продължи това.

Преди няколко дни бях отвлечен от кабинета си в университета — не съм сигурен точно кога, но допускам, че все още е месец май. Онази вечер казах довиждане на любимия си студент и приятел, който ми показва своя екземпляр от дяволската книга, която от години се опитвам да забравя. Изпратих го с цялата помощ, която можех да му предоставя. После затворих вратата на кабинета си и поседях няколко минути, изпълнен с огромно съжаление и страх. Знаех, че съм виновен. Тайно бях подновил изследването си върху историята на вампирите и категорично бях решил да се заема с още по-подробно проучване на легендата за Дракула и може би даже най-накрая да реша загадката за местонахождението на гроба му. Бях оставил времето, разума и гордостта да приспят бдителността ми и повярвах, че подновяването на работата ми няма да има никакви последици. Признавах вината пред себе си дори и в онзи пръв момент на усамотение.

С неописуеми угризения предадох на Пол работните си бележки и писмата, които писах за преживяното, но не защото исках да ги запазя за себе си — всяко желание да продължа изследването изчезна в секундата, когато той ми показва своята книга. Просто дълбоко съжалявах, че връчвам това зловещо познание в ръцете му, макар да бях убеден, че колкото по-добре разбере случващото се, толкова по-успешно ще се защити. Остана ми само да се

надявам, че ако последва наказание, ще страдам аз, а не Пол с младежкия си оптимизъм, с леката стъпка и с неопитния си, но блестящ ум. Пол едва ли е на повече от дваисет и седем; а аз имам зад гърба си десетилетия живот и незаслужено щастие. Това беше първата ми мисъл. Следващата беше по-практична. Дори и ако исках да се защита, нямаше как да го направя веднага, освен като заложа на собствената си вяра в рационалното. Бях запазил записките си, но не и обичайните средства за отблъскване на злото — никакви разпятия и сребърни куршуми, никакви плитки чесън. И преди не бях прибягвал до тези средства, дори и в разгара на проучването си, но сега съжалявах, че бях посъветвал Пол да използва само ума си.

Тези мисли изискваха минута или две и, както се оказа, точно толкова имах на разположение. После, с внезапен порив на зловонен, студен въздух, над мен се спусна огромна сянка, така че почти нищо не виждах, сякаш самият страх издигна цялото ми тяло над стола. Бях обграден и ослепен само за миг и реших, че умирам, но от какво — не разбирах. По време на всичко това получих неочаквано видение, по-скоро усещане за младост и красота, почувствах се по-млад и преизпълнен с обич към нещо или някого. Може би така умира човек. Ако е така, надявам се, че когато часът ми удари — а това ще е скоро, в каквата и ужасна форма да настъпи, — онова видение отново ще е с мен в последния ми миг.

Повече не помня нищо и колко дълго продължи това нищо, не можах и все още не мога да преценя. Когато бавно дойдох на себе си, с удивление открих, че още съм жив. В първите секунди нищо не виждах и не чувах. Беше като събуждане от тежка операция — незабавно усетих болка и разбрах, че цялото ми тяло е ужасяващо слабо и всичко ме боли, че нещо изгаря десния крак, гърлото и главата ми. Въздухът беше студен и влажен, лежах върху нещо студено и целият се бях вкочанил. Това усещане беше последвано от светлина — слаба светлина, но достатъчна, за да се уверя, че не съм ослепял и че очите ми са

отворени. Тази светлина и болката бяха най-важните неща, които ме убедиха, че съм жив. Започнах да си припомням събитията от онази вечер, която тогава си мислех, че е била от предишния ден — как Пол дойде в кабинета ми с поразителното си откритие. После сърцето ми изведнъж се сви, защото разбрах, че вероятно съм във владенията на злото; затова тялото ми страда и затова съм заобиколен дори и с мириса на злото.

Възможно най-предпазливо размърдах крайниците си и успях, въпреки огромната си слабост, да обърна глава, а после да я повдигна. Нищо не виждах заради някаква неясна стена на не повече от десет сантиметра пред очите ми, но слабата светлина, която виждах, идваше над нея. Въздъхнах и чух собствената си въздишка; това ме убеди, че още чувам и че просто пълната тишина на мястото, където бях попаднал, ми беше създала илюзия за глухота. Заслушах се съсредоточено и щом нищо не чух, внимателно се изправих до седнало положение. Това движение ми причини пронизваща болка и слабост във всичките ми крайници, а главата ми запулсира. Вече седнал, възвърнах осезанието си и открих, че лежа на камък, а ниските стени от двете ми страни са ми помогнали да се изправа. В главата ми се носеше ужасно бучене, което сякаш изпълваше цялото пространство наоколо. Мястото беше слабо осветено, както вече казах, тихо и мрачно по ъглите. Опипах с ръце какво има край мен. Седях в отворен саркофаг.

При това откритие ми призля, но в същия миг забелязах, че нося дрехите, с които бях облечен в кабинета си, само ризата и самото ми бяха разкъсани по ръкава, а вратовръзката ми беше изчезнала. Видът на собствените ми дрехи ми вдъхна увереност; това не беше смъртта, не беше и лудост, не се бях събудил в друга епоха, освен ако не бях пренесъл със себе си и дрехите си. Попипах дрехите си и в предния джоб на панталоните намерих и портфейла си. Гледката на тази така позната вещ в ръцете ми беше голям шок. С жалост открих, че часовникът ми го няма на

китката, а хубавата ми писалка е изпаднала от джоба на самото.

После вдигнах ръка към гърлото и лицето си. Лицето ми изглеждаше непроменено, като изключим малката драскотина на челото, но в мускула на гърлото си открих ужасна рана, лепкава под пръстите ми. Когато протягах глава прекалено или преглъщах по-силно, раната издаваше свистящ звук, сякаш всмукваше въздух, което ме ужасяваше отвъд разума. Наоколо кожата се беше възпалила и болезнено пулсираше под дланта ми. Усетих, че съм на път отново да припадна от ужас и отчаяние, но после си спомних, че все пак съм достатъчно силен да седя прав. Може би не бях загубил чак толкова кръв, колкото се опасявах, и може би това означаваше, че съм ухапан само веднъж. Чувствах, че съм си аз, че не съм някакъв демон; не усещах жажда за кръв, нито злоба в сърцето. После обаче ме завладя дълбока скръб. Какво значение имаше, че още не усещах жаждата за кръв? Където и да се намирах, несъмнено беше само въпрос на време, преди изцяло да се заразя. Освен, разбира се, ако не успея да избягам.

Бавно помръднах главата си и се огледах, мъчейки се да проясня погледа си, и тогава успях да различа източника на светлината. Беше червеникаво сияние далеч в мрака — колко далеч не можех да преценя, — а между мен и него бяха надвиснали мрачни тежки сенки. Прокарах ръце отвън по каменния си дом. Саркофагът явно беше близо до земята или до каменния под и опипом установих, че мога да прескоча навън в мрака, без да падна кой знае колко отвисоко. Прекрачването навън ми костваше дълго усилие, а краката ми ужасно трепереха, така че щом се измъкнах от саркофага, веднага се строполих на колене. Вече виждах малко по-добре. Несигурно се отпратих към източника на меката червеникава светлина, протегнал ръце напред, и по пътя се блъснах в нещо, което се оказа друг саркофаг, както видях — празен, и в някакви дървени мебели. Когато се блъснах в дървото, чух как нещо меко падна на пода, но не видях какво.

Придвижването пипнешком в сумрака беше ужасяващо и се боях, че всеки миг Нещото, което ме е довялякло тук, отново ще скочи върху мен. За пореден път се запитах дали всъщност не съм мъртъв — дали това не е някаква ужасна версия на смъртта, която за миг бях объркал с продължение на живота. Нищо обаче не се хвърли отгоре ми, а болката в краката ми беше достатъчно убедителна и аз все повече се приближавах до светлинката, която танцуваше и потрепваше в дъното на дългото помещение. Пред светлината, вече виждах, се издигаше огромна тъмна преграда. На няколко метра от нея забелязах пламък в огнище, който едва гореше и светеше в червено. Край него имаше сводесто каменно огнище, а мъждивата светлина се отразяваше в масивни старинни мебели — огромно бюро, покрито с книжа, резбована ракла, един или два високи ъгловати стола. В един от столовете, който беше обърнат с гръб към мен и с лице към огъня, някой седеше напълно неподвижен — виждах тъмната сянка над облегалката. Вече съжалявах, че бях поел в другата посока, далеч от светлината и към възможното спасение, но мрачната сянка в царствения си стол и меката червенина на огъня неумолимо ме привличаха. От една страна, с върховно усилие на волята си наложих да продължа нататък, а от друга, нямаше да мога да се върна назад, дори и да бях опитал.

Наранените ми крака бавно ме отведоха пред камината и докато обикалях огромния стол, фигурата в него бавно се изправи и се обърна към мен. Тъй като сега беше с гръб към огъня, а и наоколо светлината беше съвсем слаба, не успях да видя лицето му, макар в първия миг да помислих, че зърнах мъртворешки бели бузи и горящи очи. Имаше дълга, къдрава, тъмна коса, която се спускаше по раменете му като малка мантия. Нещо в движенията му беше неопикуемо различно от поведението на жив човек, но дали защото беше по-бърз или по-бавен, не бих могъл да кажа. Беше малко по-висок от мен, но изглеждаше едър и як, а широките му плещи се открояваха на светлината на

огъня. После той се пресегна за нещо и се наведе към огъня. Почудих се дали ще ме убие и мълчаливо зачаках, като се надявах поне да умра с достойнство, независимо какво и как ще ме убие. Той обаче само поднесе една дълга свещ към огъня и когато тя пламна, той запали свещника до стола си и пак се обърна към мен.

Сега го виждах по-добре, макар че лицето му пак беше в сянка. Носеше островърха шапка в златно и зелено с тежка брошка със скъпоценни камъни точно над челото и беше облечен в широка в раменете туника от златоткано кадифе със зелена яка с висока дантела под яката му брадичка. Накитът над челото му и златните нишки по яката проблясваха на огъня. На раменете му висеше наметка от бяла кожа, закрепена със сребърна закопчалка с драконовия символ. Облеклото му беше необикновено; то ме уплаши почти толкова, колкото и странното му неживо присъствие. Бяха истински дрехи, живи, нови, а не избелели експонати от музейна сбирка. Той ги носеше с изключително достойнство и грация, мълчаливо изправен пред мен, а наметката се спускаше по рамената му като снежна вихрушка. Пламъкът на свещите освети ръката му, широкопръста и цялата в белези, която почиваше на дръжката на камата му, а по-надолу — мощните му крака в зелени панталони и ботуши. Той леко се премести и се обърна към светлината, все така безмълвен. Вече виждах лицето му още по-добре и жестоката му сила — в големите тъмни очи под склучените вежди, в дългия прав нос, в широките кокалести скули — ме накара да се дръпна назад. Устните му, вече виждах, бяха стиснати в суха усмивка, рубиненочервени и извити под тънкия черен мустак. В ъгълчето на устните му забелязах петънце засъхнала кръв — о, Господи, как се потресох. Самата гледка беше достатъчно ужасна, но мигът, в който осъзнах, че това навярно е моята кръв, съвсем ме зашемети.

Той се изправи още по-гордо и ме погледна право в лицето през сумрака, който ни делеше.

— Аз съм Дракула — каза той.

Думите му бяха студени и ясни. Имах чувството, че ги изрича на език, който не говоря, макар че прекрасно го разбрах. Бях изгубил дар слово и стоях втрънен в него, парализиран от ужас. Тялото му беше само на няколко стъпки от мен и, независимо дали беше мъртво или живо, беше несъмнено истинско и могъщо.

— Ела — каза той със същия студен, кристалночист глас. — Ти си уморен и гладен от пътуването. Донесъл съм ти вечеря. — Жестът му беше елегантен, почти любезен, а по дългите му бели пръсти проблеснаха скъпоценности.

Видях край огъня маса, отрупана с покрити чинии. Вече помирисвах аромата на храна — хубава, истинска, човешка храна — и отново усетих слабост. Дракула тихо се приближи до масата и наля чаша червена течност от една гарафа — за миг помислих, че е кръв.

— Ела — каза той отново, по-меко.

Отдалечи се и седна на своя стол, сякаш мислеше, че ще съм по-склонен да се приближа, ако се дръпне настрана. Поклащайки се, аз отидох до празния стол край масата, а краката ми трепереха и от слабост, и от страх. Седнах сред тъмните възглавници, почти се свлякох, и погледнах в чиниите. Защо, питах се, толкова ми се ядеше, когато всеки миг можеше да умра? Само тялото ми знаеше отговора на тази загадка. Сега Дракула съзерцаваше огъня; виждах безмилостния му профил, дългия нос и здравата брадичка, тъмните къдрици коса по раменете му. Беше събрал замислено длани, така че наметката и бродираните му ръкави бяха паднали назад, откривайки облечените в зелено кадифе китки и огромния белег на по-близката до мен ръка. Седеше спокойно и замислено; стори ми се, че сънувам, че заплахата над мен е нереална и събрах смелост да повдигна капациите на чиниите.

Изведнъж толкова огладнях, че едва се сдържах да не се нахвърля върху яденето с ръце, но успях да вдигна металната вилица и костения нож от масата и да отрежа първо парче печено пиле, а после и сготвеното тъмно месо на някакъв дивеч. Имаше керамични купи с картофи и

каша, корав хляб, топла супа със зеленчуци. Лакомо се тъпчех, макар да правех опити да позабавя темпото, за да не си навлека колики. Сребърният бокал до лакътя ми искреше пълен със силно червено вино, а не с кръв, и аз го изпих до дъно. Докато се хранех, Дракула не помръдна, макар че не можех да се въздържа и току го поглеждах. Когато приключих, бях почти готов да умра, изпитвайки задоволство в продължение на една дълга минута. Сега разбирах защо осъденият на смърт получава последна вечеря. Това беше първата ми ясна мисъл, откакто се събудих в саркофага. Бавно покрих празните блюда, като се опитвах да не вдигам шум, и се облегнах назад в очакване.

Мина доста време, преди събеседникът ми да се обърне в стола си.

— Навечеря се — тихо каза той, — значи можем да си поприказваме малко и да ти разкажа защо те доведох тук.

Гласът му отново беше ясен и студен, но този път долових слабо стържение в гърдите му, сякаш механизмът, който го поддържаше, беше неизказано стар и износен. Той замислено ме наблюдаваше и аз усетих как се смаявам под погледа му.

— Имаш ли представа къде се намираш?

Надявах се да не ми се налага да говоря с него, но разбрах, че няма смисъл да мълча, с което можеше и да го ядосам, макар засега да изглеждаше доста спокоен. Освен това внезапно ми хрумна, че като му отговоря, като го увлека в разговор, мога да спечеля време да огледам скривалището ни и да потърся възможен изход или някакъв начин да го унищожа, ако ми стигнеше смелостта, или и двете. Сигурно беше нощ, иначе той нямаше да е буден, ако преданието беше вярно. Скоро щеше да дойде утрото и ако доживеех да го видя, той щеше да заспи, а аз — да остана буден.

— Имаш ли представа къде се намираш? — попита той, доста търпеливо.

— Да — казах аз. Не успях да се насиля да се обърна към него с някаква титла. — Поне така ми се струва. Това е гробницата ти.

— Една от тях — усмихна се той. — Но е любимата ми.

— Във Влахия ли сме? — не се сдържах да попитам.

Той поклати глава и светлината от огъня се раздвижи из тъмната му коса и над горящите му очи. В жеста му имаше нещо нечовешко, което преобърна стомаха ми. Той не мърдаше като жив човек и все пак — отново — не можех да преценя каква точно е разликата.

— Влахия стана много опасна. Трябваше там да намеря вечен покой, но нямаше как. Представяш ли си — след като толкова упорито се борих за трона си, за свободата ни, накрая дори костите си не можах да положа там.

— Къде сме тогава? — напразно се опитвах да се държа, сякаш това беше най-обикновен разговор. После осъзнах, че исках не само да прекарам нощта по-бързо или по-сигурно, ако изобщо имаше такава възможност. Исках и да науча нещо за Дракула. Каквото и да беше това създание, то беше преживяло петстотин години. Отговорите му, разбира се, щяха да умрат с мен, но това не възпря любопитството ми.

— Ех, къде сме — повтори Дракула. — Струва ми се, че няма значение. Не сме във Влахия, където пак управляват негодници.

Втренчих се в него.

— Ти... ти се интересуваш от съвременния свят?

Той ме изгледа изненадано и развеселено, а жестокото му лице се изкриви. За пръв път видях дългите зъби, загнилите венци, с които, щом се усмихнеше, заприличваше на старо куче. Видението изчезна веднага щом се появи — не, устата му беше нормална, като изключим малката струйка от моята кръв — или нечия чужда — под черния мустак.

— Да — отвърна той и за миг се побоях, че ще чуя смеха му. — Познавам днешния свят. Той е моята награда, любимото ми творение.

Стори ми се, че ако го нападнеш открито, можеше и да спечеля, стига той да приеме спора.

— Тогава какво искаш от мен? За разлика от теб аз избягвам съвремението си и живея с миналото.

— Охо, миналото — той отново събра върховете на пръстите си пред камината. — Миналото е много полезно, но само заради уроците, които може да ни преподаде за настоящето. Настоящото е истинското богатство. Но аз също обичам миналото. Ела. Защо да не ти я покажа сега, след като се нахрани и отпочина?

Той се надигна, пак с онова движение, което сякаш се ръководеше от друга сила, а не от мускулите на тялото му, и аз бързо станах след него, уплашен да не би това да е някаква измама, да не би сега да скочи отгоре ми. Той обаче бавно се обърна, взе една свещ от стойката до стола си и високо я вдигна.

— Вземи и ти една свещ — каза той, отдалечи се от огнището и потъна в тъмнината на голямата стая.

Взех си свещ и го последвах, макар и на разстояние от странните му дрехи и скованите движения. Надявах се, че няма да ме отведе обратно в саркофага.

На мъждивата светлинка на свещите успях да видя някои неща, които дотогава не бях забелязал — дивни неща. Различавах дългите маси пред мен, маси със старинна солидна изработка. Върху тях лежаха купища и купища книги — оръфани томове с кожени подвързии и позлатени корици, които проблясваха на светлината на свещта. Имаше и други вещи — никога не бях виждал подобна мастилница, нито такива странни пера и писалки. Имаше купчина пергаменти, просветващи на пламъка на свещите, и стара пишеща машина, в която беше завита тънка хартия. Видях блясъка на скъпоценностите по обковите и кутиите, извивките на ръкописите върху бронзовите подноси. Имаше огромни фолианти и кварта

ръкописи, подвързани с гладка кожа, дълги лавици с по-нови томове. Всъщност, книги ни обграждаха отвсякъде; всички стени бяха покрити с книги. Вдигнах свещта си и тук-там зърнах заглавия, ту изписани с изящните завъртулки на арабските букви в средата на червена кожена подвързия, ту на познат за мен западен език. Повечето от томовете обаче бяха твърде стари, за да имат заглавия. Беше несравнима библиотека и усетих как против волята ми ръцете ме засърбяха да отворя някои от тези книги, да докосна ръкописите в дървените им поставки.

Дракула се обърна и отмести свещта си настрани, а пламъкът ѝ озари скъпоценните камъни по шапката му — топази, смарагди, перли. Очите му грееха.

— Как ти се вижда библиотеката ми?

— Изглежда... забележителна сбирка. Съкровище — казах аз. По ужасното му лице пробяга сянка на задоволство.

— Прав си — каза тихо той. — Това е най-добрата библиотека в света. Събирал съм я със столетия внимателен подбор. Ти обаче ще имаш много време да изучиш чудесата, които съм донесъл. Сега ела да ти покажа още нещо.

Той ме поведе към една стена, към която още не се бяхме приближавали, и там видях много стара печатарска преса като онези в илюстрациите от късното средновековие — тежко съоръжение от черно желязо и тъмно дърво с огромен винт отгоре. Кръглата плоча беше обсидианово черна от мастилото и проблясваше на светлината като дяволско огледало. Лист дебела хартия лежеше на полицата до пресата. Наведох се по-наблизо и видях, че е частично отпечатан, но е бракуван, и че е на английски. Духът в амфората, гласеше заглавието. Вампирите от гръцките до днешните трагедии. И авторът: Бартоломю Роси.

Дракула явно беше чакал удивеното ми ахване и аз не го разочаровах.

— Както виждаш, следя най-доброто, което днешните историци произвеждат — сверявам си часовника

до секундата, както се казва. Когато не мога да се сдобия с публикувана книга или пък искам нещо начаса, тогава сам си го печатам. Тук обаче има нещо, което също ще те заинтригува.

Той посочи масата зад печатарската машина. Върху нея имаше редици с гравюри на дърво. Най-голямата, изправена, така че да се вижда, беше драконът от нашите книги — моята и на Пол — но, разбира се, в огледален образ. С мъка се сдържах да не извикам на глас.

— Учуден си — каза Дракула и приближи светлината към дракона. Очертанията му ми бяха толкова познати, сякаш ги бях издълбал със собствената си ръка. — Мисля, че добре познаваш този образ.

— Да — стиснах здраво свещта си. — Сам ли печатате книгите? Колко такива има?

— Монасите ми отпечатаха някои от тях, а аз продължих работата — каза той полугласно, със сведен към гравюрите поглед. — Почти съм изпълнил амбицията си да отпечатам 1453 бройки, но бавно, за да имам време да ги разпределям, докато работя. Това число говори ли ти нещо?

— Да — казах след малко. — Това е годината, в която пада Константинопол.

— Знаех си, че ще се сетиш — каза той с горчива усмивка. — Най-страшната дата в историята.

— Мисля, че има много претенденти за тази титла — казах аз, но той разтърси едрата си глава над широките рамене.

— Не — каза той. Вдигна свещта си високо и на светлината ѝ видях как очите му пламтяха, в дълбините си червени като на вълк и пълни с омраза. Все едно мъртъв поглед изведнъж се събуди за живот; и дотогава очите му ми се виждаха блестящи, но сега пламъкът им яростно гореше. Не можех да продумам, нито да откъсна поглед. След миг той се обърна и пак се загледа в дракона.

— Той ми беше добър пратеник — каза замислено.

— Ти ли ми даде книгата? Моята книга?

— Да кажем, че аз го уредих. — Той се пресегна с белязаните си от битки пръсти и докосна гравиращото блокче. — Разпределям ги много внимателно. Пращам ги само на най-обещаващите учени, на онези, които според мен ще са достатъчно упорити да последват дракона в бърлогата му. Ти обаче си първият, който успя. Поздравления. Оставил съм другите си помощници навън по света, за да продължат проучванията ми.

— Аз не те последвах тук — осмелих се да възразя. — Ти ме доведе.

— Е-е — отново това изкривяване на рубинените устни, потрепването на дългите мустаци, — нямаше да си тук, ако не беше пожелал. Досега никой не е пренебрегвал два пъти предупреждението ми. Ти сам се доведе тук.

Погледнах престарялата преса и гравюрата на дракона.

— Защо съм ти необходим? — не исках да го ядосам с въпросите си; стига да пожелаеше, още довчера можеше да ме убие, ако през деня не намерех изход за бягство. Но просто не можах да сдържа въпроса си.

— Отдавна чакам някой да направи каталог на библиотеката ми — каза той простичко. — Утре ще имаш възможност спокойно да я разгледаш. Тази вечер само ще си приказваме.

Той ме поведе обратно към столовете с властната си, бавна крачка. Думите му ми вдъхнаха сериозна надежда — очевидно той не се канеше да ме убива, поне не тази вечер, а и в мен се надигаше любопитство. Очевидно не сънувах; говорех с човек, който беше живял през по-голям отрязък от историята, отколкото който и да е историк можеше да се надява да изучи дори и откъслечно през цялата си кариера. Последвах го на предпазливо разстояние и отново седнахме пред огъня. Когато се настаних, забелязах, че масата с празните чинии от вечерята ми беше изчезнала, а на мястото ѝ беше изникнало удобно канапе, на което внимателно изтегнах краката си. Дракула седеше величествено изправен на огромния си стол. Докато

неговият стол беше висок, дървен, средновековен, моят беше с удобна тапицерия като канапето, като че ли той се беше постарал да снабди госта си с нещо подходящо за съвременната изнеженост.

Дълго седяхме в мълчание и тъкмо се чудех дали не смяташе да седим така цяла нощ, когато той отново заговори.

— Приживе, обичах книгите — каза той. Обърна се леко към мен, за да видя блясъка в очите и лъскавата му, зле сресана коса. — Може би не знаеш, но аз бях нещо като учен. За това много не се говори — безстрастно отбеляза той, — но знаеш, че по мое време книгите бяха доста ограничени. В смъртния си живот бях виждал само онези текстове, които Църквата одобряваше — евангелията и, да речем, православните коментари върху тях. Тези трудове в края на краищата за мен се оказаха безполезни. Някъде по времето, когато за пръв път се възкачих на полагащия ми се по право престол, великите библиотеки на Константинопол вече бяха разрушени. Остатъците от тях бяха скрити в манастирите и никога нямаше да мога да ги видя със собствените си очи, — погледът му беше потънал в огъня. — Аз обаче имах други източници. Търговците ми носеха чудни и прекрасни книги от всевъзможни места — от Египет и Светите земи, от големите манастири на Запада. От тях научих за древната тайна. Знаейки, че не мога да се надявам на вечен живот в рая — отново онзи безизразен тон, — станах историк, за да запазя собствената си история за вечни времена.

Той помълча известно време, а аз не смеех да попитам каквото и да било. Накрая той се съвзе и почука с голямата си ръка по облегалките на стола.

— Така положих началото на моята библиотека.

Бях твърде любопитен, за да запазя мълчание, макар че ми беше невероятно трудно да формулирам въпроса си.

— Но и след... смъртта си ли си продължил да събираш книги?

— О, да — обърна се да ме погледне той, може би защото доброволно бях задал този въпрос, и жестоко се усмихна. Очите му, засенчени от огъня, светеха страшно. — Нали ти казах, аз съм учен по душа, а не само воин, и тези книги ми бяха спътници през дългите години. От книгите може да се получи и голяма доза практическо познание — например по държавнически дела или за военната тактика на великите пълководци. Но аз имам всякакви книги. Утре ще ги видиш.

— И какво искаш да направя за твоята библиотека?

— Както ти казах, искам да я подредиш и да й изработиш каталог. Никога не съм разполагал с пълен списък на притежанията си, на техния произход и състояние. Това ще е първата ти задача и ти ще я изпълниш по-бързо и по-блестящо от всеки друг заради многото езици, които владееш, и заради широтата на познанията си. В хода на задачата си ще имаш възможност да се докоснеш до някои от най-прекрасните книги — и най-могъщите, — които някога са виждали бял свят. Много от тях са оцелели само тук при мен. Може би знаеш, професоре, че едва една хилядна от публикуваната някога литература е запазена до ден-днешен? Аз лично съм си поставил за задача да увелича дела ѝ през вековете.

Докато говореше, отново забелязах необикновената яснота и студенина на гласа му и потрепващите му вътрешности като тракане на змия или като грохота на течаща по камъни студена вода.

— Втората ти задача ще е по-дълга. Всъщност, тя е вечна. Когато опознаеш библиотеката ми и предназначението ѝ така отблизо, като самия мен, ще те пратя навън из света да търсиш нови придобивки по моя заповед — а и стари книги, защото никога няма да спра да събирам и трудовете на миналото. Ще имаш на разположение много архивисти — най-добрите — и лично ще подчиниш мнозина на своята власт.

Размахът на плановите му и пълното им значение, доколкото успях да го схвана, ме обляха в студена пот.

Успях да събера гласа си, макар и едва чуто.

— Защо сам не продължиш това дело?

Той се усмихна на огъня и отново на лицето му проблесна онази различна физиономия — на куче, на вълк.

— Аз имам друга работа. Светът се променя и мисля и аз да се променя с него. Може би скоро няма да имам нужда от тази форма — с бавна ръка той посочи средновековната си осанка, голямата, макар и мъртва сила на крайниците си, — за да изпълня амбициите си. Но библиотеката ми е много ценна и бих искал да се разраства. Освен това напоследък ми се струва, че тук става все по-несигурно. Няколко историци бяха на крачка да ме открият, както и ти щеше да ме намериш, ако те бях оставил достатъчно дълго да опитваш. Но ти ми трябваше веднага. Подушвам приближаващата се опасност, а библиотеката трябва да бъде каталогизирана преди да я преместя.

За момент успях отново да си представя, че сънувам.

— Къде ще я преместиш? — И мен с нея, можех да добавя.

— На едно древно местенце, по-древно и от това, което крие много скъпи за мен спомени. Усамотено, но и близо до големите съвременни градове, където лесно мога да се връщам и да изчезвам. Ще подредим библиотеката там, а ти ще я обогатиш безмерно.

Той ме погледна с доверие, което на човешко лице можеше да е дори и привързаност. После се изправи с енергичните си, нечовешки движения.

— Достатъчно говорихме за тази нощ — виждам, че се умори. Нека да почетем в останалите часове, както обикновено правя, а после ще изляза. Когато дойде утрото, трябва да вземеш хартия и писалка, каквито ще намериш до печатарската преса, и да започнеш каталога. Книгите ми вече са подредени по категории, а не по хронология. Ще видиш. Има и пишеща машина, специално за теб съм я донесъл. Ако искаш, можеш да съставиш каталога на латински, но всъщност прецени сам. И, разбира се, свободен си по всяко време да четеш каквото пожелаеш.

При тези думи той се изправи от стола и си избра една книга от масата, а после седна с нея. Страхувах се да не последвам примера му и грабнах първото томче, което ми попадна. Оказа се ранно издание на Макиавели: Владетелят, издаден с поредица от беседи върху морала, които никога не бях виждал или чувал. Не можех да ги разчета в онова състояние на ума си, а само седях и се взирах в напечатаните букви или напосоки обръщах страниците. Дракула изглеждаше погълнат от четивото си. Почудих се, поглеждайки го крадешком, как ли се беше пригодил към това нощно, подземно съществуване, към битието на учен след живота на битки и действия.

Накрая той се надигна и тихо остави томчето си. Без да продума, се отдалечи в мрака на голямата зала, докато силуетът му се изгуби от погледа ми. После чух сухо дращене, сякаш животно ровеше в корава земя или сякаш се запали клечка кибрит, макар че светлина нямаше, и се почувствах съвсем сам. Напрегнах слух, но не разбрах в каква посока се отдалечи. Е, поне тази нощ нямаше да пирува с мен. Страхливо се зачудих за какво ли ме пазеше, когато бързо можеше да ме превърне в един от слугите си, при това щеше и да утоли жаждата си. Няколко часа останах на стола си, като от време на време се изправях да протегна болезнените си крайници. Не смеех да заспя през нощта, но сигурно против волята си съм дремнал малко преди зазоряване, защото изведнъж се събудих от промяна във въздуха, макар че нищо не се отвори да хвърли светлина в тъмната стая, и видях наметнатия силует на Дракула да се приближава към камината.

— Добър ден — каза той тихо и се обърна към тъмната стена, където лежеше саркофагът ми. Бях се изправил на крака, принуден от присъствието му. После той пак се изгуби от погледа ми и в ушите ми писна дълбока тишина.

След доста време взех свещта и отново запалих свещника, а и допълнително свещи, които намерих в нишите по стената. По много от масите открих керамични

кандила или малки железни фенери и също ги запалих. По-ярката светлина ми донесе известно облекчение, но се питах дали някога отново ще видя слънцето или вече съм за вечни времена хвърлен сред мрака и треперливия пламък на свещите — това ми се стори като своеобразен пъкъл. Поне сега виждах стаята малко по-добре; тя беше просторна във всички посоки, а стените ѝ бяха покрити с огромни шкафове и лавици. Навсякъде имаше книги, кутии, свитъци, ръкописи — обширната колекция на Дракула беше подредена на купчини и редици. На едната стена се виждаха неясните очертания на три саркофага. Приблжих се със свещта. Двата по-малки бяха празни — в единия май се бях озовал аз.

После погледнах към най-големия саркофаг, величествен гроб, по-царствен от останалите, огромен на светлината на свещта, благородно симетричен. На стената му с латински букви беше издълбана една-единствена дума: ДРАКУЛА. Вдигнах свещта и надникнах вътре, почти насилвайки волята си. Огромното му тяло лежеше неподвижно. За пръв път виждах ясно жестокото му, непроницаемо лице и въпреки отвращението си не можах да отместя очи. Веждите му бяха здраво склучени, сякаш сънуваше лош сън, очите му бяха отворени и втренчени, така че насън изглеждаше още по-мъртъв с восъчнобледата си кожа, с неподвижните дълги черни мигли, с прозрачните си силни, почти красиви черти. Туфа дълга тъмна коса падаше край раменете му и пълнеше страните на саркофага. Най-ужасното за мен беше руменината по бузите и устните му и жизненият вид на лицето и тялото му, който не се забелязваше на светлината от огнището. Засега ме беше пощадил, това беше вярно, но някъде навън в нощта беше изпил своето. Петънцето с моята кръв беше изчезнало от устните му; сега те цъфтяха в алено под тъмните мустаци. Изглеждаше тъй преизпълнен с изкуствения си живот и здраве, че моята кръв се вледени, когато видях, че не диша — гърдите му нито се повдигаха, нито се спускаха. Още нещо странно: носеше нови дрехи,

отново пищни и фини като тези, в които го бях видял преди, туника и ботуши в наситено червено, мантия и шапка от пурпурно кадифе. Мантията се беше поскъсала на рамото, а на шапката беше втъкнато кафяво перо. Яката му блестеше в скъпоценни камъни.

Стоях с втренчен поглед, докато не усетих слабост пред необикновената гледка и не отстъпих крачка назад, за да се опитам да събера мислите си. Все още беше рано през деня — имах часове до залез-слънце. Първо трябваше да се огледам за изход, а после да намеря начин да унищожа създаването в съня му, така че да мога незабавно да избягам, независимо дали щях да успея или не да го победя. Здравно стиснах свещта. Достатъчно е да кажа, че цели два часа претърсвах огромната каменна зала, без да намеря никакъв изход. В единия край, срещу камината, имаше голяма дървена врата с желязно резе, което дърпах, бутах и насилвах, докато съвсем се изморих и изпонадрах ръцете си. То дори не изскърца; всъщност останах с впечатлението, че не е било отваряно от години, може би от столетия. Други възможности за бягство нямаше — нито други врати, нито проходи или разхлабени камъни или друг вид отворстие. Естествено, нямаше и прозорци, бях убеден, че се намираме в дълбоко подземие. Единствената ниша в стените беше тази с трите саркофага, но и там камъните не помръдваха. Със свито сърце проверих и стената пред погледа на застиналото лице на Дракула с широко отворените му очи; дори и без да помръдват, чувствах, че в тях се крие някаква тайна сила и проклятие.

Седнах отново до огъня да събера разпилените си сили. Огънят никога не изгасваше, забелязах аз, докато държах ръцете си над него, макар че изгаряше истински клони и пънове и излъчваше осезаема, уютна топлина. За пръв път осъзнах, че този огън не димеше; така ли гореше по цяла нощ? Прокарах предупредително длан по лицето си. Щях да се нуждая от всяка частичка разум. Всъщност — и в този миг взех решението си — задачата ми беше да съхраня ума и нравствеността си непокътнати до

последния миг. Това щеше да е моята опора, последната, която ми оставаше.

Когато се съвзех, отново продължих търсенето си, последователно, оглеждайки се за всяка възможност да унищожа чудовищния си домакин. Ако успеех, разбира се, пак щях да умра тук самотен, без изход, но той никога повече нямаше да напусне тази зала да издевателства над външния свят. Мина ми през ума, и не за пръв път, че най-лесният изход беше самоубийството — но не можех да си позволя такова решение. Вече бях на път да се превърна в създание като Дракула и според преданието самоубийците можеха да се присъединят към живите мъртви дори и без допълнителната зараза, която вече течеше във вените ми — жестока легенда, но трябваше да се съобразя с нея. Този път ми беше отрязан. Прегледах всяко ъгълче и дупка в стаята, отворих всички чекмеджета и кутии, проверих лавиците с високо вдигната свещ. Едва ли хитрият княз ми беше оставил оръжие, което мога да използвам срещу него, но трябваше да потърся. Нищо не намерих, нито дори и старо парче дърво, което да наостря като кол. Когато се опитах да издърпам един клон от огъня, пламъците внезапно изригнаха и изгориха ръката ми. Няколко пъти пробвах, но всеки път със същия дяволски резултат.

Накрая се върнах при огромния саркофаг, ужасен от последната си възможност: камата, която самият Дракула носеше на колана си. Белязаната му ръка стискаше дръжката. Камата може би беше сребърна, което означаваше, че можех да я забия в сърцето му, стига да се реша да я измъкна от ръцете му. Седнах да събера кураж за такава постъпка и да овладя погнусата си. После се изправих и предпазливо приближих ръка до камата, като с другата ръка държах високо свещта. Внимателното ми докосване не предизвика искри на живот по застиналото лице, видях аз, макар че безмилостното му изражение и тънката линия на носа му сякаш още повече се изостриха. За мой ужас открих, че огромната му ръка здраво стискаше дръжката на камата. Трябваше първо да отместя ръката му,

за да стигна до камата. Хванах ръката на Дракула и усещането беше толкова непоносимо ужасно, че не искам да го описвам тук, пък макар и пред никого, освен пред самия себе си. Ръката му беше като вкаменена над ефеса. Не бях в състояние да я откъсна, нито дори да я помръдна; със същия успех можех да се опитам да изтръгна мраморен нож от ръката на статуя. Мъртвите очи сякаш искряха от омраза. Дали щеше да си спомни опита ми, когато се събудеше? Изтощен и отвратен извън себе си, се отдръпнах назад и седнах на пода със свещта си.

Накрая, като не виждах начин плановете ми да успеят, реших да предприема друга тактика. Първо, щях да поспя малко, докато е още обяд, за да се събудя много преди Дракула, без да рискувам той пръв да се събуди и да ме намери заспал. Така и успях да направя за час-два, струва ми се — трябва да намеря някакъв по-ефикасен начин да преценявам или измервам времето в тази празнота — легнал пред огнището със сако, навито под главата ми. Нищо не беше в състояние да ме убеди да се покатеря обратно в саркофага, но успях да се настаня сравнително удобно болезнените си крайници на затоплените от огъня каменни плочи.

Когато се събудих, внимателно се ослушах за звук, но залата беше мъртвешки тиха. До стола си открих маса, отново отрупана с вкусна храна, макар че Дракула лежеше все така неподвижен в гроба си. После намерих пишещата машина, която бях видял по-рано. Оттогава работя на нея, колкото мога по-бързо, за да запиша всичко, което съм видял. Така открих и начин да измервам времето, защото добре познавам скоростта си на печатане и броя страниците, които мога да напиша за час. Сега печатам последните си редове на светлината на една-единствена свещ; изгасих другите, за да ги пестя. Изгладнял съм и съм вкочанен от студ, тук в мрака далеч от огъня. Сега ще скрия тези страници, ще хапна нещо и ще се заема с работата, която Дракула ми възложи, за да може, когато се събуди, да види, че изпълнявам заръките му. Утре ще се

опитам да продължа писането, ако още съм жив и на себе си.

ВТОРИ ДЕН

След като написах първото си изложение горе, сгънах напечатаните страници и ги скрих зад близкия шкаф, където отново можех да ги измъкна, но където отникъде не се забелязваха. После си взех нова свещ и бавно се разходих из масите. В просторната зала имаше десетки хиляди книги, доколкото успях да преценя — може би дори стотици хиляди, ако броим всички свитъци и други ръкописи. Те лежаха не само по масите, но и на купчини в старите шкафове и на грубите рафтове по стените. Средновековни книги бяха събрани с красиви ренесансови фолианти и съвременни печатни книги. Намерих ранно издание на Шекспир в кварто формат — истории — до един том на Тома Аквински. Имаше дебели трудове по алхимия от шестнайсети век до цял шкаф украсени арабски свитъци — предположих, че бяха османски. Имаше пуритански проповеди срещу вещерството и малки томчета с поезия от деветнайсети век, пространни трактати по философия и криминология от нашето собствено столетие. Не, не виждах категориите, но все пак от подредбата изплуваше някаква логика.

Преподреждането на книгите така, както трябваше да бъдат наредени в историческата сбирка на обикновена библиотека, щеше да отнеме седмици или дори месеци, но след като Дракула ги смяташе за подредени, поне според собствените си интереси, щях да ги оставя по местата им и само да се опитам да различа един вид категория от друг. Реших, че първата категория започваше от стената на залата край неподвижната врата и се простираше през три шкафа и две дълги маси: държавническо изкуство и военна стратегия, може би така трябва да я нарека.

Тук намерих още творби на Макиавели в изящно изработени фолианти от Падуа и Флоренция. Открих биография на Анибал, съставена от някакъв англичанин

през осемнайсети век, и завити гръцки ръкописи, може би от времето на александрийската библиотека: Херодот за Пелопонеските войни. Отново изтръпнах, докато прелиствах книги и ръкописи, всеки все по-стряскащ от последния. Имаше първо издание с подгънати краища на Моята борба и френски дневник — ръкописен и тук-там оцапан с кафява плесен, — който поне според първите дати и разкази трябваше да е хроника на якобинската диктатура от гледната точка на един държавен чиновник. По-късно трябваше да го разгледам по-внимателно: авторът на дневника май никъде не споменаваше името си. Намерих и голям том за тактиката на първите военни кампании на Наполеон, печатан, когато той е бил заточен на Елба, пресметнах аз. В кутия на една от масите намерих пожълтял ръкопис на кирилица; руският ми е много буден, но по заглавните изречения се убедих, че е вътрешна записка от Сталин до някого от офицерите му. Не успях напълно да го разчета, но съдържаше дълъг списък с руски и полски имена.

Това бяха някои от книгите, чиито заглавия или вид успях да разгадая; имаше твърде много книги и ръкописи, чиито автори или теми бяха съвсем нови за мен. Бях едва в началото на списъка на онова, което бях познал, като се стремях да го подредя поне грубо хронологически, когато усетих мразовит полъх там, където вятър нямаше, вдигнах поглед и видях необикновената фигура изправена на около три метра от мен, от другата страна на една от масите.

Беше облечен в червено-виолетовите одежди, с които лежеше и в саркофага си, и ми се стори по-едър и як дори и от предишната нощ. Чаках безмълвно да видя дали веднага ще ме нападне — дали помнеше опита ми да му взема камата? Той обаче леко наклони глава, сякаш за поздрав.

— Виждам, че си започнал работа. Несъмнено ще имаш въпроси. Първо да закусим, а после ще обсъдим колекцията ми.

Нещо светна на лицето му през здрача в стаята, може би беше просто блясъка на горящите му очи. Той пое с

нечовешката си, но властна крачка назад към камината и там отново видях топла храна и напитки, включително димящ чай, който донякъде облекчи болката в измръзналите ми крайници. Дракула седеше, вперил поглед в бездимния огън, с изправена глава на широките рамене. Без да искам се сетих за обезглавения му труп — по този въпрос всички източници бяха единодушни. Как крепеше главата си сега или всичко беше илюзия? Яката на елегантната му туника стърчеше високо до брадичката му, а тъмните му къдрици се спускаха по нея и падаха по раменете му.

— Сега — каза той, — набързо да разгледаме.

Той пак запали свещите и аз го последвах от маса на маса, докато палеше фенерите:

— Така ще ни е по-лесно да четем.

Не харесвах играта на светлината по лицето му, докато се навеждаше над всеки нов пламък, затова се опитвах да гледам встрани по заглавията на книгите. Стоях пред редиците от свитъци и книги на арабски, които бях видял по-рано, когато той застана до мен. За мое облекчение остана на около метър и нещо встрани, но въпреки това от него се носеше остра миризма и с мъка овладях погнусата си. Трябва да съхраня разума си, мислех си аз; кой знае какво щеше да донесе нощта.

— Виждам, че си открил една от най-ценните ми находки — говореше той. В студения му глас се долавяше доволно ръмжене. — Това са османските ми придобивки. Някои от тях са много стари, от първите дни на дяволската им империя, а тази лавица тук съдържа томовете от последното им десетилетие — усмихна се той на треперливата светлина. — Не можеш да си представиш с какво удоволствие наблюдавах краха на цивилизацията им. Вярата им не умря, разбира се, но султаните им са завинаги в отвъдното, а аз ги надживях.

За миг помислих, че ще се засмее, но следващите му думи бяха сериозни:

— Тук са великите книги, в които султаните са наредили да опишат земите им. Тук — той докосна крайчеца на един свитък — е историята на Мехмед, да изгние в ада дано, от един християнски историк, който после му станал душеприказчик. И той да изгние в ада дано. Опитах се лично да го намеря, историка имам предвид, но умря, преди да го докопам. Тук са историите на походите на Мехмед, разказани от ласкателите му, и на падението на Великия град. Не разбираш ли арабски?

— Съвсем малко — признах аз.

— Ясно — той изглеждаше развеселен. — Имах възможността да науча езика и писмото им, докато им бях затворник. Нали знаеш, че съм им бил пленник?

Кимнах, като се стараех да не го гледам в лицето.

— Да, собственият ми баща ме предаде на бащата на Мехмед като залог, че няма да води война срещу империята. Представяш ли си, Дракула — пионка в ръцете на неверниците. Там не си губих времето — научих за тях всичко, което успях, за да мога всичките да ги надмина. Тogaва се заклех, че ще правя история, а няма да бъда нейна жертва. — Гласът му беше толкова жесток, че пряко волята си погледнах към него и видях страховития пламък по лицето му, омразата, острата крива извивка на устата му под дългите мустаци. После той наистина се засмя и този звук бе не по-малко ужасяващ. — Аз тържествувам, а тях ги няма — сложи той ръка на една изящно изработена кожена подвързия. — Султанът толкова се страхуваше от мен, че даже основа орден от своите воители да ме преследва. Още има неколцина от тях, някъде из Цариград — досадници. Но те намаляват, редиците им все повече отъняват, а моите слуги се множат по цялото земно кълбо. — Той изправи могъщата си снага. — Ела. Ще ти покажа другите си съкровища, а ти ще ми обясниш как мислиш да ги каталогизираш.

Той ме поведе от една секция в друга, като ми показваше най-редките придобивки, и видях, че предположението ми за логиката на подредбата им е

правилна. Един шкаф, например, съдържаше наръчници по изтезания, някои от тях още от античния свят. Минаваха от средновековните английски затвори през стаите за мъчения на Инквизицията чак до експериментите на Третия райх. Някои от ренесансовите томове съдържаха гравюри на инструменти за мъчения, други — рисунки на човешкото тяло. Следващият раздел беше посветен на църковните ереси, за чиито последователи бяха предназначени много от предишните наръчници по изтезания. Друг ъгъл беше запазен за алхимията, следващият — за чародействата, после — за философски трудове с най-обезпокоителен характер.

Дракула спря пред един рафт на огромната библиотека и нежно положи ръка върху него.

— Това са ми особено скъпи книги, мисля, че и на теб ще са ти интересни. Тези трудове са моите биографии.

Всеки том беше свързан по някакъв начин с живота му. Имаше творби от византийски и османски историци — някои от тях редки оригинали, — както и многото им препечатки през вековете. Имаше брошури от средновековна Германия, Русия, Унгария, Константинопол, все свидетелства за престъпленията му. Много от тях не бях виждал, нито чувал, въпреки проучването си, и усетих необясним прилив на любопитство, преди да си напомня, че вече нямам причина да довършвам изследването си. Имаше и безброй томове с фолклор, от седемнайсети век нататък, все вариации върху преданието за вампира — видя ми се странно и потресаващо, че той открито ги включваше сред биографиите си. Той положи огромната си ръка върху едно ранно издание на романа на Брам Стокър и се усмихна, но нищо не каза. После безшумно се премести към следващия раздел.

— И това ще ти е изключително интересно — каза той. — Това са исторически творби за твоя век, дваисети. Чудесно столетие — нямам търпение да го доизгледам. По мое време владетелите успяваха да отстранят размирните елементи само един по един. А вие го постигате с къде по-

широк размах. Само като си помисля, да речем, как усъвършенствахте проклетите оръдия, които сринаха стените на Константинопол, и ги превърнахте в божествения огън, който осиновилата те страна преди няколко години изля върху японските градове. — Той леко се поклони, сякаш ми поднесе поздравленията си. — Сигурно си чел повечето от тези книги, професоре, но може би сега ще ги погледнеш с нови очи.

Накрая той отново ме покани да седна край огъня и до лакътя си намерих още една чаша димящ чай. Когато и двамата се отпуснахме в столовете си, той се обърна към мен:

— Скоро и аз трябва да изпия нещо освежаващо — едва чуто каза той. — Преди това обаче трябва да те попитам нещо. — Ръцете ми се разтрепериха против волята ми. Досега се бях мъчил да му говоря колкото се може по-малко, за да не го разяря. — Предложих ти гостоприемството си, доколкото ми позволява мястото, както и безкрайната си вяра в дарбите ти. Ще се радваш на вечен живот, с който малцина могат да се похвалят. Имаш свободен достъп до несъмнено най-богатия по рода си архив на лицето на земята. Пред очите ти се отварят редки творби, които вече не могат никъде да се намерят. Всичко това е твое. — Той се размърда в стола си, като че ли му беше трудно дълго да удържа огромното си неживо тяло напълно неподвижно. — Нещо повече, ти си човек с несравнима чувствителност и въображение, човек на страстната точност и дълбока проникателност. Мога много да науча от методите ти на изследване, от синтеза на изворите, от въображението ти. Тъкмо заради тези твои качества, както и заради великото знание, което подхранват, те доведох тук, в моята съкровищница.

Той отново помълча. Наблюдавах лицето му, неспособен да отместя очи. Той съзерцаваше огъня.

— С непоколебимата си прямота ти виждаш уроците на историята — каза той. — Историята ни учи, че природата на човека е зла и трябва да се гордеем с това.

Доброто няма накъде да се усъвършенства, докато злото — може. Защо да не подчиниш могъщия си ум в служба на онова, което може да напредне? Моля те, приятелю, присъедини се доброволно към проучването ми. Ако се съгласиш, ще спестиш на себе си много мъки, а на мен — доста тревоги. Заедно ще изведем историческото знание над всичко, което светът някога е виждал. Няма чистота по-прозрачна от чистотата на историческото страдание. Ще разполагаш с всичко, което един историк може да желае — за теб историята ще бъде действителност. Ще проясним умовете си с кръв.

Той впи цялата сила на погледа си в мен, очите му, пълни с древно познание, горяха, а алените му устни се раздалечиха. Лицето му щеше да излъчва неподражаем интелект, помислих си аз изведнъж, ако не беше така изкривено от омраза. Борех се да не припадна, да не се завлека на минутата до него и да се хвърля в краката му, да не сложа ръката му на главата си. Беше водач, владетел. Не търпеше откази. Призовах любовта си към всичко, което бях имал в живота си и, колкото можах по-твърдо, изрекох думата:

— Никога.

Лицето му пламна, все така бледо, а ноздрите и устните му потрепнаха.

— Несъмнено тук и ще умреш, професор Роси — каза той, сякаш се мъчеше да овладее гласа си. — Никога няма да напуснеш тези покои жив, макар че ще излезеш оттук в нова форма на живот. Защо сам не направиш този избор?

— Не — казах колкото можах по-меко.

Той се изправи заплашително и се усмихна.

— Тогава ще работиш за мен против волята си — каза той.

Пред очите ми мракът се сгъсти и вътрешно едва се крепях на малките си запаси от... от какво? Кожата ме засърбя и пред очите ми, по сумрачните стени на залата, сякаш се завъртяха звезди. Той се приближи и видях

лицето му без маска, гледка тъй ужасна, че дори не я помня — а се опитах. После за дълго съм изгубил съзнание.

Събудих се в саркофага си, в мрака, и отново помислих, че това е първият ми ден, първото ми събуждане тук, докато не осъзнах, че веднага разпознах къде съм. Бях много слаб, този път много по-слаб, а раната на врата ми капеше и пулсираше. Бях изгубил кръв, но не достатъчно, за да ме омаломощи докрай. След малко успях да се раздвижа и, треперейки, да се измъкна от затвора си. Спомних си мига, когато изгубих съзнание. На пламъка на горящите свещи видях, че Дракула отново спеше в гигантския си гроб. Очите му бяха отворени, стъклени, устните му — червени, а ръцете стискаха камата — обърнах се, потресен до дъното на душата си, и отидох да се сгуша край огъня и да се помъча да хапна нещо от храната, която ми беше оставена там.

Очевидно той смята постепенно да ме пречупи, може би до последно да ми остави възможност да направя избора, който ми представи снощи, за да мога да му служа с цялата мощ на доброволното сътрудничество. Сега имам само една задача — не, две: да умра с непокътната душа, доколкото ми е възможно, с надеждата, че по-късно това ще ме възпре, поне донякъде, от ужасните дела, които вероятно ще върша като един от живите мъртви; и да остана жив достатъчно дълго, за да запиша всичко в този разказ, макар че той сигурно ще се разпадне на прах, преди някой да го прочете. Тези желания сега са единствената ми опора. Моята съдба надминава всичко, което бих могъл да оплаквам.

ДЕН ТРЕТИ

Вече не съм сигурен кой ден сме; започвам да си мисля, че може да са минали няколко дена или че съм сънувал няколко седмици или че съм бил отвлечен преди месец. Така или иначе, това е третият ми разказ. Прекарах

деня в проучване на библиотеката, но не за да изпълня поръчката на Дракула да я каталогизирам, а за да науча нещо, което би могло да помогне някому — но напразно. Просто ще запиша днешното си откритие, че в първата си година като император Наполеон накарал да убият двама от генералите му — убийства, за които другаде не съм чел. Прегледах и една кратка творба на Ана Комнина, византийската историчка, озаглавена Мъченията, поръчани от Императора за благо на народа — ако гръцкият не ми изневерява. Открих и приказно украсен кабалистки том, вероятно персийски, в раздела за алхимия. По лавицата на колекцията с ереси попаднах на византийски вариант на Евангелието на Йоан, но нещо не е наред с началото му — говори се за мрак, а не за светлина. Трябва да го огледам по-внимателно. Намерих и английски том от 1521 г. — има дата — озаглавен Философия на страхопочитанието, труд за Карпатите, за който съм чел, но смятах, че вече не съществува.

Прекалено съм уморен и отчаян, за да проуча тези текстове, както някога щях да направя — както трябва да направя — но щом видя нещо ново и странно, аз трескаво го вземам в ръце в несъответствие с пълната си безпомощност тук. Сега отново трябва да поспя, малко, докато и Дракула спи, за да мога да се изправя пред следващото изпитание поне отчасти отпочинал, каквото и да ме чака.

ДЕН ЧЕТВЪРТИ?

Умът ми се пречупва, усещам го; колкото и да се мъча, не мога да проследя нито минаващото време, нито усилията си да разуча библиотеката. Не просто се чувствам слаб и болен, но днес усетих и нещо ново, което още повече изтормози останките на душата ми. Разглеждах една творба от неவிждания архив на Дракула за мъченията и в един прекрасен френски том в кварто формат видях описание на нова машина, която с един удар реже глави. Към него имаше и гравюра, която да илюстрира

описанието, и аз не само почувствах отвращение от предназначението на машината, не само се възхитих на отличното състояние на книгата, но и изведнъж усетих копнеж да видя тази сцена на живо, да чуя крясъците на тълпата и да видя бликналата кръв над дантеленото жабо и кадифения жакет. Всеки историк познава жаждата да види миналото наяве, но това е съвсем друго, съвсем нов вид глад. Хвърлих книгата настрана, положих пулсиращата си глава на масата и заплаках за пръв път, откакто съм затворен тук. Всъщност от години не бях плакал, не и след погребението на майка си. Солта на сълзите ми малко ме успокои — беше толкова обикновена.

ДЕН

Чудовището спи, но вчера изобщо не ми говори, само попита как върви каталогът и за кратко провери работата ми. Прекалено съм уморен да продължа с тази задача, дори и не мога много да печатам. Ще седна пред огъня и ще се опитам да посъбера останките от старото си аз.

ДЕН

Снощи той отново седна до мен пред огъня, сякаш още можехме културно да разговаряме, и ми каза, че скоро ще мести библиотеката, по-скоро, отколкото първоначално е възнамерявал, защото заплахата приближавала.

— Това ще е последната ти нощ и после ще поостанеш тук — каза той, — но когато те повикам, ще дойдеш при мен. После ще подновиш работата си на ново и по-сигурно място. По-късно ще решим как да те изпратим навън. Добре си помисли кого ще ми доведеш да ни помага в работата. Засега ще те оставя някъде, където никой няма да те намери. — Той се усмихна, а моите очи помътняха и аз се опитах да гледам само в огъня. — Ти се оказа ужасно твърдоглав. Може би ще те маскираме като свети мощи. — Нямах желание да го питам какво иска да каже.

Значи е само въпрос на време, и то кратко, преди смъртният ми живот да приключи. Сега трябва да събера цялата си сила, за да се закрепя за последните си мигове. Внимавам да не мисля за хората, които съм обичал, с надеждата, че така може би няма да си спомня за тях в следващото си, прокълнато състояние. Ще скрия този разказ в най-хубавата книга, която намерих тук — една от малкото творби от тази библиотека, която, освен че ме радва, не ме и ужасява — и после ще скрия и самата книга, така че да я отделя от този архив. Ех, да можех и себе си да обрека на земята като нея. Усещам, че приближава залез-слънце, някъде навън в света, където светлината и мракът още съществуват, и събирам всичките си гаснещи сили, за да съхраня себе си в последния миг. Ако има нещо добро в живота, в историята, в собственото ми минало, сега го призовавам. Призовавам го с цялата страст, с която живях.

ГЛАВА 74

Хелън докосна челото на баща си с два пръста, сякаш го благослови. Сега тя се бореше да не заплаче.

— Как можем да го преместим оттук? Искам да го погребя.

— Няма време — горчиво казах аз. — Сигурен съм, че той би предпочел да се измъкнем живи.

Свалих якето си и внимателно го прострях отгоре му, като покрих и лицето му. Каменният капак беше твърде тежък, за да го вдигнем. Хелън взе малкия си пищов, като предпазливо го провери дори и сред всички тези емоции.

— Библиотеката — прошепна тя. — Трябва веднага да я намерим. Преди малко не се ли чу нещо?

Кимнах.

— Мисля, че и аз го чух, но не разбрах откъде идваше.

Постояхме заслушани. Тишината, ненарушена, висеше сред нас. Хелън вече търсеше по стените, опипвайки ги, без да изпуска пистолета от ръка. Светлината на свещите беше отчайващо мъждива. Обикаляхме напред-назад, натискахме и потропвахме. Нямахме ниши, нито необичайно издадени камъни, нито възможни отвори, нищо подозрително.

— Навън сигурно вече е почти тъмно — измърмори Хелън.

— Знам — казах аз. — Вероятно имаме десет минути и след това трябва да изчезваме, сигурен съм. — Обиколихме още веднъж малката стаичка, като проверявахме всеки сантиметър. Въздухът беше хладен, особено сега, когато не бях със сако, но въпреки това потта се стичаше по гърба ми.

— Може би библиотеката е в някаква друга част на църквата или в основите ѝ.

— Трябва да е съвсем скрита, вероятно под земята — прошепна Хелън. — Иначе някой отдавна щеше да я намери. А и щом баща ми е в този гроб... — тя не довърши, но това беше въпросът, който измъчваше и мен след първоначалния ми потрес, когато видях Роси: къде е Дракула?

— Тук май има нещо нередно, нали? — Хелън гледаше към ниския, сводест таван и се мъчеше да го стигне с пръсти.

— Нищо не виждам. — После внезапно една мисъл ме накара да грабна свещ от поставката и да клекна долу. Хелън бързо ме последва.

— Да — прошепна тя. Докоснах издялания дракон по отвесната част на най-ниското стъпало. При първото ни посещение в криптата го бях погалил с пръст; сега здраво го натиснах, вложих цялата си сила. Беше неподвижен като стена. Чувствителните пръсти на Хелън обаче вече опипваха околните камъни и изведнъж тя намери един хлабав; той сам излезе в ръката и като зъб и освободи място точно до онзи с драконовата гравюра. На мястото му зейна малка черна дупка; пяхнах ръката си и я раздвижих, но нищо не напипах. Хелън обаче също мушна ръка и я завъртя към дракона, зад издяланата рисунка.

— Пол! — извика тя полугласно.

Последвах ръката ѝ в тъмното. Там определено имаше дръжка, голяма дръжка от студено желязо и когато я натиснах, драконът леко изскочи от мястото си под стъпалото, без да размести нито останалите камъни, нито горното стъпало. Беше изящна изработка, както вече виждахме, с желязната дръжка във формата на рогат звяр, която вероятно служеше, за да го издърпаш след себе си, когато слезеш по тесните стъпала, сега проснати пред нас. Хелън взе още една свещ, а аз грабнах кибрита. Вмъкнахме се на ръце и колене — изведнъж си спомних издрания и насинен Роси, разкъсаните му дрехи и се запитах колко ли пъти е бил влачен през този отвор, — но скоро успяхме пак да станем на крака.

Въздухът, който ни посрещна долу, беше студен и безкрайно влажен, и по време на стръмното ни спускане аз се помъчих да овладеем потреса дълбоко в себе си и здраво да държа Хелън, която също трепереше. След петнайсет стъпала на дъното се отвори проход, адски тъмен, макар че на светлината на нашите свещи се виждаха железни скоби, закачени високо по стените, които показваха, че някога коридорът е бил осветен. В края на тунела — стори ми се, че пак бяха петнайсет стъпки, внимателно ги броях — имаше врата от тежко и очевидно много старо дърво, износена до трески в долната си част и отново с онази зловеща дръжка, дългорого създание от ковано желязо. По-скоро усетих, отколкото видях как Хелън вдигна пистолета си. Вратата беше здраво залостена, но като я огледах по-внимателно,

открих, че е заключена от нашата страна. Вложих цялата си сила върху тежкото резе и после издърпах вратата, докато пълзящият страх едва не размекна костите ми.

Вътре светлината на свещите ни, колкото и слаба да беше, падна върху просторна зала. Край вратата имаше маси, дълги маси, старинни и солидни, и празни лавици. Въздухът на стаята беше удивително сух след мразовития тунел, като че ли имаше някакво скрито проветрение или беше вкопана дълбоко в земята. Стояхме притиснати един до друг, целите в слух, но в стаята нищо не шумна. От все сърце съжалявах, че не можехме да виждаме в тъмното. Следващото нещо, което светлината улови, беше разклонен свещник, пълен с полуизгорели свещи, и аз ги запалих до една. Те осветиха високи шкафове, в един от които внимателно надникнах. Беше празен.

— Това ли е библиотеката? — попитах аз. — Тук няма нищо.

Отново застинахме и се заслушахме, а пистолетът на Хелън проблясваше на по-ярката светлина. Помислих си, че трябваше да ѝ предложа аз да го нося и да го използвам, ако се наложи, но никога не бях боравил с оръжие, докато тя, както добре знаех, беше добър стрелец.

— Виж, Пол — тя посочи със свободната си ръка и аз видях онова, което беше уловило погледа ѝ.

— Хелън — казах аз, но тя вече крачеше напред. След секунда светлината на свещта ми достигна една маса, която дотогава беше в сянка, огромна каменна маса. Не беше маса, видях аз само миг по-късно, а олтар — не, не беше олтар, а саркофаг. До него имаше още един — дали това не беше старата манастирска крипта, място, където игумените са си почивали на спокойствие, далеч от византийските факли и османските катапулти? После зад тях видяхме най-големия саркофаг от трите. По стената му имаше надпис, една-единствена дума, издълбана в камъка: ДРАКУЛА. Хелън вдигна пистолета си, а аз стиснах кола по-здраво. Тя направи крачка напред, аз я следвах.

В същия миг зад себе си чухме движение в далечината, тропот на стъпки и бързаци тела, който почти заглуши слабия звук в мрака зад гроба, където сякаш прошумоля суха пръст. Скочихме напред като един и надникнахме вътре — най-големият саркофаг нямаше капак и беше празен като останалите два. И този звук: някъде в тъмнината

някакво дребно създание се провираше нагоре през корените на дърветата.

Хелън стреля в тъмното и се чу пукот на земя и камъчета; хукнах напред със свещта. Библиотеката се задънваше в ъгъла, а от сводестия таван висяха няколко коренища. В нишата на задната стена, където някога сигурно е висяла икона, видях капчици черна слюз по голите камъни — кръв ли беше това, или просто от земята се процеждаше влага?

Вратата зад нас се отвори с трясък и ние се извъртахме назад, като още стисках свободната ръка на Хелън. Сред пламъка на свещите нахлуха ярки лампи, електрически фенери, забързани силуети, викове. Беше Ранов с някакъв висок човек, чиято сянка целите ни обгърна: Геза Йозеф, а по петите го следваше потресеният отец Иван. След него подтичваше слабичък дребен чиновник в тъмен костюм и шапка, с тежки черни мустаци. Имаше и още един силует, който се движеше трудно и чийто бавен ход, сега разбирах, вероятно ги беше спъвал на всяка крачка: Стойчев. На лицето му беше изписана странна смесица от страх, съжаление и любопитство, а на бузата му имаше драскотина. Старите му очи срещнаха нашите в един дълъг скръбен миг, а после той размърда устни, сякаш благодареше на Бога, че ни намира живи.

Геза и Ранов се метнаха към нас за части от секундата. Ранов държеше пистолет срещу мен, а Геза — към Хелън, докато монахът стоеше с отворена уста, а Стойчев, мълчалив и тревожен, чакаше зад тях. Чиновникът с тъмния костюм остана в сянка.

— Пусни пистолета — нареди Ранов на Хелън, тя послушно разтвори пръсти и оръжието падна на пода. Аз я прегърнах, но бавно. В сумрака лицата им изглеждаха повече от зловещи, с изключение на Стойчев. Забелязах, че ако не беше толкова уплашен, той щеше да ни се усмихне.

— Какво, по дяволите, правиш тук? — каза Хелън на Геза, преди да успее да я спра.

— А ти какво правиш тук, по дяволите? — беше единственият му отговор. Той изглеждаше по-висок от всякога, облечен в светла риза и панталони и с тежки туристически обувки. На конференцията не бях осъзнал, че и в червата го мразех.

— Къде е? — изръмжа Ранов, местейки погледа си ту към мен, ту към Хелън.

— Мъртъв е — казах аз. — Нали дойдохте през криптата. Трябва да сте го видели.

Ранов се намръщи.

— За какво говориш?

Не знам какво, може би някакъв инстинкт, който дължах на Хелън, ме спря и не казах нищо повече.

— Вие за кого говорите? — студено попита Хелън.

Геза се вгледа по-внимателно в нея.

— Знаеш много добре за кого говорим, Елена. Къде е Дракула?

Тук отговорът беше лесен и оставих Хелън да продължи.

— Очевидно го няма — каза тя с най-неприятния си глас. — Можете сами да проверите в ковчега.

В този миг дребният чиновник направи крачка напред, сякаш искаше да каже нещо.

— Остани с тях — каза Ранов на Геза. Ранов внимателно обиколи масите и огледа навсякъде; беше ми ясно, че никога не е бил тук. Чиновникът в тъмния костюм го следваше безмълвно. Когато стигнаха до саркофага, Ранов вдигна фенера и пистолета си и внимателно надникна вътре.

— Празно е — извика той към Геза. Обърна се към двата по-малки саркофага. — Какво е това? Елате тук, помогнете. — Чиновникът и монахът послушно се приближиха. Стойчев ги последва по-бавно и ми се стори, че лицето му светеше, докато се оглеждаше из празните маси и шкафовете. Можех само да предполагам какво си мислеше.

Ранов вече надничаше в саркофазите.

— Празни — каза той тежко. — Не е тук. Претърсете стаята.

Геза вече крачеше сред масите, като приближаваше фенера си до всяка стена и отваряше всеки шкаф.

— Видяхте ли го, чухте ли го?

— Не — казах аз, повече или по-малко искрено. Казах си, че ако не наранят Хелън, ако я пуснат, ще смятам това изпитание за успешно. Никога след това не съм се молил така за нечий живот. Помислих си, освен това, с мимолетна признателност, че Роси вече беше избавен от ужасната съдба.

Геза промърмори нещо, вероятно унгарска ругатня, защото Хелън почти се усмихна въпреки оръжието, насочено в гърдите ѝ.

— Гробът в криптата е празен, този — също. А той никога няма да се върне тук, след като намерихме скривалището му.

Отне ми известно време да смеля информацията. Гробът в криптата — празен? Тогава къде беше тялото на Роси, което току-що бяхме оставили там?

Ранов се обърна към Стойчев.

— Кажете ни какво е това.

Най-накрая наведоха оръжията си и аз придърпах Хелън към мен, при което Геза ме измери с ненавистен поглед, но нищо не каза.

Стойчев вдигна фенера си, сякаш очакваше този момент. Приблужи се до най-близката маса и почука по нея.

— Това е дъб, струва ми се — изрече той бавно. — А изработката вероятно е средновековна. — Той погледна под масата сглобката на краката, почука по чекмеджето. — Но не разбирам много от мебели.

Мълчаливо чакахме.

Геза ритна крака на една от старинните маси.

— Сега какво ще кажа на министъра на културата? Този влах беше наш. Той е унгарски затворник, а страната му е наша територия.

— Защо не поспорим по въпроса, когато го намерим? — изръмжа Ранов. Изведнъж осъзнах, че единственият им общ език беше английският и че двамата се ненавиждаха. В този миг разбрах на кого ми приличаше Ранов. С широкото си лице и дебелите тъмни мустачки той приличаше на снимките на младия Сталин. Хора като Ранов и Геза вършеха минимални поразии само когато имаха минимална власт.

— Кажи на леля си да внимава с телефонните разговори — Геза злобно измери Хелън с поглед и аз усетих как тя се вкамени до мен. — Сега остави проклетия монах да пази тук — добави той към Ранов, а Ранов изкрещя някакви заповеди, при които бедният отец Иван се разтрепери. В този миг светлината от фенера на Ранов изведнъж се премести в друга посока. Той го размахваше напред-назад, проверявайки масите. Сега светлината му падна върху лицето на дребния чиновник с тъмния костюм и нахлупената шапка, който мълчаливо стоеше до празния саркофаг на Дракула. Може би нямаше да забележа лицето му, ако не беше странното изражение — то излъчваше стаена скръб, неочаквано осветена от фенера. Ясно видях слабото, изпито лице под нелепите мустаци и познатия блясък в очите.

— Хелън! — изкрещях аз. — Виж!

Тя също се стресна.

— Какво? — в миг се обърна Геза към нея.

— Този човек... — Хелън беше ужасена. — Този там... е...

— Вампир — довърших сухо аз. — Проследи ни от университета в Съединените щати.

Едва проговорих, и онази твар скочи. За да се измъкне обаче, трябваше да мине през всички нас, и първо се блъсна в Геза, който се опита да го хване, а после събори и Ранов. Ранов се изправи по-бързо; той сграбчи библиотекаря, двамата здраво се вкопчиха един в друг, а после Ранов отскочи назад с вик и библиотекарят отново побягна. Ранов се обърна и стреля по тичащата фигура, преди да се е отдалечила. Тя обаче дори не потрепери — все едно Ранов стреляше във въздуха. После страшният библиотекар изчезна, толкова внезапно, че дори не бях сигурен дали е минал през тунела или направо се е стопил пред очите ни. Ранов се затича след него през вратата, но се върна почти веднага. Всички го гледахме втренчено; лицето му беше бяло, а през пръстите на ръката, с която стискаше разкъсаната яка на самото си, вече се стичаше кръв. След една дълга минута Ранов проговори:

— Какво, по дяволите, беше това? — гласът му трепереше.

Геза поклати глава.

— Господи! — каза той. — Ухапа те. — Той се отдръпна крачка назад от Ранов. — А аз няколко пъти оставах насаме с този дребосък. Каза, че ще ми покаже къде да намеря американците, но не ми каза, че е...

— Естествено, че няма да ти каже — презрително изсумтя Хелън, макар че се опитах да я спра. — Искал е да намери господаря си, да ни последва при него, а не да те убива. Така си му бил полезен. Даде ли ти записките ни?

— Млъквай! — Геза сякаш се канеше да я удари, но в гласа му долових страх и уважение и само тихо я дръпнах настрана.

— Хайде — Ранов ни подкара с оръжието си, без да сваля ръка от нараненото си рамо. — Изобщо не ни помогнахте. Искам ви обратно в София и на първия самолет. Късмет извадихте, че нямаме разрешение да се погрижим да изчезнете — можело да създаде проблеми.

Стори ми се, че се канеше да ни ритне, както Геза си изля гнева на крака на масата, но вместо това Ранов се обърна и бързо ни изведе от библиотеката. Накара Стойчев да върви напред; с болка си представих какво ли е преживял старецът в хода на това принудително преследване. Очевидно Стойчев нямаше намерение да ни преследва; бях убеден в това в мига щом зърнах нещастното му лице. Дали беше стигнал София, преди да го накарат да се върне и да ни последва? Надявах се международната слава на Стойчев да го предпази от нови беди, както се е случвало и преди. Но Ранов — това беше най-страшното. Ранов щеше да се върне, заразен, към задълженията си в тайната полиция. Запитах се дали Геза нямаше да предприеме нещо по въпроса, но лицето на унгареца изглеждаше толкова заплашително, че не посмях да го заговоря.

От вратата още веднъж погледнах назад към царствения саркофаг, който лежеше на мястото си поне от петстотин години. Обитателят му вече можеше да е навсякъде или поне да е на път. На стъпалата пропълзяхме един по един през отворчето — и горе видях нещо много странно. Мощехранителницата на свети Петко лежеше отворена на постаментата си. Явно са имали инструменти, за да я отворят, след като ние не успяхме. Мраморната плоча отдолу беше плъзната обратно на мястото си и покрита с бродираната покривчица, недокосната. Хелън ми хвърли неразбиращ поглед. Докато минавахме, погледнах в мощехранителницата и видях няколко парчета кости, лъскав череп — всичко, което беше останало от местния мъченик.

Под тежкото покривало на нощта пред църквата цареше суматоха от коли и хора — Геза очевидно беше пристигнал с помощници, двама от които пазеха вратата на църквата. Дракула определено не се е измъкнал оттук, помислих си аз. Планините бяха надвиснали над нас, по-тъмни и от нощното небе. Някои от селяните бяха дочули врявата и пристигаха със запалени факли; с приближаването на Ранов те се отдръпнаха, втрещени в разкъсаното му окървавено сако, с изопнати лица под неравната светлина. Стойчев ме хвана за ръката; лицето му се мушна до ухото ми.

— Ние го затворихме — прошепна той.

— Какво? — наведох се да го чуя.

— Дватамата с отчето слязохме първи в криптата, докато тези... тези разбойници претърсваха църквата и горите за вас. Видяхме човека

в гроба — не беше Дракула — и разбрахме, че сте били там. Затова го затворихме и когато слязоха долу, те отвориха само мощехранителницата. Така бяха побеснели, та помислих, че ще изхвърлят костите на клетия светия.

Отец Иван наистина беше доста як, помислих си аз, но немощният вид на професор Стойчев очевидно криеше неподозирана сила. Стойчев ме погледна изпитателно.

— И кой беше човекът в гроба, ако не...

— Беше професор Роси — прошепнах аз.

Ранов отвори вратите на колите и ни нареди да влизаме.

Стойчев ми хвърли бърз, красноречив поглед.

— Съжалявам.

Ето как оставихме най-добрия ми приятел да почива в България, дано спи там в мир до края на света.

ГЛАВА 75

След приключението ни в криптата гостната на семейство Бора ни се стори земен рай. Беше невероятно облекчение, че пак седяхме там с чаши горещ чай в ръце — тази седмица времето неочаквано беше захладняло, макар че вече беше юни, — а Тургут ни се усмихваше между възглавниците на дивана. Хелън беше събула обувките си на прага и беше сложила червените пантофи с пискюли, които ѝ донесе мисис Бора. Селим Аксой също беше там и тихо седеше в ъгъла, като Тургут се стараеше подробно да превежда разговора ни на него и на мисис Бора.

— Сигурни ли сте, че гробът беше празен? — Тургут за втори път задаваше този въпрос, но явно не успя да се сдържи да не попита отново.

— Съвсем сигурни — бързо погледнах към Хелън. — Това, което не знаем, е дали шумът, който дочухме на влизане, беше от измъкващия се Дракула. Дотогава навън трябва да е било тъмно, което би улеснило придвижването му.

— Пък и той може да мени формата си, разбира се, ако преданието е вярно — въздъхна Тургут. — Проклет да е! Били сте на косъм да го заловите, приятели, даже Гвардията на полумесеца не е успявала да стигне толкова близо през всичките тези петстотин години. Извънредно съм щастлив, че сте живи и здрави, но ужасно съжалявам, че не сте успели да го унищожите.

— Къде мислиш, че е отишъл? — наведе се Хелън напред със съсредоточен пламък в тъмните очи.

Тургут почеса огромната си брадичка.

— Е, скъпа, не мога да позная. Той може да пътува бързо и надалеч, но нямам представа къде би отишъл. Сигурен съм, че пак е на някое древно място, в някакво необезпокоявано през вековете скривалище. За него вероятно е било голям удар, че трябва да напусне „Свети Георги“, но сега той знае, че църквата ще се охранява за дълги години напред. Бих дал дясната си ръка да разбере дали е останал в България или окончателно я е напуснал. За него границите и

полицията не значат нищо, това поне знам със сигурност. — Благото лице на Тургут сурово се намръщи.

— Значи не мислиш, че ще ни преследва? — протичко попита Хелън, но нещо в стойката на раменете ѝ ми подсказа, че ѝ е струвало голямо усилие да зададе въпроса си така нехайно.

Тургут поклати глава.

— Надявам се, че не, мадам професоре. Мисля, че сега той малко се страхува от вас двамата, тъй като го открихте там, където никой не го беше търсил.

Хелън замълча, но съмнението по лицето ѝ не ми харесваше. Селим Аксой и мисис Бора я наблюдаваха с особена привързаност, забелязах аз; може би сега и те се чудеха как изобщо съм ѝ позволил да се замесва в такава опасна работа, макар че успяхме да се върнем непокътнати.

Тургут се обърна към мен.

— Много съжалявам за приятеля ти Роси. За мен щеше да е удоволствие да се запозная с него.

— Сигурен съм, че двамата щяхте да си допаднете — искрено казах аз и улових ръката на Хелън. Очите ѝ се напълваха със сълзи всеки път, когато споменавахме Роси, и сега тя пак гледаше встрани, сякаш да скрие мъката си.

— Да можех да се срещна и с професор Стойчев — въздъхна отново Тургут и остави чашата си на бронзовия поднос пред нас.

— Това щеше да е страхотно — казах аз и се усмихнах, като си представих как двамата учени сравняват записките си. — Дватама със Стойчев можехте да обедините знанията си за Османската империя и за средновековните Балкани. Може би един ден ще се срещнете.

Тургут поклати глава.

— Едва ли — каза той. — Между нас се издигат високи — и бодливи — прегради, както навремето между всеки цар и паша. Но ако отново имате възможност да поговорите с него или ако му пишете, непременно му изпратете моите почитания.

Това беше обещание, което лесно дадохме и с удоволствие щяхме да изпълним.

Селим Аксой помоли Тургут да ни попита нещо и Тургут мрачно го изслуша.

— Питаме се — каза ни той, — дали сред целия ужас и бъркотия сте успели да видите книгата, която описва професор Роси — житието на свети Георги, нали това беше? В Софийския университет ли го занесоха българите?

Когато истински се забавляваше, Хелън се смееше като малко момиче и едва се сдържаш да не я целуна звучно пред всички. Откакто напуснахме гроба на Роси, тя едва се усмихваше.

— В куфарчето ми е — казах аз. — Поне засега.

Тургут се ококори от изумление и му трябваше поне минута, за да се върне към задълженията си на преводач.

— И как се озова там?

Хелън мълчеше и се усмихваше, затова аз се заех с обяснението.

— Аз самият се сетих за нея едва в София, в хотела.

Не, не можех да им разкажа цялата истина, затова им предложих редактирана версия.

А цялата истина беше, че когато най-накрая останахме за десет минутки насаме в хотелската стая на Хелън, аз я грабнах в ръцете си и целунах гарвановочерната ѝ коса, придърпах я до рамото си, притиснах я до себе си през оцапаните ни с пръст дрехи сякаш беше другата ми половинка — липсващата половина на Платон, както тогава си помислих — и тогава почувствах не само облекчение от това, че оцеляхме до тази прегръдка, усетих не само красотата на дългите ѝ кости, дъха ѝ във врата ми, но и нещо ненормално в тялото ѝ, нещо твърдо и убиващо. Отдръпнах се и я погледнах изплашено, но видях сухата ѝ усмивка. Тя сложи пръст на устните си. Само ми напомняше — и двамата знаехме, че стаята сигурно се подслушва.

След миг тя сложи ръцете ми върху копчетата на блузата си, вече раздърпана и мръсна след преживяното. Разкопчах блузата ѝ, като не смеех дори да се замисля какво става, и я смъкнах. Вече съм казвал, че по онова време дамското бельо беше доста сложно нещо, с тайни връзки и кукички и неподозирани отделения, нещо като скрита бронежилетка. До тялото на Хелън обаче се криеше и книга — увита в кърпичка и затоплена, — не огромния фолиант, който си представих, когато Роси ни каза за него, а такова мъничко томче, че би се побрало и в шепата ми. Подвързията му представляваше изкусно изработен златен обков върху подложка от дърво и кожа. Златото беше украсено със смарагди, рубини, сапфири, лунни камъни и фини перли —

миниатюрно небе от скъпоценности в чест на светията по средата. Изтънчените му византийски черти изглеждаха сякаш нарисувани преди няколко дни, а не преди столетия, а огромните му, скръбни, опрощаващи змея очи като че ли гледаха право в моите. Веждите му се извиваха в изящни дъги над очите му, носът му беше дълъг и прав, а устата — тъжно безмилостна. Портретът се отличаваше с пълнота, завършеност и реализъм, каквито дотогава не бях срещал във византийското изкуство, беше напълно в духа на римското наследство. Ако вече не бях влюбен, щях да кажа, че това е най-красивото лице, което някога бях виждал, човешко, но и божествено, или пък божествено, но и човешко. По яката на робата му видях прелестно изписани букви. „Гръцки“, каза Хелън. Гласът ѝ беше само шепот в ухото ми. „Свети Георги.“

Вътре листовите бяха мънички парченца пергамент в зашеметяващо добро състояние, всяко изписано с изящен средновековен почерк, все на гръцки. Тук-там видях изкусно изработени илюстрации: свети Георги пробоща с копието си пихтиестата маса на гърчещия се змей под погледа на множество благородници; свети Георги приема мъничка позлатена корона от Христос, който му я поднася от небесния си престол; свети Георги на смъртно легло, оплакван от червенокрили ангели. Всяка миниатюра беше изпълнена с поразителни подробности. Хелън кимна и отново притегли ухото ми към устата си, притаила дъх. „Не съм специалист — прошепна тя, — но мисля, че като нищо е направена за императора в Константинопол — после ще се установи точно за кого. Това е печатът на късните императори.“

И наистина, от вътрешната страна на заглавната корица беше нарисуван двуглав орел, птицата, която гледаше едновременно назад в августейшото минало на Византия и напред в безбрежното ѝ бъдеще; очевидно зрението му не беше чак толкова остро, че да забележи и падането на империята под меча на един напорист неверник.

„Това значи, че датира поне от първата половина на петнайсети век — произнесох почти без глас. — Преди завоеванието.“

„О, мисля, че е още по-стара — прошепна Хелън и нежно докосна печата. — Баща ми... баща ми каза, че е много стара. Тук се виждат личните знаци на Константин Порфирогенет. Той е властвал през... — тя порови из мозъка си — през първата половина на десети

век. Бил е на власт преди основаването на Бачковския манастир. Орелът вероятно е добавен по-късно.“

Едва чуто прошушнах: „Искаш да кажеш, че това е на повече от хиляда години?“

Внимателно стиснал книгата с две ръце, аз седнах на леглото до Хелън. Нито един от двамата ни не продума; очите ни казваха повече или по-малко всичко. „Тя е в почти перфектно състояние. И ти възнамеряваш да изнесеш това богатство от България? Хелън — казах ѝ с поглед, — не си наред. Та тя принадлежи на българския народ, не мислиш ли?“

Тя ме целуна, взе книгата от ръцете ми и я отвори на първата страница. „Подарък ми е от татко“ — прошепна тя. Вътрешната заглавна страница беше увита с дебело парче кожа и тя внимателно пхна пръсти под него. „Не съм го разглеждала, защото чаках да го видим заедно.“ Тя измъкна пакет тънка хартия, гъсто изписана на пишеща машина. После заедно прочетохме, в мълчание, мъчителния дневник на Роси. Когато свършихме, никой не смееше да проговори, но и двамата плачехме. Накрая Хелън отново уви книгата в кърпичката си и я прибра в скривалището под дрехите си.

Тургут се усмихна, когато привърших със съкратената версия на тази история.

— Трябва обаче да ви кажа и още нещо, много е важно — изрекох аз. Описах им ужасното пленничество на Роси в библиотеката. Те слушаха със застинали, мрачни лица и когато стигнах до обстоятелството, че Дракула знае за продължаващото съществуване на гвардията, създадена от султана да го преследва, Тургут рязко пое дъх. — Съжалявам — казах аз.

Той бързо преведе думите ми на Селим, който наведе глава и после тихо нещо промълви. Тургут кимна.

— И аз чувствам онова, което той каза. Тази ужасна вест означава, че просто трябва още по-ожесточено да преследваме Набучвача и да пазим града си от набезите му. Негово Славно Величество Покровителя на Мирозданието точно това би наредил, ако беше жив. Така е. А какво ще правите с тази книга, когато се приберете у дома?

— Имам познат с връзки в една аукционна къща — казах аз. — Разбира се, ще бъдем много предпазливи и ще почакаме малко, преди

да предприемем каквото и да било. Предполагам, че рано или късно някой музей ще я купи.

— А парите? — поклати глава Тургут. — Какво ще правите с толкова пари?

— Мислим по въпроса — отвърнах аз. — Нещо добро. Но още не знаем какво.

Самолетът ни за Ню Йорк отлиташе в пет и Тургут взе честичко да поглежда към часовника си веднага щом приключихме с обилния обяд на диваните. Той, за жалост, имал вечерни часове, но мистър Аксой щял да ни изпрати до летището с такси. Когато се изправихме да си тръгваме, мисис Бора измъкна един шал от най-фина кремава коприна, избродиран със сребърни нишки, и го уви около врата на Хелън. Той покри раздърпаното ѝ черно сако и оцапаната яка и всички ахнахме — поне аз ахнах, но едва ли съм бил единствен. Над шала лицето ѝ светеше с излъчването на императрица.

— За сватбата ти — каза мисис Бора и се вдигна на пръсти да я целуне.

Тургут целуна ръката на Хелън.

— Беше на майка ми — каза простичко той и Хелън направи онемя. Аз благодарих вместо нея и разтърсих ръцете им. Ще им пишем, ще мислим за тях. Живот и здраве, ще се видим отново.

ГЛАВА 76

Последната част от моята история най-трудно ще разкажа, защото въпреки всичко тя започва толкова щастливо. Кротко се върнахме в университета и аз пак се хванах на работа. Полицията ме разпита още веднъж, но явно прие, че пътуването ми в чужбина е било свързано с научна работа, а не с изчезването на Роси. По това време вестниците вече бяха надушили изчезването и го бяха превърнали в местна мистерия, която университетът подминаваше с мълчание, доколкото му беше възможно. Деканът, естествено, също ме разпита, но, също толкова естествено, аз не му казах нищо друго, освен че скърбя за Роси като всички останали. Същата есен с Хелън се венчахме в църквата на родителите ми в Бостън — дори и в разгара на обряда не можех да не забележа колко прост и обикновен беше, колко много му липсваше дъхът на тамян.

Родителите ми останаха малко учудени от това развитие на нещата, разбира се, но в края на краищата нямаше как да не харесат Хелън. До тях вродената ѝ студенина изчезваше и когато им ходехме на гости в Бостън, често заварвах Хелън да се смее с майка ми в кухнята и да я учи да готви унгарски специалитети, или пък да обсъжда антропологически въпроси с баща ми в претъпкания му кабинет. Що се отнася до мен, макар че страдах заради загубата на Роси и заради тъгата, която тя явно причиняваше на Хелън, в моите спомени тази първа година е преизпълнена с щастие. Завърших дисертацията си с нов научен ръководител, чието лице през цялото време почти не забелязах. Не че холандските търговци вече не ме интересуваха; просто исках да завърша образованието си, за да можем най-накрая да се установим на някое приятно местенце. Хелън публикува дълга статия върху суеверията на влашките селяни, която се прие добре, и започна дисертация върху останките от трансилванските обичаи в Унгария.

Написахме и още нещо, веднага щом се върнахме в Щатите: бележка до майката на Хелън чрез леля Ева. Хелън не смееше да изложи в нея всичко, което се случи, но в няколко кратки реда каза на

майка си, че Роси е умрял със спомена и любовта си към нея. Хелън запечата писмото с отчаян израз на лицето.

— Някой ден ще ѝ разкажа всичко — каза тя, — но едва когато мога да ѝ го прошепна в ухото.

Така и не разбрахме дали това писмо стигна до назначението си, тъй като нито леля Ева, нито майката на Хелън ни отговориха, а след по-малко от година съветските войски нахлуха в Унгария.

Бях напълно решен оттук нататък да заживеем щастливо до края на живота си и скоро след като се оженихме, споменах на Хелън, че ми се иска да имаме деца. Отначало тя клатеше глава и внимателно докосваше белега на врата си. Разбрах какво иска да каже. Но пораженията при нея бяха незначителни, изтъквах аз; тя беше добре — здрава и силна. С времето тя малко по малко се отпусна, остави се пълното ѝ възстановяване да я приспи и виждах как замечтано се обръща след детските колички, с които се разминавахме по улиците.

На пролетта след като се оженихме, Хелън защити доктората си. Бързината, с която написа дисертацията си ме засрами; през онази година често се събуждах в пет сутринта, а тя вече беше станала и работеше на бюрото си. Изглеждаше бледа и уморена, а в деня, когато защити доктората си, се събудих и видях кръв по чаршафите, а Хелън лежеше до мен полужива и сгърчена от болки: спонтанен аборт. Явно беше изчаквала да ме изненада с добрата новина. После няколко седмици остана на легло и мълчеше. Дисертацията ѝ получи най-висока оценка, но тя никога не я спомена.

Когато получих първото си предложение за преподавателска работа в Ню Йорк, тя ме помоли да я приема и така се преместихме. Установихме се в Бруклин, в приятно запусната, типично нюйоркска къща. Разхождахме се по крайбрежната улица и съзерцавахме влекачите, които маневрираха в пристанището, и големите пътнически кораби — последните от този вид, — които потегляха към Европа. Хелън преподаваше в един университет не по-лош от моя, а студентите ѝ я обожаваха; животът ни беше идеално уравновесен и изкарвахме хляба си с онова, което най-много обичахме.

От време на време измъквахме „Житието“ на свети Георги и бавно го разглеждахме. Един прекрасен ден го занесохме в дискретна аукционна къща, където англичанинът, който го отвори, едва не припадна. Продадохме го на частен търг и накрая то се установи в

Клойстърс, Манхатън, а огромна сума пари пое към банковата сметка, която бяхме открили специално за тази цел. Нито Хелън, нито аз обичахме да живеем нашироко и ако изключим дребните суми, които изпратихме на близките ѝ в Унгария, не пипахме парите в банката.

Вторият аборт на Хелън беше още по-страшен и по-опасен; един ден се върнах у дома и ме посрещнаха кървави стъпки по паркета в салона. Тя беше успяла да извика линейка и когато стигнах в болницата, опасността почти беше отминала. След това споменът за кървавите стъпки ме будеше нощ след нощ. Започнах да се страхувам, че никога няма да имаме дете, и да се питам как ли ще ни се отрази, най-вече на Хелън. Тогава тя отново забременя и месец след месец минаваха без проблеми в напрегнато очакване. Очите на Хелън добиха мекия блясък на Богородица, тялото ѝ се окръгли под синята вълнена рокля, а походката ѝ стана леко нестабилна. Непрекъснато се усмихваше; това дете, казваше тя, ще успеем да запазим.

Ти се роди в болнична стая с изглед към река Хъдзън. Когато видях, че си тъмнокоса и с изписаните вежди на майка си, че си съвършена като току-що изкована монета и че очите на Хелън са пълни със сълзи на радост и болка, аз те вдигнах на ръце в стегнатия ти пашкул, за да ти покажа корабите през прозореца. Отчасти просто исках да скрия сълзите си. Кръстихме те на майката на Хелън.

Хелън беше като омагьосана от щастие с теб; искам да запомниш това най-добре от всички други истории от живота ни. По време на бременността си тя беше напуснала преподавателската си работа и явно се радваше да прекарва цялото си време у дома, играейки с пръстите и крачетата ти, които, както тя казваше с хитровата усмивка, бяха досущ трансилвански, или люлеейки те в големия стол, който ѝ купих. Ти започна да се усмихваш рано и очите ти ни следваха навсякъде. Понякога спонтанно излизах от кабинета си и се връщах у дома, за да се уверя, че двете ми тъмнокоси жени спокойно си подремват на канапето.

Един ден се върнах у дома рано, в четири, и донесох няколко малки кутии с китайска храна и букет цветя, който да разглеждаш. В хола нямаше никого и открих Хелън наведена над теб, докато ти спеше в кошчето си. Лицето ти беше напълно спокойно в съня си, но Хелън беше обляна в сълзи и за секунда дори не забеляза, че влязох. Прегърнах я и с ужас открих, че нещо в нея реагира доста бавно на

прегръдката ми. Тя не искаше да ми каже какво я тревожи и след няколко безплодни опита се отказах да я разпитвам. Онази вечер тя се развесели при вида на готовата храна и карамфилите, но на другата седмица отново я намерих разплакана, мълчалива, загледана в един от трудовете на Роси, на който той ми беше дал автограф още в началото на общата ни работа. Беше дебел том за минойската цивилизация, който тя държеше отворен в скута си на една от снимките на самия Роси пред някакъв гръцки жертвеник.

— Къде е бебето? — попитах я аз.

Тя бавно вдигна глава и се втренчи в мен, като че ли се опитваше да си спомни коя година сме.

— Спи.

Неочаквано усетих порив да се втурна в спалнята и да проверя дали с теб всичко е наред.

— Скъпа, какво става? — Отместих книгата и я прегърнах, но тя поклати глава и замълча. Когато накрая все пак отидох да те видя, ти тъкмо се събуждаше в кошчето с прекрасната си усмивка, потупваше коремчето си и се мъчеше да се надигнеш да ме видиш.

Скоро Хелън започна да мълчи почти всяка сутрин и да плаче безпричинно всяка вечер. Тъй като отказваше да говори с мен, настоях да отиде на лекар, а после и на психоаналитик. Лекарят каза, че е напълно здрава, че жените понякога тъгуват в първите месеци на майчинството и че когато свикне, ще се оправи. Твърде късно открих — чак когато един общ приятел се натъкна на Хелън в градската библиотека на Ню Йорк, — че тя изобщо не ходеше на психоаналитик. Когато ѝ съобщих откритието си, тя каза, че според нея малко научна работа би могла по-добре да я разсее и че е използвала идването на гледачката за тази цел. Вечер обаче настроението ѝ често беше толкова лошо, че аз реших, че тя вероятно има нужда от смяна на обстановката. Изтеглих малко пари от нашия запас и купих самолетни билети за Франция за началото на пролетта.

Хелън не беше ходила във Франция, макар че беше чела много за нея и говореше отличен училищен френски. На Монмартър изглеждаше весела, когато отбеляза с някогашното си остроумие, че Сакрекор е по-монументално грозна и от най-смелите ѝ представи. Харесваше ѝ да бута количката ти из цветните пазари и край Сена, където дълго се разхождахме и ровехме из съкровищата на

букинистите, докато ти седеше в меката си червена качулка и съзерцаваше водата. Ти се оказа отличен пътешественик, макар и само на девет месеца, и Хелън ти обеща, че това е само началото.

Хазайката в пансиона ни се оказа баба на безброй внуци и ние често те оставяхме да спиш под нейните грижи, за да се почерпим по нещо, опрели крака в бронзовата релса на някой бар, или да пийнем кафе на открито, без да сваляме ръкавиците си. Хелън — а и ти със светналите си очи — най-много обичахте ехото на сводовете в Нотър Дам, но накрая все пак поехме на юг, за да видим и други безподобни чудеса — блестящите витражи на Шартър, причудливата червена крепост-църква на еретиците в Алби; залите на Каркасон.

Хелън искаше да посетим древния манастир „Сен Матийо“ в Източните Пиренеи и решихме да отидем там за ден-два преди да се върнем в Париж и да отлетим обратно за дома. Стори ми се, че по време на пътуването лицето ѝ доста се оживи и ми хареса видът ѝ, когато лежеше простряна на леглото ни в хотела в Перпинян, прелиствайки една история на френската архитектура, която си купих в Париж. Манастирът бил построен през 1000 г., каза ми тя, макар да знаеше, че този раздел вече съм го прочел. Бил най-старият запазен образец на романска архитектура в Европа. „Почти на възрастта на Житието на свети Георги“, замислено казах аз, но тя затвори книгата, лицето ѝ доби непроницаем израз, тя се обърна и ненаситно не загледа как си играеш на леглото до нея.

Хелън настоя да отидем до манастира пеша, като поклонници. Изкатерихме се по пътя от Ле Бен в една хладна пролетна утрин и със затоплянето на деня вързахме пуловерите си на кръста. Хелън те носеше в карирано кенгуру на гърдите си и когато се умори, аз те взех на ръце. По това време пътят беше безлюден, ако изключим един мълчалив тъмнокос селянин, който ни подмина нагоре на коня си. Казах на Хелън, че трябваше да го помолим да ни повози, но тя не отговори; тази сутрин лошото ѝ настроение се беше върнало и с тревога и отчаяние забелязах, че от време на време очите ѝ се изпълваха със сълзи. Вече знаех, че ако я попитам какво има, тя само ще поклати глава и ще ме отблъсне, затова се задоволих просто нежно да те нося нагоре и да ти показвам гледките, които се разкриваха след всеки завой на пътя — просторни панорами на прашни поля и сгушени в ниското селца. На върха на планината пътят се превърна в широка

поляна от пръст, където бяха паркирани една-две стари коли, а за едно дърво беше вързан конят на онзи селянин — чий друг ще е, — макар че стопанинът му не се виждаше наоколо. Манастирът се издигаше пред нас точно на върха с тежките си каменни стени и ние прекрачихме през портите и се оставихме в ръцете на монасите.

В онези дни „Сен Матийо“ беше истински действащ манастир и приютяваше дванайсет или тринайсет монаси, които водеха живота на предшествениците си от последните хиляда години, като изключим факта, че от време на време развеждаха туристи и държаха един автомобил на паркинга пред входа за собствена употреба. Двама монаси ни показаха прекрасната сводеста галерия на манастирския двор — спомням си колко се учудих, когато отидох до открития край на двора и видях стръмната бездна над скалите, отвесната канара и равнините долу. Планините край манастира са по-високи и от върха, където е кацнала самата обител, и на далечните им склонове виждахме бели венички, които — едва след миг осъзнах — бяха водопади.

Поседяхме на пейката край пропастта, като те държахме между нас, загледани в огромното обедно небе и заслушани в ромона на манастирския фонтан, изработен от червен мрамор — един Господ знае как са го замъкнали чак дотук преди толкова векове. Хелън отново изглеждаше по-весела и с удоволствие забелязах, че лицето ѝ сякаш се беше умиротворило. Макар че понякога пак се натъжаваше, пътуването определено ѝ се отразяваше добре.

Накрая Хелън каза, че иска по-добре да разгледа манастира. Сложихме те обратно в кенгуруто и обиколихме кухните и дългата манастирска трапезария, където монасите все още се хранеха, спалните, където поклонниците можеха да преспят на твърдите нарове, скриптория, една от най-старите части на комплекса, където са били преписвани и илюстрирани толкова много велики ръкописи. Една от тези реликви беше изложена под стъклен похлупак — Евангелие от Матей, отворено на страница, чиито полета бяха украсени с малки дяволчета, увиснали едно за друго чак до дъното на страницата. Хелън дори се усмихна на гледката. После влязохме в параклиса — беше малък, както и всичко останало в манастира, но каменните му пропорции бяха в идеална хармония; никога не бях виждал подобно изпълнение на романския стил, толкова уютно и красиво. В пътеводителя ни пишеше, че овалната външна част на апсидата е

първият образец на романския стил, неочаквано архитектурно решение, което внесло светлина в олтара. В тесните прозорци имаше стъкла от четиринайсети век, а самият олтар беше безупречно подреден за месата в червено и бяло със златни свещници. Мълчаливо излязохме.

Накрая младият монах, който ни служеше за водач, каза, че сме видели всичко освен криптата и ние го последвахме надолу. Беше малка влажна дупка недалеч от покритата галерия, интересна от архитектурна гледна точка с романския си свод, поддържан от няколко клекнали колони, и с мрачно украсения каменен саркофаг от първия век от съществуването на манастира — там почиваше първият абат, обясни водачът ни. До саркофага седеше възрастен монах, изгубен в размисъл; когато влязохме, той вдигна глава, любезно и объркано, и ни се поклони, без да става от стола си.

— От векове спазваме обичая един от нас да бди над абата — обясни водачът ни. — Обикновено това е някой възрастен монах, който получава тази чест пожизнено.

— Колко странно — възкликнах аз, но на това място, вероятно заради студа, ти започна да хленчиш и да се въртиш на гърдите на Хелън и като видях, че тя е уморена, ѝ предложих да те изнеса на чист въздух. Измъкнах се от влажната дупка с облекчение и отидох да ти покажа фонтана в двора с галерията.

Очаквах Хелън веднага да ме последва, но тя се задържа в подземиято и когато отново излезе, лицето ѝ беше толкова променено, че усетих внезапна тревога. Изглеждаше оживена — да, по-весела не я бях виждал от месеци, — но и пребледняла, с разширени очи, съсредоточена върху нещо, което не разбирах. Приближих се към нея колкото можех по-небрежно; попитах я имаше ли нещо интересно долу.

— Може би — каза тя, но като че ли не ме чу добре над грохота на мислите вътре в себе си. После неочаквано се обърна към теб и те взе от ръцете ми, притисна те и те целуна по главата и бузите. — Тя добре ли е? Уплаши ли се?

— Добре е — казах аз. — Може би е малко гладна.

Хелън седна на пейката, извади буркан с бебешка храна и се зае да те храни, като ти пееше една от онези песнички, които не разбирах — или на унгарски, или на румънски, — докато ти ядеше.

— Мястото е чудесно — каза тя след малко. — Хайде да останем един-два дни.

— Но в четвъртък вечер трябва да сме в Париж — възразих аз.

— Е, какво значение има дали ще нощуваме тук или в Ле Бен — каза тя спокойно, — утре можем да слезем долу и да си хванем автобуса, ако смяташ, че трябва да тръгваме.

Съгласих се, защото тя се държеше много странно, но дори и когато обсъдих намерението ни с монаха-екскурзовод, усещах вътрешно нежелание. Той предаде молбата ни на по-високопоставения свещеник, а той на свой ред ни каза, че манастирската спалня за гости е празна и сме добре дошли. Между простия обяд и още по-простата вечеря се нанесохме в стаята си близо до кухнята, после се разходихме из градините с рози, обиколихме стръмната овощна градина извън стените на манастира и отново се върнахме в параклиса, за да чуем месата, която монасите пяха, докато ти спеше в скута на Хелън. Един монах оправи леглата ни с чисти, груби чаршафи. Когато ти заспа на единия креват, към който бяхме придърпали нашите два нара, за да не изпаднеш, аз полегнах да чета, преструвайки се, че не гледам към Хелън. Тя седеше в черната си памучна рокля на ръба на кревата и се взираше в нощта навън. С благодарност забелязах, че завесите бяха спуснати, но накрая тя стана и ги дръпна и продължи да се взира навън.

— Сигурно е тъмно — казах аз, — понеже наблизко няма нито един град.

Тя кимна.

— Много е тъмно, но тук винаги е било така, нали?

— Защо не си лягаш? — протегнах се аз и потупах леглото ѝ.

— Добре — каза тя, без да възрази. Всъщност тя дори ми се усмихна и се наведе да ме целуне, преди да си легне. За миг я улових в ръцете си, усетих силата на раменете ѝ и гладката кожа на врата ѝ. После тя се протегна и се зави и май заспа много преди да дочета страницата си и да изгася лампата.

Събудих се призори от някакъв вятрец, който полъхваше из стаята. Беше съвсем тихо; ти дишаше до мен под бебешкото си вълнено одеялце, но нарът на Хелън беше празен. Безшумно станах, сложих обувките и якето си. Покритата галерия навън беше потънала в мъгла, дворът беше сивкав, а фонтанът едва се виждаше като голяма

сянка. Хрумна ми, че сигурно слънцето трудно си пробива път до това място, тъй като първо трябва да изкачи гигантските върхове на изток. Огледах се за Хелън, но не я повиках, защото знаех, че обича да става рано и вероятно седеше на някоя от пейките, потънала в мисли и в очакване на изгрева. От нея обаче нямаше и следа и когато небето изсветля, се заех да я търся по-усърдно, като първо отидох до пейката, където седяхме предишния ден, а после и до параклиса с призрачния му мирис на пушек.

Накрая започнах да я викам по име, първо тихо, после по-силно и дори тревожно. След няколко минути един монах излезе от трапезарията, където те явно тъкмо се бяха събрали за мълчаливата си закуска, и попита с какво може да ми помогне. Обясних му, че жена ми е изчезнала и той се разтърси заедно с мен.

— Може би мадам е тръгнала на разходка?

Но от нея нямаше и следа нито в градината, нито на паркинга, нито в мрачната крипта. Търсихме навсякъде, докато слънцето се показва над върховете, а тогава той отиде да повика останалите монаси и един от тях предложи да слезе с колата до Ле Бен, за да разпита и там. Помолих го, съвсем импулсивно, на връщане да доведе полиция. После те чух да плачеш от спалнята; втурнах се при теб, уплашен да не си паднала от леглото, но ти тъкмо се събуждаше. Бързо те нахраних и те взех на ръце, за да претърся отново същите места.

Накрая помолих да съберат и разпитат всички монаси. Абатът с готовност се съгласи и ги доведе в манастирския двор. Никой не беше виждал Хелън, след като снощи се бяхме отпавили от трапезарията към спалнята си. Всички бяха разтревожени — *la pauvre*, каза един възрастен монах, с което изведнъж ме раздразни. Попитах дали някой е говорил с нея предишния ден, дали някой е забелязал нещо необичайно.

— Ние не говорим с жени, според общото правило — внимателно ме осведоми абатът.

Един монах обаче пристъпи напред и веднага познах стария монах, чиято работа беше да бди в криптата. Изразът на лицето му беше спокоен и благ, както предишния ден на светлината на газената лампа в криптата, с онова кротко объркване, което бях забелязал и тогава.

— Мадам ме заговори — каза той. — Не исках да нарушавам правилото, но тя беше толкова тиха, възпитана дама, че отговорих на въпросите ѝ.

— Какво ви пита тя? — сърцето ми вече туптеше, но сега болезнено запрепуска.

— Попита ме кой е погребан тук и аз ѝ обясних, че е един от първите ни абати и че ние благоговеем пред паметта му. После тя попита какви велики дела е извършил и аз ѝ казах, че според нашата легенда — тук той погледна към абата, който му кимна да продължи, — според нашата легенда той е водил свят живот, но имал нещастieto да умре прокълнат, така че се вдигал от ковчега си да пакости на монасите и затова се наложило да пречистят трупа му. Когато бил пречистен, от сърцето му поникнала бяла роза в знак, че Света Богородица му е простила.

— И затова ли седите да го пазите? — попитах аз трескаво.

Абатът вдигна рамене.

— Това е просто един от обичаите ни в негова памет.

Обърнах се към стария монах, потискайки желанието си да го стисна за гърлото и да видя как добродушното му лице посинява.

— И това предание ли разказахте на жена ми?

— Тя питаше за историята ни, мосю. Не видях нищо лошо да отговоря на въпросите ѝ.

— И какво ви каза тя в отговор?

Той се усмихна.

— Благодари ми с милия си глас и ме попита за името ми и аз ѝ отговорих — брат Кирил.

Той скръсти ръце пред корема си.

Отне ми известно време да осъзная значението на думите му, защото в първия момент името нищо не ми проговори заради френското ударение на последната сричка и заради невинното „брат“. После трябваше да те стисна в ръцете си, за да не те изпусна.

— Казвате, че името ви е Кирил? Това ли казахте? Кажете го буква по буква!

Изненадан, монахът се подчини.

— Откъде е това име? — настоях аз. Не можех да овладеем треперения си глас. — Това истинското ви име ли е? Кой сте вие?

Абатът пристъпи напред, може би защото старецът изглеждаше искрено озадачен.

— Това не е рожденото му име — обясни той. — Всички приемаме ново име, когато дадем монашески обет. Винаги сред нас е имало брат Кирил — някой винаги носи това име, както имаме брат Мишел — ето този там, както...

— Нима искате да ми кажете — казах аз, като здраво те държах в ръце, — че преди този човек е имало друг брат Кирил, преди него още един и още един?

— О, да — каза абатът, очевидно учуден от ожесточения разпит. — Откакто манастирът ни се помни. Тук се гордеем с традициите си — и не обичаме новите порядки.

— Откъде идват тези традиции? — едва не изкрещях в лицето му.

— Не знам, мосю — търпеливо отвърна абатът. — Тук винаги е било така.

Приблжих се до него и почти опрях нос в неговия.

— Искам да отворите саркофага в криптата! — казах аз.

Той отстъпи назад, потресен.

— Какво казвате? Това е невъзможно.

— Елате с мен. Ето — бързо те връчих в ръцете на младия монах, който ни развеждаше наоколо предишния ден. — Моля ви, бихте ли подържали дъщеря ми. — Той те взе далеч не толкова непохватно, колкото можеше да се очаква, и те гушна в ръцете си. Ти се разплака. — Елате — казах на абата. Завлякох го в криптата и той махна на останалите монаси да ни оставят. Бързо слязохме по стъпалата. В студената дупка, където брат Кирил беше оставил да горят две свещи, аз се обърнах към абата. — Няма нужда да казвате никому за това, но аз трябва да видя какво има в този саркофаг. — Замълчах, за да подчертая думите си. — Ако не ми помогнете, ще стоваря цялата сила на закона върху манастира ви.

Той ми хвърли един поглед — дали беше изпълнен със страх, или с ненавист, или с жалост? — и безмълвно се приближи до единия край на саркофага. Заедно хлъзнахме тежкия капак настрани, достатъчно, за да надникнем вътре. Вдигнах една от свещите. Саркофагът беше празен. Очите на абата се уголемиха и той върна капака на мястото му с мощен тласък. Двамата не сваляхме очи един от друг. Той имаше

деликатно, интелигентно галско лице, което при други обстоятелства щях много да харесам.

— Моля ви, не казвайте на братята за това — каза той полугласно, после се обърна и се изкачи навън от криптата.

Последвах го, с мъка обмисляйки какво да правя оттук нататък. Трябваше да те взема и незабавно да се върна в Ле Бен, реших аз, да се уверя, че полицията наистина е предупредена за инцидента. Може би Хелън е решила да се върне в Париж преди нас — защо, не можех да си представя — може би дори е отлетяла за къщи. Ушите ми страшно пищяха, сърцето ми беше заседнало в гърлото, а кръвта ми напираше в устата.

Когато отново излязох в сводестата галерия, където се виждаше как слънцето вече облива планините, а птичките пееха и подскачаха по древните плочи, вече знаех какво се е случило. През последния час се бях мъчил да не мисля за това, но сега почти нямаше нужда да ми го казват, знаех го още когато видях двамата монаси, които тичаха към абата и викаха. Спомних си, че тези двамата бяха изпратени да търсят извън манастирските стени, в овощната градина, в зеленчуковите градинки, в горичките със суховати дървета, сред пръснатите канари. Те тъкмо се връщаха от стръмната страна — единият сочеше края на галерията, там, където предишния ден двамата с Хелън седяхме на една пейка, държахме те между нас и се взирахме в бездънната пропаст.

— Абате! — извика един от тях, сякаш не смееше направо да се обърне към мен. — Абате, по скалите има кръв! Там долу, в ниското!

В тази моменти думите липсват. Изтичах в края на галерията, без да те изпускам от ръце, а меката ти като цветенце бузка опираше във врата ми. Първите сълзи вече изпълваха очите ми и бяха по-горещи и горчиви от всякога. Надникнах над ниската стена. На не повече от пет метра по-надолу, върху един изпъкнал камък имаше алено петно — неголямо, но ясно забележимо на сутрешното слънце. Под него зееше бездната, издигаше се мъглица, кръжаха орли, а планините се спускаха досами корените си. Хукнах към главния вход, запрепъвах се навън край стените. Пропастта беше толкова дълбока, че даже и да не те държах, нямаше да успея да пропълзя до първата скална тераса. Стоях в прекрасната утрин, а от небесния ефир към мен се понесе вълната на загубата. После скръбта ме застигна и ме погълна в неописуем пламък.

ГЛАВА 77

Останах там три седмици — в Ле Бен и в манастира, претърсвах скалите и горите с местната полиция и с един екип, извикан от Париж. Майка ми и баща ми пристигнаха във Франция и останаха с теб, хранеха те, бутаха количката ти из града — мисля, че това правеха. Аз попълвах формуляри за мудните чиновници в малките им кабинетчета. Водех безполезни телефонни разговори, търсейки думи на френски да изразя величината на загубата си. Ден след ден преравах горите в дъното на скалите, понякога в компанията на един детектив със студена физиономия и помощниците му, а понякога сам със сълзите си.

Отначало исках да намеря Хелън жива, да я видя как пристъпва към мен с обичайната си суха усмивка, но накрая бях съгласен да видя дори и бездиханното ѝ тяло, надявах се да го намеря някъде между камъните и храсталаците. Ако можех да отнеса тялото ѝ у дома — или в Унгария, мислех си понякога, — щях поне да имам нещо от нея, което да тача, което да погребва, всичко щеше да свърши и щях да остана сам с мъката си. Почти не смеех да призная пред себе си, че тялото ѝ ми трябваше и по друга причина — да се уверя, че смъртта ѝ е напълно естествена, или да изпълня горчивото задължение, което извърших и с Роси. Защо не намирах тялото ѝ? Понякога, особено сутрин, чувствах, че тя просто е паднала, че никога не би ни оставила нарочно. Тогава вярвах, че е възможно да е намерила невинен, естествен гроб някъде в горите, дори и никога да не го открия. Но следобед вече си спомнях само депресиите и странните ѝ настроения.

Знаех, че ще тъжа за нея до края на живота си, но тази пълна липса на труп ме измъчваше. Местният лекар ми даде успокоително, което да вземам вечер, за да мога да спя и с нови сили да търся из гората на следващия ден. Когато полицията предпочете да се занимава с по-наложителни проблеми, останах да търся сам. Понякога намирах сред храстите други находки — камъни, тухли от комин и дори един счупен орнамент във формата на фантастично чудовище — дали той беше паднал много по-далеч от Хелън? Сега по манастирските стени имаше по-малко чудовищни орнаменти.

Накрая родителите ми ме убедиха, че не мога да остана тук вечно и трябва да се върна в Ню Йорк, после винаги мога да дойда и пак да търся. Полицията в цяла Европа беше предупредена от френските си колеги; ако Хелън беше жива — утешително ми казваха те, — все някой ще я намери. В края на краищата се отказах не защото тези уверения ми подействаха, а заради самата гора, заради космическата бездна на скалите, гъстотата на храстите долу, които раздираха панталоните и саката ми, докато се провирах между тях, заради ужасната височина и дебелина на дърветата, заради тишината, която ме обграждаше, когато спирах да ровя и застивах неподвижно за няколко минути.

Преди да си тръгнем, помолих абата да каже молитва за Хелън в далечния край на галерията, откъдето тя беше скочила. Той го превърна в цяла служба, събра монасите около себе си и вдигаше в простора ту един, ту друг ритуален предмет — не ме интересуваше какви бяха — и пееше над бездната, която моментално поглъщаше гласа му. Баща ми и майка ми стояха до мен, майка ми не спираше да бърше сълзите си, а ти хленчеше в ръцете ми. Държах те здраво; тези седмици почти бях забравил колко мека беше тъмната ти коса, колко силни бяха ритациите ти крака. Преди всичко, ти беше жива; дишаше в брадичката ми, а ръчичката ти дружелюбно ме прегръщаше през врата. Когато ме разтърсваха ридания, ти скубеше косата ми и дърпаше ухото ми. С теб на ръце аз се заклех, че ще се опитам да продължа напред, че все някак ще живея.

ГЛАВА 78

С Барли се спогледахме над картичките от майка ми. Както и писмата на баща ми, те прекъсваха, без да ми дадат повече яснота за настоящето. Главното, онова, което изгаряше ума ми, бяха датите им. Тя ги беше писала след смъртта си.

— Отишъл е в манастира — казах аз.

— Да — съгласи се Барли. Събрах картичките и ги оставих върху мраморния плот на тоалетката.

— Да тръгваме — казах аз. Надникнах в чантичката си, извадих малкия сребърен нож от канията и внимателно го пуснах в джоба си.

Барли се наведе и ме целуна по бузата. Изненадах се.

— Да тръгваме — рече той.

Пътят към Сен Матийо беше по-дълъг, отколкото го помнех, прашен и горещ дори и в късния следобед. В Ле Бен нямаше таксито — поне наоколо не се виждаха — така че поехме пеша, като бързо крачехме през ширналите се нивя, докато не стигнахме в подстъпите на гората. Оттам пътят се заизкачва към върха. Когато влязохме в гората, смесица от маслинови дръвчета, борове и исполински дъбове, сякаш се озовахме в катедрала; беше сумрачно и хладно и ние инстинктивно снишихме глас, макар че и без това не говорехме много. Бях гладна, въпреки цялата си тревога; дори не бяхме изчакали обещаното от управителя кафе. Барли свали памучната си шапка и избърса чело.

— Тя не би могла да оживее след такова падане — казах аз, когато успях да се преборя със стегнатото си гърло.

— Така е.

— Баща ми изобщо не допуска — поне не в писмата си, — че може да е била блъсната надолу.

— И това е така — каза Барли и пак нахлупи шапката.

Помълчах за малко. Единственият звук бяха стъпките ни по неравния паваж — дотук пътят все още беше павиран. Не исках да

изричам всичко това, но думите сами изригнаха.

— Професор Роси казва, че самоубийството създава риск мъртвият да се превърне в... да се превърне в...

— Спомням си — простичко каза Барли. Помислих си, че по-добре да беше замълчал. Пътят вече се виеше високо в планината. — Може би ще мине някоя кола — добави той.

Никаква кола обаче не мина и ние вървахме все по-бързо и по-бързо и така се запъхтахме, че почти не приказвахме. Когато излязохме от гората след последния завой, стените на манастира ме изненадаха; не бях запомнила този завой, нито неочаквано голата поляна на върха на планината, безкрайната вечер, която се спускаше над нас. Смътно си спомних равния пращан паркинг пред главния вход, където днес нямаше никакви коли. Къде бяха туристите, почудих се аз. Миг по-късно се приближихме достатъчно, за да прочетем табелата — комплексът е в ремонт, този месец не се допускат посетители. Надписът не забави крачката ни.

— Хайде — каза Барли. Той улови ръката ми, което много ме зарадва, защото се бях разтреперила.

Стените около портите сега бяха опаковани в скелета. На пътя ни стоеше подвижна бетонобъркачка. Бетон? Тук? Дървените врати под портала бяха плътно затворени, но не и заключени, както установихме, когато предпазливо натиснахме железния пръстен. Не ми се харесваше идеята да се вмъкнем вътре неканени; не ми харесваше и фактът, че от баща ми нямаше никаква следа. Може би той още беше долу в Ле Бен или на съвсем друго място. Възможно ли беше да претърсва дъното на пропастта, както преди години, на десетки метри под нас, недостижим за погледите ни? Започнах да съжалявам, че се поддадохме на порива да се качим направо в манастира. Освен това, макар че същинският залез щеше да настъпи може би след час, слънцето бързо се спускаше на запад зад Пиренеите и чезнеше зад най-високите върхове. Гората, от която бяхме излезли, вече беше потънала в дълбоки сенки и скоро цветовете на деня съвсем щяха да се изличат по манастирските стени.

Пристъпихме вътре, предпазливо, и се изкачихме в двора с покритата галерия. По средата ясно бълбукаше червеният мраморен фонтан. Там бяха и изящните усукани колони, които помнех, дългата галерия, розовата градина в единия край. Златистата светлина

липсваше и на нейно място бяха паднали гъсти пръстенокафяви сенки. Наоколо беше пусто.

— Мислиш ли, че трябва да се върнем в Ле Бен? — прошепнах на Барли.

Той тъкмо се канеше да ми отговори, когато доловихме звук — пеене — от църквата в другия край на галерията. Вратите ѝ бяха затворени, но ясно чувахме песнопенията на службата с интервалите на мълчание.

— Всички са там — каза Барли. — Може би и баща ти е там.

Аз обаче се съмнявах.

— Ако е там, сигурно е отишъл долу... — не довърших и се огледах из двора. Бяха минали почти две години, откакто бяхме идвали тук с баща ми — за втори път, както стана ясно от писмата му — и отначало не успях да си спомня къде беше входът за криптата. Изведнъж видях вратата, която сякаш се беше отворила в близката стена, без да я забележа. Сега си спомних фантастичните създания, издълбани в камъка край вратата — грифони и лъвови, дракони и птици, причудливи животни, които не можех да разпозная, хибриди между доброто и злото.

С Барли погледнахме към църквата, но вратите ѝ бяха плътно затворени, и се промъкнахме през двора към входа на криптата. За малко постояхме отпред под погледа на застиналите зверове и като гледах мрака, в който трябваше да се спуснем, сърцето ми се сви. После си спомних, че там вътре може би стоеше баща ми и всъщност може би се намираше в ужасна беда. Пък и Барли още държеше ръката ми, висок и решителен. Бях почти сигурна, че сега ще измърмори нещо за странните истории, в които се забърква моето семейство, но той стоеше до мен напрегнато, готов като мен да срещне каквото и да ни очакваше.

— Нямаме светлина — прошепна той.

— Е, не можем да влезем в църквата и да си вземем — ненужно отбелязах аз.

— Имам запалка — Барли я измъкна от джоба си. Не знаех, че пуши. Той бързо щракна, задържа пламъка над стъпалата и двамата заедно слязохме в мрака.

Отначало наистина беше тъмно и напредвахме пипнешком надолу по стръмните древни стъпала, но после видях светлинка в

дълбините на сводестото помещение — не беше от запалката на Барли, която той припалваше през няколко секунди — и ужасно се уплаших. Треперливата светлинка беше някак си по-лоша и от пълния мрак. Барли стисна ръката ми, докато не почувствах как в пръстите ми кръвта спря да тече. В края си стълбището завиваше и когато обиколихме последния завой, си спомних какво ми беше разказвал баща ми — че това е корабът на най-старата църква на манастирския комплекс. Там беше огромният каменен саркофаг на абата. Там беше призрачният кръст, издълбан в старинната апсида, ниският свод над нас, един от най-ранните запазени образци на романския стил в цяла Европа.

Зърнах всичко това с периферното си зрение, тъй като точно тогава една сянка се отдели от гъстия мрак от другата страна на саркофага и се изправи — беше мъж с фенер. Той ни видя в същия миг, когато и ние го забелязахме, и ми се стори, че възкликна:

— Исусе Христе!

Втренчихме се един в друг.

— Какво правиш тук? — полугласно попита той, местейки поглед ту към мен, ту към Барли, вдигнал фенера току пред лицата ни. Тонът му беше яростен — пълен с гняв, страх, любов. Пуснах ръката на Барли и изтичах около саркофага при баща си, а той ме прегърна.

— Исусе! — изрече, галейки главата ми. — Изобщо не биваше да си тук.

— Прочетохме онази глава в оксфордския архив — прошепнах аз. — Страхувах се, че ти... — не успях да довърша. Сега, след като го бяхме намерили и се уверих, че е жив и на себе си, цялата се разтрепери.

— Изчезвайте оттук — каза той, а после ме притисна по-силно. — Не. Късно е — не трябва да оставате навън сами. Имаме още няколко минути до залез-слънце. Ето — подаде ми той фенера, — дръж това, а ти — каза на Барли — ми помогни с капака.

Барли пристъпи напред веднага, макар че забелязах как и неговите колене трепереха, и помогна на баща ми бавно да плъзне надолу капака на огромния саркофаг. Тогава видях, че баща ми беше облегал дълъг кол на близката стена. Явно се беше приготвил да съзре в каменния ковчег лицето на някакъв отдавна преследван кошмар, но не беше готов за онова, което наистина видя. Хем ми се

искаше, хем не смеех да погледна вътре, но вдигнах фенера и всички надникнахме долу в празния саркофаг, в прахта.

— Господи — възкликна баща ми.

Никога досега не бях чувала в гласа му тази нотка на пълно отчаяние и си спомних, че той не за пръв път вижда празен ковчег. Баща ми се препъна напред и чух как колът се стовари върху каменния под. Стори ми се, че ще заплаче, ще заскубе косите си, наведен над пустия гроб, но той стоеше вцепенен от мъка.

— Господи — каза пак, почти без глас, — мислех, че съм отгатнал и мястото, и датата, най-накрая... мислех, че...

Той не довърши, защото тогава от сенките в старинния напречен неф, където не проникваше и лъч светлина, изплува фигура, която не приличаше на нищо познато. Беше толкова необикновено привидение, че нямаше да мога да изпищя, дори и страхът да не сковаваше гърлото ми. Фенерът ми осветяваше стъпалата и краката му, едната ръка и рамото, но не и засенченото лице, а аз бях прекалено стъписана, за да вдигна фенера по-високо. Примъкнах се към баща си, както и Барли, и сега и тримата стояхме почти затулени зад преградата на празния саркофаг.

Фигурата леко се приближи и спря, лицето оставаше все така скрито в сянката. Вече виждах, че силуетът беше човешки, но не се движеше като човешко същество. Краката му бяха обути в тесни черни ботуши, неописуемо различни от всички видове ботуши, които някога бях виждала, и тихо пошляпваха по камъните, когато той крачеше напред. Край тях се спускаше плащ или може би просто по-голяма сянка, а яките му крака бяха обути в тъмно кадифе. Не беше висок като баща ми, но раменете му под тежкото наметало бяха широки, а неясният силует някак създаваше впечатление, че е много по-едър, отколкото беше в действителност. Плащът очевидно имаше качулка, защото цялото му лице беше скрито. След първата ужасна секунда видях и ръцете му, бели като кости под тъмните дрехи, с пръстен със скъпоценен камък.

Беше толкова истински, толкова близо до нас, че не смеех да издишам; всъщност дори ми се стори, че ако се насяла да се приближа до него, ще възвърна дишането си, и ми се прииска да го доближа. Усещах сребърния нож в джоба си, но нищо не беше в състояние да ме убеди да го взема в ръка. Там, където трябваше да е лицето му, нещо

просветваше — дали бяха червеникавите очи? Или зъбите, или усмивката му? А после, в неочакван изблик на думи, той проговори. Казвам изблик, защото никога не бях чувала такъв звук, такъв безреден поток от думи, които можеха да са много езици едновременно или един чуден, но непознат за мен език. След миг обаче хаосът се подреди в думи, които разбиха, макар да имах чувството, че усещам значението им в кръвта си, а не ги чувам с ушите си.

Добър вечер. Поздравления.

В този миг баща ми сякаш се съвзе. Не знам как намери сили да проговори.

— Къде е тя? — извика той. Гласът му трепереше от страх и ярост.

Ти си забележителен учен.

Не знам защо, но в същия момент тялото ми сякаш тръгна към него по собствена воля. Баща ми протегна ръка почти в същата секунда и здраво стисна ръката ми, така че фенерът се олюля и край нас затанцуваха страховити сенки и светлинки. В тази секунда светлината беше по-ярка и аз зърнах малко от лицето на Дракула, само извивката на отпуснатите черни мустаци, скулата, която като нищо можеше да е гол череп.

Ти се оказа най-решителен. Ела с мен и ще те даря с познанието на десет хиляди живота.

Още не знаех как успях да го разбера, но чувствах, че говореше на баща ми.

— Не! — извиках аз. Бях толкова ужасена от собствения си вик, от това, че изобщо бях проговорила, и ми се стори, че сякаш за миг изгубих съзнание. Усещах, че привидението пред нас навярно се усмихваше, макар че лицето му отново беше потънало в сянка.

Ела с мен или ми дай дъщеря си.

— Какво? — попита баща ми едва чуто. В този миг осъзнах, че той не разбираше думите на Дракула, може би дори не го чуваше. Баща ми просто отговаряше на моя вик.

Фигурата сякаш размисляше в мълчание. Странните му обувки се размърдаха върху каменния под. Под старинните дрехи осанката му беше не само злоеща, но и някак изискана, като на стар владетел.

Дълго чаках учен с твоята дарба.

Сега гласът беше омекнал, но звучеше безкрайно заплашително. Стояхме в тъмнината, която сякаш струеше от тъмната фигура и ни обливаше.

Ела с мен доброволно.

Сега сякаш баща ми помръдна към него, все така здраво стиснал ръката ми. Очевидно той усещаше онова, което не разбираше. Рамото на Дракула потрепна; той премести ужасяващата си тежест от единия крак на другия. Тялото му сякаш излъчваше смърт и все пак той беше жив и силен.

Не ме карай да чакам. Ако не дойдеш сам, аз ще те отведа.

Баща ми като че ли събираше цялата си сила.

— Къде е тя? — изкрещя той. — Къде е Хелън?

Фигурата се изправи и видях разярения блясък на зъбите, скулите, очите, сянката на качулката, поклащаща се над лицето му, нечовешкия юмрук, стиснат на ръба на светлината. Макар че той дори не помръдваше, аз имах ужасното чувство, че някакъв звяр се снишава за скок, за да се хвърли отгоре ни, а после по сенчестите стълби зад него се чува стъпки, нещо се стрелна напред, но ние не го видяхме, а само усетихме движението на въздуха. С писък, който сякаш не излезе от мен, вдигнах фенера и видях лицето на Дракула — никога няма да го забравя, — а после, за огромно мое изумление, видях още една фигура, която стоеше точно зад него. Вторият човек очевидно беше слязъл по стълбите, същият тъмен и наметнат силует като неговия, но по-здрав и несъмнено жив човек. Мъжът тичаше, а във вдигнатата му ръка просветваше нещо ярко. Дракула обаче вече беше усетил присъствието му, обърна се с протегната ръка и го отблъсна. Силата на Дракула трябва да е била свръхестествена, защото изведнъж яката човешка фигура се блъсна в стената на криптата. Чухме силен глух удар, после стенание. Дракула се въртеше наляво-надясно в злоещо раздвоение, първо към нас, а после към стенещия човек.

Внезапно по стълбите отново се чува стъпки — този път по-леки, а с тях нахлу и силен лъч светлина. Дракула беше хванат в крачка — обърна се твърде късно, заслепен в мрака. Някой бързо претърси помещението с мощния фенер, вдигна оръжие и стреля.

Дракула не помръдна, както според мен трябваше да направи, не залитна върху саркофага над нас; той просто се свлече, първо назад, така че изпитото му бледо лице за момент отново излезе на светло, а

после напред, и пак напред, докато не се сгромоляса върху камъните с прасцене сякаш от извити кости. За секунда той се сгърчи на пода и накрая замря. После тялото му сякаш се превърна в пепел, в нищо, дори и старинните му дрехи се разложиха, сиви на подлътгващата светлина.

Баща ми пусна ръката ми и се втурна към лъча на фенера, подритвайки пихтията на пода.

— Хелън — извика той, или може би изплака името ѝ, или го прошепна.

Барли обаче също притича напред, уловил фенера на баща ми. На каменните плочи лежеше огромен мъж, а до него беше паднала камата му.

— О, Елси — изрече задавен английски глас. От главата му капеше тъмна кръв и пред вцепенените ни от ужас погледи очите му застинаха.

Барли се хвърли на земята край разкривената му сянка. Сякаш се задушаваше от изненада и мъка.

— Мастър Джеймс?

ГЛАВА 79

Хотелът в Ле Бен с гордост предлагаше на гостите си специален салон с високи тавани и камина. Управителят ни запали огън и на своя глава затвори вратите, за да ни отдели от останалите гости.

— Екскурзията до манастира ви е изморила — каза само той, докато оставяше бутилка коняк пред баща ми и нареждаше чашите — пет чаши, забелязах аз, като че ли липсващият ни спътник още можеше да се почерпи с нас — но по погледите, които си размениха с баща ми, разбрах, че двамата си казаха много повече без думи.

Управителят цяла вечер разговаря по телефона и някак успя да уреди нещата с полицията, която ни разпита само в хотела и ни освободи под благосклонния му поглед. Подозирам, че пак той се беше обадил на моргата или на погребалната агенция — което и от двете да имаха в едно френско селце. Сега, след като всички чиновници си бяха заминали, аз седях на неудобното тапицирано канапе до Хелън, която през няколко минути се пресягаше да ме погали по главата, и се мъчех да не си спомням добродушното лице на мастър Джеймс и едрото му, неподвижно под чаршафа тяло. Баща ми седеше в дълбок фотьойл до огъня и съзерцаваше ту нея, ту нас. Барли беше качил дългите си крака на един диван и се мъчеше, струва ми се, да не се взира в коняка, докато накрая баща ми не се усети и не напълни чашите. Очите на Барли се бяха зачервили от скришен плач, но той явно предпочиташе да не го безпокоим. Когато го погледнах, собствените ми очи неудържимо се напълниха със сълзи.

Баща ми гледаше косо към Барли и за миг си помислих, че също щеше да се разплаче.

— Той постъпи много смело — каза тихо баща ми. — Ако не го беше нападнал, Хелън нямаше да успее да стреля така. Нямаше да може да го простреля през сърцето, ако чудовището не се беше разсеяло. Мисля, че в последните си мигове Джеймс е разбрал какво е постигнал. Той отмъсти за човека, когото най-много обичаше — а и за мнозина други.

Барли кимна, все още неспособен да говори, и сред нас отново се възцари тишина.

— Обещах да ви разкажа всичко, когато седнем на спокойствие — каза накрая Хелън, като остави чашата си на масата.

— Сигурни ли сте, че не искате да ви оставя насаме? — попита Барли неохотно.

Хелън се засмя и мелодичният ѝ смях, така различен от обичайния ѝ глас, ме изненада. Дори и в тази изпълнена с мъка стая смехът ѝ не звучеше неподходящо.

— Не, не, миличък — каза тя на Барли. — Без теб не може.

Обичах акцента ѝ, грубоватия ѝ, но приятен английски, който сякаш познавах толкова отдавна, че дори не помнех откога. Беше висока, слаба жена в черна, някак старомодна рокля, с кълбо от къдрава посивяваща коса около главата. Лицето ѝ беше поразително — набръчкано, изтощено, но в очите ѝ светеше младежки пламък. Всеки поглед към нея беше шок за мен — не само защото беше там, истинска, но и защото винаги си бях представяла само младата Хелън. Въображението ми никога не беше отчитало годините, които ни разделяха.

— Целият ми разказ би отнел много, много време — рече тя меко, — но сега мога да ви кажа поне някои неща. Първо, че съжалявам. Причиних ти много мъка, Пол, знам — погледна тя баща ми от другата страна на камината. Барли се размърда с неудобство, но тя го спря с властен жест. — На себе си обаче причиних още по-голяма мъка. Второ, и това трябваше отдавна да съм ти го казала, но сега нашата дъщеря — усмивката ѝ беше нежна, а в очите ѝ проблясваха сълзи, — нашата дъщеря и приятелите ни могат да бъдат мои свидетели. Жива съм, не съм една от живите мъртви. Той не успя да ме нарани трети път.

Исках да погледна баща ми, но не можех да отместя очи. Това за него беше много личен миг. Не го чух обаче да хълца на глас.

Тя замълча и явно си поемаше дъх.

— Пол, когато отидохме в Сен Матийо и разбрах за обичаите им — за абата, който ставал в смъртта си, и за брат Кирил, който го пазел, — бях обзета от отчаяние, но и от нетърпимо любопитство. Усетих, че желанието ми да видя това място, копнежът ми по него не биха могли да са съвпадение. Преди да отидем във Франция, аз бях подновила

проучванията си в Ню Йорк — без да ти кажа, Пол — с надеждата да открия втория гроб на Дракула и да отмъстя за смъртта на баща си. Не бях попадала обаче и на дума за Сен Матийо. Копнежът ми да отида там се появи едва когато прочетох за него в пътеводителя. Беше най-обикновено желание без научно обяснение.

Тя се огледа сред нас, навела прекрасния си профил.

— Поднових изследванията си в Ню Йорк, защото се чувствах виновна за гибелта на баща си — бях го убила с желанието си да го надмина, да изоблича предателството му към майка ми — и не можех да понеса тази мисъл. После реших, че злодейската ми кръв — кръвта на Дракула — ме е накарала да постъпя така и осъзнах, че съм преляла тази кръв и на своето бебе, макар да мислех, че съм се възстановила от заразата на неживите.

Тя поспря, за да погали бузата ми и да хване ръката ми. Потръпнах от докосването ѝ, от близостта на тази необикновена, близка жена, която се навеждаше към рамото ми на дивана.

— Чувствах се все по-недостойна и когато чух обяснението на брат Кирил за легендата за Сен Матийо, разбрах, че никога няма да намеря спокойствие, докато не науча повече. Вярвах, че ако намеря Дракула и го унищожа, може да се възстановя напълно, да стана добра майка, да получа нов живот. Когато ти, Пол, заспа, излязох в покритата галерия. Смятах отново да слеза в криптата с пистолета и да се помъча да отворя саркофага, но знаех, че няма да се справя сама. Докато се колебаех дали да те събудя или не, дали да те помоля за помощ, седнах в края на галерията на пейката, която гледаше към пропастта. Знаех, че не трябва да оставам там сама, но нещо ме теглеше натам. Луната светеше прекрасно, а по планинските склонове се стелеше тънка мъгла.

Очите на Хелън неочаквано се разшириха.

— Както си седях там, нравки ме полазиха по гърба, сякаш нещо беше застанало точно зад мен. Бързо се обърнах и в другия край на галерията, където луната не можеше да огрее, мярнах някакъв тъмен силует. Лицето му беше в сянка, но по-скоро усещах, отколкото виждах втрепените му в мен пламтящи очи. Беше въпрос на секунди да разпери крила и да ме достигне, а аз стоях съвсем сама до парапета. Изведнъж чух гласове, мъчителни гласове в собствената си глава, които ми казваха, че никога няма да надвия Дракула, че този свят е

негов, а не мой. Казаха ми да скачам, докато още съм на себе си, и аз като насън станах и скочих.

Сега тя седеше съвсем изправено, загледана в огъня, а баща ми скри лицето си в шепи.

— Исках да падна свободно, като Луцифер, като ангел, но не бях забелязала онази скали. Всъщност се ударих в тях и нараних главата и ръцете си, но там имаше и дебела възглавница от трева и затова ударът не ме уби, нито счупи костите ми. След няколко часа, мисля, се събудих от нощния студ, усетих кръв по лицето и врата си и видях залязващата луна и бездната под мен. Господи, ако се бях претърколила, вместо да припадна — тя замълча за миг. — Знаех, че няма да мога да ти обясня какво съм направила и ме обзе срам чак до лудост. Чувствах, че вече не съм достойна нито за теб, нито за дъщеря ни. Когато се посъвзех, се изправих и видях, че не съм изгубила много кръв. Макар че всичко ме болеше, нямах нищо счупено и знаех, че той не ме беше застигнал — явно и той ме беше отписал, когато скочих. Бях ужасно слаба и трудно ходех, но обиколих манастирските стени и в тъмното слязох надолу по пътя.

Помислих си, че баща ми пак ще заплаче, но той седеше тихо и не отместваше очи от нея.

— Тръгнах по света. Не беше много трудно. Бях взела чантичката си — по навик, предполагам, а и защото в нея беше оръжието ми със сребърните куршуми. Спомням си, че едва не се разсмях, когато усетих чантичката на ръката си, долу в бездната. Вътре имах и пари, доста пари в подплатата и внимателно ги използвах.

Майка ми също винаги носеше всичките си пари със себе си. Предполагам, че такъв е бил обичаят в родното ѝ село. Тя така и не се довери на никоя банка. Много по-късно, когато ми потрябваха още пари, изтеглих от банковата ни сметка в Ню Йорк и ги внесох в една швейцарска банка. После възможно най-бързо напуснах Швейцария, за да не се опиташ да ме проследиш, Пол. О, прости ми! — внезапно извика тя и още по-силно стисна пръстите ми, а аз разбрах, че искаше прошка за отсъствието си, а не за парите. Баща ми здраво склучи пръсти:

— Това теглене ме обнадежди за няколко месеца, поне пося съмнение в ума ми, но банката не успя да го проследи. Върнах си

парите. — Но не и теб, можеше да добави, но се възпря. Лицето му сияеше, уморено и радостно.

Хелън наведе очи.

— Във всеки случай, намерих къде да отседна за няколко дни, далеч от Ле Бен, докато зараснат раните ми. Крих се, докато не стана безопасно да се покажа навън.

Пръстите ѝ се пресегнаха към гърлото и там видях малък бял белег, който вече многократно бях оглеждала.

— Усещах с цялото си същество, че Дракула не ме е забравил и че може отново да ме потърси. Държах пистолета под ръка, както и камата, и кръстчето. Навсякъде, откъдето минавах, влизах в църквите и молах за благословия, макар че понякога раната ми започваше да пулсира още на входа на църквата. Внимавах да не оставям врата си непокрит. Накрая се подстригах късо и боядисах косата си, промених дрехите си, сложих тъмни очила. Дълго време избягвах големите градове, а после малко по малко тръгнах по архивите, където винаги съм искала да продължа проучванията си. Работех задълбочено. Намирах го навсякъде — в Рим през 1620 година, във Флоренция при Медичите, в Мадрид, в Париж по време на Революцията. Понякога се споменаваха за странна чума, понякога за взрив от вампирясвания в някое гробище — в Пер Лашез, например. Явно от край време е имал предпочитания към писари, архивисти, библиотекари и историци — към хора, които са имали достъп до книгите. Опитах се по движенията му да отгатна къде се намира новият му гроб, къде се е скрил, след като разкрихме гроба му в Свети Георги, но не намерих логика в маршрутите му. Мислех, че когато го намеря, когато го убия, ще мога да се върна и да ви кажа, че светът вече е по-сигурно място. Щях да ви заслужа. Живеех в страх, че той ще ме намери, преди да го намеря аз. И където и да отидех, вие ми липсвахте — ако знаехте колко бях самотна.

Тя отново взе ръката ми, погали я и аз против волята си усетих прилив на гняв — заради всички онези години без нея.

— Накрая реших, че дори и да не съм достойна, имам право да ви видя. И двамата. Бях прочела във вестниците за фондацията ти, Пол, и знаех, че сте в Амстердам. Не беше трудно да ви открия, нито да седна в кафенето до службата ти, нито да ви проследя на някоя от екскурзиите ви — много внимателно — много, много внимателно.

Никога не позволих да се срещнем лице в лице от страх да не ме познаете. Идвах и си тръгнах. Ако издирванията ми вървяха добре, си позволявах едно пътуване до Амстердам и оттам ви следях. После един ден — в Италия, в Монтепердучо — го видях на пиацата. Той също ви следеше — наблюдаваше ви. Тогава осъзнах, че той е станал толкова силен, че може да излиза и посред бял ден. Знаех, че сте в опасност, но мислех, че ако отида да ви предупредя, може само още повече да приближа заплахата до вас. В края на краищата той може би търсеше мен, а не вас, или може би се опитваше да ме подлъже да го заведа при вас. Беше невероятно мъчение. Знаех, че сигурно и ти проучваш нещо — че отново си започнал да го издирваш, Пол, — щом си привлякъл вниманието му. Не можех да реша какво да правя.

— Аз съм виновна — измърморих аз и стиснах погрознялата й сбръчкана ръка. — Аз намерих книгата.

Тя ме погледна за кратко, наклонила глава встрани.

— Ти си историк — каза след малко. Не беше въпрос. После въздъхна. — Няколко години ти писах картички, моето момиче — но разбира се не ги изпращах. Един ден реших, че мога да общувам с двама ви от разстояние, да ви кажа, че съм жива, без никой друг да ме види. Изпратих ги в Амстердам, на вашия адрес, в колет до Пол.

Този път аз се обърнах към баща ми, учудена и ядосана.

— Да — каза ми той тъжно. — Не можех да ти ги покажа, не можех да те разстроя така, преди да съм намерил майка ти. Нали си представяш как се чувствах.

Представях си. Изведнъж си спомних смъртната му умора в Атина, вечерта, в която го видях полужив на бюрото в стаята му. Но сега той се усмихваше и осъзнах, че оттук насетне сигурно ще се усмихва всеки ден.

— Ех — усмихна се и тя. Около устата и имаше дълбоки бръчки, забелязах аз, както и край ъгълчетата на очите й.

— Започнах да те търся — а с тебе и него — усмивката му стана сериозна.

Тя се взря в него.

— Тогава разбрах, че трябва да се откажа от проучванията и просто да вървя по петите му, докато ви преследва. Понякога ви срещах и разбирах, че си възобновил изследването си — гледах те как влизаш в библиотеките, Пол, или как излизаш оттам, и така ми се

искаше да ти разкажа всичко, което бях научила. После ти отиде в Оксфорд. При дотогавашните си изследвания не бях ходила в Оксфорд, макар да бях прочела, че през късното Средновековие там е имало чести случаи на вампирясване. А в Оксфорд ти остави една книга отворена...

— Той я затвори, когато ме видя — вмъкнах аз.

— И мен — каза Барли с мълниеносна усмивка. За пръв път и той се обади и с облекчение забелязах, че все още можеше да е забавен.

— Е, първия път, когато я прегледа, той забрави да я затвори — почти ни смигна Хелън.

— Права си — каза баща ми. — Сега като се сетя, май наистина я забравих.

Хелън се обърна към него с ослепителната си усмивка.

— Знаеш ли, дотогава никога не бях виждала тази книга. *Vampires du Moyen Age*?

— Класика — каза баща ми. — Но много рядка.

— Мисля, че и мастър Джеймс трябва да я е чел — бавно се намеси и Барли. — Знаете ли, видях го вътре малко след като ви изненадахме там, сър. — Баща ми изглеждаше озадачен. — Да — добави Барли, — бях забравил шлифера си на първия етаж в библиотеката и след около час се върнах да го взема. Тогава видях мастър Джеймс да се измъква от нишата на балкона, но той не ме забеляза. Стори ми се, че изглеждаше ужасно разтревожен, някак ядосан и разсеян. Сетих се за този случай, когато реших да му се обадя.

— Говорил си с мастър Джеймс? — учудих се аз, но още повече се възмутих. — Кога? Защо си му звънял?

— Обадих му се от Париж, защото си спомних нещо — каза простичко Барли и протегна крака. Искях да отида при него и да го прегърна, но не можех пред родителите си. Той ме погледна: — Казах ти, там във влака, че се опитвам да си спомня нещо, нещо за мастър Джеймс, и когато стигнахме Париж, си спомних. Веднъж, когато той излезе от кабинета си да прибере някакви книжа, видях на бюрото му едно писмо — беше си с плика и понеже марката много ми хареса, го погледнах по-отблизо. Идваше от Турция и беше много старо — може би това ме накара да погледна марката — всъщност някой си професор

Бора го беше изпратил преди двайсет години, но този плик ме накара да помечтая един ден и аз да имам огромно бюро и да получавам писма от цял свят. Името Бора ми направи впечатление, дори и тогава — звучеше толкова екзотично. Не отворих плика да прочета писмото, разбира се — добави припряно Барли. — Не бих направил подобно нещо.

— Разбира се, че не — леко изсумтя баща ми, но ми се стори, че в очите му просветна обич.

— Е, когато слизахме от влака в Париж, видях на перона един старец, предполагам мюсюлманин, с тъмночервена шапка с дълъг пискюл и дълга роба като османски паша, и тогава се сетих за онова писмо. После изведнъж си припомних и разказа на баща ти — той мрачно ме изгледа — и отидох на телефона. Разбрах, че мастър Джеймс явно продължава да го търси.

— А аз къде бях? — ревниво попитах.

— В тоалетната, предполагам. Момичетата все пред огледалото висите. — Сигурно щеше да ми прати целувка, ако не бяха всички останали. — Мастър Джеймс звучеше ядосан по телефона, но когато му казах какво става, той отговори, че мога да разчитам на благоволението му за вечни времена. — Устните на Барли потрепнаха. — Не посмях да го питам какво възнамерява да прави, но сега вече знам.

— Да, всички знаем — тъжно откликна баща ми. — Явно е направил същата сметка по старата книга и се е досетил, че са минали точно шестнайсет години от последното посещение на Дракула в Сен Матийо. Тогава несъмнено е разбрал къде отивам. Всъщност, когато е бил в нишата с редките книги на библиотеката, вероятно е проверявал мен — в Оксфорд той неведнъж ме преследваше да му кажа какво става, угрижен за здравето и духа ми. Не исках да го въвличам в тази работа, защото знаех колко е опасна.

Хелън кимна.

— Да. Мисля, че и аз съм била там малко преди него. Намерих отворената книга и също пресметнах времето, а после чух стъпки по стълбите и се измъкнах в другата посока. Също като нашия приятел и аз видях, че ще отидеш в Сен Матийо, Пол, за да ме намериш и да хванеш демона, затова потеглих колкото можех по-бързо. Не знаех

обаче кой влак ще хванеш и най-вече и представа си нямах, че дъщеря ни ще те последва.

— Видях те — изрекох аз удивено.

Тя се втрени в мен, но за миг оставихме тази тема. Щяхме да имаме толкова много време да си говорим. Виждах, че тя е уморена, че всички сме уморени до мозъка на костите си, дотолкова, че дори нямахме сили да се убедим един друг каква голяма победа сме извоювали днес. Дали светът наистина беше станал по-сигурен, защото се бяхме събрали заедно, или защото него вече го нямаше? Очакваше ме бъдеще, каквото никога не си бях представяла. Хелън щеше да живее с нас и да изгася свещите в трапезарията. Щеше да дойде на церемонията в гимназията, когато завършех, на първия ми ден в университета, щеше да ми помогне да облека сватбената си рокля, ако някога се омъжех. Щеше да ни чете на глас в хола след вечеря, щеше да се върне в света и отново да преподава, щеше да ме води да си купувам обувки и дрехи, щеше да върви до мен с ръка на кръста ми.

Тогава още не знаех, че от време на време тя щеше да се усамотява, да мълчи с часове, да опипва врата си, не знаех, че само девет години по-късно една мъчителна болест щеше да ни я отнеме — много преди да свикнем със завръщането ѝ, макар че може би никога нямаше и да свикнем, може би никога нямаше да се уморим от блаженството на нейното присъствие. Нямаше как да предвидя и че нашият последен дар щеше да е да се уверим, че тя почива в мир, понеже можеше и да не е така, нито че тази сигурност щеше да е едновременно сърцераздирателна и утешителна. Ако можех да предскажа всички тези неща, щях и да знам, че баща ми щеше да изчезне ден след погребението ѝ и че малката кама от кабинета щеше да изчезне с него и че никога, никога нямаше да го попитам за това.

Но край камината в Ле Бен годините, които щяхме да прекараме с нея, се простираха пред нас като вечна благословия. Те започнаха няколко минути по-късно, когато баща ми се надигна и ме целуна, разтърси ръката на Барли с отривист жест и изтегли Хелън от дивана.

— Ела — каза ѝ той и тя се облегна на него, засега приключила с разказа си, с изморено, но радостно лице. Той събра ръцете ѝ в дланите си. — Да си лягаме.

ЕПИЛОГ

Преди около две години бях на конференция във Филаделфия, международна среща на историци медиевисти, и пред мен се откри неочаквана възможност. Дотогава не бях ходила във Филаделфия и бях запленена от контраста между нашите семинари, които ни потапяха в едно феодално и религиозно минало, и оживената метрополия край нас с далеч не толкова древната ѝ история, пропита с просвещенските идеали на републиката и революцията. Гледката от четиринайсетия етаж на хотелската ми стая разкриваше причудлива смесица от небостъргачи и цели пресечки с къщи от седемнайсети и осемнайсети век, почти като миниатюри на фона на исполините край тях.

Имахме няколко часа почивка и аз се измъкнах от безкрайните приказки за византийското наследство, за да разгледам няколко истински византийски находки в прекрасния музей на изкуствата в града. Там зърнах една брошура, която рекламираше малък музей на литературата с библиотека в центъра на града, чието име бях чувала преди години от баща си и чиято колекция имах причини да познавам. Това беше важно място за изследователите на Дракула — чиито редици, разбира се, доста бяха нараснали след първите проучвания на баща ми, — почти толкова важно, колкото и много европейски архиви. В тази библиотека, спомних си аз, можеха да се видят бележките на Брам Стокър за романа му Дракула, събрани от източници в библиотеката на Британския музей, както и една важна средновековна книжка. Предоставилата се възможност се оказа неустойима. Баща ми навремето много искаше да посети тази колекция; сега щях да поседя там един час в негова памет. Той загина преди повече от десет години при взрив на противопехотна мина в Сараево, където посредничеше в един от най-страшните конфликти в Европа за последните десетилетия. Повече от седмица не знаех какво се е случило; когато стигна до мен, вестта ме потопи в мълчание за близо година. И досега той ми липсва всеки ден, понякога всеки час.

Ето как се озовах в малка стаичка с климатик в една от филаделфийските кафяви каменни сгради от деветнайсети век, заровена в документи, които излъчваха атмосферата не само на далечното минало, но и на трескавите проучвания на баща ми. Прозорците гледаха към няколко кичести улични дървета и към други кафяви каменни здания, чиито изящни фасади се бяха запазили незамърсени от модерни придаъци. В този час в малката библиотека имаше само още един учен, италианка, която няколко минути шепна в мобилния си телефон, а после отвори нечий ръкописен дневник — помъчих се да не надничам натам — и се зачете. Когато се установих на една маса с бележник в ръка и лек пуловер на гърба заради климатика, библиотекарята ми донесе първите записки на Стокър, а после и малка картонена кутия, вързана с панделка.

Бележките на Стокър бяха приятно развлечение — изучавах ги и напосоки си водех записки. Някои бяха написани със ситен почерк, други бяха напечатани на старинна тънка хартия. Сред тях бяха вмъкнати изрезки от вестници за загадъчни събития и листчета от личния му календар. Мислех си, че баща ми щеше да ги хареса, щеше да се усмихне на невинните заигравки на Стокър с окултното. След половин час обаче внимателно ги отместих настрана и се заех с кутията. В нея имаше тъничка книжка, подвързана с чисти корици — вероятно добавени през деветнайсети век, четирийсет страници, напечатани на почти безупречно запазен пергамент от петнайсети век, средновековно съкровище, чудото на подвижните печатарски преси. Заглавната страница беше гравюра на дърво — лице, което познавах от дългата си работа, огромни очи, широко отворени и все пак някак коварни, които ме изгаряха с поглед, тежки мустаци, провиснали над четвъртита челюст, дълъг нос, деликатен, но заплашителен, и едва забележими чувствени устни.

Това беше отпечатаният през 1491 г. Нюрнбергски памфлет, който описваше престъпленията на Драколе Вайда, неговата жестокост, кръвожадните му оргии. Тъй като познавах памфлета добре, успях да разбера първото изречение дори и на средновековния немски: През лето Господне 1456 Дракула извърши много ужасни и

прелюбопитни неща. Всъщност библиотеката предлагаше и превод, приложен към книжката, и в него с трепет препрочетох някои от безчовечните престъпления на Дракула. По негово нареждане едни били изпичани живи, други били одрани, трети — заравяни до врата в земята, деца били набучвани на гърдите на майките си. Баща ми беше преглеждал други подобни книги, разбира се, но ценеше най-много тази заради неочаквано новичкия ѝ вид, заради здравия пергамент, почти идеалното състояние. След пет века книжката изглеждаше като току-що отпечатана. Безупречната ѝ чистота ме изнервяше сама по себе си и след малко с радост я оставих в кутията, вързах панделката и се почудих защо ли ми трябваше лично да я видя. Наглият поглед ме следеше, докато не затворих книгата отгоре му.

Събрах вещите си и с чувство за приключила поклонническа мисия благодарих на любезната библиотекарка. Тя явно беше поласкана от посещението ми; този памфлет бил сред любимите ѝ придобивки на библиотеката; даже била написала статия върху него. Разделихме се сърдечно и слязох на долния етаж в магазина за сувенири, а оттам — на слънчевата улица с миризмите на автомобилни газове и на обяда, който ме очакваше някъде наблизо. След резкия преход от пречистения въздух на музея към грохота на града тежката дъбова врата зад мен ми се стори почти отблъскващо затворена и затова още повече се стреснах, когато оттам забързано излезе библиотекарката.

— Мисля, че си забравихте тези неща — каза тя. — Добре, че ви хванах.

Тя ме изгледа с онази самодоволна усмивка, с която хората ви връщат някаква ценност — щеше да е неприятно да го изгубите, нали — портмоне, ключове, красива гривна.

Благодарих ѝ и все така изненадано взех книгата и бележника, които тя ми подаде, закимах признателно и тя изчезна в старата къща точно толкова бързо, колкото беше слязла след мен. Бележникът несъмнено беше мой, макар да бях сигурна, че на тръгване внимателно го бях прибрала в чантата си. Книгата беше... Сега не мога да се сетя какво си помислих тогава, в онези първи мигове, знам само, че видях корицата от износено старо кадифе, много, много старо, която изглеждаше едновременно позната и непозната в ръката ми. Вътре пергаментът далеч не беше толкова здрав като на памфлета, който

прегледах в библиотеката — въпреки че страниците бяха празни, личеше, че са били прелиствани векове наред. Свирепият самотен образ на рисунката в средата се отвори в ръката ми, преди да я спра, и се затвори отново, преди да успея да го разгледам добре.

Стоях като вцепенена на улицата, завладяна от чувство за нереалност; минаващите коли бяха все така истински, някъде прозвуча клаксон, един мъж с куче на верижка се опитваше да ме заобиколи, да се провре между мен и близкото дърво гинко. Спомних си библиотекарката и бързо вдигнах поглед към прозорците на музея, но те отразяваха единствено отсрещните къщи. Никъде дантелените завеси не помръдваха, нито една врата не се затвори безшумно, докато се оглеждах наоколо. На улицата всичко си беше наред.

В хотелската стая извадих книгата на стъклената маса и измих лицето и ръцете си. После отидох до прозорците и се загледах над града. В края на пресечката се виждаше патрицианската грозотия на Филадельфийското кметство с несигурно закрепената на върха му статуя на миролюбивия Уилям Пен. Оттук парковете приличаха на зелени правоъгълници от дървесни корони. От банковите кули струеше отразена светлина. Далеч вляво беше сградата на федералната управа, където само преди месец избухна бомба, виждаха се червено-жълтите кранове, които разчистваха руините, и се чуваше грохотът на новото строителство.

Но не тази гледка изпълваше погледа ми. Пряко волята си виждах друга сцена, която сякаш бях наблюдавала някога, много отдавна. Наведох се към прозореца, усетила топлината на лятното слънце и почувствала неочаквана сигурност въпреки невероятната височина на стаята си, като че ли за мен несигурността се криеше в съвсем други неща.

Представях си ясното есенно утро на 1476 година, утрин достатъчно хладна, че от повърхността на езерото да се вдига лека мъглица. Една лодка акостира в края на острова, под стените и куполите с железните кръстове. Чува се лекото дращение на дървения нос по камъка и двама монаси бързо излизат иззад дърветата да издърпат лодката на брега. Мъжът, който слиза от нея, е сам и пристъпва на каменния кей, обут с изкусно изработени ботуши от червена кожа със закопчани остри шпори. Той е по-нисък и от двамата млади монаси, но сякаш се извисява над тях. Облечен е в

пурпурночервена дамаска под дългата черна кадифена пелерина, която е закопчана на широките му гърди с изящна брошка. Шапката му е островърх конус, черна с червени пера, затъкнати отпред. Ръката му с дълбокия белег над пръстите си играе с късия меч, окачен на колана. Очите му са зелени, свръхестествено големи и раздалечени, устата и носът му издават жестокост, а в черните му коси и мустаци се забелязват грубо сплетени бели косми.

Игуменът вече е уведомен и бърза да го посрещне под дърветата.

— За нас е чест, господарю — казва той и протяга ръка. Дракула целува пръстена му и игуменът го прекръства. — Бъди благословен, синко — казва му той, с внезапна благодарност. Той знае, че появата на княза е почти чудодейна; за да стигне дотук, Дракула вероятно е прекосил и турски земи. Не за пръв път покровителят на игумена изниква сякаш пренесен по Божията милост. Игуменът е дочул, че митрополитът в Куртя де Арджеш скоро отново ще ръкоположи Дракула за княз на Влахия и тогава несъмнено Драконът най-накрая ще освободи цяла Влахия от турците. Пръстите на игумена докосват широкото чело на княза в благословия. — Вече си мислехме най-лошото, когато не дойдохте през пролетта. Слава на Бога!

Дракула се усмихва, но нищо не казва, а само измерва игумена с дълъг поглед. Двамата и преди са спорили за смъртта, спомня си игуменът; по време на изповед Дракула няколко пъти го е питал дали той, божият човек, смята, че всеки грешник може да бъде допуснат в рая, ако искрено се разкае. Най-голямата грижа на игумена е покровителят му да получи последно причастие, когато му дойде времето, но се страхува да му го каже. Благодарение на меката настойчивост на игумена обаче Дракула поне се покръства отново в правата вяра, за да докаже разкаянието си за краткотрайното преминаване към еретичната западна църква. Игуменът му е простил всичко, тайничко — всичко. Нима Дракула не посвети живота си на борбата с неверниците, с чудовищния султан, който срина стените на Константинопол? Той обаче също толкова тайничко се чуди каква ли съдба ще отреди Всемогъщият за този човек? Надява се, че Дракула няма да повдигне отново въпроса за рая и с облекчение посреща въпроса на княза как върви строителството в отсъствието му. Двамата заедно отиват в края на манастирския двор, а край тях подскачат пилета. Дракула със задоволство оглежда новопостроените сгради и

пищните зеленчукови градини и игуменът бърза да му покаже алеите, които са построили след последното му посещение.

В покоите на игумена двамата пият чай, а после Дракула оставя пред игумена кадифена торбичка.

— Отворете я — казва той и поглажда мустаците си. Мускулестите му крака са прострени далеч пред стола му; вечният меч още виси на кръста му. Игуменът би предпочел Дракула да поднася даровете си с повечко смирение, но мълчаливо отваря торбичката.

— Турски скъпоценности — казва Дракула с все по-широка усмивка. Един от долните му зъби липсва, но останалите са здрави и бели. В торбичката игуменът открива накити с неописуема прелест, огромни инкрустации със смарагди и рубини, тежки златни пръстени и брошки османска изработка, а сред тях и други скъпоценности, включително изящен кръст от гравирано злато с тъмни сапфири. Игуменът не иска и да знае откъде се е взело всичко това.

— Ще обзаведем сакристията и ще сложим нов кръщелен купел — казва Дракула. — Искам да повикате майстори откъдето ви се прище. С тези неща ще платите всичко и дори ще остане и за гроба ми.

— Гроба ви ли, господарю? — игуменът почтително гледа в пода.

— Да, Ваше Високопреподобие. — Ръката му отново попипва ефеса на меча. — Мисля за това и бих искал да ме погребете пред олтара с една мраморна плоча отгоре. Ще изпеем за мен най-хубавата заукойна служба, разбира се. Ако трябва, вземете втори хор. — Игуменът се покланя, но е ядосан от изражението на този мъж, от пресметливия блясък в зелените му очи. — Освен това имам и още някои изисквания, които внимателно ще запомните. Искам на надгробната плоча да бъде гравиран образът ми, но да няма кръст.

Игуменът стъписано вдига очи.

— Да няма кръст ли, господарю?

— Никакъв кръст — безпрекословно нарежда князът. Поглежда игумена право в очите и за миг игуменът не смее да пита повече. Но все пак той е духовен наставник на този човек и скоро пак проговаря.

— Всеки гроб се бележи с мъките на нашия Спасител и вашият трябва да получи същата чест.

Лицето на Дракула потъмнява.

— Не възнамерявам да се оставя дълго на смъртта — казва той полугласно.

— Има само един начин да се избегне смъртта — отговаря храбро игуменът — и той е чрез Изкупителя, ако Той ни дари с милостта Си.

Дракула се взира в него няколко минути и игуменът с мъка се сдържа да не отмести очи.

— Може би — казва той накрая. — Неотдавна обаче срещнах едното, търговец, който е ходил в един манастир, от западните. Казва, че някъде в Галия, в най-старата църква в онази част на света, неколцина латински монаси с тайни способности са измамили смъртта. Предложи да ми продаде тайната им, която е записал на книга.

Игуменът потреперва.

— Господ да ни пази от подобни ереси — бързо избърборва той. — Сигурен съм, синко, че сте устоял на това изкушение.

Дракула се усмихва.

— Знаете, че обичам книгите.

— Има само една истинска Книга, която трябва да обичаме с цялото си сърце и душа — казва игуменът, но същевременно не може да свали очи от белязаната ръка на княза и инкрустирания ефес, върху който играят пръстите му. На кутрето си Дракула носи пръстен; и без да го поглежда отблизо, игуменът добре познава кръвожадния извит символ отгоре му.

— Елате. — Игуменът с облекчение забелязва, че Дракула очевидно се е изморил от тази беседа и внезапно енергично се изправя. — Искам да видя писарите. Скоро ще имам за тях особена задача.

Двамата заедно отиват в тесничкия скрипторий, където трима монаси преписват ръкописи, по стария обичай, а единият изрязва букви, за да отпечата страница от Житието на Свети Антоний. Самата преса е поставена в един ъгъл. Това е първата печатарска преса във Влахия и Дракула гордо прокарва длан по нея, тежка, четвъртита длан. Най-старият от писарите стои на една маса до пресата и гравира парче дърво. Дракула се навежда над него.

— И какво ще е това, отче?

— Свети Михаил убива змея, Ваше Височество — промърморва старият монах. Той вдига замъгления си поглед, над който са надвиснали проскубани бели вежди.

— По-добре го направи змеят да убие неверника — изрича Дракула със смях.

Монахът кима, но игуменът отново потръпва вътрешно.

— Имам важна поръчка за теб — казва му Дракула. — Ще оставя скица на игумена.

На огрения от слънцето двор той спира.

— Ще остана за литургията и ще взема с вас светото причастие — усмихнато се обръща той към игумена. — Довечера ще се намери ли килия с постеля за мен?

— Както винаги, господарю. Този Божи дом е и ваш дом.

— Тогава да се качваме в кулата ми.

Игуменът познава тази привичка на благодетеля си; Дракула обича да наблюдава езерото и околните брегове от най-високата точка на църквата, сякаш се оглеждаше за врагове. Съвсем не без основание, мисли си игуменът. Османците година след година гледат да му вземат главата, унгарският крал също му се е заканил, собствените му боляри го мразят и се страхуват от него. Има ли вече някой, който да не му е враг, като изключим обитателите на този остров? Игуменът бавно го следва нагоре по витата стълба, като набира смелост за близкия камбанен звън, който скоро ще се понесе и който тук горе е оглушителен.

Куполът на кулата има дълги отвори от всички страни. Когато игуменът стига върха, Дракула вече стои на любимия си наблюдателен пост, загледан отвъд водата, сключил ръце зад гърба си в типична поза на размисъл и кроеж. Игуменът го е виждал да стои така пред войните си, обяснявайки стратегията на утрешния набег. Изобщо не прилича на човек, който живее в непрестанна опасност — на войвода, чиято смърт може да настъпи всеки час, който би трябвало безспир да размишлява върху своето спасение. Вместо това, мисли си игуменът, той гледа, сякаш пред него е целият свят.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.